UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvtvs Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Liber Qvartvs De Concursu naturæ ad perficiendam humanam Christi substantiam, eiusque facultates.

urn:nbn:de:hbz:466:1-79561

Visual Library

LIBER QVARTVS

De Concursu naturæ & gratiæ ad perficiendam humanam Christi substantiam, eiusque facultates.

1. HActenus exposuimus quæ spectant ad essentialem Christi constitutionem, eiusque extra causas eductionem. Nunc ad consummandum ænigmatis diuinitùs propositi enodationem exponendæ supersunt perfectiones quæ Christo collatæ sunt, quia implicantur ipsæ quoq; & inuoluuntur in proposito ænigmate. Cũ autem constet, Deum, (quippe qui sit iuxta Alcinoum capite 9. παντελὴς, ἀτελὴς, εἰλοτελὴς) non esse capacem perfectionis vltra eam qua essentialiter constituitur; necesse est Tractationem hanc vniuersam restringere ad humanitatem Christi, quæ cum sit ens creatum, augmenti illius capax est. Augmentum voco, non quod significare velim, vltra id quod primum substantiæ Christi aut facultatibus collatum fuit, accessisse postea aliquid, siue ad intensionem, siue ad extensionem pertinens: nihil enim hic specto huiusmodi; sed quod cum potuisset v.g. substantia corporis aut animæ præberi Christo despicatior, data sit ab initio nobilior: etiamsi æquè Christus fuisset essentialiter constituendus, si aliam ignobiliorem substantiam intra eadem speciem fuisset cõsecutus. Et idem iudicium esto de perfectionibus tum quoad entitates ipsarũ facultatũ, tum quoad accidentia illis superinducta, etiãsi essent veri augmẽti intẽsiui ac extẽnsiui incapacia. Hoc igitur sensu, agnosco augmẽtum in perfectionibus humanitati Christi collatis, & quoad substantiam & quoad eius facultates, cùm spirituales, tum corporeas: nec alio sensu has perfectiones vocabo aduentitias, quamuis satis liqueat earum aliquas v. g. perfectionem individualem animæ, quam plerique supra cæteras animas in Christi anima agnoscunt, non aduenire reipsa substantiæ, neque re ab ea distingui. Est autem harum Christi perfectionum ingens vbertas. In Christo enim concurrere omnes perfectiones necesse fuit, eo quod caput esset corporis Ecclesiæ: capiti autem omnes sensus insunt, cum alibi solus insit tactus: quæ est perpulchra in hanc rem D. Augustini ratiocinatio, epistola 57. *sub finem.* Porrò perfectiones substantiæ humanæ, aut facultatum Christi, pro ratione subiecti perficiendi, aut modi quo perficitur, partim sunt naturales, partim supernaturales ac spectantes ad ordinem gratiæ. Priores, quamuis pleræque collatæ sint antecedenter ad vnionem, tamen intuitu vnionis sunt collatæ. Idcircò enim homo, tam exquisito temperamento donatus est, vt corpus eius, esset congrua sedes animæ, cum qua Verbum Dei erat vniendum. Posteriores autem collatæ sunt intuitu vnionis, sed consequenter ad eam: quia prius est esse, ad quod in Christo pertinet vnio hypostatica, quàm perfici in esse completo ac substantialiter terminato. Vtrarumque perfectionum considerationem, videbimus Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua, id est interprete Blesensi serm. de Annunc. illustrem corona duplici, & naturalium scilicet, & supernaturalium perfectionum, quibus à puncto conceptionis enituit.

SECTIO I.

De aduentitiis perfectionibus substantiæ humanæ Christi Domini

2. HVmana Christi substantia ex corpore & anima compingitur. Vtraque porrò illa pars, omnibus statui in quo Christus erat, naturæ & gratiæ consentaneis perfectionibus instructa fuit. Cuius enim erunt optima quæque, nisi sanctissimæ huius humanitatis, à Deo singulariter prælectæ, & euectæ ad personale Verbi consortium? Quid ergo natura, quid gratia, corpori & animæ Christi contulerint, exponendum est. Et quanquam supernaturales perfectiones præter vnionem hypostaticam, infrequenter admodùm in corpore Christi viatoris notari potuerint, quia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, filium suum misit in similitudinem carnis peccati, inhibens dotes illa corporeas, quę corporis Deo vniti, & animæ beatæ coniuncti, connaturalia ornamenta esse debuissent, si sola vnionis illius & coniunctionis ratio habita esset? Interdum tamen nonnullæ quoque velut stillæ, è Christi corpore diuinitate delibuto sunt emissæ, vt ex eis iudicium ferre possemus ad quantam se Deus, carnis paupertatem nostra causa dejecerit; cum apparatum illum supernaturalium ornamentorum carni suæ omni iure debitum, negauit illi. Quare non erit de his quoque supernaturalibus corporis Christi perfectionibus aliter agendum, quàm vt ostendeamus, quatenus fuerint aut non fuerint in Christo viatore. De perfectionibus autem animæ ad eundem ordinem spectantibus, quia fuerunt ordinariæ, alia est ratio, vt videbimus post explicatas corporis perfectiones, à quibus auspicandum est, quia corpus velut hospitium præit animæ, saltem antecessione naturæ.

CAPVT I.

De perfectionibus corporis Christi.

ORdiar verbis Fulgentij l. de fide ad Petrum cap. . [Licet caro Christi, & omnium hominum, vnius eiusdemque natura sit: hæc tamen quam Deus Verbum ex Maria Virgine sibi vnite dignatus est, sine peccato concepta, sine peccato nata est: vtpote secundùm quam Deus æternus & Iustus, misericorditer & conceptus, & natus est. & Dominus gloriæ crucifixus est. Quibus autem verbis explicabitur carnis illius excellentia singularis, cuius diuina est ex ipsa sui conceptione persona, cuius origo natiuitatis insolita, qua sic Verbum caro factum est, vt vna persona esset cum carne sua, vnigenitus ac sempiternus Deus, ipsa suæ carnis conceptione conceptus?] Conabimur tamen vtcumque illius perfectiones exponere; initio facto à perfectionibus naturalibus, quia gratia supponit naturam.

Perfectiones corporis Christi; indicatæ generatim.

3. Naturales ergo corporis Christi perfectiones, fuisse permagnas, dubitare non licet: idque facile erit euincere, spectando finem in quem corpus Christi fabricabatur, & opificem à quo constituebatur, & materiam ex qua compingebatur. Hæc enim sunt capita ex quibus Philo l. de mundi opific. collegit præstantiam corporis Adami. [Dominus enim quędam, aut templum sacratum, fabricabatur rationali animæ, quam illa diuina imago circumferre debebat. Deinde quia non ex quauis terræ parte humo sumpta, domum illam effinxit Deus, sed selecta vndecunque optima, ex pura materia id quod inerat purissimum excolauit accuratè, quod maximè ad hoc opus aptum erat. Tandem quia artifex corporis erat optimus, longeq; præstantior eo per quem efficiuntur corpora nostra. Nos enim ex hominibus gignimur, illum verò Deus condidit. Quanto autem melior autor, tanto etiam opus melius.] Hæc Philonis de præstantia corporis Adami ratiocinatio, multo magis hîc locum habet. Nam & finis corporis Christi, multo dignior ac sublimior fuit, & materia multo exquisitior, & primarius opifex, idem. Finis enim in quem Christi corpus exædificatum est, fuit exceptio animæ sanctissimæ & longè nobilissimæ, vt eius & sedes & organum esset, ad operationes ob quas immediatè Verbo Dei iungendum fuit quoad hypostasim. Hic finis, infinitis spatijs nobilitatę superat finem in quem Adami corpus est fabricatum. Iam materia Adami, nuda terra humecta fuit, seu limus. Materia verò corporis Christi fuit humanus sanguis, sumpta ea voce in tota latitudine significati quod ei in scriptura & inter verecundè loquentes tribuitur. Nec sanguis ille eiusdem rationis fuit cuius ille qui nostra corpora solet cõpingere, nimirum ex parte corruptus & oppletus sœculérijs, è quibus grauia plerumque fœtui incommoda & dispendia obueniunt, sed purissimus & defœcatissimus fuit, opifice qui materiam illam congregabat, seligente purissimas quasque particulas substantiæ quam iampridem prouiderat, optimam & conuenientissimè affectam. Denique quamuis opifex in formando Christi corpore fuerit ex parte B. Virgo, qua ex parte videtur præcellere Adami corpus, quod à solo Deo effectum est; Tamen cum Deus specialissima prouidentia B. Virginem iuuaret, & ad hanc efficientiam sustolleret, eo modo quo supra est expositum; perinde bene cessit hæc fabricatio, ac si solum Deum habuisset opificem.

Fuit ergo substantia corporis Christi, naturaliter valde perfecta quamuis non ad eum prouecta sit perfectionis verticem, quo passiones & actiones contrariæ excluderentur. Id enim pugnasset cum fine ob quę Christus venerat, nec fuisset accommodatum ad eam satisfactionis vbertatem, & humana ritè subeundi exemplar, in quod Verbum humanitati iungebatur. Quod ex Chrysostomo luculenter tradit in hunc modum Anast. c. 13. [Christi corpus à peccato immune erat; non tamen à corporeis necessitatibus, quemadmodum docet Ioannes Chrysostomus in expositione super Mathæum. Si enim naturales & indetrectabiles naturæ nostræ imbecillitates & indigentias repudiasset, priùs vtique ipsam naturam repudiasset, & assumere renuisset; vt idem Chrysostomus docet. Neque verò doctrinæ huius, quasi domi suæ natæ, primus auctor pater iste fuit; sed tamquam dicipulus à Paulo accepit, quem in Epistola ad Hebræos hæc dicentem audiuerat; *quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter* Christus *participauit eisdem* passionibus & affectionibus.]

Temperamentum Corporis Christi, an fuerit ad pondus.

4. His generatim sic constitutis de naturali perfectione corporis Christi, progrediendum est ad particulares ipsas perfectiones: in primisque ad fontem cæteratum, hoc est temperamentum, quod aliqui vt exquisitum Christo concederent, dixerunt fuisse ad pondus. Ita obiter Ludouicus Tena l. 3. Isagon. in script. diffic. sect. 5. videnturque idem dicturi, quotquot censuerunt temperamentum ad pondus esse naturaliter possibile in viuentibus. Nam si in vllo viuente potuit & debuit reperiri, idque ad perfectionem temperamenti facit, vt arbitratur, certè locum maximè in Christo

Christo habere oportuit. Censent autem temperamentum ad pondus esse optimum, & esse in viuentibus possibile, Rubius 2. de generatione cap.8.q.8. Coninb. ibid. art.3.& vt videtur Aresius lib.1.de genere. q.53.sect.2. quamuis generaliter, & de quocumque mixto loquatur. Idem pro extrema Christi vita dictus videtur Franc. Valesius, qui 1.controu.cap.7. contendit, hominem in medio ætatis temperatissimæ, esse temperatum ad pondus: eo quod cum huiusmodi temperamentum sit in viuentibus possibile, atque adeò omni, quippe perfectissimo viuenti tribuatur, par sit existimare, hominem temperamentum illud sortiri ætate media, qualem exegit Christus cum obijt, natus anno quarto supra trigintà. Collius l.2.de sang. Christi disp.3.cap.2. ita admittit temperamentum Christi esse ad pondus, vt tamen non in singulis partibus, sed in toto duntaxat Christi corpore, eam æqualitatem quæ voce temperamenti ad pondus significatur, censeat esse concedendam. Qua item ratione sententiam suam temperat Rubius supra, num.35.

Eligitur pars negans.

1. Nulla harum sententiarum probanda est, sed citra dubium est affirmandum, temperamentum Christi fuisse ad iustitiam, quod docet D.Tomas in 3.d.16.q.1. art.1.ad 4. Delrio 1. Mag.cap.3.q.2.& Mich. Medina 2. patæn.c.7. Argumentor inprimis, ex eo quod, temperamentum ad pondus vt latè docet S.Bonauen. in 2.d.17.num.44. non est naturaliter possibile in viuentibus. Temperamentum enim ad pondus illud dicitur, quod constat omnibus qualitatum gradibus æqualibus, quale esse temperamentum viuentium, est impossibile: Viuentia namque constant partibus omnino varijs, quorum aliquæ plus vnius qualitatis, aliæ plus alterius exigunt. v.g. homo constat ossibus, carnibus, neruis, cerebro, corde, hepate. Harum autem partium aliquæ, vt cor & ventriculus, exigunt plus caloris, quàm aliarum elementarium qualitatum: Ossa verò plus siccitatis exigunt, cerebrum plus humiditatis: sicque de alijs partibus, quæ vt munera sua ritè obeant, eam qualitatum elementarium diuersitatem deposcunt. Igitur fundata est arbitrari, optimum viuentis temperamentum esse ad pondus; cum potiùs ea qualitatum æqualitas, sit euersio temperamenti viuentium. Sanè temperamentum, est aliquid respectiuum. Bonitas ergo eius nque perfectio, attendenda est penes esse & operationes viuentis. In eum namque finem collatum est temperamentum viuenti. Quare illud temperamentum censeri debet viuenti optimum, quod est maximè consentaneum constitutioni viuentis & operationibus ei debitis, quale sanè non est temperamentum ad pondus, vt pleniùs disserit. Terelius lib.1. de hom. gener. cap.18. Hinc quidquid ad rem præsentem sequatur, nemo non videt. Si enim viuentia rectè constituta & rectè affecta ad operandum, non debent temperamento ad pondus donari, manifestum est, Christum Dominum qui optimè omnino fuit constitutus, non debuisse huiusmodi temperamentum nanciscì, sed debuisse accipere temperamentum ad iustitiam, quo vnicuique parti corporis conueniens primarum qualitatum symmetria, aliquando tenuior, aliàs auctiòr conferretur, prout fuerunt operationes & functiones quibus partes illæ deseruiunt.

6. Æquè reijcienda est temperatio prædictæ sententiæ, postea proposita, nimirum quod idcirco temperamentum Christi esset ad pondus, quia pensatis & rectè subductis gradibus primarum qualitatum quæ inerant singulis partibus, exurgeret summa æqualis omnium primarum qualitatum in toto Christo. Hoc inquam, æquè reijciendum est. Valdè quipè inanis est ea subductio, & mera diuinatione nititur, imò prorsus falsa haberi debet. Aio inprimis eam nisi mera diuinatione. Quis enim metiri tam exquisitè potest intentionem qualitatis quæ est in vno membro, vel conferre mixtionem qualitatum vnius partis cum mixtione alterius, vt certò inde colligat, cuiusnis primæ qualitatis metrum, adæquare metrum alterius, & ita se habere, vt nec infra æqualitatem iaceat, nec supra eam efferatur? Itaque mera hariolatio est, quæ æqualis mensura primatum omnium qualitum, in Christi corpore ob eam subductionem statuitur. Deinde certum est, in Christo, imo in omnibus animantibus terrestribus, multo plus exigi caloris quàm frigoris; cum omnes viuentium illorum operationes, calore præsertim perficiantur. Vnde non potest esse dubium, quin spectando calorem tam innatum quàm influxum, totus calor animantis terrestris, superet frigus totum quod in eo est. Imo D.Thomas in 2.d.19.q.1.art.4. ad 2. generaliter statuit, calorem in omnibus viuentibus prædenominari. Præterea naturalis animatum constitutio, plures postulat partes, in quibus humiditas siccitatem superet, quàm alias in quibus è contrario, siccitas vincat numero graduum humiditatem. Quare etiamsi omnes inter se partes conferantur, deerit nihilominus æqualitas graduum cuiusuis primæ qualitatis; atque adeò temperamentum ad pondus, quod ea æqualitate constituitur.

Facessat ergo figmentum illud, quo specie honoris Christi, & auctioris perfectionis, tribuitur ei temperamentum, viuenti prorsus inutile, imo & alienum ab eius bono statu. Quo verò prouectam dicemus eorum fatuitatem, qui dixerunt, Christum Dominum vi huius temperamenti ad pondus, potuisse calcare maria? Sicut etiam Eliam vi eiusdem temperamenti, censuerunt potuisse in turbina ignis transferri, vt Ecclesiastici 48. habetur. Hanc fuisse Gentilis Fulginatis, planè gentilem & paganam opinionem, refert Conciliator differentia vigesima, qui tamen fuligine illa gentilitia oblitus nonnihil videtur Michaeli Medinæ l.2. paren.c.7. eamque insanissimam doctrinam, imo impijssimam nescientiam probasse, qua nonnulli latè ibidem à Medina reiecti, & à Salmerone to.6. tract.4.§.*quinto loco*, Christi miracula omnia commentitium illum Christi temperamentum ad pondus, referre non erubuerunt. Est enim stuporis planè extraordinarij, tam eximia Christi opera, in materiales qualitates quomodolibet temperatas reuocare. Ad nobilitatem igitur, atque præstantiam temperamenti Christi retinendam, sufficit temperamentum ad iustitiam partis cuiuslibet bono statui & operationibus admensum, quale omnino est Christo concedendum.

Varia Temperamentum consequentia, corporis Christi decora naturalia.

7. Ex temperamento bono & conuenienti profluunt tiui perfectionum illarum corporis, quas nomine *virtutum naturalium* exprimit Marinus in Proclo num.3. recensens primo loco, *prudentiam corporis*, hoc est integritatem & vigorem sensuum. Secundo *robur* quod confert cum fortitudine. Tertio *pulchritudinem*, quam respondere ait temperantiæ. Quarto *sanitatem*, quæ quod sit debita humorum æqualitas, rectè cum iustitia proportionem habere censetur. In his omnibus humani temperamenti exquisiti corollarijs, præcelluit Christus, sed consentaneè ad gradum & statum suum, quod sigillatim placet exponere, ducto initio à pulchritudine, quòd reliquæ tres perfectiones admodùm coniunctæ sint, & commodiùs sint nectendæ tractatione.

Pulchritudo corporis, an Christo tribuenda

Summam Christi pulchritudinem corpoream fuisse visus est Michaël Medina 2.patæn. cap.7.

menta eius sunt, eos qui in Christo speciem corpoream exquisitissimam astruunt, ferè nitì quibusdam Scripturis, quibus eximia Christi pulchritudo proponitur. Verùm in plerisque locorũ illorum ad Christum detorquendis, non modicè laborandum esse. Deinde iis ipsis locis quæ de Christo manifestè loquuntur, commendari diuinam in Christo pulchritudinem; vel eam quæ à virtutibus accidit animæ, non autem corporis pulchritudinem v.g. Psal.44. vbi de Christo dicitur, *specie tua, & pulchritudine tua*, disertè S.Cyrillus in Glaphyris in Exodum non multum à principio, tractans illud de Mose infante, *erat puer elegãs*, & l.9.de ador.in mystica candelabri aurei interpretatione, ait id accipiendum esse de pulchritudine diuinitatis, idq; confirmat Isaiæ 53. Idem habent S.Basilius, Apollinaris, Vigilius, Augustinus, & vt videtur Ambrosius, quorum loca signat Pineda l.5.de Salom.cap.4. num.5. addens alios Patres qui eam quidem speciem à Psalte in Christo celebratam de humana pulchritudine exponunt, sed ratione animæ, ac virtutum quibus Christi anima supra omnes animas enituit. Ita laudati ab eodem autore, Theodoretus, Eusebius, Nicephorus, Chrysostomus, Arnobius. Remigius, Euthynius, Ruffinus, Augustinus. Ego addo S.Gregorium, qui ad calcem commentarij in libros Regnm, latè de Christi pulchritudine disputans, eo quoque Psalm 44. loco prolato, eam in virtutibus semper statuit, aptans ad Christum illud dictum de Danide, *erat ruffus & pulcher aspectu, & decora facie*. Et idem latè præstat Philippus Abbas lib.2. in Cant. cap.14.num.15. aptatis ad Christum verbis illis sponsæ, *Ecce tu pulcher es*. Quare quod eum psalmi 44. locum, de corporali Christi pulchritudine accipiendum esse negat Medina, omni confixione & nota liberat Pineda. Sunt verò nonnulla Patrum loca, quæ directè suffragari videntur Medinæ, & Christi speciem abiectam memorant. quæ infetiùs producemus, agentes de defectibus corporis Cstristi,

Accedunt argumenta ex ratione, quæ Medina proponit. Inprimis enim pulchritudo Christi tam exquisita, non potest ex bonitate temperamenti colligi, quia plerumque constat, speciosiores esse morbosiores: & patet ex feminis, quæ pulchritudine præstare viris solent, deteriore tamen sunt temperamento, quàm viri. Sed neque ex Christi tanta sanctitate, colligi potest eius corporea pulchritudo exquisita, cum raram faciant mixturam pulchritudo & probitas. Non pluribus, suum illud de abroganda Christo corporea venustate, placitum, firmat Medina, quod his verbis concipit. [Christus virtutum specie ac forma cunctos facile superauit. Neque enim corporali specie pulchrior fuit Apolline, Adonide, Atyde, Cypariſſo Croco, Acantho, Amaracho (quos quatuor postremos ob formæ excellentiam in sui nominis plantas fabulantur conuersos) Hippolito, Hyla, Narcisso, Niso, Paride aut feminis illis, Helena, Athalanta, Ariadna, Antiopa, & reliquis vtriusque generis, propter speciem celebribus, quorum admirandam pulchritudinem celebrarũt Poëtæ]

Resolutio.

8. Mihi de hac re vniuersa, sic pronunciandum videtur, vt summam pulchritudinem, quæ spectata, Christi ætate, statu, ac functionibus eum decere potuit, concessam illi velim. Pro varietate namque ætatum, statuum, & munerum, varia pulchritudo quadrat homini; quia alia puelli, alia adulti, alia senis, denique alia doctoris, alia ducis, est pulchritudo conueniens. Et alia vultus orisque compositio, marem, alia feminam decet. Quod igitur Christus Dominus, spectato fine in quem venerat, pulchritudinem sortitus sit planè eximiam, & cui nulla alia humana pulchritudo, etiam Adami, potuerit æquari, certum mihi videtur, ex eo quod pulcritudo vt D.Augustinus ratiocinatur 22. Ciuit. cap.19. ex membrorum omnium integritate, ac debita proportione, & colore conueniente efflorescit. At fuisse in Christo corpus humanum integrum, supra iam vidimus. Proportio autem membrorum eius satis colligitur ex aptitudine ad perfectè obeundas operationes vitæ; itemque ex materiæ & opificis perfectione. Denique colorem optimum, ex temperamento optimo quale Christi fuit, constat exurgere. Cum igitur omnes pulchritudinis fontes, in corpus Christi perfectè concurrerint; fatendum est, illud fuisse pulcherrimum: sed vt dixi, consentaneè ad ætatem, statum, ac functiones suas. Diuina siquidem prouidentia, quæ singulariſſimè circa Christum & omnia ad eum attinentia inuigilabat, facile potuit omnia ita disponere; partes inquam materiæ sic conformare, & temperamentum ita aptare, vt talis quæ Christum deceret, spectata ætate ac muneribus, summa planè corporea pulchritudo inde existeret.

Hoc certum planè, & extra omnem dubitationis aleam esse debet, præsertim cum pulchra facies, sit muta commendatio: & par fuerit, Christum hoc quoque illice hominum, non carere. Sanè laus grauissimis Philosophis hinc quoque accessit, vt propterea Apuleius in Apologia scripserit [licere etiam, Philosophos esse vultu liberali. Pythagoram, qui primum sese Philosophum nuncupauit, eum fuisæculi excellentissima forma fuisse. Item Zenonem illum antiquum Elea oriundum, qui primus omnium dictionem solertissimo artificio ambifariam dissoluerit, eum quoque Zenonem, longè decoriſſimum fuisse, vt Plato autumat. Itemque multos Philosophos ab ore honestissimos, memoræ prodi, qui gratiam corporis, morum honestamentis ornauerunt.] Inter Christianos Philosophos, speciem corpoream planè exquisitam S.Epiphanij Ticinensis Episcopi, omnino pulchrè expressit sub initium vitæ eius, Ennodius. Nec inter S.Bernardi decora, hoc præteriit Goffridus lib.3. vitæ S.Bernardi, ferè initio, & alij laudatores sancti viri. Nec Christum igitur, summum sapientiæ veræ antistitem, ac magistrum, dedecuit esse speciosissimum, eo modo quem proposui. Ferunt id vt minimum, ea Patrum loca, quæ Christum exhibent exquisitè corpore pulchrum. Signo perpauca.

Consensus SS.Patrum.

9. S.Ephrem lib. de non temerè scrutanda Dei natura. [Intuere speciem ac pulchritudinem Domini & nusquam à contemplatione sancti vultus, atque à suauissimo eius aspectu aciem deflecte.]

S.Chrysostomus hom. 8.in Matth.[Christus, vt in faciendis signis erat mirabilis, sic visu gratiosissimus traditur fuisse, ideoque Propheta multo ante clamauerat *speciosus pulchritudine*.

Theophilactus in cap.3. ad Colosſ.ad illud *secundum imaginem eius qui condidit ipsum*, subdit; hoc est, Christi, quandoquidem & ipse ad senium non peruenit. Adeò enim formosus erat & elegans, vt ea pulchritudo non possit satis verbis exprimi, de qua Propheta sic habet: *speciosus forma præ filijs hominum*; peccatum enim non fecit, quod hominem senio conficit ac corrumpit.]

S.Bernardus homil.3. super Missus est tractans de fructu benedicto ventris Deiparæ, [Audisti (inquit) de odore, audisti de sapore, audi & de specie. Si enim fructus ille mortis non solùm suauis fuit ad vescendum, sed etiam teste Scriptura, delectabilis aspectu; quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorem debemus inquirere, in quem teste alia Scriptura, desiderant etiam Angeli prospicere? Cuius pulchritudinem in Spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat qui dicebat, *ex Sion species decoris eius*. Et ne mediocrem tibi videatur commendasse decorem, recole quod in alio

Psalmo

Psalmo legis, *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis.* Richardus à S. Laurentio referens hunc S. Bernardi locum ad venustatem & elegantiam corporis Christi commendandam lib. 1. de Deip. c. 7. latius, paulo pleniorem eum refert, & nonnihil immutatum.

Aëlredus Abbas serm. de puero Iesu duodenni, Christum exhibet [vultu speciosissimo oculis suavissimis simul & mitissimis, iucundiùs radiantibus.] Et infra. [Credo, in illo speciosissimo vultu tantam gratiæ cœlestis elegantiam refulcisse, vt omnium in se conuertere aspectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæso, quemadmodum à singulis rapitur, à singulis trahitur, senes osculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obsequuntur. Quæ lachrymæ pueritiæ, dum diuitius à vitis tenetur; quæ sanctis mulieribus querimoniæ cum paulò plus cum Patre & eius sotijs moraretur? Credo singulos proclamare intimo affectu: *osculetur me osculo oris sui.*] Hæc lumbratio passim tribuitur S. Bernardo. Sed verè est Aëlredi Cisterciensis, æqualis S. Bernardi, & plagulam ex his ipsis quæ produximus, tanquam Aëlredi descripsit Richardus à S. Laurentio, loco ex eo mox adducendo ex lib. 12 de Deipara.

S. Brigitta l. 4. reuel. cap. 70. ex ore Deiparæ, quanta esset corporis Christi pulchritudo, sic refert. [Qualis eram filius meus secundùm corpus in mundo, cognosce. Ipse enim tam pulcher facie erat quod nullus videbat eum facie, qui non consolabatur in aspectu eius, etsi præcordialiter dolorem haberet. Iusti verò spirituali consolatione consolabantur. Sed & mali à tristitia sæculi, tanto tempore quo eum videbant, releuabantur. Vnde & dolentes dicere consueuerunt; Eamus, & filium Mariæ videamus, vt saltem tanto tempore releuemur, anno igitur vigesimo ætatis suæ, in magnitudine & fortitudine virili, perfectus erat. Inter medios moderni temporis magnus, non carnosus, sed nervis & ossibus corpulentus. Capilli eius supercilia, & barba, croceè brunea erant: longitudo barbæ, palmo per transuersum manus. Frons verò non prominens, vel mersa, sed recta. Nasus æqualis, non paruus nec nimis magnus: Oculi verò eius tam puri erant, quod etiam inimici eius delectabantur eum aspicere: Labia non spissa, sed clarè rubentia, mentum non erat prominens, nec nimis longum, sed pulchro moderamine venustum; maxillæ carnibus modestè plenæ: color eius erat candidus, claro, rubeo permixtus; statura eius recta & in toto corpore suo nulla macula erat, sicut & illi testabantur, qui eum totaliter viderũt nudum, & ad columnam ligatum flagellabant.]

10. Laurentius Iustinianus l. de casto connubio Verbi & animæ cap. 5. post alia de Christi sponsi laudibus, à decoribus animæ, subdit. [Si verò ad elegantiam humanæ speciei te vertas, audias Prophetam dicentem, *Speciosus forma præ filiis hominum.* Quis vmquã illo pulchrior? quis modestior? quis sapientior? Ornatus in moribus, maturus in gressibus, in sermonibus facundus, in conuersatione circunspectus, in redargutione seuerus, in exhortatione blandus, in collocutione suauissimus & in omni suo opere venerandus: aspectus illius venustate plenus, humilitate verecundiæ, suauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia distillantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel lac eructantia. Illud quidem resonabat in aure, quod latebat in corde: Ideò solabatur mœstos, vebat frigidos, resuscitabat mortuos, infideles illuminabat; cunctosque ad se accedentes, reddebat benevolos: sermonibus quoque suis, audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum, instruebat: maximè eum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradisi. Quis autem non languesceret, quis iucundo non inebriaretur amore, si videret ambulans Verbum, Sapientiam loquentem, vnigenitum Dei cum peccatoribus conuersantem?]

Deum in procemio operis de triumphali Christi agone, Christum depingit forma corporis pulchertimum, & elegantissimum, omni macula & deformitate liberum, ac vndecunque venerabilem.

Richardus à S. Laurentio lib. 12. de Deipar. in quarta particula horti concluſi, titulo *Christus flos*, fusissimè & pissimè de vtraque Christi pulchritudine, animæ inquam & corporis disserit, eamque in Christo speciositatem corporis & elegantiam viro dignam celebrat, & ex multis scripturis illustrat, quam satis suspicere nemo mortalium possit. Locus est prolixior, quam vt hîc adscribi queat.

Optimè idem confirmat descriptio speciei Christi Domini, quæ extat apud Nicephorum l. 1. hist. c. vlt. & apud Molanum l. 4. de imag. c. 1. & apud Christophorum à Castro in Histor. Deip. 22. num. 4. ex Anselmo Opusc. de forma Virg. Exhibet enim ea descriptio, Christum Dominum corpore vniuerso speciosissimum: ac primum cæsarie ad humeros vsque magnificentissimè fluctuante; Nazaræus quippe erat & nouacula super caput eius non ascendebat:) Fronte niuea, lata & exporrecta: Oculis aptæ magnitudinis illecebrarum plenissimis, acribus, viuidisque decentissimè; naso conuenientissimè ad frontis latitudinem & reliquam faciem figurato; genis renidentibus barba subflaua; ore corallino; facie vniuersa plena gratiarum, & Maiestatem spirante vndecunque; corporis tractu erecto & celso, sed citra indecoram proceritatem; artubus denique ac membris omnibus accuratissimam proportionem seruantibus inter se, ac cum corpore vniuerso. Nihil possit ad absolutum pulchritudinem corporis cogitatione pingendam præterea requiri Epistolam P. Lentuli ad Senatum de Christo qua species eius venustissima describitur, exhibet Eutropius.

Hæcigitur & alia testimonia, vt minimum confirmant eam quam admisi corporis Christi pulchritudinem summam spectata ætate & statu Christi. Nam si natura, vt est in Constantini panegyr. magnis mentibus domicilia corporum digna merantur, quanto magis id prospexerit circa Christum Spiritus sanctus?

Ad fundamenta contrariæ sententiæ.

11. Neque contra sic acceptam Christi pulchritudinem quicquam momenti habent quæ ex Medina proponebam. Patres enim qui Christi speciem abiectã & contemptibilem fuisse tradunt, aliter sumunt plerumque speciem, quàm hîc faciamus, vt dicam infra excludens à Christo defectus corporis. Vel aliud non intendunt, quàm quod Christi pulchritudo absolutè sumpta, & sine relatione ad Christi ætatem, finemque & munera, non fuerit summa: quod in vtramque partem agitari posse censet Pineda supra n. 9. videturque verissimum non fuisse ea ratione summam pulchritudinem Christi: alioqui insolita illa & adeò extraordinaria facie venustas, non videtur fuisse ab Euangelistis prætermittenda: decuisse que videtur, vt Christus tam fragilis & insidiosi boni eminentiam refulgeret, vt flocci pendendum monstraret: itemque ne leuis auditor ab externa specie nimiùm caperetur, vt notat Clem. Alexand. 6. Serm. c. 8. his verbis. [Dominus non fructra voluit vti vili & humili forma corporis: ne quis speciem laudans, & admirans pulchritudinem, absistat ab eis quæ dicuntur, & attendens ijs quæ relinquuntur, abducatur ab iis que percipit intelligẽtia.]

Reliqua Medinæ substructio facilè ex dictis euertitur. Nam quamuis admitteremus, sufficienter probari è Medina pulchritudinem corporis Christi non fuisse exquisitè summam, absolutè tamen non probaret eam non fuisse summam, conuenientiet ad statum & finem Christi, qualis esse reuera potuit: etiamsi qui

à Poetis

à Poëtis pulchritudinis nomine celebrantur, fuissent pulchriores, sed pulchritudine vel feminea & virum dedecente, vel non consentanea statui personæ quæ pulchritudine afficitur. Nego tamen præterea quod Medina malè assumit, supposita decenti conformatione partium, melius temperamentum non esse melioris & exquisitiotis pulchritudinis causam. Venustas enim coloris quæ insuper ad pulchritudinem exigitur, maior exurgit ex temperamento meliore. Quod autem dicitur, interdum pulchriores esse morbosiores, non est admittendum de pulchritudine maiore quoad venustatem coloris, sed quoad proportionem & symmetriam membrorum quæ ferè est à temperamento independens, respondetque primæ cõfirmationi & configurationi materiæ compingentis corpus. Si enim ex eo capite præiaceat pulchritudo maior, & accedat melius temperamentum; plenior quoque efflorescet in corpore gratia natiua, quæ absolutè dicenda est pulchritudo, non autem quæ à cultu & studio otitur, cuiusmodi semper est in feminis maior, præ viris non effeminatis, nec sexum suum dedignatis nimio corporis cultu, & diligentiore accuratione quàm prudentiæ leges in vito ferant. At natiua illa pulchritudo quam ex temperamento consequi dicebam, cum est in feminis maior, admittendum est quod viros superent temperamenti bonitate ac præstantia, quæ alia longè est à robore, & minori per extrinsecas causas lædentes temerabilitate, quibus ferè semper mares præcellunt feminis.

Sepositа Christi pulchritudo ex virtutibus.

12. Nec plura de corporea Christi pulchritudine. Sunt in ea fusi Palæotus ca. 3. de sacra sindone, & Malonius ibidem, nec non Morales in cap. 1. Matth. l. 2. tract. 10. & Delrio quatuor sacris de ea lectionibus. Quamquam quæ hic disserit, pertinent potiùs ad speciositatem mysticam, ex virtutibus & donis gratiæ Christo collatis efflorescentem, quam Christi pulchritudinem nunc non attendimus: quamuis verum sit, plerosque Patres Christi speciositatem admirantes, ad eam tantùm spectare. Plerosque producam agens de defectibus corporis Christi. Nunc adduco Hesychium orat. de S. Andrea. [Christus in crucem, denudatus, tamquam ad nuptias adductus est. Expers enim peccati cum esset, opus illi indumento non erat, cumque innocens esset, latere non debuit. Nil in ipso indecorum inerat; etenim quæ decora sunt, ipse nos docet: vniuersa tamen creatura, Dominicæ pulchritudinis splendorem ferre minimè poterat, sed lumen lumine superabatur; Sol Soli cedebat; qui sensibilis est, intellectius; qui currit, existenti vbique; qui in loco est, ei qui supra locum; qui occidit, minimè occidenti; qui noctem remouet, ei qui diei, noctique terminos ponit.] S. item Epiphanius hær. 69. cum accepisset de Christi humanitate illud *decorum induit*, sic habet. [Dicit in nonagesimo secundo Psalmo: *Dominus regnauit, decorem induit*; Quo ostendat ingressum Dei Verbi à cælestibus in mundum, induisse decorem, hoc est carnem ex Virgine natam. Quandoquidem videbatur vilis videntibus incredulis, ipsi verò decor reputabatur: vt ostenderet suam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolere eam quæ Dominium habet peccati, hoc est mortem: qua subuersa omnem dispensationem salutis nostræ decorè fecit, & corruptionem dissipauit, & maledictionem deleuit, & Chirographum quod contra nos erat, & pactum cum inferno dissoluit, & omnia ad salutem hominibus dispensauit.]

Sanitas Christi, quanta, & vnde.

13. Consequitur præterea temperamenti bonitatem, sanitas. Imò sanitas aliud non est, quàm temperamenti conuenientis conseruatio. Itaque cum temperamentum in Christo fuerit perfectum, dicendum est fuisse in Christo perfectam corporis sanitatem. Hæc est sententia Theologorum omnium cum D. Thoma 3. p. q. 14. art. 4. qui argumentantur ex decentia & fine aduentus Christi, cui sanitatis exclusis nullomodo commodasset: ideoque sanitas, & firma & perpetua, erat respectu corporis Christi, perfectio vt sic dicam, simpliciter simplex, quæ melior erat ipsa, quàm non ipsa.

Porrò hæc adeò constans & intemerata Christi sanitas, partim naturalem causam habuit, partim supernaturalem, seu diuinam protectionem extrinsecam, ex communi ordine indebitam. Cum enim temperamentum Christi, (in cuius recta conseruatione sita est sanitas,) esset eiusdem rationis cum temperamentis cæterorum hominum quos cõstat esse morbis obnoxios, potueritque Christi complexio externarum saltè causarum interuentu violari, nec tamen sit violata; quod quidem Christi sanitas, nec per crapulam immoderatumve laborem, vt in pletisque alijs accidit sit violata; nec item ob malam cerporis formationem, quod in alijs cernitur, fuerit violationi illi obnoxia; id totum naturale fuit. Nam ex corpore sic formato, & cum moderatione debita labores ac cibos salubres vsurpante, consequebatur naturaliter sanitas, nisi externæ causæ officerent. Vt autem huiusmodi causæ temerare sanitatem non possent, obstitit partim temperamenti bonitas leuibus telis impenetrabilis, quibus in alijs plerisque sanitas concidisset; (nam ob temperamenti disparitatem, non est eadem vbique sanitatis labilitas & temerabilitas;) partim diuina assistentia & prouidentia specialis, quæ corpori Christi debebatur, ne in illud morbi irruerent, ob indecentiam ex D. Athanasio infra proponendam.

Vires corporeæ, Christi Domini.

Consequi denique aiebam ad bonam complexionem, robur ac vires corporis. Quod non ita accipi velim, quasi pro temperamenti bonitate, eximium quoque sit corporis robur & vires eius. Id enim falsum est, quia vires corporis & robur, non tantùm sunt consectaria boni temperamenti, sed etiam certæ conformationis membrorum, ac præsertim certæ constitutionis neruorum, ac torositatis: quæ quamuis ex vna parte corpus perficiat, quia plurimas illi vires conciliat, tamen non est hominis perfectio, vt sic dicam, simpliciter simplex: excludi enim illam teneritudinem temperamenti, quæ ad ingenij bonitatem confert plurimùm; estque viribus corporeis, & Herculea firmitati, expetibilior. Accedit quod ea neruorum crassities in qua vt plurimum consistit robur, argumento est, plurimam substantiæ partem quæ cerebro tribuenda fuisset, in neruos qui cerebro continuantur, fuisse distractam: vnde imbecillitas & oblæsio animalium functionum existat necesse est. Itaque consentaneè ad hæc principia, admitto Christum Dominum viribus corporis optimè fuisse instructum, quatenus origo earum esse potest temperamentum bonum, & bona corporis conformatio, quæ vtraque exquisita in Christo fuerunte Quatenus tamen virium & roboris præcellentia, ad alias causas refertur quæ non spectant ad melius esse hominis, eatenus fateor vires corporis non fuisse in Christo maximas, etiam quantum naturaliter possunt crescere, & quantenus plerique homines eas naturaliter sunt adepti, sed cum dispendio maiorum & exoptabiliorum perfectionum. Præterquàm quod autem fons iste naturalium Christi virium, non ita copiosè fluebat vt in alijs quibusdam hominibus; constat Christum Dominum, inedia & laboribus, ac vigilijs, innocentissimum corpus adeò macerasse, ac velut fregisse, vt non posset naturaliter perstare in eo tantum robur, quanto spectata corporis conformatione & complexione, potiri naturaliter debuisset.

Num

Num aliquæ supernaturales perfectiones, Christi corpore locum habuerint.

14. Sic explicatis naturalibus perfectionibus subtantiæ corporis Christi, expendendum est, fuerintne aliquæ supernaturales eius perfectiones, etiam dum Christus esset viator. Quod est quærere, an in Christi viatoris corpore, locum habuerint glorioſorum corporum dotes; nempe agilitas, ſubtilitas, claritas, impaſſibilitas, vel earum aliquæ: nec enim aliæ ſunt ſupernaturales corporum perfectiones, de quibus quæri poſſit eáſne Chriſtus in via ſit ſortitus. Dicendum verò eſt, nullam earum in ratione dotis gloriæ obtig ſſe Chriſto in via, quia ad rationem dotis exigitur permanentia: at nulla perfectionum propoſitarum fuit in Chriſti viatoris corpore permanenter: imo aliquæ, ne raptim quidem & tranſeunter, videntur ei obtigiſſe, quod non poteſt melius monſtrari, quàm ſingulas percurrendo.

Non agilitas.

Agilitatem Abul. in c. 14. Matth. q. 153. & Cornel. 1. Cor. 15. v. 47. cenſuerunt in Chriſto hic habuiſſe locum, cum ambulauit ſuper aquas. Quod ante vtrumque tradiderat Petrus Bleſenſ. tract. de transfigur. *ſub finem*, & ſub diſiunctione idem dixerat autor libri tertij de mirab. ſacræ ſcripturæ cap. 8. Nihil tamen ibi inuenio quod doti agilitatis tribui debeat. Agilitas enim quæ eſt perfectio ſupernaturalis corporum glorioſorum, nihil aliud eſt quàm facultas poſitiua expeditè mouendi vel firmandi corpus proprium, abſque remota iunctia per grauitatem connaturalem: quæ licet manet, tamen redditur diuinitùs non incommoda corpori, per ſuſpenſionem nutus illius actualis, quo res grauis mitetur perpetuò deorſum, & vt loquuntur, grauitat. Nihil ſiquidem nunc moror motum alieni corporis, quem beatus longè ſupra connaturales vires per ſuæ dotem cauſare poteſt, quia id nihil facit ad rem præſentem; ſiue ad dignoſcendum, an Chriſtus ambulando ſupra aquas, vſus ſit perfectione ſupernaturali agilitatis. Suppoſita ergo ſuſpenſione grauitationis naturaliter conſecuturæ grauitatem propriam, quæ ſuſpenſio à D. Auguſtino 13. Ciuit. 8. & l. 22. cap. 11. vocatur carentia grauis ponderis quo corpora deprimantur, perfectio agilitatis ſita eſt in vi expeditiſſimi motus cauſatiua, vt in Chriſto potuit, immenſum propè ſpatium perbreui per hanc dotem tranſeunte, cum cœlos ſubit, vt expendit Abulenſ. Parad. 5. cap. 14.

Perinde autem mihi videtur, vt hoc obiter addam, ſiue motus ille expeditiſſimus, fiat per elenationem facultatis motiuæ naturalis à ſola extrinſeca aſſiſtentia diuina, nullo indito corpori beati interno robore, nullaque qualitate; ſiue quod verius videtur. & D. Auguſtinus cillo 11. inſinuat, inſerta corporibus qualitate mouendi, & peculiari, in variis beatis pront merita tuleritin æquali, & non minus motiua quaquauerſum quamuis ſit materialis & corporea, quàm ſimiliter motiua ſit vna & ſimplex facultas motrix, itemque impetus; qui cum ſit ſimplex eſſentialiter qualitas, tamen indifferens eſt ad mouendum, quocumque mouentis impetus tulerit. Nec idcirco motus iſte, erit è vitalium numero expungendus; aut non ſubiacebit imperio animæ, vel perpetuò exercebitur ob qualitatis huius corporeæ potentiam ſollicitantis perpetuam & neceſſariam actionem, quæ ſunt argumenta Leſſij lib. 3. de ſummo bono cap. 3. contra hanc qualitatem ſi corporea & corporis adueniens ſtatuatur; non autem quod ille contendit, Spiritualis & inexiſtens animæ. Nihil inquam tale, ex materialitate qualitatis illius iure colligitur, vt ex eo patet; quod omnia illa incommoda, ſi verè vrgerent, æquè pugnarent aduerſus qualitatem motricem corpoream, motus progreſſiui cauſatiuam; quæ tamen de communi ſententia philoſophica admitti debet. Itaque ſatis eſt, quod anima interueniat ad motum à qualitate prædicta cauſandum, ſicut interuenit ad motum naturalem progreſſiuum. Inde autem fiet, vt & actio vitalis ſit, & ſubdatur animæ imperio, nec perpetuò fiat, ob non perpetuò aſſumptam ab anima qualitatem illam. Eſt enim anima, reſpectu huius qualitatis, cauſa partialis, ſaltem moraliter: vnde non eſt mirum, quod hæc qualitas operatiua, æquè ac habitus ſupernaturales vitæ, ſubordinetur animæ ac voluntati.

15. Hæc cum ita ſint, nemo non videt, quàm non quadret effectus propoſitus cum dote agilitatis: ideoq; conſtare puto, eum aliò referendum eſſe, quàm ad perfectionem prædictam. Agilitatis enim functio, eſt motus expeditus, qui hic non interuenit. Suſpenſio autè grauitatis quæ videtur cerni in Chriſto nequaquam depreſſo in aquis cum eas calcaret, & qui præſertim eſſe tribuendum hunc effectum cenſent Maior in cap. 14. Matth. *anb. 1. circa literam*, & Card. Vigerius in Decachordo, chorda 2. cap. 33. facilè negari poteſt, referendo non depreſſionem, ad firmatam à Chriſto per potentiam miraculorum, fluiditatem aquæ, ne ita cederet preſſa pedibus vt Chriſtus ſubmergeretur, nullo interim effectu nouo intra Chriſti corpus cauſato, vt neceſſe foret ad probandum ſupernaturalis perfectionis interuentum in ea ſuper aquas ambulatione. Sanè Chriſtum non caruiſſe in eo euentu, corporali pondere, diſertè habet S. Dionyſius cap. 2. Diu. Nom. & epiſtola 4. cuius autoritate Beda Marci 6. ad illud *& volebat præterire eos*, tamquam fidei dogma contra Theodorum Pharanitanum Epiſcopum, ſtatuit, quod Chriſtus ſuper mare ambulans, non caruerit pondere corporali. Pondere itaque corporeo præditi fuerunt pedes Chriſti ſupra mare ambulantis, atque adeò grauitarunt in aquis: quæ tamen pedibus nequaquam ceſſerunt; non quod eſſent diuinitùs. induratæ vel concretæ, quod ſub diſiunctione affirmat autor libri tertij de mirab. Sacræ ſcript. cap. 8. & Giſelbertus ferè in fine operis de altercatione Synagogæ & Eccleſiæ; negat autem ſupra S. Dionyſius, & Damaſc. 3. fid. cap. 15. ſed quod aquæ non ita comprimerentur, vt naturaliter fieret: verùm inſtar ſolidi corporis calcarentur, quod vnum voluit S. Auguſtinus ſerm. 180. de temp. cum dixit, vndam famulam, aquarum iter inſtabile, ſub diuinis veſtigiis ſolidaſſe. Nec diſſimiliter S. Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſ. ait, mare ſolidum ſe præbuiſſe pedibus Chriſti; id eſt inſtar corporis ſolidi, nec cedentis cum calcatur.

Porrò ea non ceſſio & firmatio æquarum, facilè à Chriſto præſtari potuit ſalua aquarum fluiditate, per immiſſionem validi impetus vndecumque retinentis aquas, ne preſſæ diffluerent: quod miror poſſibile negari à Vaſque 3. p. d. 57. n. 34. Quid enim difficultatis eſt, vt intelligamus, aquas hinc vno impetu ne deorſum protrudantur firmatas, inde alio impetu ne à calcante diſpeſcantur, prohiberi? Potuiſſet etiam impetus ipſi Chriſti corpori imprimi, vt impediretur deorſum tendere. Qua ratione alibi monſtratum eſt. Angelum poſſe lapidem in medio aëre ſiſtere, ac deſcenſu prohibere. Ea quippe impreſſione, ſucceſſiuè continuè quantum neceſſe erat prorogata, poterat interim vis motrix ciere ſine depreſſione corpus Chriſti. Et alterutro horum modorum, neceſſe eſt cauſatam fuiſſe à Dæmone ambulationem Herculis ſuper aquas, quam Iulianus Apoſtata orat. 7. memorat. Quominus enim dicamus, interueniſſe ibi ſubtractionem concurſus ad deſcenſum neceſſarij, obſtat manifeſta ratio. Nempe quod conſtet, ſubſtractionem illam non potuiſſe fieri à Dæmone, qui concurſum illum non exhibebat: à Deo autem non decuit fieri in eo euentu. Benè video fingi poſſe qualitatem ſtupefactiuam, quæ cauſationem & admiſſionem motus, quantumlibet annitente

facultate motiua, prohiberet. Sed in ea qualitate & ſtabilienda & explicanda, multo plus eſt caliginis, quàm in intelligenda cauſatione effectus prædicti per impetum. Itaque hæreo in ea cauſa inceſſus Chriſti viatoris ſuper aquas, non aduocata ad eum effectum cauſandum perfectione agilitatis, etiam aliter quàm ſub ratione dotis; hoc eſt tranſeunter tantùm, & ad vnum illum actum communicata. Nec aliter philoſophandum eſt de non grauata matre per Chriſti pondus, cum vtero geſtaretur, quod ad dotem agilitatis retulit Maior, & ex eo Batrad. t.1. l.8. c.14. *initio*.

Neque item ſubtilitas.

16. Æquè nego, perfectionem ſubtilitatis glorioſæ, habuiſſe vnquam locum in Chriſti viatoris corpore: quod tamen videri cuipiam poſſet cum Cardinalis Vigerio in Decachordo, chorda.2. c. 32. affirmandum, in exitu Chriſti ex illæſo matris vtero. Quomodo enim nulla apertio, nulla virgineæ integritatis temeratio facta eſt, niſi quia corpus Chriſti penetrauit maternum vterum per dotem ſubtilitatis? Erit qui eodem modo philoſophetur de Chriſti corpore, quando iam glorioſum, è ſepulchro illæſo prodiit; aut cœnaculum ſubiit ianuis clauſis: quidquid aliter ignorantiſſimè æquè ac nequiſſimè confinxerint nuperi ſectarij apud Feuardentium in appendice ad Caſtrum v. *Chriſtum*, hær.10. & 11. Videri etiam poſſit referendum ad hanc dotem, quod Beda narrat & de locis ſanctis c.6. *in fine*, de impreſſis lapidi, veſtigiis genuum Chriſti orantis. Id quod etiam Baronius anno Chriſti 34.n.66. in ima valle ad torrentem Cedron Chriſto contigiſſe, ex occulatis veſtigiorum ibi impreſſorum teſtibus memorat.

Sed neque ad vllum ex his effectibus exponendum, video neceſſitatem glorioſæ qualitatis corpori Chriſti etiam tranſeunter communicatæ. Facile quippè erit, hos effectus exponere per mutationem factam in vtero Deiparæ, & in Saxis quibus Chriſtus orans innitebatur: nullo planè nouo effectu, per Chriſti corpus, vel intra illud cauſato. V.G. Saxum diuinitùs mollefactum eſt ad certam menſuram: Neceſſe enim eſt affirmare ita factum eſſe, ob factam excauationem; & ſuperſtitem impreſſionem genuum. Nam ſi Chriſtus lapidem penetraſſet per dotem ſubtilitatis, nulla fuiſſet excauatio facta in lapide; nec notæ appreſſorum genuum ſuperfuiſſent; ſed interueniſſet mera penetratio lapidis & genuum, immutato ſenſibiliter lapide. Vterus verò Deiparæ idcirco ceſſit Chriſto naſcenti, nec diffractus eſt vel apertus, quia ſpoliatus eſt modo impenetrationis ex parte ſua, quod videtur docuiſſe Aureolus in 3.d.4.quæſt. vnica art.5. *ſub finem*. Hoc vt perſpiciatur, recolendum eſt ex alibi tractatis, in quantitate locum externum actu occupante, diſtinguendam eſſe primò quantitatem internam; Secundò extenſionem ſitualem modaliter à quantitate diſtinctam; Tertiò aliam quandam quantitatis proprietatem poſitiuam, ab extenſione reipſa diſtinctam, qua vna quantitas aliam ex eodem loco formaliter pellit, & non admittit.

17. Hanc proprietatem eſſe formam peculiarem ſaltem modalem, inde facilè enincitur, quod ſicut quia videmus poſſe quantitatem coextendi loco, & non coextendi, aſſignamus peculiarem entitatem modalem, quæ dicitur modus extenſionis; ita cum videamus quantitatem aliquando excludere è loco ſuo aliam quantitatem, quod ſemper accidit naturaliter; interdum verò non excludere, quod è pleriſque fidei myſteriis docemur: planè adigimur, effectum illum excluſionis vel admiſſionis alterius corporis, reuocare in formam aliquam, cuius poſitione vel remotione id præſtetur. Neque enim licet eum effectum tribuere extenſioni, cum quantitas eodem modo extenſa nunc admittat, nunc excludat externum corpus. Eſt quidem non admiſſio alienæ quantitatis aliquid negatiuum; tamen cum aliquando fiat, aliquando non fiat, debet habere cauſam aliquam, qua poſita ponatur, & ſublata tollatur: alioqui enim ſemper æquè fieret, aut non fieret admiſſio, poſitis quantitatibus extenſis; contra quàm fides acciditſſe plerumque docuit. Agnouerunt aliqui hunc modum iam olim apud Rubionium in 4. d.10.quæſt.3.art.1.à quibus ait vocatum eſſe *corpulentiam* aut *groſſitiem*: & quantum puto, euincitur euidenter ratione propoſita.

Neque enim ſatisfaciunt, ſiue Salas 1.2.tract.2.d.14. num.149. dicens non admiſſionem, eſſe effectum formalem quantitatis, ſed ſecundarium, ideoque ſeparabilem; ſiue Rubius quæſt.6. de loco num.65. & 67. dicens, non admiſſionem, ſiue expulſionem, quamuis ſit à quantitate vt à cauſa formali, tamen exigere diuinum concurſum, eumque negari cum fit penetratio; ſiue denique alij, qui dicunt, per diuinam aſſiſtentiam extrinſecam; fieri vt quantitas penetrans, vincat reſiſtentiam alterius, illudque priuet negatione naturaliter comitante, qua poſtulat non eſſe cum alia quantitate, in eodem loco. Nihil inquam horum ſatisfacit. Nam qualiſcunque effectus formalis ſit non admiſſio, ac etiamſi ſecundarius tantùm, tamen impoſſibile eſt, eandem quantitatem immutatam, nunc admittere, nunc non admittere aliam quantitatem. Quod autem non admiſſio depoſcat diuinum concurſum, inane eſt: nam non admiſſio, eſt reſiſtentia, quæ non eſt reale quid, ſed mera negatio incapax diuini influxus poſitiui. Tandem ſi Deus nullomodo immutet quantitates, non poterit nudo imperio ſuo facere, vt quantitates priùs formaliter incompoſſibiles, reddantur compoſſibiles.

Hinc ergo facillimè monſtrari poteſt, quomodò vterus Deiparæ compoſſibilis fuerit cum quantitate corporis Chriſti, nulla licet perfectione glorioſa communicata corpori Chriſti, ſed tota mutatione tenente ſe ex parte vteri. Nam ad actualem penetrationem, ſufficit excluſio alterutrius modorum, impenetrationem ſiue excluſionem conferentium vni è duabus quantitatibus compenetrandis. Quare per ſolam materni vteri ea modali forma ſpoliati mutationem, corpus Chriſti intemerato matris vtero prodire potuit, nullo ſubtilitatis glorioſæ ſtillicidio ad illud deriuato, in illa vteri penetratione.

Supernaturalis claritas Corporis Chriſti, in Tranſfiguratione.

18. Claritatis & impaſſibilitatis glorioſorum corporum, effectus aliquos, in Chriſti viatoris corpore emicuiſſe, tranſeunter, facilè dederim. Nam claritas, & quidem inſignis, in Transfiguratione reſplenduit, cum Chriſtus ad luculentum diuinitatis ſuæ argumentum exhibendum, & roborandos ad mox ſubſecuturam crucem diſcipulos, vt optimè conſiderat Theodorus Studita oratio contra Iconomachos, apud Cypariſſiotam decan.6. Transfiguratus eſt ante diſcipulos electos: id eſt ſaluis lineamentis & configuratione corporis, vt S.Cyrillus aliique Græci apud Cypariſſiotam ſupra cap.4. diſſerunt, tantùm figura, id eſt ſpecie altera aſſumpta; vel potiùs figura, id eſt extima ſuperficie alterata & illuſtrata, perfuſus eſt tanta luce, vt iuxta Iſaiæ cap.24. prænunciationem, huc aptatam à Bleſenſi tract. de Transfigurat. erubeſceret ad eam Luna, & Sol confunderetur, præ parcitate lucis ſuæ ad lucem Chriſti Transfigurati. Nec tamen fuiſſe eam claritatem, niſi participationem tranſeuntem claritatis glorioſæ, præter conſentaneam corpori paſſibili diſpoſitionem extraordinariè à Deo conceſſam, rectè ſtatuit D.Thomas opuſc.60.art.16. & 3.p.quæſt.45. art.2.

Vbi

Vbi Suares, latè inquirit an ea corporis transfigurati claritas, ab anima exoriretur: rectéque negat, manasse physicè ab anima, quamuis moraliter ab animæ beatitudine redundaret, vt de toto apparatu beatitudinis corporeæ, loquitur D. Augustinus epist. 56. Fuisse autem veram claritatem inhærentem corpori Christi, & non soli aëri vel corpori circumstanti, constat ex proprietate verborum quibus transfiguratio ab Euangelistis refertur, testantibus faciem Christi resplenduisse, & Christum ipsum fuisse Transfiguratum.

Turrianus ad c. 3 6. S. Diadochi, censet hanc lucem à discipulis visam non fuisse ὁρατὴν, sed νοητὴν: id est non oculis ita affectis vt nostri sunt; sed oculis corporis, factis quodammodò spiritualibus, vt sic videre possent. Hoc nisi accipiatur de confortatione aliqua visus, vt posset tanto fulgori par esse, nec præstingetenus repudiandum censeo. Fuit enim ea lux verè corporea, ac proinde oculis corporalibus conspici potuit. Quod si aliqui Patres, visi sunt dicere lumen illud Thaborium esse spirituale, vel etiam diuinum; (innumeros adducit Turrianus in Antepologetico à pag. 66. inde colligens, Apostolos in Transfiguratione vidisse ipsam Dei essentiam, quod mordicus quoque docuerit eodem principio Gregorius Palamas, & alij adducti à Lorino 2. Petri 1. vers. 16.) exponendi sunt de diuinitatis signo, corporali tamen & materiali, vt rectè respondet Sanctesius repetit. 4. cap. 10. & Maldonatus in cap. 17. Matth. ad v. 2. qui placitum illud de visa ab Apostolis Deitate tempore Transfigurationis, déque lumine illo Thaborio increato, periculosum pronunciat. Id quod agnouisse postea videtur Turrianus, qui in defensione l. 1. Constit. Clementis cap. 6. & ad l. 7. cap. 9. tenacuit sententiam ante traditam. Et sanè bene multi Patres, non esse visam ab Apostolis Deitatem in Transfiguratione, disserte tradiderunt, apud Cyrillum tom decade 6. à cap. 4. quibus addendus Barlaamus, Gregorij Palamæ acer hac in parte aduersarius, cuius disputationem descripsit Bzouius anno Christi 1331. num. 12. notatum & suffixum à Græculo Schismaticis Barlaamum, addens anno 1336. n. 29. Ello igitur fixum & ratum, hoc lumen fuisse corporeum & oculis corporis obuersatum.

19. Fuisse porrò claritatem nouam, nec ab initio, Christi corpori adiunctam, certum est ex passibilitate corporis Christi, cui ea claritas non fuisset consentanea: vt propterea Patres aliquos duriusculè in speciem locutos, visósque affirmare, claritatem corporis Christi transfigurati fuisse illam ipsam quæ ante corpori inerat, nec conspiciebatur; necesse sit exponere de radice huius claritatis; hoc est de vnione hypostatica, quæ verè ab initio corpus Christi sanctificauit, & connaturali iure ad eam claritatem donauit. Ita exponendi sunt Epiph. hær. 69. *ad finem*, & Damasc. orat. de Transfiguratione. Spectata autem proprietate vocis, *transfiguratus est*, verisimilius videtur, solam extimam figuram corporis Christi fuisse illuminatam, vt Dur. rectè perpendit in 3. d. 16. quæst. 1. n. 8. vnde noua confirmatio sumitur ad monstrandum, hanc claritatem Christi transfigurati non esse ipsammet claritatem plenam gloriosi corporis, qua totum corpus, etiam quoad intima viscera collucebit, & vndecumque visu permeabile fiet plusquàm chrystallus, & alia corpora exquisitè diaphana, vt affirmant S. Augustinus l. 1. de Gen. contra Manich. c. 21. & l. 22. Cinit. cap. 30. S. Chrysostomus epist. ad Theodorum. S. Gregorius 18. mor. c. 31. Lact. Iustin. l. de discipl. monast. conuers. cap. 23. Fuit itaque tantùm portiuncula claritatis gloriosæ, præsertim si verum esset quod Toletus in cap. 9. Lucæ annot. 58. existimat, nempe non vniuersum Christi corpus, sed solùm faciem in superficie extima splendu sse. Verisimilius tamen est, manus quoque fuisse collustratas. De reliqui item corporis splendore, suppetit coniectura ex candore vestium, qui cum non esset quid phantasticum & apparens, (dedecuisset enim Christi gloriam ea delusio); nec tamen haberet in vestibus plus vllum ortus sui principium, etiam morale, videtur ex corpore extimo profluxisse in vestes, ísque tinctis ac penetratis, certa modificatione obuersatus esse, specie albedinis eximiæ. Nam lux per interpositum velamen fusa, albere videtur, vt constat ex Sole per obiectas nubes transparente. Nam solam sanè faciem, sed & reliquas corporis Christi partes splenduisse, autor est S. Hieronymus epist. 61. & consentit Suares t. 2. 3. p. d. 32. s. 1. ac Franc. Lucas Matth. 17. Et tamen salnum manet quod diximus de sola participatione claritatis gloriosæ hic prodita; quandoquidem lux sistebat in extimis corporis partibus, vt præmisi. De hac claritate, accuratissimè omnino disserit Petrus Thyræus l. de gloriosa filij Dei apparit. Et multa ex Patribus prostant apud Cyparissiotam decade 6. c. 4. 5. & 7.

Aliæ quædam in Christi viatoris corpore, charitatis supernaturalis, participationes.

20. Præter hanc illustrissimam Theophaniam, emicuisse interdum claritatem in corpore Christi viatoris, & quosdam veluti radios colluxisse in eius vultu, habetur ex S. Hieronymo Matth. 9. Criminanti namque Iuliano leuitatem S. Matthæi, qui ad primam vocationem, abiectis tam multis facultatibus Christo adhæsisset, respondet D. Hieronymus, splendorem quendam è Christi facie emicuisse, qui Matthæum ita pellexerit. Similia habet c. 21. agens de iis quo Christus flagello expulit è templo. Et verò Sanctorum multorum facies, radiosa plerumque visa est: quod exempla iam olim, & non ita pridem edita, docent, & aliqua refert Bosius 15. de signis Eccles. c. 5. S. Thadæum Apostolum, visum Abagaro facie splendentem, scribit Eusebius l. 1. hist. c. vltimo. S. Stephani vultum, Iudæi tanquam Angelicum, id est splendentem viderunt. Iudithæ Dominus contulit splendorem. Pulchrè Ennodius in vita S. Epiphanij, ait sanctum vitum dum esset in crepundiis lactentis infantiæ, fulsisse superno lumine, vt futuram mentis claritatem, lustrans eam & præcedens fulgor ostenderet; secuturumque splendorem in moribus, iam tunc typica luce signaret. Adamum Anastasius Sinaita cap. 13. ὁδ. γ̃, cum innocens, adhuc & integer perstaret, colluxisse radiante vultu affirmant: idemque postea Setho contigisse, quem id, circo appellatum ait, *Dei* nomine, & sobolem eius *filios Dei*.

Minùs igitur mirum videri debet, radiasse similiter quandoque Christi vultum, vt ex Hieronymo retuli, confirmatque S. Chrysostomus hom. 28. in Matth. tractans illud, *turba detinebant eum, ne discederet ab eis*. Et illud, *quia omnes quærunt te*. Accedunt experimenta. Pictorem enim ab Rege Abagaro submissum ad Christi vultum delineandum, non potuisse micantes è Christi vultu radios irreuerberato obtutu sustinere; ideoque illam vultus Christi expressionem desperasse, Ecclesiastica prodit historia. Recens materno ex vtero fusi Christi Domini, vultum adeò colluxisse, vt speluncam in qua editus est, collustraret, narrat S. Brigitta l. 7. reuel. cap. 25. Vt taceam quod de Disma latrone in Christum paruulum ad Ægyptios profugum incidente, & ad tantam vultus rediantissimi claritatem attonito, versoque in preces, quæ illi in vitæ meta misericordiam exorarint, memoratur apud Augustinum l. de vita Eremit. ad sorot. c 48. De hac narratione & iudicium tuli l. de S. latrone c. 6. n. 15.

Cæterùm quamuis claritatem Transfigurationis certum sit veram fuisse, & Christo reipsa inextitisse, vt fert proprietas narrationis Euangelicæ, ideoque de ea certum sit, fuisse perfectionem supernaturalem cor-

pori Christi communicatam transeunter ; tamen declaritate vultus Christi in his posterioribus exemplis conspicua, facilè dici posset, non fuisse nisi apparentem. Sicut nihil est quod adigat, admittere radios quos in Sanctorum vultibus apparuisse diximus, fuisse veros radios ; cum dici absque incommodo possit, fuisse à Deo imaginariè demonstratos, vt essent conuentibus in testimonium internæ claritatis animi ac sanctitatis. Nam & idcircò tales radij à quibusdam duntaxat quos Deus eo contuitu donare dignabatur, non etiam ab aliis conspiciebantur: quod de astantibus Regi Agaboro cum radiantem Thadæi Apostoli vultum spectaret, notauit nominatim Eusebius laudato proximè loco.

Dos impassibilitatis, corpori Christi viatorii, numquam concessa.

21. Venio ad impassibilitatem, cuius in Christi viatoris corporis effectus ille notari potest; quod ieiunans per 40. dies, famem non sensit, nec vllum inde detrimentum passus est. Vt enim ait S. Fulgentius epistola ad Rheginum, [Christus ipsam carnem non solùm infirmam, sed etiam veraciter cognoscitur accepisse mortalem. Proculdubio in quantum corpori eius inerat suscepta mortalitas, in tantum ei potuit inesse corruptionis infirmitas. Illius scilicet corruptionis, quæ abest ab omni peccato. Ad talem corruptionem pertinet fames & sitis. Facilè siquidem esuriendo & sitiendo corpus mortale corrumpitur; quando per hæc etiam ad ipsius mortis exitum peruenitur : per quam mortem venitur ad corruptionem, dum deserente anima, in tantum corpus corrumpitur, vt in putredinem, ac puluerem redigatur. Hanc corruptionem, cato Christi non vidit, quæ die tertia resurrexit. Famem tamen, sitim, fatigationem corporis ac dolorem, veraciter sensit; quæ omnia pertinent ad illam partem pœnalis corruptionis quam ex peccati pœna supplicio trahimus, vt ex ea nullum peccati supplicium contrahamus.] Ergo quod fames sit impedita, incorruptibilitas, & impassibilitas quædam fuit. Planéque interuenisse in ea tam diuturnæ inediæ toleratione miraculum, statuit vt omnino verum Mercurialis lib. 6. varia. cap. 12.

Non tamen ita accidit ob dotem impassibilitatis, corpori Christi collatam, vt malè censuit Card. Vigerius in Decachordo chorda 2. cap. 33. Accidit ergo ex diuina virtute, in ea occasione id Christi corpori tribuente, eximio sanè diuinæ in eo potentiæ argumento. Magnum enim diuinæ in Christo virtutis argumentum fuit, quod inedia per 40. dies continuata, non modò illum vita non priuarit, sed ne sensu quidem illo quem famem appellamus, molestè habuerit : quamuis ei esset corpus benè constitutum, & viscidis humoribus naturalem caloris actiuitatem distinentibus, minimè scatens. Quæ causa est in plerisque, cur absque stropha & miraculo, per dies plurimos vltra solitum morem, & aliqui per dies 40. ieiunium citra mortem protraxerint. Fortassis enim sic accipi potest, quod de ieiunio totius Quadragesimæ per Simeonem Stilitem, scribit Theodoretus cap. 26. Relig. hist. Multo intrepidiùs idem dixerit quis, de illo exemplo quadragenarij ieiunij, quod refert S. Augustinus epist. 86. & de ieiunio solidi quadriennij per puellam Germanicam, descripto ab illius temporis scriptore, Symone Portio, iusto opusculo. Scribit item Medina 1. Paren. cap. 7. fuisse suo tempore, qui trimestre integrum exegerit ieiunus. Lego præterea apud Gyraldum Dialo. 4. de Poëtis, rusticum Germanum, in somno, atque adeò planè ieiunum, exegisse autumnum totum, ac hyemem. Affinia exempla dabunt Delrio l. 2. Mag. q. 21. & Læbus. l. subsess. l. 16. cap. 2. Tam prolixi in istis ieiunij causa fuit, quam dixi. Sic enim de brutis inediam longissimam ferentibus philosophatus est Aristoteles 8. histor. cap. 14. & 17. & Agricola l. de animant. Subteran. à cap. 13. Ob modicum enim internum calorem, & constitutionem viscibus plerisque humoribus, crassisque deprauatum, impasta exigunt tempus longissimum. Idem ergo accidere hominibus longam inediam patientibus, rectè statuunt Portius supra c. 6. & Mercur. 6. Var. cap. 12. Non nego tamen, quin interdum idem accidat per miraculum, vt in Elia : alias verò per artem Dæmonis, vt in puella quam memorat Prosper in Dymidio temp. cap. 6. Nec rarò sunt exempla simulata & plena hypocriseos, vt docent quæ leguntur apud Petrum Gregorium lib. 35. Syntax. cap. 10. & alia protuli in opere de æquinoc. cap. 2. n. 14. In Christo igitur cuius temperies optima erat, & corpus quàm exquisitè constitutum, nulla talis remora actiuitati caloris naturalis apponebatur : ac proinde quod tam longa inedia illum nec vita priuarit, nec sensu molestiæ affecerit, grande miraculum fuit; immeritóque à Gilberto in fine operis de altercat. Synagogæ & Eccles. numeratur inter opera Christi naturalia.

Hoc tamen miraculum, negabam referendum esse ad dotem impassibilitatis : tum quia defuit stabilitas, tum quia impassibilitas quæ est effectus dotis gloriosæ, oritur à qualitate supernaturali, omnis extraneæ & ad corruptionem disponentis alterationis exclusiua, debiti temperamenti conseruatiua formaliter aut effectiuè, iuxta varias de ea qualitate sententias. At nulla talis qualitas, Christi corpori immissa est, per quadragenam illam : quia qualitates huiusmodi supernaturales sunt incorruptibiles, secluso peccato quo demeritoriè expellantur. Cum igitur in Christum impossibile fuerit cadere peccatum, oportuisset huiusmodi qualitatem semel collatam, hæsisse in Christo perpetuam, quod constat falsum fuisse. Quare effectus ille tribuendus tantùm est, diuinæ soli assistentiæ extrinsecæ, arcenti incommodationem à calore naturali obuenturam.

Breuiculum, & vsus doctrinæ.

22. Secluso igitur his paucis quandoque dispensatoriè factis communicationibus participationum quarundam perfectionum supernaturalium in corpore Christi viatoris diuinitùs exhibitis, quia expediebat vt agnosceremus quantis se connaturalibus bonis in nostrum commodum Christus priuasset; & ad quantam pauperiem propter nos deuenisset : his inquam paucis supernaturalium corporis perfectionum participationibus seclusis, corpus Christi viatoris & crassum fuit ac graue, & cum aliis corporibus impenetrabile, & obscurum, & passibile, æquè ac nostra, de quo dubitare non licet, suppositis iis quæ de Christo narrantur in Euangeliis. Et optimum Dei hac in parte consilium, produnt illa Petri Damiani serm. de S. Columba. [Seculi huius homines, qui bellorum ambiunt virtute claréscere, qui per ora vulgi suas optant victorias celebrari, cum ingressuri sunt prælium; In corpore suo, quod infirmum est, & molle subjciunt, quod durum est, atque ad penetrandum difficile, superponunt. Loricis quippe se ferreis induunt; & carnem quæ facilè cedit ictui, custodire contendunt, vt illud durum, ac fortè, quod foris est, defendat molle quod intus est. Redemptor noster cum huius mundi campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas aëris huius nequitias fortis prælator armatur, quia nouum debebat instruere prælium, nouum induit genus armorum; videlicet vt quod infirmum est, superponeret, & quod robustum est, occultaret.]

Vsus doctrinæ propositæ esse debet, eximius in Christum amor. Nihil enim procliuius est, quàm vt amore inardescamus, erga hominem iis affectum corporis

poreis doribus, quas in Christo effloruisse monstrauimus. Pulchram sanè faciem, esse mutam commendationem dixit Publius Mimus. Nec aliter de cæteris corporeis perfectionibus statuendum. Quàm ergo commendatus censeri debet Christus Dominus, in quo decora illa tantoperè effulserunt?

CAPVT II.

Qui defectus è Christi viatoris corpore ablegandi, qui admittendi.

25. QVia contrariorum eadem est scientia, expositis perfectionibus, expendendi sunt defectus oppositi, si qui interueniunt. De defectibus ergo corporis Christi, statuenda est generalis regula posita à Sophronio in epistola Synodica quæ habetur in 6. Synodo actio. 11. & à Damasceno l. 3. fidei cap. 20. cum dicerent, [Christi corpus caruisse imperfectionibus & passionibus detrectabilibus, & reprehensibilibus, ἀδιαβούτοις: Eos autem defectus, & eas passiones subijsse, quæ sunt naturales & irreprehensibiles, & quæ procul à macula & pollutione sunt, & in quibus cuiusquam peccati vestigium non reperitur. Irreprehensibilis defectus ac passio, apud hos Patres, idem est quod defectus aut passio minimè dedecens. Sicut è contrario, passio aut defectus dedecens, cui Christus corpus suum subiacere noluit, dicitur reprehensibilis, & detrectabilis. Signemus defectus qui in vtraque classe occurrunt.

Nullus defectus in Christi corpore, quoad membrorum integritatem, vel fœdam conformationem.

Detrectabiles corporis defectus quos Christus remittit suscipere, occurrunt duo, deformitas corporea, & morbus. Nam truncatio non pertinet ad hoc genus defectuum, eámque superiùs, agentes de humanitate assumpta, remouimus sufficienter à Christi Corpore, quod integrum & nulla parte mutilum fuisse; (non ego de præputio) certum ex fide videtur. Nihil enim frequentius in Conciliis & Patribus, quàm Christum vt vniuersum hominem & omnia nobis naturalia cum natura sibi coniunxisse. Quæ ratio perspicuè supponit, Christi corpus & partibus ac membris omnibus, & quibuscunque eorum naturalibus facultatibus, visu, auditu, ac cæteris instructum fuisse. Nec legere memini e tam multis quot in Ecclesia per tot sæcula ebullierunt erroribus, quenquam id de Christo effatuisse, parte eum aliqua fuisse imminutum: quamuis multi circa eum, tam variè, támque præposterè impegerint. Itaque ratum id esto, hæreamúsque in duobus illis quos protuli defectibus; deformitate inquã, & morbo.

24. Nomine *deformitatis*, intelligo fœdam corporis conformationem, & quidem ex parte, vt sic dicam, non autem plenam & generalem: qualem Sydonius l. 3 epist. 13, exercendo stylo, & ad ingenij specimen exhibuit, expresso homine vniuersis corporis membris adeò monstroso, vt nihil possit fingi, aut mente concipi, nedum existere magis distortum. Nec dissimiliter prisens Poëta anonymus, fœdissimum omnibus corporis partibus aduersarium ita describit, vt decorsis membris omnibus, cum nihil in illis occurreret commendatione dignum, solam cæsariem & capillamentam laude dignam reperisse se diceret, quod ab adeò miligno capite aufugisset per calvitium. De hac deformitate, non est hic satagendum: sed de ea quæ vnam duntaxat aut alteram corporis partem spectet, cuiusmodi est gibberum, claudicatio, Simitas; præsertim notabilis, quæ quamuis apud Æthiopas probro non ducatur, imò ad venustatem & elegantiam pertinere existimetur; tamen ex communi sensu, nec vano, corpus deformat. Eiusdem generis est nimia obesitas, & ventricositas, seu pinguis aqualiculi, protenso lesquipede extantis, moles indecora. Item faciei vel nimia rubedo, nævis præsertim ac tuberculis interspersa, vel flauedo, aut palliditas nativa, qualis propè cadauerum.

Huiusmodi defectus, à Christi corpore abfuisse dico, quia verè sunt detrectabiles ac reprehensibiles; nec ad nostrum commodum conferre quicquam poterant: quin potiùs poterant obesse: Quia sicut pulchra facies muta est commendatio, & ab homine egregia specie, orisque & totius corporis habitu eximio, suggestum consilium aut monitum, gratius excipitur: ita vicissim fœdi & malè conformati hominis, vel ipse occursus plerumque ominosus & inauspicatus videtur. Itaque Christum Dominum, quem conuersari cum hominibus, & verbum Dei publicè apud omnes ordines ferere necesse erat, eo dignitatis diuini verbi obstaculo carere par fuit, & caruisse reipsa monstrant quæ protulimus de Christi corporis pulchritudine.

Patres visi dissidere.

25. Nec refragantur Patres, qui Christi speciem abiectum & contemptibilem fuisse tradunt. Signo nonnullos. Tertullianus l. de carne Christi cap. 9. præfatus nihil in Christi corpore efflorusse nouum aut peregrinum, id est mirabile & insolitum, subdit. [Denique verbis tantummodò & factis, doctrina & virtute sola Christi, homines obstupescebant. Notaretur etiam carnis in illo nouitas miraculo habita. Sed carnis terrenæ non mira conditio. Ipsa erat, quæ cæteras eius miranda faciebat, cum dicerent: *vnde huic doctrina, & signa ista?* Etiam despicientium formam eius, hæc erat vox: adeò nec humanæ honestatis corpus fuit, nedum cœlestis claritatis.] S. Cyrillus in Glaphyris Exodi lib. 2. versans locum Psalmi 44. *specie tua & pulchritudine* referens eum locum ad Christi speciem diuinam, subdit: [carnis gloriationem, nemo adscripserit Christo, nec in gloriam ipsius censuerit. Absit hoc. Totum enim mysterium incarnationis, est exinanitio; sicut scriptum est ab Isaia, *vidimus eum & non habebat speciem, neque pulchritudinem.* S. Athanasius orat. de humanitate susceptra contra Apollinarium, dictum Isaiæ, *non habebat speciem*, ait pertinere ad Verbum carne amictum, quippe cuius species contemptibilis esset. Cassiodorus in Psal. 44. negat, Christum dictum esse speciosum, quia forma eius decore lactei coloris eluxit, aut flauo crine lampauit, aut insigni statura præminuit: quod est dicere, Christum pulchritudine corporea fuisse destitutum; quandoquidem corporea pulchritudo, ex colore, & statura, ac proportione membrorum existit S. Bernardus serm. 45. in Cant. librans illud sponsæ *ecce tu pulcher es*, Christo abrogat carnis pulchritudinem, his verbis. [Existimo nequaquam hac vice eius sensibus importatas imagines carnis, aut crucis, aut alias quascumque. Corporearum similitudines infirmitatum. In his namque iuxta Prophetam, *non erat ei species, neque decor.* Hæc autem eum intuita, nunc pulchrum decorumque prænunciat, in visione meliori, illum sibi apparuisse significans.] Alia Patrum loca pro abroganda Christo corporea venustate, iam tacta sunt aptando ad Christum Iosedeci vestes sordidus, quas de carne à Verbo susceptra interpretatos grauissimos Patres, retulimus proponentes huius mysterij Emblemata.

Variè exponuntur.

26. Hos Patres nego repugnare iis quæ diximus, possuntque multipliciter exponi. Ac primùm aliqui non sumunt speciem pro conformatione oris ac vultus, & pro vniuersi corporis habitu debito, & consentanea proportione, vt nos hactenus speciem ac pulchritudinem

nem vsurpauimus : sed speciem sumunt pro externo apparatu vestrum,& satellitij,qui certè in Christo nullus fuit. Disputat multis in hanc rem Orig.l.6. contra Celsum, & refertur in Philocalia cap.15. Sed audi in hanc rem luculenter agentem Chrysostomum in Psal. 44.ad illud *diffusa est gratia*. Cum enim dixisset,agi eo loco de gratia creata, & gratiam quæ intus erat scaturijsse,subdit. [Quomodo ergo dicit alius Propheta, *vidimus ipsum & non habuit speciem,nec pulchritudinẽ,sed speciem eius indecorã,diminutam præter filios hominũ.*Nõ dicit de deformitate, absit; sed de eius contemptione. Cum enim semel humanitatis personam suscepisset, quæcumque erant vilia, & contemnenda peruasit, vt qui nec sibi matrem reginam adsciuerit, nec tempore incunabulorum ac fasciarum in lecto aureo positus sit, sed in præsepi: nec in magnifica domo educatus fuerit, sed in fabri lignarij humili domuncula. Et rursus cum discipulos assumeret, non oratores, & philosophos accepit, & reges; sed piscatores, & publicanos: & tenuem hanc vitam persequebatur,nec domum habens, nec vestibus pretiosis indutus, nec delicata, & lauta mensa fruens, sed ab alijs nutritus, probris affectus, contemptus, eiectus & fugatus. Hæc autem faciebat, ex superabundanti quadam copia humanum factum conculcans. Quoniam ergo nil magnificum nec glorioſum præ se ferebat, & nec vllos comites habebat, nec satellites; imò verò nonnumquam solus etiam obibat, sicut quilibet è populo, propterea ille quidem dicit, *vidimus ipsum, & non habuit speciem nec pulchritudinem.*

Alij verò Patres, cum Christum specie destitutum affirmant, speciem quidem sumunt pro corporis habitu & pulchritudine; sed Christum spectant tempore passionis, in qua manifestè deturpatus est, & flore illo renidẽtis venustatis spoliatus. Ita latè Bernardus serm. 28. in Cant. Benè quoque S.Hieron. epistola ad Principiam in Psalm.44. his verbis. [Quæritur quomodo pulchrior, sit cunctis filijs hominum, de quo legimus in Esaia; *Vidimus eũ,& non habebat speciem,neque decorẽ; sed erat species eius inhonorata,& deficiens a filiis hominũ: homo in plaga positus, & sciens ferre infirmitatem quia auertit faciem suã.* Nec statim Scriptura dissonare videtur: quia ignobilitas corporis propter flagella, & sputa, & alapas, & clauos, & iniurias patibuli commemoratur, hic pulchritudo virtutum in sacro & venerando corpore: Nam quo diuinitas Christi, hominibus comparata, non formosior sit:hæc enim non habet comparationem: sed absque passionibus Crucis. Vniuersis pulchrior est Virgo de Virgine: qui non ex voluntate viri,sed ex Deo natus est. Nisi enim habuisset & in vultu quiddam oculisque sydereum; numquam eum statim secuti fuissent Apostoli: nec, qui ad comprehendendum eum venerant, corruissent. Denique & in præsenti testimonio,in quo ait,*homo in plaga positus & sciens ferre infirmitatem*: reddit causas,quare ista perpessus sit;*quia auertit faciem suam*;id est,paululum diuinitate subtracta,corpus iniuriæ dereliquit.]

Optimè Isidorus Pelus.lib.3. epist.130. iuxta quem Scriptura Christum vocat. [Non habentem speciem neque decorem, duplici de causa: altera quoniam herili forma occultata seruilem ostendit: altera quia in eo supplicio, quod voluntariè ac sponte subijt nullum non cõtumeliæ genus exercitatum est. Pendebat quippe in patibulo, meridiano tempore, atque in Metropolitana Vrbe,ac maximo festo,in quo neminem fuisse verisimile est. qui non interesset. Quin etiam alij cauillis in eum ludebant, alij sannis eum impetebant, alij probris lacerabant, alij acetum offerebant, alij contumelijs eum afficiebant,alij lancea ipsius latus fodiebãt. Atque in eos quidé latrones, qui vnà cum ipso in crucem acti fuerant,nihil tale perpetrabant: in ipsum autem eiusmodi contumeliis, quibus ne innocentes quidem & facinorosos vti fas est, bacchabantur.] Hoc censet Isidorus fuisse,Christum non habere speciem.

27. Alij etiam Patres, similia affirmando rationem habuerunt laborum, vigiliarum, inediæ, aliarumque passionum quibus Christus carnis suæ elegantiam natioam iugiter offerebat. Multò quippè magis in Christum cadit, quod de se prodit Apuleius in Apologia. [M hi continuatio literati laboris, omnem gratiam corpore detergit, habitudinem renuat, succum exsorber, calorem obliterat, vigorem debilitat.] Quo sensu plenissimè contra Christi pulchritudinem disputat autor tractatu de vite vera apud Bernardum c.5. vt patet in fine capitis. Aut certè tantum contendunt,corporis Christi pulchritudinem absolutè sumptam, & sine relatione ad ætatem, munera, & finem Christo propositum, non fuisse summam quod vltrò dedimus superiùs. Id tamen non est esse deformem corpore, quod vnum nunc à Christo amolimur.

Tandem nonnulli Patrum in solam internam Christi pulchritudinem intenti, aiunt Christum fuisse deformem externa specie, quod oculos incredulorum: quamuis esset in se pulcherrimus,vtique animo,de qua pulchritudine agunt, silentes de corporis pulchritudine,nec tamen eam negantes. Testem in eam rem profero Augustinũ in procemio Psal.44. [Si aliquid fœdi inuenerimus in eo, non amamus: quia & hoc ipsum, quod carnem indutus est, vt de illo etiam diceretur, *vidimus eũ & non habebat speciem neque decorem*, si cõsideres misericordiam qua factum est, & ibi pulcher est. Sed Iudæorum personam gerebat Propheta cum diceret. *vidimus eũ & non habebat speciem neque decorẽ.* Quare? quia non in intellectu. Intelligentibus autem, & verbum caro factum est, magna pulchritudo est. *Mihi autem absit gloriari*, dixit vnus amicorum sponsi, *nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Parum est vt nõ inde erubescas,nisi etiam & glorieris. Quare ergo non habuit speciem neque decorem? quia Christus Crucifixus, Iudæis quidem scandalum, gentibus stultitia. Quare autem & in cruce habuit decorem? quia *quod stultum est Dei,sapentius est quàm homines:& quod infirmum est Dei, fortius est quàm homines.* Nobis ergo iam credentibus,vbique sponsus pulcher occurrat. Pulcher Deus Verbum apud Deum:pulcher in vtero Virginis, vbi non amisit diuinitatem, & sumpsit humanitatem. Pulcher natus infans Verbũ, quia & cum esset infans, cum surgeret, cum manibus portaretur, cœli locuti sunt, Angeli laudes dixerunt,Magos stella direxit,adoratus est in præsepi, cibatia animalium mansuetorum. Pulcher ergo in cœlo, pulcher in terra,pulcher in vtero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis pulcher inuitans ad vitam, pulcher nõ curans mortem, pulcher deponens animã,pulcher recipiens, pulcher in ligno, pulcher in sepulchro, pulcher in cœlo,pulcher in intellectu. Audire Canticũ, neque oculos vestros à splendore pulchritudinis illius auertat carnis infirmitas. Summa & vera pulchritudo, Iustitia est. Ibi illum non videbis pulchrum,vbi deprehendes iniustum. Si vbique iustus,vbique decorus.]

S. item Gregorius l.6. in 1.Reg. sub finem tractans illud *ruffus & pulcher aspectu*, ostendit id in Christo adhuc mortali,de interna pulchritudine valuisse. Eóque aprat locum ex Psal.44. quo Christus speciosus forma dicitur,aliáque nonnulla,de Christi decore dicta.

Christi corpus, nequaquam morbosum.

28. Alter defectus detrectabilis, à Christi corpore remouendus,est morbus corporalis. Quæ est communis Theologorum sententia, cum S.Thoma 3.p.q.14. art.4.fitmata fusiùs ab Abulensi in cap.3. Matth.q.52. éstque tam certa,vt dubitare de ea non licere,dicat Ribera Hebr.4.n.28.ad illud, *tentatum per omnia*. Sanè quemdam in Hispania, autum effutire contrarium de

superiore

superiore loco, adactum fuisse ab Inquisitoribus ad palinodiam, testatur Aquarius in 3.d.17. concl.3. Synodus item Francofortd. in epistola ad Episcopos Hispaniæ, referens quo ab eis scriptum erat ex Isaiæ 53. de Christo leproso, id accuratè refellit, & Esaiæ nunquam in mentem venisse demonstrat. Nec repugnat Guerricus serm.2. de Assumpt. vbi inducens Angelos sciscitances de Deipara quomodò incidisset in ægritudinem, & quomodò corpus de quo prodijt Christi corpus, potuisset esse infirmitati vlli accessibile; subdit inducens Deiparam respondentem illud ipsum corpus filij mei quale aliquando fuerit recordemini. Et ipsum enim quàm infirmum quantis defectibus subditum fuerit voluntate; Ego noui, &c. Cur ergo dolem non eum meo dedisse corpori, quod suo non dedit? &c. Sanè aliud est sanitas, aliud sanctitas. Sanctitatem dedit corpori meo concepti sui corporis Sacramento: Sanitatem se daturum promisit suscitati corporis exemplo.] Hæc & alia ibi tradens Guerricus, non repugnat perfectæ sanitati corporis Christi pro qua pugnamus, sed eas dumtaxat infirmitates in eo statuit, quæ aliæ sunt à vera ægritudine & morbo, quales etiam dumtaxat fuerunt in Deipara.

Ratio excludendorum à Christo morborum, petenda est, ex eo quod morbi, ortum habent vel ex imperfecta temperie & vitio seminis, vel ex ingluuie aliisque aduersus temperantiam defectibus, vel ex ignoratione, aut non satis oculata attentione ad noxia; quæ omnia à Christo abfuerunt. Accedit fundamentum quod iecimus post Sophronium in Sænodica, & Damascenum 3. fid.c.20. nempe quod Christus caruerit passionibus & defectibus reprehensioni iure patentibus, id est defectibus personam eius dedecentibus. At morbos non potuisse à Christo decenter admitti, affirmat S. Athanasius l.de Incarnatione Verbi, vbi exponens cur Christus eo mortis genere è vita abierit, quod crux intulit, non autem per morbum, ita disputat. [Cæterùm ill hic aliquis obiecerit, si necessarium erat eius corpus pro omnibus in mortem dedi. cur non vt homo communi lege naturæ mortem oppetijt, sed eò vsque deuenit, vt crucifigeretur? Honorificè quippe magis conueniebat illud ab illo deponi, quàm per contumeliam istiusmodi mortem sustinere. Vide hic (quæso,) an huiusmodi obiectio non planè sit hominum, ac talis quæ diuinam dispensationem non sapiat. Nam quod à Saluatore. Certum est, diuinum sanè & dignum ipsius diuinitate est, idque multis de causis. Primùm enim, mortem hominibus per imbecillitatem naturæ ingruere, certum est, qui quum diu perdurare nequeant, progressu temporis dissoluuntur. Ex ista imbecillitate, morbi oboriuntur; quibus vbi vires exhaustæ fuerint, in mortem cadunt. Contra in Domino nihil imbecillitatis, quippe qui sit Dei virtus, Dei ratio ipsissimáque vita. Si igitur solito more, secundum consuetudinem hominum, corpus in lecto deposuisset, creditum fuisset, per infirmitatem hoc ei accidisse, eúmque nihilo plus quàm cæteros homines possedisse. Ille autem quoniam & vita erat, & Dei Verbum, & mors pro omnibus necessariò requirebatur, ideò corpus suum & vita & potentia corroborabat: Quatenus autem mors debebatur, eatenus ex se, sed aliunde rationem immolandi mutuatus est. Quamquam neque morbo laborare Dominum decebat, vt qui aliorum morbos sanabat: neque etiam infirmitates aliquas corporis pati eum oportebat, in quo & aliorum infirmitates confirmabat. Quare igitur non etiam mortem, quemadmodum & morbos sustulit? Ideò mirum, quia moriendi causa corpus assumpserat, nec fas erat mortem arceri & excludi, ne simul resurrectio impediretur. De morbo alia ratio fuit, qui si mortem antecessisset, creditum fuisset, eum ex imbecillitate Dominici corporis ortum fuisse.] Et mox. [Iam si eius corpus ægritudine laborasset, & sub omnium oculis, Verbum Dei ab eo dissoluto recessisset, non sine dedecore habitum fuisset, medicum alienorum morborum, suum, quo vsus erat in curandis ægritudinibus, instrumentum, corruptum à morbis neglectui habuisse. Quî enim creditum fuisset, eum, si ipsius elanguisset templum, aliorum languores depulisse? aut enim impotens depellendi morbi irritus fuisset; aut potens quidem, sed tamen non faciens, inhumanitatis infamiam reportasset.]

29. Dedecuerunt ergo Christum, morbi: & idcirco, vt vides affirmare S. Athanasium, sinit Deus Christum violenta morte necari; indicans id conuenientius, quàm Christum morbo corruptũ emori. Neque enim dubium videtur, quin Christus nisi mors violenta interuenisset, præ senio occubiturus esset, iuxta illud S. Augustini lib.2. de peccat. Met.c.29. [Quia in Christo erat similitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipsa exorsus infantia, vt ad mortem videatur etiam senescendo illa caro peruenire potuisse, nisi iuuenis fuisset occisus.] Nimirum resolutio caloris naturalis & humidi, eo tandem deduxisset Christi corpus, vt non esset idoneum animæ receptaculum. Quia ergo naturaliter non deuenitur ad mortem sine aliqua temperamenti indispositione quæ rationem morbi habeat; propterea aiebat S. Athanasius, præstitisse permitti violentam mortem & præproperam, vt arceretur morbus.

Nec est necesse tricari, supponendo quorundam Medicorum sententiam, qua corpus benè temperatum & gubernatum, ex mera humidi resolutione exanimari posse dicitur, citra omnem morbum. Ex quo sequitur. Christum cuius corpus optimè temperatum erat, & sapientissimè regebatur, potuisse absque morbo vita excedere, si non fuisset occisus. Hoc voco tricari, quia reuera quamuis *morbi* nomine non soleat venire leuis quælibet tentatio sanitatis, & indispositio qualiscunque, præsertim perbreuis; tamen in omni rigore morbus est. Ad illam autem deuentum esset, per eam resolutionem humidi naturalis quam consecutus esset interitus. Vnde eadem ob causas ob quas morbum simpliciter arceri à Christo decuit, (vt scilicet ab imbecillitatis suspicione elongaretur;) satius visum est Deo, mortem præcocem permittere. Ab hac enim admittenda, non auocauit imbecillitatis apud homines suspicio, quia ad excipiendam ab extrinseco mortem, salutis nostræ ac vitæ causa, è cœlo venerat. Cæterum quæ de morborum exclusione à Christo constituimus, de morbis simpliciter dictis sint accipienda. Sunt enim qui non refugiant admittere, eum dolorem qui dentitionis tempore vexat minutam ætatem, cecidisse in Christum, vt refert Cornelius Isaiæ 7.v.5. & quamuis Cornelius refragetur, nihil tamen occurrit quod prorsus euincat id genus incommodi non potuisse in Christum cadere. Nec enim reuera est morbus simpliciter dictus.

Admittendi in Christi viatoris corpore, defectus irreprehensibiles, permanentes.

30. Progrediar ad defectus irreprehensibiles, quos in Christo esse admittendos, rectè statuebant Sophronius, & Damascenus. Neque enim Christi corpus per naturales perfectiones quibus illud exornatum & instructum vidimus, reddebatur impenetrabile quibusdam defectibus transeuntibus, nec quibusdam permanentibus. Transeuntes defectus voco, famem, sitim, & sudorem: permanentes verò, mucum, & huiusmodi alias excrementitias corporum egestiones. Quod Christo & mucum tribuo, & alia huiusmodi corporum naturalia excrementa, mirum videri non debet. Nam ex cibis & potibus corpori nostro consentaneis,

cum ex se defæcati non sint, talia excernuntur, naturali vi expultrice & expurgatrice eos defæcante. Nec paruo sunt subsidio ad naturales pleraſque & animales functiones, vt apud Medicos plenius traditur. Præterquàm quòd si Christus his generalibus purgamentis caruisset, non homo eiusdem nobiscum naturæ, sed alterius, aut certè imaginariæ habitus esset. Itaque insulsè nimis Armeni, (si vera de eis refert Guido tract. de eorum erroribus cap. 30.) negarunt Christum emisisse vlla excrementa. De ciborum reliquiis, idem ferunt verba illa Valentini apud Clementem Alexandrinum 3. Strom. cap. 6. [Cum omnia sustinuisset, erat continens. Diuinitatem operabatur Iesus. Edebat & bibebat propriè non teddens cibos. Tanta ei inerat vis continentiæ, vt etiam nutrimentum in eo non exterierit, quoniam ipse non habuit interitum.] Sic nugatos hos hæreticos, insolens nequaquam videri debet.

Rectè verò è contrario Anastasius Synaita cap. 33. ὁδηγῦ, ita de Christo statuit. [Si igitur Christus probauit omnia, & tentatus est per omnia quæ nobis accidunt, triginta illis annis; nouerint hæretici, eum ex sanctissima Virgine, quasi Deum sponte sua natum, simul tamen vt hominem, instar infantium, flebili voce illachrimasse; neque hoc tantùm tempore, sed toto illo infantiæ anno, biennio & triennio, Iesum tentatum per omnia ad similitudinem nostram, infinities fleuisse, naturalem & infantilem ploratum edidisse, infinities esuriuisse & sitiuisse; comedisse & bibisse, sponte sua more infantium esurientium, sitientium, manducantium & bibentium: infinities somnum naturalem, & ab omni alienum reprehensione cepisse; infinities expuisse, pérque nares & os excreuisse, vt corporis naturam fluxilem demonstraret.] Has cum Chrysostomo quem refert, ait esse naturales & indetrectabiles naturæ nostræ indigentias, quas Christus non repudiauit, naturam potiùs ipsam repudiaturus & numquam suscepturus, si eas à se alienas habuisset. Nec aliter argumentatus est Abulensis qui pro excrementis è cibi ac potus reliquijs in Christo agnoscendis, fusè disputat in cap. 12 Leuit. q. 15. 16. 17. & 18.

Et alij transeuntes.

31. In eundem ordinem mox refert idē Anastasius, quos vocabam naturales corporum defectus transeuntes; famem inquam, sitim, somnum, fatigationem, liuores, vulnera, lachrymas, & huiusmodi: Liuorem quidem ex vulneribus, in Christo nondum rediuiuo cum è cruce depositus est, nullum prorsus apparuisse, quasi Christi corpus esset talis defectus incapax, affirmat Auror dialogi de passione Domini, apud Anselmum. Nec improbare audet Cartusianus tract. de passione Domini art. 14. Leniſſimè autem id reijcit Molanus l. 4. de imag. cap. 12. aiens dumtaxat, hoc non esse solidum. Mihi verò videtur erroneum, & pugnans cum vera passibilitate corporis Christi, vsque ad punctum resurrectionis. Nec est quod autoritas S. Anselmi, timorem cuipiam faciat. Libellus enim ille, scatet fabulis & mendis crassissimis, ab Anselmi eruditione & grauitate alieniſſimis, vt in Syntaxi opusculorum sancti illius Patris, monstraui. Itaque nos liuoribus Christi sanati, agnoscimus fuisse in eius corpore hunc defectum.

De lachrymis res est extra dubium, ex pleriſque Scripturis. Nam videns ciuitatem fleuit super illam; Et in cruce preces ad Patrem obtulit cum clamore valido, & lachrymis; Et ad Lazari tumulum, lachrymatus est, siue ex commiseratione sortis humanæ, siue vt scitè philosophatur Isidorus Pelus. l. 2. epist. 173. quia dolebat quod ad gloriam suam prodendum, necesse esset virum iustum è portu quem iam subiuerat, in mare huius vitæ reducere. Hæc & alia exempla in hanc sem, vrget S. Basilius homil. de gratiarum actione; concluditque. [Sanè quemadmodùm in se Dominus susceperit famem, vt primum digesta illi fuerat sumptæ alimoniæ soliditas: in se item recepit & sitim, mox vbi in eius corpore quem sumpserat, consumptus liquor est: delassatus item est, musculis neruisque prolixitate itineris se protendentibus; non quidem diuina in ipso maiestate edomita, aut quicquam patiente, sed Corpore symptomata naturæ consentanea, excipiente, ad eumdem modum sustinuit & lachrymas; nimirum permittens accidere assumptæ carni, quod ei erat naturale. Lachrymari proinde contingit, cum particulæ concauæ cerebri euaporationibus ex tristitia collectis differtæ, quasi per elices quosdam, canalesue, per meatus oculorū pondus eius collectitij humoris egerunt.]

Has ergo & alias huiusmodi naturales affectiones nostras, non est dedignatus Christus Dominus; sed admisit famem, sitim, fatigationem ex itinere, vulnera liuores, & huiusmodi alia, quæ subijsse Christum produnt Euangelia, & Prophetæ iam olim pronunciarant. Ita porrò subijt, vt per ea alterari ad mortem vsque & corrumpi potuisset, ni prouisum fuisset. Sic fieri conuenientissimum fuit, nam vt Chrysologus scitè dixit; [Si Christus non implesset carnis ordinem, carnis in illo esset otiosa susceptio.] Nimirum susceperat Christus carnem, vt in ea, ac per eam salutem nostram operaretur in medio terræ, satisfaciendo pro nobis & omnibus virtutum genere excitando ad sanctitatem; præsertímque ad non faciendam carnis curam in desideriis. Hoc autem egregiè omnino præstitum est à Christo, per naturalium huiusmodi affectionum perpessionem quādiu in carne fuit, vt Apostolus loquitur, id est interprete S. Chrysostomo hom. 11. in 2. ad Cor. quamdiu fuit viator, & nos quâ satisfaciendo, quâ exemplū bonum præbendo, iuuare debuit. Nam inediæ toleratione, docuit nos abstinentiæ studium, vulneribus patientiam in doloribus &c. Cum autem hæc generatim sufficere videantur, breuiter subijcienda sunt sigillatim aliqua, de nonnullis corporeis defectibus de quibus est specialis difficultas: hoc est de fame, & siti, ac sudore, similibúsque excrementis, sed præsertim de corruptibilitate.

Sigillatim de fame & siti.

32. Et quoad famem quidem ac sitim, quas constat frequentes in Christo fuisse, difficultas est, quomodò Christus ex his defectibus naturaliter molestiam perceperit, dolorémque hauserit, cum tamen per quadragenarij ieiunij dies, esuriem non senserit. Ita enim disserte habent Matth. c. 4. *cum ieiunasset 40. diebus & 40. noctibus, postea esuriit.* Et Lucas item c. 4. cum dixit *nihil manducauit in illis diebus, & cōsummatis illis posteà esuriit.* Quæ verba manifestè ferunt, Christū per tempus quadragenariæ inediæ, non esurijsse, sed posteà. Qui enim affirmat, aliquid post expletum tempus quoddam contigisse, eo ipso docet, antea non contigisse. Et ita ea verba acceperunt, vnanimiter Patres ad prædicta Matthæi & Lucæ capita, insupérque Nyssenus orat. 4. de beat. qui ait Christum per quadraginta dies ieiunum, posteà esurijsse. [Dedit enim quando volebat occasionem naturæ officio suo fungendi.] Similitérque Chrysologus serm. 11. [cum dicit, *postea esuriit*, quadraginta diebus & quadraginta noctibus probat esuriem in illo non fuisse. Denique Cyrillus l. de recta fide ad Regin. [cum quantum sat erat iam ieiunasset, diuináque virtute abique cibo & potu incorruptam carnem conseruasset, vix tandem quæ propria illius sunt pati eam sinit; esurijsse enim dicitur.] Ex his exploratissimum habetur, Christum per tempus quadragenarij ieiunij, non esurijsse: id est, famem atque adeò etiam sitim non sensisse, quod statuendum est contra temeritatem Caietani Matth. 4. omnino affirmantis Christum sensisse famen per illud tempus, quod frustra

ura & absque merito ieiunasse videretur, si nihil sensisset. Verùm vt D. Augustini in simili voces vsurpem (quæst. 80. ex 83. [cum vtrumque narrat Euangelista, quod scilicet ieiunauerit, & tantùm postea esurierit Dominus,) vtrumque credendum est quia vtrunque sicut rerum gestarum index, factum gestúmque conscripsit.] Itaque verè Christus, non nisi postea esurijt, ac in ea esuriei præuentione, & non pœnalis inediæ vsurpatione; spectauit potiùs prodere se Deum, qui ita posset actiuitatem naturalis caloris suspendere, quàm mereri laboriosò ieiunio.

Itaque post inediam per quadraginta dies continuatam, placuit Christo se hominem prodere, & calorem nationum propriæ actiuitati naturali permittere; vnde secuta fames & sitis, ex vellicatione ac morsu, defectum pabuli ac potus consequente, provt reliquo vitæ tempore Christus Dominus per famem ac sitim afficiebatur. Ita nodum propositum expediunt plerique Patrum, præter superiùs adductos, vt Hilarius Can. 3. in Matth. cum dixit. [Nam post quadraginta dies, non in quadraginta diebus esurijt, Moyse & Helia in eodem ieiunij tempore non esurientibus. Igitur cum esurijt Dominus, non media subrepsit operatio; sed virtus illa quadraginta dierum non mota ieiunio, naturæ suæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, sed à cæne vincendus, quam vtique tentare ausus non fuisset, nisi in ea per esuritionis infirmitatem, quæ sunt homines, recognouisset.] Non aliud reipsa intendit Autor altercationis Synagogæ & Ecclesiæ cap. vltimo, quanquam subobscurius aliquid admiscet, quod perfunctoriè lectum, videri posset repugnare.

Cum autem esuries sit diuinitùs cohibita, ob repressam per quadragenarium spatium caloris naturalis actiuitatem, perinde ac si tunc vis caloris distenta fuisse in cibi & potus ingesti concoctione, dicendum videtur, non maiorem fuisse Christi esuriem confestim post quadraginta dies, quàm esse deberet, cùm vi inediæ si quam fortè tolerauit à tempore sumpti cibi, vsque ad tempus incipientis secessionis quadragenariæ; tum etiam vi inediæ, tempore illo exacto consequentis, vsque ad cibi sumptionem: non plus ad hunc effectum spectato eo temporis quadragenarij spatio, quàm si non interceßisset. Quare non satis percipio, quid discriminis inter esuriem post quadragenarium ieiunium de Christo proditam, non item de Mose qui eodem spatio ieiunium tulit, obseruarit S. Max. hom. 3. de ieiunio quadrag. cum dixit. [Quid illud est autem, quod cum vterque quadragenos ieiunauerit dies, non vterque post ieiunium esurisse perhibetur? Moyses vtique non esurijt, vt in homine fragili operata diuinitas probaretur. Esurijt Dei filius, vt assumptionem carnis nostræ, fragilem suscepisse hominem reuelaret. Quod non esurijt Moyses, cœlestis est possibilitatis exemplum quod esurijt Christus, nostræ redemptionis est Sacramentum. Huiusmodi Dominus perregit in sua carne mysterium, vt sicut Deus esse diuinis virtutibus creditur, ita & homo esse infirmitatibus dignoscatur humanis. Similia ex parte habentur apud Autorem libri tertij de mirab. sacræ Script. c. 6. qui Mosi Eliam quoque adiungit. Hoc inquam discrimen inter Mosem & Eliam ex vna parte, Christum verò ex altera, non deprehendo. Nam sicut Christus exacto quadragenario laxatis calori naturali habenis, cæpit famere ac sitire, auctáque naturaliter est esuries ac sitis quousque apposito cibo ac potu sedaretur; ita idem Mosi ac Eliæ contigisse non dubito, quamuis de istis non sit proditum, quia nihil intererat; de Christo autem sit proditum, ob causam à S. Maximo rectè expressam: nempe vt qui per inediam tandiu toleratam Deus inmortuerat, per esuriem verus homo probaretur.

Sigillatim quoque, de sudore.

33. Iam sudor (de quo præterea aliquid notandum proposueram,) aut est ordinarius; per excretionem videlicet humoris aquei superflui; aut extraordinarius, qualem in extremo agone priusquàm ad necem abriperetur, Christo contigisse narrat sacra Historia. Prior non dedecuit Christum, & ex fatigatione ac labore fuit in eo. Distinguit tamen Baconus in 3. d. 21. q. vnica art. 2. duplicem sudoris originem. Vnam ex superabundantia vel corruptione humorum, quo pacto negat Baconus fuisse in Christo sudorem, quia talis sudor contingit præter naturam. Aliam, qua sudor exoritur propter laborem aut passionem: & talem sudorem idem Autor ait posse exprimi è corpore optimè constituto, in quo nulla sit superfluitas præter naturam, talémque ait fuisse sudorem Christi.

Mihi hæc duplex sudoris origo, non videtur accommodata: Nam tametsi sudor ille qui interdum ex nimia vbertate humoris superflui vel corrupti excernitur, per naturæ quasi luctam in febribus, aut aliter, indicet corruptionem, aut depraua tam corporis vnde excernitur constitutionem; ideóque huiusmodi sudor in Christum non cecidit: Tamen quilibet sudor, etiamsi ex simplici defatigatione procreatus, non aliam habet materiam quàm humorem superfluum & superabundantem; id est non absolutè necessarium corpori, tametsi possit etiam aliquem vsum habere, ad faciliorem sanguinis aliorúmque humorum permeabilitatem, & ad corporis rigationem ne exaresca t. Frustra igitur Baconus in distinctione proposita, secundum membrum secernit à primo quoad causam sudoris materialem, quæ alia sine dubio numquam est, quàm humor aliquatenus superabundans, qualem non vetamur in Christo agnoscere: nisi si etiam lachrymas, salicam, mucum, & aquam pedum, à Christo amouere velimus. Et differrè quoad rem præsentem consentit Card. Vigerus tract. 4. de instrumentis Dominicæ passionis, idcircò concedens Christum interiore aliqua tunica vti solitum, quam ad munditiem & tetri odoris ex materia sudoris deuicationem, identidem mutaret. Annuit item Scachus in myrothecio sacro prophano cap. 33. affirmans Christum eadem ex causa frequentasse domestica balnea, quorum honestissimus vsus erat, ad illuuiei ex sudore collectæ absterßionem.

34. Circa sanguineum Christi sudorem, præmittenda obiter est certa veritas narrationis Euangelicæ de eo Christi sudore, quam pernerse inficiari sunt Armeni, & alij quidam, veriti deiectionem Christi ex tanta infirmitate, quantam prodi admissa illius sudoris veritate arbitrabantur. Sed esse eam narrationem verè Scripturam Canonicam confirmant efficaciter Bellarminus l. 1. de verbo Dei cap. 16. & Ludou. de Tena l. 3. Ilagoges in script. difficult. 7. sect. 4. ac Anton. Peres in authen. Euang. secundum Lucã c. 22. Coccius t. 1. l. 6. art. 20 nec non Collius l. 3. de sang. Christi disp. 3. cap. 1. 2. & 3. Ecclesiæ sanè iudicio & innumerorum veterum Patrum suffragio id habetur ratum. Et quia proprietas Verborum in Scripturæ sententijs tenenda mordicus est cum nihil est quod obsit, propterea, verum sanguinem à Christo per huiusmodi sudorem fuisse emissum, certò statuendum est: cum scriptura, liquorem ita fusum, vocet sanguinem, & Patres passim annuant, quos recentiores citati, proferunt magno numero. Nec quod Theophilactus & Euthymius senserant, arbitrandum est, cum sanguinem non nisi similitudinarium fuisse: sed fuit sanguis verus, tametsi sudori aqueo permixtus, & in guttarum modum conformatus, vt expendit Franciscus Lucas ad caput Sancti Lucæ 22. vt propterea voces illæ Euangelistæ, *factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*, interpun

terpunctione appoſita poſt nomen *guttæ*, debeant hunc ſenſum facere: *ſudor ſanguineus in terrâ decurrens, coaluit in grumos, quaſi in guttas.* Qua ratione particula *ſicut* non eſt nota ſimilitudinarij ſanguinis, ſed guttarum ſimilitudinariarum. Neque enim reuera guttæ erant aqueæ, ſed guttas aqueas referebant. Conſtabant autem è plurimo ſanguine, admiſtis aliquot particulis aquoſi humoris, qui communi ſudore excernitur. Nec priùs excerni ſudorem nudum contigit, poſteáque eo liquore deficiente, excerni ſanguinem, vt exiſtimauit Caietanus Lucæ 22. ſed eodem veluti impetu, ſanguis aqueo humori commixtus emerſit, vi generoſi affectus, quo Chriſtus Dominus, poſt permiſſum triſtitiæ mala impendentia refugientis, & voluntatis ea ſubeundi, conflictum aliquem, heroïco niſu in diuinæ voluntatis partes concedens, cum in ſe audaciæ motum excudit, & æſtum concitauit; vt ſanguis priùs ad cor angore auocatus, conceptóque calore rarefactus, expreſſus foras fuerit, per ſanguineum ſudorem corpore vniuerſo manantem. [Vbi non ſolis oculis (inquit S. Bernardus ſerm. 3. in ramis palma.) Sed quaſi membris omnibus fleuiſſe videtur, vt totum corpus eius quod eſt Eccleſiæ, totius lachrymis corporis purgaretur.] De hoc ſudore, quia plenè dictum eſt in morali diſt. 3. à numer. 382. tractando commotionem corpoream conſequentem affectiones & paſſiones, non eſt quod hîc plura addam Officio Eccleſiaſtico (quod tamen non eſt approbatum,) & longa concione, ſudorem hunc Chriſti Domini exornauit Ludou. Viues cum ſudor Anglicanus peſtilentiſſimus, Belgium vbi Viues degebat, peruaſiſſet anno 1529. Extat ea lucubratio tomo 2. operum eius.

An Chriſti corpus, ex neceſſitate, aut ſecùs, prædictis defectibus ſubiacuerit.

35. Itaque iſtæ ſunt humanæ corporum infirmitates, quas portaturum Chriſtum Dominum, prædixit Iſaias: quomodò autem eas portauerit, hoc eſt liberè ne an neceſſariò, dubitatio eſſe poteſt. Nam ex vna parte S. Damaſcenus l. de hæreſibus, inter Aphtartodocitarum hæreſes numerat, quod dicerent Chriſtum voluntariè toleraſſe imbecillitates naturæ, [Ab ipſa (inquit) fabrica & concretione, Chriſtus corpus interitus expers eſſe confirmant, & neceſſarias naturæ imbecillitates; ſitim dico, famem, & laborem Dominum toleraſſe illi quidem concedunt, ſed eodem modo quo nos, hæc ipſum negant pertuliſſe. In nobis enim hæc neceſſitatis eſſe dicunt, in Chriſto autem voluntatis; quem etiam naturæ legibus negant paruiſſe.] Et ſunt ſanè in ea ſententia, Patrum plerique apud Leontium l. de ſectis actione 10. *initio*, in refutatione Caianitarum. Imò diſertè ipſemet Damaſcenus 3. fidei c. 20. & Sophronius in Synodica quæ recitatur in 6. Synodo act. 11. vbi contrariam, vocat *abominabilem ſuſpicionem*. Ex alia verò parte, numerantur inter hæreticos nonnulli, *corrupticolæ* dicti, quia aiebant Chriſtum neceſſariò ſubiacuiſſe imbecillitatibus prædictis. Agit de eis Baronius anno 519. ex Liberato in Breuiario, & ex Leontio actio. 5. & 10. libri de ſectis.

Reſolutio ſub diſtinctione.

36. Diſtinctione adhibita, componi poterit hæc rixa. Aio igitur, Chriſtum quidem ex neceſſitate quadam naturæ ſubijſſe prædictos defectus corporum; quatenus naturaliter loquendo, & ſecluſo vſu potentiæ miraculorum qua pollebat, ſubiacere debebat prædictis incommodis admota eorum cauſa: vt calefactioni moleſtæ, poſito igne vicino. Addo tamen, eatenus perpeſſionem horum defectuum potuiſſe dici Chriſto liberam, quatenus facile illi fuiſſet, per eam quam dixi ſupernaturalem potentiam, munire ſe aduerſus quoſcunque impetus cauſarum noxiarum: vel eos præuenire, hebetando vim talium cauſarum, & impediendo ne agerent; ſin minus ſubtractione concurſus, qui à ſolo Deo confertur, nec à cauſa ſecunda, etiam eleuata poteſt ſubtrahi; at appoſitione obicum quibus vis agendi retundatur. vt ſemper poteſt fieri.

Qui ergo dixerunt, defectus illos corporeos fuiſſe Chriſto neceſſarios, non liberos; ſi non errabant, (vt ſanè errabant, qui ideircò dicti ſunt corrupticolæ;) agebant de perpeſſionibus defectuum prædictorum, provt aduenientibus ex neceſſitate naturæ, & ex ſuppoſitione quod non impediretur aut præueniretur à Chriſto, per potentiam ſupernaturalem qua ad id poterat. Reſpexerunt verò ad eam potentiam, alij qui dixerunt, perpeſſiones illas fuiſſe Chriſto liberas: nimirum quia erant impedibiles per vſum potentiæ miraculorum, quos ad nutum Chriſti exercebatur. Eò ipſo igitur, quòd Chriſtus liberè eligebat nó præoccupare aut non impedire defectus illos corporeos, eo ipſo cenſeri poterat admittere illos liberè. Neque id eſt à Damaſceno reprehenſum in Aphartodocitis: ſed cum eos componeret cum Seuerianis, dixit conſentire per omnia Aphartodocitas cum Seuerianis, niſi in vno duntaxat puncto, nempe quod Seueriani in vnione Chriſti videri aiebant interitum: hoc autem negabant Aphartodocitæ, qui corpus Chriſti etiam cum nobiſcum degeret, volebant eſſe incorruptibile, & neceſſarias nobis paſſiones non excepiſſe neceſſariò, ſed voluntariè contendebant. Hoc poſtremum, optimè ab eis dicebatur in ſenſu prædicto, nec idcirco fuerunt habiti hæretici, etiamſi id ab illis traditum referatur. Non enim quæcunque hæretici de noſtro proferunt, eo ipſo inquinantur labe hæreſis, vt Nouatianus de Trinit. cap. 18. & Ruſticus Diaconus dialog. contra Acephalos, rectè monuerunt. Hæretici ergo duntaxat fuerunt, ob dogmata in quibus Seuerianis conſentiebant, & ob incorruptibilitatem quam corpori Chriſti viatoris, contra fidei ſcita tribuebant, vt poſtea referam & refellam.

Patrum ſuffragium.

37. Approbant apertè diſtinctionem poſitam, Patres varij. Audi quos Leontius actione 10. libri de ſectis addenſauit, his verbis, poſt relatam Gacanitarum ſententiam, quam ex Damaſceno iam retulimus. [Nos ad ea reſpondemus, etiam nos fateri, paſſiones & affectiones illas, fuiſſe voluntarias: nec tamen idcirco dicere, Chriſtum eas perpeſſum eodem modo, quo nos: nam ſponte dicimus ipſum ſeruijſſe naturæ legibus, volentémque conceſſiſſe corpori, vt ſua perpateretur, eodem modo quo & nos patimur. Atque hæc teſtimonijs ſuis Patres ipſi comprobant, vt ſanctus ille Gregorius, inquiens: [Naturæ permittebat, quum vellet, vt ageret ſua.] Beatus autem Cyrillus dixit: [Per immiſſionem ciborum, & excretionem, conſeruabat ſubſtantiam,] corporis ſcilicet. Rurſus in dialogo, quo vnum eſſe Chriſtum probat, [permiſiſſe ipſum carni ſuæ (ait) vt naturæ ſuæ legibus obſequeretur.] Et rurſus. [Sic permittit id quod corporeum erat, ea perpeti, quæ ipſi naturaliter adſunt; vt oſtenderet, ſe reapſe veréque geſtare carnem, & ſecundùm litteras ſacras hominem eſſe factum. Sanctus autem Athanaſius, libro aduerſus Apollinarem; [propterea dicebat Dominus, animam ſuam nunc perturbari: & hoc *nunc* ſignificat, *quando ipſe voluit*; id tamen quod erat, indicatur.]

S. Auguſtinus ſplendidè in hanc rem & copiosè diſſerit q. 80. ex 83. vocátque inanem & inepram calumniam, argumentationem quorundam hæreticorum, qui affectiones animæ abrogabant Chriſto, præxtu inijciendæ ei neceſſitatis: quod S. Auguſtinus refellit exemplo corporearum perpeſſionum in quibus verſamur. Eas quippe Chriſtus & verè excepit, & aliquatenus

nus necessariò, tametsi simpliciter liberè, quia impedire & præuenire eas potuisset, si libuisset.

38. Pulcherrimè item Thomas Patriarcha Hierosolymitanus Epistola ad Armenos, quæ quod à Theodoro Abucara Arabicè expressa sit, est apud eum opusculom 4. [Hæc humana (inquit) sicut dictum est priùs, æterno filio, qui est Christus, acciderunt post carnem assumptam; mors scilicet, & alia, quæcumque in Euangelijs scripta sunt. Sed nequaquam existimandum est, quidquam horum necessariò omnino sustinuisse, sed voluntariè, nisi quod quando volebat, hæc pati accidebat illi modo naturali quo nobis accidit: ne existimaretur Incarnatio eius, fictio; & vt sententia contra diabolum pronunciata, iustificaretur à quo hac Incarnatione genus humanum redemit. Vnam autem speciem eorum, quæ humana acciderunt ei, declarabo, vt quod dictum est, confirmem. Sit fames, loquamur de fame. Quando voluit æternus filius esurire, finebat carnem suam excipere vim aëris vt aër illa exprimeret, quæ per superficiem carnis sunt in poris cutis. Deinde pars carnis propinquior aëri, ex membris attrahebat, quibus appropinquat pars, ex qua aër hauritur: & illa membra extrahebant ex vacuis receptaculis, quibus semper suppeditatur ex conueniente alimento digestio, quæ ex venis ipsorum membrorum ab hepate educitur, venæ autē ex hepate; hepar verò ex duabus venis, quæ ex stomacho oriuntur; Hæc duo venæ trahebant ex stomacho. Stomachus igitur exinanitus, requirit vt extinsecùs suppeditetur alimentum. Hoc modo, fratres, æterno filio accidit fames. Voluntate enim libera, non necessitate naturali, esurijt. Cuius rei, euidens argumentum est, quod cum quadraginta diebus, & noctibus ieiunasset, postea esurijt. Si enim aër potestatem in carnem eius habuisset, vt in carnem cuiusque nostrum, non vnum diem, vel duos, vel tres transegisset, quousque esuriret sicut factum in eo esse videmus: sed quando volebat permittebat naturæ, vt quæ erant eius, operaretur & ostenderet.]

39. Tandem Sophronius in epistola Synodica sæpè allegata, ita habet. [Fatigatus sedebat, & somni indigus dormiebat: Sed & dum cæderetur, dolebat, & verberatus patiebatur, & dolores sustinuit corporis, manus & pedes transfixus. Dabat itaque cum volebat, humanæ naturæ tempus operari, & pati quæ sua sunt, ne fortè phantasia quædam & visio inanis nominabilis, eius iudicetur incarnatio. Neque enim inuoluntariè hæc, vel necessitate susciebat, vel si naturaliter ea & humanè admittebat, & humanis motionibus actitabat atque operabatur. Absit hæc opinabilis suspicio. Deus nempe erat, qui hæc pari carnaliter acquiescebat, vti nos proprijs passionibus saluaret, & per hæc nobis immunitatem impartiret, quando pati, ageréque & operari humanitùs, idem ipse volebat, & considerantibus, prodesse decernebat: propter quos & homo veraciter factus, naturales motus atque carnales. Moueri naturaliter ad operandum volebat. Dum insidiatores insidias audacter delectabantur perficere. Corpus enim se passibile, & mortale, atque corruptibile induit, & naturalibus nostris atque irreprehensibilibus subijciens ægrimonijs: & huic quæ naturæ suæ decenter conueniebant, pati atque patrare indulsit, vsque ad resurrectionem ex mortuis. Ibidem quippe & passibile nostrum, & mortale, atque corruptibile dissoluit, & horum nobis libertatem donauit. Quæque igitur humilia atque humana sunt, ita sponte simul & naturaliter, manens etiam in his Deus, demonstrabat. Erat namque ipse sibi, *παύτως*, ac reconditor passionum humanarum, & actionum; & non solùm reconditor, sed & arbiter; Quamquam naturâ passibilis erat qua naturaliter incarnatus erat, & ideo erant humana eius vltra hominem haud quidem, quod natura humana non fuerat, sed quia sponte factus est homo, & homo sponte factus, hæc recipiebat: & non tyrannicè vel necessitate, vt nos plerumque & inuoluntariè, sed quando & quantum consulebat, & permitteret ipse, tam eos qui afflictiones ingerebant, quàmque ipsas passiones quæ secundùm naturas agebantur, adnuebat.] Vides distinctionem à nobis positam, Patribus quoque placuisse.

Corpus Christi viatoris, corruptibile, sed citra actualem corruptionem.

40. Iam quod attinet ad corruptibilitatem corporis Christi viatoris, lis aliquando de ea fuit, quia Gaianitæ siue Aphtartodoritæ, incorruptibilitatem concesserunt Christo viatori. [Gaianitæ, (inquit Anastasius cap. 23. *ὁδηγῶ*, cum præmisisset eos cum Seuerianis vnicam in Christo naturam admittere) sentiunt corpus Christi corruptionis expers & diuinum esse, ab initio vnionis, vnámque dumtaxat proprietatem nimirum diuinam, & impassibilem in eo reperiri: noueritis autem, eos non posse vllum ex probatis Patribus producere, qui doceat Christum omni modo, ab ipso vnionis momento fuisse immortalem, sed ex proprio cerebro & ex suorum magistrorum institutione hæc talia fingunt, suffurantes ex Patrum commentarijs testimonia quædam, & orationum quasi frusta.] Andream Monachum Romanum ex S. Gregorio 9. Registri epist. 69. hoc errore laborantem, refellit latè Eusebius Thessalonicensis apud Photium Cod. 162. In eum errorem lapsus randem est Iustinianus, præ Christi amore, vt Nicephorus Iustinianum purgaturus lib. 17. cap. 29. & 31. parum sanè de delitante principe pronunciauit. Quasi verò sit amare Christum, fingere de eo falsa decora, & cum fide pugnantia. [Quod enim non de Christo dicitur, vt est, etiamsi honor videatur, iniuria est,] vt Cassianus egregiè dixit l. 1. de Incarn. cap. 2. Negauit ergo Iustinianus, Christi corpus in via, corruptibile fuisse atque passibile.

Hoc Anastasius Synaita latè refellit cap. 23. *ὁδηγῶ* argumentatus inprimis, ex mysterio Eucharistiæ, quod adigit Gaianitam vt fateatur non esse corporis Christi figuram, sed esse verè corpus & sanguinem Christi. Quo supposito, petit vt corpus Christi aliquamdiu asseruetur in pyxide cum omni reuerentia: & si intra paucos dies non corrumpatur aut immuretur, aut alteretur, planum ait fore, corpus Christi esse incorruptionis incapax, vt Gaianitæ asserebant. Sin verò quod pro certo statuit Anastasius, breui corrumpatur, constare vult de corruptibilitate corporis Christi ante resurrectionem. Verùm hæc argumentatio, non potest nobis esse vsui: quia corpus Christi in Eucharistia non corrumpitur ad speciem corruptionem, sed tantùm desinit ibi esse; Idque non modò nunc contingit, Christi corpore iam potiente statu gloriæ, sed etiam verum fuit de Christi adhuc viatoris cerpore, quod Apostoli in cœna postrema participarunt. Neque enim corruptis speciebus nunc exhibitis, corruptum est quod sub eis latebat corpus Christi.

41. Quare argumentandum potiùs est, ex eo quod *quia pueri participauerunt carni & sanguini, & Christus similiter participauit ijsdē.* Atqui pueri, carni & sanguini corruptibili participant: Ergo & Christus participauit ijsdem: quæ est postea argumentatio Anastasij, quam confirmat verbis illis S. Athanasij: [Corruptibile erat corpus, quia Maria erat creata, hoc est quia erat ex eadem cum nostris massa, & hic in via vt esset locus copiosæ redemptioni, non potiebatur gloria, quam post resurrectionem est consecutum.] Deliraſſet enim Origenes late reiectus a S. Bernardo sermone de verbis eius, si quod verba in speciem sonant, Christum

corpus

corpore beatum in lectulo nostro quæsisset, hoc est in passibilitate nostra quam esse verè lectum hic nostrum, dixerat ante Bernardum S. Ambrosius in Psalm. 40. ad illud *super lectum doloris eius*. In via autem, corpus Christi in eo lecto quæri poterat, erátque corruptibile. Et quamuis post resurrectionem, corpus Christi iam incorruptibile, sit nobiscum eiusdem naturæ; tamen vt Leontius l. de sectis actio. 10. hoc argumentum confirmans benè reposuit, non habet eam incorruptibilitatem ex communi nobiscum natura, sed ex gratia: alioqui quomodò mortuum fuisset? Ex permultis Patribus id confirmat idem Leontius, in calce lib. 2. Contra Nestorium & Eutychem.

Sed secernéda diligéter est corruptio à corruptibilitate. Nã corruptionem quidé, per resolutioné in putredinẽ, Christi corpus non vidit, vt Psaltes prænunciarat: Id enim dedecebat sanctum Domini. Subijt tamen corruptibilitatem, & corruptionis præludia. Id est corpus Christi inchoatiuè corruptum est, excipiendo alterationes per quas deduci de facto potuisset ad totalem corruptionem, si fuissent continuatæ, nec obstitisset diuina virtus. Quæ distinctio optimè ab Anastasio traditur c. illo 23. & à Fulgentio Epistola mutila ad Rheginum de hoc argumento; ac breuiter sed benè Leontius actione illa 10. his verbis de argumẽto Gaianitarum. [Sciendũ verò proferri ab eis quasdã Patrum autoritates, quæ incorruptibile Christi corpus dicunt: Sicut & Cyrillum allegant, his verbis: *nihil corruptibile susceperit caro sermonis.*] Sed quoties huiusmodi autoritates proferunt, considerandum venit, æquiuocum esse *corruptionis* vocabulum. Nam corruptio dicitur, plena dissolutio corporis in elementa, ex quibus compositum fuit: itidémque corruptionem vocamus adfectiones siue passiones illas humanas, vt esurire, sitire, quæque sunt eiusdem generis alia. Quum ergo Patrum aliquis dixerit, Christi corpus non sustinuisse corruptionem hoc nimirum dixit, non prorsus fuisse dissolutum. Quod sanè verum esse, ex contrarijs eorum dictis patet. Pluribus enim in locis, ante resurrectionem, ipsum corruptibile tradunt: post resurrectionem verò incorruptibile.]

Quatenus incorruptibilitas, Christo viatori, à quibusdam Patribus tributa.

42. Ad aliorum verò quorundam Patrum loca quædam, quibus Christi incorruptibilitas tradi videtur, probè intelligenda, adhibenda est alia distinctio corruptionis, in pœnalem & voluntariam, vt loquitur supra S. Fulgentius cap. 3. Eandem in hunc finem proponit supra Anastasius, & benè etiam cap. 2. eiusdem operis, verbis illis. [Accipitur corruptio dupliciter in diuinis litteris, corporaliter & spiritualiter: vt illic; *Vidit Dominus, & ecce omnis terra corrupta erat peccato.* Alibi de hominibus; *corrupti & abominabiles facti sunt in iniquitatibus & studijs suis.* Cæterum quando audis à Doctore, corpus Christi ante crucem fuisse incorruptibile; accipere id debes de incorruptione à peccato; hac enim corruptione, non erat corruptibile, quippe immaculatum prorsus & illibatum: non autem id intelligendum est, quasi corpus Christi quoad mortalitatem, alienum quid & peregrinum à nostris corporibus habuerit. Incorruptibile enim propriè est, id quod passionis, materiæ, omnisque contractus expers est. Incorruptibile est quod ab alia substantia lædi non potest. Incorruptibile est quod nihil quoquo modo perdit, quod nullius eget, quod sauciari nequit. At sacrosanctum Christi corpus, & passionem subijt, & transfixum est clauis, & Lancea, sanguine & aqua inde manante, & ex viuo, exsors vitæ redditum est.] Omnia Aphtartodocitarum argumenta, proponit & late euertit Leõtius Byzantinus lib. 2. contra Nestorium & Eutych. toto.

Non fuit in horum hæreticorum sententia, Philippus Abbas epist. 5. quatenus affirmat, fuisse in corpore Christi, ob suam sanctissimam procreationem de Spiritu sancto, fortitudinem quandam & firmitatem, tatione cuius abhorreret à natura dolendi; nisi ad bonum nostrum voluisset derogari suæ illi prærogatiuæ, qua non minùs potiri debebat quàm in statu innocentiæ, in quo natura eius ab iniurijs & dolore abhorruisset, vi firmitatis supernaturaliter concedendæ humano corpori, vt disertissimè exponit epist. 7. Hæc inquam affirmans Philippus, non subscripsit Aphtardocitis; quia fatetur eam prærogatiuam corporis non procreati communi origine ex Adamo, non fuisse de facto in Christi corpore ob cessionem sui iuris, à Christo consentaneè ad diuinum decretum factam, vt pati posset in bonum nostrum. Tantum igitur voluit Philippus asserere, quod Ioannes & Hunaldus in Epistolis ad eum, & contra eum, non perspexerunt, Christum si iuri illi suo non renunciasset, sed voluisset habere corpus quale Adam innocens habebat; nihil fuisse passurum: nec tantum passiones fuisse illi voluntarias, quia de facto habebat, & potestatem diuinam, & humanam diuinæ subiunctam, capacem auertendi vel præueniendi qualcumque iniurias corporales ac perpessiones; sed etiam quia potuisset habere corpus cui competeret eadem quæ Adamo innocenti prærogatiua: quamuis ei prærogatiuæ sibi debitæ, vltro cesserit: quæ est remota causa incorruptibilitatis, aptitudinaliter & secundùm debitum conueniens corpori Christi, etiamsi de facto illud non afficiat.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

43. Summam doctrinæ totius capitis: hæc pauca exhibebunt. Christi Domini corpus, quia sic ferebat finis Incarnationis, nullis Humanorum corporum reprehensibilibus defectibus, vt deformitati & morbis subiacuit: sed ijs tantùm nostratibus defectibus quæ reprehensione vacabant, & absque indecentia assimi poterant, fuit obnoxium, ex necessitate naturæ ad Christi nutum impedibili per potentiam superiorem, quæ ad bonum nostrum, defectus illos perrarò arcuit, nec corporis Christi passibilitatem aut corruptibilitatem excluſit.

Vsus doctrinæ esse debet, recordatio gratiæ fideiussoris nostri. Sic enim malè affici & præludijs corruptionis subiacere oportuit corpus Christi, vt auerterentur mala nobis meritò impendentia. Sortitum itaque veritatem in Christo est, fabulæ Saracenicæ commentum, quod recitat Melchior Flauius l. de regno Christi cap. 29 Narrat hic Autor, expugnante S. Ludouico Francorum Rege, Peluſium, repertum esse volumen, quo scriptum continebatur, tum desiturum imperium Turcarum, cum contingeret deijci Mahumeti sepulchrum. Pancis verò ante annis quàm ea sciberet Flauius, contigisse ait, vt vibrato cœlitùs fulmine, sepulchrum impurissimi illius nebulonis deijceretur, & infames teterrimi Sycophantæ exuuiæ, detruderentur in abyssum. Vnde cum Arabes, capessendi Christianismi consilia inirent, cohibiti sunt arte Poppæ cuiusdam Sarraceni, qui commentus est obuersatum sibi fuisse per noctem, simulachrum Mahumeris, contestantis, cum Deus totam illam regionem euertere statuisset, exoratsse se, vt iustus Dei furor in solum suum corpus effunderetur. Quæ in toto hoc commento narrantur, verissimè in Christo sunt gesta. Hinc ergo immenso planéque indissolubili gratitudinis debito, obstringi Christo hominem; ita vt vel si pro Christo tradident corpus suum ita vt ardeat, non sit par futurus contractis nominibus, optimè omnino eruit S. Bernardus serm. de quadrupl. debito. [Nonne (inquit,) si conferentur in me, omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies seculi, & labores omnium hominum qui fuerunt,

fuerunt, & qui sunt, & qui erunt, nihil esset ad comparationis corporis illius quod spectabile & stupendum est, virtutibus etiam supernis, in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ affluentia, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum?] Hoc tamen tanti pretij corpus pro nobis factum est obnoxium tot incommodis atque defectibus. Quæ igitur gratiæ tantis beneficijs pares erunt?

Addendum & illud quod Adam de Persenia in Tilmanni Allegorijs ad cap. 22. epistolæ ad Hebr. considerauit circa illa verba, *in disciplina perseuerate.* [Verbum Incarnatum dum in carne sua verbera sustinuit quæ nobis debebantur; dum flagellis dorsum exposuit imitatores suos ad disciplinæ sufferentiam informauit. Disciplina quippe pacis nostræ super eũ, & liuore eius sanati sumus. Quod si supra dorsum eius, quod est dorsum innocentiæ fabricauerunt peccatores; debent quod noxium, corruptum vitijs, flagellis subducere penitentes? Inspiciamus si placet, quot disciplinis innocentiæ Verbum in passione susceperit, quarum prouidentia fidelis discipulus, & imitator & prædicator existit. Septem sunt, vt considero, quarum primam sustinuit in flagellis, secundam in sputis, tertiam in colaphis, quartam in spinis, quintam in clauis, sextam in ictu fellis, septima in lanceatione lateris. In his septem disciplinis verè liberalibus, tota Christianæ sapientiæ philosophia consistit.]

CAPVT III.

Panacea illustrium cùm typorum, tum nominum, quibus Patres ornatum & dotes sanctissimi Christi corporis, in Scripturis designari obseruarunt.

44. [Vuat alia ratione, decora sanctissimi corporis Christi Domini nota facere; nimirum in vnum velut fascem hic colligendo, præcipua quædam ex innumeris nominibus, quibus SS. Patres expressas in Scripturis prærogatiuas eius, aut nostrorum defectuum remotiones, censuerunt. Qua in re, parcitate vtendum video, ne in immensum cogar excurrere. Nec de ordine seruando in huius syllabi confectione sollicitus ero, eam petinde sit ad rem nostram, qua serie singula nomina referantur. Itaque tumultuariè & per Satyram quæ præsenti instituto opportuna duxero, agglomerabo. Vnum tamen præmonendum duco; nimirum non ignorare me, nonnulla ex Patrum testimonijs, quæ circa Christi carnem aut corpus proferam, non tàm in eam substantiam dimidiatam quæ animæ iuncta est, quàm in totam humanitatem à Verbo assumptum cadere, cum sit in scriptura ferè perpetuum, *carnem* vocare, integram formam totius, siue humanitatem assumptam: vt cum dicitur *Verbum caro factum est*: Tamen quia ferè quoties humanitas *corpus* aut *caro* vocatur, maximè habetur ratio eius partis quæ nobis conspicua est, quale est corpus dumtaxat, non anima; propterea non immeritò ea quoque loca hic proferentur, tamquam ratione corporis, aut carnis pressè acceptæ, præcipuè valentia.

Currus Dei, & Regius.

S. Paulinus carm. 13. in Præclara Iosephi & Christi contentione, currum regium quo Iosephus vehebatur, componens, carnem Christi currum Dei ac regium dicitat. Decerpo paucos versus, è pluribus, quibus Iosephus regio curru vectus, ornatúsque regium in modum, exhiberur.

[*Stolam sediste bychinam & torquem aureum*
Gerat, apta Christi insignia,
Theophyl. Raynaudi Christus.

Textam superne gratiæ vestem induat,
Stolatus innocentia.
Contexta byssо vestis, irruptam fidem
Signat valenti stamine,
Nam fila byssi fortiora, sparteis
Feruntur esse funibus.
Pro torque, collo caritatis aureæ
prædulce circundet iugum:
Quod suaue Christo, nec molestum, pondere,
Adstringit colla, non premit.
Hæc inter idem dona sumat, regij
Insigne iuris annulum;
Complúsque trino Trinitatis munere,
Curru vehatur regio.
Regalis enim currus, est Christi caro;
Corpúsque sanctum Ecclesiæ.
Quo vehitur ipse, millibus Latantium,
Agitator Israël Deus.]

Fuisse Iosephum, expressissimum Christi typum, res est vulgatissima. Videsis Augustinum serm. 81. & 84. de temp. Prosperum de promiss. 1. p. à cap. 25. Ambrosium lib. de Ioseph. cap. 2. S. Ephrem initio laudationis Iosephi, & passim Patres, exponentes benedictionem Iosephi. Quare currum regium illi à Pharaone concessum, corporis Christi typum fuisse, non inuerisimiliter dixit S. Paulinus eandémque etiam vocauit, *currum Dei.*

Tabernaculum Dei.

45. S. Basilius in Psal. 45. [*Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus*; carnem fortè dicit Deiferam, sanctificatam per naturæ diuinæ immediatam vnionem. Ex quo intelliges, dici tabernaculum delectissimi, aduentum siue manifestationem Dei, quæ est per carnem.] S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 28. probat tabernaculum fuisse corporis Christi typum. [Ædes enim Dei est sanctissimum Christi corpus, in quo propter nos habitare voluit.]

Templum.

S. Ambrosius in Psal. 47. tractans illud, *suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui*, duplicem eius versiculi sensum proponit, quorum hic est primus. [Si ad filium Dei dicitur, templum Dei ita intelligimus, secundùm quod ipse de corpore suo dixit; *Soluite templum hoc, & in triduo resuscitabo illud.* Verè templum Dei, corpus est Christi, in quo est nostrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei, caro illa, in qua nullum peccati potuit esse contagium, sed ipsa pro delicto mundi totius, fuit sacrificium. Verè templum Dei, caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo diuinitatis habitabat quoniam ipse Christus, est plenitudo. Ergo ad ipsum dicitur: *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui*: Quod quid est, nisi quod ait, *medius vestrum fiat, quem vos nescitis.* Hoc est, in medio vestri est, & non videtur.]

Eusebius orat. de laudibus Constantini Magni, *post medium.* [Corpus (inquit de Verbo,) velut templum sanctissimum sibi comparauit, quod quidem & domicilium est sensibus præditum, in quo ratio inhabitat; & Augustum ac sacrosanctum simulachrum est, omni statua inanimata longè præstabilius. Nam hæc, effigies est ex materia inanima conflata, sordidorúmque artificum manu in speciem quæ ex ære, ferro, aut ex auro, eboréve, aut ex lapide, vel ligno constat fabricata; éstque domicilium dæmonibus planè aptissimum. Illud autem diuinum simulachrum, eximia diuinæ sapientiæ facultate artificiosè constructum, variisque distinctum ornamentis, cùm vitæ, tum essentiæ mente sola comprehensæ, particeps est: simulachrum inquam, omni virtute præditum, simulachrum in quo Dei Verbum, suum domicilium collocauit; Sanctum denique sancti Dei templũ, in quo Dei Verbum, inhabitat cum

mortalibus per instrumentum ipsis cognatum, versatum est, seque notum reddit.]

Latè Petrus Damiani serm.2. de exaltat. S.Crucis, tractans consonantiam temporis constructi templi Salomonis, & fabricati in vtero Deiparæ, corporis Christi. Locum adduxi agens de Christi affectione. Ex recentioribus,plenè ac eruditè templum Salomonis,cum Christi corpore componit Villalp. in Ezech. p.2.lib.5. disp.2. c.33. & verbosissimè Bartholomæus Ferrariensis lib.2.de Christo abscondito.

Domus sapientiæ.

46. Sanctus Athanasius orat.5. contra Arianos.] In Mariæ vtero Verbum sibi domum conformauit, eo modo quo ab initio Adam ex terra genitus est: vel potius diuiniori, de quo & Salomon ait, cui occultum non fuit, Verbum etiam sapientiam appellari. *Sapientia*(inquiens)*ædificauit sibi domum.* Quod Apostolus interpretans,ita locutus est,*cuius nos domicilium sumus.* Et alibi. *Nos templum* nominat, quatenus Deo sit congruum in templo habitare: cuius imaginem ex lapidibus à primis hominibus per Salomonem ædificari voluit. Quapropter apparente veritate, domus illa defuit;cum enim vellent efferati Iudæi, imaginem rei, rem ipsam esse, & ipsum Verbi corpus quod erat verum templum destruere,nihil ipse vicissim comminatus est: sed quia sciebat vltrò eos hanc temeritatem suscepturos,locutus est eis, *soluite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.*] Ad eandem mentem,præclarè his verbis. Rupertus l.9.de processs. Spiritus sancti cap.2. [Spiritus sanctus, domum istam non manu factam, templum Dominici corporis sapienter per semetipsum ædificauit, decenter exornauit, gloriosè ac fœliciter dedicauit. Ædificauit inquam in ipsa Verbi Incarnatione, exornauit in illius veri hominis manifestatione,dedicauit in eiusdem sacrosancta resurrectione. Quam videlicet dedicationem, ille innuit Psalmi 29.titulus, *Psalmus cantici,in dedicatione domus Dauid.* Mittit enim nos titulus ad historiam, & historiæ intelligentiam sacræ; quia sicut Dauid,impensa & apparatu suo, per manum Salomonis templum Domino ædificauit, & posteà cum iucunditate solemnibus verbis ad laudem Domini dedicauit; sic corpus Christi, secundùm singularem natiuitatem, & immunitatem à peccato, fuit ædificatum: post resurrectionem verò secundum impassibilitatem & immortalitatem æterna gloria manet dedicatum. Manifestationem verò illam dicimus, qua manifestauit eum Spiritus sanctus in specie columbæ, Ioanne prædicante: *& ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans.*]

Arca Testamenti.

47. Hanc esse imaginem expressissimam corporis Christi, receptissimum est apud sacros Doctores. Signo nonnullos, dimissis innumeris. S. Hilarius in Psalm.131. [Sed non solùm hic Domine exurge in requiem tuam, sed & tu, & arca sanctificationis tuæ. Non arca Testamenti, non arca legis, sed arca Sanctificationis tuæ. Et quidem esse arcam Testamenti meminimus, intus ac foris auream, vbi tabulæ testamenti, vbi sanctæ literæ; vbi liber testamenti, vbi gomor mannæ.Sed hæc omnia eius,quod Dominus assumpsit, corporis species est, omne in se Sacramentum continens legis: hoc & Deitatis spiritu & origine carnis munitum, intus scilicet ac foris aureum. Est enim Dominus noster Iesus Christus, in gloria Dei Patris,mannà in se continens æternum. Ipse enim panis est viuus. Testamenti intra se tabulas & legis librum conseruans: sunt enim in eo verba vitæ. Vt igitur cum Domino etiam hæc sanctificationis arca (hanc enim secundùm Euangelia, & sanctificauit & signauit Pater,) in requiem exurgat, Propheta orat. Cæterum arca illa terrena, & frequenter ab Allophylis capta est, & polluta à Regibus: & hodie templo atque vrbe subuersa, iam nulla est.] Idipsum habet ibid. optimè Hieronymus.

Rupertus latè consentit l.4. in Exod. c.5. Decerpo duntaxat particulam. [Principio sanctuarij arca compingitur quia principio sanctæ Ecclesiæ filio Dei, corporis humani membra compegit, ex Virgine sanctus Spiritus. Compingitur autem arca de lignis Sethim, lignis imputribilibus,quia de semine Patrum fidelium, æterna memoria redolentium, Dei filius est Incarnatus:*Cuius*,inquit,*longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitū vnum & dimidium, altitudo similiter cubitum & semissem*, videlicet, vt homini salua reuerentia sit accessibilis, & attrectabilis intus & foris, prout est mensura vel statura hominis. Staturæ namque humanæ longitudo, à planta pedis vsque ad collum, tricubitalis est. Cum ergo altitudo arcæ, tantùm vnius cubiti sit ac semissis, palam est, quia curuaturam corporis humani non excedit, & longitudo cum sit duorum cubitorum ac semissis, porrectis manibus ad dexteram & ad sinistram ad quemlibet actum religionis vltrò accedit. Latitudo quoque cubiti ac semissis, liquet incumbentis manibus quàm accommoda sit. Quod totum mysticè nobis illud innuit, quia incarnata diuinitas,omnibus modis, mensuræ, id est capacitati hominis, benigna se charitate indulsit. Deus appropinquans in terra visus, & cum hominibus conuersatus est, oculis hominum expositus, auribus hominum propositus, manibus hominum appositus est.]

Et inferiùs cap.14. agens de contentis in secundo tabernaculo. [Illic arca est, vera scilicet carnis nostræ quæ de Virgine sumpta est, & in cruce pependit substantia,virtute resurrectionis nullatenus absumpta,sed tantùm in gloriam immortalitatis atque incorruptionis immutata; habens virgam & manna & tabulas testamenti; virgam, id est potestatem Patris super omnia opera,de qua dicit,*data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*: manna, id est gratiæ dulcedinem; hanc enim Deus suscitauit, & Principem ac Saluatorem exaltauit, (ait Apostolus Petrus, protinus subiungens) ad dandam pœnitentiam & remissionem peccatorum. Tabulas testamenti, id est, librum iudicij, de quo Daniel dicit: *Iudicium sedit,& libri aperti sunt.*Nā de his quæ in libris testamenti sunt scripta, futurum est iudicium. & aperiendæ sunt conscientiæ singulorum.]

S.Cyrillus l.4.in Ioan.c.28. [Arca constituta fuit ex lignis quæ putredinem non patiuntur, vt incorruptibile corpus Christi esse perdiscas. Auro etiam puro,intra & extra, fuit deaurata: quia preciosa, regaliaque omnia, in ipso sunt; non solùm quæ Deitati, verùm etiam quæ humanitati eius attribuuntur. In omnibus enim primus est,(ait Paulus,) & aurum,honoris atque præstantiæ loco super omnes accipitur.Hoc modo constituta deaurataque arca, diuinam legem in ea reconditam continebat, quæ quoniam Verbum Dei est non subsistens, sed mandatum, Dei Verbum non subsistenti carni coniunctum significabat.] Videndus insuper Hesych.5. in Leuit. cap.16.359. & Philippus Abbas l.de dignit.Cleric.c.2.

Ligna Sethin, arcam Christum compingentia.

48.Insigniter Petr. Cellensis l.1.de tabernac.[Corpus illud Dominicum de sacris visceribus virginalis vteri conceptum, & natum obumbrante Spiritu sancto,lignis Sethim congruè comparatur;quia ligna ista imputribilia sunt & lenia, & igni apposita non officiuntur damno combustionis, sed indurantur soliditate robustiori. Sunt quoque similia albæ spinæ; incorruptibile siquidem est corpus Christi; quod neque computruit aliquando in stercore humanæ conuersationis, corruptione peccati; nec in sepulchro pulueremortis. Vnde;*non dabis sanctum tuum,videre corruptionem*;

rem ; leue, quia nullatenus originalis peccati siue actualis oppressum grauedine, super pennas ventorum, adhuc in carne deambulauit, vndàsque solido itinere calcauit ; & post mortem ac resurrectionem, ad dexteram Patris, leuatis manibus, corpore ascendit ; igni denique passionis suppositum corpus dominicum, tanquam lignum Sethim, non euanuit in cineres combustionis, sed conualuit in impassibilitatem resurrectionis. Exarsit namque inuidia Iudæorum aduersus Iesum (vt ait Psalmista,) tanquam ignis in spinis : sed rubus Moysi, in flamma ardens, non est combustus, in pœnæ sua pœnam nostram euacuans, & à culpa naturam, per pœnam liberans. Hoc autem totum, quia similitudinem hoc lignum, albæ spinæ ; non vtique veritate naturæ, sed conditionis similitudine. Nam veritas carnis in eo non fermentatur corruptione vetustatis, sed configuratur similitudini carnis peccati, vt de specie delictorum illiceret, de veritate nobis patrocinium pararet.]

Vrna aurea.

49. Petrus Damiani serm. 42. [Quid est vrna aurea nisi caro Christi munda, nitida, syncera, atque ab omni mortis contagione purissima ? quæ reconditum habet manna, Angelicum videlicet panem ; hoc est diuinitatis æternæ dulcedinem.]

Thronus Salomonis.

Philippus Abbas Tomo 2. Moralitatum in Cantica insigniter confert corpus Christi cum hoc throno, sed fusius quàm vt hic adscribi queat. Itaque ibi legatur hæc comparatio.

Cubile Verbi.

Orig. hom. 3. in Cant. ad illud *lectulus noster floridus*, post alia quibus corpus sponsæ castum & purum, cubile Verbi dictum esse affirmat, addit. [Considera sanè, ne forte possit etiam illud corpus quod assumpsit Iesus, communem ei cum sponsa cubile nominari ; quoniam quidem videtur per ipsum Ecclesia Christo esse sociata, & participium Verbi Dei capere potuisse, secundùm quod mediator Dei & hominum dicitur, & secundùm quod Apostolus dicit ; *quoniam in ipso habemus accessum per fidem in spe gloriæ Dei.*]

Ferculum imputribile.

50. S. Bernard. serm. 5. in vigilia natiu. Dom. [*Gratiã & gloriam dabit Dominus.* Ne ergo contemnas priora munera, si sequentia concupiscis : nec fastidias prius adulium, si vis accipere quæ sequuntur, vel pro ipso fercolo in quo apponitur, sumere non recuses. Ferculum enim imputribile fecit sibi pacificus noster, corpus incorruptibile aptans sibi : in quo salutis epulas ministret. *Non dabis* (inquit) *sanctum tuum videre corruptionem.* Illud vtique de quo Gabriel ad Mariam, *quod nascetur*, ait, *ex te sanctum, vocabitur filius Dei.*]

Serpens æneus.

S. Macarius hom. 11. [Quid innuit serpens ille mortuus, qui sublimitati ligni affixus, sanabat percussos ? Serpens ille mortuus, viuos superabat, vt typus sit corporis Domini. Corpus enim, quod assumpsit ex Maria, exaltauit in cruce, suspendit & affixit ligno : & ita serpentem in corde viuentem & repentem, corpus mortuum vicit & occidit. Hìc miraculum magnum ! quomodo serpens mortuus, occiderit viuum. At quemadmodum fecit Moses nouum opus, similitudinem viui serpentis effingens ; sic quoque Dominus, nouum opus ex Maria condidit, & hoc induit, non attulit corpus ex cœlo : Spiritum cœlestem Adam ingredientem creauit, & hunc permiscuit diuinitati, & induit carnem humanam, eámque formauit in vtero. Sicut ergo serpentem æneum vsque ad Mosem non iussit Dominus in mundo fieri : ita corpus nouum & peccati expers, vsque ad Dominum non apparuit in mundo. Postquam enim primus Adam mandatum Dei transgressus est, regnauit mors in vniuersos eius filios. Superauit ergo corpus mortuum, serpentem viuum : & hoc miraculum Iudæis quidem offendiculum, Græcis autem stultitia est.]

Affinis est huic comparationi, frequens apud Patres collatio corporis Christi, cum serpente è virga Mosis proposito : de qua videndus Eucherius homil. 3. de Pasch. Irenæus lib. 3. cap. 29. vbi Feuardentius adducit in eam rem S. Isidorum, Nyssenum, Augustinum, Prosperum, Rupertum, Bedam, sed optimè idipsum expressit S. Ambrosius l. de Salom. cap. 2. vbi serpentem æneum, cum hoc è virga serpente, belle comminxit ad exhibendum Christi corpus. [Moyses (inquit) serpentem æneum in eremo suspendit in ligno, qui proptius erat typus corporis Christi, vt quicunque in eum aspiceret, non periret. Corpus enim hominis, per transgressionem, vas fuerat serpentis effectum. Sic & alibi ipse Moyses virgam proiecit in terram, quæ in similitudinem est corporata serpentis, quæ & ipsa imago erat corporis Domini. Ideò omnium Ægyptiorum potestatem is, quia tantæ virtutis in se typum gerebat, absorbuit.]

Vas nouum.

51. Petrus Damiani serm. 2. de exalt. S. Crucis. [Humana mens quæ sterilis erat amara atque insipida, ad Saluatoris aduentum fertilis dulcis effecta, diuinæ insuper est Sapientiæ sale condita. Quod nimirum satis expressè figurauit illud Elisei Prophetæ miraculum. Nam cum viri Iericho sibi conquererentur, quod aquæ essent pessimæ, & terra sterilis, *afferte*, inquit, *mihi vas nouum, & mittite in illud sal.* Deinde aquarum fonti, sal illud immersit. Sicque aquas ab omni morte & sterilitate sanauit. Quod nimirum, vt totum breui sermone concludam, nihil aliud insinuat, nisi quod Verbum caro fieret, & habitaret in nobis. Quid enim aquæ nisi mundani sunt populi ? Quid vas nouum, nisi corpus Dominicum, nulla scilicet præuaricationis antiquæ labe nigratum, nulla veteris hominis abusione detritum ? Quid porrò sal, nisi cœlestis est Sapientia ? Sapientia igitur Patris in corpus, descendit humanum, & sic ad fertilitatem, & vitalis intelligentiæ dulcedinem, omnium conuertit fidelium mentes : quæ nimirum dulcedo tamdiu latuit, vsque dum sal mergeretur in aquam ; ideò est, vsque dum ille penderet in cruce, qui dixit ; *Saluum me fac Deus, quoniam introierunt aquæ vsque ad animam meam.* Ex tunc enim homo didicit, quid deberet appetere quid vitare.]

Lilium.

52. S. Ambrosius serm. 5. in Psal. 118. ad v. 1. tractans illud, *ego flos campi, & lilium conuallium*, post alia de Ecclesia lilio collata, subdit. [Refert etiam considerare quòd hoc lilium splendore circumfusum sit, intus autem quod habet, rubeum sit, boni & ipsum odoris, eò quòd caro Christi, velut morali diuinitatis claritudine circumsepta, cœlestis habuerit protectionem gratiæ. Denique in posterioribus ait, *Frater meus, candidus, & rubeus.* Candidus claritate diuina, rubeus specie coloris humani, quem Sacramento Incarnationis assumpsit : meritóque & ipsum quod est rubeum, benè olet, quia caro Christi sine peccato est, quam perfidi contrectantes, manus suas inquinauerunt ; sancti venerantes, pietatis odore fragrarunt. Accepit hunc odorem Dominus Iesus fragantis Ecclesiæ suæ, & ait, *ecce proxima mea bona.*]

Fenestra Deitatis.

53. Clemens Alexandrinus 1. pædag. cap. 5. *sub finem*, tractans quod Geneseos 26. habetur, de Rege Abimelech,

lech, prospectante ludentem cum Rebecca Isaacum, præmissa alia interpretatione,addit. [Rex itaque Christus, è superis risum nostrum speculatur, & cum è fenestra vt dicit scriptura, prospexisset gratiarum actionem, & benedictionem, exultationem, & lætitiam, & simul etiam cum ijs operantem tolerantiam, & eorum coniunctionem,solam suam respicit Ecclesiam: ostendens faciem suam quæ deerat Ecclesiæ, quæ regali perfecta capite, efficitur: Vbi erat autem fenestra, per quam ostendebatur Dominus? Caro per quam fuit manifestatus.]

S.Gregorius in cap.2. Cantic. ad illud, *En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*, sic scribit. [Quasi post parietem nostrum Christus Incarnatus stetit: quia in humanitate assumpta diuinitas latuit & quia eius immensitatem si ostenderet infirmitas humana ferre nõ posset,carnis obstaculum obiecit. Et quicquid magni inter homines operatus est,quasi post parietem latitans fecit: per fenestras autem & cancellos qui aspicit, partim videtur partim vero se abscondit. Sic & Dominus Iesus Christus dum & miracula per diuinitatis potentiam fecit, & abiecta per carnis infirmitatem pertulit, quasi per fenestram & cancellos prospicit; quia in alio latens, in alio quis esset, apparuit.] Apud Bernardum in sermone Not.50. de parabola nuptiarum filij Regis, Diuinitas Christi fenestra dicitur, paries verò humanitas.

Nubes leuis.

54.Ambrosius serm.5.in Psal.118.ad v.1 exponens nubem leuem de qua Isaias cap.19. cum dixisset, eam nubem præsignasse Deiparam, subdit. [Aliter quoque eam interpretationem sumere licet. Venit in nube leui Christus in Ægyptum,hoc est,venit in susceptione sui corporis in hoc seculum. In nube venit, quem nebula corporis obumbrabat. Sed leuis erat caro, quam nulla sua grauabant delicta. Quomodò enim peccatis grauaretur suis,qui auferebat omnium peccata populorum? *Ecce*, inquit Ioannes,*agnus Dei;ecce qui tollit peccatum mundi.* Ante hesternum, lectum est, *quia stabat Iesus, & habebat vestimenta sordida*: Mea enim peccata portabat. Sumpsit vestimenta nostra,vt nos splendore immortalitatis indueret. Venit in nube leui,quasi iustitia iniquitas enim in talento plumbeo sedet; Christus in corde iustorum, in quibus peccata non erant. Et ideò benè lectum est hodie; *quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Pro nobis Deus Verbum suscepit carnis infirmitatem, pro nobis esuriuit, vapulauit, crucifixus est,mortuus est,vt nobis in quibus ante vita ignobilis & degener habebatur,inciperet mors esse preciosa.]

S. Bernardus serm.1. de aduentu agens de Christi corpore. [Hæc est illa leuissima planè & præfulgida nubes, supra quam ascensurum eum, Propheta prædixerat, vt descenderet in Ægyptum Rupertus optimè lib.9. in Apocal.ad illud cap.14. *Et vidi & ecce nubem candidam.* [Caro illa virginea, caro immaculata, sine aliqua sorde peccati otiginalis assumpta, per nubem candidam hic significata est per Prophetam dicentem, *ecce ostẽdit Dominus super nubem candidã, & ingredietur Ægyptũ*; id est assumet carnem de Virgine, & ingredietur in hunc mundum. Nam quomodò sol super nubem candidam,diem quidem nobis efficit, sed non totam suam claritatem ostendit, lucem quidem dat, sed formam suam subtrahit nec totos ignes suos exerit, & frigus tamen competenter exuperat præteritæ algidæ noctis: sic diuinitas clarissima, in carne quidem miraculis & sermone sapientiæ nos illuminauit, sed non semetipsam sicut est manifestauit: locutus quidem est & fecit sicut Deus, non tamen formam Dei ostendit, nec totam virtutem suam exeruit, & tamen, ad expugnanda Spiritualia nequitiæ satisfecit.]

Latibulum & caligo Dei.

55. S.Chrysostomus in Psal.96. incidens in illud Psal.17. *Posuit tenebras latibulum suum*,sic philosophatur. [Quæris quales tenebras posuit Deus latibulum suum? Planè corpus: qua tabernaculum corporis sui, dicit tenebras.Id te sequens psalmi versus docet,Nam post quam dixit, *& posuit tenebras latibulum suũ*, adiecit dicens, *in circuitu eius,tabernaculũ eius.* Vidisti eius nubem, cognouisti eius caliginem, & quid sit caligo. Nunc solue celebrem & difficilis solutionis interpretationem, quæ à multis quidem affertur, à paucis autem rectè docetur. *Dies diei eructat Verbũ, & nox nocti indicat scientiã: Et posuit tenebras latibulum suum. Tenebras* (dicit scriptura) *vocauit Deus mortem.*Nox eramus nos gentes, noctem induit Dominus. Nostrum etiam tabernaculum portauit. *Dies diei eructat Verbum,pater filio*, secundùm quod lux est, & dies, Dominus.]

Altare holocausti.

Hesychius lib.2.in Leuit.cap.8.Sed pulchrè ibidem lib.1. exponens effusionem sanguinis in circuitu altaris. [Videlicet (inquit) in vnigeniti corpus: hoc enim reuera altare dicitur. Quomodo sicut omne sacrificium super altare à sacerdotibus ministrantibus ponitur, sic omnem animæ virtutem in corpore Domini: id est ad eius imitationem, sacerdotes operantur. Hoc altare Moyses significans, dicebat; *altare de terra facietis mihi*; de nostra enim terra, id est conspersione siue massa, corpus Dominicum factum est. Et rursus ipse; *quod si altare lapideum feceris mihi,non ædificabis illud de sectis lapidibus, si enim leuaueris culirum tuum super eo polluetur.* Neque enim secta, neque deleta ab hominis manu est,Christi caro,de qua Daniel dicebat; *abscissus est lapis de monte sine manibus*, quia sine complexu viri & mulieris, conceptus eius processit & partus. Benè autem addidit, *& quod est ante ostium tabernaculi testimonij, in circuitu*, vt in omnibus quidem eum imitemur. Ante ostium autem tabernaculi, vt ostium,doctrinam Apostolorum intelligamus.]

Non subscribo quoad hoc extremum dictum. Melius enim mihi videtur inferiùs ad illa verba, *ponéique de eodem sanguine*, ostium tabernaculi,interpretari corpus Christi. Ibi enim cum rursus confirmasset corpus Christi dici altare, subdit. [Quia enim intelligibile altare corpus Domini & Beatus Paulus intelligit, ipso dicente cognosce. Ait enim. *Habemus altare, de quo edere nõ habent potestatem hi qui tabernaculo deseruiunt*, corpus videlicet Christi dicens. De illo enim comedere, Iudæis fas non est. Hoc altare necessariè in introitu tabernaculi testimonij, id est in introitu cœlorum est, quia per ipsum,ingressum habemus in cœlis.]

Velum.

S.Cyrillus lib.4.in Ioan.cap.28 Christi corpus confert cum velo tabernaculi sic scribens. [Velo tabernaculum tegitur, quia in carne Deus latebat, & quasi velamine corporis tectus, ignorabatur. Vnde multi Deitatis potestatem, quæ in ipso miraculis fulgebat, percipere propter carnem nolentes; modò cominabantur, quia Deum se faceret,cum esset homo: modò sine rubore clamabant, *Nonne hic est filius Ioseph, cuius noscimus patrem & matrem? quomodò nunc dicit, quia de cœlo descendi?* Eo igitur velo quo tabernaculum tegebatur, non cognitum iri à pluribus Iudæorum Iesum, denotabatur.

Hesychius l.1.in Leuit.ad illud capitis quarti, quo asperso septena contra velum Sanctuarij mandabatur, sic ait. [Velum eius carnem appellauit; dubitare enim hoc non possumus, Paulo ad explanationem huius mysterij

mysterij dicente ; *habentes fratres confidentiã in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam miliauit nobis viã nouã & viuentem per velamen, id est carnem suã, & sacerdotem magnum, in domum Dei introeamus, cũ puro corde & ratione satisfactionis fidei.* Propterea & Sanctuarij velum appellatum est; figuram quippe carnis Sancti Sanctorum, gerebat.] Idem repetit l. 5. c. 16. Ex Anastasio Synaita l. 4. de rectæ fidei dogmat. *Sub finem* , duplex velum distinguente, & vnum corpori Christi, alterum animæ aptante, idem dicam infra agens de anima.

Laterna lucis æternæ.

S. Bernardus serm. 1. de aduentu. [Caligabant oculi nostri. Ille verò lucem habitat inaccessibilem ; & iacentes paralytici in grabato , diuinam illam non poteramus attingere celsitudinem. Propterea benignissimus Saluator & Medicus animarum , descendit ab altitudine sua, & claritatem suam infirmis oculis temperauit. Induit se Laterna quadam , illo vtique glorioso & ab omni labe purissimo corpore quod susceperat.] Suspicio esse possit, pro *laterna* legendum *lacerna*. Tamen plerique Codd. constanter legunt *laterna*. Nec incongruè dici potest & lucem laternam inducere , quod luci prætexatur, eámque oculis attemperet.

Thuribulum aureum.

Rupertus lib. 5. in Apocal. verba illa , *stetit Angelus ante altare , habens thuribulum aureum in manu sua* , interpretatur Thuribulum illud corpus Christi, quod in altari Crucis , incensum sanctarum precum & meritorum pro nobis obtulit Deo. Idem habent varij alij Patres. Augustinus optimè serm. 98. de temp. & apud Bernardum Autor sermonis de Beata Maria & perpulchrè Blesensis serm. 36. tractans thuribulum aureum in manu Angeli, id est corpus Christi rediuiui , ei soli iam subiectum.

Vitis.

58. S. Athanasius in libello pro Dionysio Alexandrino, tractans illud, *ego sum vitis, vos palmites* : sic scribit. [Nos respectu corporis nostri , Domini cognati sumus : ac proinde ab illo dictum est , *annunciabo nomen tuum fratribus meis.* Et vt palmites ex vite sunt, eique consubstantiales habentur , ita & nos cognata cum Domino corpora sortiti , incrementum ex eius plenitudine accepimus , eiúsque radice ad resurrectionem & salutẽ nitimur. Pater verò agricolæ nomen meretur, eò quod ipse per verbũ, vitem, quæ est humanitas Saluatoris condiderit.] Apud Theodoretum Dial. 1. hic locus Athanasij describitur, & extrema verba proposita, sic leguntur. [Pater, dictus est agricola. Ipse enim per Verbum vitam effecit, quæ est corpus Domini.]

Firmamentum inter cœlum & aquas.

59. Anastasius Synaita lib. 2. Hexaëmeri *initio*, exponens firmamentum in medio aquarum , de quo initio Geneseos. [Non fit (inquit) extra aquam hoc firmamentum. Sed in medio aquæ omnium gentium, ex ea est concretum : quoniam fecit Deus salutem in medio terræ , vtpote qui habitauerit in medio terræ veri Virginis , & salutem mundi fecerit , compacto firmamento sancti sui corporis , in medio incorruptæ matricis fontis vitæ puellæ Dei matris , & posito sub aqua firmamenti , sub Sole , inquam, eius diuinitatis.] Et inferiùs. [Vide quod cœlum quidem superiùs , & quod non cadit sub aspectum , natura ab initio vocatum est cœlum. Firmamentum autem materiale quod ab imo ascendit , non natura ab initio factum est cœlum ; sed post vnionem quam habuit cum cœlo naturata inaspectabili, tunc ipsum quoque cœlum est appellatum. Sed quoniam sanctum quoque Christi corpus Deificatione & vnione dicitur Deus , non autem natura , necesse est ob typicas , sed non naturales , quæ dictæ sunt rerum traditiones , id dicere firmamentum quod factum est ex aquis. Erat abyssus , tenebrarum sedes , homo. Quæ autem per Christum exaltata, est suprà , Dei lucis sedes , considet etiam cum eo indiuiduè. De his in Christo vnitis cœlis seu naturis , dictum est illud, *cœli enarrant gloriam Dei*, hoc est naturæ Christi, prædicant & Gloriam ipsius Dei vnigeniti, qui in ipsis & ex ipsis cõsideratur. & paternã; eum quidem & in Deum declarantes , & hominem qui est simul in ipso Deus. Manuum autem eius facturam, cum oporteret eum tangentem per se operari , in miraculis annunciat firmamentum , hoc est , qui in eo cernitur homo. Per eum enim operabatur miracula diuinitatis , quem è terra sustulerant dicentem ; *Manus tuæ fecerunt me & plasmauerunt me* , firmamentum à corruptione ad incorruptionem. Vnde cœlum quidem carnis eius quod videtur, ex humore terræ, nempe ex sanguine terrestris Virginis sibi editum , firmauit , ceu compegit ad incorruptionem , quoniam est Dei caro. Non enim corrupta est aut interijt , etiamsi ea quæ sunt naturæ secuta est , etiam in cruce. Nam & si Dei caro, erat tamen etiam nostra.]

Cithara & psalterium.

60. Beda in Psal. 107. ad illud , *exurge gloria mea exurge psalterium & cithara* , Christum hæc profetæ præfatus, addit. [Caro Christi , propter infirmitatis & mortis experientiam , dicitur cithara : psalterium verò dicitur , propter cœlestia opera. Et est quasi dicat, & vt ego cantem & psallam in gloria, id est caro in ea morere , & exurge , vt sis psalterium : & ideò dico exurge , quia es cithara. Licet enim caro Christi priùs etiam fuerit psalterium , maximè tamen in gloriam resurrectionis & ascensionis , psalterium extitit.] Profecit ex S. Hilario, qui præfatione in psalterium, corporis Christi & psalterij analogiam, scitè prosequitur.

Lapis stanneus in manu Zorobabel.

61. S. Hieronymus in cap. 4. Zachariæ. [Quidam lapidem stanneum , corpus Domini acceperunt , quod nullis peccatorum maculis fuerit sordidatum, nec plumbum vocetur, sed stannum purissimum.]

Baculus senectutis mundi.

Gulielmus de Cailloë in cap. 10. Tobiæ circa illud: *vt quid te misimus peregrinari, baculum senectutis nostræ*, sic glossat ea verba. [Baculus hic , caro Iesu Christi intelligitur. Sunt autem querelæ triumphantis Ecclesiæ , compatientis Verbi incarnati doloribus , & præsentiam ipsius accidè suspirantis. Hic enim baculus, partem illam Ecclesiæ qua canitiebat , & senescebat in terris, in fine temporum illuminare venerat & fulcire, vnde & competenter ad hunc sensum refertur quod sequitur : *Numquam fuisset pecunia illa pro qua misimus filium nostrum peregrinari.* Pecunia enim illa , fuit primorum parentum culpa, quam cum vsuris peccatorum fenerator auidus quotidie exigit , & post mortem exiget cum fœnore tormentorum. Hic est in quo habitauerunt patres nostri aduenæ & peregrini super terram. In hoc Symeon senex, inuenit lumen ad reuelationem gentium & emortui præ nimia senectute corporis, nobile firmamentum. Puto quod cùm Spiritu veniisset in templum, & hunc baculũ suscepisset manibus, baculum senibus familiarẽ, vel obliuioni tradidit, vel abiecit.]

Indumentum Verbi.

62. S. Cyrillus l. 12. in Ioan. c. 32. agens de facta per

milites sortitione & partitione vestimentorum. [In quatuor partes vestimenta diuisa sunt , & tunica solùm indiuisa remansit , quod mysticæ cuiusdam rei signum fuisse ducerem. Nam quatuor Orbis partes ad salutem reductæ, indumentum Verbi , ideſt , carnem eius , impartibiliter inter se partitæ sunt. In singulos enim partibiliter transiens vnigenitus , & animam atque corpus eorum per carnem suam sanctificans , impartibiliter atq; integrè in omnibus est : cum vnus vbique sit, nullo modo diuisus, sicut Paulus ait. Huius mysterij vim, legis quoque figura obumbrat. Agnũ enim tempore congruo accipere iubebat , non per singula capita vnum , sed per singulas domos atque familias. Sic diuidi quodammodò agnus videbatur. Sed vt rursus quasi integer ac indiuisus remaneret , *vna in domo comedetur*, inquit, *non exportabitis de carnibus eius*. Sic partibiliter , quantum ad singula vnius familiæ capita; & impartibiliter , quoniam in vna domo atque familia vnus in omnibus agnus inueniebatur. Simile quid & de vestimentis intellige : Alia enim in quatuor partes diuisa sunt, sola tunica integra permansit, quæ inconsutilis & desuper erat contexta , vt significaret absque conuentu sexuum, virtute sancti Spiritus, desuper corpus Domini contextum atque confectum, de sanguine Virginis, fuisse.]

Petrus Damiani serm. 46. [Indumentum Christi nihil est aliud nisi corpus quod sumpsit ex Domina & Virgine Maria. Nec tamen aliud est vestimentum eius, atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum, caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. De hoc vestimento per Ioannem dicitur, *habebat in vestimento, & in fœmore suo, scriptũ Rex Regũ & Dominus dominantium*. Per fœmur quippe, propagatio carnis fit. Quia ergo per propaginem generis humani in mundum hunc venit ex Virgine , & per Incarnationis suæ mysterium quia Rex esset Dominus, cunctis gentibus indicauit ; in vestimento, & in fœmore scriptum habuit , *Rex Regum & Dominus dominantium*. Vnde enim mundo innotuit, ibi suæ scientiam Maiestatis inscripsit. Hoc autem indumentum rubrum Propheta apparuit, quia redemptor noster, proprium pro redemptione nostra sanguinem fudit.]

Tunica linea sanctificata, Sacerdotis nostri.

63. Orig. hom. 9. in Leuit. *sub initium*. [Linũ de terra oritur. Tunica ergo sanctificata linea induitur verus Pontifex Christus , cum naturam terreni corporis sumit. De corpore enim dicitur , quia terra sit , & in terram ibit. Volens ergo Dominus & Saluator meus, hoc quod in terram ierat suscitare , terrenum suscepit corpus, vt id elenatum de terra, portaret ad cœlum. Et huius mysterij tenet figuram, hoc quod in lege scribitur , vt linea tunica Pontifex induatur. Sed quod addidit *sanctificata*, nõ odiosè audiendum est. Sanctificata namque fuit tunica carnis Christi , non enim erat ex semine viri concepta, sed ex sancto Spiritu generata.] Eodem recidit quod habet Beda quæst. 8. ex varijs monstrans Dauidem accinctum ephod lineo , fuisse Christi figuram. [Nam linum quod è terra procreatum , multiplici labore ad candorem vestis peruenit, veritatem humanæ carnis , inter flagella triumphantis ostendit.]

Vellus Gedeonis.

S. Bernardus homil. 2. super Missus est. [Quid illud Gedeonis vellus significet, quod vtique de carne tonsum , sed sine vulnere carnis in area ponitur ; & nunc quidem lana , nunc verò area rore perfunditur ; nisi carnem assumptam de carne Virginis : & absque detrimento Virginitatis ? Cui vtique distillantibus cœlis tota se infudit plenitudo diuinitatis adeò , vt ex hac plenitudine omnes acceperimus, qui verè sine illa non aliud quàm terra arida sumus ?]

Testa sancti Iob , radentis saniem.

64. Anastasius Sinaita l. 3. de rectæ fidei dogm. *sub initium*. [Qui iuxta Prophetæ vocem, *aliquando nutriebatur in croceis, amplexatus erat stercus*. Eam ob rẽ, eximius ille Rex , verè nobilis & in his qui ab ortu Solis fuerunt, liber prorsus ; Deus inquam, qui & Verbum, suam sapienter institutam œconomiam aggreditur. E proptia enim egressus ciuitate , misertus eius qui ab ea exularat , insedit stercori nostro , super quo & ipsi consedimus luculenta & præclustri veste spoliati qua amiciebamur ante admissam præuaricationem , circumplexi insuper hanc graueolentiam. Cæterum simul atque ex istius stercoris vehementi acrimonia , famosa vlcera patentiáque vulnera nobis acciderunt, quæ omnem in nobis naturæ ornatum labefactarunt, accepit ipse testam : vt concretum pus , saniémque per multam , testæ astructu eraderet. Nimirum cupiens abstergere vulnus, simul & abluere. Quid proinde ea est testa ? Perspicuum , quia eius terrestre corpus, per quod expiauit peccatum agnus Dei natus, qui & tollit peccatum mundi.]

Petra Gedeonis.

S. Ambrosius l. 1. de Spir. sancto in Prologo. [Obtulit Gedeon hædum caprarum , cuius carnem secundùm præceptum Angeli, & azyma supra Petram posuit ; & ea iure perfudit , quæ simul vt virgæ cacumine quam gerebat , Angelus Dei contigit , de Petra ignis erupit, atque ita sacrificium quod offerebatur absumptum est. Quo indicio declaratum videtur , quod Petra illa typum habuit corporis Christi , quia scriptum est , *bibebant de consequente eos Petra; Petra autem erat Christus*. Quod vtique non ad diuinitatem eius , sed ad carnem relatum est , quæ sitientium corda populorum , perenni riuo sui sanguinis inundauit. Iam tunc igitur in mysterio declaratum est, quia Dominus Iesus in carne sua totius mundi peccata crucifixus aboleret. Nec solum delicta factorum , sed etiam cupiditates animorum. Caro enim hœdi , ad culpam facti refertur, ius ad illecebras cupiditatum; sicut scriptum est : *quia concupiuit populus cupiditatem pessimam , & dixerunt, quis nos cibabit carne ?* Quod igitur extendit Angelus virgam, & tetigit Petram de qua ignis exiuit , ostendit quod caro Domini spiritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditionis exureret. Vnde & Dominus ait, *Ignem veni mittere in terram*.] De Petra carnis Christi è qua nobis mel & oleum profluxit , & in quam serpens nulla malitiæ suæ vestigia imprimere potuit , optimè idem S. Ambrosius lib. de Salom. c. 3.

Forceps diuini carbonis.

Isidorus Pelus. l. 1. Epistol. 42. [Esaias, vir summa perspicacia præditus , carbonem ex altari forcipe tulit , Domini nostri Incarnationem clarissimè perspiciens. Per carbonem enim , quem cernebat , diuina essentia significabatur. Per forcipem autem , ea peccati expers caro , quam ex nobis sumptam sibi copulauit. Contigit autem Isaiæ labia , ipsiúsque peccata purgauit , atque vniuersæ videlicet humanæ naturæ. Nam verbi cum humana natura coniunctio, quæ nullis verbis explicari potest , modo diuinitati consentaneo , vniuersi mundi peccata sustulit.]

Pharetra sagittæ electæ, Verbi scilicet diuini.

Chrysostomus homil. de Turture.

Vsus doctrinæ.

65. Vsus optimus huius doctrinæ esse potest, excita-

tio

tio studij de excipiendo dignè ac conuenienter Christi corpore, in quod tot ac tanta decora, à Patribus ad modum propositum expressa, confluxerunt. Elogia enim quæ recitauimus, præferunt insignem omnino ac supereminentem dignitatem sanctissimi illius corporis : proindéque quisquis ad illud accedit, summa puritate nitere debet. [Nam si quis regem non temerè nec inconsideratè exceperit, quid dico Regem ? Ne vestem quidem certè regiam, temerè & inconsideratè immundis manibus contrectauerit quisquam, etiamsi sit in solitudine, etiamsi sit solus, etiamsi nemo adsit. Atqui nihil est aliud vestis, quàm stamen vermium. Sin autem tincturam admiraris, ipsa quoque est sanguis, pisces morte affecti : sed tamen nemo eam voluerit aut fuerit, immundis contrectare manibus. Si autem vestem hominis, ne ausus quidem fuerit quisquam sola tangere, quomodò Dei corpus qui est super omnia, quod est mundum & nulli affine reprehensioni, quod eum illa diuina natura est conuersatum, propter quod sumus & viuimus, propter quod fractæ sunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli, hoc accipiemus cum tanto probro & contumelia ? Ne rogo ne nos ipsos occidamus per impudentiam, sed cum timore & summa puritate ad ipsum accedamus ; & quando ipsum videris propositum, dic propter hoc corpus, non sum amplius terra & cinis ; non sum amplius captiuus, sed liber.] Verba sunt S. Chrysost. hom. 24. in 1. Cor. Videsis reliqua, omnino in rem præsentem illustria.

Nec illud etiam prætermittendum est, quod idem S. Chrysostomus hom. 7. in 1. Cor. sapienter aduertit. Nimirum longè aliter Spiritu sancto afflatis sanctis Dei hominibus quos hactenus protulimus, obuersatum esse Christi corpus, aliter Iudæis & Ethnicis, qui eius dumtaxat externam speciem conspicabantur. [Audio corpus Christi, aliter ego intelligo quod dictum est, aliter infidelis. Et quomodo puelli videntes libros, non norunt vim literarum, neque norunt quæ vident ; imo verò & si quis sit imperitus literarum, hoc ipsum ei accidit : peritus verò inueniet magnam virtutem in literis reconditam, integras aliquorum vitæ conscriptiones & historias. Et si epistolam quidem acceperit imperitus, putabit esse chartam & atramentum. Peritus autem, & vocem audiet, & cum absente differet, & quod voluerit rursus dicet per literas. Ita etiam fit in mysterio. Infideles quidem licet audiant, non videntur audire. Fideles autem, habentes peritiam quæ fit per spiritum, vident vim ac potestatem eorum quæ sunt recondita.]

CAPVT IV.

De Perfectionibus substantiæ animæ Christi.

66. ET hic quoque, naturales perfectiones à supernaturalibus erunt secernendæ. Naturales tamen, ægrè hic deprehenduntur : quia anima cum sit substantia Spiritualis, non est capax dispositionum accidentariarum, ipsimet immediatè aduenientium per quas foueatur aut perficiatur, vt corpori accidit. Potest tamen iuxta aliquos agnosci in animabus præcellentia entitativa, non specifica & essentialis, sed vt loquuntur *individualis* ; hoc est minor quàm specifica, & non communis alijs animabus individuis eiusdem speciei. Hæc autem præcellentia, si datur, numerati potest inter perfectiones aduentitias, quia habet veluti substratam rationem animæ specificam, & gradus essentiales communes, quibus ea inæqualitas quasi superuenit. Fuerit-ne igitur in Christi anima talis perfectio, inuestigandum est ; tum de supernaturalibus perfectionibus ipsam animæ substantiam immediatè afficientibus, hoc est de gratia sanctificante, disseremus. Nam reliquæ perfectiones supernaturales, aduenjunt potentijs, non autem ipsimet substantiæ animæ : Et idcircò posteà explicandæ erunt.

Maior individualis perfectio animæ Christi, admittitur ; reiecta eius probatione à nonnullis adhibita.

Esse animam Christi individualiter perfectiorem alijs animabus humanis, sententia fuit calculo Parisiensis Academiæ iam olim firmata, damnatis ijs qui dicerent, animam Christi non esse perfectiorem anima Iudæ : Et quamquam autoritas huiusmodi articulorum, non sit apud plerosque irrefragabilis, tamen verum existimo, animam Christi tali individuali perfectione naturali fuisse à Deo cohonestatam præ cæteris animabus humanis. Hoc est cum posset Deus Christo aliam animam specificè humanam, sed entitatiuè despicatiorem concedere ; voluit, (& meritissimò) condere istum, hac naturali prærogatiua insignem.

Sententiæ huius meæ probationem, non placet petere vnde passim eam petunt qui inæqualitatem individualem animarum agnoscunt : nempe ex disparitate ingeniorum, & inclinationum diuersitate inæquali. Facilè quippe ea disparitas & diuersitas, aliò referri potest quàm ad individualem animarum inæqualitatem. Nam vt latè prosequitur Lælius Biscola t. 2. subsec. l. 7. c. 3. & l. 12. cap. 8. ob diuersam corporis dispositionem, experimur nos vno tempore, & in vna ætate, acutiores & subtiliores esse, in alia verò hebetiores : aut nunc ad vnum opus, nunc ad aliud proniores. Locus quoque, vt est apud Vitruuium lib. 6. cap. 1. non parum confert ad eam varietatem functionum animæ. Sicut ergo ridiculi in huiusmodi euentibus, alia mutationis illius causa assignaretur, quàm varium pro loci aut temporis diuersitate temperamentum, causans meliorem operationem phantasiæ, quæ est intellectus administra ; & appetitum voluntati subordinatum, nunc condocefaciens ac cicurans, nunc incendens & ad ferociam aptans : sic ad eundem vel similem aliquem extrinsecum fontem, referri facilè posset quæuis maior operationum animæ perfectio, non autem ad inæqualitatem, in eius entitate graduvè aliquo intrinseco fundatam. Atque ita Aristoteles 2. polit. cap. 3. Platonem reprehendit, quòd attenta operationum inter animas inæqualitate, mysticè innexisset substantialem (quamvis non specificam,) inæqualitatem inter eas ; affirmans in earum procreatione : immixtum fuisse vnicuique, vel aurum, vel argentum, vel ferrum. Ipse è contrario omnes animas agnoscit esse vniformes, quantum quidem ex opperationibus licet colligere : & totam diuersitatem quæ videtur inde insinuari, reuocat ad variam corporis dispositionem & affectionem. Vnde 2. animæ c. 9. t. 94. pronunciat, *molles carne, esse benè mente aptos* ; nempe propter meliorem corpoream complexionem. Aërem quippe verberat Grisaldus in decisionibus fidei. V. *anima*, in fine, cum hoc Aristotelis dictum, octodecim rationibus tundit ; putans sensum eius esse, quod anima quoad suum esse nobilitetur à corpore. E nostris tradunt luculenter quod dico, Iustinus q. 106. ad Orthod. S. Augustl. lib. 10. de Genesi ad literam, cap. 17. & Philippus Solitarius in dioptra cap. 2. 3. & 4. citans Anastasium Synaitam in eandem sententiam. Quantacumque ergo fuerit præcellentia naturalis operationum animæ Christi, supra præcellentiam naturalem operationum ab alijs animabus oriundarũ, nihil ex ea haberi firmum potest, pro inæqualitate individuali huius animæ supra cæteras.

Monstratur, eam maiorem perfectionem esse possibilem.

67. Aliò igitur recurrendum est : nempe ad possibilitatem talis perfectionis substantialis, individualitet

tantùm maioris. Qua in parte redamant Fonseca 5. Met. cap. 28. q. 26. sect. 3. ad 2. & Hurtado disp. 2. de anima §. 60. & 75. qui ne diuinitùs quidem, censent dari posse eam inter eiusdem speciei animas inæqualitatem. At eam non modò possibilem censent, sed etiam de facto dari, agnoscunt inter sola tantùm animarum indiuidua, Tarentasiensis, Bonauentura, atque Richardus, apud Carthusianum in 2. d. 32. q. 5. Magis consequenter Caietanus, inter quæcunque indiuidua eam inæqualitatem agnoscit de facto, cœcos appellans eos qui non vident D. Thomam huiusmodi inæqualitatem admittere: qua cœcitate laborare se, vtrò fatetur Soto c. de substantia q. 2. cui adhæsit eius quondam auditor Franc. Toletus 3. animæ q. 18. qui indiuidualem illam inæqualitatem animarum, periculosam censuit, & ægrè cohærentem cum veritate humanæ animæ in Christo. Quod bilem conciuit Banni 1. p. q. 85. art. 7. Mea nunc non interest, an hæc substantialis inæqualitas tantùm indiuidualis, detur de facto inter alia quælibet, vel pleraque indiuidua, aut non detur. In illud enim sum dumtaxat intentus, eam esse possibilem quoad formas quæ sunt principia operatiua: quod auctores qui eam de facto dari censent, multo magis admittunt.

Facilè autem probatur ea possibilitas initio ducto ab actibus; quia certum est, duos actus posse distingui minus quàm specificè, & tamen plus distingui quàm duos alios indiuiduos actus eiusdem speciei, quod rectè agnoscunt Suares 1. p. tract. de attrib. Dei negat c. 26. n. 21. & Albertinus Coroll. 5. ex principio 1. complexo num. 7. constatque ex exemplis quæ ad id profert Adamus apud Capreolam in 1. dict. 20. ad 3. Scoti contra 5. Nam v. g. duplex actio qua idem effectus pendet à Petro, affinior est quàm alia specie eadem qua pendet à Paulo: Et duæ visiones eiusdem numero albedinis, minùs differunt inter se, quàm duæ visiones quarum vna ad vnam albedinem, altera ad aliam terminetur, cum vtraque actio connotet essentialiter vnum illum numero terminum, quod non habet alia visio. Et quamuis ea affinitas maior, minórque distinctio, sit absque inæqualitate quoad perfectionem, ob idem vtrobique obiectum, & eundem in vtraque actione tendendi modum; tamen habetur saltem inde possibilitas discriminis substantialis specifico minoris, & superioris discrimine mero indiuiduali. Inæqualitas autem quoad perfectionem, poterit discrimini illi coniungi, si vna illarum actionum supponatur esse distinctior & expressior, altera verò confusior. Nam expressum & impilcitum, non variant speciem, & tamen inducunt in cognitionibus inæqualitatem; quæ cum sit minor quàm specifica, rectè appelletur *indiuidualis*, etiamsi non sit quoad hæcceitates. Nihil item video repugnare, quominus inter duas notitias æquè claras, vna sit materialiter & entitatiuè melior alia, saluo consensu specifico. Sicut è duobus circulis, qui ferreus est, cedit dignitate circulo aureo.

Supposita autem inæqualitate indiuiduali inter actus, nihil est quod vetet; eam inæqualitatem reperiri in potentiis & principiis; siue accidentalibus, vt speciebus impressis, siue substantialibus talium potentiarum principatiuis. Sanè species impressa vnius indiuidui, exhibet tantùm vnum hoc indiuiduum, & non alterum eiusdem essentiæ, quamuis non differat essentialiter à specie exhibitiua eius, sed tantùm habeat diuersitatem aliquam specifica minorem, quæ idcirco dicitur indiuidualis. Quid ergo vetare potest, quominùs produci queat intellectus & anima tantæ perfectionis, vt ei esset connaturale omnes suos actus elicere cum ea maiori perfectione, quam in vno actu & specie monstrauimus, siue cum illa indiuiduali inæqualitate. Nonnulla obijciuntur ab iis qui possibilem esse hanc indiuidualem inæqualitatem diffitentur: sed quæ ad exemplum proposituum, manifestè naufragant: vt non sit necesse, hîc extra propriam sedem in iis euoluendis hærere diutiùs. Vasques certè qui 1. p. d. 50. c. 5. hanc indiuidualem inæqualitatem impugnat in actibus, eam non satis percepit. Confudit enim eam cum inæqualitate graduali, quæ est longè diuersissima.

Ostenditur eam de facto cerni in anima Christi, comparata ad alias animas.

68. Sic proposita possibilitate inæqualitatis substantialis specifica minotis; quamuis quoad cœtera omnia indiuidua nullum censeam supperere argumentum quod certò persuadeat eam de facto dari; (Esto fortè reipsa detur inter indiuidua aliqua, sitque id non inuerisimile, saltem quoad indiuidua formarum substantialium quæ sunt operatiua:) Tamen quoad animam Christi, iure mihi videor dicturus, eam esse substantialiter indiuidualiter perfectiorem cœteris omnibus animabus rationalibus: quia cum excessus ille perfectionis substantialis salua specifica conuenientia non repugnet, videtur planè decuisse, vt Christo Domino anima valde bona & optima cœterisque indiuidualiter perfectior præberetur: quandoquidem ea anima compacturta erat tam nobile compositum, & ipsi Deo tam coniungenda proximè, & arctè colliganda erat. Hoc enim dumtaxat argumento in pleriique ad Christum attinentibus contenti esse solemus, vt probemus ea verè facta esse diuinitus: rati existimandum nobis esse, Deum quia omnia conuenientissimè exequitur, vt propterea Pythagorei eum vocarent *ipsum decens*, prouidisse Christo suo optima quæque, quantum status viatoris, & necessitas nostra, patiebatur. Est verò per se perspicuum, maiorem illam perfectionem tantùm indiuidualem, nihil incommodasse, siue passibilitati Christi durante via, siue necessitati nostræ à qua subleuandi eramus per Christum.

Opponit in contrarium Simon de Cassia l. 1. enarr. Euang. cap. 2. hinc sequi, animam Christi non fuisse animabus nostris similem, ac proinde Christum non fuisse assimilarum fratribus per omnia absque peccato. Sed hoc non rectè opponitur. Posita enim indiuiduali præcellentia animæ Christi, supra nostras, salua manet similitudo essentialis & specifica, quam vnam tueri adigimur. Dissimilitudo autem quoad perfectionem intra eandem speciem, non plus tollit assimilationem cum fratribus per omnia quoad speciem, quàm dissimilitudo quoad accidentia, quæ certè interuenit Christum inter & nos, salua ea assimilatione Christi nobiscum, quam astruit Apostolus. Et est sanè hæc præcellentia, quoad accidens quoddam metaphysicum & verbale, tametsi ab entitate animæ indistinctum.

Transitum ad supernaturalem animæ Christi perfectionem, sed non nisi accidentariam, sine gratiam habitualem.

69. Pergo ad supernaturalem perfectionem, substantiæ animæ Christi: quod intelligo de perfectione aduentitia & accidentaria; Nam de illa perfectione substantiali animæ Christi quæ pertinet ad completam animæ constitutionem, hoc est de vnione hypostatica conuenhente diuinam personalitatem & Deitatem, non est quod hîc iteratò differam, cum sit superiùs de ea plenè actum. Superuenit quidem ea perfectio, animæ Christi prout est pars humanitatis. Tamen quia vt sic, anima est mutila quoad suum esse, nec spectatur cum suo substantiali complemento, iure eam remouemus à perfectionibus de quibus est hoc loco agendum; quæ scilicet adueniunt animæ plenè constituæ in hoc esse, & substantialiter completæ, ac planè terminatæ.

Vnde ableganda hinc quoque est, primaria & eminentissima

tissima sanctitas animæ Christi, quæ sita est in substantiali participatione diuinitatis, interuentu personæ Verbi, coniunctæ huic animæ. Hæc enim sanctitas, pertinet ad constitutionem animæ Christi, & exposita sufficienter est exponendo hypostaticam vnionem. Non quod vnio sanctificarit formaliter humanitatem, sicut vnio albedinis non reddit formaliter album parietem; sed quod vnio fuerit via ad substantialem & perfectissimam animæ sanctificationem, conferendam interuentu Deitatis, quæ personalitati indentificatur. Et hoc est quod frequenter tradunt Patres, animam Christi *diuinitate inungi, Deificari, igniri*, ita vt diuinitas sit oleum lætitiæ & vnguentum effusum quo perfusa & imbuta Christi anima, sanctificatur. Perpulchrè ex Basilio & Damasceno hanc sanctitatem supremam animæ Christi, exponit Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 104. Dico autem, diuinitatem esse oleum illud & vnguentum. Personalitas enim quæ immediatè communicatur animæ, vt sic sumpta, cum sit merus naturæ terminus, non sanctificat, vt rectè statuit Torres opusc. 6. disp. 10. dub. 4. Tantùm igitur sanctificat, quatenus est vnum & idem cum Deitate, quæ est sanctitas substantialis. Aio ipsammet Deitatem esse sanctificationem substantialem, quia non sunt secernendæ duæ veluti formæ, ratione aut conceptu separabiles; Deitas scilicet & sanctitas diuina, quod malè facit idem Torres opusc. 3. disp. 1. dub. 7. sed vnica & simplicissima est ratio obiectiua diuinæ sanctitatis, & Deitatis: alioqui Deitatis non esset, sanctificare Christum formaliter, sed sanctitatis: nec gratia nostra qua sanctificamur esset participatio diuinæ naturæ, sed diuinæ sanctitatis; foret inuehenda esset alia forma qua sanctificaremur formaliter & vltimò: gratia autem esset tantùm radix nostræ sanctificationis, sicut Deitas iuxta aduersarium non est formaliter sanctitas Dei, sed id quod formaliter reddit Deum sanctum, vult esse attributum sanctitatis. De prædicta igitur animæ Christi sanctitate substantiali, & supernaturali perfectione complente eius esse, non est hoc loco sermo, sed de accidentaria quæ fit per gratiam habitualem in ipsa animæ substantia immediatè receptam, iuxta sententiam D. Thomæ, quæ gratiam à caritate reipsa secernit, & illam veluti substantiam abdiri in corde hominis agnoscit.

Concedenda est Christo.

70. Negarunt Christo hanc gratiam, aliqui apud Paludanum in 3. d. 13. q. 2. eo nixi fundamento, quod Christus per vnionem hypostaticam euectus sit ad sanctitatem increatam, quacumque creata sanctitate sublimiorem; vt proinde frustra videatur ei adiungenda sanctitas creata quam confert gratia habitualis. Videtur huic placito fauere Nazianzenus orat. 36. *ferè in fine*, cum exponens nomen *Christus*, ait illud Saluatori nostro tribui propter diuinitatem. Ea enim humanitatis vnctio est, non operatione, vt in aliis Christis sanctificans, sed totius vngentis præsentia: cuius hic effectus est, vt id quod vngit, homo vocetur, & quod vngitur, Deus fiat. Quid clarius, cum neget Christum Spiritus operantis præsentia, vt reliquos iustos, sanctificatum esse? Præiuisse videtur Orig. 1. Periar. cap. 6. tractans illud Psal. 44. *vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, quod ita interpretatur. [Vngi oleo lætitiæ, non aliud intelligitur, quàm Spiritu sancto repleri quod autem *præ participibus* dixit, indicat quia non gratia Spiritus sicut Prophetis ei data est, sed ipsius Verbi Dei in eo substantialis inerat plenitudo.]

Nihilominus certum esse debet non modò ex communi consensu Doctorum Scholasticorum, sed etiam ex sensu Ecclesiæ, & SS. Patrum, fuisse in Christo gratiam habitualem sanctificantem. Quod intelligo de gratia habituali, eiusdem planè speciei cum nostra, vt patet ex eodem vtriusque effectu formali, nempe ex sanctificatione. Nec placet quod Valentia 3. p. d. 1. q. 7. p. 1. arbitratur gratiam Christi habitualem, posse secundùm modum, dici à nostra diuersam specie, eo quod sit in summa quantitate assignabili de potentia ordinaria. Hoc inquam non placet. Nam sic calor ignis dici posset differre specie à calore cæterorum calidorum. Quare haud dubiè sentiendum & dicendum est, gratiam Christi habitualem, eiusdem speciei cum nostra, esse admittendam. Idque planè supponunt, quotquot gratiam habitualem Christo tribuunt. Quod faciunt communiter Patres, quorum plerique sic interpretantur illud Ioan. 1. *De plenitudine eius, nos omnes accepimus.* Atqui nos accipimus gratiam sanctificantem. Igitur eius plenitudo in Christo fuit. Idem sonant verba illa Psalm. 44. *Vnxit te, Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis:* quod de Christo quatenus vberiùs quàm cæteris sit concessum, eandem gratiam sanctificantem participante, exponit S. Cyrillus l. de fide ad Reg. & 2. in Ioan. cap. 3. Luculenter verò idem tradit, & substantialem & accidentalem Christi gratiam distinguens, S. Bernardus hom. 4. super missus est, expendens quomodò de Christo dictum sit, *quod nascetur ex te sanctum.* Quo nomine Gabriel, Christum mox concipiendum designauit. [Vt quid enim (inquit Bernardus) ita simpliciter sanctum, & absque additamento? Credo quia non habuit quid propriè dignéve nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reuerendum, quod purissima videlicet Virginis carne cum sua anima vnico patri erat vniendum. Si diceret, *sancta caro*, vel *sanctus homo*, vel *sanctus infans*, quidquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè *sanctum*, quia quidquid illud sit, quod Virgo genuit sanctum procul dubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem.] Sic Bernardus.

71. Nec repugnat Rupertus, eundem Lucæ locum tractans l. 1. de oper. Spiritus sancti c. 10. tametsi vnum aut alterum verbulum interserit, subobscurius. [Notandum (inquit) quod non dixit *qui nascetur ex te sanctus*, sed *quod nascetur ex te sanctum.* Etenim multi quidem sancti, vel sanctificati dicuntur, vnum autem est sanctum, id est sanctitas qua omnes sancti sanctificantur. Hoc sanctum, est iste sanctus sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ conceptum vel natum, sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctum, Virgo incorrupta de Spiritu sancto concepit. Sic igitur melius atque præstantius dictum est, vt dici debuit, *quod enim nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.*] Videtur Rupertus duriusculè locutus, sed facilè mollitur. Quod enim ait, Christum non fuisse sanctum sanctitate accidente, sed essentiali, non spectat gratiam habitualem, sed substantialem de qua immediatè ante dixerat, Christum fuisse Dei filium, non adoptione gratiæ, sed proprietate naturæ. Gratiam autem Christi accidentalem, significat non obscurè illis verbis quibus Christum sanctum sanctorum & omnium sanctificatorem appellat.

Vnde formatur in hanc rem non incongrua ratio, quod scilicet decuerit, Christum esse caput nostrum homogeneum, quod habet, collucendo eadem gratia sanctificante creata, qua nos in vina eius membra transcribimur. Quod si gratia sanctificante habituali destituereetur, careret quoque virtutibus quibusuis infusis, quæ tamquam formæ affectantur substantiam hominis interni, nempe gratiam habitualem. At fuisse in Christo virtutes pleraque infusas, donorum nomine expressas, est extra dubium. Decuit denique in Christo omne genus gratiæ & sanctitatis reperiri, vt non intensiuè modò, quod haberet per solam gratiam vnionis, sed extensiuè quoque esset sanctissimus. Egregiè planè id versat Chrysostomus in Psal. 44. ad illud, *diffusa est gratia in labiis tuis*, vbi præfatus illa verba dici

de

de humana Christi natura, subdit. [Gratiam hîc dicit, eam quæ venit ad carnem. *Super quem,* (inquit,) *videns spiritum descendentem tanquam columbam, & manentem super ipsum, is est qui baptizat.* Omnis enim gratia, effusa est in illud templum. Non dat enim illi spiritum in mensura. Nos enim de eius plenitudine accepimus: illud autem templum, integram & vniuersam accepit gratiam. Hoc Esaias quoque significans, dicebat, *Requiescet super ipsum spiritus sapientiæ, & intelligentiæ, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiæ, & pietatis: spiritus timoris Dei implebit ipsum.* Sed illic quidem, est integra & vniuersa gratia: in hominibus autem, parum quid, & gutta ex illa gratia Propterea non dixit, *do spiritum, sed effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Hoc itaque euenit. Incepit enim donum à Palæstina, processit autem in Ægyptum in Phæniciam, Syriam, Cidiciam, Euphratem, Mesopotamiam, Cappadociam, Galatiam, Scythiam, Thraciam, Græciam, Galliam, Italiam, omnem Lybiam, Europam, Asiam, in ipsum Oceanum. Quid longiori oratione opus est? Quantum terræ Sol respicit, tantum peruasit hæc gratia: Et hæc gutta ac stilla spiritus, implenit vniuersum orbem terrarum scientia. Per eam signa fiebant, omnium peccata soluebantur; Gratia tamen quæ data est in tot regionibus, est aliqua tantùm pars & arrha doni.] Et post multa de variis spiritus operationibus in Christianis. [Hæc autem omnia, fecit stilla spiritus. Quod enim stilla esset, declarauit cum dixit, *effundam de spiritu meo;* Et *arrham* appellauit. Per hoc enim clarum est, patum quid ex toto datum esse. Quocirca Ioannes quoque, hoc ipsum significans, dicebat, *ex plenitudine eius, nos omnes accepimus:* Ex eo quod, vt ita dixerim, superfluebat, ex eo quod redundabat, ex eo quod superfundebatur, omnes accepimus.] Similiter passim alij Patres. Nec repugnant supra adducti Nazianzenus & Origenes. Tantùm enim significare volunt, Christum non habuisse solùm gratiam accidentariam, qualem duntaxat habuere alij.

Quàm sit certa, hæc Christi gratia.

72. Quare esse in Christo sanctificantem gratiam creatam & habitualem, non videtur posse dubitari. Imo id esse de fide, sentiunt non pauci, vt Suares disp. 17. sect. 2. concl. 1. & Pesant. 3. p. q. 7. art. 1. disp. 1. Citans Canon & Medinam. Estque sanè verisimillimum, (tametsi non prorsus certum,) id de fide esse, vt rectè pronunciauit Val 3. p. d. 1. quæst. 7. p... Quominus enim conuinci omnino putem, id de fide esse, obstat debilitas fundamentorum quibus nituntur qui simpliciter affirmant, euinci id ad fidem pertinere. Concilium enim Tridentinum quod allegant, quamuis quoad puras creaturas certum ex fide statuisset, eas sanctificari per habitum gratiæ, (quanquam nonnemo hoc diffiteretur;) de Christo tamen nihil dixit, sed ad purorum hominum iustificationem, de qua sola lis mouebatur, disputationem restrinxit. Consensus autem Patrum, quo præterea nituntur ijdem DD. quamuis cum est vnanimis & expressus, sit idoneum indicium diuini verbi traditi, tamen non est hac in parte tantus & tam apertus, vt ad euincendam perspicuè certitudinem de fide sufficiat. Tandem consensus Scholasticorum, ridiculè profertur ad euincendum propositionem aliquam esse de fide, vt constat ex principiis doctrinæ de fide. Sufficit tamen ad notandam temeritatis, sententiam quæ contra torrentem obnititur. Et talem vt minimum esse sententiam quam excutimus, extra controuersiam est. Ob dissensionem autem à communi Ecclesiæ sensu, videtur quoque censenda erronea, & hæresi proxima. Illud tamen vltrò concedo, quod aduersariorum argumento planè euincitur; nimirum sanctitatem hanc creatam, non fuisse Christo necessariam. Erat enim eminentiore & substantiali sanctitate exornatus, vi vnionis: ita vt ex nullo capite, fuerit ei necessaria nostra hæc & depressior sanctificatio. Quod adeò euidens existimo, vt probationem fastidiam.

Non fuit illi necessaria.

73. Imò de potentia absoluta, quantumuis omnia principia supernaturalia creata, & habitus infusi, ac motiones præuiæ, Christo defuissent, æquè potuisset Christus omnia ad quæ habitus infusos & motiones accepit, præstare, & operationes quascunque supernaturales elicere, ac positis habitibus infusis, & gratiâ sanctificante habituali: quòd rectè asseruit Medina 3. p. q. 7. art. 1. citans Victoriam & Sotum, perperam reclamante Aluare 3. p. d. 31. num. 19. qui quamuis admittat, gratiam habitualem non fuisse simpliciter Christo necessariam ex parte suppositi operantis, vt operationes eius humanæ essent Deo gratæ personali gratitudine, atque adeò ea ex parte meritoriæ supernaturalis præmij: Tamen contendit, ex parte operis, simpliciter: necessariam Christo fuisse aliquam gratiam habitualem, aut saltem actualem inhærentem, qua Christi actiones intrinsecè supernaturales fierent, & supernaturalis præmij meritoriæ: quod Aluares probat; quia potentia naturalis nisi fiat supernaturalis interuentu elenationis per aliquam formam sibi inhærentem, non potest supernaturales actus elicere, etiam de potentia absoluta: quod hic autor ait se probasse disp. 67. de auxiliis. Deinde ratio specifica actionis, desumitur à principio formali quo agens operatur; Sicut calefactio specificatur à calore. Vt ergo actiones Christi fierent intrinsecè ac specificè supernaturales, necesse erat vt prodirent à forma supernaturali inhærente. Tandem nullum opus est propriè meritorium supernaturalis præmij, nisi per actum charitatis referatur in Deum auctorem gratiæ. Sed absque dono gratuito inhærente, non potest voluntas humana referre actum suum in Deum autorem gratiæ, eumque attingere tanquam vltimum finem. Igitur donum gratiæ inhærens, fuit Christo necessarium, de quacunque potentia, ex parte operis, vt esse supernaturale ac meritorium.

Hæc tamen argumenta, sunt admodum imbellia. Falsum quippe est, potentiam naturalem non posse diuinitùs sustolli ad operandum supernaturaliter, nisi interposita forma inhærente supernaturali. Quidni enim Deus, possit seipso per assistentiam extrinsecam, supplere omnem illum concursum qui à forma inhærente præstatur? Hæc enim forma inhærens, non est aliquid essentialiter connotatum per actum supernaturalem. Id quidem probabiliter plerique affirmant de potentia vitali ad actum vitalem comparata, ob intrinsecam habitudinem actus vitalis ad principium vitale. Ea tamen habitudo, ne per vmbram quidem, cernitur inter actum supernaturalem, & formam supernaturalem inhærentem. Quare extra dubium esse videtur, actum supernaturalem posse de potentia absoluta elici, absque habitu supernaturali, ac etiam absque actu præuio aut forma inhærente præimmissa: quod fusè confirmant, Suares 1. p. tract. 1. l. 2. c. 16. à num. 5. Molina 1. p. quæst. 12. art. 5. disp. 1. post concl. 3. Vasquez ibid. disp. 46. c. 2. Salas 1. 2. tract. 2. disp. 5. num. 66. fuitque sententia aperta S. Thomæ in 4. d. 49. qu. 2. art. 7. & q. 10. de verit. art. 11. & in 4. d. 49. vt notauit Durandus in 4. d. 49. q. 2. num. 23. Fateor actionem supernaturalem posse specificari penes formam à qua prodit actio, vt vniuersè alibi dicitur de actione. Verùm ea specificatio penes principium actiuum, reuoluenda est in specificationem penes obiectum aut terminum v. g. calefactio specificatur à calore producente; sed ita vt ea specificatio reuoluenda sit in calorem productum. Itaque cum terminus hic sit supernaturalis, actio quoque

que supernaturalis erit, quantumcunque nulla detur forma supernaturalis inhærens, per quam principietur. Et verò ipse Deus prout influens supernaturaliter in illam actionem, æquè posset habere rationem principij specificantis, ac principium actiuum creatum, cuius absoluta necessitas ad eam specificationem obtenditur. Denique falsum est, quod actus supernaturalis non possit esse meritorius absque relatione per charitatem: & quod ea relatio, de nulla potentia fieri queat absque dono gratuito inhærente. Quare ruit vniuersa substructio quam Aluares tam infirmis principiis inædificat, ratúmque manet quod statuebamus, potuisse Christum sine dispendio vllo, carere habitu gratiæ sanctificantis, & aliis quibusuis habitibus infusis. Imò æquè carere potuisset motionibus actualibus ad operationem præuiis, supplente Deo per seipsum, exigentiam quarumuis formarum.

Iudicium de auxiliis gratiæ, an & quatenus in Christo fuerint.

74. De facto tamen, & habituali gratia, & auxiliis ad operandum supernaturaliter opportunis, abundant. Videri possit, contrarium abs se quandoque affirmatum quoad auxilia, damnare Leporius in suæ confessionis libello. Verùm ibi Leporius, agit de auxilio generalibus sumpto quàm prout restringitur ad formam inhærentem, contendíque, (& rectè,) Christum non potuisse supernaturalia opera elicere, sola possibilitate mentæ mortalis, sine aliquo Deitatis adiutorio. At hoc adiutorium planè necessarium, potuit in mera extrinseca assistentia statui, quam idem Leporius cum Pelagianis esset, non agnoscebat; & idcirco existimabat, Christum, vt paulò post subdit, *per se solum hominem esse iudicio naturali* opera salutis: quod ibidem meritò retractat, & Deum per hominem sublimes illos actus executum, profitetur. Nos autem de proprio auxilio agimus, illúdque Christo vendicatum volumus, cùm excitans, tum adiuuans, respectu operum ad quæ nobis confertur: hoc est operum liberorum, siue imperatorum, siue elicitorum; & quidem nobis homogeneum, & proprium viatorum, ac transiens.

Quæ addo, quia non me latet, pleróque recentiorum excludere à Christo omnem gratiam actualem propriè sumptam; hoc est siue excitantem, siue adiuuantem distinctam à concursu supernaturali, omniaque per auxilium nostris Etherogeneum, peracta in Christo velle. Ita Becanus tract.de Incarnat.cap.8.q.5. allegans pro se Bellarminum, qui l.de gratia primi hom.c.4.negat Adamum indiguisse gratia excitante, Ex quo sequitur, multo minus ea eguisse Christum. Quod si gratia excitante non eguit Christus, certè neque adiuuante, quæ cum excitante est prorsus eadem, iuxta sententiam probabiliorem. Verùm Bellarminus in citati capitis recognitione; ita se explicat, vt tantùm negarit Adamo innocenti auxilia, quatenus nobis necessaria sunt ob ignorantiam, & infirmitatem ex peccato originali relictum, iuxta illud Augustini l.de corrept. & gratia c.2. [Non opus habebat, (Adam innocens,) eo adiutorio quod implorant isti, cum dicunt, *video alium legem in membris meis*. Absolutè tamen fatetur Bellarminus, Adamum innocentem eguisse omnibus gratiæ auxiliis: quandoquidem & tentari, & cadere poterat. Disertéque S.Aug.14. Ciuit. c.27. auxilia homini innocenti diuinitùs prouisa, agnoscit. Quare ex Adam exemplo, nihil quoad Christum hac in parte inferri potest. Addit Becanus, & ex eo Bonacin. disp.2.de Incarn. qu.7. p.2. argumentum ex inutilitate gratiæ cuiscunque actualis in Christo Domino, qui cum beatus esset, omnia perpetuò perspiciebat ad quæ per excitantem gratiam sollicitari potuisset, nec peccare vllo modo poterat: vt proinde dici non possit eguisse gratia actuali excitante, ad vitanda peccata. Et hinc etiam præcluditur gratia adiuuans, quæ sumpta propriè, id est non pro concursu actuali supernaturali, (vt interdum vsuenit,) nec pro assistentia extrinseca Dei principiantis nobiscum actus supernaturales, sed secundùm notionem apud Doctos receptam, aliud non est quàm gratia excitans prout perseuerat dum actu operamur. Hoc ipso argumento Suares tom.2.3.p.d.18. sect.4. Lessius opusc.de prædest. Christi sect.2.n.39. & Herice 1.p.d.29.num.36. negant, Christum (saltem ordinariè vt addit Lessius,) gratiis actualibus quibus impelli solemus fuisse diuinitus motum, cum esset in eo impulsus longè sublimior ad quoduis bonum, ex visione & amore beatifico stabilibus ac intrinsecis: vt proinde instinctibus transeuntibus quibus doceretur quid Deo placitum esset, & ad illud amplectendum animaretur, minimè egeret. Et inde etiam sequitur, Christum non eguisse gratia adiuuante, ad modum prædictum explicata, licet iuxta Suarem ibid.concl.1. eguerit illa gratia adiuuante; quam impropriam nominauimus; concursu scilicet actuali supernaturali, & assistentia diuina ad eum principiandum consentanea.

Mihi tamen, his non obstantibus, retinendæ in Christo videntur ambæ prædictæ gratiæ actuales, vt satis insinuat S.Basilius l.de Spiritu sancto c.16. Non contendo, has actuales gratias fuisse Christo plane necessarias: quasi scilicet repugnarit, Christum supposita visione & amore beatifico, absque his motionibus, supernaturaliter agere. Hoc enim non repugnasse, & potuisse absque nouo Dei opere fieri, probant quæ proposita sunt. Tantùm igitur contendo, non esse parcitati studendum, in negotio in quo solummodò magnificus est Dominus Deus noster, iuxta Esaiam. Cur enim Deus voluerit his benedictionibus dulcedinis priuari Christum? Ea ipsa sanè vtilitatis prætensa specie; excludere à Christo liceret scientiam infusam, & amorem vitæ ei respondentem. Vt quid enim ei candela illa scientiæ infusæ, in tanta claritate Solis, seu visionis beatifici admoueatur? Quia ergo Deus & natura, vno ad vnum vtuntur, ne immisceamus quæ ad statum beatificum pertinent, cum iis quæ sunt propria viatoris; & principia vtrique statui respondentia, adscribamus Christo Domino.

Quantitas gratiæ habitualis, Christi Domini. Eius infinitas, parum solidè appetita.

75. Post constitutam veritatem gratiæ habitualis creatæ afficientis animam Christi, expendenda sequitur eius quantitas. Quo pertinet vulgaris quæstio, fuerítne in Christo gratia habitualis infinita; non quidem essentialiter, (peripicuum enim est, talem gratiam creatam esse impossibilem: Vnde D.Thomas 3.p.q.7.art. 11. non intendit remouere à Christi gratia infinitatem essentialem, vt malè ei tribuit Suares;) sed gradualiter & intensiuè. Quam infinitatem, supponendum hìc ex Philosophia est, possibilem esse, quicquid sit de possibilitate magnitudinis infinitæ, quæ multo magis anceps & implexa est. Imò Almainus in 3.d.13.q.2.concluſ.1.§.*sed defacta*, ait omnes antiquos & recentes dicere, gratiam Christi fuisse infinitam: quod intelligit de infinitate graduali, de ea enim agebat. Indubitatum tamen videtur, pleróque antiquorum qui gratiam Christi habitualem vocant infinitam, spectasse infinitatem illam moralem, quam habet habitualis gratia Christi ex coniunctione cum gratia vnionis. Quo sensu videtur locutus inter recentiores, Vega qui l.10. in Tridentinum, cap.2. gratiam Christi habitualem vocat infinitam. Nonnullos tamen, admitto egisse de gratiæ habitualis infinitate intensiua, eámque Christo tribuisse. Annuit Hurtadus disput.13. Phys. §.47.

76. Faten

76. Fatendum sanè est, argumenta propè omnia quibus hoc placitum impetitur, inania esse. Nam præter argumenta quæ Vasq. 3.p.d.46 cap.1.ex sua & aliorum tententia adhibet, petita ex repugnantia cuiusuis infinitatis, quibus (vt præmisi,) assumitur falsum, contra veritatem in physicis sufficienter stabilitam: Præter hæc inquam iam reiecta argumenta, Suarez t.1.3. p.d.22.s.1.conc.1. & Raguſa ibid. disp. 6. inde infinitatem illam impetunt, quod ea admissa, sequeretur Deum comprehendi à creatura, quod supponitur omnino falsum. Hoc tamen argumentum, apud me est planè inefficax. Existimo enim, data infinitate graduali luminis gloriæ, eique commensa visionis beatificæ intensione, Deum non esse à creatura comprehendendum: eo quod tanta sit Dei cognoscibilitas, vt posita quacumque visione creata, etiamsi intensiuè infinita, superexcessurus semper sit inadæquabiliter, nec vmquam sit visione vlla exhauriendus.

Multo infirmiora sunt, argumenta quibus Aluares 3.p.d.33.n.8.eandem gratiæ Christi infinitatem quatit. Ex eo enim quod subiectum gratiæ sit finitum, nempe anima; infert repugnare vt forma gratiæ sit infinita. Idémque collegit ex eo quod gratia sit participatio diuinitatis, quæ cum sit essentialiter infinita, est semper magis ac magis participabilis: ac proinde repugnat dari vltimum gratiæ gradum possibilem; sicut dandus esset, si daretur gratia intensiuè infinita. Hæc dico esse infirmissima. Nam subiectum entitatiuè finitum, est obedientialiter infinitè receptiuum: quia vt sic, non spectatur quoad suam nudam entitatem quæ vndecumque finita est, sed prout subiungitur Deo eleuanti, cui non est operosum, rem finitam sustollere ad recipiendum infinitè. Quod verò si gratia intensiuè infinita producatur, deueniendum sit ad vltimum gratiæ gradum possibilem, est apertè falsum. Quocumque enim cumulo gratiæ producto, ac etiamsi infinito, numquam deuenietur ad vltimum gratiæ gradum possibilem: sed semper licebit auctiorem & cumulatiorem gratiam producere: quia neque ex parte gratiæ vllus est terminus, neque ex parte causæ efficientis, quæ est omnipotens. Ratio verò infiniti, omnem planè terminum excludit. Itaque parum solidè Aluarez, gradualem infinitatem gratiæ Christi appecinit.

Omitto quæ ibidem à num.9. disputat, contra quorundam opinionem de modo physico & intrinseco infinito, ratione cuius gratia Christi habeat infinitatem physicam. Est enim adeò insulsa ea opinio, vt vix videam, quomodò cuipiam sapere potuerit. Modus siquidem omnis qui in gratia potest intelligi, vel est vnio gratiæ cum subiecto, vel ipsorum inter se graduum gratiæ. Neuter autem potest per se accipere infinitatem, nisi gradus ipsi illam accipiant; quod commenti illius autores non affirmant. Quia tamen si qui ita sunt philosophati, longè abfuerunt à sententia asserente gratiæ Christi infinitatem; non insisto eorum confutationi pleniori, intentus dumtaxat in modum legitimum asserendi eam infinitatem; quam fatendum est, argumentis propè omnibus quibus imperi solet, ægrè exscindi.

Impugnatur verisimilius.

77. Possumus tamen non improbabiliter suadere, gratiam Christi habitualem finitam esse, ex eo quod congruum videatur, Deum qui omnia fecit in numero pondere & mensura, habuisse hic rationem finitatis entitatiuæ, subiecti recipientis gratiam: ita vt quamuis subiectum illud obedientialiter possit recipere cumulum gratiæ infinitum, si videlicet lubeat Deo largitatem suam expromere præter legem ordinariam; tamen congruum non fuerit, Deum legem illam vniuersalem in hac causa prætergredi, nullo præsertim infinitæ gratiæ necessitate vrgente, cum ad quænis Christi munera, plus satis sufficeret gratia substantialis.

Video vrgeri in contrarium posse, si gratia infinita est possibilis, congruum fuisse vt Christo communicaretur. Congruum quippe fuit, concedi illi omnem gratiam quæ Deo homini esset consentanea. Nulla autem gratia finita, qua intensior non potuerit esse consentanea Christo. Sicut nulla est gratia tam magna, quæ excedere queat dignitatem personæ Christi. Debuit igitur concedi Christi, gratia intensiuè infinita, si supponatur eam infinitatem gratiæ non repugnare. Ita ratiocinatur Suarez t.1.3. p.d.22.s.1.

Respondendum est, infinitatem quidem gratiæ, esse possibilem, non fuisse tamen congruum, concedi Christo omnem gratiam quæ potuisset esse ei consentanea, & quæ non excederet dignitatem tam eminentis personæ. Sic enim nulla planè gratia conferri Christo potuisset. Nam neque finita tantùm, ex suppositione quod infinita esset possibilis: quia sic, finita gratia non fuisset Christo consentanea. Nec potuisset item conferri infinita; quia supra quamuis gratiam infinitam datam, posset dari alia auctior, cum nullibi sit terminus in gratia producibili diuinitùs de potentia absoluta. Omnis autem illa gratia auctior, æquè consentanea Christo fuisset & æquè non excessisset dignitatem eius, ac alia tenuior & remissior gratia: ac proinde nulla planè gratia, communicanda Christo fuisset: quia etiamsi omnis omnino gratia possibilis, concessa Christo fuisset, neque hæc Christi dignitatem excederet, eive consentanea adæquatè statui posset. Itaque vt affirmabam, congruum non fuit, Deum violata vniuersali lege infinitum simpliciter è certis partibus æqualibus compactum excludente è diuinis operibus, sine vlla prorsus necessitate gratiam infinitam Christo elargiri: sed satis supérque fuit, concedi Christo eam gratiæ mensuram finitam, quæ secundùm regulas diuinæ sapientiæ, iudicata est Christo consentanea, quæ scilicet summa esset de potentia ordinaria.

Gratia Christi, finita, sed summa de potentia ordinaria.

78. Non dico absolutè summam, quia nulla talis gratia produci potest. Quantalibet enim infinitate producatur gratia, adhuc potest à Deo fieri alia cumulatior & auctior. Itaque tantum dico, gratiam illam iudicatam esse Christo consentaneam, quæ summa esset de potentia ordinaria: quia regulæ diuinæ sapientiæ quibus appenditur cuique mensura gratiæ spectato fine & muneribus in quæ confertur, illud dumtaxat tulerunt, vt Christus cum esset caput Ecclesiæ, & vniuersæ gratiæ fons, nemini de gratiæ vbertate concederet de facto: Ita vt licet gratia puræ creaturæ potuisset de potentia absoluta superare intensione gratiam Christi, tamen non modò eam nullius puræ creaturæ gratiæ excesserit, sed ne æquauerit quidem. Qua ratione accipi ad veritatem potest, quod de sapientia incarnata antè omnes montes colles, abyssos, fontes, constituta ex cap.8.Prouerb. ad Christum omnibus Sanctis anteponendum accommodat Marcellus Ancyranus apud Eusebium lib.1. contra eum c.3. Idem ferunt illa apud Patres crebra & expressa, de nullius planè creaturæ contentione quoad sanctitatem cum Christo facienda. Quamuis enim Christus, etiamsi sanctitatem creatam remissiorem haberet, tamen vi sanctitatis substantialis omnem planè cumulum gratiæ habitualis longè superexcederet, & per eam semper esset Deo supernaturaliter amabilior quacumque creatura, quantumuis habitualiter grata & sancta; tamen iis quæ dixi Patrum locis, vniuersè agitur de Christi sanctitate, & quoad omnem modum quo sanctus est, pronunciant de eo Patres, *non est sanctus vt est Dominus*. Signo nonnullos.

Patres

Patres, nullius gratiam, cum gratia Christi, componi sinunt.

79. Origenes hom. 9. in Ezech. ad illud, *iustificasti sorores tuas*, sic scribit. [Iniquitas mea, iustitia est comparatione maioris iniquitatis. Sic & iustitia mea, ex comparatione multiplicis iustitiæ iniquitas reputatur. Propterea *non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Fuerit licet iustus Abraham, & iustus Moses, iustus vnusquisque illustrium virorum; sed ad comparationem Christi, non sunt iusti. Lux eorum cum eius luce composita, tenebræ repertiuntur. Et quomodo lumen lucernæ ad Solis radios obscuratur, & velut alia quædam cæca materies contenebrescit: sic licet fulgeat iustorum omnium lumen ante homines, non tamen fulget ante Christum: *luceat quippe lumen vestrum*, non simpliciter dictum est, sed *luceat ante homines*. Ante Christum, non potest lumen fulgere iustorum. Vt splendor Lunæ & micantia cœli sidera, priusquam oriatur Sol, iis stationibus suis rutilant, orto verò Sole absconduntur, sic lumen Ecclesiæ, vt lumen Lunæ, priusquàm oriatur lumen illud verum Solis iustitiæ, resplendet, & clarum est ante homines: cum autem Christus venerit, ante eum contenebrescet.]

Augustinus lib. 5. in Iulian. cap. 15. alias 9. [Natura hominis Christi, nostræ naturæ dissimilis non fuit, sed vitio nostro dissimilis fuit. Ille quippè sine vitio natus est homo, quod hominum nemo: quantum autem ad vitam attinet qua Christum debemus imitari, hoc quoque ad distantiam plurimùm valet, quod vnusquisque nostrum homo est, ille autē etiam Deus. Neque enim tantum potest iustus homo esse qui homo est, quantum homo qui & Deus est.]

Basilius in cap. 2. Esaiæ, tractans montem domus Domini eleuatum super colles. [Colles vtique, tumuli sunt quidem in aliquantam altitudinem à terra & exguo ambitu circumscriptibilem insurgentes: Humilioribus quidem locis supereminentes, altissimis verò inferiores sunt, pura montibus. Itaque præcellens & incomparabilis prærogatiua Domini iuxta assumptam humanitatem, quum supra omnes, qui simul adunchi tandem quibusdam virtutum ornamentis eniterent, demonstrata sit præeminuisse; eam ob rem, supra colles futurus fuerat conspicuus ac præclustris, mons Domini. Amplioris enim gloriæ præ Mose dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet Domino, qui fabricauit eam. Quanto rursus præstantior est, Abrahamo ipso? Abraham exultauit, vt videret diem assumptæ humanitatis; & vidit, & gauisus est. Et Abraham quidem decimas dedit Melchisedecho. Melchisedech autem præsignabat Dominum. Et hæc quidem dicta sint, vt excellentiam repræsentemus Dominici Corporis. Absit enim vt nos diuinam eius naturam glorificemus, collatione habita eminentis excellentiæ ad vllam seruilem creaturam. Ipsa enim dispensatio, iuxta etiam conditionem assumptæ carnis, supereminet his fuit, quotquot inter homines iustitia excelluerunt. Solus enim ipse non admisit peccatum, maiestas autem & magnificentia eius naturæ, supra cœlos elata est.]

80. S. Cyrillus l. 1. Glaphyr. in Pentateu. exponens benedictionem Ioseph quam Christo aptat, cui ob geminam nativitatem, & superna benedictio, & quæ in terra est, fuit concessa, addit de benedictione Christi in humanitate. [Benedictus ergo est causa vberum & vuluæ. Nam vt supra dixi, postea quàm factus est homo, & obediens Patri vsque ad mortem, hæreditauit sibi nomen super omne nomen, & ipsi omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium & infernorum, qui confitentur, quod Dominus Iesus Christus sit in gloria Dei patris. Nam etsi apparuit, sicut nos, homo tamen vt Deus, superat quemuis sanctum, etiam illos qui iā inde à primordio mūdi extiterūt & patres sunt nominati. Ita enim Psalmista ait; *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: aut quis ei similis erit inter filios Dei?* Hoc & beatus Iacob docet præsenti loco dicens, *quia præualuisti in benedictionibus montium firmorū, & collium æternorum.* Nam montes firmissimos, itemque colles æternos, vocat Sanctos: propterea quod à terra sublati sunt, neque ampliùs res abiectas curant, sed superna quærunt, & ad summa rerum fastigia enixè contendunt. Inferiores igitur sunt Christo in gloria, etiam sanctissimi ex Patribus, qui vel summum virtutis culmen conscenderunt. Siquidem hi omnes fuerunt serui in domo Dei, etsi Deinde in filios sint cooptati Ipse autem est Dominus tamquam filiusfamilias, ea per quæ ipsi illustres euaserunt, ipsis suppeditans. Vnde & ipsi dicunt, *quod ex plenitudine eius, omnes accepimus, & gratiam pro gratia.* Quamobrem naturaliter competit corona gloriæ, ipsius capiti.] Quod dixit Christum, vt Deum, superare sanctitate quoluis iustos; non eò pertinet vt intelligamus Christum ratione solius sanctitatis increatæ supergredi homines sanctos: Hoc vel monere superfluum esset. Pertinet ergo ad indicationem fontis è quo manauit gratia creata, qua Christus præ Sanctis omnibus, exornatus est.

81. S. Gregorius ad illud Cant. 1. *Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloranit me Sol*, hoc esse ait, quod sancta sponsa profitetur se à Sole decoloratam. [Per Solem Christus significatur, Sol ergo eam decolorauit: quia quamtumlibet fulgeat anima, in comparatione Christi fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi, velut stellæ hominibus fulgent, & luminaria proximis apparent: sed mox vt iustitiæ Christi se comparant, quasi sine luce sunt, qui benè incomparabiliter priùs hominibus lucebant.] Idem S. Pontifex lib. 1. in 1. Reg. cap. 2. ad illud *non est sanctus vt est Dominus*, præfatus hæc de Christo intelligi, & excellentiam sanctitatis eius hinc demonstrari, subdit; inde summam illam Christi sanctitatem à nemine adæquabilem demonstrari, quod omnes quotquot sanctitatis stillicidium aliquod sunt adepti, è Christi fonte hauserunt gratiam. Quod non ad homines tantùm, sed & ad Angelos pertinere arbitratur, & colligit ex verbis illis Psalmi 82. *Verbo Domini* id est Christo, *cæli*, id est Spiritus cœlestes, *firmati sunt*, id est sanctificationis gratiam sunt adepti. Idem l. 18. Moral. à cap. 29. multa luculenter in hanc rem disputat. Egregiè c. 34. circa illud, *non adæquabitur ei topazium* quod ad sanctos homines aptat. [Factum est, (inquit,) vt nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, purum hominem creatum dicerent, sed gratia Deificatum, tantumque ei sanctitatis tribuerent, quantum de Sanctis cæteris, eius videlicet famulis agnouissent. Quos beatus Iob, Prophetiæ Spiritu afflatus, sententiæ suæ definitione redarguit, dicens; *non adæquabitur ei topazium de Æthiopia.* Quid per Æthiopiam nisi præsentem mundum accipimus? Quæ coloris nigredine designat peccatorum populum, fœditatemque meritorum. Aliquando verò Æthiopiæ nomine, specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis priùs nigra peccatis: quam veniente Domino Abacuc Propheta vidit timore perterritam, & ait; *tabernacula Æthiopum expauescent, tabernacula terræ Madian.* Dauid quoque Propheta, videns quod ad Iudæam redimendū veniret Dominus; sed ante gentilitas crederet, & postmodùm Iudæa sequeretur, sicut scriptum est, *donec plenitudo gentiū introiret & sic omnis Israel saluus fieret*, dicit *Æthiopia præuenit manus eius Deo.* Id est, priusquàm Iudæa credat, saluandam se offert omnipotēti Domino, peccatis nigra gentilitas. Topazium verò, preciosus lapis est. Et quia Græca lingua, *pan* omne dicitur, pro eo quod omni colore resplendet,

topazium, quasi *topandium* vocatur. Dum verò in Deum conuersa gentilitas credidit ex ea multi ita sunt dono Spiritus locupletati, vt quasi multis coloribus, sic multis virtutibus luceant. Sed ne acceptis quisquam virtutibus extollatur, à sancto viro nunc dicitur; *non adæquabitur ei topazium, de Æthiopia*: ac si apertè dicat: nullis Sanctorum quibuslibet virtutibus plenus ex ista tamen nigredine mũdi collectus, æquari ei potest, de quo scriptum est; *quod nascetur ex te sanctũ vocabitur filius Dei.*]

Summũ totius disputationis, exhibet ipsemet c. 36. verbis illis. [Notandum nobis est, quod sanctus vir, vt longè distare ab hac Sapientia Angelos demonstraret, dic it; *non dabitur aurum obryzum pro ea*, qui vt antiquos etiam Patres, sacri eloquij tractatores, inferiores ostenderet, adiunxit, *nec appendetur argentum in commutatione eius.* Vt Philosophorum quoque Sapientiam huic monstraret longè subesse, intulit; *non conferetur iunctis Indæ coloribus.* Atque subiunxit; *nec lapidi sardonisco pretiosissimo, vel saphiro*, vt in illa quoque superna ciuitate, nullum peruenire ad æqualitatem vnigeniti demonstraret, addidit; *non adæquabitur ei aurum vel vitrum.* Vt Prophetas quoque ei subesse ostenderet, subiunxit; *nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia, ne commemorabantur in cõparatione eius. Trahitur enim Sapientia de oculis.* Ad extremum verò vt ipsos quoque in Ecclesia hæreticos increparet, qui à gentilitatis errore venientes, fidem quam percipiunt per superbiam scindunt, addidit; *non adæquabitur ei Topazium de Æthiopia.* Ac si patenter insinuet, dicens; Hi qui ex peccati nigredine ad conuersionem veniunt, æquari Deo (homini) omnino non possunt, quamuis multis colorum virtutibus resplendere videatur. Quorum vt superbia refutetur, aptè subiungitur; *nec tinctura mundissima componetur.* Tincturæ enim mundissimæ, vocantur hi qui veraciter sunt humiles, & veraciter sancti: qui sciunt quidem, quia ex semetipsis virtutum speciem non habent. Sed hanc ex dono gratiæ desuper venientes tenent. Tincti enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tincturæ sunt: quia humiliter custodiunt superuenientem in se virtutum gratiam quam acceperunt.] Latissimè S. Gregorium describunt, & dilatant hoc loco, Etherius & Beatus l. 1. contra Elipandum refutantes profanas illas Elipandi voces, quibus se Christo componebat. [Et ille Christus, & nos Christi; & ille seruus, & nos serui.] Adrianus item Papa in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, multis aliis similibus B. Gregorij locis allegatis, ad Christum quoque aptat illud Psalmi, *non est similis tui in Diis Domine.* Quamuis enim homines puri, & Angeli, per gratiæ habitualis communicationem trãseant in Deos mysticè loquendo; Tamen nemo talium adscriptitiorum Deorum, similis est sanctitate & gratia Christo Domino, qui cum sit verus Deus, obtinere debuit cumulum gratiæ, supra cumulos cuiusuis gratiæ puris creaturis concessæ, exaggeratum.

Plenitudo gratiæ in Christo.

82. Quare fixum esto, Christum sanctitatem & gratiam habitualem sortitum esse summam de potentia ordinaria; ita vt seposita sanctitate substantiali, & ratione huius solius creatæ sanctitatis, nemo mortalium, vel etiam cœlestium spirituum, Christum adæquet. Hæc est illa plenitudo gratiæ, quæ Christo ab Euangelista tribuitur, verbis illis, *de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Et paulo ante præmiserat, Verbum in carne visum esse, *plenum gratiæ & veritatis.* Non enim interpretatio, sed peruersio censenda est, quam adhibuerat Erasmus, & plerumque nimium inconsultus in scriptura exponenda Caietanus, ea verba de Baptista, non de Christo dicta existimantes. At ex contextu correcto liquet, & grauissimorum Patrum auctoritate confirmat ibi Toletus, hæc verba in Christum cadere, & de vera gratia, esse accipienda. Quod enim Alcuinus 3. de Trinit. c. 2. Christum plenum gratiæ & veritatis interpretatur plenum diuinitatis per meram gratiam nobis vnitæ & plenum veræ humanitatis, non videtur quadrare. Quare gratiam intelligamus gratiam, eaque plenam Christi animam agnoscamus. Enucleant diligenter eam gratiæ Christi plenitudinem S. Thomas 3. p. quæst. 7. art. 9. & 10. & ibidem Scholastici, insuperque Toletus in c. 1. Ioan. annot. 47. & in c. 1. Lucæ annot. 104.

His eam verbis expressit Laurentius Iustin. l. de casto connubio Verbi & animæ c. 10. [Multimodè cognoscitur illius gratiæ plenitudo. In eo namque fuit *gratia sufficientiæ* quæ in iusto quolibet reperitur: Fuit *gratia copiæ*, quæ Apostolis donata est, Spiritu sancto super ipsos descendente; sicut scriptum est; *repleti sunt omnes Spiritu sancto*: Fuit *gratia vniuersitatis*, quæ in Ecclesia, cui nullum deest donum: Fuit *gratia excellentiæ*, quæ beatæ Virgini concessa est: Fuit *gratia superfluentiæ*, de qua dicitur, *plenum gratiæ & veritatis.* Fuit quoque in ipso mediatore à sui conceptione *gratia capitis* Non solùm autem in quantum Deus, caput est Ecclesiæ, sed etiam in quantum homo, & influit motum spiritus & gratiæ in cunctos qui illi copulantur per fidem rectam, vel fidei Sacramentum. Fuit etiam *gratia vnionis*, de qua supra dictum est. Hæc de plenitudine gratiæ Christi.] Caue putes hanc tantam diuersitatem gratiarum, ex quibus illam plenitudinem conflat Iustinianus, ex specie multiplicibus formis supernaturalibus constare. Vnica enim Christi gratia habitualis vel vnio hypostatica, ad illa omnia sufficit. Ad intelligendam autem plenitudinem illam dist nctius, paucos Patres in eam sententiam attexo.

83. Nouatianus l. de Trinit. c. 29. [Spiritus sanctus habitans in solo Christo plenus & totus, nec in aliqua mensura aut portione, mutilatus, sed cum tota sua redundantia cumulatè destributus & missus, vt ex illo delibationem quandam gratiarum cæteri consequi possint, totius Sancti Spiritus in Christo fonte remanente, vt ex illo donorum atque operum venæ ducerentur, Spiritu Sancto in Christo affluenter habitante. Hoc etenim iam prophetans Esaias aiebat; *& requiescet*, inquit, *super eum Spiritus Sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & virtutis, Spiritus scientiæ & pietatis, & implebit eum Spiritus timoris Dei.* Hoc idem, atque ipsum & alio in loco ex persona ipsius Domini, *Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me.* Similiter Danid; *propterea vnxit te Deus tuus oleo latitiæ præ cõsortibus tuis.* De hoc Apostolus Paulus; *qui enim Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et; *vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Hic est qui operatur ex aquis secundùm natiuitatem, semẽ quoddam diuini generis, & consecrator cœlestis; natiuitatis; pignus promissæ hæreditatis, & quasi chirographum quoddam æternæ salutis; qui nos Dei faciat templum, & nos eius efficiat domum.] Quandoquidem eam Spiritus sancti in Christo plenitudinem ponit, cuius est in nobis delibatio, & per quam tanquam per semem diuinũ in Dei filios transcribimur; perspicuum est, plenitudinem sanctitatis quam Christo tribuit cadere in sanctitatem habitualem, saltemque eam non excludere, imò complecti,

S. Fulgentius ad q. 3. Ferrandi, adducto quoque S. Ambrosio. [Si sic crediderimus, necesse est vt illa frustretur prædicatio Ioannis Baptistæ, qua Christo singularem, ac sine mensura tribuit Spiritus largitatem, dicens: *non enim ad mensuram dat Deus spiritum*: cum & maiores nostri in nobis mensuram largitatis accepiunt, in Christo autem plenitudinem manere sancti Spiritus fateantur. Beatus namque Ambrosius in libro primo, capite septimo de Spiritu sancto, inter alia sic ait: *de spiritu meo* inquit, *effundam.* Non *spiritum* ait sed *de*

spiritu

spiritum. Neque enim nos capere possumus plenitudinem Spiritus sancti, sed tantùm accipimus, quantum de suo arbiter noster pro sua voluntate diuiserit. Ostendens ergo nos sanctus Ambrosius, non plenitudinem, sed de plenitudine spiritus accipere, paulo post hæc dicit: [De Spiritu Sancto Pater se dicit effundere super omnem carnem. Non enim totum effundit; sed quod effudit, omnibus abundabit. Supra nos ergo, effusum est de Spiritu Sancto: at verò supra Dominum Iesum, cum in forma esset hominis, manebat Spiritus; sicut scriptum est, *super quem videris Spiritum descendentem de cœlo, manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto*. Circa nos ex affluenti commodo liberaliter largientis est; in illo totus manet in æternum Spiritus plenitudo.]

84. Petrus Damiani opusc. 6. c. 1.] Constat planè mediatorem Dei & hominum, Christum Iesum, Ecclesiam suam sic ordinasse ab ipso redemptionis humanæ principio; vt & per ministros verbi sui, charismatum dona distingueret; & tamen in se ipso omnium gratiarum plenitudinem retineret principaliter. Nam is qui dicit Apostolus; *habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*; idem etiam confitetur: quia in pectore Iesu sunt omnes thesauri Sapientiæ absconditi. Si autè in pectore Iesu, omnes thesauri sunt, & nihil excipitur; quid ergo relinquitur, quod in vasis hominum fictilibus recondatur? Sed quod ille totum naturaliter possidet; hoc illi per gratiam, participatione illius, iuxta mensuras habent. De illis enim dicitur, quia *operatur omnia, atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult*; At de vnigenito filio dicit Ioannes Baptista: *non* inquit, *ad mensuram dat Deus Spiritum*. Et iterum *de plenitudine eius omnes accepimus*.]

S. Bernardus sermo de natiuit. B. Mariæ. [Quis fons vitæ nisi Christus Dominus? *cum Christus*, inquit, *apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Sanè ipsa sese plenitudo exinaniuit, vt fieret nobis iustitia, & sanctificatio, & remissio, necdum apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus est fons, vsque ad nos. In plateis deriuatæ sunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Descendit per aquæ ductum vena illa cœlestis, non tamen fontis exhibens copiã, sed stillicidia gratiæ arentibus cordibus nostris infundens; aliis quidem plus, aliis verò minus. Plenus equidem aquæ ductus, vt accipiant cæteri de plenitudine, sed non plenitudinem ipsam.]

85. Philippus Abbas lib. 5. in Cant. cap. 25. quærens cur de Christo dictum sit, *species eius vt Libani*; sic scribit. [Sponsi speciem comparatione Libani, magnipendit. Inter montes cæteros quibus terra Iudæorum dicitur occupari, strata cuius planities conqueritur frequentia montium angustari; vt aiunt qui nouerunt, Libanus altior enitescit, arboribus fœcundior, assiduis nimbus dealbescit; qui benè sponsi typum tenere perhibetur, eo quod nulli Sanctorum huius excellentia comparetur, qui virtutum plantatijs & densitate operum fœcundatus, nescit vri vitiis, natiuo carnis gelicidio dealbatus.]

Petrus Cellensis l. de panibus cap. 9. *initio*, præfatus mutuandam esse gratiam, subdit. [A quo autem est mutuanda gratia, vel accipienda, nisi ab eo qui plenus veritate & gratia, natus est de matre gratia plena. O Iesu, in vena non in lagena; in puteo non in vrceo, in ventre non in vtre, in anima non in cisterna; in fonte non in vase possides gratiam. Aquæ quidem fluunt cum impetu de Libano, sed gratiæ excurrunt in manuetudine & vbertate de Spiritu tuo.]

Quo sensu, data non ad mensuram.

86. Quod vides ex his Patribus plerosque, Spiritus & gratiæ plenitudinem quam in Christo agnoscunt, stabilire verbis illis Ioannis 3. *non ad mensurã dat Deus Spiritum* non spectat ad astruendam gratiæ Christo inditæ immensitatem; sed tantùm ad designandam illam summam gratiæ quantitatem Christo collatam, quæ naturæ creatæ potuit esse consentanea: vt idem sit *non ad mensuram*, quod *plenitudo perfectionis & perfectio plenitudinis spiritus & gratiæ*, vt rectè expositi Petrus Damiani serm 67. verbis illis. [Sed mouere potest, cur Ionnes Baptista perhibeat, quia non ad mensuram dat Deus Spiritum, cum Paulus è contrario dicat; *vnicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi?* Quomodò ergo, non ad mensuram, & quomodò ad mensuram? Sed quod Ioannes asserit, non ad mensuram spiritum dari, de Redemptore nostro procul dubio debet intelligi; in quo videlicet habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quod patenter agnoscitur, si ipsa textus Euangelici series attendatur. Nam cum præmisisset; *non ad mensuram dat Deus Spiritũ*; protinus intulit, *pater diligit filiũ, & omnia dedit in manu eius*. Vnde & alibi dicit: *nos de plenitudine eius accepimus*. Concedat ergo cum Psalmista Ioannes, quia huic iste mensuram tollit, quem ille vnctum præ consortibus asserit.]

Eundem quem dixi sensum loci Ioannis, confirmat S. Fulgentius ad quæstionem 3. Ferrandi, atè demonstrans, allegatis S. Ambrosio & S. Augustino, eum locum de Christo esse accipiendum, contra quam fecit Tolerus ibi annot. 39 qui censuit, donationem non ad mensuram, de qua ibi agitur, non esse Christo factam, sed humano generi, cum Pater ei filium dedit donatione planè immetata, & excedente omnem mensuram. Sed nobis, interpretatio prolata quæ omnium antiquorum communis est, retinenda videtur: eamque probauit S. Thomas 3. p. q. 7. art 11. ad 1. & lect. 6. in cap. 3. Ioan. Et sane perbellè connectitur cum antecedentibus & consequentibus. Dixerat quippe Baptista qui ibi loquens refertur; dixerat inquam, Christo esse credendum; quia quem misit Deus, verba Dei loquitur. Tum subdit; *non enim ad mensuram dat Deus Spiritum; Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius*.

Liquere videtur; verba quæ expendimus, cum contineant rationem cur credendum sit Christo, & cur verba Dei loqui sit censendus, aptissimè cadere in Christum ipsum, de quo etiam consequenter subditur eum à Patre diligi, & omnia data esse in manu eius. Fateor tamen sensum verborum quæ excutimus, eum esse posse quem tradit ibi Ribera: nempe hortari Ioannem omnes ad Christum audiendum; eo quod illi non sicut Prophetis particula aliqua cœlestis doctrinæ communicata esset, sed vniuersa plenitudo. Quia tamen illimitatè & absolutè probatum nomen *Spiritus*, non designat sola dona intellectualia, sed præsertim ea quæ sunt potiora & meliora charismata, quorum vertex est gratia; propterea meritò eum Spiritum sine mensura Christo datum, de gratia habituali acceperunt Patres, vel saltem non esse eius ambitu excludendam gratiam, censuerunt.

87. Igitur summa planè, atque adeò non ad mensuram, veluti per stillas, sed largissimè & copiosissimè & communicata est Christo gratia sanctificans: quandoquidem & rectè statuit Suarez t. 1. 3. p. d. 22. s. 2. *in fine* & Aluares 3. p. d. 37. gratia Christi habitualis, intensione superat totam gratiam Angelorum omnium, & hominum simul sumptorum. Ita enim decet sentire de vero Iustitiæ Sole, & gratiarum omnium fonte. Sicut enim Sol, plus solus lucis habet quàm quæuis lucida inferiora, ita & Christus, plus sanctitatis & gratiæ sortitur solus, quàm omnes simul Sancti in cœlo & in terra, habentes de plenitudine eius exiguam participationem. Item sicut fons, plus aquæ habet quàm riui omnes, ad quos ab ipso aqua defluit, ita & Christus, quem pulcherrimè fonti gratiæ comparat S. Bernardus serm. de Natiu. Deip. vberiorem gratiam sanc-

ctificantem adeptus est, quàm omnes simul qui ab eo gratiam hauriunt. Hoc graues Autores de gratia habituali B.Virginis asserere non sunt veriti, nominatimque Salaz.cap.31. Prouerb.à num.181.& Val.3 p.d.2. q.1.p.5.ac Suarez t.2.3.p.d.18.sect.4.concluſ.2.Quàm verò firmiter id ſtabiliant, nunc non ago. Illud tamen certum eſt, coniecturas omnes tantæ gratiæ, ductas ex ſumma dignitate Deiparæ, & ex tanto Dei in eam affectu,multo plus circa Chriſtum vrgere: cum conſtet, dignitatem Chriſti infinities excelſiorem eſſe, & amorem quo à Patre dilectus eſt, nullam comparationem admittere, cum eo amore quo pura quæcumque creatura amata à Deo fuerit. Et dicuntur quidem aliqui Sancti pleni gratia,ſicut & Chriſtus gratia plenus dicitur: ſed alia eſt Chriſti ,alia Sanctorum plenitudo, licet vtraque ſit plenitudo. Audi Origenem hom. 29. in Lucam *initio.*[Quando legis in Euangelio, *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto reuerſus eſt*,& in Actibus Apoſtolorum vbi dicitur,*quod repleti fuerint Spiritu ſancto*, vide ne æquales putes eſſe Apoſtolos Saluatori: Sed & Ieſum, & Apoſtolos, & alium quemlibet Sanctorum plenos Spiritu ſancto cognoſce, ſecundùm menſuram vaſculi ſui. Et quomodò, v.g. ſi volueris dicere, hæc vaſa plena ſunt vino & oleo, non ſtatim indicas quod æquali menſura plena ſint: ſiquidem aliud ſextarium capere poteſt, aliud vrnam, aliud amphoram: eodem modo & Ieſus, & Paulus,pleni erant Spiritu Sancto: ſed multo vas Pauli minus erat vaſe Ieſu;& tamen erat ſecundùm menſuram vtrumque completum.]

Fatuus Beguardorum metus, ne Chriſtum gratiâ ſuperarent, obiter exploſus.

88. Ex his liquet,quàm pinguis fuerit error Beguardorum, meritò damnatus in Clement. *ad noſtrum* de hæret. Affirmabant enim deueniri in hac vita ad certum charitatis & gratiæ terminum, vltra quem homo tametſi ſuperſtes, progredi nequeat benè faciendo atque merendo. Timebant ſiquidem ne ſi hoc darent, ſequeretur, aliquem purum hominem excedere Chriſtum caritate & gratia ſanctificante.Sed hic vanus planè metus fuit: quia menſura gratiæ ſanctificantis ad quam de facto quis eſt peruenturus,non obtinetur niſi iuxta vires & auxilia quæ à Deo ſupernaturaliter exhibentur. Deus autem ſtatuit certum terminum auxiliorum hominibus conferendorum, pro menſura gratiæ ad quam eos deſtinauit ex æterna ſua miſericordia. Quo pacto D.Gregorius 12.Moral.cap.5.interpretatur illud Iobi *conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poſſunt.* Sicut igitur datur terminus extrinſecus in prædictis auxilijs, quem puri homines ex ſuppoſitione diuini decreti aliud ferentis, attingere non poſſunt; quia Deus ex ſua mera voluntate menſuram ac fines præfixit: ita datur etiam terminus extrinſecus charitatis & gratiæ per puros homines attingendæ:ille nimirum, qui correſpondebit auxilijs ad extrinſecum illum terminum pertingentibus. Chriſtus ergo in extrinſeco illo gratiæ termino locatus eſt, præ quibuſuis puris creaturis: ita vt quantumcumque ſupponerentur omnibus auxilijs diuinitùs exhibitis cooperati; non poſſent tamen ad illum extrinſecum terminum pertingere, aut Chriſti gratiam adæquare. Videſis planè hæc excutientem Suarem lib.9. de grat. cap.6. num.præſertim 15. & ex antiquioribus confligentem cum Beguardis tunc vigentibus, Aluarum Pelagium lib.2. de planctu Eccleſ. artic. 52.§. 1.

Erit tamen cui videatur aduerſus hanc adeò eximiam & ſupereminentem, nobiſque inadæquabilem Chriſti gratiam,opponi poſſe ipſius Chriſti mandatum, toties iubentis vt ei ſimiles ſimus,& ſicut ipſe eſti ita nos ſimus ſancti,perfecti,& immaculati. Propoſuit hanc dubitationem Iſidoro Peluſiotæ Epiſcopus quidam nomine item Iſidorus, cui ille in hæc verba ſatisfacit l.5. epiſt.335. [Equidem reſpondeo nos inre optimo à maioribus exempla capere, etſi minus conſequamur quamuis enim inimitabilis Dei virtus eſt, illam tamen pro virili imitari conantes, ab imitatione non diſcedemus. Vt qui ſcribere pueros docent, arrepto ſtylo pueris quam perelegantiſſimos præſcribunt characteres, etſi inferiores imitatione ſint futuri, ita & diuina gratia virtutis nobis exempla propoſuit vt tamquam quod queat comprehendi imitemur. Ne igitur quod ſumma imitari non poſſimus id nos abſterreat ab ijs, quæ conſequi non valemus: imò illud magnum nobis videatur, quod digni ſimus habiti, vel ex parte diuinam imitati imaginem.]

Modus collatæ Chriſto gratiæ, valdè perfectus; ac primùm quia ex meritis.

89.Reſtat conſiderandus modus, quo Chriſtus hanc gratiæ abyſſum quam ei ineſſe vidimus, diuinitùs accepit. Poteſt autem diſtingui duplex de quo controuerſia eſſe queat: nempe primò controuerti poteſt an Chriſtus acceperit illam per meriti, vel abſque meritis. Secundo an paulatim, vel certè totam ſimul. In primo puncto vnanimis recentiorum ſententia fert, Chriſtum Dominum non accepiſſe gratiam ex meritis. Quod aliqui ita certum cenſent, vt contrarium damnent temeritatis. Sed vt Suarez rectè notauit t.1. 3.p.d.40. ſ. 2. ea cenſura eſt temeraria: cum ſententia quæ Chriſtum ex meritis aſſecutum eſſe docet donum accidentale gratiæ ſanctificantis, & conſequenter gloriæ, graues Autores habeat, & valdè probabiles rationes, ac proinde ipſa quoque ſit probabilis, Eam ſententiam docuit Baſſolis in d. 3.18. q. vnica,articulo 3. Maior ibid. q. . Mayro ibid. nec obſcurè S. Thomas 3-p.q.34.art.8.& ante hos omnes Albertus Magnus eadem diſtinct. Idem cogitur dicere Aluares, qui 3.p.d. 15. ad 1. concedit Chriſto meritum congruum gratiæ habitualis. Cum enim dignitas perſonæ aliunde ſumma eſſet, nihil potuit deeſſe ad meritum condignum, ſi congruum affuit. Hinc vides quàm abſque idonea cauſa, Valentia 3.p.d.1.q.19.p.3.falſus omnia quæ ad probandam communiorem ſententiam de gratia Chriſto abſque meritis collata proferuntur; inania eſſe, & facilè ſolubilia, ob ſolam tamen Scholaſticorum concordiam, det manus, & Chriſtum abſque meritis hæc dona accepiſſe fateatur. Non enim vnanimiter Scholaſtici ita tradunt: Et vt traderent, niſi idoneam rationem proferrent, audiendi non eſſent ſi in contrarium æquè valida ratio vrgeat,vt hic ſanè vrget.Præter prædictos Scholaſticos, Chriſtum ex meritis hæc dona accepiſſe, agnoſcit Iunilius lib. 2. de partibus diuinæ legis cap.22.

Accedit ratio, quæ vt formetur, præmittendum eſt, non eſſe dubium quin de potentia abſoluta Chriſtus Dominus hæc dona mereri potuerit. Reclamat quidem Canus 12. de locis cap.14. & communiter Thomiſtæ 3.p.q.19.art.3.vbi putant ita tradere D. Thomam:Sed nihil planè proferunt, quo probabiliter ſuadeant repugnantiam. Quidni enim Chriſtus, per opera in primo inſtanti elicita independenter à gratia & gloria, potuerit hæc dona promereri? Dignificatio enim quæ à gratia ſubſtantiali conferri poterat, pluſquàm ſufficiens erat ad eas actiones dignitate conſentanea exornandas. Anteceſſio autem temporalis inter meritum & præmium,quam exigit Dur.in 3.d.18.q.1. num.5.nullo modo eſt neceſſaria, vt patet ex augmento gratiæ, quod iuſto rependitur eodem momento quo elicitur actus qui augmentum illud meretur. Similiterque peccator, eodem momento quo conteritur, meretur de congruo ſanctitatem quam tunc accipit. Et Angelus, iuxta probabiliſſimam ſententiam, iuſtifica

ficatus est per propriam dispositionem, atque adeò ex meritis, in primo instanti quo accepit esse. Tandem quod hæc dona debeamus connaturaliter animæ Christi, nullam continet repugnantiam, quominus insuper ex merito ea habere potuerit. Nam gloria corporis, debebatur connaturaliter Christo, suppositâ gloriâ animæ; & tamen Christus eam meruit: quod contra Calvinii 2. inst. c. 17. §. 6. rectè affirmant, & ex variis Scripturis confirmant Bellarm. l. 5. de Christo c. 9. & 10. & Feuard. in appendice ad Christum V. *hristus* hæresi 7. Nimirum nihil vetat aliquid pluribus simul titulis quasi totalibus accipi, & tum connaturaliter deberi, tum meritis quoque comparari: quod malè negat Alphonsus Mendoza quodl. 2. Scholast. n. 11. Nulla igitur fuit repugnantia, spectando potentiam Dei absolutam, quominus Christus hæc dona mereri posset. In quo video consentire recentiores maxima ex parte, & Suarem t. 1. 3. p. d. 40. sect. 1. Rademin 3. controu. 12. art. 3. concl 4. Præpositum q. 19. n. 24. & passim alios.

Quo ita præmisso, sic licet argumentari, ad probandum prædicta dona obtigisse Christo ex meritis. Debemus concedere Christo, modum ea dona parandi, qui sit honorificentior, & dignitati eius congruentior. Talis autem est is, quod non excluso connaturalitate, & collatione facta titulo illius, conferantur quoque ex meritis. Igitur hic modus dona ista comparandi, est Christo concedendus. Maior videtur explorata. Minor quoque perspicua est, quia quamuis comparando titulum connaturalitatis cum titulo meriti, rectè dicatur honorificentius esse, habere titulo connaturalitatis, quàm titulo meriti; qua ratione antiqua nobilitas præfertur nuperæ, etiamsi ex meritis compararæ: Tamen manifestissimum videtur, concursum vtriusque tituli, nobiliorem efficere modum accipiendi hæc dona, quàm si ex vnico eorum accipiantur. Et in hoc passim laborantur, qui pro titulo connaturalitatis pugnant. Quia enim honorificentius est ac dignius, habere hæc dona ad modum proprietatis connaturalis, quàm per meritum; idcirco excludunt à Christo meritum horum donorum. At nos non facimus contentionem vtriusque illius modi solitariè accepti, sed vtrumque simul iunctum comparamus cum modo ea habendi tantùm ratione connaturalis debiti. Et idcirco dicimus, honorificentius esse Christo, quod hæc dona habuerit, & ex meritis, & ex titulo connaturalitatis, quàm si hoc dumtaxat posteriore titulo ea habuisset.

Ad obiecta in Contrarium.

90. Neque verò præponderat huic nobiliori modo comparandi gratiam & gloriam, ea ignobilitas quam Suarez d. illa 40. s. 2. solam opponit: nempe quod inde sequatur, Christum non semper esse operatum ex habitu: actus enim quibus Christus gratiam meruit, sicut supponuntur gratiæ quæ per eos principiatur, ita & habitibus operatiuis gratiam consequentibus. Ac proinde Christus, dicendus erit elicuisse actus illos modo imperfecto, nempe absque habitu; nec ex tota plenitudine sanctitatis, tam creatæ quàm increatæ, quæ exeffinè maior est, quàm sola sanctitas increata. Hæc inquam non præponderant ei nobiliori modo quem proposuimus. Nam operari ex habitu, tunc est nobilius, cum absque eo operatio non fieret connaturaliter. At in Christo, operatio supernaturalis ob vnionem erat connaturalis. Quod autem extensiuè sit nobilius agere ex duplici principio dignificante personam, quàm ex vno essentialiter infinito, non auget reuera nobilitatem intensiuam operationis, supra id quod conferret principium essentialiter infinitum, si adesset solum. Et quamquam sint plura dignificantia, tamen ea pluralitas compensatur, (& quidem cum excessu,) per pluralitatem nobilium modorum quibus hæc dona acquiruntur, cum titulo connaturalitatis, simulque meriti comparantur. Quare ratio à nobis adducta videtur firma.

Quæ verò è contrario opponit Rada art. cit. pro conclusione 7. nullius planè sunt momenti, vt quod aits omnem Christi operationem meritoriam processisse ex habitu aliqua virtutis infusæ: atque adeò præsupposuisse gratiam, quæ est radix prima totius meriti. Hæc iam contrimimus, monstrantes nihil esse necesse, ad opera Christi meritoria præsupponi habitum. Addit Rada, gratiam habitualem, cum sit proprietas connaturalis, immediatiùs necti cum anima, quàm operationes quibus promerenda esset: ac proinde non posse cadere sub meritum, quod debet esse anterius præmio. Item gratiam esse principium quoddam, meritum verò esse actum secundum: at principium, est natura prius operatione. Denique gratiam esse principium meriti, atque adeò non posse sub meritum cadere. Hæc omnia sunt manifestè inania. Nam proprietas substantialis supernaturalis, potest non connecti cum subiecto obedientialiter eam recipiente, nisi per actionem meritoriam & ita reipsa hic contigit. Similiterque principium actus alicuius secundi, (quale tamen reuera non videtur esse gratia, nisi mediatè & remotè;) potest principiari meritoriè, & eatenus esse natura posterius alio actu secundo, qui non per gratiam accidentalem de qua agimus, sed per substantialem dignificetur.

Itaque nihil profertur, quod meritū Christi in suam gratiam sanctificantem, & omnia eam consecuta, labefactet. Anteriora tamen, vt scientia infusa præueens merito, & auxilia quibus operationes meritoriæ sunt editæ, sub Christi meritum non ceciderunt, sed tantum gratia sanctificans, & gloria, & virtutes, & auxilia posteriora, & denique quicquid gratiam est consecutum.

Alia perfectio modi quo collata est Christo gratia, nempe tota simul.

91. Venio ad alterum modum gratiam comparandi, qui spectat successionem aut simultatē adeptionis gratiæ sanctificantis, quantam ei collatam vidimus. Hanc ergo gratiæ abyssum, accepit Christus, non particulatim, & cum successione, sicut nos; sed in primo conceptionis suæ momento, quo benedicta eius anima creata est; ita vt deinde, nullum prorsus in gratia sanctificante incrementum susceperit. Probat hoc Bellarminus l. 4. de Christo c. 1. adductis multis Scripturis; & cap. 3. prolatis plerisque Patribus, quorum ea fuit mens aperta. Disertè planè Isaiæ 11. Spiritus Domini, hoc est interprete ibi D. Hieronymo fons Spiritus sancti, & tota gratia Christo aliquando obuentura, dicitur requietura supra florem egredientem de radice Iesse: hoc est super Christum, cum primùm conceptus est.

Eodem modo aptare huc possumus omnia loca, quibus Christus vnctus dicitur Spiritu sancto, quod de collatione gratiæ facta animæ Christi; præter terminationem humanitatis, & sanctificationem eius substantialem, est accipiendum. Ea autem vnctio facta est in primo momento quo Christus est productus, qui idcirco ab eo temporis puncto *Christus* est dictus, vt S. Damasc. 4. fid. c. 6. probat ex Nazianzeno, Cyrillo Alexandrino, & Anastasio. Et eadem ex causa Christus dicitur vnctus præ consortibus suis, inquit Rupertus l. 1. de oper. Spiritus sancti c. 13. [*Vnxit te* (inquit,) *Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Præ consortibus*, inquam, *tuis*. Non enim quemadmodum consortes tui, qui postquàm in delictis vel peccatis concepti sunt, deinde per gratiam miseratoris diuisiua singuli percipiunt bona benedictionis: non, inquam, sic tui sed in ipsa conceptione, plenitudinem possides totius benedictionis, vt de tua plenitudine accipiant omnes consortes, vel participes tui.] Sic ibi in hanc rem Rupertus quem præterea vide optimè id confirmantem lib. 6. de proœss. Spiritus sancti cap. 3. & 10.

Scitè Guerricus serm.2. de Annunc. huc accommodat varia apud Prophetas nomina Christi. [Benè (inquit,) simul vocatur germen, & flos, & fructus, qui sine gradu profectus ab initio conceptus sui, omni virtute & gratia in seipso extitit perfectus. In nobis enim, primum ipsum germen est, cum fides in confessionem prorumpit, vel opus manifestum. Postmodùm flos, cum super proficientem efflorescit sanctificatio Dei, quodam spectabili decore virtutum; demum autem fructus, cum beatitudo faciet hominem consummatum.] Igitur tota gratia quam Christus aliquando habuit indita ei est ab initio, vt sonant Scripturæ iuxta Patrum interpretationem huc aptatæ.

Patrum consensus,

92. Nunc suffragium aliquot Patrum, mentem suam seorsim à Scripturis expromentium, adiungamus. [Non quando venit (ait Orig. hom. 19. in Lucam) Ad adolescentiam, non quando manifestè docebat, sed cum adhuc esset paruulus, habebat gratiam Dei: Et quomodo omnia in illo mirabilia fuerant, ita & pueritia mirabilis fuit, vt Dei sapientia compleretur. Ibant itaque parentes eius iuxta consuetudinem in Ierusalem, ad solemnem diem Paschæ, & cum factus fuisset annorum duodecim. Diligenter obserua, quia priusquàm duodecim esset annorum, sapientiâ Dei, & cæteris quæ de eo scripta sunt, complebatur.] Multos etiam Patres mox proferam, qui disertè id statuunt, exponentes illud Lucæ 2. *puer proficiebat sapientia, & ætate, & gratia.* Negant enim id de augmento gratiæ sanctificantis accipiendum esse, ideoque alias dicti illius expositiones prosequuntur.

Disertissimè in proposita sententia est S. Bernardus hom.2. super missus est, vbi Christum specie viri à femina circundari describens, air. [Siue igitur latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans Doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto: nec fuit hora in quacumque ætate sua, qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adijceretur; sed à principio perfectus, à principio inquam, plenus fuit Spiritu sapientiæ, & intellectus, Spiritu consilij & fortitudinis, Spiritu scientiæ & pietatis, & Spiritu timoris Domini.]

Damascenus quoque, negantes Christum ab initio accepisse omnem gratiam, non dubitat esse Nestorianos Sic enim scribit lib.3. de fide cap. 22. post expositum varijs modis perfectum Christi in gratia, de quo Lucæ 2. [Qui verò proficere ipsum dicunt sapientia, & gratia, vt horum accessionem additionemque subinde susçipientem, non ex extrema Carnis existentia, vnionem factum astruunt, neque secundùm hypostasim aderant vnionem, à Nestorio vana sapiente persuasi, habitudinariam vnionem & nudum incolatum falsò prædicant: non cognoscentes neque ea quæ dicunt, neque de quibus disserunt. Nam si verè vnita est Deo Verbo caro extremæ existentiæ, magis profectò in eo existet, & hypostaticam ad ipsum habebit identitatem. Quomodò ergo non perfectè ditata est omni sapientia & gratia? Non ipsa quidem per gratiam participans vt nos, neque secundùm gratiam ea quæ Verbi sunt, participans, sed potiùs propter vnionem secundùm hypostasim, humana & diuina vnius Christi facta, participat. Sed & quia ipse erat Deus simul & homo, gratiam & sapientiam, & omnium bonorum plenitudinem, mundo irrogat.] Cassianus idipsum diligenter confirmat lib. 2. de incarn. cap. 6. & 7. Scholastici omnes in 3. d. 13. vel 3.p.q.7. art. 12. his Patribus subscribunt.

Probatio ex ratione.

93. Autoritati suffragatur ratio. Christus enim, vt vidimus, non accepit gratiam ex solis meritis, sed alio quoque longè digniore modo, nempe per modum proprietatis connaturalis, debitæ animæ Christi, ratione sui esse personalis. Non quod gratia Christi manauerit à personalitate Verbi, quæ vt sic actiua non est, vel quod profluxerit ab vnione quam item liquet non esse actiuam; vel denique quod causata sit ab anima, per Verbi subsistentiam terminata; quis hoc fingat? Sed quod huic animæ ad Verbi subsistentiam euectæ, deberetur connaturaliter vbertas illa gratiarum, vt plenius prosequitur Rada in 3. contro. 4. in appendice ad 6. articulum. Sicut ergo proprietates connaturales, non acquiruntur aut perficiuntur per actus, sed ab initio implantantur, conferunturque à natura: Ita gratia Christi, conserta ab initio est animæ eius, ac proinde nullo bonorum Christi actuum accessu, est cumulata. Nec refert, quod ita sit connaturaliter debita, vt tamen per meritum quoque obtigerit, quod in Christo fuit semper nouum. Hoc inquam non refert. Non ob adiunctum titulum connaturalitatis, omnis gratia Christo debita, conferri debuit simul, & sub solum primum meritum quod infiniti valoris fuit cadere debuit, & non per noua merita subinde augeri. Idem optimè confirmatur, ex beatitudine animæ Christi. Constat enim Christi animam, iam à primo momento suæ creationis, fuisse beatam. Atqui status beatitudinis, est status quietis & termini, qui proinde est inuariatus & fixus. Sicut ergo beatitudo animæ Christi, non creuit temporis processu; ita neque gratia, quæ est semen gloriæ: alioqui enim necessarium fuisse, gloriam crescere, ob perpetuam gratiæ sanctificantis & gloriæ correspondentiam.

Nonnulla contrarium in speciem ferentia.

94. In contratium esse videntur scripturæ quædam, & Patres. Nam Lucæ 2. disertè dicitur, *puer proficiebat sapientia, & ætate, & gratia.* Quid clarius? Ac ne ad Metaphoras res detorqueatur, eodem planè modo expressit Euangelista, profectum in gratia, quo expressit profectum in ætate, qui indubiè verus fuit ac realis. Ergo & profectus in gratia, est eodem modo accipiendus. Hæsit hic aqua Aelredo tract. de Christo duodenni. Nihil enim ausus est definitè pronunciare. At S. Eustachius Antiochenus, qui primus in Nicæno Concilio fuit l.6. aduersus Arrianos, exponens illud *omnia mihi tradita sunt à patre meo*, apud Facundum l. 11. pro tribus capitulis cap. 1. disertè habet, Christum maximas & accidentes virtutes percepisse, tamquam hominem, quod ita glossat Facundus. [Nam cum & de homine loquens diceret, *iste enim maximas, & accedentes virtutes percipit*, tantumdem valet ac si diceret, *ille verò non percipit tamquam Deus.* Dicendo etiam, quod Christus accidentium virtutum perceptione ad meliora processerit; & accepisse eum quod aliquando non habuit, & profecisse, testatur.] Item Beda q.14. ex varijs, componens Christum & Adamum, & reddens rationem cur Adam dictus sit homo verus Christus autem homo nouus; ita philosophatur. [Prima die qua Adam conditus fuit, vetus extitit, non ætate, sed congrua similitudine: Quia sicut res quæ vetus est, deficit, & ad occasum tendit, sic Adam qua hora peccauit, ad occasum mortis, quasi vetus descendit; Et similiter post eum quilibet peccator. Sed Christus nouus homo fuit, & speciali ratione: Et licet homo factus, rex tamen erat & Angelorum & hominum: Et præterea generali ratione, quia sicut noua res crescit & roboratur, sic Christus de virtute in virtutem creuit, testante scriptura? *Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia coram Deo, & hominibus*: Ad cuius imitationem, noui esse debemus, con

conscendendo de virtute in virtutem.] Quod si virtutibus creuit Christus, quæ appendices sunt gratiæ, necesse quoque est gratia creuisse, vt habet locus Lucæ: quem defectu fortassis librarij mutilum exhibuit Beda, expuncta voce *gratiæ*.

Denique non pauci Patres, affirmant Christum accepisse Spiritum sanctum, cum iam tricenarius à Ioanne baptizatus est, apertisq; cœlis descendit super eum Spiritus sanctus. Sic enim D. Hieronimus Isaiæ 61. censuit prophetiam de Christo vngendo Spiritu Domini, impletam esse in baptismo, cum Spiritus sanctus in Christum descendit, columbæ specie: quo refert illud ipsiusmet Christi, qui Lucæ 4. statim à baptismo ingressos Synagogam, & interpretatus de se illud Esaiæ, *Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me*; addit, *hodie impleta est hæc prophetia*. Eodé recidit quod S. Athanas. orat. 2. contra Arrianos, & S. Hilar. l. 11. de Trinit. vnctionem Christi oleo lætitiæ prænunciatam Psal. 44. factam in Christi baptismo, cum Spiritus sanctus super eum descendit.

Enodantur; Ac primùm, quomodo Christus profecisse gratia dictus.

95 Hæc non difficilè expediuntur. Et inprimis locus ex cap. 2. Lucæ, mihi videtur ad gratiam corporis & speciositatem pueri Iesu referendus, vt sensus sit, puerum Iesum in dies pulchriorem corpore & speciosiorem apparuisse. Frequens namque est, vt vox *gratiæ* sumatur pro pulchritudine corporis. Iuxta illud, *fallax gratia & vana est pulchritudo*. Et illud Lucæ de Christo *plenus Sapientia, & gratia Dei erat in illo*, quod videtur posse accipi iuxta idiotismum Hebræum vsurpatum à S. Luca, tametsi Græcè scribente, tamen inter Hebræos tamdiu versato, & scripturis assueto, ita vt idem sit *gratia Dei*, quod summa & exquisita pulchritudo, sicut *montes & cedri Dei*, dicuntur: id est eminentissimi montes, & arbores procerissimæ. Et hoc sensu, profectus Christi in gratia verus & realis, nihil incommodat propositæ veritati de gratia habituali, quæ tota simul sit Christo concessa.

Quod si gratiam pro interna gratia accipiamus, quę videtur perouulgata interpretatio tradita à plerisque Patribus, dicendum erit cum S. Anselmo l. 1. cur Deus homo cap. 9. profecisse Christum gratia: non quia ita erat, sed quia ille sic se habebat, ac si ita esset. Vel certè dicendum erit, gratiam illam non esse habitualem, sed esse operationes gratiæ: eo modo quo opera religionis, apud S. Iacobum dicta sunt, *religio sancta & immaculata*. Quia igitur Christus quoad operationes prodebatur in dies illustrior, edendo videlicet præclariora semper & nobiliora gratiæ opera? propterea dictus est profecisse in gratia.

Præclarè id tradidit Damascenus 3. f. c. 22. & præiuerat S. Cyrillus 10. Thes. cap 7. & l. 1. in Ioan. c 17. ac egregiè l. 3. pentab. c. 4. verbis illis quibus Nestorium confutat, hoc Christi profectu per Lucam expresso abutentem, ad prouectum Christi in Sacerdotem & in Deum. [Credimus ex ipso ventre atque vtero virgineo, ipsum Emanuelem cum Deus esset, hominem prodisse, plenum procul dubio Sapientia & gratia, quæ illa naturaliter inerat. Quodnam igitur is incrementum susciperet, in quo sunt omnes Thesauri Sapientiæ, qui supernæ gratiæ simul cum Deo & Pater largitor est? Quomodò igitur proficere dictus est? Vt ego arbitror, quia Deus Verbum pro incremento & ætate sui corporis, diuinorum illorum bonorum quæ sibi inerant, manifestationem admentiebatur. Consideremus enim, illum quamuis homo iam noster similis factus esset, initio latere studuisse, veluti sine strepitu ac tacitè, paulatim mysterij vim disponentem. Et ad huius rei fidem Deus ac Pater nobis erit ioculpes auctor, cum dicit; *Iacob puer meus, suscipiam eum: Israël electus meus, suscipiet eum anima mea: dedi spiritum meum super eum iudicium gentibus proferet: non clamabit, neque vociferabitur neque audietur vox eius foris, calamũ quassatum non conteret, & lignum fumigans non extinguet.* Increpauit etiam ipsos sanctos Apostolos, ne eum manifestum facerent. Ergo noua res & insolita ostensa esset, & quæ curiosiùs esset exquirenda, si adhuc infans diuinam Sapientiæ speciem ostendisset. Sed eum paulatim illam & pro corporeæ ætatis ratione amplificaret, omnibusque perspicuam faceret, conuenienter admodùm, profecisse dici potest.]

96. Breuiter idem habet Orig. hom. 20. in Lucam *ad finem*, & Gregorius Nazianzenus orat 20. num. 65. verbis illis. [Proficiebat Christus, inquit Lucas, vt ætate ita etiam Sapientia; non quod hęc in illo incrementum caperent; (Quid enim eo quod à principio perfectum erat, perfectius esse possit) sed quod hæc paulatim detegerentur, & elucerent:] Eum Nazianzeni locum Canus 12. de locis cap. 14. cum in D. Thomæ catena allegatum legisset, suppositicium censuit, eo quod eum ipse apud Nazianzenum non reperisset. At meritò ad numerum illum Billius Cani indiligentiam reprehendit; admonetque, periculosum esse negare aliquid ex autore quopiam verè allegari, nisi qui negat, auctorem illum vniuersum probè calleat, & memoriter totum teneat. Propositam ex Theologo interpretationem illius dicti, Lucę pulchrè expressit S. Bernardus hom. 4. super missus est. Præfatus enim summâ Christi gratiam & Sapientiam nullo auctario; processu temporis cumulatam, addit. [Nec te moueat, quod de illo legis in alio loco; *Iesus autem proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum, & homines*. Nam quod de sapientia & gratia hîc dictum est, non secundùm quod erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est. Non quia videlicet, aliquid ei nouum accideret, quod ante non haberet, sed quod accidere videretur, quando volebat ipse vt videretur. Tu homo cum proficis, non quandò, nec quantum vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Iesus qui disponit tuam, ipse disponebat & suam: & quando volebat: & quibus volebat sapiens apparebat; quando & quibus volebat sapientissimus, quanquam in se numquam esset nisi sapientissimus. Similiter & cum omni gratia semper plenus fuisset, siue quam apud Deum, siue quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio, eam nunc plus, nunc minus ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere vel saluti expedire sciebat. Constat ergo, quia semper Iesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non apparuit.]

Alios in hanc rem Patres profert, qui muscas morientes huius vnguenti suauitatem perdere allaborantes, rectè dispellit Canisius 3. martialis cap. 22. Præiuerat his omnibus, magister Nestorii Theodorus Mopsuestenus, qui profectum Christi in gratia & sapientia cuius Lucas meminit, accepit de vero profectu per temporis successionem facto. Locum eius describit Leontius Lyzantius l. 3. contra Nestorium & Eutychẽ.

Quæ præterea obijciebantur, non dissimiliter sunt enodanda. si tantum ferunt profectum Christi in gratia, factum procedente tempore. Verba tamen S. Eustachij qualia præcisè referuntur, nihil est quod vrgeat ad hunc sensum detorquere. Quamuis enim Facundus, argumentando, & quantum potest reddendo locum inuidiosum & lubricum, vt negotium aduersarijs facessat, & Theodorum Mopsuestenum molliùs locutum, benignè accipi posse doceat, æquè ac S. Eustachium; dicat per ea significari profectum Christi in gratia & virtutibus: Tamen nihil tale ferunt, sed tantùm quod Verbum nullis ascititijs virtutibus splendeat, quia Deus est. Christus autem in humanitate

virtutibus accidentarijs colluceat, non tamen quas acceperit procedente tempore, sed quæ ab initio productionis aduenerint.

Quomodo Christus in baptismo, unctus Spiritu sancto, si gratiam totam simul accepit.

97. Illos denique Patres, qui Christum in baptismo unctum Spiritu dixerunt, Toletus in c. 1. Ioan. annot. 7. rectè interpretatur de Christi sanctitate, tunc primùm declarata, & officio Prophetæ illius magni, ad quod inunctus & destinatus diuinitùs erat, ad praxim tunc primùm reducto. Tradiderat hoc ipsum Rupertus l. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 20. verbis illis. [Non vt esset Christus, id est non vt tunc primùm ungeretur qui in primordio suæ conceptionis plenariè fuerat unctus, sed vt manifestaretur in Israël, quid esset Christus, idcirco super unctum venit unctio eius; venit visibili specie, super Christum ipse Spiritus eius.] Sic ille descensum Spiritus sancti in Christum interpretatur. Rursusque c. 25. [Sed numquid ex hinc, & non ante, Dominus Iesus plenus erat Spiritu sancto? An quando compingebat illud suum sacri corporis templum, foris stabat, & non introiuit, donec peruenire homo ad trigesimum ætatis suæ annum? Imò nec foris stetit, cum sacrum conderet corpus, Deus, incircumscriptus Dei Spiritus, nec postquàm illud semel condidit, vlla vmquam hora vel momento, frigescente, gratia foras exiuit, aut abesse potuit. Quid ergo nunc primùm plenus Spiritu sancto dicitur, Cum à Iordane egreditur? Nimirum quia qui hactenus se continuerat intus, hìc procedere cœpit Spiritus sanctus de triclinio mentis, ad officia corporis; de post state, ad actum; de intima requie, ad exterius ministerium, vt per doctrinam diffunderet gratiam in labiis; per miraculorum exhibitionem, moueret manus eius tornatiles, aureas, plenas hyacinthis. Amplius autem, ex eo rectè plenus Spiritu sancto debuit dici, ex quo agere cœpit ea quæ sunt Spiritus timoris Domini; id est ieiunando famem pati, perferre frandes tentatoris, circuire, & prædicare regnum Dei, atque pro voluntate vel mandato Patris, obediens esse vsque ad mortem, mortem autem crucis.]

98. Addo & illud ex Richardo Victorino tract. de superexcellenti baptismo Christi, exponente quomodò in baptismo Christi, visus sit in eum de nouo descendere Spiritus sanctus. [Non Spiritus S. aliquomodo cæpit esse in Domino, quo priùs non fuit in eo. Nobis non habentibus datur, & habentibus vt amplius habeatur: Domino quasi non habenti non est datus, nec habenti vt amplius eum haberet, cui in sua conceptione datus est secundùm plenitudinem. Sicut enim pater cum filio erat Maiestate, & in homine assumpto gratiæ infusione, sic & Spiritus sanctus. Solus autem filius in eo erat personali vnione. Vnde ipse solus, non Pater, non Spiritus sanctus dicitur Emanuel, id est, *nobiscum Deus*. Spiritus sancti igitur descensio, non est nisi mystica quædam ipsius significatio. In hoc enim quod visibiliter tali specie super Dominum baptizatum se manifestauit, insinuauit quid in nobis inuisibiliter fiat, cum in Christo renascimur. Sicut Filius non propter se, quasi indigens aliquo remedio, sed vt nobis humilitatis præberet exemplum, salutis conferret remedium, baptizatus est, & ipse pater sic intonuit; *hic est filius meus dilectus*, &c. sic demonstrans nos eius filios effici, per virtutem tanti Sacramenti.]

Eodem recidit, quod si verborum extimum corticem spectes, expressit paulò aliter D. Augustinus affirmans Christum tunc non accepisse Spiritum sanctum in seipso, sed in suo corpore mystico. Locus est perillustris 15. Trinit. c. 26. [Dominus ipse Iesus (inquit) Spiritum sanctum, non solùm dedit vt Deus, sed etiam accepit vt homo, propterea dictus est plenus *gratia*. Et manifestius de illo scriptum est in Actibus Apostolorum *quoniam vnxit eum Deus Spiritu sancto*. Non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo baptizatos vngit Ecclesia. Nec sanè tunc unctus est Christus Spiritu sancto, quando super eum baptizatum velut columba descendit. Tunc enim corpus suum, id est, Ecclesiam suam præfigurare dignatus est, in qua præcipuè baptizati accipiunt Spiritum sanctum: sed ista mystica & inuisibili unctione tunc intelligendus est unctus, quando Verbum Dei, caro factum est; id est, quando humana natura, sine vllis præcedentibus bonorum operum meritis, Dei Verbo est in vtero virginis copulata, ita vt cum illo fieret vna persona: Ob hoc eum confitemur natum de Spiritu sancto, & virgine Maria. Absurdissimum est enim, vt credamus, eum cum iam triginta esset annorum, (eius enim ætatis à Ioane baptizatus est,) accepisse Spiritum sanctum, sed venisse illum credimus ad baptisma, sicut sine vllo omnino peccato, ita non sine Spiritu sancto. Si enim de famulo eius, & præcursore ipso Ioanne, scriptum est, *Spiritu sancto replebitur iam inde ab vtero matris suæ*, quoniam quamuis seminatus à patre, tamen Spiritum sanctum in vtero formatus accepit, quid de homine Christo intelligendum est, vel credendum, cuius carnis ipsa conceptio, non carnalis, sed spiritalis fuit?] Descripserunt verbatim hunc locum, Etherius & Beatus l. 1. contra Elipandum.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

99. Summam doctrinæ huius capitis, hæc panca exhibebunt. Christi animam perfectione substantiali individuali quascunque alias humanas animas superasse, est verisimilius. Eandem, omnino magnus & secundùm diuinæ Sapientiæ regulas summus, (finitus tamen,) habitualis gratiæ cumulus, iam à principio productionis, seu à primo conceptionis Christi momento, per meritum partus, simulque connaturaliter debitus, ideoque nullis vnquam accessionibus auctor, exornauit.

Vsum doctrinæ de summa animæ Christi perfectione, eaque gratiæ plenitudine quam ei concessam vidimus, suppeditat Orig. hom. 9. in Ezech. vbi tractans quomodò in comparatione ad alios iusti vel iniusti habeamur, concludit, ex tanta Christi sanctitate vrgeri nos, ad omnem humilitatem, quantumuis præ aliis sancti & pij videamur. [*Lux* (inquit) *in tenebris lucet.* Quę est ista lux quæ lucet in tenebris? Iustorum lux in tenebris lucet. In quibus tenebris? Vbi est nobis certamen aduersus rectores tenebrarum istarum. Hæc qui diligentiùs longiusque discusserit, non poterit inflari, videns lumen suum, ad comparationem maioris luminis, tenebras reputari. Quid est Iustitia mea, etiamsi Paulus Apostolus fiam? Quid castitas etiamsi Ioseph? Quid fortitudo, etiamsi Iudas Machabæus existam? Quid alia virtus Sapientiæ, etiamsi Salomon apparearn, ad comparationem Dei, & ad eorum qui meliores sunt? Ergo vt dicere cæperamus, iniquitas iustificat; & iniustitia, aliorum comparatione condemnat. Idcirco, *vt* iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, dicitur ad Deum. *Si me vult saluare Deus, non afferat in iudicio lumen suum: si vult esse in columen, non deferat lumen Christi sui, alioquin pumet me.* Deferat verò lumen minorum, comparet mihi inferiores quosque. Quanto amplius maiores mihi melioresque contulerit, tanto plus iustus ero, si illi à me reperti fuerint minores. Similiter est illud intelligere, quod ab Apostolo dicitur; *alia gloria Solis, alia gloria Lunæ, alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in claritate, sic resurrectio mortuorum* V. G. fulgens illud sidus, nó in conspectu lucidioris stellæ, sed obscurioris micat. Quis nostrùm potest ad instar fulgere Lunæ? Quis lucidioris siderum coruscare lumine, secundùm id quod scriptum est in Daniele;

Daniele; *fulgebunt sicut stellæ in in sæcula*: Et hæc quidem necessariò disputamus, vt procul à superbia recedamus: Sodomiticum quippe peccatum est, superbi iniquitas.]

Vt erga seipsum humilis quisque esse debet, præ tanta gratiæ Christi plenitudine è qua omnes hauri-mus, ita summè erga Christum gratus esse obstringi-tur; quod ea plenitudine demonstrata, sic collegit Pe-trus Damiani opusc. 6. c. 1. [Quia ergo ab vno illo fon-te, omnes iusti hauriunt vnde viuant; ad illum, necesse est, semper gratias agendo, recurrant: nec supernæ gratiæ dona ab alio se posse percipere credant, nisi ipso largiente, à quo hæc certum est, emanare. Qui enim diuini nominis, non Deo, sed homini se debitores ex-istimant, tamquam à sui fontis irrigatione siccati, neces-se est vt dificientes ateſcant, nec in semetipsis valent fluere, dum ab originali plenitudine fontis, obliuis-cuntur vberratem suæ vegetationis haurire. Vnde non incongruè per Salomonem dicitur: *omnia flumina in-trant in mare, & mare non redundat: ad locũ vnde exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant.* Hunc excursum at-que recursum spiritualium fluminum, mysticè Lucas Euangelista describit; cum ait: quod *conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarẽt, & misit illos prædicare regnum Dei.* Ecce egressus fluminum; ac postmo-dum subdit: *Et reuersi Apostoli, narrauerunt illi, quæcum-que fecerunt.* Ecce reditum fluminum. Ad locum ergo vnde exeunt, flumina reuertuntur; quia electi quique illis debitores esse non ambigunt, à quo videlicet hau-serunt, omne quod spiritualiter fluunt.

Rupertus denique l. 1. de oper. Spiritus sancti c. 27. optimè considerauit, tantam hanc gratiæ Christi ple-nitudinem, in scripturis proponi mortalibus vt inui-tentur haurire.

CAPVT V

De defectibus nostratibus, à substantia animæ Christi remouendis.

100. Si inter defectus nostrates animæ, quod non-nullos facere video, recenserem passibilitatem, non esset quod eum defectum à substantia animæ Christi viatoris remoueremus. Vetè enim anima Chri-sti dum in corpore mortali habitauit, fuit passibilis, & sensu doloris tangi potuit, & verò etiam tacta est. Ta-men quia passibilitas illa non est in Christi anima nisi per corpus, & ratione facultatum sensitiuarum corpo-i consertarum, meritò inter defectus corporis nume-retur, non inter defectus animæ. Et idcircò nullum inuenio peculiarem defectum in anima Christi admit-endum, ex illis quos animæ nostræ hîc subeunt.

Peccatum originis ipsam animæ substan-tiam inficit.

Inter illos autem nostrates defectus animæ quos à Christo eliminare necesse est, inuenio peccatum origi-nis. Hoc enim peccatum proprie & essentialiter sum-ptum, est in ipsa animæ essentia: in quo differt ab alijs peccatis lethalibus, quæ tametsi inferunt priuationem gratiæ inexistentes substantiæ animæ, tamen non sunt ista in gratiæ priuatione, afficiente substantiam ani-mæ: Ea quippe priuatio, est duntaxat vnus effectuum virulentiæ peccati grauis: formaliter autem peccata prædicta sunt commissiones, vel omissiones prauæ, in-tentes voluntari. At peccatum originis est formali-ter in substantia animæ, vt docet D. Thom. 1. 2. qu. 82. art. 2. & ibi Caietanus, Conradus & Medina. Debet enim ibidem locati remotio & priuatio formæ, vbi est forma. Atqui gratia, cuius priuatione constituitur pec-catum originis, recipitur immediatè in anima, tanquam in subiecto termini generationis spiritualis, qua homo in Dei filium adoptione transcribitur. Igitur peccatum originis inest substantiæ animæ, eamque deformat at-que commaculat: proindeque numerari debet inter defectus nostrates animæ, non item priuationes cæ-terorum donorum supernaturalium, quia cum hæc dona potentijs accidant, defectus eorum annumerandi sunt defectibus potentiarum, non defectibus substantiæ ani-mæ, quos nunc inquirimus. De illis autem alijs, agemus in sequentibus, tractando prefectiones potentiarum.

Peccatum ergo Originale, defectum nostrum sanè teterrimum, si à substantia animæ Christi remouendum dixero, operam lusisse videri potero, cum id & certis-simum sit, & nemine refragante habeatur explora-tum. Tamen quia hac ipsa de re, grauissimus planè scri-ptor S. Anselmus accuratè disputauit, integro libro quem de conceptu virginali actiuo inscripsit, res visa est non prorsus prætereunda, sed tanti Patris premen-do & relegendo vestigia, nonnihil agitanda: præser-tim vt germana ratio ob quam Christus huic peccato obnoxius esse non potuit, innotescat. Quod verò occa-sionem libri illius conscribendi, S. Anselmus in eius præfatione, fateatur hausturn esse ex opere suo, *cur Deus homo*, vbi l. 2. cap. 16. affirmarat, præter rationem quam ibi tradit cur Christus è massa peccatrice hu-mani generis velut azymum de fermento decerpi po-tuerit, (quo eodem modo locutus est Ioannes Mona-chus Epistola vltima ad Philippum Abbatem) aliam quoque rationem tradi posse, diuersam ab illa prima quam in prædicto c. 16. proponit: idcirco quæ illa pri-ma ratio fuerit, & an firma ac solida esset, præmitten-dum videtur.

Prima ex D. Anselmo ratio, ad illud remouen-dum à Christo, parum solida.

101. Interrogat eo 16. capite Anselmum Magistrum, Boso Discipulus, quomodò Deus efformauerit Chri-stum nitentem ac sanctum, de massa peccatrice, & ex matre peccati fermento infecta. [Nam licet ipsa, (in-quit) hominis eiusdem conceptio sit munda, & abs-que carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipsa, vnde assumptus est, est in iniquitatibus concepta: & in peccatis concepit eam mater eius, & cum originali peccato nata est, quia & ipsa in Adam peccauit, in quo omnes peccauerunt.]

Ita quidem Boso discipulus, non tamen S. Anse-lmus, quamuis discipulum sic argumentantem refe-rat, nec ob hanc causam reprehendat; quia ad argu-mentum Bosonis, quomodo scilicet Christus posset esse sanctus, cum esset satus ex nostro genere & ex massa peccatrice, permagni interesse videbatur suppo-nere matrem ipsam Christi fuisse originaliter pecca-tricem; & natam; id est concepram, (iuxta illud, *quod in ea natum est*, &c. in peccato fuisse, Et sanctitas Chri-sti de qua S. Anselmus agebat, eo supposito futura erat multo illustrior. Quia igitur optimi Magistri est, difficultatem non dissimulare, eamque in re proposita quo-ad Christum, quæcunque matris origo, munda an im-munda supponeretur, æquè diluturus erat S. Anse-lmus, meritò subticuit id reprehendere, ne defugere principalem difficultatem videretur, eiusque enoda-tionem non adeò exploratæ tunc veritati de immacu-lato B. Virginis satu, inædificare. Quæ mihi solutio ar-gumenti ex hoc Anselmi loco aduersus puram Deipa-ræ conceptionem petiti, longè probabilior apparet, quàm illa alia à recentioribus tradita & à Mayronio in 3. dist. 3. q. 2. art. 12. nimirum vt S. Anselmus tantum egerit de immunditia conceptionis, quantum erat ex vi productionis ex Adamo. Cæterum tantum abest, vt S. Anselmus nitori conceptionis B. Virginis eiusque initiali sanctitati sit aduersatus, vt potiùs, quod in Syn-

taxi

taxi opuſculorum eius annotaui, ad fragmenta operis de conceptu virginali paſſiuo, non modò pro immaculata Deiparæ conceptione ſteterit, ſed primarius quoque in Anglia & Gallia, eius agnoſcendæ,& feſto dicato celebrandæ,autor fuerit.

Sic igitur propoſita à Boſone diſcipulo difficultate, aduerſus Chriſti ſanctitatẽ,ob exortũ ex maſſa peccatrice;Reſpondet S.Anſelmus c.illo 16.primùm ſi id comprehendi à nobis non poſſet, mirum haud quoquam foret, cum in tam ſublimibus Dei operibus ferè cœcutiamus. Deinde addit, B. Virginem, per Chriſti ex ea procreandi fidem, fuiſſe mundatam, priuſquàm ex ea efformaretur Deus homo. Itaque mirum non eſſe, ſi Chriſtus,ex maſſa licet peccatrice, per matrem ex ſe & vi originis peccato oblinendam ſed diuinitùs præſeruatam, atque antecedenter ex fide mortis Chriſti mundatam, editus; ſanctus eſſet ac nitens.Per eam occaſionem, S. Anſelmus digreſſus ad explicandam Chriſti in morte obeunda libertatem, concludit eam excurſionem poſt medium capitis 18. dicens, liquidò monſtratum eſſe, quomodo Chriſtus ex maſſa peccatrice, ſanctus & purus procreari potuerit. Nec tamen negare ſe,quin alia præterea ſit ratio idonea remouendi à Chriſto peccatum originis: ſed quod illa è multis principijs de peccato originis repetenda eſſet, longo ductu & anfractu rationum, eius ſe tunc ſcrutatione ſuperſedere,facta ſpe eius per otium exquirendæ.Sic ibi S. Anſelmus. Verùm hæc prima ratio ex eo propoſita, ad remouendum à Chriſto peccatum originis, non eſt reuera ſolida. Nam ſi Beata Virgo concepiſſet de viro, quantumuis ipſa fuiſſet mundiſſima, itemque vir & congreſſio abique peccato, tamen ſoboles fuiſſet maculata peccato originis:æquè ac nunc ex iuſtis & mundatis,nihilque iam habentibus in ſe damnationis, naſcuntur filij iræ.

Alia, eaque ſolida ratio, ad idem.

102.Quare meritò S.Anſelmus,aliam huius rei ſolidam rationem prolaturus, & datam fidem liberaturus, librum de conceptu virginali conſcripſit quo in prioribus capitibus,aliqua de originali peccato,eiuſque principijs & ſubiecto,præfatus,tandem c.11.ad illam aliam rationem eruendam accingitur: illud primùm ſtatuens, par omnino fuiſſe, Chriſtum ex Adamo & Eua progigni, vt qui redempturus erat genus humanum,eſſet & naſceretur ex patre & matre omnium. Quod tamen Chriſtus ex Adami & Euæ progenie genitus eſſet mirabiliter, quippe ex ſola virgine matre procreatus, non voluntate humana,ſed Deo ſupra naturæ leges ſic operante per Virginem, concludit c.12. non debuiſſe peccatum in Chriſtum cadere; quippe qui non ex Adami prænaricatoris voluntate procreatus eſſet, ſed de Spiritu ſancto ex Virgine. Adamus autem nulli perdidit bona accepta, niſi illis quorum generationis poteſtatem voluntati ſubditam accepit:hoc eſt omnibus præter Chriſtum hominibus. Hanc rationem breuiter c. illo 12. tactam, & in ſequentibus illuſtratam, ſic enucleat cap. 22. [Valdè diuerſo modo iſte erat in Adam, quando peccauit,quàm erant illi qui voluntario & naturali curſu procreantur. Illos ergo quodammodò facit Adam, quos per acceptam poteſtatem humana voluntas ſeminando, & natura germinando procreat. Iſtum verò non niſi Deus fecit, quamuis de Adam: quia non per Adam, ſed per ſe, velut de ſuo. Quid ergò conuenientius ad oſtendendum magnitudinem bonitatis Dei & ad plenitudinem gratiæ, Adæ concedebat, quàm vt quorum eſſe in illius poteſtate ſic erat, vt quo ille naturaliter erat, hoc illi per illum eſſent, ita quoque in eius eſſet arbitrij libertate; vt qualis erat ipſe in Iuſtitia, & felicitate,tales eos propagaret? Hoc igitur illi datum eſt. Quoniam itaque in tantæ gratiæ celſitudine poſitus, quæ bona ſibi,& illis ſeruanda acceperat, ſponte deſeruit; idcircò filij perdiderunt,quæ pater illis conſeruando dare poſſet, non ſeruando abſtulit.]

E contrario igitur Chriſtus,quia non ſic erat in Adamo vt cæteri, nec ex eius arbitrio & poteſtate naturali procreatus eſt, ſed diuina manu; meritò caruit labe parentali, eamque vi originis incurrere non debuit. Hanc ipſam rationem priori iam relectæ nexam, adhibet S. Bernardus ſerm. 1. de circumc. Dom. [Quod peccatum non contraxeris, multò certiùs probat Patris diuinitas, integritas matris. Summus ſacerdos es, quem nec ſuper patre, ne ſuper matre contaminandum prophetatum eſt in lege, potiùs quàm mandatum. Eſt enim tibi Pater ab æterno;ſed Deus,in quem peccatum non cadit.Eſt & mater ex tempore, ſed Virgo, nec patere potuit incorruptio corruptelam.]

103. Eandem rationem excludendi à Chriſto peccatum originis, valituram eſſe pro quocumque ſimiliter concepto, etiamſi Deus non eſſet; affirmat S.Anſelmus cap. 13. [Nimis enim (inquit) abſurdum intelligitur,vt per illud ſemen, quod non creata natura,nec voluntas creaturæ,non vlli data poteſtas producit aut ſeminat, ſed ſolius Dei voluntas propria ad procreandum hominem, noua virtute, mundum à peccato de Virgine ſegregat, alieni peccati ſeu debiti, ſiue pœnæ ad eundem hominem neceſſitas vlla pertranſeat: etiamſi non aſſumatur in perſona Dei, ſed vt purus homo fiat.Nam eadem ipſa ratione;qua non debuit Deus, Adam facere niſi Iuſtum, nec aliquo debito ſiue incommodo grauatum, apertè mens rationalis cognoſcit eum, quem ſimiliter propria virtute & voluntate procreauit, alicui malo ſubditum fieri non debere: quoniam nimis inconueniens eſt omnipotenti & ſapienti Dei bonitati, talem facere rationalem naturam, ſola propria voluntate, de materia in qua nullum eſt peccatum. Quod qui non intelligit, non cognoſcit, quid Deo non conueniat.] Imò addit D. Anſelmus hominem à Deo ſic conceptum, neceſſariò fore Iuſtum & ſanctum,ſicut fuit Adam cum eſt conceptus.Quod intellige, de neceſſitate decentiæ. Nam abſolutè loquendo, homo vi ſolius productionis de Deo ex aliqua Virgine,non eſſet ſanctus niſi negatiuè, ſed poſſet eſſe in pura & nuda natura; quamuis vi illius productionis, nullomodo poſſet infici peccato etiam poſt Adami lapſum atque ruinam.

Cauilli in DD. Anſelmum & Damaſcenum.

104. Hoc poſtremum,nonnullis in D.Anſelmo diſplicuiſſe, illudque grauiter notaſſe, refert Autor Anonymus qui paulò poſt Anſelmum, tempore B. Bernardi, ſcripſit declarationem eidem B.Anſelmi libro ſubiectam. Beccenſis fortaſsè quiſpiam, vel ex Anglicano aliquo cœtu, Anſelmum agnoſcente patronum: nam ſæpè ſic nominat, *Anſelmus noſter*. Exiſtimabant ergo, ij, quos refert,S.Anſelmi cenſores ac æmuli, totam rationem cur Chriſtus nulli planè peccato, atque adeò neque originali ſubiacere potuit,etiamſi ex femine humano eſſet procreatus; fuiſſe quod Deus eſſet. Vnde quia homo purus ex Virgine aliqua conceptus, non eſſet Deus; inferebant, fore vt talis homo ſubiaceret peccato originis. Idque omnino contendebant aſſerendum, ne enerueturratio qua Chriſti immunitas a peccato originis aſtruitur,non quia filius Virginis, ſed quia Deus fuit. Verùm hi, vt rectè aduertit prædictus Anonymus, ex falſo principio ratiocinabantur. Cenſebant enim ſemen humanum eſſe corruptum, & ſedem peccati originis. Vnde ſi ſit ſolitarium, nec expurgetur per Dei aſſumentis operationem, (quod non fieret ſi homo purus ex ſola Virgine diuinitùs concreparetur,) mundum non erit,& liberum ab illuuie parentali, cum ſit ſemen ex Adami ſobole decerptum, quamuis ex ſola femina.At hoc fundamentum eſt pla-

nè

nè ruinosum, vt idem Autor rectè confirmat, propugnans verba D. Anselmi ex cap. 7. eiusdem libri, quæ D. Anselmi censoribus displicuerant, ob negatam seminis humani immunditiam priusquàm informetur anima rationali.

Tantùm, vt hoc obiter addam, displicet in eo Autore, quod S. Damasceno, (quamquam se eum non legisse vltrò fatetur,) ex aliorum relatione tribuit; nempe quod senserit, semen Deiparæ fuisse aliquatenus maculatum, ideoque à Spiritu sancto obumbrante expurgari debuisse. Hoc ille grauiter reprehendit, pro plena ab initio Deiparæ sanctimonia vindex acer exurgens, his præter cætera verbis, quæ Deiparæ spurcum conceptum asserentibus, occiri par fuerit. [Rogo te Ioannes Damascene, vel quicunque es in sententia qua putas Beatam Dei matrem, post annunciationem sancti Angeli, tunc primum in superuentione Spiritus sancti, amisisse peccatum, vel fomitem peccati: rogo, inquam, te per eandem Beatam Theotocon, desisse: Noli æmulari in malignantibus; Cessa sinceriſſimum vas incrustare; solue calciamenta pedum tuorum, quæ impediunt progressum rectæ intentionis tuæ. Siquidem zelum Dei habes in hac parte; sed fortè non secundùm scientiam. Forsitan enim putas, in hoc errore, Deo te obsequium exhibere. Quod si nolueris cessare, scito quod terra hæc, quam calcas, deuorat habitatores suos, vltionem faciens in omnes filios diffidentiæ.] Placet zelus pro nitore Deiparæ. Displicet impatia D. Damasceno dica. Nam D. Damascenus 3. fidei cap. 1. quem locum allegarant Anselmi censores, nihil tale commentus est, quale ab hoc autore refellitur: sed tantùm dixit, Spiritum sanctum obumbrantem, ne quid à carnali concupiscentia in Christi generatione exureret immundum, afflatu suo obstitisse, & virtutem diuinitatis Verbi susceptiuam, præbuisse. Sed hæc obiter, occasione criminationis malè intortæ D. Anselmum, ob assertam immunitatem à peccato originis, in eo de virgine sola diuinitus conciperetur, etiamsi Deus non esset. Id quod ex illa ipsa ratione colligitur, qua à D. Anselmo probatum est, Christum non debuisse peccato originis inquinari, quia non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo natus est.

Firmatur posterior ratio ex D. Anselmo proposita.

105. Reuoluitur in hanc ipsam rationem ea quam aliis verbis larè tradit Philippus Abbas Epistola 2. contendens Christum caruisse peccato originali. [quia sic accepit carnem de Virgine, vt illa complexus virilis nõ sentiret, nec aliquã in cõcipienodo cõcupiscentiam præsentiret.] Hæc enim ratio, quam tradit cur nos ex peccato originali concipiamur, non est ita accipienda, quasi sensus sit, æstum carnalem parentum, esse rationem proximum peccati originis: (potuisset enim æquè esse æstus ille si Adamus non peccasset; & homo in pura natura conditus, ad finem supernaturalem non fuisset euectus: Et tamen tunc homo, natus interuentu talis æstus parentum, non contraxisset peccatum originis. Ita ergo accipienda est illa ratio, vt per eam connotetur & insinuetur Adami culpa, per quam solam de facto accidit, vt parentibus generantibus inesset ea inordinatio. Aio *solam* quia quamuis alius quispiam immediatior Pater peccasset, V.G. Cain, eius soboles siue immediata siue mediata, non contraxisset peccatum originis, quicquid cum Scoto quem adducit contendat Pelbartus lib. 4. stella. p. 2. art. 1. cap. 7. Patum enim initum à Deo erat, cum solo Adamo. Igitur culpa ob quam labes originaria transfundenda erat, non erat nisi sola culpa Adami. Talis autem culpa, & natiuitas ordinaria ex eo qui illam contraxit, est vera causa peccati originis. Itaque cum ea causa procul à Christo abfuerit, mirum non est quod turpitudine illius peccati non inquinetur. Meritò ergo concludit Philippus. [Fuimus quidem in Adam, fuit & Christus, sed nos duplici modo, simplici verò Christus: quia nos secundùm carnem & concupiscentiam, Christus verò secundum solam carnis substantiam. Ditiores itaque nati sumus quàm Christus, secundùm id dumtaxat, quod de parentibus traximus: quia nos duo quædam, Christus verò vnum quod solummodò traxit de matre: vox nostra illa est: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*: quæ nimirum à Christo longè est aliena. Vtinam tales diuitias non haberem, vtinam non essem tali inuolucro præpeditus: Vtinam per angustam virtutum semitam, paupertatis & nuditatis beneficio, curterem expeditus. Pulchrè Christi paupertas & nuditas commendatur: ad quas etiam nos inuitans, *qui mihi* (ait,) *ministrat, me sequatur*. Vt quia non possumus vel eum præcedere, vel ei aliquatenus coæquari; Studeamus saltem, eum etsi à longè, sequendo tamen vtcumque, imitari: Beata quippe Christi paupertas, quæ nostrarum diuitiarum aculeos noluit experiri: quæ voce sua clamans ad Dominum, meruit exaudiri. *Ille*, (inquit) *pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum*. Pauper à crimine, pauper à vitijs, pauper non deponens, sed numquam assumens gibbum camelorum: pauper suos æmulos beans, quia *vestrum*, (inquit,) *est regnum calorum*. Beata etiam eiusdem nuditas, quæ nostris non est panniculis inuoluta, immo ab omnium delictorum maculis absoluta: qua sibi tunicam Adæ pelliceam non assumit, sed in nobis eam, sua simplici puritate, consumit.]

Aliæ eiusdem veritatis rationes.

106. Præterea remoti à Christo peccati originis, ea quoque est idonea ratio, quæ ex fine ducitur. Christus enim venerat tollere peccatum mundi. Illud inquam vniuersale & generale peccatum, quod est virtute omnia peccata, & est seminarium malitiæ in nobis. Debuit ergo peccato illo carere, vt esset locus ei exultationi quam prodit S. Bernard. hom. 4. de Vigil. Natiu. Dom. verbis illis, quibus læuam & dexteram iponsi considerat. [Quod in sinistra portat, attende, & conceptum inuenis sine semine. Intuere obsecro quale sit illud, quàm admirabile, quàm amabile, quàm iucundum. Quid enim pulchrius, quàm generatio casta? quid glorioſius, quàm sancta, & sincera conceptio, in qua nihil pudoris est, nihil sordis, nihil corruptionis? At quoniam minùs fortassis detineret nos, grata licet admiratio nouitatis, nisi fructus quoque salutis, & vtilitatis consideratio animum delectaret? conceptus iste non modò glorioſus est in ipsa quasi exteriori specie, sed & pretioſus in interiori virtute: vt secundùm quod scriptum est, *in sinistra Domini, gloria simul & diuitiæ inueniantur*; Diuitiæ, inquam salutis, cum gloria nouitatis. Quis enim potest facere mundum, de immundo conceptum semine, nisi qui solus, sine omni illicita, & immunda conceptus est voluptate? In ipsa radice & origine mea infectus, & inquinatus sum, immunda est conceptio mea; sed est, à quo tollatur ista confusio. Ipse eam tollit, in quem solum ipsa non cadit. Diuitias salutis habeo, quibus redimam propriæ conceptionis impuritatem, Christi purissimam conceptionem.] Et infra. [Mater est sine corruptione Vtrginitatis, filius sine omni labe peccati. Non cadit in matrem, Euæ maledictio, non cadit in prolem generalis illa conditio, de qua dictum est per Prophetam; *Nemo mundus à sorde, nec infans, cuius est vnius diei vita super terram*. Ecce infans sine sorde, solus inter homines verax, imò & veritas ipsa. Ecce agnus sine macula, agnus Dei qui tollit peccata mundi. Quis enim peccata meliùs tolleret, quàm in quem peccatum non cadit? Iste sine dubio

bio lauare me poteſt, quam conſtat inquinatam non eſſe. Hæc manus opertum luto detergat oculum meum, quæ ſola ſine puluere eſt. Iſte mihi feſtucam educat de oculo, qui non habet trabem in ſuo; imò iſte trabē educat de meo, qui nec exiguum puluerem habet in ſuo.]

107. Communctiſſimus Bernardo Richardus Victor. l. 1 de Eman. cap. 12. Chriſti exemptionem ab hoc peccato, confirmat ex cauſata per Chriſtum puritate in matre. [Potuit ergo (inquit,) ſolus huius puerperæ filius pro hac parte cantare Canticum nouum Domino. Sine iniquitatibus conceptus ſum, & ſine peccatis concepit me mater mea. Manifeſtum eſt itaque, quod ad deſtructionem peccati venit, qui in ipſo mundi ingreſſu, maculam peccati de materna carne, non contraxit, ſed deleuit. Si tantum ſola eius conceptio valuit, vt concupiſcentiæ fomitem, totiuſque corruptionis radicem deleret, quid qnæſo in expiationem corporis ſui valere potuit natiuitas, humilitas, circunciſio, conuerſatio, patientia, obedientia, paſſio, crucifixio? Si tantum valuit, quod geſtum eſt vna hora, vel vnius potiùs horæ portiuncula, quid valere potuerunt, tot annorum tempora, in myſterium noſtræ redemptionis impenſa? Qui potuit ſub conceptionis ſuæ tempora, ex infuſione gratiæ ſuæ materna viſcera purgare, cur non credatur eos, qui eiuſdem gratiæ participes eſſe voluerunt, quandò & quomodò voluerit poſſe mundare? cur non credatur in quolibet noſtrûm naturam illam mundare poſſe, quam in Beata Virgine potuit non ſolum purgare, ſed & honorare, ſed & glorificare.]

Accedit quod is qui contrahit peccatum originis, eſt homo totus. Nec enim animæ, tametſi ſubiecto inhæſionis huius peccati, aduenit hæc labes priùs natura quàm totum hominem compingat: quia filiorum Adami, atque adeò hominum eſt, eam labem contrahere. At priùs natura quàm anima Chriſti ſociaretur. Corpori ad conſtituendum Chriſtum, vnita erat Verbo Dei, atque adeò ſancta, & Deo grata. Non fuit ergo ſimul maculata, & priuata ſanctitate.

Repugnaſſe, Chriſtum ſordere peccato originis, monſtratur, præmiſſa obiter vera ratione & modo tranſfuſionis huius peccati.

108. Quæ hactenus prolata ſunt, manifeſtè probant, Chriſti animam nec reipſa ſubiacuiſſe, nec debuiſſe ſubiacere defectui in quo verſamur. Addendum verò eſt neque ſubiacere potuiſſe vlla vi, cùm repugnantiam apertam inuoluat, Chriſtum Domini hac labe maculari: non modò nunc, cum non debuit, ob conceptum non ex voluntate carnis & viri, ſed quamuis ex ſanguinibus, ſiue ex coniugio conceptus fuiſſet; at ſanè abſolutè loquendo concipi potuiſſet. Id quod recte mecum affirmat Richardus Victor. l. 1. de Eman. c. 12. Hoc vt intelligatur, ſupponendum eſt, peccatum originis eſſe verum peccatum mortale; & propriè dictum peccatum, quod latè contra Durandum tractat. Baconus in 2. d. 30. quæſt. vnica, art. 1. Et contra Zuinglium Soto l. 2. de natu. & grat. c. 10. definitumque eſt à Tridentino ſeſſ. 5. & 6. Et patet ex eo quod paruuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. Tamen hoc verum & proprij nominis peccatum, non eſt peccatum tam propriè quàm peccatum actuale vt benè obſeruauit Gul. Pariſienſis l. de vitijs cap. 10. & ex D. Thoma Capr. in 2. d. 30. *ad argumenta Durandi contra ſecundā*, ſatiſque apertè tradit S. Auguſtinus l 16. Ciuit. cap. 37. & l. 3. de lib. arbit. c. 19. Peccare enim, propriè loquendo, eſt agere. Vnde peccatum, maximè propriè loquendo, eſt actio: quod non competit peccato originis. Non enim eſt actio, ſed mera carentia actus primi, ex quo exiſtere ſuo tempore debuiſſet actus ſecundus, aſſequendo ſupernaturali fini hominis, opportunus. Itaque cum ratio peccati in genere moris, conſiſtat in pugna cum fine vltimo; multo autem directiùs cum fine vltimo pugnet actualis ab eo deflexio, quàm carentia principij ſeu actus primi ad actus bonos formandos neceſſarij; perſpicuè efficitur, peccatum originis quamuis ſit verè & propriè peccatum, tamen comparatiuè ſeu præ peccato actuali, eſſe minus propriè peccatum: in hoc ſitum, quod ſit carentia principij primi, neceſſarij in hoc ſtatu, ad finem vltimum adipiſcendum. Peccatum enim eſt ſpecies generis moris. At genus moris vniuerſum, continetur tendentia ad finem vltimum humanæ naturæ, vel deflexione ab eo: ad quos actus ſecundos, cætera quæ moralia dicuntur, ordinem habent tanquam ad finem proximum. Quia enim actus ſecundus moralis, præſertim ſupernaturalis, non poteſt eſſe abſque ſuis actibus primis: propterea cum actus ſecundus præcipitur, conſequenter iubetur etiam primus: non quidem lege regulante & dirigente, quæ ſolas operationes, quippe ſolas directionis capaces, ſpectat: ſed lege antecedente ſiue decreto diuino voluntate efficaci, qua ſtatuitum eſt, vt nemo huiuſmodi actu primo careat, quo eliciat vel idoneus ſit elicere actus aſſecutioni finis opportunos, cum res feret. Eſtque neceſſariò concipienda in Deo illa voluntas, ex quo intelligitur deſtinaſſe creaturas intellectuales ad finem ſupernaturalem. Nam in ea deſtinatione, inuoluitur voluntas vt habeant id per quod finis ille habendus eſt. Si ergo contingat aliquem ita deſtinatum ad finem ſupernaturalem, (cuiuſmodi ſunt in hoc ſtatu omnes homines,) carere actu primo ad ſupernaturales actus finis vltimi conſecutiuos, præſupponendo; hoc eſt forma ſanctificante; talis homo ſubiacebit peccato, ſeu defectui alicui generis moris ſupernaturalis; ei non abſimili quod à Philoſopho 2. phyſ. vocatur *peccatum naturæ*. Sicut enim monſtroſitas, dicitur peccatum naturæ, quia eſt defectus aliquis contra perfectam conſtitutionem naturæ, quæ hoc illudve quod deeſt, poſtularet; ita defectus principij ſupernaturalis, neceſſarij ad conſtituendum abſconditum cordis hominem, vt operari in ſuo ordine poſſit, & ad finem ſuum tendere, iure dicitur peccatum; non quidem actuale, quia non eſt defectus in actu ſecundo, ſed tanquam defectus actus primi.

109. Vt autem hic defectus, rationem peccati ſuo modo habeat, fruſtra in eo quæritur ratio voluntarij & liberi, etiamſi tantum in alio: nam ne in alio quidem, liberum eſſe neceſſe eſt, quod peccatum eo modo dicitur. Nulla enim ratio liberi inueniri poteſt, in infante ſubeunte peccatum originis. Nec mirum rationem liberi aut voluntarij ad huiuſmodi peccatum non deſiderati; nam cum malitia huius peccati non ſit defectus actionis, ſed tantùm defectus principij & actus primi, facile eſt aduertere, huiuſmodi peccatum non poſtulare pro fundamento generis moris, libertatem; ſicut facit peccatum actuale, ſed abſque ea habere totam malitiæ ſuæ rationem; licet ad modum conditionis extrinſecæ, vel occaſionis, præſupponat peccatum aliquod actuale, occaſione cuius Deus ſubtrahat gratiam quam conſequenter ad hominis deſtitutionem à ſe factam, conferret: ita vt non ſecùs ſe habeat voluntarium ad hoc genus peccati, quàm ad rationem pœnæ, quæ vt ſit pœna, nec duntaxat malum aliquod, debet præſupponere voluntarium; quod tamen non eſt fundamentum incommodi quod in pœna eſt, nec eſt de eius conſtitutione. Similiter ergo voluntarium, etiam in alio, non pertinet ad huius peccati conſtitutionem; nec eſt illius fundamentum intrinſecum, ſed tantùm occaſio requiſita, vt poſſet denegari gratia. Quod vnum voluerunt Pontifices, cum damnarunt articulum 46. Doctoris Louanienſis, quo negauerat, voluntarium eſſe de ratione cuiuſuis peccati, dixeratque non omne peccatum habere reſpectum aliquem ad voluntatem liberam.

Ex his paucis, quæ hîc tacta, plenè alibi ſunt diſcuſ-

ſa,

sa, perspicuè habetur, priuationem gratiæ, in hominibus procreatis ex Adamo & destinatis ad finem supernaturalem, carentibus tamen principio ad id necessario; esse verum peccatum; sed alterius rationis quàm actualia; Transfundi autem per generationem ex primo homine; quia cum ille pacto non steterit, vi cuius si ei stetisset, infundenda erat in generatione sanctitas, merito ob defectum prædictæ conditionis desit; tuimur gratia. Quod iuxta modum philosophandi propositum, non difficilè intelligi videtur. Abucara opusc. 6. id declarat exemplo. [Aiunt Agricolæ (inquit) si accipias palmitem, tinctúmque oleo plantes; olei qualitatem, in ipsum etiam fructum, hoc est in vnam redundare. Sic & Adamus, cum naturam omnis maculæ expertem excepisset, eam peccato, variisque affectionibus contaminauit, cujus contagio ad nos vsque manauit.] Guilielmus Parisiensis l. b. de vitiis & peccatis c. 1. manuducit ad hanc veritatem, exemplo maculæ, aut notarum genitiuarum, quæ in nonnullis, ex matris prægnantis vel concipientis imaginatione cernuntur. Id quod etiam in equis & columbis variegatis, aut porcis alióve colore producendis, vsui esse tradit Oppianus l. 1. de venat. à versu 327. vbi Riterhusius ex Gilberto Longelio dialo. de auibus refert, pauca in Norwegiam illatas, varij vt assolet coloris, onis ingubantes, & nitium alborem oculis semper obuertentem habentes, albos pauos excludere. Similiter ergo peruersam primi parentis intra quem continebatur imaginationem, intemperantiæ suæ notam nobis omnibus impressisse, ratiocinatur Gulielmus.

Nec minus apta, vel etiam aptior esset manuductio ex illis notis gentilitiis & toti alicui familiæ, aut genti communibus, quarum meminit Aristoteles 7. histor. cap. 6. & ex aliis Dalechampius ad l. 7. Plinij cap. 12, latoque Plautus decade 1. c. 7. necnon Tiraq. cap. 36. de nobilit. *anima stigmata* vocat Aristoteles in arte Poëtica. Sic Spartiatis, lancea; Pelopidis non eburneus vt est in fabulis, sed nota aliqua erat referente impressus humeris, signum gentilitium erat, vt est apud Nazianzenum Epistola ad Themistium. Apud Heliodorum l. 10. Caricles orbiculo nigro, forma ebeni brachio impressa, tanquam ex signo gentis proprio, agnitus est post longam è domo paterna ablegationem. Anchoram, Seleucidarum genitiuam notam, memorat Iustinus l. 15. & Ausonius in claris vrbibus, cum de Antiochia. Conzanorum Reges, aquilæ nigræ insigne humano impressum à natura, designat, vt est apud Matcam Venetum. Quemadmodum ergo prædicti, naturalem illam notam habuere, quia ex maioribus similiter affectis prodibant; (quanquam interdum ludente natura, filios signis illis destitui, eadem verò in nepotibus regenerari, notant supra Aristoteles, & Plinius cap. 11.) Ita quotquot ex parentibus primis prodimus, inusti charactere paternæ inobedientiæ tanquam nota gentilitia, vitam salutamus. Et quemadmodùm in corporibus id accidere nemo dubitat, tam frequenti experimento contestante; rationem tamen perspicuam & idoneam notarum illarum reddere, est admodùm operosum, ita infici prolem & notari gentilitio huiusmodi stigmate, dubitare non licet: quamuis modus quo notatur, non esset adeo liquidus. Quanquam vt præmissum est, videtur iuxta prædicta intelligi ratio huius peccati non incommodè.

Repugnantia proposita, concluditur.

110. Perspicuè quoque ex doctrina proposita constat, implicare manifestè vt substantia animæ Christi, priuationi sanctitatis debitæ subiacere potuerit. Nam anima Christi erat physicè copulata cum fine vltimo in persona Verbi. Tantum ergo abest vt ab eo potuerit auelli, vt potiùs coniunctio cum eo, & Deus ipse, esset de constitutione Christi. Ex ea autem physica copulatione cum personalitate Verbi, consequebatur connaturaliter gratia sanctificans. Tamen sanctitas increata Dei, per modum formæ moralis sanctificabat animam cui immediatè iungebatur; eáque fragantia & vnguenti diuini suauitate delibuta anima, impossibile erat vt putorem peccati suboleret. Multo enim magis cum diuinitate sic inungente & perfundente ad modum formæ moralis, pugnat peccatum quodcunque, & nominatim illud quod in sola sanctitatis priuatione situm est, quàm cum gratia sanctificante creata, homini accidentariò adueniente per modum formæ physicæ. Attingit hanc radicem exclusionis peccati originalis à Christo, S. Ambros. l. 2. in Lucam, ad illa verba capitis 2. *omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.* Ait enim Christum dici sanctum quia immaculatus erat. [Non enim virilis coitus, vuluæ virginalis secreta reseranit, sed immaculatum semen inuiolabili vtero Spiritus sanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Iesus, qui terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non senserit, & cælesti Maiestate depulerit.] Nouitate cœlestis partus, insinuatur ratio ob quam ostendimus Christum debuisse originali labe carere, quia non erat natus ex voluntate viri & carnis. Depulsio verò eiusdem labis per Maiestatem cœlestem, continet rationem nunc propositam, ex diuinitate tanquam vnguine humanitatem perfundente, & animam Dei Verbo copulatam supra omnem æstimationem sanctificante.

111. Concludamus itaque cum Petro Cellensi l. 1. de tabernac. in tractatione mystica verborum illorum, *ponéq; in arca sanctificationem quam dabo tibi* Arcam enim interpretatur Christum, verba autem proposita, ad Christi sanctificationem tam ab initio conditi Christi factam, accommodans, subdit. [Eodem ordine nec non & ratione, priùs arca construitur, ac deinde testificatio poni in ea decernitur, quo priùs facta, & ornata habitatione mundana, homo tamquam habitator & Dominus, ad vltimum creatus fuisse refertur. Nusquam profectò testificatio diuinitatis corporaliter reponenda, nisi in corpore Iesu, nisi in arca sanctificationis nisi in anima singulariter Deo digna, quæ fornace Spiritus sancti in creatione sua, coagulis originalibus eatenus excocta est, vt tam esset à peccato remota, quàm Deo vnita; Nec peccato præoccupata est, quam præuenit Deus in benedictionibus suis, vt quasi Spiritus laboraret in purgationibus eius, quam præparabat in diuinis desponsationibus: sed tam affuit sanctus in creatione, quàm pius in Verbi coniunctione. Nulla denique temporum distantia intercueniente, arca construitur, & demum testificatio in ea ponitur: sed simul arca animæ & corporis Iesu, cum impositione diuinitatis compingitur, vt assumendo crearetur, & creando assumeretur, & sanctificando assumeretur, siue crearetur, & assumendo crearetur, siue sanctificaretur.] Vsum huius doctrinæ, dabo in calce sequentis capitis.

CAPVT VI.

Sanctissimæ Christi animæ decora, ex illustrioribus eorum in Scriptura typis, iuxta Patres, per Satyram.

112. QVod circa corporis Christi ornamenta superiùs præstitimus, recensentes selecta quædam eorum nomina, præsertim typica à Patribus in Scripturis obseruata, præstare hic itidem circa animam aggredimur, eodem ordine; hoc est tumultuariè atque per Satyram.

Framea Dei.

S. Augustinus in Psal. 16. explicans illud, *erue animam meam ab impiis*, [hoc est, (inquit,) resuscitando me à morte, qui mihi ab impiis irrogata est: *Frameam tuam ab inimicis manus tuæ.* Anima enim mea, framea tua est; quam assumpsit manus tua, id est, æterna virtus tua, vt per ipsam regna debellet iniquitatis, & diuidat Iustos ab impiis. Hanc ergo erue ab inimicis manus tuæ: hoc est, virtutis tuæ, hoc est ab inimicis meis.]

Adeps vituli sacri.

Origenes hom. 3. in Leuit. [Adipes qui offeruntur in munere, operientes interiora & renibus cohærentes, potest sancta illa eius anima intelligi: quæ interiora quidem, id est, diuinitatis eius secreta velabat: renibus autem, hoc est, corporali materiæ, quæ ex nobis castè sumpta fuerat, cohærebat: & media inter carnem, Deúmque posita, Deificandam, sanctificandámque sacris altaribus, & diuinis ignibus illustrandam, & conseruandam, secum ad cælos, naturam carnis imponit.]

Paradisus deliciarum.

113. Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 18. [Paradisum Spiritualem, quod mirabile est, posuit Spiritus sanctus in homine isto. Attamen qui mirum hoc videbitur, ritè perpendenti amplitudinem animæ eius; Nec enim paruæ amplitudinis est anima in qua plenitudo diuinitatis inhabitat. Igitur vt veriùs dicam ipsa talis anima, paradisus deliciarum Dei facta est, totum intra se plantatum continent paradisum scripturarum: lignum etiam vitæ in medio paradisi, id est, ipsam Verbi æterni substantiam in medio suo, lignum quoque scientiæ boni & mali, id est, tentationes ex nobis susceptæ infirmitatis. Nam quia per illud lignum, primus homo tentatus, & victus est, rectè illo infirmitas humana intelligitur, per quam iste tentatus, fidelis inuentus est: Tentatus, inquam, per omnia pro similitudine absque peccato, vt qui iam nouerat per scientiam, cognosceret etiam experimento figmentum nostrum, sciret expertus reprobare malum, & eligere bonum.]

Virgo nupta Pontifici.

Cyrillus lib. 12. in Leuit. vel potiùs Origenes hom. 12. in eundem librum Leuitici exponens quæ sit illa Virgo de genere suo, quam solam ducere poterat vxorem Pontifex. Maximus, (ait,) eam Virginem omnis labis expertem, fuisse sanctissimam Christi animam, Christo summo Pontifici nostro coniunctam, quæ idcircò dicta sit *de genere suo*, quia anima Christi ex genere & ex substantia fuit humanarum omnium animarum.

Aqua inter cælum & firmamentum.

Anastasius Synaita lib. 2. Hexaëm. *sub initium*, exponens quod sit cœlum superius, & firmamentum, & aqua intermedia, quorum mentio est in fronte Geneseos [Superioris (inquit) cœli natura incõprehensibilis, mihi videtur habere typum ac figurã diuinitatis, inaspectabilis & incõprehensibilis. Firmamẽtum autem quod ab imo ascendit, habet figuram Christi humanitatis, seu carnis. Aqua autem quæ cum eo ab imo ascendit, & intercepta fuit in medio primi, & quod propriè est cæli, & huius firmamenti quod ascendit ab imo; describit imaginem impollutæ eius animæ, quæ est media inter diuinitatem, & carnis crassitudinem, vtpotè quod sint hi duo cæli, ex quibus alterum quidem est aspectabile, alterum verò non cadit sub aspectum. Eius quod dictum est, testis est Gregorius in rebus diuinis præclarus, dicens. Domini animam esse intermediam inter diuinitatem & carnis crassitudinem: anima enim & aqua, dicuntur signa vitæ, in diuina Scriptura.]

Balsamum Deitatis & carnis.

114. Innocentius III. serm. de rosa, qui est secundus de quarta Dominica quadragesimæ, cum dixisset, rosam quæ ea die à Pontifice benedicitur, esse symbolum Christi, subdit. [Triplex est autem in hoc flore materia; videlicet, aurum, muscus, balsamum. Sed mediante balsamo, muscus coniũgitur auro: quia triplex est in Christo substantia, Deitas, corpus, & anima; Sed mediante anima corpus coniungitur Deitati, quia tantæ subtilitatis est diuina natura, vt corpori de limo terræ formato non congrueret vniri, nisi rationali spiritu mediante.]

Vmbra diuinitatis.

Origenes 2. Periarch. cap. 6. [Sicut vmbra corporis nostri, inseparabilis est à corpore, & indeclinabiliter motus ac gestus corporis suscipit & gerit, sic puto eum animæ Christi opus ac motum qui ei inseparabiliter inhærebat, & pro motu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, ostendere volentem, vmbram Christi Domini hanc vocasse, in qua vmbra nos vniremur in genubus.]

Spiraculum vitæ.

Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti c. 16. præmissa literali interpretatione verborum illorum, *& inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*, de anima Adami, addit, ea verba aptans ad Christum, & adiunctam animæ eius supernaturalem veluti animam. [Cæterum de isto digniùs atque diuiniùs intelligi oportet, quia inspirauit in faciem eius, spiraculum vitæ, id est inspirauit in faciem eius, spiritum vitæ, Spiritus sanctus plastes eius, opifex munditiæ eius, vt requiesceret in eo, statione æterna permansurus. Hic enim erat ille flos eius, illa requies eius, quem ipse sibi prophetica veritate polliciebatur.] Et mox. [In illam faciem, in illam glorioſæ animæ rationem, totus spirauit Spiritus iste, creaturâmque creatori, substantiam creatam Deo increato condignam, sua fecit plenitudine; id est, sapientia maturum, intellectu dilatatam, consilio prouidam, fortitudine constantem, scientia disertam, pietate mitem, sancto timore humilem. Non enim Verbum Dens hoc indigebat, vt Spiritu sancto repleretur; quippe de quo æquè vt de Patre Deo procedit idem Spiritus sanctus: sed anima creata, nostræ inopis naturæ creatura, cum carne sua, hoc opus habebat, vt acciperet hunc Spiritum: quem & accepit non ad mensuram, vt testatur Ioannes dicendo; *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum*, sed totam, vt iam dictum est, septiformem Spiritus gratiam, vnde & factus est homo in Spiritum viuificantem.]

Propitiatorium.

115. Magnificè Origenes l. 3. in Epist. ad Rom. ad illud capitis 3. *quem proposuit Deus propitiatorem*, vbi breuiter comprehensis iis quæ Exodi 25. dicuntur de propitiatorio, subdit. [Considerandum est, quibus in locis aurum quod in opere assumitur, aurum purum dicatur; quibus in locis aurum tantummodò, sine vlla adiectione ponatur. Quod ego in pluribus obseruans, deprehendisse mihi videor, quod sicuti cum adiectione *aurum purum* dicitur, indicet sanctam illam & puram Iesu animam, quæ, peccatum non fecit, nec inuentus est in ore eius dolus; & ipsi conueniant mensuræ istæ longitudinis, ac latitudinis propitiatorij. Hæc quamuis explanare sit arduum, placet tamen aptare illi animæ sanctæ singula quæque quæ de propitiatorio referuntur. Primò ergo videamus quod dicit, longitudinem propitiatorij, neque duos solum cubitos habuisse, qui numerus locandis generandisque aptari corporibus solet; Neque tres integros, qui numerus excedere appellationem creaturæ consueuit, & naturæ incorporeæ consecra-

ri,

ri; Duos ergo cubitos & dimidium, longitudinem dicit Propitiatorij, & vnum ac dimidium latitudinem. Quod si audere in talibus fas est quoniam dicit idem Apostolus de Christo, quod Dei & hominum mediator est, videtur mihi inter Deum & hominem media hæc esse omnia, quæ inferior quidem sit, à Trinitatis natura minus aliquid habens, nec tamen cum inde infra sit, duali numero qui in corpore positis deputatur, absque eximia & præcellenti virtutum suarum eminentia misceatur. Hoc enim ostenditur, quod mensuram eius supra duos habere aliquid designauit, licet minus tribus. Sed & quod latitudo eius, vnum & dimidium memoratur cubitum habere, propterea quidem de monade hac singulari quid fastius describitur, non tamen ex toto in dualem, qui interdum etiam pro immundis ponitur, creuisse. Quamuis enim carnem naturæ nostræ susceperit ex incontaminata tamen virginea assumpta, & casta sancti Spiritus operatione formata est: Propterea ergo & Apostolus de Mediatore differens, euidenti distinctione signauit dicens; *Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*; quo scilicet mediatorem, non ad Deitatem Christi, sed ad humanitatem quæ est eius anima, referendum doceret. Longitudo ergo ponitur eius, & latitudo. Longitudo illud significat quod tendit ad Deum, Trinitatique sociatur: Latitudo, quod inter homines, qui latam spaciosamque viam incedere soleant, conuersatur, & ideò *mediatoris* recte nomine nuncupatur, quia, vt diximus, anima hæc sancta media fuit inter diuinitatem Trinitatis, & fragilitatem humanitatis.] Per hæc verba mollitur, quod præmisit de ratione mediatoris per animam. Quamuis enim constet, Christum esse verè Mediatorem & Redemptorem nostrum, non ratione solius animæ suæ, sed ratione totius humanitatis; tamen quia anima est corpori principium agendi, & ratio fuit cur caro vniretur Verbo, (non enim vnita est caro, nisi intuitu animæ & mediante anima, vt suo loco vidimus:) idcirco tanquam valet, quod ratio mediatoris penes animam petatur. Sed pergit Origenes. [Hæc ergo intelligi potest Propitiatorium, secundùm ea quæ supra diximus; cui superponi dicunt duo Cherubin, vnus ex latere hoc, & vnus ex latere altero. Cuius ergo formam duo ista Cherubin habere existimanda sunt? Cherubin enim in nostram linguam interpretatum, *plenitudinem scientiarum* significat. Vbi ergo dicimus plenitudinem scientiarū, nisi in eo de quo dicit Apostolus; *In quo sunt omnes Sapientiæ & scientiæ thesauri absconditi*? De verbo Dei vtique hæc dicit Apostolus, sed & de Spiritu sancto similia scribit, cum dicit; *nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum, spiritus enim omnia scrutatur, etiam alta Dei*. Significat igitur, vt ego arbitror, in isto Propitiatorio, hoc est in anima Iesu, verbū Dei qui est vnigenitus filius, & Spiritum eius sanctum semper habitare: Et hoc est quod indicant duo Cherubin Propitiatorio superposita. Sed & illud obserua quod non dixit Cherubin vnum ex latere dextro, & Cherubin aliud ex latere sinistro, sed ait; Cherubin vnum ex latere hoc, & Cherubin aliud ex latere altero: vt ostenderet, in illo Propitiatorio, hoc est in anima Christi, sinistrum nihil fuisse. Sunt autem & pennata, duo hæc Cherubin: & non solùm pennata, sed & alas suas pandentia. Si quis Sanctorum summum habere à Deo testimonium meruit, dictum est, quod Deus esset cum eo, sicut ad Iesum Naue dicitur: *& Deus erat cum ipso, sicut fuit cum Mose famulo eius*. Sicubi verò pollicitatio maioris à Deo muneris datur, dicitur; *& ero in eis, & ambulabo inter eos*. Nullam verò inter homines ita beatam, & ita excelsam reperies animam, nisi hanc solam, in qua tantum latitudinis, tantum capacitatis inuenit Verbum Dei, & Spiritus sanctus, vt non solùm habitare, sed & alas expandere, & nouo Sacramenti ritu aliquando etiam volitare dicatur. Faciem quoque contra se inuicem super hanc beatam animam Cherubin vtraque habere dicuntur; per quod consors ei & consonus à filio Dei, & à Spiritu sancto, diuinitatis census infunditur. Vbi autem superponitur hæc anima Deo plena, in qua complacuit habitare omnem plenitudinem Deitatis? *super arcam*, inquit, *Testamenti*.]

Vrna aurea habens manna, plenitudinem sanctitatis.

S. Thomas 1.2. q. 102. art. 4. ad 6.

Ignis, thuribulo carnis humanæ illatus.

S. Augustinus serm. 98. de temp. [Abijt Aaron vt offerret incensum pro populo, & stetit inter viuos & mortuos, & mitigatus est furor Dei. Si intellexisti historiæ ordinem, & oculis, vt ita dicam, cernere potuisti stantem Pontificem medium inter viuos & mortuos, attende nunc ad Verbi huius celsiora fastigia, & vide quomodò verus Pontifex Iesus Christus, assumpto thuribilo carnis humanæ, de superposito igne altaris, (anima sine dubio illa magnifica, cum qua natus est in carne) adiecto etiam incenso, qui est Spiritus immaculatus, medius inter viuos & mortuos stetit, & mortem non permisit vitra grassari, sed sicut Apostolus dixit, *destruxit eum qui habebat mortis Imperium, id est diabolum*; vt qui in ipsum Pontificem Christum credit, iam non moriatur, sed viuat in æternum. Hoc fuit ergo mysterium, quod postea futurum, iam tunc Angelus ille, qui populum vastabat, expauit. Agnoscebat enim figuram thuribuli, & ignis & incensi, & qualis offerenda esset Deo hostia, ab eo qui medius mortuorum viuorúmque constituendus erat, præuidebat. Et illos quidem tunc imago præfigurata salnauit, ad nos autem salutis veritas ipsa peruenit. Neque enim indumenta Pontificis purpura, ac lana, byssóque contexta erubuisset Angelus ille vastator, sed ista quæ futura erant indumenta Domini & Saluatoris nostri singularis & magni Pontificis intellexit, & his cessit, quibus vtique vniuersa creatura inferior erat.

Velamen sancti sanctorum.

117. Anastasius Synaita lib. 4. de rectæ fidei dogmatibus, *sub finem*. [Se esse Deum declarabat obuelatum carne, quam vocat Paulus, καταπέτασμα, *velamen* scilicet. Est siquidem καταπέτασμα, velum id quod tegendis sanctis oppanditur, & quæ sanctissima sanctorum sunt protegit, in quæ semel singulis annis solus ingreditur Pontifex, pro se & populi ignorantis repropitiaturus. Deum itaque quod operiebatur, priore quidem velo, *sanctum*; quod autem secundo, *sanctum sanctorum* dicebatur. Quare multa freti fiducia dicimus, primum quidem velum designasse corpus Christi: secundùm autem, animam. Sicut enim collatione habita ad corpus illud sanctum, anima est adoperta corpore, quasi priore velo: perinde & ad Deum Verbum, secundum velamen, anima vtique est.]

Domus Dei.

Euthymius ad illud Psalmi 41. *transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei*, tabernaculum admirabile sacrum Christi corpus sine semine compactum exponit. Locum tabernaculi, ait esse Verbum de quo dictum legimus. *Est locus apud me*. Tandem *domum Dei*, ait esse Christi animam.

Domus sapientiæ.

118. Gillebertus, aut quiuis alius autor altercationis Synagogæ & Ecclesiæ cap. 10. [Si sedes sapientiæ anima iusti, multo magis domus sapientiæ anima Christi. Ampliùs dicere debui, si amplius dicere potuissem. Quia enim sapientia in ea habitat, ideo *domus* dixi: sed quia corporaliter habitat, ideò amplius dicere debui.]

Prosequitur hæc pluribus, tum addit. [Dei igitur habitaculum dignum, puta Christi anima, quamuis assumpta, sapientiæ tamen immutabili vnita, scientiæ plenitudinem habuit, & hoc sine mensura. Sapientia ergo ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Quænam sunt istæ columnæ? Spiritus Domini: Spiritus sapientiæ, & intellectus, consilij & fortitudinis scientiæ, & pietatis, ac timoris Domini. Ecce habes columnas septem, in domo Domini. Sed vnde sunt excisæ? De monte vmbroso & condenso, de monte æternitatis, de monte diuinæ maiestatis. Porrò columnas istas de monte excisas, in ædificium domus suæ posuit, & tamen montem non minuit.]

Vsus doctrinæ.

Vsus doctrinæ esse potest, sensus commiserationis non perfunctorius, ex eo quod anima tam benedicta, tantis Dei benedictionibus præuenta, tot extraordinariis decoribus illustrissima, nostri causa per totam Christi vitam, tam acerbè diuexata, tot tantisque ærumnarum molibus, facta sit obnoxia. Manuducunt ad hunc de sanctissima Christi anima sensum, illa ipsiusmet Christi apud Ieremiam c. 12. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius.* Quibus verbis Hieronymus, Theodoretus, aliique annuunt contineri sensum quem indicauimus. Et verò quem attentiùs ista recogitantem non tangat, tam electæ, tam Deo amatæ animæ, talis támque diuturna vexatio?

SECTIO II.

De aduentitiis perfectionibus, cùm naturæ, tum gratia ornantibus facultates humanas Christi Domini.

119. A Perfectione substantiæ, progredior ad perfectionem humanarum Christi facultatum: quæ vt supra constitutum est, totidem in Christo fuerunt, ac in nobis; nempè si agatur de superioribus, quæ & rationales dicuntur, intellectus & voluntas, ac eis subiuncta facultas exequens, seu vis motrix inorganica. Si autem sermo sit de facultatibus irrationalibus, aliæ consequuntur gradum animæ vegetantem, aliæ sentientem. Sed quod circa vim motricem inorganicam, itémque circa potentias vegetatiuas nulla occurrat perfectio quæ considerationè specialem deposcat; vt neque circa sensitiuas facultates externas aut internas; idcirco intellectum dūtaxat, & voluntatem, & appetitū, subiunctámq; ei potentiā motiuam corpoream, siue exequentem attingemus. Auspicandum verò est ab intellectu, quippe cæterarum omnium facultatum principe, & vt Philo Iudæus scitè dixit l. quod Deus immutabilis, *animæ oculo*: ita vt quemadmodum eodem Philone iudice, visus est Rex sensuum, ita facultatū superiorum Rex & princeps, sit intellectus: cuius ratione Christus à Theodoreto orat. de carit. *fons veritatis & abyssus cognitionis*, nominatus est: vt propterea non vulgari bolide ad tentandam eum abyssum, nobis sit opus. Inde ad voluntatem, & reliquas potentias propositas delabemur.

CAPVT I.

De naturalibus & supernaturalibus perfectionibus, humani intellectus Christi Domini.

STatuam primò varias perfectiones naturæ & gratiæ in Christi Domini intellectum, earúmq; existentiam stabiliam: tum sigillatim de singularum quidditate & causis disseram. Quo spectat tractatio obiecti, actus, & habitus vniuscuiusque notitiæ humanum Christi intellectum exornantis. Actus enim est maxima perfectio potentiæ, quæ tota in actum colliuat. Impossibile autem est actum perspicere, nisi & obiectum, & habitus, siue actus quilibet primi ad potentiam adiuncti intelligantur. Hæc sunt quæ de perfectionibus cùm naturæ tū gratiæ, humano Christi intellectui collatis, tractanda occurrunt. Quæ verò ad depulsionem imperfectionum nostratiū ab intellectu Christi pertinēt, seorsim exequar.

Christum, formaliter per notitiam increatam intellexisse, vel intelligere potuisse, qui dixerint.

120. Verùm quia intellectus Christi de quo perficiendo agitur, non est nisi humanus; hic autem perfici non potest nisi per intellectionem, eiúsve adiuncta; præmittendum ante omnia est, humanum Christi intellectum esse notitiæ creatæ capacem. Constat enim intellectum idcirco conferri, vt fiat vel fieri possit intellectio. Quorsum enim daretur potentia, nisi anima esset capax actus? Imo si nihil est quod dedeceat, alitérve prohibeat, non est congruum vt potentia semper feriatur, torpeátque otiosa. Ac proinde fateri adigimur, intellectum Christi humanum, esse capacem intellectionis creatæ per intellectum Christo collatum producibilis, eámque reuera per Christi intellectum fuisse elicitam. Hoc pono contra errorem quorundam, quibus visum est, animam Christi non alia cognitione vsam esse, quàm diuina & increata. Pro quo errore citari potest Ioannes de Ripa. Nam quamuis eius argumenta quæ larè profert Capreolus in 3. d. 14. q. 1. art. 2. *in argumentis contra primam* tantùm probent id esse possibile, tamen autoritates ex quibus postremò argumentatur, monstrant eum existimasse ita quoque de facto accidisse, & Christum notitiæ creatæ expertem, diuina sola potitum saltem ad contuēdum Deum. Pro eadem possibilitate cognitionis diuinæ formaliter communicatæ intellectui humano, ita vt per eam intelligat, Capreolus 23. argumenta ab aliis apud Adamum prolata recitat. Citari item in eam rem soler Ioannes de Neapoli. Inter antiquos fusè laborauit pro abroganda Christo scientia creata, Hugo Victorinus tom. 3. tract. de sapientia animæ Christi: vbi quamuis initio, illud dumtaxat quærere videatur, an scientia Christi æquet diuinam; tamen eò tandem deuenit, vt scientiam Christi creatam, malit abrogatam. Eius hæc sunt verba. [Quicumque in eo persistunt, vt hoc asserere contendant, quod alia fuerit illa sapientia, quā anima Christi, sapiens extitit, alia, quæ animæ Christi vnita fuit, ego nemini præiudicium facere volo: videant ipsi quo sensu hoc asserant, ne fortè carnale sit, magis sua quàm vera pronuntians. Hoc vnum ego indubitanter affirmo; quod aut alia sapientia præter diuinam in anima Christi non fuit; aut si alia fuit, æqualis illi non fuit. Hoc credenti, quod non credit, non benè cedit. Ad cætera ego non cogo sed suadeo.] Idem docet in Dionysium de cœl. Hierarch. Eandem sententiam tenere videtur Gillebertus in altercatione Synagogæ & Ecclesiæ cap. 20. refellens quemdam qui dixerat Christum minùs fuisse sapientem in præsepio, quàm in patibulo. Cæterum vel opus illud non est Gilleberti, vel tantùm ibi voluit animam Christi non creuisse in cognitione, quandoquidem vniebatur diuinæ scientiæ ab initio: ideóque nihil eam vnquam fugere potuit, quod is quem ibi impugnat, diffitebatur. Nam saltem per diuinam scientiam, omnia à suæ conditionis initio sciuit, quod vnum probant argumenta illius Autoris. Esse tamen verè in anima Christi scientiam creatam, probat ex instituto indubitatus Gillebertus serm. 8. in Cant. & contrarium eiusdem placitum refellit. Vt in eius rei discussionem accuratè descendamus, duo sunt hic attendenda. Primùm spectat, an de facto verum sit, nullam fuisse in Christo notitiam

creatam,

creatam. Secundum spectat ad possibilitatem ; an videlicet potuerit anima Christi, reddi formaliter cognoscens per diuinam intellectionem.

Vera sententia, fuisse in Christo intellectionem creatam.

121. Nullam fuisse in Christo creatam notitiam, hæreticum videtur. Christus enim plerosque actus humanæ intellectionis infra referendos elicuit, v. g. discursum & actus enunciatiuos compositos qui in Deum non possunt cadere. Profectus quoque in Sapientia, qui Christo tribuitur Lucæ 2. quomodocunque explicetur, non potest valere de Sapientia diuina, cuius in Christo nullus fuit profectus. Deinde frequentissimè Concilia & Patres in confutatione Monothelitarum, tradunt, pro duplici Christi natura, duplices in eo facultates & operationes esse agnoscendas. Cum ergo fides doceat, Christum duplici intellectu fuisse præditum, diuino scilicet & humano, fatendum est, duplicem ei intellectionem esse assignandam. Et præter generalia Patrum ac Conciliorum dicta de geminis Christi facultatibus & operationibus, illa ipsa specialia argumenta quæ protulerunt ad stabiliendas duplices Christi volitiones, æquè vrgent pro duplicibus intellectionibus, seruata proportione. Tandem certum est ex fide, fuisse in Christo nolitionem creatam. Ita enim definitum est contra Monothelitas ; Et ex eo etiam probari potest, quod absque volitione creata, Christus nihil meruisset. Atqui volitio creata subordinatur essentialiter intellectioni eiusdem prorsus naturæ quæ procudit volitionem : quia radicatio potentiarum essentialiter subordinatarum ad inuicem, qualis sunt intellectus & voluntas, non potest habere locum, nisi ambæ illæ facultates, eidem radicali principio, hoc est eidem naturæ inplantarentur. Nam principium radicale cui potentiæ subordinatæ conferuntur, & ratione cuius retinetur potentiarum radicatio, est illud principium quod cum vtraque facultate influit. Atale non est suppositum, quod ex se non est actiuum, sed natura. Vt igitur voluntas creata operetur, radicanda est in ea ipsa anima cui intellectus implantatur : animæ autem Christi, solus creatus intellectus conseritur, quoniam facultas particulatem eius cooperationem deposcens. Igitur ex voluntatis creatæ actione quæ Christo negari nullo modo potest, rectè colligimus intellectionem Christi creatam ei prælucentem.

Nec intellectum Christi humanum, alia notitiâ potuisse intelligere.

122. Hoc porrò postremum argumentum, non modò probat esse de facto in Christo cognitionem creatam, sed impossibile quoque esse aliter fieri, siquidem agatur de cognitione volitioni creatæ prælucente. Inde tamen non habetur vniuersè, quod in secundo puncto proposito quærebatur, an scilicet absolutè impossibile sit, animam Christi cognoscere per notitiam creatam : an verò id possit, saltem absque ordine ad volitionem subordinatam. Posset enim Christi anima, intelligere aliquid, etiamsi intellectioni illi nulla esset subiungenda creata volitio. An ergo ea notitia posset fieri formaliter per actum diuinum increatum animæ Christi cuiusque intellectui coniunctum ? Negandum est id fieri posse, cum longè communissima Doctorum sententia, quam Vasques 1.2.d.7.c.2. probat ex verbis 6. Synodi act. 17. in confess. fidei, quibus Synodus allegato S. Leone, ait duas esse statuendas in Christo, pro duplici natura, operationes. Tum subdit, [neque enim in quoquam, vnam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ ; vt neque quod creatum est in diuinam educamus essentiam, neque quod eximium est diuinæ naturæ, ad competentem creaturis locum deijciamus.] Hic tamen locus non probat impossibile esse intellectum creatum intelligere per actionem increatam, quod tamen probandum esset ; sed tantùm probat, impossibile esse operationem Dei esse creaturæ naturalem, quod ex terminis patet esse impossibile : quamuis absurdissimè à Monothelitis quos ibi damnat Synodus, admitteretur : Perperam igitur Aquarius in 3.d.24. ex loco proposito infert, sententiam quam excutimus, non posse defendi à Catholico. Aptiùs videtur adduci posse Agatho Papa Epistola ad Augustos, quæ habetur actione 4. eiusdem Synodi verbis illis quæ subijcit post adductum locum B. Augustini ex l. 5. contra Iulianum. [Non potest Angelica natura, diuinam habere voluntatem aut humanam ; neque humana natura, voluntatem Dei, vel Angeli : sicut neque alterius quàm est, quisquam naturalem habere poterit motum, nisi quod est naturaliter, aut creatus est.] Accidit ratio, quia intelligere est actus vitæ, atque adeò duo dicit quæ impossibile est cadere in actum increatum respectu intellectus creati ; nempè dependentiam à principio interno, & receptionem in eo per informationem. Nam viuere est agere intrinsecè, & mouere ac perficere seipsum ; quod non fit nisi efficiendo & recipiendo actionem. Cum ergo impossibile sit, actum diuinæ intellectionis ab intellectu nostro effici, eíve inhærere, impossibile quoque erit, intellectum nostrum reddi formaliter intelligentem per eum actum.

123. Et hinc habetur manifesta disparitas, inter actum diuinæ notitiæ collatum cum intellectu nostro vt per eum actum intelligat, & diuinam essentiam habentem rationem actus primi respectu intellectionis creatæ ; quo exemplo aduersarij sententiam suam confirmant, cum tamen vt ex proximè dictis liquere potest, sit magna omnino differentia, inter vnionem diuinæ essentiæ per modum speciei intelligibilis impressæ, cum intellectu creato, & vnionem actus diuini, item cum intellectu creato. Nam vnio illa in ratione speciei impressæ, est tantùm vnio comprincipiatiua & coeffectiua notitiæ ; neque postulat vt quod speciei impressæ locum tenet, efficiatur ab intellectu cui vnitur, eúmve informet. Nam iuxta probabilissimam sententiam, gustatilia & tactilia, absque vlla informatione potentiæ tangentis aut gustantis, per meram appositionem & assistentiam, vniuntur ei ad modum speciei impressæ, quæ præsentibus obiectis ipsis superuacanea foret. Itaque nulla est repugnantia in tali vnione Dei cum intellectu nostro, ad modum actus primi determinantis ad talem intellectionem, vel ad huius dumtaxat obiecti repræsentationem formandam, & quidem in variis subiectis inæqualem cum applicatio ad coefficiendum sit libera. In his inquam nulla est repugnantia, quia nulla ad id Dei à nobis dependentia, vel eius in nobis inhæsio exigitur, vt subtiliter sed planè mysticè, & pro more suo ænigmaticè attigit Caietanus 1.p.q.12.art.2. *circa ad 3.* At vnionem actus secundi quo formaliter reddamur intelligentes, necesse omnino est formalem esse, & cum inhæsione in potentia intelligente : à qua etiam necesse est, vt actus ille secundus efficienter dependeat. Si enim hæc abessent, potentia non posset dici intelligere per huiusmodi actum : quia vt dicebam, intelligere, cum sit vita actualis & perfectio intrinseca sui ipsius à seipso, vtramque illam habitudinem dependentiæ effectiuæ & inhæsionis includit, quas in diuinum actum cadere, est impossibile.

Æquè facilè depelli ex dictis potest, alterum exemplum quod aduersarij placito suo obtendunt, nempe diuinæ subsistentiæ, quæ vniri potest cum natura creata. Quidni enim diuina intellectio vniri item possit cum intellectu Christi, eúmque formaliter intelligentem præstare, sicut diuina subsistentia, humanitati

seipsâ & formaliter præstat subsistere ? Disparitas est ex dictis perspicua. Nam subsistentia diuina, est tantùm terminus substantialis : de ratione autem termini, non est inhærere, sed quamuis subsistat, poterit esse terminus naturæ, dummodò ei vniatur, quod potest fieri, citra inhæsionem ac informationem. Item de ratione termini substantialis, non est, effici à natura terminanda substantialiter. At actus quo intellectus formaliter redditur intelligens, necesse est & vt inhæreat potentiæ quæ formaliter per eum intelligit, & vt insuper ab ea effectiuè pendeat. Quorum neutrum cadere potest in diuinam scientiam. Imò neque in vllam diuinam perfectionem ; ac proinde nulla diuina perfectio potest vniri creaturæ, præter subsistentiam : quia vt rectè attigit Capreolus supra, *in responsione ad 1. contra 1.* [Diuinum esse non potest communicari creaturæ formaliter tanquam principaliter per illud existenti, sed quasi cuidam coëxistenti alteri supposito, cui formaliter conuenit tale existere. Secus autem est de communicatione intellectionis, aut notitiæ, aut perceptionis cum intellectu vel potentia perceptiua, inter quæ requiritur communicatio realis informationis, aut realis identitatis.] Sensus est, subsistentiam cum sit tantùm terminus naturæ cui communicatur, non communicari creaturæ formaliter tanquam principaliter per illam existenti, ad quod exigeretur communicatio realis informationis vel identitatis. At subsistentia communicatur tantùm naturæ, tanquam coëxistenti alteri ; nempe supposito cui principaliter conuenit existere, ad quam communicationem, neque realis identitas neque inhæsio termini communicati exigitur ; sicut exigeretur ad communicationem reliquarum diuinarum perfectionum creaturis faciendam ; quia principaliter darent esse suum subiecto cui communicarentur, eique inhærere & ab eo effici deberent. Vnde talis communicatio est impossibilis. Alia quædam ex scripturis malè pro placito proposito adductis, refert & retundit Gillebertus serm. 8. in Cant.

Ordo tractationis, de perfectionibus intellectus Christi Domini.

124. Quare intellectum Christi humanum, creatæ intellectionis capacem fuisse, eámque de facto elicuisse ; diuinæ autem notitiæ fuisse prorsus incapacem, nec potuisse per eam reddi formaliter cognoscentem, extra controuersiam esto. Vnde quia intellectus Christi humanus, est intellectionis creatæ, magnæ vtique perfectionis capax, nec alterius perfectionis capax est, quàm vel notitiæ creatæ, vel eius perfectionis quæ cũ creata intellectione connectatur ; puta cum principiorum intellectionis creatæ, aut effectuum quos intellectio sic elicita producit & infert intelligenti ; duo hîc nobis præstanda erunt ; nempe primùm statuenda erit varietas notitiarum creatarum quarum humanus Christi intellectus capax est, cùm intra naturæ ordinem, tum intra ordinem superiorem. Habuit enim Christi intellectus, & naturales & supernaturales operationes, quarum omnium in Christo existentiam, & existentiæ initium statuere primùm oportebit. Deinde existentia huiusmodi actuum stabilita, quales quæque sint, & vnde principientur, cùm efficienter, tum obiectiuè, ac determinatiuè, quærendum erit. Quibus expositis, nihil erit quod ad plenam intelligentiam perfectionum aduentitiarum intellectus humani Christo implantati, desideretur.

Scientia naturalis, verè in Christo.

125. Naturalem cognitionem in Christo fuisse, dubitare non licet : consentiúntque in eo omnes Theologi vel in 3. d. 13. & 14. vel 3. p. q. 12. Nec pauci de hac cognitione accipiunt, quod de profectu Christi in Sapientia, traditur Lucæ 2. Idem clariùs innuunt illo Isaiæ cap. 7. *antequàm sciat puer vocare matrem.* Quamquam autem eum locum Sanchez ibi aliò flectit, tamen eadem verba repetuntur cap. 8. vbi apertissimè ex omnium Patrum interpretatione dicuntur de Christo, qui antequam sciret vocare Patrem & matrem, spoliaturus erat Damascum. Optimè item ad hanc rem facit, illud ex eodem 7. capite, quod de hac scientia latè accipit Richardus Victorinus l. 1. de Emanuele c. 15. *butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malũ & eligere bonum.* Subdens piè admodùm c. 16. quantoperè scientiam nostram perfecerit Christus, & quàm eminentem scientiæ plenitudinem naturæ nostræ paruerit, susceptione humilis huius & despicatæ cognitionis quam consequenter ad susceptam humanitatem vsurpauit. Connaturale enim est humanæ naturæ, vt obiectis externis in sensus externos incurrentibus, sensus externi determinentur ad sentiendum ; sicque determinati, sensum internum ad negotiandum circa idem obiectum abripiant. Vnde per sympathiam, excitatur & determinatur intellectus vt naturaliter intelligat. Quod similitudine apparitorum & iudicijs in tribunali sedentis, pulcherrimè explicat Themistius in paraphrasi de anima, nec minùs concinnè his verbis Philo lib. quod Deus sit immutabilis. [Sensus (sicut alluſio Græci nominis ad εἰς θεὸν, indicat,) obiecta infert intellectui. In hoc enim capax amplissimúmque pennarium, visus, auditus, & cæteri sensus, reponunt omnia. Imaginatio verò est figuratum in animam impressio. Nam quiquid important sensus singuli, hæc obsignat suo charactere, tanquam annulus. Intellectus autem refert ceram, impressum sigillum excipiens, & seruans apud se, donec id oblivio memoriæ hostis obscuret, aut in totum aboleat.] Hunc ergo nobis connaturalem cognitionis partum, verbum diuinum ad pauperiem nostram dimittens sese, nequaquam est dedignatum.

Peti porrò hinc potest ratio discriminis inter Christum & alios Beatos, si vera est sententia quam circa eos tuetur Lessl. 2. de summo bono à num. 156. & iam olim aliqui apud S. Thomam lect. 1. in c. 13. prioris ad Corinth. nempè quod non sit apud Beatos locus scientiæ naturali hîc acquisitæ, eo quod habeat conceptus simplices abstractiuos valdè confusos, quippe ab accidentibus, quæ sola perspicuè nouimus, translatos ad substantiam, eique appropriatos : quæ cum sit improprijssima cognitio, Beatorum statum dedecere videatur. Quicquid inquam sit de ea sententia quoad alios Beatos, (ratio sanè qua D. Thomas ea lect. 3. illam impetit, non est admodum valida :) circa Christum tamen viatorem, aliter est sentiendum. Quamuis enim tunc semper fuerit comprehensor, tamen simul hîc fuit viator. At viatorem non decuit spoliari modo notitiæ nobis connaturalis, & quoad formale suum euidentis, nec nisi quoad simplices præsuppositos, obscure ac adulterinæ. Esto, fides vt postea videbimus, quia & quoad formale suum obscura est, & nullo modo est nobis connaturalis, debuerit Christo, etiam viatori deesse ob plenitudinem luminis beatifici, quo etiam in via potiebatur. An verò extra viam Christus scientiam hanc acquisitam retinuerit, idem esto de eo quod de reliquis Beatis iudicium. Hic certè ; quod vnum nunc contendimus, ea carere non debuit, vt verus homo per omnes humanæ naturæ actus, assumptam à se in veritate humanam animam, testaretur.

Dicitur acquisita, & experimentalis.

126. Passim hæc scientia, provt ex ingressu obiecti naturaliter excitatur, vel inde excitato intellectu vlteriùs per inuentionem aut negotiationem propriâ exercetur, nominari solet *acquisita* : nimirum quia cum per sensus paretur, sensus autem initio ob dispositionem subiecti

subiecti functiones suas obire nequeant; aduenit tantum procedente tempore, atque adeò non comprodiscit, sed postea acquiritur. Provt autem Christus, alio notitiæ genere aliquid perspiciens, sed quasi speculatiuè; mox verò interuentu determinationis sensitiuæ ita idemmet obiectum cognoscit, vt veluti palpet & contractet illud; sic eadem scientia denominatur *experimentalis* iuxta illud S. Anselmi l. 1. cur Deus homo c. 9. [Christus didicit ex his quæ passus est obedientiam quia quod per scientiam non ignorabat, experimento didicit.] Egregiè hanc scientiam, & quomodò Christo aduenerit, expressit serm. 56. in Cant. tractans illud, *en ipse stat post parietem nostrum, prospiciens per fenestras*, quod sic aptat ad Verbum carni adiunctum. [Appropriauit parieti cum adhæsit carni. Caro paries est, & appropiatio sponsi, Verbi Incarnatio. Porrò cancellos & fenestras per quas respicere perhibetur; sensus, vt opinor, carnis, & humanos dicit affectus, per quos experimentum cæpit omnium humanarum necessitatum. Denique *languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Humanis ergo affectionibus sensibúsque corporeis, pro foraminibus vsus est & fenestris, vt miserias hominum homo factus experimento sciret, & misericors fieret. Sciebat & ante, sed aliter. Sciebat denique virtutem obediendi ipse Dominus virtutum: & tamen; teste Apostolo, *didicit ex his quæ passus est, obedientiam.* In hunc modum, & misericordiam didicit, etsi misericordia Domini ab æterno. Docet hoc quoque idem gentium Doctor, vbi cum asserit, *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret.* Videsne factum esse quod erat, & quod nouerat didicisse, & sibi apud nos quæsisse primas & fenestras, per quos calamitates nostras diligentiùs exploraret.]

Et l. de gradibus humilit. *sub initium.* [Sed vt alienam miseriam miserum cor habeas, oportet vt tuam priùs agnoscas, vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias; exemplo scilicet Saluatoris nostri, qui pati voluit, vt compati sciret, miser fieri vt misereri disceret, vt quomodò, (sicut de ipso scriptum est) *didicit ex his quæ passus est, obedientiam*: ita & misericordiam disceret: non quod ante misereri nesciret, cuius misericordia ab æterno, sed quod nauiq; sciebat ab æterno, temporali discit experimento.] Et latè postmodùm monstrat, hæc de ipso Christo in semetipso, non in persona corporis quod non sumus, accipi oportere. Eo tamen experimento, Christum negat sapientiorem factum, sed nobis visum propinquiorem. Et mox. [Priusquàm se exinaniisset formam serui accipiens, sicut materiam & subiectionem expertus non erat, sic misericordiam vel obedientiam non nouerat experimento. Sciebat quidem per naturam, non autem sciebat per experientiam. At vbi minoratus est, non solùm à semetipso, sed etiam paulò minùs ab Angelis, (qui & ipsi impossibiles sunt per gratiam, non per naturam) vsque ad illam formam in qua pati & subiici potest, quod vtique (sicut dictum est,) in sua non posset, & in passione expertus est misericordiam, & in subiectione obedientiam. Per quam tamen experientiam, non illi, (vt dixi, scientia, sed nobis fiducia creuit, dum ex hoc misero genere cognitionis, is à quo longè erauerramus, factus est propior nobis.]

Aperte porrò agnoscit S. Bernardus, ac etiam Lauentius Iustin. de casto cõnubio Verbi & animæ c. 10. notitiam huius scientiæ, & non modò progressionem ac profectum in ea per accessum temporis, sed planè primordia vt nobis contingit. Qua in re displicet Richar. Victor. l. 2. de Emman. cap. 16. qui admittit quidem Christum processu temporis profecisse in scientia experimentali, addit tamen eam scientiam fuisse primùm in Christo ab ipso momento conceptionis, ita vt quæcunque aliquando perfectiùs experimentaliter cognouit processu temporis, eadem iam tunc experimentaliter perceperit. Sed hoc est contra vocis notionem proximè propositam, nec potest verum asseri nisi per multiplicationem immensam miraculorum, quibus omnes Christi sensationes quæ tota vita exercuit, & subiunctæ eis mentales notitiæ, dicantur Christo inditæ in primo momento quo factus est, quod nemo non videt absurdissimè affirmandum.

Fuisse in Christo naturalem scientiam infusam per accidens, qui censuerint.

127. Hæc est scientia Christi acquisita, & nullatenùs infusa: ad quam reuocanda est, (si in Christo datur,) alia intellectus perfectio, substantialiter, vt sic dicam, & specificè eadem cum scientia acquisita, sed ab ea discrepans penes causam efficientem & originem; nempe quia hæc diuinitùs infunditur per accidens. An hæc scientia infusa per accidens, sit Christo cõcessa, difficultas est, in qua non est improbabilis sententia affirmans, quam docuit D. Thomas in 3. d. 14. & q. 20. de verit. art. 2. Sequitur Franciscus à Christo eadem dist. 14. q. 3. Præpositus 3. p. q. 12. n. 14. & Suarez 3. p. t. 1. d. 30. sect. 2. qui tamẽ distinctionem adhibet. Considerat enim in scientia, habilitates & species impressas. Rursus autem species, vel sumuntur provt simpliciter repræsentant obiecta, vel provt repræsentant obiecta iam percepta, quod apud plerosque non postulat speciem planè nouam, sed solam modificationem speciei præiacentis. Scientiam ergo naturalem, provt habilitates, id est qualitates merè facilitatiuas, insupérque species obiectum non præcognitum spectantes complectitur, existimat Suares, esse Christo infusam per accidens. Id verò negat de scientia, provt continet principium præcognoscendi obiecta præcognita; siue illud principium sit quædam & habilitas & species integra, siue vt alij existimant, sufficiat modificatio. Deus enim non potuit infundere per accidens huiusmodi scientiam, quia nisi eius actio præcesserit, erit principium falsum, quod à Deo infundi vel non potest, vel non decet. Sed hæc distinctio, mihi videtur non esse solida. Nam scientia quæ est principium recogitandi siue recolendi actus præelicitos, quidquid tandem ipsa sit, non potest initio infundi, priusquàm actus sint eliciti; idque tam valet de scientia naturali, quàm de omni alia scientia, etiam supernaturali & per se infusa. Quorsum ergo ea distinctio hic obtruditur, tamquam peculiariter locum habens in scientia naturali? Quare hæreamus in sententia quæ simpliciter admittit in Christo naturalem scientiam infusam per accidens. Cur ea concedatur Christo, rationem dicunt qui eam asserunt, tum ex eo quod necesse sit eam perfectionem Christo nõ negare quæ fuit in Adamo, cui hanc scientiam fuisse concessam, latè confirmat Suares lib. 3. Cosmop. cap. 9. Tum etiam ex eo quod nisi id admittamus, fatendum erit Christum carere notitia clara naturali plurimorum obiectorum quæ per scientiam acquisitam numquam erat percepturus, quod incommodum his autoribus censetur.

Contrarium placet.

128. Mihi probabilior videtur sententia, quam retractata priore docuit D. Thom. 3. p. q. 9. art. 4. & q. 12. art. 2. sequunturque Aluarez 3. p. d. 53. Vasq. d. 55. cap. 2. & 3. Ragusa d. 103. Becanus c. 9. q. 6. & alij, iuxta quos nulla est in Christo naturalis scientia infusa per accidens. Et ratio est, quia cum Christus ad paupertatem nostram vltrò ac volens se demiserit, omnia quoque nobis connaturalia quæ statum eius non dedecerent, lubens admisit. Cum ergo connaturalis homini parandæ naturalis scientiæ modus, non sit per infusionem, sed per impressionem ab obiectis factam, non est

quod miracula non necessaria comminiscamur : sed concedendum est, Christum & species exteriùs ab obiectis impressas accepisse, & vi earum naturaliter ad sensationes externas, indéque per sympathiam ad internas, & ad intellectionem, determinatum fuisse, sicut & nos determinamur. Per actus verò, inusti sunt habitus facultantes, & species quæ essent vestigia intellectionis præelicitæ : atque ita verè Christus in hac scientia profecit, quod voluisse S. Lucam, cum dixit Christum profeciſſe Sapientia & ætate, censuit Toletus in c. 2. Lucæ annot. 86. mihique videtur idem velle S. Fulgentius l. 3. ad Trasim. cap. 18. admittens in ipsa Christi anima, profectum quoad Sapientiam. Et pulchertimè his verbis S. Ambros. l. de Incarn. Dom. Sacram. cap. 7. astruens in Christo animam humanam per geminam in Christo Sapientiam, diuinam scilicet & humanam, & monstrans profectum Sapientiæ. Christo tributum, de humana accipiendum esse. [Quomodò proficiebat Sapientia Dei ? Doceat te ordo verborum. Profectus ætatis, & profectus Sapientiæ, sed humanæ est. Ideò ætatem ante præmisit, vt secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim, non diuinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat Sapientia hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu Sapientia. Iesus autem proficiebat ætate & Sapientia.] Et mox. [*Puer*, nostræ nomen ætatis est; nec confortari virtus poterat Dei, nec crescere Deus, nec altitudo Sapientiæ Dei, nec plenitudo diuinitatis impleri. Quæ igitur implebatur, ætat non Dei, sed nostra Sapientia. Nam quomodò implebatur, qui vt omnia impleret, descendit ? Per quem autem sensum, vt Esaias dixit, Patrem puer nesciebat aut matrē ? scriptum est enim ; *priusquam sciat puer patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ.* Sapientiam enim Dei, futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis Infantia, per humanam vtique imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat.]

Non poterat S. Ambrosius, luculentiùs & expressiùs acquisitam Christi scientiam, naturaliter vt in nobis assolet, exorientem & proficientem describere. Alios Patres similiter locutos, infra referemus, excludentes à Christo ignorantiam. Quare ratum esto, non fuisse in Christo naturalem vllam scientiam, infusam per accidens, sed dumtaxat acquisitam.

Ad firmamenta aduersariorum.

129. Quæ verò in contrarium adducuntur, dissolui possunt nullo negotio. Fatemur enim Adamum, quia visione beata carebat, & mox à creatione priuandus erat scientia per se infusa, accepisse ab initio naturalem scientiam infusam per accidens ; non modò iuxta mensuram proportionalem ætati in qua à Deo formatus est, sed etiam quantum ferebat necessitas, qua & ipse, & omnes eius posteri laborassent, nisi eo Dei beneficio liberaliter fuisset præuentus. At in Christo, nulla talis viguit necessitas : & affulgens ei scientia infusa atque beata, abundè suplere potuit omnem vsum scientiæ naturalis infusæ per accidens. Fatemur præterea, Christum naturali scientia, & clara plurimorum obiectorum notitia, fuisse destitutum, vi animæ suæ, & quarumuis substantiarum, etiam materialium. Id enim absurdum non debet videri, quia Christus per scientiam naturalem ea tantùm cognouit intuitiuè, quæ sunt connaturaliter à nobis perceptibilia interuentu specierum à sensibus haustarum. At species illæ, non habent vim exhibendi perfectè naturam vllam substantialem. Imò ob eum cognitionis nostræ intellectiuæ in hac vita nexum cum sensibus, & speciebus per eos haustis, anima nostra, quæ ob summam cum intellectu coniunctionem posset fungi munere speciei impressæ ad sui cognitionem cudendam, non se cognoscit intuitiuè. Itaque Christus non habuit substantiæ vllius, & reliquorum obiectorum propositorum, notitiam claram naturalem, infusam per accidens ; sed ea tantùm perspexit per scientias superiores, per se infusam, & beatam. Quin etiamsi per scientiam inferiorem cognouisset obiecta illa intuitiuè, species illius cognitionis non essent dicendæ infusæ per accidens ; quippe quæ per sensus comparari non possent ; sed dicendæ essent infusæ per se, licet absque supernaturalitate, vt species Angelorum.

Aptiùs ad scientiam naturalem per accidens infusam, referentur gratiæ quædam intellectuales gratis datæ, entitatiuè naturales, nec nisi per accidens infusæ, quasi in Christo fuisse habitualiter ; certum esse censet Suares disp. 8. de fide serm. 2. num. 11. Eiusmodi est, gratia interpretandi benè & ordinatè sensa sua : item gratia linguarum, ac diuersorum idiomatum expeditè efferendorum. Et sanè si qualitas aliqua permanens vltra species impressas ad id exigeretur, non videretur dubium, quin ea qualitas diuinitùs indita, esset tantùm infusa per accidens, ac proinde huc pertineret. Est tamen admodùm verisimile, solam naturalem ingenij bonitatem, speciebus armatam & habilitatibus facilitantibus instructam, adiutámque ijs actualibus Spiritus sancti motionibus quæ ad id commodare poterant, ad munera prædicta sufficisse : accedente præsertim assistentia diuina quasi habituali, quæ semper Christum ad has functiones ritè ac perfectè obeundas, mouere parata esset. Vt quid autem præterea qualitatem aliquam incompertam addamus, cuius necessitas nulla appareat, quidditas verò sit perobscura ? Ad summum ergo, eam infusionem per accidens perfectionis intellectualis, admittere in Christo adigimur quoad species & habilitates facilitantes, in prædictis gratijs gratis datis inclusas.

Existentia altioris in Christo scientiæ, nempe per se, iam ab initio infusæ, stabilita.

130. Satis de existentia scientiæ naturalis in Christi intellectu, quæ ei communis fuit nobiscum. Sed nobis quidem, prima ista dumtaxat, & vt Richardus suprà, non semel nominat, *verè egena scientia*, connaturalis est. At Christi intellectui, quippè Dei filij naturalis, connaturaliter debebatur aliud cognitionis genus perfectissimum, quod nobis est supernaturale. Nec id mirum videri debet. Christo enim, quippè capiti, plura notitiarum genera connaturaliter conueniunt, quam membris, iuxta analogiam ritè ad hoc negotium consideratam à D. Fulgentio ad q. 3. Ferrandi *in fine*, ex libro D. Augustini de præsentia Dei ; (ita enim inscribitur apud Fulgentium, Epistola B. Augustini 57.) Sicut ergo in corpore physico, membra singula pollent tantùm sensu tactus, capiti autem præter tactum insunt omnes sensus ; ita nobis vnicus isque admodùm humilis modus cognitionis connaturaliter debetur. Christo autem insuper competit, (& quidem connaturaliter ob vnionem,) omne genus notitiæ creatæ, etiamsi puris hominibus sit supernaturalis, cuiusmodi sunt scientia per se infusa, & scientia beata.

Fuisse in Christo, scientiam per se infusam ob essentialem nexum cum Deo Autore gratiæ, negarunt nonnulli, quos asperiore quauis censura eximit Suares tom. 1. 3. p. disp. 25. serm. 3. Non dubito tamen quin ea scientia sit Christo concedenda, cum D. Thoma 3. p. q. 9. art. 3. & tota q. 11. & passim Scholasticis : Tametsi eorum plerique, discrimen scientiæ verè infusæ, à scientia infusa tantùm per accidens, non satis perspexerunt, qua de re alibi. Fuisse itaque in Christo scientiam infusam, qualem dixi ; quæ scilicet respiciat essentialiter Deum Autorem gratiæ, proindéque sit suapte natura supernaturalis, liquere videtur ex verbis Apostoli, dicentis, omnes thesauros Sapientiæ & scientiæ Dei, fuisse

fuisse in Christo reconditos. Ergo necesse est, hanc quoque notitiam in Christo admittere, cum certum sit scientiam per se infusam esse portionem nobilissimam scientiæ supernaturalis, quæ ab Apostolo nominatur *scientia Dei*. Idem habetur ex verbis Propheræ, affirmantis, Spiritum sapientiæ & scientiæ requieturum super Christum, quæ constat spectare ad notitiam supernaturalem. Cum igitur non possint referri ad notitiam fidei, vt infra monstrabo, necesse omnino est vt referantur ad scientiam per se infusam. Nam cum nos quoque, simus hîc ex parte aliqua capaces spirituum illorum, non possunt referri ad scientiam Beatorum. Accedit non infirma ratio. Indubitatum enim est, ad meritum supernaturale exigi notitiam supernaturalem, distinctam à scientia beata: quia hæc non est medium sed finis: ac proinde non est aliquid requisitum ad meritum, sed habet rationem præmij; nec est propria eorum qui merentur, sed comprehensorum qui post agonem præhendunt brauium. Cum ergo infra notitiam beatam, nulla sit notitia essentialiter supernaturalis, idonea ad fundandum meritum, præter fidem, in Christum non cadentem, & scientiam per se infusam, meritò hanc in Christo agnoscimus. Quorsam verò notitiam tam perfectam, & plerisque sanctorum ex priuilegio concessam, statui autem Christi consentaneam, Christo negabimus?

131. Fuit itaque in Christo etiamnum viatore, hæc scientia: & quidem ab eo tempore quo primùm meruit, hoc est à primo conceptionis momento, iuxta præclaram B. Anselmi ratiocinationem l. 2. cur Deus homo c. 13. vbi loquens de Incarnatione vt facienda, & eliminans ignorantiam ab humanitate assumpta per Verbum, ita loquitur, respondens discipulo qui dixerat scientiam debuisse Christo concedi, & ignorantiam depelli, cum iam vir esset, non tamen cum esset infans. [Nonne dixi, quia sapienter fiet illa Incarnatio? sapienter namque assumet Deus mortalitatem, qua sapienter (quia valdè vtiliter) vtetur. Ignorantiam verò non poterit assumere sapienter: quia nunquam est vtilis, sed semper noxia: nisi fortè per eam mala voluntas (quæ numquàm in illo erit) ab affectu restringitur. Nam est aliquando, ad aliud non vocet, hoc solo tamen nocet, quia scientiæ bonum aufert. Et vt breuiter absoluam quod quæris, ex quo homo ille erit plenus Deo, semper in seipso erit: vnde numquam erit sine eius potentia, & fortitudine, & sapientia.] Et agit apertè de scientia infusa. Nam acquisita & naturalis, ob impeditionem organorum non fuit ab initio. Idem apertè habet Origenes hom. 19. in Lucam, tractans illud, *plenus Sapientia*. Sic enim scribit. [Hoc hominum natura non recipit, vt ante duodecim annos sapientia compleatur. Aliud est partem habere sapientiæ, aliud sapientia esse completum. Non ambigimus ergo, diuinum aliquid in carne Iesu apparuisse:] Et mox. [Euacuauerat se filius Dei, & propterea rursum completur, sapientia, & gratia Dei erat super eum. Non quando venit ad adolescentiam, non quando manifestè docebat, sed cum adhuc esset paruulus, habebat gratiam Dei. Et quomodo omnia in illo mirabilia fuerant, ita & puerilia mirabilis fuit, vt Dei sapientia cõpleretur.]

132. Non est autem hac in parte audiendus Durandus, qui in 3. d. 14. q. 3. num. 7. fatetur quidem, Christũ ab initio conceptionis nactum esse habitum scientiæ infusæ: negat tamen habuisse actum, ad quem censet exigi conuersionem ad phantasmata, quæ initio non fuit in Christo. Verùm quod Durandus supponit, ad vsum scientiæ infusæ exigi conuersionem ad phantasmata, non est admittendum, vt infra exponam. Et quamuis ea conuersio ad exercitium huius scientiæ exigeretur, nihil tamen vetaret eam in Christo habere locum iam ab initio. Exosculor autem quod de toto huius scientiæ habitu ait Durandus, nempe eum iam ab initio in Christo fuisse. Quod aliter scitè dixit S. Maximus hom. in Psal. 21. cum exponit vestem Christi desuper contextam per totum; [Vestimentum eius quod non erat consutum, sapientiam eius cœlestem possumus approbare, quia ait, *erat de superiori contextum*. Nostra enim sapientia, hoc est, humana, consuitur: assuitur enim cum liberos damus ad studia Grammaticis, tradimus Philosophis, erudimus, vt sapientia in illis quæ non erat, acquiratur. Domini autem sapientia, non assuta est, non quæsita. Non enim didicit à magistro, sicut ipsi Iudæi dicunt; *quomodò hic literas nouit, cum non didicerit?* Et ipse dicit: *mea autem doctrina non est de hoc mundo, sed eius, qui me misit*. Hoc est quod ait, *de superiori contextum*.] De hac quoque scientia, accipiendus est Damascenus, oratione quomodò ad imaginem Dei facti simus, simultaneam Christi sapientiam astruens.

Dona intellectualia Spiritus sancti, per se infusa Christi scientiæ adiuncta.

133. Spectant ad hanc scientiam per se infusam substantialiter supernaturalem, dona illa Spiritus sancti quæ ad intellectum pertinent. Fuisse enim in Christo perfectiones illas intellectus, quæ intellectualium Spiritus sancti donorum nomine designantur, dubitare non licet; cum Isaias id disertè tradat cap. 11. verbis illis. *Flos de radice eius ascendet*, Christus, *& requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij, Spiritus scientiæ*. Spiritum, nomine causæ efficientis, vocat dona spiritualia, vt interpretatur Naz. orat. 37. Nam ipse quidem Spiritus, non est in se multiplex, sicut hæc Spiritus dona quæ Christo infudisse diximus, sunt multiplicia.

Multiplices hos Spiritus in Christo solo adunatos, obseruat S. Gregorius 29. moral. cap. 30. ad illud *numquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas?* quod adducto proposito loco Isaiæ, glossat in hunc modum. [Redemptor noster in carne veniens, Pleiades iunxit, quia operationes septiformis Spiritus, simul in se, & cunctas & manentes habuit. De quo per Esaiam dicitur, *egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eũ Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini*. De quo Zachatias ait; *super lapidem vnum septem oculi sunt*; Atque iterum: *& in candelabro aureo lucernæ septem*. Nullus verò hominum operationes sancti Spiritus simul omnes habuit, nisi solus Mediator Dei & hominum, cuius est idem Spiritus, qui de Patre antè sæcula procedit. Benè ergo dicitur; *super lapidem vnum, septem oculi sunt*. Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem virtutem Spiritus septiformis gratiæ, in operatione retinere. Alius namque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes alius genera linguarum, alius interpretationes sermonum, iuxta distributionem sancti Spiritus: ad habenda verò cuncta eiusdem Spiritus munera, nemo pertingit. At verò conditor noster, infirma nostra suscipiens, quia per diuinitatis suæ potentiam simul se habere omnes sancti Spiritus virtutes edocuit, micantes proculdubio Pleiades iunxit.] Vides ergo haberi ex eo loco Isaiæ, iuxta S. Gregorium, fuisse in Christo Spiritus sancti dona, & quidem omnia.

134. Optimè idem habet Origenes hom. 3. in Esaiã, tractans & Christo accommodans quod habet Isaias de 7. mulieribus apprehendentibus virum vnum, vt earum opprobrium auferat. [Septem mulieres (inquit) vna sunt. Spiritus enim Dei sunt & ista vna, septem sunt: Spiritus enim Dei, est Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij, & virtutis, Spiritus scientiæ & pietatis, Spiritus timoris Domini. Ista sapientia patitur

titur opprobrium à multis sapientijs insurgentibus in se. Iste verus intellectus sustinet opprobrium ab intellectibus falsis. Istud magnum consilium opprobratur à multis consilijs non bonis. Ista virtus maledicitur à quadam, quæ cum non sit virtus, repromittit se esse virtutem. Ista scientia patitur opprobrium à quadam falsi nominis scientia, nomẽ suum surripiente. Ista pietas exprobratur, ab ea, quæ cum se dicat esse pietatem, impietas est, & impios instruit. Iste timor patitur opprobrium ab eo qui putatur esse timor. Multi enim pollicentur diuinum metum, sed non cum scientia metuunt. Quomodò ergo istæ septem patiuntur opprobrium, consideremus. Vide sapientiam seculi huius, vide sapientiam principum mundi huius, quomodò exprobrant sapientiam Christi mei, & quomodò exprobrant sapientiam Iudaismi veri, iuxta quem nos circuncidimur spiritaliter, isti verò præciduntur. Intellige itaque quomodo sapientia seculi huius, & principum mundi huius maledicunt sapientiæ: & ob hoc quæritur homo qui cum istis septem spiritalibus velut mulieribus sit, vt auferat earum opprobrium. Propriè vnus est homo qui auferat earum opprobrium. Quis est iste homo? Iesus, qui exiuit iuxta carnem de radice Iesse.] Descendit ad citatum locum Esaiæ, & eum æquè ac istum accommodat Christo. Idem passim affirmant alij Patres, nominatim cum versant locum illum Isaiæ 11. vbi multos appendit Leo Castrius.

135. Scio, Iustinum in dialogo cum Tryphone, post adductum prædictũ locum Esaiæ, significare non esse his verbis expressam inexistentiam talium donorum in Christo. Obijciente enim Tryphone, quomodò Christus si Deus erat, eguerit repleri potentijs Spiritus sancti, hoc est hisce donis ibidem ex Isaia enumeratis: Respondet Iustinus; [Has enumeratas Spiritus virtutes, non vt indigenti harum, ait scriptura, supernenturas, sed requieturas super eo: hoc est, in eo desituras, nec post hac vt ante, Prophetæ essent in vestro genere, quod oculis vestris potestis credere. Post illum enim, planè nullus Propheta inter vos extitit. Præterea quod vnusquisque Prophetarum, vna alterâve potestate diuinitùs accepta fecerit, dixerítq; quæcumque scripta sunt; Intelligitis quid dicam sapientiæ spiritum habebat Salomon; intelligentiæ verò & consilij Daniel; fortitudinis pietatísque Moses; Elias timoris; Cognitionis Esaias, & alij similiter, aut singulas, aut aliter atque aliter coniugatas, vt Ieremias, & illi duodecim, & Dauid, cæteríque quotquot apud vos Prophetæ fuerunt. Quieuit igitur Spiritus, hoc est, desijt in aduentu illius, post cuius conuersationem cum hominibus, tempus erat hæc dona vobis auferri.] Et post alia in eandem sententiam, sic concludit. [Itaque non quod ille indigeret potentia, venturas in eum potentias cecinit Esaias quas numerat; sed quia non erant mansuræ ampliùs.]

Hæc non ita sunt accipienda, quasi Iustinus neget, hæc dona verè inexstitisse Christo: quin potiùs nõ obscurè innuit, ea in Christo fuisse, cum post eum cessasse dicit, nec locum vltrà habuisse apud Iudæos. Sensus ergo Iustini est, Christum non accepisse hæc dona tamquam ijs egeret, præsertim provt Deus, vt fetebat Tryphonis obiectio. Tantum enim abest, vt quatenus Deus ijs donis eguerit, vt etiam in humanitate sua carere his donis facilè potuerit ob scientiæ beatæ præsentiam. Qua ratione negare quis posset, gratiam habitualem fuisse Christo necessariam, cum aliunde haberet quod per gratiam habitualem nobis confertur; nempe amicitiam cum Deo, & sanctificationem. Sicut ergo Christus, quamuis non eguerit gratia habituali, eam tamen recepit, ita etiam accepit Spiritus sancti dona. Quarè agnoscamus has intellectus Christi perfectiones.

Verum quidem est, nonnullos donum sapientiæ collocare in voluntate, vt Scotum in 3. d. 34. q. vnica, qui sapientiæ donum censet esse caritatem. Hoc tamen neque vsui recepto vocum conforme est, neque D. Augustino qui serm. 3. de temp. apertè ait, sapientiam pertinere ad rationem. Sed & Sapiens c. 7. vocat sapientiam *sensum & lucem*, aitque *inextinguibile esse lumen illius*: quæ omnia sonant perfectionem intellectus, longe distinctam à caritate quæ perficit volũtatem. Quinimò disertè eodem capite sapientia caritati contra distinguitur, cum dicitur. *aliquos quia sapientiæ participes fuerunt, & cõmendati per dona disciplinæ, factos esse participes amicitiæ Dei.* Nempè per bonũ scientiæ vsum, manuductos ad charitatem, quæ diuina est amicitia: quod vnum voluerunt nonnulli Patres, qui in sensu causali, appellarunt caritatem nomine *sapientiæ*. Ratum igitur esto, dona enumerata; sapientiæ inquam, scientiæ, consilij, & intellectus, perfecisse Christi intellectum? Et cum sint perfectiones essentialiter supernaturales, nequaquam propriæ & peculiares statui gloriæ, ad scientiam per se infusam essentialiter supernaturalem referendas esse. Quæ verò sit earum propria ratio, supponendum est ex 1.2.q.68. obitérque attingemus infra, executientes naturam & causas perfectionum Christi intellectualium. Nunc enim de earum dumtaxat existentia stabilienda, sumus solliciti.

Adiuncta aliæ scientiæ Christi, per se infusæ, & nominatim prophetia.

136. Denique huius scientiæ per se infusæ & supernaturalis, frutices quidam fuerunt in Christo, vatiæ gratiæ intellectui gratis datæ, spectantes solam cognitionem, vt prophetia, & discretio Spirituum. Quicquid enim sint hæ gratiæ, indubitatum est eas ad ordinem supernaturalem pertinere; saltem quatenus dicunt specialem instinctum Spiritus sancti, ex quo exercentur; itaque non dedecent Christum, eíque sunt collatæ; specialitérque prophetia, non quidem obscura, sed euidens, quæ à scientia infusa non discrepet, negari Christo non potest, contra Abulensem in cap. 11. numer. q. 64. Et ago de prophetia propriè dicta. Nam vt fusè prosequitur Iansenius cap. 47. Concor. Franciscus Picus lib. 2. de prænotione cap. 2. & Castro 4. de vatic. cap. 1. interdum nomen *prophetiæ* in Scripturis, impropriè & latè sumitur, vel pro laudum diuinarum decantatione in Spiritu, vt de Saule prophetante legimus 1. Reg. 10. vel pro interpretatione mysteriorum fidei ad ædificationem; siue pro concionandi vsu, vt sæpè apud Paulum quod Vincentius Lyrin. in aureo commonit. cap. 40. annotauit. Alibi vt 2. Petri 1. propheticus sermo vocatur omnis scriptura Canonica. Quæ omnes prophetiæ notiones, sunt minùs propriæ. Sed propria notio quam hic Christo vendicamus, continetur vel cognitione futurorum contingentium, etiam conditionatorum, quæ prophetijs comminatorijs obijciuntur; vel notitia præteritorum, quorum nulla amplius extent signa aut vestigia; vel denique notitia obiectorum præsentium loco distantium, ac præsertim cogitationum cordis: ad hæc enim omnia extendi *prophetiæ* vocem, notauit S. Gregorius hom. 1. in Ezech.

Huiusmodi ergo notitia, quæ quod iudicium & assensum, ratione luminis ac motiui ex quo elicitur, est supernaturalis, negari Christo non potest, quandoquidem disertè Deuter. 18. Christus Propheta, denunciatur mittendus: quem locum absque hæretica vanitate, non posse de alio quàm de Christo accipi, censuit D. Aug. 16. contra Faust. cap. 18 Et quamuis Iudæi iam olim eum locum peruerterint; & alij ad Iosue quos refellit Isid. Pelus. lib. 3. alij ad Dositheum quendam, vt refert & refellit S. Eulogius orat. contra Samaritanos apud Phot. Cod. 230. Tandem alij ad magnum quendam Prophetam tempore Messiæ venturum, & ab

ab eo distinctum, detorserint diuinam illam denunciationem Deuter. 18. factam, vt fusè prosequitur Tostatus in cap. 1. Ioan. annot. 60. Tamen Deus, vt D. Eulogius supra rectè connicit, nec non Euseb. 3. de demonstr. cap. 2. & lib. 9. capite 11. & firmauit Synodus Alexandrina sub S. Eulogio, per Mosem eo loco, non alium Prophetam venturum prænunciat, quàm Christum ipsum. Ipse item Christus, vt D. Aug. tract. 15. in Ioan. docuit, ad illud; *Domine vt video, Propheta es tu*; Seipsum Prophetam aliquando nominauit, cum de seipso dixit, *non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Rursusque Lucæ 13. cum dixit, *non capit Prophetam perire extra Ierusalem.* Et Lucæ 24. discipuli de Christo dicunt, *qui fuit vir Propheta.* Quæ cum possint propriè accipi, non est quod detorqueantur ad improprias acceptiones, vt rectè contra Magdeburgenses contrarium blaterantes, vrget Turrian. lib. 2. pro Epist. Pont. c. 2. Quod autem dici posset de ratione prophetiæ esse obscuritatem, & idcircò euacuari prophetias cum iux adulta fuerit exorta, facilè declinatur; dicendo, ptophetiæ accidentarium esse, quod sit clara vel obscura: eóque nobiliorem esse prophetiam, si clara & euidens prophetanti fuerit, cuiusmodi sanè prophetiam Christo tribuimus.

137. Suffragatorem huius tituli Christi, laudo Origenem hom. 1. in Ierem. ad illud, *Prophetam in gentibus dedi*; quod primùm de Ieremia interpretatus, mox sic ad Christum aptat. [Si intelligentiam ad Deum transferas, iste verè in vniuersas gentes prædicauit. Est quippe sicut alia multa, sic & Propheta. Vt est princeps Sacerdotum, vt est Saluator, vt est Medicus, similiter & Propheta est. Moyses annuntians de eo, non solùm Prophetam, sed inter cunctos admirabilem nominauit Prophetã, dicens: *Prophetam ex fratribus vestris suscitabit vobis Dominus Deus noster, quasi me audite eum: quicumq; non audierit Prophetã illum interibit de populo suo.* Ille est Prophetes constitutus in gentibus, & accepit gratiam à Deo effusam in labijs suis: vt non solùm cum præsens aderat corpore, sed etiam nunc cum adest virtute & Spiritu, propheret ad omnes gentes & prophetia sua ex toto orbe attrahat homines ad salutem.]

Optimè quoque S. Augustinus tract. 24. in Ioan. ad illud *quia hic est verè Propheta*, quod à turbis recèns pastis prolatum, ita accipit. [Adhuc fortè ideo Christum Prophetam putabant, quia super fœnum discumbebant. Erat autem ille Dominus Prophetarum impletor prophetarum, sanctificator Prophetarum, sed & Prophetes. Nam & Moysi dictum est, *suscitabo eis Prophetam similem tui.* Similem secundùm carnem, non secundùm maiestatem. Et de ipso Christo illam Domini promissionem habere intellectum, apertè in Actibus Apostolorum exponitur & legitur. Et ipse Dominus de se ait. *Non est Propheta sine honore nisi in patria sua*, propheta Dominus, & Verbum Dei Dominus, & nullus propheta sine Verbo Dei prophetat. Cum prophetis Verbum Dei, & propheta Verbum Dei. Meruerunt priora tempora prophetas afflatos, & impletos Verbo Dei: meruimus non prophetam, ipsum Verbum Dei.]

Existentia scientiæ Christi beatæ, ab initio inditæ, æstruitur.

138. Alia supernaturalis scientia, animæ Christi cõcedenda, & quidem ab initio productionis suæ, est scientia beata, siue clara Dei visio. Quod enim hæc cognitio in anima Christi fuerit iam ab initio, est communissima sententia Theologorum: quamquam inter eos non satis conuenit, de gradu certitudinis quo tenenda est, contraria abijcienda. Palac. in 3. d. 14. disp. 1. censet eam non posse absque temeritate negari qui est propè minimus gradus certitudinis. Paulò auctiùs Suarez t. 1. 3. p. d. 25. s. 1. erroneum & hæresi proximum pronunciat, eam negare. Aluarez 3. p. d. 52. concl. 2. censet esse planè contra fidem, negate animam Christi toto tempore antecedente mortem, non vidisse Deum. Id quod etiam videtur asseruisse Remigius ad illud, *& ecce aperti sunt ei cœli.* Matth. 3. Ait enim fidẽ Ecclesiæ tenere, quod non minùs aperti sint Christo cœli ante illud tempus, quàm tunc. Addit tamen Aluarez concl. 3. id non esse de fide, quoad primum instans productionis animæ Christi. Vt, vt sit, sententia est inter Theologos indubitata, Christi animam Deum vidisse à primo productionis suæ momento, tametsi probationes quibus eam siue ab auctotitate, siue à ratione confirmant, non sunt vsque adeò ineluctabiles vt non pateat effugium: quod liquebit expendenti quæ in hanc rem splendidè ac fusè profert Canus lib. 12. de locis c. 14. Quantumuis enim Cano in ea disputatione retoricanti, videantur firmissima, tamen non difficile esset ea eneruare & inefficacia ostendere. Quæ maiotis viderentur momenti ad confirmandam veritatem propositam, hæc occurrerunt.

139. Ex Scripturis, locus satis idoneus suppetit ex c. 17. Ioannis, ibi Christus Patrem alloquens, ait, *Volo vt vbi sum ego, & illi sint mecũ, vt videant claritatem meam quam dedisti mihi.* Quibus affinia sunt illa ex c 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* En Christus, præmiũ suorum asseclarum statuit esse vbi ipse tunc erat. Cum igitur extra dubium sit, præmium Sanctorum qui secuti Christum fuerint, esse Dei visionem; dubitandum non videtur, quin Christus qui se in eo statu iam tunc fuisse profitebatur, etiamsi viator, iam ex eo tempore esset beatus. Eundem statum animæ Christi iam ex eo tempore, ferunt illa ex cap. 3. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis qui est in cœlo.* Esse se in cœlo, dicit Christus: hoc est videre Deum, iuxta communem Christianorum loquendi modum; quibus *esse in cœlo* vel *esse in paradiso*, idé est quod Deũ videre vbicumque videatur, vt S. Augustinus notauit epist. 57. prolato exemplo latronis, qui cum in inferno futurus esset quoad animam, tamen quia ibi visurus erat Deum, dicitur futurus in paradiso. Filius ergo hominis, atque adeò Christus quoad humanam naturam, se in cœlo esse; hoc est Deum videre, professus, est etiamnum viator. Et considerandæ est textura capitis, & scopus Christi, quem optimè assecutus videtur Ribera secutus Græcos interpretes, & ex Latinis Caietanum. Scopus ergo Christi est, persuadere Nicodemo, credendum sibi esse, quippe testi oculato. Credebant enim Iudæi Prophetis, qui non nisi auriti testes erant. Multo itaque magis credendum illis erat Christo, qui omnia Dei arcana viderat, & in terras ad ea euulganda descenderat, non loci mutatione, quippe qui adhuc in cœlo esset Iudæos alloquens, sed assumptione humanitatis; in qua ita erat, vt simul in cœlo esset Deum videns, quod nulli anteriori veritatis testi, nulli inquam Prophetæ, obtigerat. Nemo enim eorum in cœlum ascendit in tempore præterito ἀνεβέβηκεν: hoc est (iuxta phrasim Hebraïcam, consequentia pro antecedentibus sæpè vsurpantem, atque adeò per ascensum in cœlum, visionem Dei quæ ad Deum consequitur, designantem,) nemo eorum Deum viderat. Itaque illud ipsum his verbis de se pronunciat Christus, quod de eo dixerat Baptista, eiusdem Euangelij c. 1. Christum omnibus Prophetis anteponens; *Deum nemo vidit vnquam; vnigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.*

Suffragium SS. Patrum.

140. Loca Patrum, hæc pauca seligam. Eusebius l. 2. de demonstr. in 8. siue c. vltimo, glossans illud Psalmi 21. *de ventre matris meæ, Deus meus es tu*, sic loquentem induit Christum. [Tibi confisus sum, qui meus Deus & Dominus, & pater es: & confisus sum, non nunc primùm

primùm in te sperare incipiens, sed tunc quoque cum ab vberibus matris meæ infantilem alimoniam accipiens putabar vt reliqui hominum infantes, imperfectus esse, & absque vsu rationis. Non enim eram talis, licet mihi cæteris hominibus simile esset corpus. Sed neque item vi, neque substantia pleriſque eram similis, verùm potiùs liber ac solutus, tamquam agnus tuus, qui Deus es, cum ab illa vsque ætate, lacte nutrirer, Dico autem ab vberibus matris meæ. Cæterum hoc nondum quispiam magnum arbitrabitur, si intelliget, quemadmodùm priùs quoque *in te proiectus sum ex vtero, & de ventre matris meæ Deus meus es tu.* Cum enim adhuc intra cellam gestantis me in vtero laterem, te tamen Deum meum videbam.]

S. Ambrosius l. de interpretatione Dauid, eundem Psaltis locum expendens, non obscurè prodit, se Eusebium exprimere, & idem sentire. Locus est paulò prolixior, sub libri medium.

S. Augustinus l. 4. de consensu Euang. cap. 10. attingens illud Ioannis 21. *Sic eũ volo manere, donec veniã*; ait verbis illis Christum Dominum [alto docuisse mysterio, istam ipsam Ioannis Euangelicam dispensationem, qua in lucem liquidissimam Verbi sublimiter fertur, vbi Trinitatis æqualitas & incommutabilitas videri potest, & qua maximè proprietate distat à cæteris homo cuius susceptione Verbum caro factum est, perspicuè cerni cognoscique non posse, nisi cum ipse Dominus venerit: ideò sic manebit donec veniat, manebit autem nunc in fide credentium, tunc autem facie ad faciem contemplandum erit, cum apparuerit vita nostra, & nos cum ipso apparuerimus in gloria.] En, proprietatem qua Christus homo, ab alijs hominibus maximè distat, (vtique in via vtrorumque,) statuit Augustinus, videre Deum. De alijs verò hominibus, subdit, ijs in hac vita non contingere, vt anima eorum [amoto atque discusso omni nubilo phantasiarum corporalium atque carnalium, serenissima incommutabilitate, veritatis luce potiatur, &c. Et si quando adiuta excedit hanc nebulam qua tegitur omnis terra: id est hanc carnalem caliginem, qua tegitur omnis vita terrena, tamquam rapida coruscatione perstringitur, & in suam infirmitatem redit, viuente desiderio quo rursus erigatur, nec sufficiente munditia qua figatur.] Itaque nemo purorum hominum in hac vita contuetur Deum; Christus autem quia purus homo non erat, iam ex hac vita, Deum humano suo intellectu, conspicabatur.

141. S. Fulgentius ad q. 3. Ferrandi, fusissimus est in ostendendo, animam Christi vidisse Deum; & quidem adeò plenè quàm Deus ipse se videt: ea tantùm distinctione interueniente, quod Deus est sua visio: at visio qua Christus Deum videt, ab eo differt. Nos nunc, hanc latepatentiam visionis qua Christi anima Deum videt non moramur, infra consideraturi, an D. Fulgentius admiserit animam Christi comprehendere Deum. Illud nunc tantùm attendimus, sine vlla dubitatione admitti à S. Fulgentio, animam Christi videre Deum, & vidisse iam ex hac vita: quod constabit, has ex eo plagulas inspiciendo. [Cauemus ne cum anima Christi totum Patrem nosse non creditur, ipsi vni Christo ex aliqua parte, non solùm Patris, sed etiam sui, & Spiritus sancti cognitio denegetur. Quam verò perdurum est, & à sanitate fidei penitùs alienum, vt dicamus, animam Christi, non plenam suæ Deitatis habere notitiam cum qua naturaliter vnam creditur habere personam. Quod si sic crediderimus, necesse est vt illa frustretur prædicatio Ioannis Baptistæ, qua Christo, singularem, ac sine mensura tribuit Spiritus largitatem, dicens: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum.*] Hanc plenitudinem cognitionis sine mensura, collatam Christo esse ratione visionis beatificæ, multis astruit: idque factum cum in forma hominis esset; mox profitetur, & autoritate BB. Ambrosij & Augustini, confirmat. Rursúsque infertiùs, ex eo quod Christus non ad mensuram Spiritum acceperit, visam esse ab eius anima diuinitatem docet, ne aliquid minus scientiæ habeat, quàm Spiritus. Inféque: [Ac per hoc, non solùm ad diuinitatem Christi, sed ad eius quoque animam, illa perfectionis prærogatiua pertinet, quàm ipsi Christo Beatus assignat Apostolus, dicens: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscondit.* Si enim nõ ad mensuram accipit Spiritum sapientiæ, & scientiæ, necesse est, vt omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ habeat. Quod si ei aliquid eius plenitudinis demitur, consequens est, vt ad mensuram accepisse Spiritum prædicetur. Et quis est, cui non ad mensuram Deus Spiritum dederit, si eum ad mensuram Christus accepit? In quantum enim Spiritus datur, in tantum cognitio diuinitatis accipitur. Vbi autem Spiritus non est mensura, necesse est, vt planè sit diuinitatis immensa notitia. Tota enim plenitudo datur, vbi spiritus non ad mensuram datur. Non autem plenitudinem, sed *de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia.* Vbi ostenditur, etiam in illa gratia speciei, quæ datur pro gratia fidei, nõ ipsam plenitudinem, sed de plenitudine eius nos esse accepturos gratiam pro gratia: & hoc ipso quod de plenitudine eius accepimus, nos esse implendos, in quantum per eius gratiam capaces erimus.] Idem paulò post. [Non existimo illi animæ, in aliquo plenam diuinitatis deesse notitiam, cuius vna est persona cum Verbo: quam sic sapientia suscepit; vt eadem sapientia ipsa sit, quæ rerum omnium in tantum facta est domina, vt cum ipsa diuinitate sua, vna sit in Trinitate persona; id est Christus crucifixus, quem Dei virtutem, Deique sapientiam, Paulus prædicat. Quod si anima Christi minorem habet in aliquo Deitatis suæ notitiam, non in se habet totam sapientiam totámque virtutem. Participium ergo habet, non ipsa plenitudo est Christus, si partem habet notitiæ diuinitatis suæ. Nos autem participes Christi Apostolus asserit, dicens *participes enim Christi, effecti sumus.* Vnde ipsi Christo dicitur: *vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis: præ participibus tuis.*] Hoc factũ esse ea non ad mensuram infusione Spiritus, qua Christi anima Deũ videre consecuta est, mox ostendit: addítque nisi ita sit, perperam fore Christo tribuendam *Altissimi* appellationem, qua in Scripturis potitur etiam in humanitate; quandoquidem eatenus exaltamur, quatenus anima nostra ad Dei cognitionem sustollitur: vt proinde necesse sit, Christi animam, quandoquidem Altissimus dicitur, ad claram Dei notitiam pertigisse iam ex hac vita, in cuius duratione legitur nominatus *Altissimus.* Hæc omnia obsignat hac clausula. [Sic humanam naturam Deus vnigenitus suscipere dignatus est, vt idem ipse sit Deus, qui homo est, & idem sit homo, qui Deus est. Proinde sicut est plenitudo diuinitatis in homine Christo, sic ibi est plenitudo humanitatis in Deo. Sicut ergo Christus homo, singulariter habet, vt Deus verus sit, sic totam diuinitatem suam singularis nouit.] Ex his omnibus perspicuum est S. Fulgentium, animæ Christi, etiam quando viator erat, concessisse visionem claram Dei, & scientiam beatam.

142. Alcuinus l. 2. de Trinit. c. 11. Fulgentij sententiam, ac ex parte etiam verba vsurpauit, & perspicuè censuit, animam Christi vidisse Deum iam ex hac vita. Clausulam solam capitis repræsento. [Restat itaque, vt anima Christi, Spiritum acceperit; quem tamen ad mensuram non accepit, quia totum accepit: Vbi enim mensura dicitur esse, plenitudo perfectionis, & perfectio plenitudinis inuenitur, per quam etiam, plenitudinem diuinæ cognitionis habere manifestum est. In quantum enim cuilibet Sanctorum datur, in tantùm cognitio diuinitatis accipitur ab eo. Non enim

æstiman

æstimandum est ; animæ Christi in aliquo plenam diuinitatis deesse notitiam, cuius vna est persona cum Verbo ; quam sic sapientia filius Dei susceptt, vt cum ipsa diuinitate sua, vna sit in Trinitate persona, id est Christus crucifixus, quem Dei virtutem Deique sapientiam, Paulus Apostolus prædicat.]

Richardus Victorinus l.2. de Emman. cap.22. post multa de plenitudine suauitatis quæ in Christi anima à momento conceptionis abundauit, vt idcircò Christus puer dictus sit butyrum & mel comedisse, subdit. [Cum in nobis corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem, erit vtique & nobis suaue quidquid salubre, & solum delectabile quod summè laudabile. Tunc dabitur nobis illius escæ plena, & sempiterna refectio, cuius assumptio, atque perfruitio erit absque omni labore, & qualicumque fatigatione. Quod igitur accepturi sumus in vita futura, ille accepit in vita ista, quod nobis dabitur in consummatione, illi datum est ab hora conceptionis suæ. Summæ itaque suauitatis butyrum, cuius participationem expectamus in nostra glorificatione, ipse accepit in ipso ingressu huius mortalis vitæ, nec nostro more ex parte, sed in omni plenitudine.] Rursus c.23. [Hæc mellea dulcedo, illi pro cibo, & pro potu fuit. De hac inebriatus fuit. Totus ille torrens voluptatis, eius visibus cessit ; & mirum quomodò homo vnus, imò puer paruulus, totum absorbere potuit. De hoc torrente & cæteri potantur, & satiantur, sed in patria, iste hoc ipso potus est, etiam in peregrinatione sua. De torrente ista bibit, propterea exultauit caput. Sed vt adhuc mireris amplius, iste de quo loquimur, paruulus qui nobis est datus mellea quidem, & supercœlesti dulcedine prius est cibatus quàm natus. Quando enim putas primùm cæpit Emanuel noster, butyrum & mel comedere ? Certè ex quo cæpit homo esse ; certè ab ipsa hora conceptionis suæ, repletus est totius dulcedinis, totius suauitatis plenitudinis.] Tandem cap.24. [Nos sanè primò illuminamur, vt iustificemur, iustificamur vt confirmemur, confirmamur vt beatificari meamur. Ille ex quo homo fuit, secundùm id quod homo fuit, plenitudinem æternæ beatitudinis accepit.]

Guericus Abbas serm.3. de Annunc. cum describeret Verbi ipsius beatitudinem qua pascitur de Verbo & viuit de seipso ; subdit : [Alia autem ratione, sed tamen ineffabili beatitudine, Verbo pascebatur anima illa, Verbo ipsi in personam coniuncta, & incomparabili felicitate, Princeps ille sedens in porta virginalis vteri, panem Verbi coram Domino comedebat.] Rursus serm.3. in Ramis palm. expendens illud, *operuit confusa faciem meam*, ait id esse intelligendum de facie corporis. [Nam facies mentis quæ semper & immobiliter habitabat cum vultu Dei, nec turbari potest, nec confundi.]

Probatio eiusdem veritatis, ex ratione.

143. In his Patrum testimonijs, insinuatæ sunt rationes quibus hæc veritas est confirmanda. Nempè quod Christo filio Dei naturali, debeatur hæc perfectio connaturaliter ; nec fuerit æquum, vt ea careret : cùm carentia tantæ perfectionis, nihil ad redemptionem nostram conferre potuerit, quæ causa fuit, cur gloria corporis, tametsi Christo connaturalis ; non sit ei collata. Nostra enim intererat, Christum vsque ad resurrectionem esse corpore passibilem, & reliquis glorię corporum dotibus destitutum ; vt & pati pro nobis posset, & exemplo prælucere ad sequenda vestigia eius. At vt anima non videret Deum, nequaquam interfuit nostra. Nec est quod quis existimet, inde sequi plenam Christi constitutionem in termino, atque adeò etiam exclusionem meritorum eius pro nobis. Hoc inquam inde non sequitur. Nam Christus ita fuit & in termino siue comprehensor, vt simul esset in via, possetque mereri. Status enim merendi, pendet ex diuina ordinatione ; ita vt quamuis congruum fuerit & valdè consentaneum naturæ personarum creatarum, vt ij merendi termini præfigerentur quos præfixos videmus, nempe quousque ad Deum videndum, progredimur, concluſi in hoc mortali carcere : Tamen potuerit Deus aliter definire merendi terminos, quos ex beneplacito suo præfixit creaturis rationalibus, nunc breuiores, vt videmus accidisse Angelis : nunc longiores, vt in hominibus cernitur. In quibus etiam est varietas, cum hominum aliqui necdum mortui aut videntes Deum, mereri tamen desierint : Enoch nimirum & Elias, vt Pererius in cap.4. Geneseos quæst.5. rectè affirmat, & concedit Vasques 1.2.d.1.16 c.4. Vnde autem hic meriti defectus in hominibus nondum vita functis, nec Deo plenè potientibus, nisi ex diuina ordinatione sic sanciente ? Similiter ergo in Christo, quamuis comprehensore, status merendi pro nobis, ex diuina ordinatione coniunctus fuit comprehensioni ac beatitudini animæ, cum qua in alijs cessat meritum.

Quæ porrò rationes, probant Christi animam vidisse Deum in hac vita, æquè confirmant vidisse Deum à primo conceptionis momento. Nimirum quia ab eo momento hæc perfectio fuit Christo debita, quandoquidem iam ex eo puncto temporis, anima Christi fuit Verbo vnita personaliter : & par fuit, vt vbi inhabitabat plenitudo diuinitatis, plenitudo quoque scientiæ, atque adeò etiam notitia diuinitatis inhabitantis locum haberet. Neque verò ostendi potest defectus meritorum in eo primo momento elicitorum, pro quibus scientia beata rependeretur animæ Christi. Nam vel Christi anima non accepit visionem Dei titulo meritorum, sed tantum titulo longè honorificentiore, nimirum filiationis naturalis, vt multi volunt : Vel si quod supra admisimus, fateamur gloriam animæ Christi fuisse ex meritis comparandam, tamen iam ex eo primo momento, anima Christi omnia habuit ad condignum gloriæ meritum necessaria : multo magis quàm Angeli, quibus valdè communis sententia condignum gloriæ meritum tribuit, iam ex primo momento quo sunt producti. Nonnullæ porrò Scripturæ, quæ ferunt Christum per mortem intrasse in gloriam suam, & quia occisus est accepisse gloriam & diuinitatem ; aliæque similes, exponendæ sunt de gloria corporis, aut de exaltatione nominis Christi super omne nomen. Quare nihil inde incommodatur veritati propositæ.

Vestiganda de vendicatis intellectui Christi perfectionibus, obiectum, actus, habitus.

144. Ex dictis habemus, quæ naturales & supernaturales perfectiones intellectui Christi Domini aduenerint. Nunc quales illæ & quantæ fuerint, est exquirendum : quod non potest melius præstari, quàm si earum obiectum, actum, & habitum, excutiamus, comprehendentes sub habitu, species impressas obiectorum vicarias, quippe quæ habent rationem actus primi respectu actuum ; sunt que eorum principia æquè ac habitus, sine presse sumpti & facilitantes, sine qui non dantur tantùm ad facilitandum, sed ad roborandum, simúlque supplendam improportionem naturalem potentiæ cum actu : vt habitus Theologici sunt actus primi respectu actionum expressarum æquè ac species impressæ, cum eo tantùm discrimine, quod habitus tenent se ex parte potentiæ, cuius segnem vim operatiuam vegetant, & promptam vel proportionatam reddunt, roborántque : species verò impressæ tenent se ex parte obiecti ; id est loco eius, vel absentis, vel ad determinandam potentiam inepti, potentiam complent, & ad eudendam talis naturæ operationem è pluribus ad quas potentia est indifferens, determinant

tamquam semina obiecti. Quia igitur omnis cognitio vt ex D. Augustino alibi fusius dixi, ex obiecto & potentia paritur; ipsum verò obiectum quod plerumque abest; vel si adsit, est improportionatum, concurrere per seipsum perrarò potest; aliquid loco sui subrogat, nempè speciem impressam: potentia autem quia imperfecta est, ac si actus sit supernaturalis est improportionata: iuuanda est aliquo virtutis auctario se tenente ex parte eius, quod in actibus naturalibus est qualitas merè facilitans; in supernaturalibus autem est qualitas roborans, & aptans potentiam ad connaturaliter operandum, & respectu actuum intellectualium vocatur lumen. Hi ergo vtrique actus primi, siue ex parte obiecti, siue ex parte potentiæ se teneant, passim generali nomine dicuntur *habitus*: eúntque in quauis scientiarum Christi enumeratarum, post obiectum, & actum, explicandi.

Obiectum scientiæ Christi, acquisitæ.

145. Et scientia quidem naturalis, quã Christo cõcessimus, vendicantes eam Christo. Ostendimus enim eam fuisse eiusdem rationis cum nostra, etiam quoad modum illam comparandi: vidimúsque non fuisse à Deo infusam, etiam per accidens. Ex quo sequitur, non esse in ea quærendam aliam veluti substantialem perfectionem, quam in nostra scientia humana, siue quoad eius obiecta, siue quoad actum, siue quoad principia: species inquam, & habitus. Magna igitur pars obiectorum huius scientiæ, à Christo æquè ac à nobis, abstractiuè dumtaxat percepta est, per hanc scientiam: nimirum substantiæ omnes, & accidentia quæcumque insensibilia, contra Suarem t. 1. 3. p. d. 30. sect. 1. Sed res videtur perspicua ex fundamento iacto. Non obiecta quæ à nobis connaturaliter atque adeò intuitiuè & euidenter sunt cognoscibilia, non sunt entia Spiritualia, eorúmve accidentia: hæc enim vt excedunt modum nostrum essendi corporeum, non possunt à nobis in hac vita percipi directè, ac per proprias species: sed tantum indirectè ex quibusdam materialibus, reptamus ad ea abstractiuè percipienda. Eadem quoque est ratio substantiarum materialium, & accidentium quorumvis insensibilium. Quia enim hæc obiecta non incurrunt in sensus, à quibus dum sumus in corpore, nostra omnis notitia clara & intuitiua hauritur; propterea non possunt hic à nobis percipi nisi per species adulterinas, atque adeò abstractiuè: quia corpori veluti cochleæ adhærescimus, & illius concretionem, nostris quibusvis intellectionibus se intermiscentem, quamdiu limosa hac catena (iuxta Nazianzenum,) constringimur, sustinere vel inuiti ac renitentes adigimur. Cum ergo Christus, moralitatis nostræ sordidum amictum suscipiens, dignatus sit se dimittere ad abiectiones nostras, quæ & à peccato & à peccati fruticibus alienæ essent, & statum beatitudinis animæ quo potiebatur non dedecerent; ideóque noluerit modum operandi, & originem notitiæ nobis connaturalem, tametsi imperfectum, respuere; vt quicquid in natura nostra plantauerat, reformaret: mirum esse non debet, si ad vilem illum prædicta obiecta cognoscendi modum, sese deiecerit, quantum quidem spectat ad hanc scientiam.

Eiusdem actus, & habitus.

146. Hinc insuper habetur, cuiusmodi fuerit actus huius scientiæ in Christo. Fuit enim eiusdem planè rationis, cuius est noster actus scientiæ. Nolo nunc excutere, an fuerit discursiuus, & an eguerit conuersione ad phantasmata. Quamuis enim hæc duo in nostra scientia naturali cernantur, tamen quia sunt defectus, & non perfectiones quas hic scrutamur, videndum infra erit tractando de defectibus ab intellectu Christi depellendis, an in Christi quoque naturali scientia, locum habuerint. Nunc ergo de perfectionibus actus huius scientiæ agendo, aio omnes planè perfectiones quæ in scientia nostra notari possunt, eximiè fulsisse in hac Christi scientia: veritatem inquam, certitudinem, euidentiam quoad iudicium, & si quæ sunt aliæ scientiæ nostræ dotes ac prærogatiuæ.

Actus denique primi siue principia effectiua in humana Christi scientia, fuerunt eadem quæ in nostra; nempe species impressæ, & habitus. Et de speciebus quidem eodem modo philosophandum est, quo in nobis: ita scilicet, vt si species impressæ naturaliter in nobis cudantur per specialem facultatem antecedenter ad omnem actum intellectionis, idem quoque in Christo acciderit: aliter autem sit statuendum, si quod verius existimo, ad primas quasque intellectiones naturaliter elicitas, sufficit determinatio per Sympathicam à phantasia præoperante; species autem impressa, subsequitur, & inuritur per actum intellectionis tamquam eius vestigium, & semen quod ad eam recolendam deseruiat. Si enim hoc modo in nobis philosophemur de speciebus impressis ad scientiam naturalem interuenientibus, similiter de eis quoad Christum erit statuendum. Itaque non est quod hic moras nectamus in harum specierum quidditatiuè, & vniuersalitate, vel restrictione, aut causa effectrice exponenda: sed satis est generatim statuere, omnia quæ de speciebus impressis naturalem scientiam humanam principiantibus, à Philosophis traduntur, æquè in has species cadere. Quod similiter dico de habitibus, qui naturalem potentiam ad operandum expeditam præstant. In Christo enim parabantur per actus, & pro varijs naturaliter adiunctis difficultatibus, separatim separabilibus, erant varij, æquè ac in nobis. Quare nihil hic peculiariter de eis dicendum occurrit: vt neque de speciebus, vel habitibus deseruientibus ad gratias illas gratis datas, quas Christo per accidens infusas, agnouimus. Cum enim gratiæ illæ essent entitatiuè naturales, non eguerunt alijs principijs intrinsecis potentiæ intellectiuæ immissis, quàm naturalibus: quorum eadem est ratio, ac eorum quæ à nobis naturali modo parantur, etiamsi in Christo modus parandi diuersus fuerit.

Summa Perfectio eiusdem Christi scientia, conciditur.

147. Sic igitur se habuit perfectio substantialis, (vt sic dicam,) scientiæ Christi, naturalis. Possumus tamen notare in ea, eximias quasdam perfectiones accidentarias, quibus cæterorum hominum naturali scientiæ, longè fuerit præferenda. Permultùm enim ad eam conferre potuit, & reipsa contulit bonitas ingenij, quæ in Christo fuit insignis. Accessitque optimum corporeum temperamentum, & magna perfectio externorum omnium sensuum, ac etiam sensus interni, quæ omnia plurimùm conferunt ad naturalis scientiæ perfectionem. Vigebat insuper in Christo integritas naturæ, per subordinationem plenam appetitus inferioris ad superiorem; pérque potentiarum omnium optimam ad inuicem symmetriam, & administrationem: vnde existebat abactio cuiusvis inuoluntariæ distractionis, & ordinatissimum intellectiuæ facultatis exercitium, quæ supra modum faciunt ad perfectionem naturalis scientiæ. Nec desiderabatur singularis hac quoque in parte protectio diuina, Christi intellectui debita: non vt eueheretur supra naturalem humani intellectus conditionem & capacitatem; sed vt eximeretur à quibusdam extrinsecis defectibus, in quos facilè prolabimur inter cognoscendum; & comparantes vel exercentes naturalem scientiam. Finitas enim & imbecillitas intellectus nostri, secundùm solam naturalem facultatem spectati, tanta est; sensuum item quos habet pro internuncijs, & vnde omnem hic cognitio

gnitionem haurit, tanta plerumque est infidelitas, vt nisi intercederet diuina externa protectio, qualem hac in parte Adamo in statu innocentiæ affuisse, alibi tradidimus; non esset omnino denitaturus errorem, quisquis naturalem scientiam pararet aut exerceret, vt dicitur agendo de necessitate gratiæ ad veri cognitionem. Eam ergo protectionem affuisse Christo singularissimam, sicque perfectioni naturalis Christi scientiæ prolpectum exquisitissimè fuisse, dubitare non licet.

Transitum ad perfectionem scientiæ infusæ; obiectum eius naturale.

148. Pergo ad declarandam perfectionem scientiæ Christi infusæ penes tria illa capita in quibus perfectio scientiæ spectari potest, nempe obiectum, actum, & habitum. Et obiectum quidem huius scientiæ, vel est naturale, vel supernaturale. Rursus naturale, vel est materiale, vel spirituale: & vtrumque vel spectatur vt existens, vel vt possibile: & vel provt singulare ac in individuo, vel vniuersè ac generatim. Sicut etiam obiectum supernaturale, vel est creatum, vel increatum, non excluso Deo provt Trino.

Naturalia obiecta, siue materialia, siue spiritualia, quatenus existentia & singularia, huic Christi scientiæ obnetata esse, rectè asserit D. Thomas 3.p.q.9.art.1. malè refragante Scoto in 3.d.14.quæst.3. Consentaneum quippe fuit, communicari intellectui Christi scientiam essentialiter infusam. Hæc autem cum ab obiectis non haurirentur, sed à Deo communicetur, nec sit potior ratio cur de vno aliquo naturali obiecto existente sit data Christo, non de alio: fatendum est, datam esse de quibuslibet, etiam de illis ipsis quæ naturali Christi scientiæ obijciebantur, quia in sensus incurrerant. Nam circa ea quoque, variata est scientia Christi infusa, sed sub diuersa ratione cognoscendi: vnde existit ratio formalis, & motiuum diuersum, quantum necesse est ad specificam diuersitatem notitiæ acquisitæ & infusæ: quamuis entitas vtrobique terminans scientiam, & quicquid se tenet ex parte obiecti materialis, sit idem reipsa; ac proindè non sit entitatiue supernaturale. Nimirum eadem obiecti ratio terminatiua naturalis, adiuncta proportione illa quam obedientialiter habet cum lumine superiori, est idonea tanto specificatiua scientiæ supernaturalis, ac peculiare eius motiuum; Et quidem supernaturale, non entitatiuè, sed per essentialem habitudinem ad superius principium; qualem habitudinem non habet, cum obijciuntur merè naturali scientiæ. Quo item modo cogimur distinguere actiones intellectus & sensus, cum vterque idem obiectum attigit: v.g. cum sensus nigredinem percipit, & illam ipsam percipit quoque intellectus. Similitérque philosophamur de actibus sensus externi, & interni terminatis ad idem obiectum. Ex quibus exemplis colligitur, proportionem illam talium obiectorum inferiorum cum lumine & modo tendendi superiore, non esse aliquid intrinsecum obiectis inferioribus ab eorum entitate distinctum, ratione cuius exigant lumen superius, siue notitiam sublimiorem. Sed esse nudam eorum entitatem naturalem, quæ sublimi illi modo quem continet cognitio superior, attingi non potest per notitiam depressiorem: ita vt sola exigentia nobilium principiorum, & perfectionis qua obiecta illa per scientiam superiorem percipiuntur, teneat se ex parte notitiæ, non autem ex parte obiectorum nisi quatenus notitiæ subsunt.

Cognouit ergo Christus per scientiam infusam, obiecta quælibet naturalia existentia, etiam provt singularia. Nam notitia tantùm vniuersalis, est valdè imperfecta & confusa: vnde Christus non debuit ea sola donari, sed cognitione quoque singularium honestandus fuit, & quidem omnium. Cur enim aliquorum potiùs quàm cæterorum? Dedit sanè ei Pater omnia in manus, éstque Rex vniuersorum existentium in aliqua temporis differentia. Ne ergo orbem sibi subiectum ignoraret, æquè debuit omnia existentia, atque adeò omnia singularia, cognoscere per hanc scientiam. Et ita egregiè S. Cyrillus l. de S. Trinit. c. 22. verbis illis. [Quanquam Dominus naturam ignorantem assumpsit, diuinas tamen ei prærogatiuas & dotes impertiuit: Habebátque anima Domini omnem sapientiam, diuinam iuxta & humanam; omnem notitiam eorum quæ fuerunt, quæ sunt, quæ erunt, non naturâ, non gratiâ, sed propter vnionem personalem cum eo qui solus est sapiens, & omnia etiam priùs quàm oriantur, ante sæcula nouit.] Neque verò singularia existentia, sunt infinita: ac proinde inferre non licet, pro huiusmodi obiectorum infinitate, necessarias fore Christo infinitas species. Quanquam etiamsi infinita essent, perperam item inferretur, specierum ad ea percipienda necessariarum infinitas. Nam species infusæ cum ab obiectis non desumantur, sunt vniuersales: ideóque multa similia obiecta, ac etiam infinita, per paucas, vel etiam vnicam speciem infusam, percipi possunt.

Etiam cordium secreta, & futura contingentia, eius ambitu comprehensa.

149. Ab his portò naturalibus obiectis scientiæ Christi infusæ, non eximo cogitationes cordium, & futura contingentia. Sunt enim entia merè naturalia in hominibus puris, interdum sub donum prophetiæ obscurum, interdum sub clarum, cadentia: in Christo autem spectantia ad scientiam infusam, quæ eadem est cum prophetia euidente, vt infra dicam: Obiectorum ergo prædictorum, tametsi entitatiuè naturalium, cognitio; negatur quidem puris quibusvis creaturis, etiam Angelis: concedi tamen Christo debuit, quia ipse est Rex vniuersorum, & Dominus omnium, futurúsque est aliquando iudex cordium: vnde congruentissimum fuit, vt etiam quatenus viator, ea clarè in seipsis, æquè ac cætera naturalia obiecta contueretur, quæ in cordibus voluuntur; vt reipsa ab eo factum, constat ex tam crebris per eum secretorum humanorum detectionibus, descriptis per Euangelistas. Nec iniuriâ possumus ad Christum in quocunque statu, referre illa de eo iam reduino dicta à Theodoreto orat. de charitate, dum glossat verba S. Petri dicentis, Christo, *Domine, tu omnia nosti*, quæ sic exponit. [Is autem ipsum citauit ad suum in eum amorem testificandum. *Domine*, enim inquit, *tu scis quia amo te*. In animis enim hominum insides, & apertè scis motus cogitationis: nec te aliquid latet ex rebus humanis. Nosti enim omnia, & antiqua & extrema.]

Et ob idem in quæcunque aliquando existentia dominium, decuit omnino, vt futurorum quoque notitia ei communicaretur? vt reuera communicatam fuisse, & vt S. Gregorius 13. moral. cap. 21. philosophatur, probasse Christum, se *esse hominem cuius spiritus in naribus eius, quoniã excelsus reputatus est ipse*, liquet ex varijs futuris, quæ à Christo fuisse prædicta, memorant sacræ literæ. Et accedebat titulus quoque magisterij, Christo tantùm provt viatori competens; ratione cuius tituli, debebatur ei futurorum notitia: vt hoc etiam modo, tanquam diuino suffragio, doctrinam suam munire posset. Nihil enim adeò diuinitatis suffragium prodit, quàm diuinatio seu prænotio futurorum, à qua denominata non aliter est diuinitas, vt Lactantius notauit lib. 1. inst. c. 11. quàm ab homine humanitas. Sicque Christus veritatis se Magistrum prodidit. Petri peccatum & vrbis Hierosolimitanæ euersionem denunciando, tanto ante. Videbat autem Christus hæc futura, euidenter & intuitiue per scientiam infu-

sam, in existentia ipsorũ quandoque exercita & actuali, in qua etiam à Deo cognoscuntur. Et est quidem ea cognitio naturæ indebita ; quia per eam peruaditur saltem abstractiuè secretum diuinum nondum laxatum : nempe quod Deus, hunc potiùs effectum, quàm alium ex similibus infinitis, producere determinauerit; statueritque non apponere, aut etiam impedire, obices multos qui naturaliter interuenire possent, & existentiam rei futuræ præpedire : quæ causa est, cur hæc notitia sit naturæ indebita & supernaturalis, non obstante entitatiua naturalitate motiui propositi. Ex motiuo enim entitatiuè naturali, progerminare posse notitiam supernaturalem, dubitari non debet, vt attigit Suarez lib.2. de gratia cap.11.n.30. & plenè Herice 1.p.tract. 1.d.38.cap.4.

Porrò interuentu similis motiui, communicata quoque est Christo notitia intuitiua quorundam futurorum conditionatorum : Quod docent quædam Christi prædictiones, de huiusmodi obiectis, Matth.11. & Lucæ 12. Quod enim ad ea loca garrit Caluinus, non nisi verisimilem & coniecturalem huiusmodi obiectorum prænotionem, qualis viro cuiuis eximiè prudenti concederetur, Christo obtigisse, alibi contritum est, & potenter à Stapletanio in antidotis ad prolatum Matthæi locum. Quoad hæc omnia obiecta scientiæ Christi infusæ realem existentiam aliquando habentia, eámve habitura si poneretur conditio, non occurrit difficultas aliqua, præter communes scientiæ increatæ de ijsdem obiectis, discussas abundè 1.p.

An etiam possibilia.

150. Maior hoc loco difficultas est, de naturalibus obiectis possibilibus. Nam obiecta possibilia singularia, sunt infinita ; & specificæ quoque naturæ possibiles, sunt infinitæ : ac proinde vel nulla possibilia obiecta naturalia Christo per hanc scientiam sunt obuersata ; (cur enim aliqua potiùs quàm alia ?) vel certè admittendum est obuersata esse planè infinita, tam quoad species, quàm quoad indiuidua : quod tamen non modo de facto verum non esse censent aliqui, sed etiam existimant esse impossibile : eo quod illa possibilium omnium distincta cognitio, quam scientia infusa conferret, lumen infinitum exigeret, & infinitas species impressas, vel vnam infinitè perfectam : Insuperque contineret comprehensionem diuinæ potentiæ, nulli intellectui creato possibilem.

Hæc tamen argumenta, non multùm vrgent. Supponunt enim infinitatem luminis aut specierum impressarum, esse impossibilem, quod non admitto, annuentibus passim recentioribus. Nego item ex cognitione omnium naturalium possibilium in seipsis, (de solis enim naturalibus obiectis nunc agimus,) sequi comprehensionem diuinæ potentiæ. Imò ne ex cognitione quidem omnium planè possibilium ; cùm naturalium, tum supernaturalium in seipsis ; & quod multo plus est, ne ex perceptione quidem eorundem, in Dei omnipotentia, admitto haberi omnipotentiæ comprehensionem, cùm possit deesse adæquatio intelligibilitatis diuinæ omnipotentiæ, sine qua adæquatione, non datur omnipotentiæ comprehensio, vt suo loco expositum est. Hæc dixerim, data gratis cognitione vna terminata ad omnia possibilia. Quamuis in Natur.Theol.d.7.num.115. monstratum sit, repugnare vt omnia possibilia terminent vnam cognitionem creatam : quia saltem ipsa cognitio, non poterit percipi per seipsam, sed ad minimum exigetur modificatio superaddita entitati cognitionis, eámque extendens ad perceptionem talis cognitionis. Repugnat autem sisti alicubi in perceptione huiusmodi modificationum extendentium ; quia quælibet est ens, & intelligibilis, atque adeò capax nouæ modificationis extendentis ; superadditæ fundo (vt sic dicam,) notitiæ : quare nusquam hærere licebit, ac dicere, omnia possibilia esse percepta per vnam illam cognitionem, quotcumque de facto acceperit modificationes extendentes. Quoad alias tamen res possibiles, à cognitione & cognitionis cognitionibus distinctas, ratio non vrget : ac proinde si alia argumenta non proferantur, non euincetur negandum esse, Christum omnia prorsus possibilia cognouisse ; siue dicatur vna notitia, siue plutibus ea attigisse.

151. Mihi sanè non occurrit efficax argumentum, quo probetur impossibile fuisse, conferri Christo notitiam vnam vel multiplicem, omnium possibilium naturalium, cùm indiuiduorum, tum specierum. Nec desunt qui ea omnia obiecta, de facto à Christo fuisse percepta, dicant : imo neque video repugnantiam apertam ob quam non potuerit communicari Christo notitia vna vel multiplex omnium planè possibilium, & naturalium & supernaturalium. Addo tamen, de facto Christi intellectum, ad omnia naturalia obiecta possibilia, atque adeo ad omnia planè possibilia obiecta, non fuisse porrectum. Dimissis autem nunc supernaturalibus obiectis, nego de naturalibus. Neque enim id tulit dignitas Christi ac munus, contra quàm dicere adigimur de quibusvis aliquando habentibus existentiam : quia cum Pater Christo subiecerit omnia, (vtique subijci capacia, atque adeo existentia ;) omnino debuerunt à Christo cognosci : ne bona & sua & orbem sibi subiectum ignoraret, eique accideret, quod malis diuitibus sæpè exprobrat S.Chrysostomus; vt scilicet nesciant quam latè pateant facultates quels potiuntur, præ earum numerositate & vastitate. Pro obiectis verò merè possibilibus, ea ratio non vrget: quia possibilia non fuerunt Christo subiecta, nec pertinuerunt ad illorum vniuersorum multitudinem, cuius Christus, Rex & hæres à Deo est constitutus. Cum itaque nihil habeam quo adigar ad affirmandum talem obiectorum vastitatem infusæ Christi scientiæ objici de facto, mihi videor rationabiliter asserere, Christum per hanc scientiam omnia illa obiecta non cognouisse, etiamsi fatear, eum aliqua indiuidua possibilia, & aliquas item species possibiles, iuxta regulas diuinæ sapientiæ & libertatis percepisse, quantum necesse erat ad illam diuinæ potentiæ perceptionem, qua Christus consentaneè ad dignitatem suam, per scientiam infusam ornandus erat.

Obiectum supernaturale eiusdem scientiæ, qualenus Deus vnus.

152. Transeo ad supernaturalia obiecta scientiæ infusæ Christi, inter quæ certum est non contineri Deum, siue provt vnum, siue provt trinum, vt in se est consideratum. Sic enim Deus est obiectum scientiæ beatæ, quæ superior est cognitione hac infusa in qua versamur. Ratum tamen esse debet, Deum provt vnum, quoad an est, & quoad pleraque cognoscibilia de attributis diuinis, abstractiuè objici huic scientiæ : abstractiuè inquam, quoad apprehensionem terminorum, quæ fit per species extraneas ; euidenter autem quoad nexum & assensum. Qua ratione Theologus naturalis, abstractiuè (quia per species rerum creatarum,) & tamen euidenter quoad nexum, multa percipit & demonstrat de Deo vno. Multo ergo perfectiùs illa ipsa & alia potuerunt à Christo euidenter cognosci per scientiam infusam. Quo pertinere potest, quod præclarè dictum est à S.Maximo centur.2.ex variis cap.29. vbi de Christi scientia diuinorum, collata ad nostram, ex Scripturis, vel per ea quæ facta sunt comparatam, sic philosophatur. [Puteus Iacob est scriptura: Aqua verò, est scientia Scripturæ : profunditas autem, obscurè dictorum Scripturæ, interpretatu difficilis

stilis positio. At si tuta, est quæ per literas diuini Verbi habetur disciplina: quam Dominus non habebat, cum sit per se Verbum, qui præbet credentibus, non eam quæ discendo & exercitatione comparatur, scientiam; sed confert dignis, è Spiritali gratia perpetuò fluentem & quæ numquam desinit, sapientiam. Nam si tuta, hoc est disciplina cum partem aliquantulam scientiæ fuerit adepta, reliquum omne prætermittit, vtpote quod nullo sermone comprehendatur. Scientia verò quæ datur per gratiam, vniuersam continet, (ac citra exercitationem,) quæ hominibus obuenire possit, sapientiam, pro necessitatibus variè scaturientem.] Non negat his verbis S. Maximus, fuisse in Christo scientiam acquisitam; sed celebrat infusam, præ qua vix apparet quæ tantùm est acquisita; cum & multo tenuius penetret obiectum, & multo obscurius ac imperfectius illud attingat.

De Deo Trino, qui id negarint.

153. An verò Deus prout Trinus, obiciatur scientiæ infusæ Christi, controuersia est. Negat Valq. 3 p. d. 53. cap. 1. contendens esse sententiam D. Thomæ 3. p. q. 11. artic. 1. vbi cum dixisset, Christum per scientiam infusam cognouisse ea quæ pertinent ad dona sapientiæ & prophetiæ; subiungit. [Ipsam tamen Dei essentiam, per hanc scientiam non cognouit, sed olim per primam:] Nempe per scientiam beatam, quam primo loco proposuerat in particulari, & explicauerat 910. Quæ verba, ipsis Solis radijs pro contraria sententia scripta existimans Vasques exclamat; quid obscuro clarius, pro opposita sententia dicere potuit? Neque enim potuit Trinitas cognosci, nisi essentia Dei cognosceretur. Accedit ratio, quia si Christus per scientiam infusam cognouisset mysterium Trinitatis, ea cognitio fuisset euidens, vt fert nomen ipsum *scientiæ*: & paret etiam ex fidei & notitiæ cuiusuis obscuræ exclusione à Christo. Non potuit autem ea cognitio, esse vel per se, vel per aliud, euidens. Nam si fuisset per se euidens ex proprio Trinitatis conceptu, non discrepasset à scientia beata, quod est contra suppositionem. Nec potuit esse per se euidens, ex Trinitatis conceptu extraneo: homini enim Deum sicuti est non inuenti, nequit esse per se notum, Deum esse trinum. Igitur si cognitio Trinitatis per scientiam infusam fuit Christo euidens, debuit esse euidens per aliud. Hoc verò nec potuit esse testimonium Dei, quia sic Christus habuisset fidem; & inutiliter motus fuisset testificatione ad præstandum assensum obiecto quod illi clarum erat per visionem: nec etiam potuit esse effectus vllus Trinitatis, quia nullus est effectus Augustissimæ Trinitatis proprius, ex quo illa possit euidenter cognosci. Tandem neque potuit esset effectus vllus cum Trinitate connexus; v.g. species expressa repræsentans beato, Trinitatem: hoc quippe medium, est extrinsecum: & adeò debilem assensum format, vt nulla ad eum consequatur euidentia rei in se, in intellectu clarè vidente Trinitatem per alium actum; vt sanè Christus eam clarè contuebatur per visionem beatificam. Quod si quis contendat, ex tali medio gigni notitiam euidentem Trinitatis, concedere etiam debebit, inde notitiam Dei claram, atque adeò etiam non scientiam infusam, sed beatam procreari.

Conceditur.

154. Verùm sententia quæ scientiæ Christi infusæ obuersatam ait Trinitatem, est longè communissima: eorum videlicet omnium, qui admittunt dari posse diuinius notitiam euidentem Trinitatis, extra visionem beatificam. Si enim ea notitia dari potest, nemo dubitat, quin sit scientiæ Christi infusæ portio. Esse autem possibilem, quod suo loco probandum est, tradunt permulti quos sequitur & latè refert Salas 1. 2. tract. 2. disp. 6. s. 7. sequunturque insuper Aluarez 3. p. d. 62. Becanus ibid. cap. 9. q. 3. num. 10. Ragusa disp. 94. Mendoza quodl. 3. Scholast. à num. 13. Didacus Ruis disp. 42. de Trinit. sect. 3. Manifestè verò euincitur ea possibilitas, ex eo quod dari possint obiecta quædam creata, de quibus essentialem ordinem ad personas SS. Trinitatis; non quidem in ratione effectuum ipsius Trinitatis, qui nulli esse possunt; sed alia quapiam ratione. Sic enim si aliquis perciperet visionem alicuius beati, vel speciem impressam aptam ad talis visionis expressionem; non est dubium quin eius cognitio esset futura abstractiua, respectu diuinæ essentiæ, ac personarum: quia esset per medium ignobilius, & inferioris rationis; in quo displicet Ragusa 3. p. d. 92. qui eam notitiam ait fore claram Dei visionem: & tamen intuitiuè percepta tali specie vel impressa vel expressa, impossibile esset Trinitatem non percipi euidenter, quoad an est; etiamsi per alienas species, atque adeò abstractiuè non intuitiuè. Sicut Angelus qui alicuius creaturæ essentiam intuetur; euidenter quoque, & vt scriptura loquitur, *cognoscibiliter* attingit quod Deus sit, licet inde non percipiat euidenter, quid sit Deus.

In quo argumento eludendo, frustra mihi videntur laborare nonnulli. Nam Vasques 1. p. d. 135. cap. 4. respondet quamuis relatio creaturæ ad creatorem cognosci intuitiuè possit non cognito intuitiuè termino talis notitiæ, qui est Deus; tamen relationem notitiæ intuitiuæ, ad obiectum visum, non posse cognosci, nisi obiectum propriè & intuitiuè concipiatur: eo quod nemo discernere possit, an hæc notitia sit talis obiecti propria, eiúsque intuitiua, nisi propria & intuitiua notione feratur in huiusmodi obiectum, & cum eo conferat intuitiuam alterius de eo notitiam. Hæc tamen responsio non est idonea. Cur enim poterit cognosci relatio creaturæ ad creatorem non viso creatore, & non poterit cognosci relatio notitiæ ad obiectum, non viso obiecto? Non enim plus intrinsecus est nexus notitiæ cum obiecto, quàm creaturæ cum creatore. Sed videtur profectò aduersarius, imaginari cognitionem intuitiuam continere similitudinem formalem expressam, ac veluti picturam, obiecti quod per eam exhibetur: quam esse inanem imaginationem, monstratum est suo loco.

155. Reijcienda item est responsio, qua Suarez t. 1. 3. p. d. 27. s. 5. putat se hoc argumentum infringere, dicendo, visionem beatam per se primò terminari ad Deum, vt sic; & consequenter ad personas: & ita cognita ipsa visione, solùm cognosci, illam esse visionem Dei in se: absque eo tamen, quod modus quo Deus in seipso est; videatur: siue absque eo quod, Deus cognoscatur trinus. Verùm, erit inprimis qui contendat, visionem claram Dei, æquè primò ferri in personas, ac in essentiam: quia ea visio, tendit directè & per se primò, in totum illud quod Deo inest. Deinde etiamsi personæ videantur consequenter, tamen necesse est eas videri ab eo qui Deum videt, quia essentialiter inuoluuntur in termino visionis claræ Dei. Igitur tam impossibile, est visionem intuitiuè percipi non perceptis personis, quàm impossibile est, eam percipi non percepta essentia Dei: quandoquidem ordo ad vtrumque illum terminum, est essentialis notitiæ intuitiuæ visionis; & vterque percipitur eodem modo; hoc est euidenter quoad an est, etiamsi non nisi abstractiuè, & per alienas species cognoscatur. Quare exemplum propositum, videtur efficaciter monstrare, possibilem esse Trinitatis notitiam euidentem abstractiuam. Estque huic exemplo affine, exemplum actus fidei de Trinitate, ex quo intuitiuè perspecto, euidenter agnosceretur existere in Deo Trinitatem.

Nec minus validè idem inferre licet ex alio exemplo, nempè vnionis hypostaticæ vnius vel triplicis, terminatæ ad tres personas diuinas. Qui enim eam vnionem intuitiuè perceperit, non poterit non attingere euidenter quoad an est, dari personas illas, quarum ea vnio est essentialiter nexus actualis. Respondet Suares loco proximè citato, hoc exemplum non esse efficax; quia licet vnio hypostatica ad vnam personam terminata v.g. ad Verbum, terminetur ad solam personam Verbi; tamen quantum est ex ratione sua, solùm requirit terminum qui sit subsistentia incommunicabilis. Vnde intuitio vnionis, non potest ingenerare nisi confusam notitiam subsistentiæ diuinæ, etiamsi non constet cuiusmodi sit; nempè an respectiua, an absoluta. Sed hinc non infringi argumentum, ex eo patet, quod nulla est in Deo subsistentia absoluta quæ possit substantialiter complere ac terminare incommunicabiliter naturam creatam: vnde perspecta intimè vnione, planè attingeretur diuina triplex subsistentia incommunicabilis, etiam determinatè quoad an est: quia vnio, est eius respectiua essentialiter. Æquè inualidè Vasques illo 4. num. 11. respondet, visa vnione vna aut triplici ad tres personas augustissimæ Trinitatis terminata, duntaxat perceptum iri naturam creatam, cum eo modo vniri alicui personæ diuinæ: non tamen necesse esse, cognosci an vna illa vel multiplex vnio, diuersas personas respiciat. Verùm quomodò non est necesse id cognosci, cum vnio vna vel multiplex, quæ intuitiuè attingitur, supponatur esse essentialiter respectiua plurium personarum? Itaque exempla proposita videntur efficaciter concludere, posse diuinitùs communicari viatori notitiam trium augustissimæ Triadis personarũ euidentem quoad an est. Non quod velim, eam euidentiam esse per propriam speciem: sed quod Trinitas quidem personarum euidenter cognoscatur esse, at per conceptus alienos; sicut Deus, quoad an est, cognoscitur euidenter, penetrato intimè effectu aliquo creato: neque tamen cognoscitur per motionem propriam, quæ sola Dei visione intuitiua confertur.

Sic supposita possibilitate notitiæ euidentis, alterius à visione, terminatæ ad Trinitatem; censeo constare debere, talem notitiam infusam, fuisse de facto concessam Christo: quia Christus tanquam Doctor noster, atque adeò tanquam viator, sæpè locutus est de personis Sanctissimæ Trinitatis; & sæpè etiam orauit Patrem, prælucente profectò, & locutionem ac orationem illam dirigente, aliqua supernaturali notitia: quam immeritò quis arbitraretur esse visionem beatam, cum hæc non debuerit vsurpari ad ministeria & ad functiones Christi, quatenus viatoris. Cum igitur in Christo viatore non fuerit alia notitia supernaturalis præter scientiam infusam; (fides enim locum in eo non habuit;) fatendum est, Christum per scientiam infusam, atque adeò euidenter, agnouisse Trinitatem quoad an est.

Ad firmamenta contrariæ sententiæ.

156. Quæ verò Vasques in contrarium proposuit, dissoluuntur nullo negotio. Ac primùm falsò asserit, D. Thomam negasse Christo hanc scientiam, quia dixit essentiam Dei non cognosci per scientiam infusam. Hoc enim D. Thomas intelligit de cognitione quidditatiua, qualem non tribuimus Christo, occasione Trinitatis perceptæ per infusam scientiam. Sicut qui tribuit Angelo cognitionem Dei euidentem quoad an est, ex eo quod videat intuitiuè creaturam; non tribuit Angelo visionem diuinæ essentiæ, sed tantùm scientiam abstractiuam. Itaque euanescit omnis illa claritas, quam aduersarius in proposito S. Thomæ testimonio, verbis amplissimis ostentabat. Æquè facilè conuelli possunt eius rationes. Admittimus enim illam Trinitatis notitiam euidentem infusam, à visione distinctam, non fuisse obiecti ex se noti. Nam ex nuda specierum Trinitatem repræsentantium expressione, non potuisset Trinitas innotescere euidenter abstractiuè; quia nulla suppeteret ratio assentiendi euidenter, obiecto nequaquam ex terminis noto.

Quare haud dubiè Trinitas, vi scientiæ huius, innotescebat Christo per aliud, nimirum per testimonium Dei, à quo Christus euidenter noscebat se moueri, ad iudicandum esse in Deo Trinitatem: ex eáque motione clarè penetrata, Christus euidenter cognoscebat, obiectum ad quod per eam mouebatur; esse verum; idque ex testimonij Dei claritate, persuadebatur; assensu, qui quod non niteretur præcisè diuina auctoritate, sed euidentia motionis à Deo profectæ, differebat à fide, erátque scientiæ. Sicut assensus quod Roma sit, ob euidenter notam multorum alioqui fallacium consensionem, non est fidei, sed scientiæ. Secundò potuit innotescere Christo Trinitas, per aliquos ex propositis effectibus supernaturalibus, qui quamuis essent media extrinseca; tamen ob connexionem eis intercedentem cum Trinitate, deducebant necessariò in notitiam eius abstractiuam euidentem; non absolutè & quidditatiuè, quo pacto esset scientia beata, sed tantùm quoad an est: eáque notitia, tametsi tenuiter euidens præ beata, non erat cum ea incompossibilis, vt notum est ex ijs quæ de scientiæ, ac fidei, & aliorum actuum compossibilitate traduntur secunda secundæ; sed neque ea posita visione erat inutilis, cum non modò intellectum magis extensiuè determinaret, (vt dicitur de actu opinando non trepidante, iuncto actui scientiæ;) sed etiam opportuna esset Christo viatori, ad orandum & merendum pro nobis: quem ad ea munera vsurpare scientiam beatam, par non fuit, vt supra monuimus.

Alia supernaturalia obiecta, scientiæ Christi per se infusæ.

157. Habemus ergo quomodò Deus, & quâ vnus, & quâ Trinus, pertineat ad scientiæ infusæ obiectum. Eodem autem pertinere creata omnia gratiæ mysteria, & entia quæcunque supernaturalia creata, non videtur dubitandum. Nam mysteriorum quidem, Christus non modò pars magna, sed tota ferè materia fuit. Entium autem supernaturalium, aut causa meritoria, vt gratiæ sanctificantis & auxiliorum gratiæ, ac visionis beatificæ putis creaturis obuenientium; aut causa subiectiua, siue ratione totius suæ substantiæ, vt modi essendi quem habet Christi humanitas in Eucharistia; siue ratione alicuius suæ partis, vt vnionis hypostaticæ animam vel corpus Christi afficientis. Has omnes supernaturales formas, & omnia gratiæ mysteria, Christo euidenter innotuisse per scientiam infusam, ea mihi ratio abundè persuadet, quod par fuit Christum horum omnium quæ aut in se habebat, aut perficiebat, vel efficiebat, conscium esse per notitiam viatori congruam: quandoquidem illa omnia attinebant ad eum, vt viatorem. Et verò nihil est quod cogat diffiteri, hæc obiecta fuisse per scientiam infusam viatori conuenientem perceptibilia: & quidem non modò euidenter quoad nexum, per iudicium aliquod abstractiuè de eis formandum; sed etiam per propriam speciem, & euidentem ac claram eorum notionem. Quod non restringo ad entia illa supernaturalia, quæ non inuoluunt aliquid diuinum, sed omnia planè volo perspici per hanc scientiam.

Itaque gratia sanctificans, quæ est creata participatio diuinitatis, vnio hypostatica quæ terminatur ad Verbum diuinum, visio beatifica quæ respicit essentialiter Deum sicuti est, & si quæ sunt alia quæ inuoluant nexum vel habitudinem ad aliquid increatum, omnia æquè obijciuntur huic Christi scientiæ, quod

rectè

rectè concedit Suarez t.1.3.p.d.27.ſ.3.malè reclamantibus, Vaſque 3.p.d.53.c.1.& 1.p.d.135. Aluare 3.p.d.61.Raguſa 3.p.d.92.Neque enim verũ eſt,clarè ac intuitiuè percepto ob iecto alterius entis reſpectiuo, debere quoque intuitiuè percipi terminũ illum, quod tamen eſt his autoribus vnicum fundamentum, negandi huic Chriſti ſcientiæ, intuitiuam notitiam formatum ſupernaturalium inuoluentium aliquid diuinum. At nobis hoc fundamentum ſufficienter videtur vno illo exemplo diſſoci, quod ſæpè in ſuperioribus tetigimus: nempe creaturæ quam Angelus vi ſua naturali quidditatiuè intuetur, cum habitudine eſſentiali quam ad Deum habet:neque tamen idcirco quidditatiuè Deum videt, eadem vi ſua natiua non eleuata. Similiter ergo non eſt neceſſe, quiſquis vnionis hypoſtaticæ modum intuitiuè conſpicit, intueri quoque perſonam Verbi; vel eum qui intuetur gratiam ſanctificantem quæ eſt diuinæ eſſentiæ participatio,videre eſſentiam diuinam: quia cum medium eſt inferioris rationis, non ingenerat notitiam quidditatiuam terminiad cuius notitiam, ob eſſentialem cum eo nexum, deducit.

Eiuſdem ſcientiæ actus, an perpetuus, & ad quàm varia protenſus, vnus, aut multiplex.

158. A ſcientiæ infuſæ obiecto, pergo ad actum eius, de quo infra ſuo loco, agendo de defectibus ab intellectu Chriſti remouendis, quærendum eſt, ſitne cum diſcurſu, ac conuerſione ad phantaſmata. Nunc hæc quæri de eo poſſe video. Primò, ſitne ſimplex, an compoſitus. Secundò an eius exercitium ſit perpetuum. Tertiò quoad quot obiecta, poſſit ſimul & ſemel exeri. Compoſitionem porrò huius actus, de qua primo loco quæritur, admitto eſſe interdum aliquam, contra Vaſquem 3.p.d.52.n.18. Exiſtimo ergo actum ſcientiæ infuſæ, non ſemper refugere ſtructuram & compactionem aliquam: ſed quoſdam actus huius ſcientiæ, poſſe eſſe enunciatiuos, quoſdam ſimplices contuitiones? Et quoſdam poſſe eſſe adæquatos obiecto, & atringentes quicquid ad illud ſpectat, quoſdam verò inadæquatos. Obiectum autem articulatum in varios conceptus obiectiuos, poteſt per conceptum quemdam tertium,colligari: vnde exiſtit compoſitio atque compactio mentalis, cum notitia euidenti compoſſibilis,quia compoſitio illa non affingitur obiecto, ſed tota ſe tenet ex parte notitiæ, & modi cognoſcendi: etiamſi iſtud non poteſt de ſcientia beata aſſeri,quia eſt rei ſicuti eſt, atque adeò debet eſſe obiecto adæquata.

An verò vſus actuum ſcientiæ infuſæ ſit perpetuus, & circa quot obiecta poſſit ſimul exeri, de quo deinde quærebatur, variij variè tradunt. Mihi breuiter ſtatuendum videtur, exercitium ſcientiæ infuſæ, fuiſſe Chriſto perpetuum, quoad aliquem actum huius ſcientiæ. Nam Chriſtus numquam omnino, ac ne dormiens quidem ceſſauit à merito, cui in Chriſto hæc ſcientia neceſſariò præibat, ob defectum fidei. Longè verò excellentius eſt,eſſe ſemper in actu ſecũdo,quam in ſolo primo, qui imperfectus eſt, & ad ſecundum tendit. Itaque ſicut Angeli, quia non grauantur ſarcina corporis, ſunt perpetuò in vſu aliquo ſcientiæ ſuæ naturalis; quod item de nobis in vigilia verum eſt: ſic Chriſtus quia in vſu ſcientiæ infuſæ non pendebat à corpore, rectè aſſeritur eam perpetuò exercuiſſe, cum id ſit longè optabilius ac decentius, quando ita licet per ſtatum perſonæ. Exercebat tamen eam cum ſucceſſione, & variabilitate quoad obiecta: id eſt nunc vnum obiectum,mox aliud attingendo,vt rectè ſtatuit D.Thomas 3.p.q.11.art.5. quia nihil eſt quod eripiat libertatem,admittẽdi in huius ſcientiæ vſu,variabilitatem prædictam: ſicut eſt quod eam libertatem recipiat in vſu ſcientiæ beatæ. Quare Chriſtus non hærebat perpetuò defixus in vno quopiam huius ſcientiæ obiecto, ſed ab vno tranſiliebat ad aliud. Nec eſt improbabile, Chriſtum aliquando exercuiſſe actum aliquem cuiuſlibet ſpeciei impreſſæ ad hanc ſcientiam pertinentis, & omne obiectum cuius per eam percipiendi principia haberet, aliquando attigiſſe.

159. Hoc tamen ſimul præſtare, & omnia omninò huius ſcientiæ obiecta quæ ſupra recenſuimus, ſimul percipere per hanc ſcientiam nequiuit: ſiue vno actu, quod malè admiſit Marſilius in 3.quæſtion.10. articul. 2. ſiue pluribus ſimul actibus. Nam quod attinet ad vnicum actum in tam vaſtam ſimul multitudinem obiectorum diffuſum, etiamſi gratis ſupponamus quod is de potentia abſoluta non repugnet; tamen perſpicuum videtur, eum excedere vires intellectus creati, etiamſi lumine & ſpeciebus infuſis inſtructi. Idem dico de attingentia eorundem omnium huius ſcientiæ obiectorum, per plures ſimul actus eius, contra Caterum 3.p.q.11. art.6. diſp. vnica. Nimia enim eſt vaſtitas obiectorum ſub hanc ſcientiam cadentium. Vnde cum vis operatiua animæ Chriſti, limitata ſit & finita,non potuit vi ſua connaturali,& excluſo miraculo extraordinario, erumpere ſimul in omnes huius ſcientiæ actus, quibus obiecta eius omnia eſſent percipienda. Sunt enim infiniti, & diuerſarum omnino rationum, planéque depoſcerent attentionem infinitam,quæ vim connaturalem animæ Chriſti tranſcendere, perſpicuè videtur.

Eſto verò potuerit Chriſtus per ſcientiam infuſam infinita indiuidua determinati alicuius generis ſimul attingere, quod Vaſquez 3.p.d.53.num.12.affirmat de omnibus futuris in infinitum: putat enim ea ſimul à Chriſto per hanc ſcientiam fuiſſe percepta: quod item Moncæus diſp.2.Selecta cap.12.*ſub finem*, affirmat de omnibus quæ cum ab hominibus, tum ab Angelis, geſta aut gerenda ſunt per totam æternitatem. Quamquam ratio qua id vterque confirmat,imbecilla eſt. Putant enim niſi id admittamus, inuehendã eſſe in Chriſtum ignorantiam,& verum in ſcientia profectum. Sed labuntur. Nam dummodò ſalua ſit Chriſto ſcientia habitualis omnium illorum obiectorum, indita ab initio; nihil erit quod animæ Chriſti timeamus ab ignorantia, & profectu vero quoad ſapientiam. Et idcirco Fõſeca 2.Metaph. c.2.q.2.ſ.4. negat Chriſtum per ſcientiam infuſam infinita percepiſſe actualiter, quamuis habitualis eius ſcientia pertinuerit ad infinita. Demus tamen ſcientiæ infuſæ Chriſti, vt ad infinita eiuſdem rationis obiecta, portigi ſimul potuerit; eo quod id non videatur excedere virtutem luminis ſuperioris quo hæc ſcientia inſtruitur. Sed vt hæc ſcientia, circa infinita infinitarum rationum obiecta, ſimul exeri potuerit; non videtur cohærere cum limitatione virtutis intellectiuæ creatæ, connaturaliter operantis per lumen infuſum. Iuuerit in hanc rem recolere, quæ in ſimili circa intelligentias dubitatione, tradidimus in Natur.Theol. diſt.4. à n.170. Ferè enim ſe habet Chriſtus, ad omnia æmul obiecta ſcientiæ infuſæ,ſicut Angelus ad totum obiectum ſibi connaturale, quantum quidem attinet,ad vim ſimul illud percipiendi.

De Actu primo eiuſdem Chriſti ſcientiæ, quoad ſpecies.

160. Reliquus eſt habitus ſcientiæ Chriſti infuſæ. Quo nomine, iam ſupra dixi, comprehendere me, & ſpecies impreſſas interuenientes ex parte obiecti, & lumen roborans potentiam,ſéque tenens ex parte eius. Nam principium ſupernaturale tenens ſe ex parte potentiæ, quod in alijs facultatibus dicitur *habitus*; in intellectu vocatur *lumen*. Et ſpecies quidem cum principient notitiam minùs perfectam, ac proinde etiam minùs ſimplicem quàm ſcientiam beatam,cui vnica emi-

nentialis species deseruit ; fatendum est, plures numero impressas esse. Esto, potuerit per potentiam Dei absolutam vnica produci : quod videtur concedendum, reiecto Marsilio, vnicam de facto admittente speciem impressam, pro toto ambitu obiectorum huius scientiæ. Non tamen totidem numero species impressas agnoscere pro hac scientia adigimur, quot pro scientia acquisita, quæ pendet ab obiectis : & idcirco pro eorum diuersitate ; accipit diuersas species. At scientiæ infusæ species, immediatè conferuntur à Deo; cui facile est indere species vniuersales, quæ paucæ numero exæquent vi representatiua benè multas à variis obiectis deriuatas. Nec est inuersimile, quod graues Theologi prodiderunt ; has scilicet species scientiæ Christi infusæ deseruientes, vniuersaliores fuisse speciebus quibuscunque Angelicis ; siue naturaliter debitis, siue supernaturaliter concessis. Sicut enim erant perfectiones intellectus, euehendi ad sublimiorem notitiam quàm sit notitia quælibet Angelorum ; ita par fuit species illas superare Angelicas vniuersalitate, quantum per obiecta representanda licuit.

Quia verò scientia infusa Christi, porrigitur & ad obiecta naturalia, & ad supernaturalia ; controuersia fuit apud aliquos, cuiusmodi essent species impressæ ad hanc Christi scientiam requisitæ. Nimirum an pro obiectis naturalibus, essent naturales : pro solis autem supernaturalibus obiectis, essent supernaturales : vel certè an vtræque essent supernaturales, aut vtræque naturales : quod postremum non debet mirum videri, cum etiam in fide ; species impressæ deseruientes actibus de obiecto supernaturali, attingendo per supernaturalem habitum fidei, sint naturales. Amplector sententiam quæ quascunque Christi species de obiectis naturalibus, etiamsi deseruientes scientiæ infusæ, statuit esse naturales secundùm substantiam, nec nisi supernaturales quoad modum : qua ratione, species quæ animæ separatæ infunduntur de obiectis naturalibus, naturales sunt, tametsi spectato modo, quo animæ non per sensus, atque adeò præter naturalem modum communicantur, fiat supernaturales. Quæ verò species supernaturalibus obiectis scientiæ Christi infusæ representandis deseruiunt, supernaturales secundùm substantiam sunt habendæ. Et vtriusque partis ratio est, quia essentialis constitutio specierum impressarum cuicunque scientiæ deseruientium, petenda est ex obiectis representatis : cum totum munus specierum penes quod constituitur in tali specie, sit representare hæc obiecta. Igitur obiectis naturalibus debentur species naturales ; supernaturalibus verò, supernaturales.

161. Non me latet noua quorundam philosophandi ratio, & de speciebus, & de aliis actibus primis, & secundis. Antiquam enim actus & habitus specificandi rationem, penes motiuum siue obiectum formale, non admittunt, saltem vniuersaliter : vnde & actus naturales, circa obiecta formaliter supernaturalia ; & supernaturales, circa naturalia, constituunt : Et idem pronunciant de speciebus impressis. De principio illo, cui hæc circa species doctrina nititur, id est de specificatione formæ naturalis, ducibili ex obiecto formali supernaturali, vel contrà, videsis Valentinum Erice 1. p. tract. 4. disp. 38. à cap. 2. Ægidium Coninc. 22. disp. 5. dub. 2. & 3. Mihi placet contrarium principium, quo statuitur, essentiam actuum & habituum, atque adeò etiam specierum, ducendam esse ex obiecto quod essentialiter respiciunt : quæ est antiqua & solida doctrina, in quam qui videntur aduersari, volentes nolentes reuoluuntur, eum loco obiecti formalis diuersi, pro diuersis specie actibus, assignant diuersam attingibilitatem, vel proportionem obiectorum, aut diuersam regulam sub qua attingantur, vel diuersum modum in ea tendendi, quæ omnia diuersam obiectiuam rationem formalem, siue motiuam, ferunt. Sed de hoc alibi diligentiùs ; & plenè qui cum hæc recognoscimus lucem vidit, Alarconius disp. 2. de visione Dei c. 5. & 6. Sic igitur constituto eo principio, quoad specificationem actuum, & habituum, ac specierum, manifestè sequitur, philosophandum esse de speciebus impressis deseruientibus scientiæ infusæ Christi, eo modo quem iniuimus.

De eodem actu primo, quoad lumen.

162. De lumine huius scientiæ in Christo, statuendum breuiter est, illud supernaturale esse ; de quo nemo dubitat. Statuendum præterea est, hoc lumen à speciebus impressis, & à lumine gloriæ longè differre, nec nisi vnicum esse ac simplex. Quibus paucis verbis, reiecto varias recentiorum de eo lumine sententias. Vasques enim 3. p. d. 54. cap. 2. negat vllum esse pro scientia infusa lumen, à speciebus intelligibilibus distinctum : quia cum species sint sufficiens principium ad eliciendam cognitionem rei cuius inerat Christo species infusa ; supernaturaneum est, aliud præterea principium addere ; quod lumen denominetur. Quo eodem modo, in scientia beata, præter speciem impressam vel formalem vel virtualem, hoc est diuinam essentiam vice speciei fungentem, vel potiùs quia præsens est & intelligibilis actu, munus illud obeuntem pro quo vicaria species subrogatur ; nullum agnoscit lumen gloriæ tenens se ex parte potentiæ : id quod dixerat iam olim Vdalricus apud Cartusianum in 3. d. 14. quæst. 3. Suares verò tametsi cum vacillatione aliqua, ita hoc lumen à speciebus scientiæ infusæ distinctum in Christo agnoscit tom. 1. 3. p. d. 29. sect. 4. vt tamen dicat, illud non distingui à lumine gloriæ, quod ex parte potentiæ & hanc scientiam, & beatam principiet. Cui sententiæ subscribit. Lessius l. 2. de summo bono n. 155. si sermo sit de scientia infusa Beatorum, distincta à visione beatifica. Denique alqui, hoc lumen quod peculiare scientiæ infusæ tribuunt, affirmant esse multiplex, pro varietate obiectorum per illud perceptorum. Ita Cajet. 22. q. 54. art. 4. & Cabrera 3. p. q. 11. art. dubit. 6. Ego quoad hæc omnia, ab his autoribus d. sentio.

Differt à speciebus impressis.

163 Ac primùm, quod hoc lumen differat à speciebus, non aliter confirmandum est, quàm ex proportione ad habitus infusos viæ. Certum quippe est, intellectum viatorum fidelium, vltra species impressas rerum credendarum tenentes se ex parte obiecti, quæ naturales sunt, & à sensibus haustæ, accipere lumen fidei, quod est qualitas tenens se ex parte potentiæ, eámque roborans, & reddens proportionatam ad credendum connaturaliter actum credendi. Similitérque ad actum supernaturalem amandi Deum, præter ea quæ ex parte voluntatis exiguntur, ac præter obiecti propositionem ab intellectu prælucente factam, suppeditatur diuinitùs complementum aliquod actiuitatis potentiæ ; quo immisso, & ipsa potentia tobotetur ad talem actum, & apta ac proportionata ad eum connaturaliter eliciendum reddatur. Potentia enim ad huiusmodi actus nec proportionata est, nec satis habet vitium : ideóque vt eos attingat, præsertim connaturaliter, debet armari, vt Philosophus loquitur, id est compleri ac instrui : quod propriè non fit per speciem impressam, cuius munus tantùm est determinare quoad rationem specificam actus, sed fit per comprincipium aliquod tenens se ex parte potentiæ. In supernaturalibus quoque actibus patriæ eadem cernitur actiuitas comprincipiorum additiorum potentiam complentium, vltra ea quæ ex parte obiecti interueniunt. Lumen enim gloriæ, quicquid Vasques aliter statuat, planè differt à specie impressa Dei : quod nolo hîc extra locum confirmare. Latè autem à Suare

traditur

tradiderit 1.part.tract.1.d.2.cap.15, à num.4.& à Lessio l.1.de summo bono cap.8.Similiter ergo ad cudendum supernaturalem actum scientiæ infusæ, præter speciem impressam obiecti vicariam,exigitur auctarium potentiæ, seu lumen infusum, vt facultas quæ ex se respectu huius actus manca & improportionata est,compleatur, & aptetur; sicque actio connaturaliter fiat.

164. Argumentum quo Vasques ex scientia infusa habitum omnem à specie impressa distinctum eliminat, idem est cum eo quo lumen gloriæ à specie impressa Dei distinctum reijcit, ei principio nixum, quod vbicunque multiplicantur causæ, debent quoque multiplicari in effectu rationes productæ,singulis causis respondentes: quod principium, ex quodam Gerardo refert Baconus in 2. d.28. *initio*. Putat autem Vasques, nihil esse in actu scientiæ infusæ, quod peculiariter respondeat lumini à speciebus distincto. Nihil quippe est in eo actu, præter rationem communem cognitionis, & specialem talis cognitionis rationem. Primæ, sufficiens principium,est intellectus secundùm se. Intellectio enim quâ talis,à solo intellectu proficiscitur. Ratio autem talis cognitionis, seu quod sit talis obiecti propria, & euidens; habet pro principio proximè sufficiente, speciem impressam propriam. Ideò enim intellectus, hanc potiùs rem intelligit quàm aliam, quia huius potiùs quàm alterius rei specie instruitur. Nulla igitur ratio restat in notitia infusa, quæ respondere possit habitui seu lumini, & per illud peculiariter produci, quod tamen est vnicum fundamentum assignandi alicui effectui causam quamcunque.

Mihi tamen, principium quo vniuersa hæc ratiocinatio nititur, videtur omnino ruinosum. Id quod patere potest ex habitu facilitatiuo, si verum est (vt est certè verissimum,) talem habitum conferri, ad coefficiendum cum potentia substantiam actus, quam sola potentia posset efficere: accedente autem habitu adventitio, fit expeditè & absque difficultate. Faciliter enim operati, non est ratio noua & peculiaris in effectu, sed tenet se ex parte causæ promptè & sine difficultate operantis. Possunt ergo plures causæ coniungi, vt veluti communibus impensis, eundem effectum, & eandem eius rationem efficiant. Atque ita contingit in præsenti; estque id in ea multo magis dicendum: quia vna causarum ad cudendum actum interuenientium, nempè intellectiua potentia, est ex se manca & impotens ad huiusmodi actum, quippe ordinis superioris. Quanquam si necesse esset principium illud admittere, & nullum assignare principium nisi cui peculiaris in effectu ratio respondeat; æquè facilè possemus in actu scientiæ infusæ distinguere aliquid peculiariter respondens lumini infuso à speciebus distincto, ac potest aduersarius in actu credendi, aliquam rationem peculiarem assignare, respondentem fidei habituali. Argumentum enim propositum, si vrgeret,æquè euerteret lumen fidei, ac lumen scientiæ infusæ. Quod si aduersarius præter duas illas rationes quas in actu scientiæ infusæ distinxit;nempè rationem cognitionis, & rationem talis cognitionis tendentis in tale obiectum; addat tertiam, quæ verius secundo loco ponenda esset, nempè rationem intellectionis supernaturalis, quæ peculiariter respondeat lumini fidei: idem plane nos quoque diceremus de actu scientiæ infusæ, si principium illud admitteremus, quo noua causa,pro noua duntaxat & peculiari ratione in effectu producenda, inuehi posse affirmatur.

Et à lumine gloriæ.

165. Iam verò æquè reijciendi sunt,qui hoc lumen in Christo confudernnt cum lumine gloriæ quod principiat scientiam beatam. Contrarium meritò affirmat Salas 1.2.tract.2.d.5.sect.9.& Ragusa 3.part.d.102. viderúrque sufficienter euinci,ex tanta diuersitate notitiæ infusæ simpliciter dictæ,& notitiæ beatæ. Tantoperè enim discrepant illæ notitiæ,vt vnicuique earum suum lumen peculiare tribuendum videatur. Accedit quod notitia per se infusa supernaturalis, communicata sæpè est viatoribus;vt Adamo, & aliis pleriſque quos diuina benignitas radio aliquo superioris illius scientiæ sæpè collustrauit, priúsquam extra viæ scamma statuerentur. Cum notitia autem,vt miracula non necessaria excludantur, communicatum est lumen proportionatum; quod proinde fuit à lumine gloriæ distinctum.

Non me latet, quid aduersarij sint hìc responsuri, Fatebuntur enim in puris viatoribus, lumen infusum esse aliud à lumine gloriæ: quia cùm nondum sint in termino, non potiuntur principiis statûs beatifici, inter quæ est lumen gloriæ. Quare in eis necessariò assignandum esse dicent lumen peculiare; non item in Christo, & aliis Beatis: quia lumen gloriæ quod adest, sufficere abundè potest ad principiandos actus scientiæ infusæ æquè ac beatæ & confirmati potest, quia non videtur negandum, quo minùs Beatus, extra Verbum possit suum lumen gloriæ percipere, etiamsi alio quouis lumine externo destituatur. Si enim reliqua principia intellectualia, sunt reflexiua in seipsa; v.g. intellectus est principium intelligendi seipsum, & fides est principium credendi seipsam; quidni lumen gloriæ possit esse principium intuendi seipsum?Et tamen ea notitia luminis gloriæ, esset scientiæ infusæ, non beatæ.

Verùm hi Autores, dum student parcitati, non aduertunt rem esse cum locupletissimo remuneratore, qui in Beatis omnia ordinatè velit peragi; ac proinde non destinet vnum instrumentum ad tam diuersa munera,quod egestatem saperet;sed cuique suum peculiare ac congruum addicat. Quod enim de natura dixit Aristoteles 1. Polit. c. 1. & latè versat Dandinus 2. animæ digress. 46. eam non vti gladio Delphico, sed vno vti ad vnum; valet multo magis circa Deum, & præsertim vbi ostentanda est gloria & diuitiæ domus eius. Etsi ergo lumen gloriæ posset ad vsum quoque scientiæ infusæ adhiberi in Beato, tamen Deus qui diues est in misericordia, peculiare hoc ornamentum quod in viatoribus cernitur, Beatorum intellectui non vult negare. Est autem præterea verisimilius, lumen gloriæ non posse esse vsui nisi ad functiones gloriæ, quia hæc est eius natura: ita vt quamuis quia est superius possit esse vsui ad percipienda intra suum ordinem obiecta, & actus scientiæ inferioris; quo pacto principia scientiæ infusæ, vsui sunt ad percipienda omnia obiecta scientiæ naturalis; & intellectus Angelicus potest in omnia obiecta intellectus humani; tamen non possit lumen gloriæ deseruire ad principiandam notitiam alterius generis, & longè inferiorem. Nam neque lumen infusum posset esse vsui ad functiones scientiæ naturalis, neque intellectus Angeli ad intellectiones homini proprias, sub ratione formali consentanea humano intellectui. Et hinc liquet, cur lumen gloriæ in Beato, non possit principiare reflexionem in seipsum: licet intellectus, & fides,ad proportionales reflexiones deseruiant: quia sistitur intra notitiam cui in principia sunt apte natura addiguntur; quod non fieret, si lumen in seipsum reflecteretur.

Est vnicum, pro toto ambitu obiectorum huius scientiæ.

166. Tandem neque illi audiendi sunt qui lumen infusum multiplex posuerunt pro multiplici genere obiectorum per scientiam infusam cognoscibilium. Meritò enim S.Thomas 3.p.q.11.art.6.ad 3. statuit hoc lumen esse vnicum pro toto ambitu obiectorum huius scientiæ. Ratio petenda est,partim ex analogia cum lumi-

lumine fidei, quod est vnicum pro omnibus credibilibus ac etiam cum lumine gloriæ, quod item est essentialiter insectile: & quamuis vnicum sit, ad omnia tamen obiecti scientiæ beatæ ambitu comprehensa, porrigitur: Partim etiam ex eminentia luminis supernaturalis, quod est longè sublimius naturali: & tamen experimur, ab vnico naturali lumine conferto intellectui produci diuersissimas actiones, pro diuersitate specierum ad eas determinantium. Multo itaque magis, supernaturale lumen scientiæ infusæ, quandoquidem perfectius ac nobilius est, idemmet ac vnicum, totidem actiones huius scientiæ principiare potest, quot interuenient species impressæ ad expressionem actionum illarum determinantes. Neque verò ex multiplicitate specierum, inferre licet multiplicitatem luminis hanc scientiam principiantis. Nam quoad rem præsentem, latum discrimen intercedit inter lumen & species. Hæ siquidem sunt vicariæ obiectorum, quorum magna est multiplicitas, & diuersissima ratio. Vnde mirum non est, quod varias species sibi subrogatas deposcant. At lumen tenet se ex parte potentiæ, éstque robur eius, & actinitatis complementum: ac proinde sicut ipsa potentia est vna, non obstante habitudine ad diuersas actiones; ita & lumen vnicum essentialiter, facilè potest ad totam sphæram obiectorum huius scientiæ, pertinere.

Summa perfectio eiusdem Christi scientiæ, concluditur.

167. Ex hactenus disputatis, liquere potest de præcellentia scientiæ Christi infusæ supra naturalem, ex omnibus planè capitibus ex quibus perfectio scientiæ attendi potest: nempe penes obiectum eius, & actum, ac habitum. Et ambitus quidem obiecti huius scientiæ, longè superat sphæram obiectorum scientiæ naturalis, éstque propè immensus. Complectitur enim Deum vnum & trinum, omniáque infra eum gratiæ mysteria, & entia quæcumque supernaturalia creata; insuperque omnia illa quæ concludebantur sphæra obiecti scientiæ naturalis. Nam quicquid spectat ad scientiam inferiorem, æquè ad superiorem pertinet; quamuis non solùm, nec sub eadem ratione motiua. Sicut quæcumque percipit sensus quilibet externus, eadem percipiuntur per sensum internum, & præterea alia quædam insensata exteriùs. Et quæcumque homo percipit, ab Angelo quoque percipiuntur, præter alia quædam Angelo propria. Motiuum autem peculiare seu ratio formalis quæ vsui est ad constituendam scientiam infusam, eámque secernendam ab acquisita & naturali quoad obiectum materiale circa quod ambæ versantur, est illa cognoscibilitas obiecti naturalis per hoc lumen secundùm quam obiectum non habet proportionem cum scientia naturali. Itaque & materiale & formale obiectum scientiæ infusæ, longè superat obiectum acquisitæ, cùm materiale, tum formale. Actus item est longè pretiosior; tum quia est ferè intuitiuus, cum è contrario omnes propè actus scientiæ naturalis sint abstractiui, & per illegitimas species; tum quia in eius exercitio non habent locum variæ illæ imperfectiones, quas postea ostendemus exulare à scientia Christi infusa, & cadere in acquisitam. Denique eius principia, sunt longè sublimiora & vniuersaliora, quàm acquisitæ: imò & quàm aliarum infusarum plerisque puris creatutis communicatarum. Ac proinde sicut diximus, Christi scientiam acquisitam superare nostram acquisitam ex plerisque capitibus: ita idem proportione seruata, de scientia Christi infusa, ad scientiam infusam aliorum Sanctorum comparata, est statuendum.

Cur nihil hic sigillatim de perfectione prophetiæ, & donorum Christi intellectualium.

168. Satis de scientia Christi infusa; post quam expositam, nihil est necesse de variis eius veluti ramis ac portionibus sigillatim dicere, quas Christo inexistisse monstrauimus; prophetia nimirum clara & euidente, iisque Spiritus sancti donis actualibus, quæ spectant ad intellectum: scientia videlicet, sapientia, intellectu, atque consilio. Sunt enim omnia hæc dona, portiones scientiæ infusæ Christi; connotata tamen certa materia. v. g. prophetia quamuis in nobis possit esse obscura, vt docet Scotus in 3. d. 24. q. vnica *litera G.* & ex communi (vt ait,) sententia, Molina 1. p. q. 1. art. 2. disp 4. talis tamen in Christo non fuit; sed clara & euidens. Quo pacto nullomodo differt à scientia infusa, nisi per connotationem certæ materiæ, ratione cuius scientia denominatur prophetia; nempe ratione futurorum, vel præteritorum quorum nulla extet memoria, aut præsentium occultorum, vt secretorum cordis alieni: quæ est adæquata prophetiæ materia, iuxta Syrenium l. 7. de fato cap. 8. Quare frustra hic seorsim, post tractatam scientiam Christi infusam, de Christi prophetia ageremus.

Similiter dona sapientiæ & scientiæ, non differunt à scientia infusa, nisi penes connotationem certæ materiæ, quam hæc dona respiciunt. Sunt enim iudicia ex motione Spiritus sancti profecta, quibus supposita veritate quapiam, aut mysterio diuinitùs patefacto; in nobis quidem per fidem, in Christo autem per notitiam infusam, pronunciatur quasi reflexè & euidenter, ac absque discursu, de conuenientia mysterij patefacti: cum respectu Dei vt fontis gratiæ, tum respectu nostri, vt electorum ad finem supernaturalem. Congruentiæ enim quas nos ipsi interdum proprio Marte excogitamus, ratiocinantes circa mysteria, naturales sunt, nec spectant ad hæc Spiritus sancti dona; quibus absque discursu & supernaturaliter de ea conuenientia pronunciamus. Non quod iudicium de tali conuenientia, feratur ex eo quod Deus ita reuelauerit, vt malè sentit Vasq. 1. 2. d. 89. n. 5. (Sic enim actus ille esset fidei, quæ hoc quoque modo de iis quæ directè credidit pronunciare potest veluti reflexè, per nouum & vlteriorem actum suum;) sed quod perspecto introrsum mysterio, quod per fidem aut scientiam infusam percipitur, suggerantur à Spiritu sancto intellectui nostro, rationes haustæ ex ipsa mysterij substantia, vel effectibus eius, ob quas mysterium illud iam perceptum & assensu nostro ratum, iudicetur conueniens. Et idem esset, si procederetur per rationes æternas ac diuinas, & pertinentes ad Dei attributa, eorúmque manifestationem & Dei gloriam. Quo pacto, iudicium de conuenientia ob huiusmodi rationes, dicitur donum sapientiæ. Si verò procedatur ob rationes creatas, pertinentes ad salutem supernaturalem quatenus proprium hominis bonum; tunc idem iudicium de conuenientia mysterij iam percepti, pertinebit ad donum scientiæ. Ita vt duo hæc dona, materiali obiecto & modo circa illud versandi, non discrepent; (vtrumque enim mysteriis assensu iam firmatis occupatur, & de eorum conuenientia pronunciat?) differant autem penes rationes quibus de ea conuenientia ferunt iudicium, eo quod sapientiæ donum, progrediatur per rationes superiores; donum verò scientiæ, per inferiores. Vt sapientiæ donum indicat de conuenientia mysterij Incarnationis, ex eo quod emicet inde diuina iustitia, quæ tantam pro peccato satisfactionem exigit: & ex eo quod splendeat in eo diuino opere amor, quo Deus figmentum nostrum ad se euexit, & viscera misericordiæ quibus visitauit nos oriens ex alto. Scientiæ verò donum idem iudicat ex digniore hominis reparatione, quam si per alium à

specie

specie humana extraneum, vel ex pura Dei misericordia, nomine satisfaciente, parta fuisset salus nostra; itémque ex eo quod inde secutum sit vniuersi complementum, & creaturarum omnium exaltatio, in hominè qui est earum breuiculus. Ex hac igitur notione donorum sapientiæ & scientiæ alibi plenè confirmata, perspicuum est; nihil esse necesse, post explicationem scientiæ infusæ, denuò agere de prædictis donis quæ sunt eiusdem scientiæ portiones, peculiaribus illis quas dixi materiis addictæ: Nec nisi per earum connotationem, speciale nomen sunt sortita, cum in ratione essentiali & quidditatiua scientiæ infusæ, ab aliis eius actibus non discrepent.

169. Iisdem de causis, silendum hîc specialiter est de dono intellectus. Nihil quippè aliud est quàm iudicium quoddam de dignitate vel amabilitate rerum diuinitùs patefactarum, vt eis assensus vel amor præstetur. Aio esse iudicium, quia non puto hoc donum prout actuale, consistere in sola apprehensione, vt Val. significat 1.2.d.5.q.8.p.2. Esset enim donum imperfectissimum, & merè naturale, non minùs quàm simplices apprehensiones prærequisitæ ad actum fidei. Est igitur iudicium, & quidem euidens. Nam etiam iudicium illud quod immediatè præcedit fidem, & ex instinctu Dei monentis concipitur, vt iudicemus de credibilitate mysterij, & vera honestate volitionis indicentis actum credendi, est iudicium euidens; quod D.Thomas 2.2.q.8.art.5. refert ad donum intellectus. Et quamuis quia interdum ob subiecti indispositionem, actus ille non manat à dono intellectus habituali, gratiam sanctificantem supponente dicat D.Thomas iudicium illud non pertinere ad donum intellectus, nisi reductiè: Tamen etiam tunc, est eiusdem rationis cum actu directè pertinente ad donum intellectus, quatenus ita mouet sensum, vt accommodet assensum, vt D.Augustinus dixit q.2. ad Simplic. id est talem confert intellectui notionem de bonitate & honestate volitionis credendi, vt voluntas dedat sese, & erumpat in actum. At qui eo pacto se habent, dicuntur *intelligere*, Isaiæ 6. & Matth. 13. Iudicium ergo quod ex Spiritus sancti motione, de mysteriorum dignitate & amabilitate concipitur, eiúsque dignitatis & amabilitatis veritas obiectiua penetratur, post partam iam fidem; vel etiam & quidem multo magis per eum qui sanctitate polleret absque fide, qualis est Christus Dominus, euidentia non caret: éstque illud Spiritus sancti donum quod *intellectus* appellatur. Nam minus placet quod Suares l.2. de gratia cap.19.num.7. donum intellectus addicit penetrationi veræ mentis Dei, cuius dictum refertur, aut legitur. Sic enim hoc donum, confunditur cum ea gratia gratis data quæ dicitur *interpretatio sermonum*, quam idem Autor proleg.3. ad illud opus cap.5.n.55. & 60. fatetur sonare intelligentiam sensuum inclusorum in verbis, aut quibuslibet aliis diuinis locutionibus, etiamsi tantum mentalibus; vel editis non verbo, sed rebus: id est hieroglificis & symbolis quorum omnium recta intelligentia, & penetratio sensus à Deo in illis intenti, pertinet ad gratiam interpretationis sermonum, quatenus in animo est, & antecedit verborum prolationem, non autem ad donum intellectus: quod proinde, in eo quod proprium iudicio, eique respondente habitu, est collocandum, conformiter ad loca Isaiæ & Matthæi allegata, quibus dicitur de obduratis, quod essent audituri audituri, & non intellecturi: nempe ita vt saperent eis quæ audirent, ac de præstando eis assensu & amore, statuerent. Nec dissimili sensu Dauid, sæpè postulat à Deo intellectum, vt discat mandata. Ex hac ergo vera & germana notione doni intellectus, perspicuè apparet, illud ad scientiam infusam pertinere; nec post eam in Christo expositam, aliud præterea seorsim, de hoc intellectuali dono addendum esse.

170. Tandem eadem quoque est ratio doni consilij, quod actualiter spectatum, est euidens iudicium supernaturale practicum, quo homo ex speciali motione Spiritus sancti, in his & his circumstantiis, euidenter statuit ita agendum esse propter supernaturalem honestatem, relucentem in actione ad quam sic impellitur: non attendendo ad principia reuelata, sed ex speciali impulsu Numinis. Quod iudicium cum aliàs à Spiritu sancto est præsertim in implexis & arduis negotiis; tum maximè cum aliquid agendum est, quod secluso ea speciali motione esset illicitum; vt contingit multis sanctis Martyribus, vltrò conijcientibus sese in tormenta, & aliis mortem sibi inferentibus: vt notauit D.Aug. 1.Ciuit.cap.21. Appellatur autem ea notitia consilium, quia per eam Dei consilium innotescit. Qua ratione Balaam patefaciens futura, ait, *consilium tibi do*: id est, sensum diuinum tibi aperio, vt explicat Origenes hom. 18. in Numer. Similiter accipiens illud apud Apostolum, *quis consiliarius eius fuit?* id est sensorum & consiliorum particeps. Nemo itaque non videt, hoc donum consilij sic expositum, esse partem scientiæ infusæ: ac proinde non esse cur de eo specialiter attexamus tractationem, post discussam Christi scientiam infusam.

Obiectum beatæ Christi scientiæ; Primarium, Deus.

171. Progredior itaque ad perfectionem postremæ ac eminentissimæ scientiæ creatæ Christi Domini, nempe beatæ; delibando eius obiectum, actum, & habitum, vt hactenus in tribus reliquis scientiis obseruaui. Huius scientiæ obiectum primarium, ad quod videlicet ipsa directè & ex instituto tendit, quódque in se videri dicitur, quia immediatè terminat cognitionem, est extra controuersiam. Nam & Christus, & omnes Beati, habent pro huiusmodi obiecto quæcunque sunt Deo interna; nempe essentiam cum omnibus diuinis attributis & personalitatibus, filiúque & Spiritus sancti processionibus. Recensui diuina attributa vt plura, conformans me ruditati nostræ hac in parte, quandiu hîc viuimus. Verè enim sumus visuri attributa omnia, quatenus sunt vna formalissima ratio; atque adeò vnitissimè, & non per modum plurium rationum obiectiuarum disiunctarum, vnam totalem integrantium, sed tanquam vnam perfectionem in qua essentialiter continetur omnis perfectio. Vnde visio nostra, futura est vna, & simplicissima, ac ex parte obiecti vnitissima cognitio totius illius infinitæ perfectionis quæ in Deo est: sed nos hîc illam imperfectè concipientes, distrahimus in plura, iuxta illud egregiè de more à D.Bernardo traditum l.5. de consider. c.13. quoties de Deo per Beatos viso agitur; præ oculis habendum. [Visus ium protulisse plura, sed vnum est. Vnus Deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Diuisus est hic, non ille. Voces diuersæ, semitæ multæ, sed vnum per eas significatur, vnus quæritur. Non diuisiones substantiæ in quaternario isto expressæ sunt; non dimensiones quales in corporibus intuemur, non distinctio personalis qualem in Trinitate adoramus, non numerus proprietatum qualem personis ipsis ineſſe fatemur, etsi non aliud à personis: alioquin hoc singulum horum in Deo, quod quatuor simul, hæc quatuor, ipsa quod singulum est. Nobis autem quia non possumus cum Deo simplicitate contendere, dum contendimus apprehendere, vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc speculum & Ænigma, per quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus sicuti est. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis nostræ quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, dissilíéve in suam pluralitatem. Colliget sese magis, adunabit, conformabitque vnitati illius, vel

potiùs

potiùs vnitati illi, vt vna vni, facies respondeat faciei.] Hoc igitur obiectum vnitissimum ac simpliciſſimum omnibus Beatis commune, ſub Chriſti quoque beatam ſcientiam cecidit, tanquam primarium.

Secundarium, in primis creaturæ omnes quandoque exiſtentes, etiamſi innumeræ.

172. Secundarium verò ſunt creaturæ, quæ vel in aliqua temporis differentia exiſtunt, vel non exiſtunt: vt ſunt futura conditionata, & res merè poſſibiles. Priores, nulla excepta, beatam Chriſti ſcientiam terminarunt, de communiore Theologorum ſententia in 3.d 14.vel 3.p.quæſt.10.art.2.Et ſuffragatur manifeſta ratio, ex eo ducta, quod quæcunque in aliqua temporis differentia exiſtentiam habent, pertinent aliquo modo ad ſtatum Chriſti: quippe facta ob eius amorem, aut ad eum aliquo tandem modo relata, eique à Patre ſubiecta. *Omnia enim dedit ei Pater in manus*; Et *nihil dimiſit non ſubiectum ei:* vtique eorum quæ propriè apta ſunt ſubijci; hoc eſt quandoque exiſtentium. Nihil horum ſubduco ſcientiæ Chriſti beatæ.

Diſplicétque primò, Richardus in 3. d.1. art.2. admittens quidem Chriſtum agnoſcere ea omnia quorum ſucceſſio non durabit in infinitum; cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ; negans tamen idem eſſe de iis quæ in infinitum ſunt futura cum ſucceſſione; hoc eſt de cogitationibus & volitionibus hominum & Angelorum, extra Verbum per totam æternitatem infinitè propagandis. Eas enim actiones, beatæ Chriſti ſcientiæ ſubduxit Richardus ob earum infinitatem, & quidem Categorematicam. Eſto namque infinita illa multitudo actionum, non habeat nec habere poſſit ſimul rationem entis poſſibilis, vel ſimul exiſtentis actu iuxta philoſoph cum de eo quæſito problema; nec in vlla temporis parte aſſignabili, ſit futura actu infinita: tamen ſi ſumatur quatenus intellectui ad eam ſimul percipiendam potenti objicitur, v. g. diuino obtutui, & prout coexiſtit toti æternitati; continet omnino infinitum cumulum actuum, quorum nullus eſt vltimus; omnéſque objiciuntur ſimul: ita vt quamuis in eſſe reali & exercito vnus eorum ſit poſt alterum, & ſemper ſint finiti numero: tamen in eſſe concepto & obiectiuo, ſint ſimul, cum ſimul concipiantur vnico actu. Et hoc ſufficit ad infinitatem eorum Categorematicam; quam proinde Richardus negat à Chriſti ſcientia beata percipi.

Quamuis autem tricæ illæ de infinitate Categorematica illius multitudinis cogitationum & volitionum, quoad magnam partem ſitæ ſint in verbis; ideóque in eis non ſit hærendum: Tamen omnes illos actus, quotquot per totam æternitatem erunt, ſiue Categorematicè ſiue ſyncategorematicè infiniti dicantur, objici ſimul ſcientiæ Chriſti beatæ, veriſſimum exiſtimo cum Molina 1. part.quæſt.12.art.8.diſp.5. membro 3. & 7. Valentia tom.4.d.1.quæſt.10.p.2.Vaſque 3.p.d.51.c.2. Suare tom.1.3. p.d.26. ſect.4. Aluare d.55. Henrique l. de fine hominis cap.10.§.6. Et videtur ſufficienter perſuaderi ratione poſita, quod ſcilicet hæc omnia ſpectent ad Chriſtum tanquam Dominum; ſintque ei ſubiecta, ac proinde pertineant ad ſtatum eius: quod eſt metrum notitiæ beatæ, quatenus ad aliqua ſecundaria obiecta quandoque exiſtentia peruadentis.

Noua opinatio, negans pleraque ex prædictis obiectis, viſa à Chriſto in Verbo.

173. Diſplicet ſecundò, Moncæus diſput.2. ſelecta cap.12. latè negans Chriſtum videre in Verbo formaliter quæcunque Deus nouit ſcientia viſionis, quantumcunque pertineant ad ſtatum Chriſti; eo quod ex auxiliis gratiæ per Chriſtum ſuppeditatæ, prodierint. Argumentum petit ex eo quod neceſſe ſit, obiectum ſcientiæ beatæ præconcipi eidem ſcientiæ, & in priore ſigno rationis, præexiſtere cognitioni. Hæc enim eſt tota ratio, cur cognitio creata & eſſentialiter finita, non poſſit eſſe reflexa in ſeipſam; quia ſcilicet præſupponeretur ſibi ipſi, prout obiectum; iuxta regulam à B.Auguſtino his verbis poſitam 4. de Geneſi ad lit. cap.32. [præcedit cognitionem, quicquid cognoſci poteſt: niſi enim priùs ſit quod cognoſcatur, cognoſci non poteſt.] Eſt ergo certiſſimum, rem perceptam per ſcientiam Chriſti beatam, debere concipi exiſtentem, in ſigno rationis ante eam ſcientiam. Atqui viſio beata Chriſti præcedit ordine rationis, imò & cauſalitatis, plæraque obiecta quæ Deus videt per ſcientiam viſionis, & quæ hic per Chriſti gratiam exercentur. Omnia enim bona opera ſupernaturalia quæ elicimus, exercentur à nobis per Chriſti gratiam; atque adeò Chriſtus ante omnia illa decretus eſt, vnáque cum eo decreta eſt eius viſio beatifica, ſine qua homo Deus decerni non debuit. Cum igitur Chriſtus, priùs ratione ſit à Deo decretus, quàm conciperetur nobis mereri; & quouis eius merito pro nobis, anterior fuerit viſio, quæ eſt eius connaturale complementum: reſtat vt fateamur, ſcientiam eius beatam, eſſe ratione anteriorem noſtris bonis operibus. Quomodò ergo bona opera noſtra potuerint ſcientiæ eius beatæ objici, quæ anterior eſt; cum tamen obiectū debeat eſſe anterius cognitione?

Vrgétque nominatim hoc argumentum, in quibuſdam noſtris actibus & viæ, & patriæ, viſione beatifica Chriſti poſterioribus: quos proinde certum videtur, non poſſe à Chriſto attingi in verbo. Eiuſmodi ſunt, actus quibus affirmamus Chriſtum vt hominem (ſpecificatiuè loquendo,) ſcire diem iudicij, per ſcientiam beatam. Eadem namque notitia beata, qua Chriſtus diem iudicij percipit, non poteſt eſſe notitia actuum illorum noſtrorum, qui ſupponunt velut obiectum ſuum, talem Chriſti notitiam de die iudicij. Eiuſmodi item ſunt actus illi, qui ſcientiam Chriſti beatam habent pro obiecto; vt actus ſcientiæ infuſæ, quibus Beati, Chriſti viſionem beatam contuentur. Nec non illi, quibus Chriſtus per ſuam ſcientiam infuſam attingit ſuam viſionem beatam, ac ſe ſupra id quod in ea videt, reflectit. Item illi quibus Beatos docet de quibuſdam, quæ ipſe in Verbo ſcientiam ſuam beatam percipit. Sicut enim ea Chriſti dictio & enunciatio de iis quæ videt in Verbo, eſt poſterior viſione, ideóque per eam videri non poteſt: ita & notitiæ quas Beati formant de obiectis per Chriſtum ſic enuntiatis, non poſſunt videri per Chriſti viſionem beatam quam conſequuntur. Omnia ergo propoſita obiecta, quamuis ſint in aliqua temporis differentia; tamen non videntur poſſe objici ſcientiæ Chriſti beatæ, quæ eis præſupponitur: quamuis aliis Beatificis viſionibus purarum creaturarum, attingi poſſint; cum æquè ac alia creata contineantur in diuina eſſentia tanquam in cauſa & notitia.

Refellitur.

174. Hoc argumentum nullo negotio euertetur, ſi dicas, cognitionem Chriſti beatam, ſpectatam quoad eius veluti fundum, non ſupponere quidem tanquam ratione priora omnia illa obiecta quæ hactenus ſunt propoſita; ideóque per illud quaſi fundum, ſiue hypoſtaſim notitiæ, ea non attingere: Tamen poſteriorem eſſe iiſdem obiectis, ratione modificationum, beatæ Chriſti ſcientiæ accedentium ſubinde ac decedentium, & ratione earum, poſſe à Chriſto cognoſci in Verbo prædicta obiecta futura. Eſſe enim viſionem Beatam, acceſſionis illius ac deceſſionis capacem, monſtratum ſuo loco eſt, & validè euincitur exemplo ſenſibilis noui communis; quod eadem ſpecie cum ſenſibili proprio, ſola modificatione intercueniente, percipitur, v. g. cum paries ſenſim detegitur per motum continuatum,

quantum, species impressa qua parte sensim detectæ videntur, non est noua totalis species. Sic enim cum quælibet pars proportionalis detecta, per lineam rectam oculo opposita, videatur ex toto oculo; habeatque proinde in eo toto speciem sui; oporteret fateri, per detectionem illam produci species infinitas æquales toti pupillæ, quibus totidem partes proportionales moto illo detectæ, videantur ex toto oculo: Quod cum sit planè absurdum, probatior sententia admittit in eo euentu, multiplicari tantùm infinitos modos, quibus species (vt ita loquar) fundum, quod indifferens est ad quoduis similiter effectum sensibile proprium exhibendum, extendatur ad partes vniformes eiusdem sensibilis propriį repræsentandas. In ea namque modificationum infinita multiplicatione, non viget incommodum quod premit infinitatem specierum totalium, & ab omnibus speciem obiectiuè indiuisibilem actione communi productam agnoscentibus, id est à communiori sententia, idem necessariò asseri debet de actione qua species illa obiectiuè indiuisibilis, efficitur: vt patet ex numerica mutatione actionis, pro mutatione causarum agentium, quæ in euentu prædicto sunt partes obiecti proportionales detextæ, numero infinitæ. Et quod de specie impressa dictum est, æquè de specie expressa sensibili, & de simplici intellectione facta vt impressionis obiecti, est statuendum, ob similem vbique rationem. Vt proinde non debeat mirem videri, quod de modificatione subinde variata, eiusdem scientiæ beatæ quoad fundum ac hypostasim immutatæ, affirmauimus. Inde autem, nullo, (vt dicebam,) negotio euertitur vniuersa argumentatio proposita. Sicut enim pleræque notitiæ extra Verbum, de omnibus prædictis obiectis Christo conceduntur, quia sunt obiectis illis posteriores ratione: ita etiam concedendæ sunt modificationes, quibus appressis scientia beata præiacens extenditur ad obiectorum ipsa carere qui posteriorum perceptionem.

Quædam futura conditionata, secundaria beatæ Christi scientiæ, obiecta; Quid de meræ possibilibus.

175. Alterum scientiæ Christi beatæ obiectum secundarium, esse dicebam creaturas in nulla temporis differentia existentes; nempè vel conditionatè futuras, vel meræ possibiles. Illas quicquid dicat Valentinus Herice 1.p.d.36.n.30. extra dubium videtur, non percipio omnes per Christi scientiam beatam. Esto (vt admisimus,) aliquas percipiat: quod mirum esse non potest, cum etiam alijs beatis quorumdam obiectorum conditionatè futurorum notitia concedatur, quia id sæpè spectat ad deprehendendum vt D. Bernardus 5. de consider. cap. 4. scitè dixit *cor Dei*: ad agnoscendam insuam. diuinorum beneficiorum Beatam præuenientium vbertatem, & vias illas vitæ per quas deducit electos ad pascua gloriæ, & immetatam felicitatem. Multo itaque magis consentaneum est arbitrari, quædam futura conditionata fuisse beatæ Christi scientiæ obuersata, etiamsi non omnia: quod rationibus allatis pro cognitione omnium futurorum absolutorum Christo vendicanda minimè conficitur, vt eas recolenti perspicuum erit. Similiter verò aliquas creaturas meræ possibiles beatæ Christi scientiæ objici, constat ex dictis de obiecto scientiæ infusæ. Nam omnia quæ scientiæ infusæ patent, superiorem & eminentiorem scientiam beatam, non debent fugere.

At omnesne meræ possibiles creaturæ per beatam Christi scientiam percipiantur, controuersia est. Affirmat Magister in 3.d.14.§. *quibus respondentes* Alensis 3. p.q.13. memb.7. Maior in cap.11. Matthæi *in fine* (nam debet animam Christi cognoscere omnia quæ Deus cognoscit.) Herice 1.p.d.36.n.71. & disp.51.n.21.& 29. Nec nisi suppositia impossibilitate visionis creatæ attingentis omnia Deo possibilia, negat Christo eam notitiam Suarez t.1.3.p.d.16.sect.3. Iuxta Vasquē quoque 1.p.d.50.cap.4. idem habetur, ex eo quod admisimus Christum in Verbo siue per scientiam beatam, aliqua ex huiusmodi possibilibus contueri. Censet enim Vasques, admissa alicuius possibilis contuitione in Verbo per beatum, omnia planè possibilia eidem notitiæ obuersari oportere. Cum igitur supposuerimus Christi animam percipere in Deo ipso quædam merè possibilia, adigi consequenter videmur vt admittamus, æquè omnia percipere: quod tamen D. Thomas 3.p.q.10. art.2. & interpretes ibidem ac passim cæteri in 3.d.14. refugiunt admittere; idque iure factum, affirmant Molina 1.p.q.12.art.8.disp.5.membr.2.& Raguſa 3.p. d.87.§.2.& 3. quia ad videnda omnia possibilia in Verbo, ex geretur lumen gloriæ infinitum. Nam si quo plura videntur, eo perfectius est beatificum lumen; sanè si infinita videntur, necessarium erit infinitum lumen; quantum nec Christus accepit, nec accipere potuit, vt hi autores supponunt, negata vniuersè infiniti cuiuscumque creati possibilitate. Addunteque in hanc rem hi autores, alterum argumentum ductum ex impossibilitate comprehensionis Dei, per intellectum creatum quantumuis beatum, quæ tamen ex ea omnium possibilium contuitione in Verbo sequi perspicuè videtur, iuxta ordinarium modum excludendi comprehensionem Dei per intellectum creatum, quamtumuis videntem totum Deum, sed non totaliter: hoc est non quoad omnia cum eo connexa, nempe possibiles creaturas quæ in Deo videri omnes actu vnico creato non possunt: quod tamen necesse esset, vt diuina cognoscibilitas exhauriretur, & Deus comprehenderetur. Ob hoc argumentum Cabrera 3.p.q.10. art.1.disp.3.conclu.2. censuit erroneum esse aut errori proximum, affirmare omnia possibilia videri à Christo, allegato Directorio Inquis. 2. p.q.11. vbi dicitur, erroneum esse, quod anima Christi Deum comprehendat, vel cognoscat omnia quæ latent in eius potentia.

176. Mihi in hac re nihil pronunciandum videtur, siue ex suppositione admissæ cognitionis creaturarum in Verbo; siue ex alia suppositione, possibilitatis notitiæ creatæ, ad omnia possibilia in eo contuenda porrectæ; siue ex impossibilitate luminis infiniti ad hunc actum necessarij siue denique ex illum consecuta comprehensione Dei per creaturam. Ex nullo quippe horum capitum, existimo statui rectè posse, an Christi intellectus per scientiam beatam omnia possibilia in Verbo viderit.

Attingit aliqua, non omnia, etiam si visio omnium sit possibilis.

Ac primùm, admitto sanè Christum quædam merè possibilia in Verbo videre, illamet indiuisibili actione qua Deum videt. Nego tamen quod Vasques affirmabat, inde sequi videre omnia. Diuina enim essentia, est speculum voluntarium. Et cum in visione beata fungatur munere speciei impressæ, liberè ad huius vel illius obiecti secundarij notitiam effectiuè principiandam interuenientis, potest intellectum Christi determinare ad percipienda quæ Deo visum fuerit obiecta secundaria, dimissis alijs. Imò superstite & intacto eodem visionis quasi fundo, potest determinare ad percipienda per eam, nunc hæc, mox illa secundaria obiecta, non representaris vlteriùs ijs quæ antea representabat: quod peragi interuentu peculiaris modificationis, qua visio beata ad nouum illud secundarium obiectum exhibendum accommodetur, declaratum suo loco est, exemplo visionis corporeæ eiusdem obiecti vniformis successiuè detexti, in qua tantùm ponimus modificationes quibus eadem species expressa perseuerans extendatur ad obiecti vniformis atringentiam,

tiam, dictum alibi est, annuente ipsomet Vasque 1. 2. d. 51. n. 6. Quare non sequitur quod Christus videat omnia plane possibilia, & quidem sigillatim & distincta, si vnum in Verbo videt.

177. Admissa deinde gratis & absque alio examine; possibilitate visionis creatæ attingentis omnia Deo possibilia, nego nihilominus rectè sequi eam visionem Christo inesse. Quod enim Suares (cuius est ea illatio t. 1. 3 p. d. 20. sect. 3.) ait, eam visionem non esse excessuram Christi dignitatem; ideoque dandam esse Christo, imbelle est. Æquè enim dicere liceret, si possibilis sit infusa omnium Deo possibilium scientia creata, eam quoque esse Christo dandam, quod tamen Suares ibid. d. 27. sect. 4. meritò respuit, etam facta prædicta suppositione quoad scientiam infusam. Nimirum non est censendum, quæcumque Christi dignitatem non transcendunt, ad eam spectare, & Christo de facto danda esse. Sic enim gratiam infinitam habitualem Christo concedere adigeremur, quia non modò gratia infinita Christi dignitatem nequaquam excederet, sed ne omnis quidem gratia possibilis, si tota simul congeretur in Christum. Sanè ex contrario principio, videmus magnas in dies à plerisque nouitates excogitari circa Deiparam, cuius dignitatem maternam, nulla vnquam verborum profusione æquandam, nulla intellectus sagacitate explorandam, cum extulerint; omnia quæ eam dignitatem non excedunt; (vt excludi à communi pacto de noxæ originalis saltem debito incurrendo, aliaque sexcenta,) volunt esse rata, & Deiparæ de facto assignari: cum tamen diuina sapientia quæ omnia in numero pondere & mensura disponit, ad aliam rubricam dirigat quod statuit de perfectionibus alicui debitis, & de facto concedendis, quàm ad illum non excessum dignitatis, penes quem, & recentiores circa Deiparam, & alij cum quibus nunc agimus circa Christum, quantitatem perfectionum eis de facto competentium, definiunt.

Præterea quod lumen infinitum exigi ad visionem omnium possibilium in Verbo affirmant alij, & ex luminis infinitate impossibili, visionis impossibilitatem inferunt, admissuri visionem si ea luminis infinitas admitteretur; hoc inquam non solidè affirmatur. Sanè quamuis communissima sententia, ferat intensionem gradualem infinitam esse diuinitùs possibilem, eamque intensionem in lumine nominatim dixerint plerique esse possibilem: non tamen ideirco communis sententia fert, data ea luminis infinitate, ponendam esse visionem de qua agimus Et è contrario luminis infinitatem esse necessariam ad visionem omnium possibilium in Verbo, iure negatur: quia lumen tenet se ex parte potentiæ, vnde non est opus vt crescat crescentibus obiectis lumine perceptis, sed tantùm pro maiore actus intensione, quam constat posse non intervenire, etiamsi plura obiecta sub visionem candant. Ad extensionem ergo visionis circa omnia possibilia, non exigeretur infinita perfectio luminis, sed ad summum exigeretur melior applicatio vnius concausæ actus, nempe essentiæ diuinæ vt fungentis munere speciei, & concausantis effectiuè visionem. Ex parte verò actus per lumen & diuinam essentiam tanquam speciem impressam expressi (vt hoc obiter addam,) non sequeretur infinita perfectio visionis: quasi ob plura vel perfectiora obiecta secundaria, existat visio essentialiter perfectior, atque adeò quæ ad omnia possibilia extenderetur, esset infinitæ perfectionis: hoc inquam non sequeretur; sufficeret enim indiuidualis perfectio visionis, maior quàm in visione ex eodem obiecto primario minùs extensa circa secundarium. Agendo autem de obiectis in aliqua temporis differentia existentibus, ac proinde variabiliter substantibus notitiæ, sufficeret multiplicatio modificationum extendentium visionem ad ea obiecta secundaria: in quibus modificationibus, minore incommodo admitteretur infinitas, salua essentiali finitate notitiæ modificationibus substratæ, & complexi ex vtriusque exurgentis. Latissimè finitatem essentialem visionis ad omnia possibilia extensæ, propugnant Herice 1. p. d. 36. c. 4. à n. 57. & d. 51. cap. 4 à n. 21, & Moncæus disp. 2. Selecta c. 2. & seqq. Quod igitur admittendum necessariò foret admissa visione creata extensa ad res quascunque possibiles, nullam repugnantiam inuoluit: vnde ex ea repugnantia, non potest inferri eam visionem Christo non competere. Quamquam neque ex possibilitate eiusdem visionis, legitimè infertur eam de facto & reipsa Christo inesse.

178. Tandem quod aliqui, ex ea visione omnium possibilium timent diuinæ incomprehensibilitati, admissuri visionem nisi comprehendendum per eam Deum arbitrarentur, reijciendum est. Quantumuis enim omnia possibilia in Verbo conspicerentur, tamen Deus non videretur quantum visibilis est, atque adeò non comprehenderetur. Quod plenè exposui in Natur. Theol. dist. 7. à num. 110. vt non sit hic opus plura dicere. Tantùm quod attinet ad notam quæ in Directorio Inquisitorum inusta dicitur sententiæ admittenti Christum omnia possibilia contuitum, quod id perinde sit, ac comprehendere Deum; dico malè proferti eam notam, quæ in Directorio lecta dicitur absque autoritate Pontificia: nec cadere in sententiam prædictam, sed in errorem ab ea longè discrepantem, traditum ab Arnoldo Villanouano: qui subitarius ex Medico & Chimico Theologus, effutire ausus est (appendo ipsa verba Directorij,) *quod quam cito anima Christi fuit vnita diuinitati, statim ipsa anima sciuit omnia quæ Deus; quia aliàs, vt dicebat, nõ fuisset cũ ea vna persona: præcipuè quia scire, est circũstantia ad suppositum indiuiduale & non ad naturam.* Est hic secundus errorum eiusdem Arnaldi, nec multum ab isto aberat error primus, quo dixerat, humanitatem assumptam æquare celsitudine, potentia, omnibusque prærogatiuis, Deitatem ipsam. Itaque non est in Arnaldo damnatum, quod animam Christi omnia possibilia percepisse diceret; indeque Dei à creato intellectu comprehensionem inuehteret: sed quod ex assumptione humanitatis & animæ, consecutam eius cum Deo æqualitatem, cùm in alijs, tum etiam in scientia diceret, quod constat absurdissimè asseri, cùm quod alia, tum nominatim quoad scientiam. Nam admissa cognitione omnium possibilium per animam assumptam, non sequitur cognitionem eius æquare diuinam cognitionem perfectione; (esto æquales sint quoad numerum obiectorum, vtrique obuersantium:) cum quia diuina notitia, correspondet ad æqualitatem toti diuinæ cognoscibilitati: quod non potest habere creata vlla notitia; tum quia & respectu Dei, & respectu creaturarum, notitia Dei colluceat in se dotibus essentialiter infinitis, quæ in notitiam Christi vllamve creatam non possunt cadere.

Quare vt de dubio proposito mentem meam tandem aperiam, dico etiamsi possibilis esset visio omnium possibilium, de quo litigare hîc extra locum non placet; tamen eam non esse Christo concessam, cum nihil sit quod tantam exporrectionem visionis Christi stabiliat. Neque enim fingere licet, possibilia omnia pertinere ad statum Christi: quod de obiectis quandoque existentibus diximus, propterea que falsi sumus ea in Verbo à Christo videri. Id verò de omnibus possibilibus affirmari non potest. Vnde quia non laborat ignorantia, qui ea non scit quæ ad ipsius statum non pertinet scire, non est existimandum, Christum si omnia possibilia non percipit, esse ignorantem; quia scire omnia possibilia, non pertinet ad statum eius. Sicut ergo Christi gratia, quæ est semen gloriæ, finita est & certo gradum modulo comprehensa; ita visionem beatam

beatam Christi, necesse est finitam statuere, cùm ex aliis capitibus, tum ex hoc quoque, quod attingat duntaxat nonnulla ex entibus merè possibilibus, pro mensura quam diuina sapientia & voluntas præfixerit, vt iam circa scientiam infusam diximus. Quamquam non est negandum, quin Christus per scientiam beatam videat plura possibilia & futura conditionata, quàm per scientiam infusam: quia quod plura per beatam scientiam videantur, pertinet ad præcellentiam huius scientiæ, non item vt percipiantur planè omnia.

Actus beatæ Christi scientiæ, non est Dei comprehensio.

179. Ab obiecto scientiæ Christi beatæ, transeo ad actum. Circa quem supponenda sunt omnia quæ generaliter de quibusuis visionibus beatificis traduntur; cum 1.p. tractando diuinam visibilitatem per lumen supernaturale, tum 1. 2. exponendo Sanctorum beatitudinem, quæ essentialiter ea visione continetur. Nunc breuiter attingenda sunt pauca huius visionis propria: nimirum esse quidem illam & limpiditate, & intensione, & extensione, intra modulum à diuina sapientia præstitutum, omnino perfectissimam, tamen non esse comprehensionem Dei: quod censuisse creditur Augustinus de Roma ideirco improbatus in Conc. Basileensi sess. 22. Ibi enim refertur & damnatur hæc eius propositio postrema. *Anima Christi videt Deum tam clarè & intensè, quantum clarè & intensè Deus videt seipsum.* Legete item memini libellum Cæsaris Delphini Parmensis, eius Poëticæ, (vt inscripsit,) Mariadi attextum, quo latè pugnat pro ea propositione quam à Stephano Gardineto Episcopo Anglo damnatam expostulat, *animam Christi in Verbo diuinam essentiam totaliter non intelligi, nec comprehendi.* Vt videas, quo Doctorem & Episcopos Anglicana Ecclesia foueret sub Eduardo VI. quo imperante eam censuram tulit Gardinerus, vt ex querela mettica libello illi præfixa constat.

Sed ex generali doctrina de incomprehensibilitate Dei, quæ saltem loquendo de potentia ordinaria, & de eo quod factum est, vel est de fide; vel proximè ad fidem accedit; statuendum est, animam Christi non comprehendere Deum. Quod facilè euincitur duplici illo modo quem generaliter prosecutus sum in Naturali Theol. dist. 7. à num. 110. tractans Dei incomprehensionem per intellectum creatum. Nempe primò, quòd notitia qua Christus, Deum & quæ sunt cum Deo connexa videt, non possit esse tam perfecta, vt exhibeat omnia quæ cum Deo connecti possunt. Id enim planè est dicere, scientiam beatam Christi, non sufficere ad comprehensionem Dei, quæ ex ea Dei ipsius & connexorum cum eo notitia exurgit. Non posse autem eam notitiam esse tam perfectam, patet ex eius limitatione & potentialitate, quæ videtur restringere eius repræsentationem, nec ferre tam vastam sphæram obiectorum sub eam cadere. Et in vno saltem genere effectuum, necesse est admittere illius notitiæ limitationem. Neque enim cognitio beata potest exhibere seipsam, nisi saltem accedat modificatio; quæ ob eandem causam non poterit in Verbo videri, nisi quopiam nouo adiecto ad modificationem qua videri potuit cognitio. Quod si nouum hoc adiungatur, nec ibi sistet. Nam aliquid præterea superaddendum erit, ad huius auctarij perceptionem in Verbo: & ita in infinitum, absque vllo planè termino: quia quicquid adijcietur, erit semper aliquid intelligibile, ad quod in Verbo videndum, alia semper accessio facienda erit. Contradictionem verò implicat, poni tot modificationes vt nullæ sint vlterius possibiles: quia non plus figi potest alicubi terminus, ob perpetuam additamenti facti cognoscibilitatem, quàm sistere alicubi liceat in possibilibus continui diuisionibus, ob perpetuam & inexhaustibilem continui diuisibilitatem. Habemus ergo vnum saltem genus effectuum possibilium, quod impossibile est totum simul videri in Deo viso, vt necesse esset ad decus comprehensionis diuinæ, vendicandum notitiæ attingenti Deum sicuti est. Nam notitia comprehensiua, ita debet esse vna, vt tamen ad omnia cum re quæ comprehendi dicitur quoquomodò connexa peruadat: quod in cognitione creata fieri non potest, quia ob finitatem suam non potest per seipsam reflecti in sese, sed eget ad id additamento aliquo: quod rursus est intelligibile, nec potest esse perceptio sui ipsius, ob eandem causam: quæ æquè militat cum, cognitio est tantum obiectum secundarium, vt hîc accedit: reflecteretur enim in seipsam, prout est forma dans formaliter hoc quod est percipere: qua ratione non se habet vt obiectum secundarium, sed vt forma constituens intellectum percipientem.

180. Tentarunt aliqui eneruare hoc argumentum, exemplo notitiæ terminatæ ad ens in communi, quæ in seipsam quoque fertur, cum & ipsa sit ens aliquod, sub ente percepto comprehensum. Hæc tamen instantia apud me leuis est; quia existimo, conceptum entis confusum inædificari tantùm vni cuipiam rationi obiectiuæ singulari, quæ prima occurrit, addita extensione confusa non attingente rationes peculiares cuius enti intrinsecas, (alioqui esset infinitæ perfectionis;) sed eas per subrogatum conceptum adulterinum vtcunque adumbrante, qua de re plenè in Metaphysicis, tractando entis præcisionem. Itaque qui percipit directè ens in communi, non percipit eodem actu cognitionem suam, sed aliquid aliud cui extensionem illam superstruit, qua verè non attingitur prima cognitio, nisi alius actus ponatur qui reflectatur in primum. Prima itaque ratio, stabiliendi incomprehensibilitatem Dei per beatam Christi scientiam, rata esto.

Altera verò ratio quam iniisse videtur S. Thomas, opusc. 61. gradu 10. *sub finem*, & apertè Rada in 3. controu. 9. art. 3. sistit intra ipsum Deum: & ex eo quod cognoscibilitas Dei sit inadæquabilis, multoque magis inexhaustibilis per cognitionem vllam creatam; infert, neque Christi animam, neque vllum planè intellectum creatum, posse comprehendere Deum, etiamsi lumine infinito instrueretur. Deus enim est ens purissimum, & infinite perfectum, & quidem perfectione tanta, vt quamuis inderetur creaturæ lumen creatum intensiuè infinitum, adhuc tamen diuina perfectio, superatura esset tale lumen cognoscibilitate. Nec id mirum videri debet, supposita licet infinitate luminis: nam neque data qualitate infinita, vel quantitate partibus infinitis æqualibus inextensis constante, mirabile iudicatur, quod possit creari alia qualitas vel quantitas infinita, multo plures continens partes: quia in multitudine partium vel gradnum, non repugnat dari infinitum maius alio, vt patet ex longè auctiore infinitate pilorum in infinitis hominibus, quàm esset infinitas hominum. Nimirum excessus ille vnius infiniti supra alterum, non attenditur penes vltimum quid in eo infinito consideratum, quod minoribus partibus constare dicitur: vt fieret si quantitate infinitè extensa, daretur alia magis extensa, quæ propterea repugnat. Quod ergo in multitudine infinita concediter; eam nimirum posse excedi ab alia multitudine infinita, multo magis admittendum est circa creatum lumen, infinitum intensiuè, collatum cum diuina cognoscibilitate essentialiter infinita, præsertim quia Deus ob rationem entis à se, illum quoque luminis cumulum, & infinitos alios perfectiores continet, vnde nunquam esset adæquabilis. Est ergo Deus, ex hoc item capite, incomprehensibilis: & quidem iuxta hunc modum secundum, non modo per vnicam actionem, sed etiam per quotcunque. Nulli enim plures creati actus, quantumcunque multiplicentur,

adæquaturi vnquam sunt diuinam cognoscibilitatem; ita vt Deus per eos dici possit, sin minùs perfectè & propriè comprehensus, ad quod vnica actio exigitur; at saltem latè, eo modo quo principium cum tot conclusiones ex eo deducuntur quot deduci possunt, comprehendi dicitur.

Cur anima Christi Deum non comprehendat, ratio S. Fulgentij, expensa & reiecta.

181. Vtrumuis porrò è duobus propositis modis tuendæ diuinæ per Christum incomprehensionis amplectamur, cessat incommodum quod potest obijci sententiæ B. Fulgentij, qui ad quæstionem tertiam Ferrandi, latè contendit animam Christi habuisse omnino plenam scientiam Dei: quod Ferrandus in quæstionis propositione, idem esse censuerat; ac comprehendere Deum. Docet quidem ibi Fulgentius, Deum intellectui creaturæ puræ incomprehensibilem esse habendum, iuxta illa huc à Fulgentio aptata, *pax Dei quæ exuperat omnem intellectum.* Philipp. 4. & illud ex Psalmi. 17. *ascendit super Cherubim, & volauit super pennas ventorum*: id est, Angelorum & animarum quarumcunque puros homines compingentium, subtilitatem incomprehensibili altitudine superauit. De Christi tamen intellectu vult peculiarem esse rationem hac in parte, ob vnionem animæ Christi cum persona Verbi. Ex quo infert, sanctissimam illam animam nihil minùs habere sapientiæ aut scientiæ, quàm Spiritum sanctum, & plenam esse ac immensam diuinitatis notitiam qua pollet. Quanquam addit, non idcirco dicendum esse animam Christi sic diuinitatem suam nosse, quemadmodum ipsa se diuinitas nouit; sed quamuis anima Christi, [Tantum diuinitatem noscat, quantum illa, sed non sicut illa. Ipsa enim Deitas sic se nouit, vt hoc se naturaliter inueniat esse quod nouit: anima autem illa sic totam Deitatem suam nouit, vt ipsa tamen Deitas non sit Deitas, ergo illa ipsa est naturaliter notitia sua; anima verò illa ab ipsa Deitate quam plenè nouit, accepit vt nouerit. Naturaliter ergo Deitas Christi, hoc est quod nouit; anima verò illa in eo quod scit Deitatem suam, non hoc se inuenit esse quod nouit. Non ergo quemadmodum se nouerunt Pater & Filius & Spiritus sanctus, sic animæ suæ secundùm diuinitatem notus est Christus. Quoniam quidem habet anima illa plenam Trinitatis notitiam, non tamen habet vnam cum Trinitate naturam. Aliud est tamen vnicuique rei, nosse quod naturaliter est, aliud nosse quod naturaliter non est.]

182. Vides quæ vna distinctio, inter Christi de Deo notitiam, & notitiam Dei de seipso, reliqua sit iuxta Fulgentium, admittentem Deum plenè ab anima Christi cognosci: nempe quod notitia Dei sit accidentaria animæ Christi, ipsi autem Deo sit substantialis: quod est discrimen ex parte actus, quamuis ex parte obiecti, nulla sit inter vtramque visionem discrepantia, iuxta Fulgentium, quem ex parte verbatim descripsit Alcuinus l. 2. de Trinit. c. 11. vt proinde eodē modo accipiendus sit in hoc negotio. Fulgentium quoque allegat Magister in 3. d. 14. §. 2. memoria tamen quantum arbitror lapsus, dum Fulgentium ait hæc tradere in quodam sermone: cum tamen responsio Fulgentij proposita, longè aliud sit quàm sermo: expressitque distincte Magister, quod Fulgentius & Alcuinus absque dubio non negarent; nempe identitatem illam diuini actus Deum cognoscentis, & Dei, quæ diuino actui propria est, nec reperitur in actu quo Christus Deum videt: (Is quippe maximè distat à Deo cognito, & ab anima Christi cognoscentis;) præter illam inquam differentiam inter creatam hanc & increatam de Deo notitiam, ea quoque prærogatiua pollere scientiam increatam, quod clarior sit: vtique claritate se tenente ex parte actus, qui est in Deo infinities dignior & perfectior quàm in Christo, quamuis actus vtriusque eodem ambitu obiectorum distinctur, & Christus omnia sciat quæ Deus scit. Hoc ergo discrimen inter diuinam Dei de seipso, & creatam Christi de Deo notitiam, satis esse potest, vt negemus, Christi animam adæquare, atque adeò etiam comprehendere Deum, iuxta Fulgentium. Idcirco enim consulto visus est abstinuisse voce *comprehensionis*, qua vsus fuerat in sua propositione Ferrandus, plenam notitiam cum comprehensione discretè confundens. At Fulgentius, plenam illam Dei notitiam concedit animæ Christi; nunquam tamen eam nominat in actu signato *comprehensionem*. Fortassis quia existimauit ad comprehensionem requiri adæquationem, non modò totius cognoscibilitatis obiecti, sed etiam actus in seipso perfectissimi & clarissimi, quo obiectum illud attingi potest. Eo autem ex capite, perspicuum est scientiam animæ Christi, (vt Magister supra dixit,) non æquari Deo, eique scientiæ qua seipsum comprehendit. Aiebam verò huic modo tuendi incomprehensionem Dei per animam Christi, obstare graue incommodum, quo duplex modus à nobis propositus eximitur. Nempe quod ad incomprehensionem exigatur inadæquatio cognitionis & cognoscibilitatis obiecti, parumque referat vt notitia negetur esse comprehensio, quod detur alia eiusdem obiecti notitia in se perfectior, ac pretiosior entitatiuè. Nam si vtraque plenè respondeat cognoscibilitati obiecti, vtraque dicenda erit comprehensio. Æquè enim corpus aliquod comprehendunt circulus ferreus & aureus, si ambo ei corpori circumijciantur, tametsi aureus sit entitatiuè nobilior: quod est planè extra rationem inclusionis totius illius corporis, penes quam statuitur comprehensio. Quare noster modus philosophandi de incomprehensione Dei per animam Christi, est longè præferendus: cum inadæquationem notitiæ creatæ, & Dei cogniti, non statuat ex parte solius actus quo alius possit dari entitatiuè perfectior, & in se limpidior, absque vlla tamen perfectionum obiecti & cognoscibilitatis eius delectione vberiore; sed quod solùm ad comprehensionem refert, statuat eam inadæquationem ex parte obiecti, nunquam per notitiam creatam quantuncunque plenam & illustrem adæquabilis.

Actus primi beatæ scientiæ Christi.

183. Restant principia scientiæ beatæ Christi Domini, quæ breuissimè expedio; sunt enim communia reliquorum Beatorum visionibus. Itaque si in cæteris Beatis reperitur species impressa Dei, reperient quoque in Christo. Si verò assentia diuina applicat sese cum intellectu Beati vt vice speciei exprimat cum eo partum intellectionis, idem quoque in Christo contiget, & ita reuera puto accidere. Item quia in cæteris Beatis, ex parte potentiæ admittitur qualitas roborans potentiam intellectiuam, seu lumen gloriæ; (est enim hoc lumen vera qualitas, & non substantia, vt Genebrardus in Psalmum 135. vers. 5. absurdè dixit, cortigendus per ea quæ habet Psalm. 35. v. 10.) admittenda quoque erit in Christo ea qualitas, ex parte potentiæ se tenens, de quo communiùs consentiunt DD. præeunte diserte D. Thoma quodl. 7. art. 1. vbi speciem Dei creatam reijcit; lumen verò creatum potentiæ indictum, ad eam videndo Deo aptandam, admittit. Denique quia hoc lumen in alijs Beatis non obit aliud munus quàm roborandi potentiam, eamque aptandi, vt sic instructæ connaturale sit Deum videre, & diuinum concursum supernaturalem deposcere ad promendam diuinæ essentiæ contuitionem; idcirco in Christo quoque, non est assignandum huic lumini aliud munus. Esto non deesset alius titulus eminentior ac sublimior; nempe vnio hypostatica, quo ea connaturalitas,

turalitas,& concursus naturæ indebiti exigentia,Christo competeret. Hic tamen fundatur in entitate nulli alteri muneri addicta, quod non habet vnio, quæ primariò spectat constitutionem personæ ex Verbo & humanitate compositæ, nec nisi consequentet spectat cætera.

Summa eiusdem scientiæ perfectio, concluditur.

184. Ex hactenus dictis perspicuum est, quanta sit perfectio scientiæ beatæ in Christo Domino quamque non modo omnium purorum hominum vel Angelorum scientiæ, sed alijs ipsius quoque Christi scientijs superemineat,Nam si obiectum attendas, videt Christus Deum in seipso, & perfectiùs eius cognoscibilitati adæquatur, quàm vllus creatus intellectus. Ex creatis verò in aliqua temporis differentia existentibus, totidem videt quot Deus: Omnia enim talia videt.Quo retulerim cum S.Hilario,9.de Trinitate,quod dixit Apostolus, latere in Christo omnes thesaurios scientiæ Dei,sumpta scientia obiectiuè, pro rebus scitis.[Deus Christus (ait S.Hilarius) Sacramentum est, & omnes sapientiæ & scientiæ in eo thesauri latent. Portioni verò & vniuersitati, non potest conuenire: quia neque pars, omnia intelligitur;& omnia, partem non patiuntur intelligi.] En ergo vastitatem obiecti beatæ Christi scientiæ, ex hac parte. Deinde ex possibilibus & futuris conditionatis, plura videt Christus in Verbo,quam videat vllus Beatus,vel quàm ipsemet per scientiam infusam percipiat. Obiectum verò formale siue motiuum, quod pro alijs Christi notitijs est creatum, hîc est increatum; sub eminentissima ratione sub qua mouere possit. Actus verò est longè perfectissimus,præsertim præ cæteris scientijs,etiam Christi.Est enim tam multorum obiectorum planè vnus,& quoad substantiam inuariabilis, ac limpidissimus: Intensione autem, omnibus planè Beatorum visionibus auctior est: quippè proportionatus gratiæ Christi,quæ quantoperè Sanctorum omnium gratiam superet quantitate,dictum suprà est sufficienter.

In hunc sensum accipit S. Gregorius 18. moral.31. illud Iobi *non adæquabitur ei aurum vel vitrum*, quod de aliorum Beatorum visionibus & fœlicitate sic exponit. [Auri metallum, nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri quoque natura est, vt extrinsecùs visu puta,intrinsecus perspicuitate perluceat.In alio metallo, quidquid intrinsecùs continetur, absconditur: in vitro verò, quilibet liquor qualis continetur interiùs, talis extetiùs demonstratur: atque, vt ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus, patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam,illam beatorum Ciuium societatem, quorum corda sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate translucent? quam Ioannes in Apocalypsi conspexerat cum dicebat; *Et erat structura muri eius ex lapide Iaspide;ipsa verò ciuitas aurum mundum,similis vitro mundo*:Quia enim Sancti omnes, summa in ea beatitudinis gloria, claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas vicissim sibi in aternis cordibus patet, & cum vniuscuiusque vultus attenditur, simul & conscientia penetratur; hoc ipsum aurum, vitro mundo simile esse memoratur. Ibi quippe vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus: Patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicque vnusquisque tam erit conspicabilis alteri,sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi.]

Subdit pleraque de nostra è contratio caligine, mutis obtutibus nequaquam penetrabili. Tum addit c.32. Illa itaque Ciuitas quæ sua vicissim singulis cordibus manifestat, ex auro, similis dicitur vitro mundo, vt designetur auro clara, vitro perspicua. Sed quamuis in ea Sancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant, ei tamen sapientiæ, de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari non possunt. Benè ergo dicitur;*non adæquabitur ei aurum vel vitrum* Ad hoc enim Sancti omnes ad illa gaudia æterna perueniunt, vt esse Deo similes possint, sicut scriptum est;*cum apparuerit,similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*.Et tamen scriptum est;*Domine Deus virtutum quis similis tibi?*Et iterum; *aut quis erit similis Deo inter filios Dei*.Vnde ergo similes, & vnde non similes, nisi quia huic sapientiæ,& similes erunt ad imaginem, & tamen non erant similes ad æqualitatem?] Et agit de sapientia Dei incarnata, quod monstrat apertè limbus hic capitis. [Dicatur igitur rectè; *non adæquabitur ei aurum vel vitrum*, quia quantalibet Sancti claritate, & perspicuitate fulgeant; aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse homines sapientiam Dei. Quam profectò sapientiam ille veraciter agnouit, qui mediatori Dei, & hominum, aliquem comparare Sanctorum,minimè præsumpsit.]

Tandem principia & habitus huius visionis, eiusmodi sunt, vt nihil præcellentius cogitari queat. Nam species, est ipsa diuina essentia:lumen verò indiuiduaIiter nobilissimum est, & intensione summum iuxta diuinæ sapientiæ regulas, & seruata proportione cum gratia habituali; quæ eatenus, vt vidimus, summa est, & non ad mensuram Christo data, vt ipsemet professus est Ioan.3. Vt proinde intellectus Christi videri possit quasi cœlum suppremum in genere intellectiuorum, omnem in se intellectuum quorumcunque creatorum compagem finiens: qua similitudine, tres ex tribus generalibus essendi modis petitos intellectuum gradus, & eis correspondentes sphæras obiectiuas, exposuimus in Natur.Theol.d.4.n.11.

Breuiculus capitis,& vsus doctrinæ

185. Summam doctrinæ toto capite traditæ, hîc exhibeamus. Intellectus Christi humanus, cognitionem creatam qua sola potiri potuit, sortitus est duplicem: nempe naturalem, procedente tempore citra infusionem per accidens (nisi quoad qualdam naturalis ordinis gratias gratis datas:) & supernaturalem, cum per se infusam, Spiritus sancti donis & prophetiæ munere,alijsque intellectualibus gratijs gratis datis supernaturalibus splendentem; ac beatam: à primo vtramque conceptionis momento. De perfectione scientiæ Christi acquisitæ & naturalis, quoad obiectum, actum,& habitum similiter ac in nobis sentiendum est: addita tantùm perfectione accidentaria maiore, ex ingenij bonitate, & externa Dei protectione. Ad infusæ obiectum, spectant omnia actualem quandoque existentiam sortita; & ex conditionatè futuris, itemque ex entibus merè possibilibus, nonnulla. Insuperque omnia gratiæ mysteria, & Deus eorum autor, etiam quâ Trinus, euidenter quoad an est, tametsi abstractiuè, & per alienam speciem innotescens. Eiusdem scientiæ actus, eximiè perfectus est, & numero multiplex,ac variationis capax.Principium proximum habet, species Angelicis vniuersaliores, & lumen essentialiter simplex, à beatifico distinctum. Tandem ad scientiæ beatæ obiectum, spectant,Deus vt in se est, & omnia scientijs inferioribus obuersantia, ac etiam ex possibilibus & futuris conditionatis, longè plura. Actus ita intensione & claritate cæteris beatificis visionibus præcellit, vt tamen non sit Dei comprehensio. Principia eius proxima, eadem quæ cætetarum beatificarum visionum, salua præcellentia,ex actu præcellentiore colligenda.

Vsus doctrinæ, peti potest ex perpulchra. Origenis consideratione tract. 14. in Matth. vbi mysticè exponens asinam & pullum quibus Christus insedit, eosque interpretatus, fideles Christo credulos, subdit. [Non tibi iudicatur sermo insulsus, quod fideles homines

mines animalibus comparentur. Forsitan enim tale quid intelligens & Propheta, dicit se factum esse quasi iumentum: Non simpliciter iumentum, sed vt iumentum apud Deum, vel apud Christum eius, secundùm quod ait; *Vt iumentum f..ctus sum apud te.* Nam quantum ad Deum, iumenta sumus, non solùm nos, sed etiam multo nobis prudentiores. Sic autem quantum etiam ad Pastorem Christum, eius oues sumus, quoniam tanta distantia est inter eum & nos; quanta inter hominem, & qualecunque iumentum.] Hoc quàm appositè sit dictum, collata inscitia nostra cum summa Christi sapientia quam hoc caput perspicuè exhibuit, deprehenderetur nullo negotio. Alios fructus addam agens de Christo Magistro.

Ille tamen hoc loco tacendus non videtur quem Matthæus Radeus l. 3. de vita Petri Canisij cap. 1. optimè ex magni illius viri sensu notauit; Nimirum cum tanta esset intellectus Christi perfectio, tante sapientiæ in Deo homine vbertas, iam ab infantia, & ex ipso materno vtero; tamen vt innocentiæ nobis ac simplicissimæ obedientiæ exemplum luculentum statueret, quandiu ætatis decorum id tulit, non aliter se gessisse Christum quàm infantes solent, nec plus, sapientiæ aut prudentiæ prodidisse quàm ferat vsus infantium vulgarium. Attigerat hoc ipsum verè prodigium Zeno Veron. serm. de Natiuit. paucis illis verbis magnam poscentibus admirationem. [Verbum carni mixtum se fingit infantem.] Inde volebat Canisius, inferri ab ijs qui alieno ductui subsunt, præsertim à religiosis, quantauis priuatim sapientia polleant, debere ipsos non secus ac infantes & perinde ac si destituerentur omni sapientia, alienis præscriptis se conformare, & ductum maiorum simplicissimè sequi; vt à Christo factum nostri causa.

CAPVT II.

Specimina thesaurorum sapientiæ & scientiæ Dei in Christi intellectu, ad liquidiorem perfectionum Christi intellectualium hactenùs expositarum introspectionem expensa.

186. IVuat ad pleniorem perfectionum intellectus Christi Domini intelligentiam, illustres quosdam actus sapientiæ & scientiæ Dei in Christo, & velut specimina earum in quibusdam euentibus à Christo exhibita, paulò accuratiùs scrutari: idque vt contemplatio sit gratior, & amœnior, plusque habeat autoritatis, Patrum fere verbis præstabo. Recipio autem duntaxat sapientiæ & scientiæ Dei in Christo specimina persequi, hoc est scientiæ infusæ & beatæ: nam scientia acquisita & naturalis, est scientia hominis, non Dei, neque à Deo infunditur, sed labore hominis & experimento paratur. Et quod nullum eius in aliquo euentu illustre exercitium prodant sacræ literæ, Patresve expendant, visa est hoc loco prætermittenda. Infusæ verò scientiæ, nec non beatæ vsus insignes, celebrantur in Scripturis, & à Patribus excutiuntur. Quare meritò insistemus illis tantisper.

Argumentum sapientiæ, in Christo duodenni.

Varia in hanc rem à Ruperto annotata lib. 1. de operibus Spiritus S. c. 21. quod minutiora nec adeò illustria videantur, placet præterire. Illud verò in primis tamquam præcellentissimum scientiæ Christi infusæ argumentum consideratione dignissimum est, quod exhibuit duodennis, omnibus qui eum audiebant, vt Lucas ait cap. 2. in stuporem actis super prudentia & responsis eius: hoc est ob perspicacissimum & auctissimum captum omnium quæ à legis Doctoribus proferebantur, ob profunditatem sapientiæ quam in eo consessu loquens tantula ætate puer prodebat, conditissimis & refertissimis scientiâ sermonibus. Vnde factum, vt homines arrogantissimi & inflata vesica tumentiores, puerum ex quo auditus est, admittere ad consessum, & cum eo disserere ac colloqui in Templo medio non sint dedignati, quamuis ante humi sederet. Qua ratione iniri fortassis conciliatio poterit, dissidentium hac in parte opinionum. Nam plerique cum antiqui tum recentiores, censuerunt Christum inter Doctores quidem sedisse, vt habet Lucas; non tamen consedisse Doctoribus, sed humi sedem habuisse. Quod adeò verum iudicauit Coluenerius l. 2. Cantipratani cap. 34. p. 4. vt scripserit, pictores qui hodie pingunt Christum in cathedra, ex æquo cum Doctoribus sedentem, contra Christi humilitatem facere, & aduersari decreto Concilij Tridentini sess. 25. vetantis induci picturas insolitas. Verùm pro pictoribus facit, vsus non recens inductus, qui eos aduersus canonem in nouas picturas intentatum regit. Et quamuis Christum non se gessisse vt Doctorem, haud obscurè tradat Lucas (id quod etiam perpenderunt Orig. ad cap. 2. Lucæ & 5. Gregor. hom. 2. in Ezech. ac parte 3. pastor. admonit. 26. inde inferentes; sicut Christus quamdiu per ætatem non poterat Doctor videri, non se gessit vt Doctor: sic neque eos quibus per experientiam, aut ætatem, vel virtutem licet Doctores esse, debere ad docendum se ingerere:) quamuis inquam Christus non se gesserit vt Doctorem, tamen animaduersa prudentia & responsis eius, potuit à Doctoribus ad altus subsellium vna secum euocari, vt commodiùs ab omnibus audiretur, qui stupori in ea ætate erat.

187. In hoc primo gustu scientiæ infusæ quem Christus exhibuit, obseruat Petrus Symonis tract. de confessu pueri Iesu in templo, *ad finem*, non secùs gessisse se Christum, quàm qui captant admissionem in societatem artis vel officij alicuius, ad professionem publicam eiusdem artis. Edunt enim prius specimen aliquod artis suæ, & præclaro quopiam opere, peritiam suam probant. Non secùs igitur Christus, vt in ijs quæ Patris erant, oportere se esse demonstraret, omnibusque, proderet mortalibus quas doctrinæ cœlestis mæces expositurus venisset, insigni omnino sapientiæ clarus emicuit, in ea cum Doctoribus disputatione. Rem gestam minutè admodum ac graphicè expressit in disputatione de hoc argumento Præsul & Theologus proximè laudatus piè meditatus ingresso Christo templum, cum in disputantes ad populum Doctores, & varijs de Lege quæstionibus queis pulsabantur enodandis intentos incidisset; proposuisse ipsum quoque ea modestia & gratia quæ hominem merum; ea verò perspicacia & solertia quæ longè superare ætatem minutam, eroteмata nonnulla: & in ijs expediendis impeditos Doctores, proculque à vero pro Iudaica in rebus spiritualibus crassitia aberrantes, iuuisse responsis sapientiæ diuinæ, plenissimis. Quæsitum ergo concipit, & recte; de Messiæ persona: homóne, an Deus, an vtrumque foret, libratis ad id varijs Scripturis, quibus Messiam nequaquam purum hominem, sed Deum simul atque hominem futurum, dedoceretur Scribarum & Pharisæorum stupiditas, quæ carneis dumtaxat oculis Messiam prospectans, nihil de eo supra carnalia & humana cogitabat. [Inuenitur in templo (ait Aëlredus tract. de puero Iesu duodenni) in medio Doctorum & seniorum, & paternæ pietatis de hominum reparatione consilium sicut Angelis, & sanctis carne exutis (quantum videbatur,) propalauerat in omnium locorum sacratissimo templo Hierosolymitico, & his primò qui preciosissimum huius promissionis thesaurum in sacris literis versabant, paulatim inciperet referare, primùm audiens & interrogans, deinde sacratissima mysteria prodens. Denique mirabantur omnes super prudentia & responsis eius.]

Quæ

Quæ hæc responsa? Quod enim acutè obseruauit Origenes hom.18.in Lucam, non mirabantur qui adeant super interrogationibus, (quamquam & ipsæ erant planè mirabiles,) sed super responsis. [Aliud est (inquit ibi Origenes,) interrogare, aliud respondere. Interrogabat magistros: & quia respondere non poterant, ipse his de quibus interrogauerant, respondebat. Quod autem responsio non vicissitudinem seruocinandi, sed doctrinam in Scripturis sanctis sonet, lex diuina te docear. Moyses loquebatur, Deus autem respondebat ei voce. Responsio illa eorum erat, super quibus ignorantem Moysem Dominus instruebat. Interdum interrogat Iesus, interdum Respondet, sicut supra diximus. Quamquam mirabilis eius interrogatio sit, tamen multò mirabilior est responsio.]

Id est doctrina quam Iesus per eam occasionem profundebat, eruitans absconditi à constitutione mundi. Planè tunc Christus super omnes docentes se intellexit, prout ea verba ad Christum aptauit Prosper in Psal.118.*litera Men*,v.3.his verbis.[Super omnes Doctores intellexit, quem Pater docuit: quod ex persona Verbi difficile intelligitur, nisi quis vtcumque capere valeat, id esse, filium à Patre doctum esse, quod genitum. A quo enim ei est esse, ab ipso est simul, doctum esse. Ex persona verò hominis, vbi formam serui accepit, facilius intelligitur à Patre didicisse, quæ dixit. In qua forma, puerum putauerunt homines maioris ætatis docendum. Sed ille quem Pater docuit, subtilioris erat intelligétiæ quàm docentes.] Puerum quinquennem *Achas* nomine, in quo Christus expressim à se in humili ætate sapientiam repræsentatam volut, refert Thomas Cantiprat. lib. 2.Apum, cap.28.à num.2. Et prodita quidem est in illo pueto, admirabilis supra ætatulam sapientia. Sed nihil illa ad Christi pueri sapientiæ specimina. Meritò vt S.Augustinus ad titulum Psalmi 101. animaduertit, [horrent mirantur-que sapientiam Dei, pueri duodennis, imperiti senes. Aut etiamsi periti senes, quid illorum peritia ad Verbum Dei? quid illorum peritia ad sapientiam Dei;Nonne & periti, nisi illo subueniente vtique periturí?]

Luculentiora sapientiæ specimina, in Christo prouectiore inter hostes.

188. Proficiens ætate Christus, profecit & sapientia, id est iuxta Theologi & aliorum interpretationem non incommodam superiùs prolatam, argumenta dabat cumulatoris & auctioris sapientiæ. Ex delusis dupicis generis hostibus, eum sapientiæ cumulum in Christo prouectiore, petit Aelredus tract. de Christo duodenni,*sub finem*, verbis illis. [At si iucundum dueis, insidias Scribarum & Pharisæorum toties deprehensas, callidas eorum obiectiones, responsionum illius prudentia confutatas, occulata mente perspicere, sapientiæ eius lucem, clariùs emicare persenties.] Et mox.] Non minoris sapientiæ fuit, quòd vt principes huius mundi fallerentur, inter diuina miracula à Diabolo se tentari permisit, quòd velut agens esurierit, quod in nauí dormierit, quod crucem moriturus ascenderit.]

Sapientiam Christus aduersus hostes visibiles & invisibiles iudice Aelredo prodidit. Malitia sanè & virulentia Iudæorum hostium visibilium Christi Dominí, ac spiritualium & inuisibilium nequitiæ in cœlestibus, simul in Christo impetendo iungebatur: vt proptereea S.Gregor.7. Moral. cap.15.in eam sententiam explicet illud Isaiæ 54. *Erit cubile draconum, & pascua struthionũ & occurrent dæmonia nonecentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum.* Tam tetri tamque maligni hostes,quàm his bestiarum appellationibus mysticè ad eos aptaris innuitur, erant adeò conferti, vt Christus ipse professus sit apud Psaltem, multiplicatos esse super capillos capitis;id est fuisse propè innumeros. Non eos malignitas, non vafrities & calliditas, non potentia & vires, non fauor hominum sibi in sua prauitate abblandientium, deficiebat: foderunt illi animæ Christi multiplices foueas, vt autor tract. de pass. Dom. apud S.Bernardum cap.3. considerat, libratis nominatim exemplis machinationum, quoad mulierem in adulterio deprehensam, & quoad negationem census pendendi Cæsari. Disputit tamen ac discussit Christi prudentia & sapientia, artes omnes & consilia eorum; quod idem S.Gregorius hom.2. in Ezech. expressum censet ea specie quæ Ezechieli obuersata refertur c.1. cum ait. *Et vidi & ecce ventus turbinis venebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri id est de medio ignis.* Ventum turbinis ab Aquilone reflantẽ, interpretatur S.Gregorius, Iudaicum furorem à Satana concitatum, vnde nubem magnam id est totius gentis caliginem & obcœcationem secutam docet; ignemque malitiæ inuoluentem; cuiusmodi is est quem Apostolus Hebr. 10. consumere aduersarios profitetur. Inde eruipisse quidem post Christum persecutionem in Apostolos, sed vt addit; [Iste ignis malitiæ qui à Iudæorum cordibus arsit in persecutione, priusquàm sanctos Apostolos sæuiendo affligeret, in ipso se exercuit auctore ac redemptore generis humani. Vnde & subditur: *Et de medio eius, quasi species electri, id est, de medio ignis.* Quid electri specie, nisi Christus Iesus, mediator Dei & hominum designatur? Electrum quippe ex auro & argento est. Quasi electrum ergo in igne est, Deus factus homo in persecutione.] Vtique tam Iudæorum, quàm intendentium Iudæos Satanæ copiarum. In hoc igitur summam Christi sapientiam patefactam censet Aelredus loco notato, quod tantam malignitatem & hominum Satanæ mancipiorum, & ipsius Satanæ, declinare quantum libuit, & necessitatis nostræ ratio, Deique hominis dignitas tulit, nullo negotio potuit, & artem sapientiore arte deludendi modum calluit: vt palpatum experimento est, cum laquum bicipitem posuerunt, quasi capiendo Domino. Verba sunt S.Augustini in Ptalm. 7. coactis Pharisæis simul ac Herodianis, & alias cum variis nequitiæ Iudaicæ cohortibus, Pharisæis inquam & Sadducæis, nunc seorsim, nunc coniunctim, vt cum caperent saltem in sermone, vbi facilis est prolapsio: (nam neque abs re lingua in vdo est,quia facile labitur, vt S.Augustinus obseruauit;) abijt tamen semper immunis ab eorum pedicis, imò dentes eorum contriuit in ore ipsorum. In quam rem idem D. Augustinus ad Psalmũ illum 57. alia similia exempla conglobat.

189. Nemo non vider quantum in his prodatur intellectuale Christi lumen. Verùm si rem accuratè expendimus, à sapientia siue perfecta scientia speculatiua in qua versabamur, quamque Christus expressit in primo statu scientiæ quem duodennis exhibuit, vix aduertentes transitum fecimus ad scientiam practicam, siue prudentiam, cuius propriè est prospicere ne quis aduersarij dolis pateat, easque declinare aut auertere. Quare reueniendum est ad sapientiam. Et quamquam prudentia in Christo, est portio scientiæ infusæ; tamen alia sine dubio ratio est notiæ quæ mera notitia est, nec operationem spectat; alia notitiæ quæ ad operatione collimat, & idcirco practica dicitur nec solet *sapientiæ* nomine denotari,nisi latè sumpto nomine,vt cum Beseleel dicitur impletus à Deo sapientia,ad externa quædam artificia ritè perficienda. Negari non potest, quin Christus plerumque inter confutandum hostes, radios aliquos eius sapientiæ quæ presè & propriè sapientia dicitur, foras emiserit. Nam responsum à Christo datum Pharisæis, capitiosè & subdolè quærentibus quod esset mandatum magnum in lege, S. Hilar. Cano.23.in Matth.ita effert, vt dicat, [Ea res-

ponsio, omnem in se veritatis est complexa doctrinam.] Et ita in similibus circunstantijs à Christo factum notare facilè licet. Sed aliud tamen est, per occasionem strictim & obiter intermicare doctrinæ tadium, aliud per otium ac ex instituto. Solem veritatis; doctrinæ inquam cœlestis plenitudinem exhibere, quod factum frequentissimè à Christo est, post primam illam quam initio expendimus sapientiæ suæ publicationem & expositionem, in Synagogis, in Templo, in varijs Iudææ oppidis ac vrbibus quas Euangelizando pertransibat, stupore defixis in tanta eius sapientia, non plebijs tantum, sed & iis qui sapientiam profitebantur, & pro ea supra vulgus efferebantur.

190. Hanc ob causam Origenes tomo 19. in Ioan. tractans verba à Christo dicta in gazophylacio, pulchrimè tradit verba vitæ æternæ ibi à Christo prolata, & sapientiæ eius plenitudinem ibi proditam, omnia aliorum munera longissimè superasse. Subditque, [Atque aurum sanè omne, cæterorum qui in Gazophylacio ferebant quæ habebant, arena erat pauca, comparatione verborum Iesu. Sapientia siquidem erat quinis eius sermo, de qua dicitur; *omne aurum coram sapientia, est pauca arena, & ceu cænum reputabitur argentum coram ea*: Et hæc certè considerabunt, quotquot edocti sunt audire sapientiam illam, quæ annunciatur inter perfectos in mysterio abscondita, quam prædestinat Deus ante sæcula ad Iustorum suorum gloriam. Considerabunt hoc etiam qui despicere valent sapientiam Dei longe excellentiorem sapientiâ huius sæculi, vel principium sæculi huius, qui destruuntur, seu qui vtuntur propriis Prophetis, & tutantur qualescumque sermones alios, præter veritatem: nam cæteræ sapientiæ, quæ veluti aurum reputantur, arena sunt parua coram sapientia quam creauit Deus principium viarum suarum ad opera sua: argentumque, splendida, & eloquens multorum oratio, ceu cænum reputabitur coram castis sermonibus Domini, qui igniti sunt, & purgati, & probati septuplum, quia processerunt ab illo sermone, qui erat in principio apud Deum.]

Sed insignis est in hanc rem locus Marci. 1. *Sabbatis* (inquit,) *ingressus Synagogam docebat eos. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.* Rursus c. 6. *facto sabatho cœpit in Sinagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes. Vnde huic hæc omnia? & τίς ἐστ sapientia quæ data est illi?* Eadem habet Matheus cap. 13. Et vterque addit, scandalizatos in eo fuisse Iudæos. Conspicabantur enim in externa specie adeò vili, & sub tam sordido carnis pallio, tantam sapientiam, vt stupore defigerentur: neque tamen vnde tanta sapientia esset, agnoscere sustinebant, & filium se Dei, ac Deum verum simul ac hominem profitenti Christo, auscultare renuebant. Itaque scandalum patiebantur eius occasione, mentientes Christo tanquam filii alieni, & claudicantes in semitis suis; hinc diuina in eo dona cum stupore & extasi collaudantes; hinc auersi à persona, vt impleretur in eis iuxta præclaram D. Cyrilli obseruationem in expositione symboli Nicæni, quod Genesis 32. Iacobo accidisse in figura legimus. Per noctem quippe, vidit Deum facie ad faciem, atque adeò corporali specie vnde saluam factam esse animam suam, contestatur: orto autem Sole, quando transijt species Dei, claudiacauit Iacob coxa altera. Visus ergo in terris est Deus, carne amictus, & luctatus per viæ huius ac vitæ noctem cum Iacobi genere, docens ac reuincens eos obluctantes: sed non rectè incesserunt coram eo, nec doctrinam & sapientiam Christi quam suspexerunt, ratam habere, & firmare assensu suo voluerunt.

Paria in Christo cum suis agente, notata.

191. Clarius & expressius occulta & incerta sapientiæ suæ Christus Dominus, coram lecto manipulo Domesticorum, (Apostolos dico, sanctosque discipulos,) manifestauit atque retexit. His enim datum est nosse mysteria regni Dei. Apud hos eructauit abscondita à constitutione mundi; quoque mundana sapientia vniuersa, ne suspicione quidem attigit, iis plenissimè & explicatissimè exposuit. Quod S. Cyrillus eodem opere expositionis symboli Nicæni, egregiè notat expressũ fuisse in benedictione Leui, Deuter. 33. verbis illis. *Data Leui manifestationem eius, & veritatem eius, viro sancto quem tentauerunt tentatione: & obiurgati sunt apud aquã contradictionis. Qui dixit patri & matri, non vidi te, & fratres suos non agnouit.* Ordinauerat quidem vniuersorum Deus, poderem vestem fieri Aaron varijs modis contextam, quam Soli summo Sacerdoti gestare licebat, & concedebatur. In pectore autem summi Sacerdotis, fuere lapides quidem elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, *manifestatio, & veritas*, duo iterum alij lapides. Cæterum per hos duodecim, Apostolorum chorus ænigmaticè demonstrabatur, quasi in circulo Emmanuelem cingens, qui est manifestatio & veritas. Manifestauit enim nobis veritatem cultus qui in vmbris & figuris erat, finem ei imponens.] Expendit sigillatim, & Christo aptat singulas testimonii propositi voces. Ostendit enim Christum fuisse Leui, id est Sacerdotem ac Pontificem nostrum, prout ab Apostolo distinctè nominatus est Hebr. 3. Et hunc Leui, ait verè fuisse virum sanctum, quia peccatum non fecit. Contra quem tamen iurgati sunt filii Belial. Qui dixit cognationi suæ, vt Marcus c. 3. testatur, non noui vos. Huic igitur Sacerdoti Sancto, Moses prænunciabat interprete S. Cyrillo, dandam esse manifestationem & veritatem in medio duodecim discipulorum, quos sapientiæ luce plenissima collustraturum, & sapientiæ thesauris quos à Patre acceperat ditaturum, præcognoscebat Moses.

Exclamabo hic cum Bernardo serm. 6. de Ascens. [Beati oculi qui videbant Dominum Maiestatis in carne præsentem, auctorem vniuersitatis inter homines conuersantem, virtutibus coruscantem, infirmos curantem, mare calcantem, mortuos suscitantem, dæmoniis imperantem, & potestatem similem hominibus conferentem; mitem & humilem corde, benignum, affabilem, misericordiæ visceribus affluentem, agnum Dei peccatum non habentem, & omnium peccata portantem. Beatæ aures quæ verba vitæ ab ipsius incarnati verbi ore, percipere merebantur, quibus enarrabat Vnigenitus qui est in sinu patris & nota faciebat quæcunque audisset à Patre, vt fluenta doctrinæ cœlestis ab ipsius veritatis purissimo fonte hauritent, vniuersis postmodum gentibus propinanda, imò eructanda potarent.] Reuocant mihi ista in memoriam, votum ex Augustino iactatum, Christi conuersationem in carne, Romæ triumphantis gloriam, & Pauli prædicantis habitum coram perspiciendi. Verùm quid Pauli prædicantis sapientia & facundia, ad sapientiam & facundiam Christi verba gratiæ ex ore suo emittentis? Itaque meritò S. Bernardus, beatos pronunciat qui Christi prædicantis sapientiam, ipsimet, hausêre.

Locuples verò sapientiæ & scientiæ Dei in Christo testimonium, dabat futurorum prænunciario tanto ante facta. Certissimè quippè, & distinctissimè Ierosolymorum destructionem post suum obitum euenturam prædixit; & vt constaret quam longiùs mentis suæ obtutum dirigeret, quæ extremo mundi tempore ventura sunt, clades intereuntis orbis & vergentis in ruinam, Antichristi Aduentum, & Iudæorum pro eo studia, apertè enunciauit: vereque se Prophetam magnum, & arcanorum Dei probè conscium iis ab hominum sensu tam remotis, tanto ante euulgandis, probauit. Quid latebrarum humani pectoris peruasio, &

eorum

eorum quæ quisque corde secum tacitus agitaret introspectio? Accumbebat apud Symonem Leprosum adsoluta est ad pedes eius super mensam mulier de vitæ famæ. Fastu tumens Symon, Christum despexit, tamquam nescium probrorum mulieris, qui se ab ea contingi non prohibuisset. Eam cogitationem vix admiserat Symon, clausamque pectore premebat, cum deprehensum se agnouit, & quid animo voluisset notuisse ei in quem temerè falsum & imprudens iudicium inforserat. Nequitiam Pharisæorum & Scribarum animo adhuc latentem, frequenter eduxit; à se perspectâ demonstrans. Qua ex causa Origenes hom. 2. in Cant. *sub finem*, Christum sponsum à sponsa cervo fercollatum cum caprea & ceruorum hinnulo. Nam caprea, acutissimè videt, & inde Dorcas παρὰ τὸ ἐξέπειν δέρκεσθαι nominata est. Cervus verò serpentum inimicus ac debellator, spiritu narium eos extrahit de cauernis: Vtrumque in Christum quadrat bellissimè. Nam & in penitissimas hostium latebras prospexit, & ibi abditam virulentiam, eduxit atque deleuit. Egregiè illam acuminis capreæ cum Christi perspicacissima noticia comparationem, (cervo tamen aliter ad Christum aptato,) accommodat Philippus Abbas suo l. 3. in Cantica cap. 4.

Nonnulla scientiæ beatæ in Christo viatore specimina.

191. Omnia quæ protulimus hactenus, ad scientiam Christi infusam pertinent. Scientiæ verò beatæ vsum, (idem Origenes) si tamen ipse verè autor,) homil. 3. in Cant. deprehendit eo loco Canticorum quem proximè versabamus, *similis est dilectus meus capreæ hinnuloq; cervorum.* Cervorum namque hinnulo collatum Christum cum dixisset, quia puer natus est nobis, [verè cervus amicitiarum qui premit serpentem, Euæ seductorem, solutoq; in carne sua inimicitias quas inter Deum & hominem noxius mediator effecerat,] hæc inquam cum dixisset, & *montes excelsos*, aut vt alius habet locus, *montem excelsum*, tres personas vnum Deum; cervus, sed huic ceruorum, sanctorum inquam maiorum hinnulo sequestratos præfatus; subdit, iure capreæ quoque vel damulæ collatum fuisse Christum Dominum. [Hoc animal quantum ad Græca vocabula, nomen à videndo, atque clariùs prospiciendo sortitum est. At quis est qui ita videat, vt videt Christus? Solus namque est qui videt, id est, agnoscit Patrem. Nam & si dicantur hi qui mundo sunt corde Deum visuri, videbunt ipso sine dubio reuelante, quia & caprea habet in natura sua, vt non solùm videat ipsa & perspicax acerimè, sed & aliis visum præbeat. Asserunt namque hi quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quoque visus exacuat. Meritò ergo capreæ vel damulæ Christus comparatur, quia non solùm videt ipse Patrem, sed & videri ab aliis facit, quorum visus ipse curauerit.]

Vidit Deum Christus per scientiam beatam, & præstitit vt eum in hac vita per fidem contueremur, plenius & liquidiùs in altera conspecturi per speciem ex beneficio eius. Nam quamuis naturæ luminæ plenaque nobis in hac vita de Deo pateant, perpauca tamen sunt ac tenuia, præ iis quæ per Christum didicimus: præsertim verò distinctio & numerus personarum in Deo, ante Christum nemini liquidò innotuit; cum planè transcendat lumen naturæ, eiusque detectio seruaretur in plenitudinis tempus. Esto aliqui velut per rimulas ad aliqualem huius mysterii notitiam in veteri testamento, ex spiculo lumine reuelationis tunc affulgente peruenerint. Explicita tamen & aperta tanti arcani diuulgatio, Christo scientiarum Domino debebatur, quia *nemo nouit Patrem nisi filius & cui voluerit filius reuelare.* Ipse eam notitiam primùm discipulis tradidit, tum per discipulos cœlo illatus orbi vniuerso cõmunicauit. Quo S. Augustinus q. 154. in Exodum, applicat illud Mosi datum responsum, *cum transierit gloria mea*, cum inquam Christus ex hac vita transierit *me videbis.* Nec non tract. 100. in Ioan. circa illa verba, *ille me clarificabit*, eo aptat illud Psalmi 107. *Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua.* Tunc inquam innotescet, vt vnus in substantia, in personis trinus. Nec mirũ si tanta *gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit vnquã. Vnigenitus qui est in sinu Patris ipse enarrauit.* Nemo potuit veritatem Dei, & doctrinam de eo quem non vidit, hominibus proponere. Solus Christus quia in sinu Patris est, & ad abdita & arcana eius peruadit tamquam testis oculatus, potuit nos docere quis & qualis esset Deus. Sibi enim visa refert, ideoque est fide dignissimus. Hunc genuinum sensum loci ex c. 1. Ioannis, quo scientia Christi beata, eiusque nobiscum agenti vsus perspicuè traditur, expressit S. Chrysostomus hom. 14. in Ioan. & ad eundem locum S. Thomas, nec non optimus in paucis interpres Franciscus Ribera.

Quotidiana & futura, sapientiæ Christi argumenta.

193. Volo in hac meta, promere specimen omnino insigne scientiæ Christi, quod post vitæ huius scamma decursum, & exhibet iam nunc, cuinis homini è viuis excedenti, & exhibebit multo luculentiùs, omnibus simul hominibus & Angelis congregatis in die iudicii. Suppono enim vt probabilius, Christum in obitu vniuscuiusque, ferre sententiam iudicii particularis. Suppono item vt certum ex fide, Christum in mundi fine omnes omnino iudicaturum, & sententiam, ab ipso (vt est verisimilius,) latam in particulari iudicio confirmaturum. Ad iudicandum autem exigitur scientia. Quis enim nisi stultè aut iniquè iudicet, de re quam non notit? Igitur Christus, omnium planè rerum de quibus iudicandum est, hoc est, omnium planè actuum bonorum & malorum cuiusuis hominis, & Angeli, cùm internorum, tum externorum; omnium inquam cogitationum, & volitionum, & factorum, notitiam habeat necesse est. Et quidem in fine mundi, simul percipiet quæ ab initio orbis conditi fuerint, ad illud vsque tempus & sæculorum omnium clausulam. At hinc tanta vastitas notitiæ & tam immensa scientiæ plenitudo colligitur, vt adstupeat illi necesse sit, qui paulo attentiùs de ea cogitarit. Quis enim suas vel vnius tridui cogitationes possit agnoscere, nedum recensere, vt de omnibus pronunciet distinctè & sigillatim? Rectè omnino S. Macharius hom. 12. affirmat id cuiuis esse impossibile, & nemo id in seipso non experitur. Quanta ergo est Christi scientia, quamque immensa, quæ tot obiecta, tot actus, tot personas simul & semel vno tempore distinctè ac dilucidè perspicit, vt necesse est ad ferendum circa illa iustum iudicium? Perfectionem diuinę scientiæ, ex hoc capite intulimus in Natur. Theol. dist. 8. num. 45. cum Sebundio tit. 84. & dialog. 2. de homine cap. 13. Sed cum Pater omne iudicium filio dederit, non dubium quin eadem ratiocinatio ad vestigandam perfectionem scientiæ Christi, & ad prodendum illustrissimum illius specimen sit aptissima.

Non videtur posse altiùs effetri sublimitas & immensitas scientiæ Christi, ad quam omnis omnium creatarum mentium scientia, vix sit quod stilla ad Oceanum, Promunt sanè ex ea plenitudine, omnes quicquid habent vt supernaturalis notitiæ: hinc sunt thesauri è quibus Spiritus scientiæ, & sapientiæ, & intellectus, ac consilii, quasi venti mystici educuntur, vt egregiè philosophatur Origenes homil. 5. in Ierem.

conclu

concludens, sanctos quidem variis illis spiritibus donatos, esse thesauros. [Isti autem omnes thesauri, vnũ habent thesaurum in quo sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Et quomodò possideo vnam pretiosissimam Margaritam per plures alias Margaritas, sic venio ad thesaurum thesaurorum, & dominum dominorum, & regem regum, cum dignus fuero spiritibus in Dei thesauris commorantibus.]

CAPVT III.

Depulsio defectuum & imperfectionum nostratium, ab intellectu creato Christi Domini.

194. VT perfectiones positiuæ intellectus humani Christi Domini, de quibus hactenus actum est, plenè innotescant; subiicienda est quædam (vt sic dicam,) negatiua eiusdem intellectus perfectio, sita in carentia defectuum nostratium, tum quoad cognitionem, tum quoad cognitionis modum. Quidam enim ex his defectibus quibus intellectum nostrum hîc in via laborare dico, excludunt cognitionem veram; siue priuatiuè, vt ignorantia; siue contrariè, vt error & falsitas. Alii conferuntur cognitioni interdum veræ, sed errori & falsitati ob motiui sui debilitatem obnoxiæ, vt opinio & fides humana, quibus est non modica cum errore & falsitate vicinia. Sunt aliæ notitiæ nostrates, quæ tametsi semper veræ & certæ, imperfectæ tamen sunt ob ineuidentiam, vt fides diuina, eiusquæ appendix Theologia. Postremus defectus notitiarum nostratum, spectat modum quo scientia exercetur: vt compositio, præsertim tertiæ operationis, & conuersio ad phantasmata. Quomodò omnes hi defectus ad intellectum Christi se habuerint, & an planè ab eo exulauerint, videndum est. Neque enim modica videtur perfectio intellectus, nitor à cœnositate nostra atque defectibus.

Christus homo, expers ignorantiæ.

195. Ignorantiam aliquam Christo tribuisse videri possumus, cum fassi sumus, Christum ne per beatam quidem notitiam, scire possibilia omnia, & futura quæcunque conditionata. Quid enim aliud est ignorare; quam nescire? Certissimum nihilominus est, & Catholicis omnibus indubitatum, numquam intellectum Christi humanum, aliqua ignorantia laborasse: quia Christus, iam ab initio productionis suæ, plenus fuit sapientia, habuitque in se absconditos omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei, iuxta Apostolum: nempe ratione scientiæ infusæ & beatæ, quas vidimus Christo inextitisse ab initio, & porrectas fuisse ad omnia quæ par erat Christum scire, & quæ si ignorasset, potuisset ignorans denominari. Neque enim ignorans dicitur, quisquis non habet alicuius rei scientiam: sed quisquis non cognoscit, saltem habitualiter, quod oportet aut conuenit eum scire. Si verò quid aliud sit, cuiusne primum quidem actum, siue species, & principia actu cognoscendi possideat, non dicetur propterea ignorans V.G. Aristoteli nemo probrum ignorantiæ impingat quod tametsi omnia quæ hominem decent, & quorum scientia statui humano consentanea est; calluisse supponatur; ea tamen nescierit quæ nosse decet Angelos. Quia ergo ea obiecta quæ fassi sumus à Christo non percipi etiam habitualiter, non pertinent vllo modo ad Christi statum; nec aliquid profertur vnde liqueat decere Christum talia scire; non potest Christus eam ob causam ignorantiæ insimulari. Ac proinde rectè & Catholice dicitur, Christi intellectum nulla ignorantia laborasse: idque vnanimi consensu tradunt Patres, vt manifestum planè sit, sta ferre verbum traditum. Appendo nonnullorum verba, præter alia aliorum loca, quæ proferunt Bellar. lib. 4. de Christo cap. 3. & Coccius tom. 1. lib. 2. art. 3.

Consensus SS. Patrum.

196. Clemens Alexand. 1 pædag. c. 6. de Christo Deo & homine, ex œconomica (vt ait,) prædordinatione agens, probat Christum fuisse perfectum: alioqui, [quod est (inquit,) absurdissimum, ei aliquid deest. Sed si ita est, vt aliquid disceret opus fuit. Sed eum cum Deus esset, nihil didicisse, fuit consentaneum. Neque enim quis verbo maior fuerit; sed neque magister ac Doctor est, eius qui solus est magister.] Nihil igitur ignorauit Christus prout homo, si nihil discere potuit. Eodem sensu, pædagogum nostrum Christum mellitissimè describens ibidem c. 11. ait [eum ornatum fuisse scientia, quoniam est paterna sapientia. Omnis enim sapientia, est à Domino, & cum eo est in æuum.] Non agit de sapientia Christi secundùm naturam diuinam, quia per eam non fuit pædagogus noster; sed per humanam dumtaxat sapientiam. Aperit ergo originem summæ huius sapientiæ Christi, ignorantiam omnem excludentis, eamque summam sapientiam inde vult Christo aduenisse, quod esset Dei sapientia ob vnionem,

Origenes tom. 1. in Ioan. ad illud. *In principio erat Verbum*, tractans titulum quo Christus *veritas* dictus est, sic habet. [Porrò Vnigenitus veritas est omnem omnũ rerum iuxta Patris voluntatem, cum omni claritate rationem in se complectens, atque vnicuique in quantum est veritas pro illius dignitate, & merito distribuens. Quod si quis inquirat, num omne quod tandé cognitum est Patri, iuxta profunditatem & diuitiarum, & sapientiæ, & cognitionis eius, seruator noster sciat, & causa glorificandi Patrem, quædam à Patre cognita esse dicat, quæ filius ignoret, cum alioqui possit ex æquo perinde atque ingenitus Deus apprehensiones prehendere: sciendum est, Seruatorem ipsum, quia sit veritas, nihil veri ignorare: Idque tum maximè adiungendum est, solida si est veritas, ne claudicet veritas diminuta cognitione eorum quæ sunt in solo Patre, vt isti tradunt. Vel ostendat aliquis, quædam esse, quæ cognoscuntur, quæ veritatis appellatione nuncupari non possunt, sed supra ipsam veritatem sita sunt.]

197. Autor quæst. 58. ad Orthod. apud Iustinum, cum hæc præcessisset interrogatio, [si tribuere Christo ignorantiam impium est, non dubium est quin habeat omnium perfectam cognitionem. An non igitur ipse est causa proditionis Iudæ, qui eam præsciuerit nec tamen impediuerit?] Cum inquam hæc interrogatio præcessisset, supponit Autor ille, totum antecedens: nempe Christum sciuisse omnia perfectè, nihilque ignorasse. Respondet autem ad propositam difficultatem; Christi prænotionem non fuisse causam proditionis, sed potius è contrario, prænotionem ex futuritione rei causatam esse.

S. Eulogius orat. contra Agnoitas eos egregiè repulit. Adducam partem compendii quod ex ea oratione exhibuit Photius Cod. 230. [Eulogius iste (inquit Photius) Christum Iesum Dominum nostrum, neque secundùm humanitatem quidem; multo minùs verò secundùm diuinitatem ignorasse sepulchrum Lazari, neque etiam illum vltimum diem contendit. Neque enim humanitas Christi in vnam inaccessibiles & substantialis sapientiæ hypostasim admissa, quicquam velut rerum præsentium, ita futurarum poterit ignorare. Neque falsum esse potest quod dixit; *omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.* An ergo & patri, nihil non audentes, ignorantiam ascribent? Prosequitur mox latè eodem planè modo probari posse, Deum esse ignorantem, ac Christum quatenus hominem: quod non dissimilia iis ex quibus Christi ignorantia ab Agnoitis colligebatur

ligebatur, de Deo quoque legantur. Concludit verò postea, cauendum omnino esse ne dicamus Christum laborasse ignorantia. [Quicumque enim vel Diuinitati ipsius, vel humanitati ignorantiam adscribet, numquam certissimæ temeritatis crimen effugiet. Sed cum vt Beatus Cyrillus docet, subtili mentis conceptu & animi imaginibus, per contemplationem rem à re diuisimus; tam videmus proprias naturæ vtriusque, vt in se est, notas & proprietates: aut vt Greegorius Theologus tradit, quàdo naturæ ratione distinguuntur, etiam nomina naturarum simul diuiduntur. Sed nudæ potè quæ humanitatis signum proprium, est ignorantia. Hac ratione ergo Christi humanitati, vt simplici & putæ humanitatis naturæ consideratæ, (præcisè secundùm ea quæ à se habet,) adscribi poterit ignorantia, Et hoc est quod Theologus explicauit, quando dixit; *Scit quidem vt Deus; nescit verò vt homo.*]

198. S.Gregorius lib.8. Registri indict.3. epist.42. scripsa hæc S Eulogii aduersus Agnoitas abs se lecta commendat, & illam ipsam distinctionem quam in natura humana scisse omnia, sed non nouisse ea ex natura humanitatis. [Quod ergo in ipsa nouit non ex ipsi nouit.] Ratio scilicet cur tanta notitia humanitati deberetur, & concederetur, non fuit ipsa secundùm se sumpta humanitas; sed coniunctio eius cum Verbo. Et idcirco ait, Christum interdum negasse, scire se nonnulla quæ in humanitate sciebat, quia scientiam quam ex humanitatis natura non habuit, vt homo agnoscerent, negauit sibi inesse prout homini; nempe reduplicatiuè, & quasi humanitas esset causa habendi tantam scientiæ plenitudinem: cum vera causa illorum scientiæ thesaurorum Christo collatorum, sit diuinitatis substantialiter copulata huic humanitati. Itaque subdit S.Gregorius. [Res autem manifesta est; quia quisquis Nestorianus non est, Agno ita esse nullatenus potest. Nam qui ipsam Dei sapientiam fatetur incarnatam, qua mente valet dicere, esse aliquid quod Dei sapienta ignoret?]

S.Cyrillus l.de S.Trinit. cap.11. auteis planè verbis ignorantiam à Christo depellit. Locum ex parte supra dedi, & alia infra attexam.

Leporius in libello satisfactionis, damnans quod olim cùm Pelagianus esset ignorātiā Christo tribuerant; descripsit, adscripto & & approbante S.Augustino. [Tūc dixi, imo ad obiecta respondi. Dominum nostrum Iesum Christum, secundùm hominem ignorare. Sed nunc non solùm dicere non præsumo, verùm etiam priorem anathematiso prolatam in hac parte sententiam: quia dici non licet, etiam secundùm hominem, ignorasse Dominum Prophetarum.]

199. S Damascenus l.3. de fide cap.21. [Par est vt agnoscamus, quod ignorantem, & seruam assumpsit naturam: Nam & hominis natura, serua Dei est, qui fecit illam, & non habet eorum quæ ventura sunt cognitionem. Si igitur secundùm diuiniloquum Gregorium, seperueris quod videtur ab eo quod intelligitur, serua videlicet & ignorans caro. At propter hypostaseos identitatem, & inseparabilem vnionem, locupletata est Domini anima futurorum cognitione, vt & reliquis diuinis signis. Quemadmodum enim hominum caro secundùm propriam naturam non est viuificans, & Domini caro quæ vnita est, secundum hypostasin ipsi Deo Verbo, à mortalitate secundum naturam non destitit, viuificans autem facta est propter vnionem ad Verbum secundum hypostasin: & non possumus dicere quod non fuit, sed est semper viuificans: Sic humana natura, substantialiter non obtinet futurorum cognitionem. Domini autem anima propter ipsam ad Deum Verbum vnionem, & hypostaticam identitatem, dicus facta est, (ceu dixi,) cum reliquis diuinis signis, tum etiam futurorum cognitione.]

S.Anselmus l.2. cur Deus homo c.13. differens de Incarnatione tanquam facienda, & de iis quæ Verbum assumere par esset, aut reiicere; quærenti discipulo párne foret hominem ex humanitate & Verbi persona compactum, esse ignorantem, sicut mortalem; respondet in hunc modum. [Illa hominis assumptio in vnitatem personæ, non nisi sapienter à summa sapientia fiet, & ideò non assumet in homine, quod nullo modo vtile, sed valdè noxium est, ad opus quod idem homo facturus est. Ignorantia namque ad nihilum illi vtilis esset, sed ad multa, noxia. Quomodò enim tot & tanta opera, quæ facturus est, faciet sine summa sapientia? Aut quomodò illi homines credent, si eum sciant nescium? Si autem nescit, ad quid erit ei vtilis ignorantia illa? Deinde si nihil amatur, nisi quod cognoscitur; sicut] nihil erit boni, quod non amet, ita nullum bonum erit, quod ignoret. Bonum autem nemo perfectè nouit, nisi qui illud à malo scit discernere. Hanc quoque discretionem nullus scit facere, nisi qui malum non ignorat. Sicut igitur ille, de quo loquimur, omne perfectè sciet bonum; ita nullum ignorabit malum. Omnem igitur habebit scientiam, quamuis eam publicè in hominum conuersatione non ostendat.]

Rupertus l.7. in Genes.cap.16. agens de ignorantia Isaac, latè confirmat omnes homines (Christo excepto,) ignorantia aliquando laborasse, quantumuis eximios & sanctos, vt Isaacum.

Qui, & quorsum, labem ignorantiæ Christo illuerint.

200. Vides ergo quis sit sensus Patrum, de non cadente in humanum Christi intellectum ignorantia; meritoque habitos esse fidei perduelles, quotquot ignorantiam Christo impegerunt. Multos huiusmodi referunt Bellarm.l.4.de Christo cap.1.Feuard.in 2.Iren. cap.49.& in append.ad Castrum V. *Christus* hær.4.Primarii fuere Gnostici qui apud S.Irenæum l.1.cap.17. fabulati sunt, Christum sub præceptoris ferula, alphabetum quod ante ignorabat, didicisse. Arriani quoque, Christum & quatenus hominem, & quatenus Deum, vt S.Athanasius orat.4. contra Arrianos *sub finem* latè refert, ignorasse diem iudicii, ex ipsiusmet Christi verbis probabant. Ex quibus etiam Agnoitæ, siue Themistiani, Theodosianorum germen autore Damasceno l. de hæres. adducti sunt vt Christo ignorantiam tribuerent. Christum item, in humanitate ignorasse diem iudicii, aiebat Felix Vrgelitanus apud Paulinum Aquileiensem l.5.contra Felicem ad penultimam obiectionem. Nouatorum verò superioris sæculi, vt quisque impudentissimus & audacissimus fuit, ita ignorantiam Christo affinxit. Hoc Lutherus, Bucerus, Zuinglius, Caluinus, Beza, & alia ominosissima nomina vomuerunt apud prolatos Hæreseologos, adductis præsertim iis locis Scripturæ quibus iam olim Gnostici, & Arriani, & Agnoitæ nitebantur: nempe loco ex cap.13. Marci, & 23. Matthæi, quo Christus professus est, se ignorare diem iudicii. Item loco ex cap.2. Lucæ, vbi Christus dicitur profeciisse sapientia & ætate, nec apud homines duntaxat, sed etiam apud Deum, cui imponi nequit specie profectus, absque vero profectu, qualis manifestè fuit profectus ætatis. Item Isaiæ 7. dicitur Christus butyrum & mel comesturus, *vt sciat* (non igitur ante sciebat) *reprobare malum* Ad hæc Isaiæ 8. dicitur, *priusquàm norit puer vocare patrem & matrem.* Itaque nesciebat Christus loqui; quod obiectum fuisse ab iis qui veritati Incarnationis obstabant, scribit Anastasius cap.14. ὁδηγ. pag.265. addito etiam illo eorum argumento, [ex institutione illa qua manuductus incedere, pedibusque niti didicit.] Alibi Christus dicitur, *miratus* At admiratio est

partus

partus ignorantiæ. Alibi ignorantiam prodidit, quærens ficus hyeme in arbore: Et de Lazaro interrogans vbi posuissent eum: quod erat argumentum Felicis Vrgelitani apud Agobardum. Quid quod Apostolus professus Hebr. 2. Christum debuisse per omnia fratribus assimilari, excipit cap. 4. solum peccatum, dicens; *Tentatus per omnia pro similitudine, absque peccato.* Nec Christi incogitantiam & obliuionem [infundenda subitò ratione quam mox castigare, corrigere, & reuocare oportuerit, repentino illo doloris impetu transacto,] omisit Caluinus. cuius sunt quæ apposui verba in cap. 26. Matth. nonnihil à me contracta.

201. His erroribus nonnulli Patres suffragati videri possunt, vt S. Aug in Psal. 21. expositione 1. *initio*, & alii qui Christo quatenus homini tribuerunt ignorantiam, vt S. Cyrillus l. contra Antropomorph. cap. 14. [Vnigenitus (inquit,) Verbum Dei gestauit quidem vnâ cum humanitate omnia quæ eius sunt, præter peccatum: conuenit autem meritò humanitatis rationi, ignoratio futurorum. Quocirca qua quidem ratione Deus est, nouit omnia quæcumque & Pater: qua verò ratione homo etiam ipse est, ab ignoratione futurorum, quippe quæ humanitati conuenit, non abhorret. Quemadmodum verò ipse cum sit vita, & facultas omnium, alimentum suscepit, exinanitionis mensuram non despiciens, (scribit enim & dormisse, & laborasse,) ita etiam ignorationis futurorum, qui humanæ naturæ conuenit, eum non puduit, quam quidem in se recepit. Omnia enim quæ humanitati annexa sunt, ipsi communicata sunt, præter peccatum. Cum verò discipuli ea quæ ipsorum vires excedebant, scire cuperent, consulitò ignorantiam suam ea ratione qua homo erat, prætexit: dixitque ea ne ipsis quidem Angelis cælestibus esse cognita: ne videlicet mœrore afficerentur; vtpotè quibus arcanum illud commissum ac creditum non esset.] Sed omnium durissimè locutus videtur S. Eustachius, de quo hæc Facundus l. 11. pro tribus capit. cap. 1. [B. Eustachius Antiochenus Episcopus, qui primus in Nicæno concilio fuit, sexto aduersus Arianos libro, de eo quod ait Dominus, *Nemo scit diem illum*; dicamus, (inquit,) cuius rei gratia filius hominis diem proprii aduentus ignorat. Neque enim dubium est, quia & hoc causa vtilitatis hominum prouidens adinuenit omnium creator, & generis opifex Deus. Sicut enim hominem causa salutis hominum Verbo coaptauit, & Deo: sic & insignem Iudicii diem, causa diuini beneficii, homini competenter abscondit; ne fortè ineffabilia mysteria similis generis hominibus homo indicans, & diem secundi aduentus ostenderet.] Durus sanè locus, quo Christus non modò ignorantiæ sed etiam leuitatis & infidelitatis in tegendo comisso secreto suspectus agitur. Alios Catholicos Doctores idem admisisse, testatur S. Ambrosius 5. de fide c. 8. *sub finem*, explicans profectum in sapientia. Addi denique potest ratio. Certum namque est, Christum non posse omnes suas notitias cognoscere, quia est impossibile venire ad vltimam reflexionẽ quam super actum notitiæ suæ facere potest. Igitur Christus non sciuit omnia, sed aliqua ignorauit.

Refelluntur. Exponitur quomodò Christus, professus sit se nescire diem iudicij.

202. Hæc omnia facillimè enodari possunt, & iampridem sunt à sapientissimis Patribus plenè contrita, præsertim argumentum petitum ex Marci 13. & Matthæi 24. vbi Christus ait se nescire diem iudicii: quamquam non omnes æquè commodè id præstiterunt. Nam S. Hieronymus in cap. 24. Matthæi, & 5. Ambrosius l. 5. de fide c. 8. Arianum assumentum ad Christi verba factum causantur, additis vocibus *neque Filius*, quæ in plerisque codicibus olim deerant. Eam tamen responsionem probare non possumus, quia Ecclesia Catholica, in editione vulgata, agnoscit vt verè à Christo prolatas eas voces quæ in suspicionem assumenti vocantur. Abiiciendus etiam est Gregorius Turon. initio hist. Francorum, qui filium illum quem Christus ait nescire diem iudicii, ait esse filium adoptiuum; hoc est Christianum populum. Nec abhorret ab ea interpretatione S. Eulogius orat. contra Agnoitas, vt refert Photius cap. 230. dicens religiosius facere qui hæc Christi verba accipiunt figuratè, id est vt paulo ante exposuerat tribuendo capiti quod est corporis. Verùm Christus perspicuè & apertè agit de seipso; vt proinde non possit locus esse prædictæ expositioni.

Sed neque illa expositio admitti potest, quam ex Epiphanio, Chrysostomo, & Origene, refert Maldonatus mox allegandus, & S. Bernardus diffusè tradit sub initium tractatus de gradibus humil. docens Christum dixisse se nescire diem iudicii, quia nesciebat cum scientia experimentali: quod confirmat ex eo quod Marci 13. dicatur *nec ipse filius hominis scit*: vbi vox *filij hominis* interpretationi illi magis fauet, insinuatque Christum *carnis suæ sensibus, experiendo*, (vt Bernardus ait) *& ea cognitione quæ per carnẽ fit*, hoc est experimentali, non nouisse diem illum. Rupertus quoque l. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 29. & hanc Bernardi, & antetiorem Turonensis interpretationem ita coniungit. [In hoc dicto eius, *de die autem illa nemo scit, neque Angeli, neque filius, nisi pater solus*, hunc esse sensum fideliter accipimus, ac si diceret: dies autem illa tantæ erit iræ, tantæ calamitatis, & miseriæ, tantæ tribulationis & angustiæ quantam nemo vnquam vllo potest, potuit, poterit experimento præscire, neque Angeli cælorum in illa lucis & tenebrarum, id est, bonorum & malorum Angelorum terribili diuisione, neque filius in toto suæ passionis vel mortis agone. Perspicuum quippe est, quod filium, id est, seipsum, secundùm quod homo est; pro omni posuerit homine; quia non dixit, *neque Angeli in cælo, neque homines in terra*: sed *neque Angeli cæli*, (inquit,) *neque Filius*. Relinquitur ergo quod ait, *nisi solus pater* id esse, ac si dixisset *nisi solus Deus vnus, Pater, & Filius & Spiritus sanctus*: præsertim quia non digit, *pater meus*, in quo vtique vna necessariò persona intelligeretur. Et ille, scilicet Deus, magnitudinem siue amaritudinem illius diei, non experimento scit, quippe cum sit Deus impassibilis, sed sic penes se notitiam habet, vt non possit vlli creaturæ, aliter nisi solo actu, & reipsa notum fieri, quid angustiarum illis futurum sit.] Nego hanc expositionem quatenus à iam reiecta Gregorii Turonensis expositionem discrepat, posse admitti: quia iuxta eam, non modò Christus etiam nunc post resurrectionem, sed ne pater quidem dicendus esset nosse iudicii diem; cum tamen Christus dixerit Patrem nosse diem illum, sed non filium. Nec dixit *filium hominis*, (quamquam ita quoque legisse videtur S. Ambr. 5. de fide cap. 8. vt commodius telum Arrianum declinaret, & eum locum non de Verbo, sed de homine dictum doceret:) sed absolutè dixit *filium* vt ipsemet S. Bernardus in recognitione prædicto libro præfixa agnoscit, fassus incogitantiam in tali loci illius allegatione.

203. Quare germana loci illius expositio est, quam prolatis variis Doctoribus & Patribus adduxi in Opere de Æquiuoc. cap. 10. num. 8. nempe dixisse Christum se nescire, quia nesciebat vt reuelaret. Pater autem rectè dictus est sciuisse, quia reuera sciebat, & sine vlla restrictione id de eo simpliciter affirmati poterat, non item de Christo; quem nobiscum agentem, expediebat hoc arcanum non detegere, ne ignauia solueremur. Audi Ambrosium 5. de fide c. 8. [Quærimus qua ratione designare momenta noluerit. Si quæramus, non ignorantiæ inueniemus esse, sed sapientiæ.

pientiæ. Nobis enim scire non proderat, vt dum certa futuri Iudicij momenta nescimus, semper tanquam in excubiis constituti, & in quam virtutis specula collocati, peccandi consuetudinem declinemus, ne nos inter vitia dies Domini deprehendat. Non enim prodest scire, sed metuere quod futurum est, scriptum est enim: *Noli alta sapere, sed time.* Nam si diem designasset expresse, vni ætati hominum quæ proxima erat iudicio, videretur disciplinam præscripsisse viuendi: superioris temporis aut iustus esset remissior, aut peccator securior. Namque adulter nisi quotidianam pœnam metuat, non potest adulterandi cupiditatem desinere: nec iusto obsessorum saltuum secreta deserere, nisi sciat sibi momentis omnibus imminere supplicium. Plerumque enim quibus incertum est impunitas, timor cadum est. Ideò ergo dixi, quod scire non proderat, imò proderat ignorare, vt ignorantes timeremus, vt obseruantes emendaremur.] Rem ergo quam nostra intererat non aperiri, Christus meritò pressam voluit. Et tamen ne discipulos ea repulsa contristaret, vsus est mentali restrictione. De Patre autem, quia is non erat qui ad secretum prodendum vrgebatur, simpliciter dixit Christus, eam sciuisse diem iudicij. Nec reuera potuit absolutè de eo dici quod nesciret, subintelligendo *ad reuelandum*, quia Pater sciuit ad reuelandum, quandoquidem filio reuelauit.

Et quo remunditur cauillus quo Maldonatus Matth. 24. ad v. 6. expositionem nostram impetit, malè obijciens, Patrem nesciuisse ad docendum, æquè ac Christum: cùm tamen Pater sciuisse dicatur non filius. At nos inficiamur, Patrem nesciuisse ad docendum, quandoquidem vt benè Clyctouæus aduertit ad l. 3. de fide Damasc. c. 14. Pater iudicij diem dixit filio. Hic autem, quia se gessit vt legatus ad homines, nec intererat Patris à quo mittebatur, & nostra pro quibus mittebatur, prodere arcanum illius diei; itémque quia erat humani generis idoneus Magister, docens vtilia non noxia, cuiusmodi fuisset detectio dei iudicij; meritò negauit se scire diem illum, suppresso mentaliter illo adiumento *ad docendum*, vt ex causa honestè supprimitur. Nec id eo loco tantum à Christo seruatum, sed alias quoque. Et nominatim Ioan. 15. ait Christus, se nota fecisse discipulis omnia quæ à Patre audisset. Mox tamen cap. 16. addit, multa adhuc sibi superesse nota facienda discipulis, quæ tunc ipsi portare seu capere præ imbecillitate non possent. Ex quo patet, Christum priore loco tantùm affirmare, dixisse se omnia quæ tunc dicenda acceperat. Non aliter igitur loco illo quem versamus, negat Christus se scire diem iudicij, quia eum non acceperat enuntiandum.

Doctrina est D. Augustini 1. Trinit. c. 12. his verbis. [*De die & hora, nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque filius, nisi Pater.* Hoc enim nescit quod nescientes; id est, quod non ita sciebat vt tunc discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham, *Nunc cognoui quod timeas Deum*: id est, nunc feci vt cognoscerer, quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud vtique dicturus erat discipulis tempore opportuno, de quo tunc tamquam præterito loquens, ait, *iam non dicam vos seruos, sed amicos; Seruus enim nescit voluntatem Domini sui: vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis*: quod nondum fecerat, sed quia certò facturus erat, quasi iam fecisset, locutus est. Ipsis enim ait: *multa vobis habeo dicere, sed non potestis illa portare modò.* Inter quæ intelligitur & de die & hora. Nam & Apostolus: *neque enim iudicaui me, (inquit) scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.* Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi Deitate non poterant: quibus etiam paulò post dicit, *non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.* Hoc ergo inter illos nesciebat, quod per illum scire non poterant. Et hoc solùm se scire dicebat, quod eos per illum scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos quod inter paruulos nesciebat. Ibi quippe ait, *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Eo namque genere locutionis, nescire quisque dicitur quod occultat. Neque enim aliquo genere loquuntur scripturæ, quod in consuetudine humana non inueniatur, quia vtique hominibus loquuntur.] Hoc ergo pacto dixit Christus, se nescire iudicij diem & horam, quamuis aliunde simus certissimi, Christum etiam per humanum suum intellectum non ignorasse diem illum: quod de Angelis in cœlo, (qui item locis citatis Matthæi & Lucæ eum ignorare dicuntur,) aliunde non habemus. Vnde quamuis non pauci idem quoque de Angelis beatis statuent, ac de Christo; tamen fatemur eos non dici nescire diem illum *ad prodendum*, sed planè eum nescire, absolutè & simpliciter: quod relatis hinc inde variis sententiis, tandem affirmat Suares l. 6. de Ang. c. 5. num. 16. corrigens ex parte quæ dixerat t. 1. 3. p. ad q. 10 art. 2.

Quomodo Christus haud ignorans, dictus profeciſſe ſapientia.

204. Circa locum alterum ex c. 2. Lucæ, quo Christus dicitur profecisse sapientia, anceps valdè est Aëlredus tract. de puero Iesu duodenni, verbis illis. [De his quæ sequuntur, *Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia, apud Deum & homines*; multi multa dixerunt, & diuersi diuersa sentiunt, de quorum sententiis non est nostrum iudicare. Alij animam Christi, ex quo creata est, & assumpta in Deum, æqualem cum Deo sapientiam habuisse putarunt: Alij verò creaturam creatori adæquare timentes, sicut ætate, ita eum sapientia profecisse dixerunt, Euangelistæ innitentes auctoritati, qui ait; *Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia.* Nec mirum, inquiunt, si minor dicatur fuisse sapientia, cum mortalis atque possibilis, atque per hoc beatitudine minor tunc fuisse, veracissimè prædicetur. De horum sententiis iudicet quisque vt valet. Mihi sufficit scire, & credere, Dominum Iesum ex quo (id est, *quandoquidem*, neque enim Christum aliquando hominem purum, postea in Deum fuisse prouectum, & exinde omnia sciuisse, significare voluit Aëlredus:) cum Deo in vnam est assumptus personam, fuisse perfectum Deum, ac per hoc perfectam sapientiam, perfectam iustitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuisse virtutem, & esse: & quidquid de eo secundùm substantiam dici potest, de eo potuisse dici, etiam cum in vtero fuisset matris, non ambigo. Nec ideò aut resurrectionem, aut mortalitatem, aut passibilitatem abrogamus, cùm eum non phantasticè, sed verè hominem esse confitemur, & veram hominis fuisse naturam, in qua potuit proficere, vtrum ætate aut sapientia, ipsi viderint, qui de huiusmodi contendere norunt.] Vides admodum ancipitem Aëlredum de sensu Catholico illius loci. Richardus verò à S. Laurentio l. 1. de excellentia Deipar. pag. 66. adaptans Christo benedictionem Iosephi qua dictus est, *puer accrescens*, eámque confitmans ex præsenti Lucæ loco, *Iesus proficiebat sapientia*, statim subdit. [Eius sapientia proficiebat extensione non intensione, sicut Doctor extendens doctrinam in discipulos, proficit: Et sicut candela quæ ex se candelam accendit, proficit luminis extensione, non intensione.] Verùm quid ea *extensio, non intensio*, sit, ægrè intelligitur: nisi si extensio dicatur scientia experimentalis, intensio verò scientia qua addiscatur aliquid quod ante nesciretur: cuiusmodi intensio in Christum non cadit, sed tantùm extensio, quia nouo modo scit, quæ iam ante nouerat. Quo pacto rectè habet quod ait Richardus, optiméque cadit in locum Lucæ qui commodissimè exponitur de scientia experimentali & naturali, in qua Christus verè profecit, vt supra admisi

agens de ea Christi scientia. Et hoc planè voluit S. Bernardus tract. de gradibus homil. cum admisit Christum experimento sciuisse, quæ priùs nesciebat eo modo. Non improbo tamen aliam responsionem superiùs relatam ex Nazianzeno, qua Christus dicitur profecisse sapientia, quatenus edebat indies actus sapientiæ maioris: quod egregiè item expressit Damasc. lib. 3. fid. cap. 22. [Proficere (inquit) dicitur sapientia, & ætate, & gratia. Ætate quidem, crescens; per incrementum autem ætatis, sapientiam quæ ipsi inerat, in apertum promens.] Addit & alteram interpretationem, in hæc verba. [Item & proficientiam hominum, & consummationem in sapientia, & gratia, bona Patris voluntate, id est Dei agnitionem, & hominum salutem, propriam proficentiam faciebat: omnifariam quod nostrum est, sibi peculiariter ascisens.] Eam verò interpretationem quæ verum Christi in scientia profectum admittit, talem scilicet quo præiacens ignorantia sit abacta, aperti Nestorianismi damnat Damascenus; quod non possit fieri, vt qui Christum verè Deum censet, arbitretur ignorantem etiam in humanitate. Nec alius fuit D. Augustini sensus l. 2. de pecc. Merit. cap. 29. vbi à Christo infante per quod tempus profecisse in sapientia dicitur, omnem planè ignorantiam vult ablegatam, ob inhabitans in eo Verbum.

Isaias circa Christi ignorantiam expositus.

205. Quæ verò ex Isaia ad Christi infantis ignorantiam adducebantur S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 15. sic exponit. [Hoc *priusquàm cognorit*, secundùm apparentiam dictum est. Quando enim puer ignorans erat, in quo omnes thesauri sapientiæ & cognitionis occulti, ordinatis temporibus, quatenus decebat manifestabuntur? Tale est etiam, sapientia & gratia, cum ætate, proficere Iesum; secundùm apparentiam videlicet dictum est. Ætatis enim quidem incrementum fuit, crescente corpore naturaliter: Sapientiæ autem & gratiæ illius in primo & summo gradu constitutæ, non incrementum, sed tempestiuæ manifestatis fuit.] Ita visum S. Cyrillo de eius loci Isaiæ sensu, citra dispendium scientiæ Christi infantis. Nec reipsa discrepant qui dicunt sensum esse, priusquàm puer ad eum ætatis terminum pertigerit, quo solent pueri de nomine parentes compellare, diripiet aduersariorum spolia. Qui enim sic interpretantur, tametsi fatentur Christum reipsa iam tunc fuisse scientissimum, admittunt tamen præ se tulisse ignorantiam qualem in tantula ætate præferunt pueri, quod est cum S. Cyrillo dicere illud *priusquàm sciat*, dictum esse secundùm apparentiam. Illud verò *vt sciat reprobare bonum*, non fert, exclusionem anterioris scientiæ de facto & reipsa, sed similiter secundum apparentiam solam. Idem quippe sonat illud *vt* quod *vsquedum* aut *donec*, vt Sanchez aduertit, ex Chaldæo, & sensus est, vescetur melle ac butyro vt infantes cæteri, apparebitque quod sunt infantes, donec crescat, & ad eum perueniat ætatis terminum quo pueri ratione vti incipiunt. Exponi item posset cum Richardo Victorino l. 2. de Emman. c. 18. de ignorantia experimentali, quæ veram scientiam non excludit alibnde petitam.

Christi admiratio, ficus aditio, & interrogationes, absque ignorantia.

206. Et eodem modo Conimb. 3. animæ cap. 13. q. 1. art. 1. exponunt quod obijciebatur de Christi admiratione. Sed commodiorem admirationis illius interpretationem ita vt ignorantiam non inuehat tradidi in Morali Dist. 3. n. 329. secutus D. Augustinum qui Epistola 101. præfatus istas esse causas admirationis cum causa ignoratur, vel rei cognitæ singularitas & raritas suspicitur, addit: [Ex ea admirationis causa, quæ ideo est, quia insolitum aliquid occurrit, scriptum est de Domino, quod miratus sit centurionis fidem. Neque enim eum rei vllius ratio potuit latere; sed admiratio pro laude posita est eius, cuius par in populo Hebræo non apparuerat: Vnde ipsa admiratio, satis exposita est cùm Dominus ait; *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israël.*

Accessus ad ficum, (de quo postea,) nullo modo probat fuisse in Christo ignorantiam. [Neque enim (ait S. Paulinus epist. 35. *in fine.*) Ille qui nouit occulta cordis, & qui cogitationes hominum prospiciebat, id quod in hominum oculis erat positum, non videbat; aut etiam humano sensu minor erat, vt etiam in parvulorum scientia positum anni tempus ignoraret, & autumni fructum, verè depoſceret. Sed artifex salutis nostræ, creator, cuius vita & actus omnis in terris, forma nobis conuersationis & morum fuit, ideò visibiliter inuisibilia sua consilia disposuit, & in creaturis irrationabilibus, animæ rationali, speciem suæ conformationis expressit, vt nos ad omnia nobis salutaria scriptis operum suorum, atque verborum insignibus erudiret. Et hoc est quod voluit intelligi, per Euangelistam nobis indicando, non suo tempore fructum ab arbore se petisse, vt omni tempore homo se fructum Deo debere cognoscat; quia bonus Dominus, qui hominem mortalem immortalitati præparat, iam & in hoc sæculo vult eum speciem perpetuitatis induere, vt fructum non accipiat de tempore, sed omni tempore sit maturus illi, cum quo vel in quo mansurus est sine tempore.] Abfuisse ab hoc accessu ad ficum, ignorationem à Christo eo quod reuera fructus intempestiuè non quæreret, sed quærere se fingeret iustam ob causam, latè prosequitur S. Augustinus serm. 9. ex 11. additis in calce Tomi 10.

Coniunctum, & hunc accessum ad ficum, & interrogationes de Lazaro, (de quibus postea,) malè detorqueri ad ignorantiam Christi, optimè docet S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 21. his verbis. [Quod scriptum est, esurientem aliquando Dominum ad ficum stetisse veniſſe, an fortè aliquid inueniret in ea, in qua tamen nihil nisi folia inuenerit, oratio ista κατ' ὑποτύπωσιν seu allegoricè figurata est: quemadmodum fortè concepit animo is, qui aduentum eius ad ficum obseruauit, sed dispensationis rationem non intellexit. Cui enim etiam de plebe hominum ignotum esse potuit, quod manifestum erat, quandoquidem ficorum tempus non erat? verumtamen vt qui omnia poterat, opportunè ostenderet potentiam non benefaciendi tantùm, sed etiam puniendi se habere: quòdque si veller, solo verbo crucifixuros se arefacturus sit, famem ad ficum, aduentum antecedentia signa exhibuit huiuscemodi manifestationis sapiens ille & hominum amantissimus. Quapropter etiam, (ad ipsius tamen voluntatem,) tempore matutino inusitata fames fuit proinde accessus ad ficum, & scisscitatio de Lazaro, vbi ipse post mortem suam sit repositus; & alia huius generis, non ignorantiæ, sed dispensationis & tempestiuæ demissionis sunt.] Cæterum interrogationes illas Christi, nullam in eo arguere ignorantiam, inde conuinci potest, quod alioqui Deus ipse quem in Scripturis interrogasse de plerisque legimus, insimulandus esset ignorantiæ. Cum tamen per se euidens sit illas Dei percontationes nihil summæ Dei scientiæ derogare vt pulchrè monstrat Philo l. quod deterius potiori insidiatur, ad illud, *vbi est Abel frater tuus?* Et ad eundem locum S. Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. Nec sanè qui interrogat vt res se habeat, id se ignorare profitetur, sed alterum inducit vt aperiat quid ea de re perfectum habet. Meritò itaque Argumentum de Christi interrogationibus, nihil pro eius ignorantia concludere diligenter monstrat S. Athan. serm. 4. contra Arianos.

Alia

Alia ex Scripturis & PP. ac ratione, ignorantiam Christi præferentia, expediuntur.

207. Iam quod Apostolus, Christum per omnia nobis assimilatum prodidit, non fert assimilationem quoad ignorantiam, sed quoad ea tantùm in quibus assimilatio profutura erat saluti nostræ; vt quoad naturam & passibilitatem. At ignorantia, vt diximus ex D. Anselmo l. 2. cur Deus homo cap. 17. obfutura potiùs ad eum finem erat, quàm profutura. Quare eam non subijt Christus, vt neque pleraque alia quæ in meram Christi depreciationem nullo fructu nostro vertissent. v.g. conceptionem è femina per virilem operam, natiuitatem ex matre cum dolore ac sordibus puerperij, appetitus sensitiui lasciuiam, morbos, aliaque huiusmodi, sapienter à Christo lutum nostrum sibi adiungente, dimissa. Fuste autem aut furca, non confutatione verborum dignum est, quod Caluinus opponebat ex loco illo Matthæi 26. cui Christi temeritatem, & obliuionem, ac incogitantiam, correctione subsequente, emendatam inædificabat. Nihil enim tale fert locus ille, quale nequissimus mastigia comminiscitur. Christus siquidem nec de patris potestate dubitans, nec ignarus eius quod Pater statuisset, dixit, *Pater si possibile est* secundum beneplacitum tuum, vel si possibile est, tibique placet, *transfer à me calicem*. Sed mentem & vocem ad Patrem effetens, & eatenus latè sumpta voce diuinus orate, ostendit quid iuxta naturalem affectum esset voliturus, spectando mortem secundùm se tantùm, & prout non vestitam circumstantiis illis ob quas Pater eam subire Christum voluit. Quod diligenter expendit Maldonatus Matth. 26. num. 39. & passim ibidem Interpretes nuperi.

Extricanda supersunt implexa nonnullorum Patrum testimonia. Ac primùm quod ex S. Augustino proferebatur, vacat difficultate. D. enim Augustinus exponens verba illa, *quare me dereliquisti*, ait hæc à Christo dicta esse, personam seruante veteris hominis cuius mortalitatem portauit. [Verus enim homo confixus cruci loquitur, etiam causam ignorans quare eum dereliquerit Deus.] En quis causam ignorans loquatur. Non tamè Christus, sed homo verus, qui in eo tunc loquebatur, seu cuius personam Christus tunc agebat. Idem voluisse videtur S. Eulogius orat. contra Agnoitas apud Photium cap. 230. qui hoc figuratè à Christo dictum ait: dixerat autem paulò superiùs, figuratè de Christo dici, ea quæ sunt reliqui corporis, sed Christo tribuuntur tamquam capiti vnum cum membris corpus constanti. Itaque ignorantia illa causæ cur derelictus esset, in Christo confixo non erat Christi ipsius vt priuatæ personæ, sed Christi prout in se transferentis quæ sunt sui mystici corporis propria, iuxta S. Eulogium. Quæ est illa ipsa doctrina, quam à D. Augustino expressam diximus. Quod si prædictum Augustini locum de ipso Christo accipere placeret, adhibenda esset responsio, quam ad varia Patrum loca aptare cogimur, & superiùs ex ipso S. Eulogio ac S. Gregorio retulimus: nempe quod Christus dicatur nescisse quatenus homo, etiamsi sciuerit quatenus Deus. Ita tamen vt illud *quatenus* (quod Maldonatus optimè notauit Matthæi 24. v. 36.) non sumatur specificatiuè; quasi scilicet sensus sit, Christum in humanitate sua, & per intellectum humanum ignorasse; hic enim sensus esset blasphemus atque falsissimus. Sed ita vt illud, *quatenus*, sumatur reduplicatiuè, notétque causam cur hic homo per suum humanum intellectum sciat aliquid quod alioqui ignorasset. Ea quippe causa, non est humanitas: & propterèa Christus quatenus homo, ignorasse aliqua dicitur, quæ dicitur sciuisse quatenus Deus: quia titulus sciendi per intellectum humanum, fuit Deitas humanitati copulata. Hoc igitur modo accipiendi sunt plerique Patrum, iuxta quos Christus quatenus homo dicitur aliquid, vt Athanasius, Nazianzenus, Vigilius, Theodoretus, Cyrillus, & Autor imperfecti, quorum loca signat Maldonatus ad caput illud 24. Matth. v. 36.

208. Quod si hoc emplastrum ei quoque loco morbosissimo possit mederi, quem ex S. Eustathio descripsit Facundus, eo melius. Sin minùs adhibenda erit responsio qua S. Eulogius postremo loco vtitur, vt exponat Patres qui aduersus Arianos Christi ignorantia nixos, Verbi diuinitatem propugnabant; inter quos princeps emicuit S. Eustathius. Verba S. Eulogij à Photio descripta, sic habent. [Si qui ex Patribus, ignorantiam in Saluatore ex parte humanitatis admiserunt, id tamen non vt dogma sanxerunt, sed Arrianorum insaniam repressuri qui omnia, (quæ in Christo erant humana, ad vnigeniti diuinitatem transtulerunt, vt increatum Dei Verbum creaturam ostenderent; rectiùs hæc de humanitate dici posse existimarunt, quàm humana ab illis (Arianis) ad diuinitatem trahi.] Quasi diceret, Patres illi dum in fædissimam Arianorum blasphemiam exscindendam toto impetu feruntur, deflexisse tantisper visi sunt ad alterum extremum. Quod S. Athanasius in simili excusanit l. de sententia Dionysij Alexandrini, & S. Basilius epist. 41. agens de eodem S. Dionysio Alexandrino, qui vt à Sabellio quàm maximè auerteretur, visus est Arrio viam strauisse. Sicut è contrario S. Gregorius Neocæsariensis, vt à Polytheismo quàm maximè recederet, visus est Sabellij venenum adamasse, quod S. Basilius epist. 64. ad eundem modum excusauit. Augustinus quoque dum libertatem à Manichæis exagitatam stabilit, gratiæ Dei minùs fauisse visus est, vt S. Thomas opusc. 1. initio, eum purgans animaduertit.

Ratio in contrarium postremo loco proposita, non probat esse in Christo ignorantiam, sed tantùm probat esse semper in Christo aliquid quod reipsa expressè non videat; nempe notitiam vel modificationem postremam qua anteriora percipit. Si enim admitteremus, esse in Christo notitiam creatam cuiusuis suæ notitiæ, inueheremus notitiarum infinitatem: & quidem talem quæ supponeret notitiarum omnium collectionem esse ratione priorem, quippe cognitam; & non esse priorem; quippe conflatam ex notitiis, quæ omnes essent notitiæ, atque adeò posteriores aliquo modo, obiecto; hoc est aliqua notitia. Quæ est aperta repugnantia. Non aduertit igitur Christus expressè, omnia quæ in se habet: nec tamen idcirco est ignorantia, est tantùm de obiectis directis notitiarum, non autem de obiectis reflexis earumdem, siue de cognitionibus; respectu quarum homo non censetur ignorans, cum ad eas potest (si lubeat, reflecti; saltem interuentu alicuius scientiæ superioris, quæ in Christo ad omnia subtus posita semper vigilauit, & excitare intellectum ac voluntatem, ad vsum liberum inferioris scientiæ potuit.

Nullus de facto error in Christo.

209. Alter defectus noster quem depellere ab humano Christi intellectu proposueram, est is quo scientia non tollitur priuatiuè, vt per ignorantiam puræ negationis de qua hactenus, sed contrariè, nempe error & falsitas, quod est longè auctius malum hominis, sicut est longè maius malum dolor, quàm carentia gaudij. Sed in hoc defectu amoliendo ab humano Christi intellectu, non erit multùm laborandum. Nam Christus fuit ipsa veritas, vt se ipsemet nominauit. Tam verò repugnat errare veritatem, quàm lucem tenebrescere. Et liquet omnia planè quibus ignorantia à Christo remouetur, multo magis pro errore excludendo vrgere, non modò si sermo sit de errore culpabili à quo Christus tantoperè abfuit quantum à pec-

cato ; sed etiam agendo de errore innoxio, qui nobis plerumque incogitantibus obrepit. Nam error quilibet est appendix peccati, vt docet D. Augustinus 3. de lib. arbit. c. 18. ita vt primi parentes in statu innocentiæ, quâuis non potuerint non patere quibusdam erroribus, quorum permissio ad comprobãdam eorum fidelitatem necessaria erat, quósque liberè vitare poterant, vt Molina latè disputat disp. 26. Cosmop. tamen ex peculiari Dei ordinatione ac custodia, aliis erroribus caruerint, ob status illius perfectionem, & mali cuiuscunque ac inordinationis exclusionem ab eo, vt philosophatur D. Thom q. 18. de verit. art. 6. A Christo igitur, cuius fidelitas & in bono constantia, tentanda non erat, omnem planè errorem exulare oportuit, multo potiore iure quàm à puris hominibus innocentibus.

Accedit optima eiusdem veritatis confirmatio, ex immunitate ab errore in Beatis. Quamuis enim Danieli Malonio in 2. d. 3. disp. 6. §. 1. *circa finem*, excideriit scribere, Angelos beatos quandoque decipi : tamen tata apud omnes est sententia D. Thomæ opusc. 71. *initio*, omnem planè errorem à Beatis remouentis ob plenitudinem luminis beatifici, & perfectionem status gloriæ, quem dedecet error : quippe qui sit malum quoddam, & imperfectio immodica, vt D. Augustinus pulcherrimè tradit in Enchir. c. 19. Imò vix potest error accidere beato, absque culpa. Nam beatus quoties non videt aliquid euidenter, non vrgetur ad ferendum iudicium absolutum & determinatum, quia potest iudicium suspendere, vel non nisi de probabilitate rei pronunciare, in quo iudicio modali nullus est error. Cum ergo in illis euentibus aliquid determinatè iudicat, liberè iudicat & per motionem ac imperium voluntatis : quæ si iudicium fert supra id quod de re liquet temerè ac leuiter se gerit, atque adeò aliquatenùs peccat : nam temeritas illa, non est sine prolapsione aliqua voluntatis, errorem proludere volentis. Atque ita beatus quia est prorsus incapax peccati, est etiam incapax erroris. In his quidem tenebris nostris, quia agere multa & aggredi adigimur supra quàm ferat euidentia negotiorum, necessariò interdum labimur, & error interdum bonus est, vt præclarè disputat D. Augustinus cap. 17. Enchir. prolato exemplo aberrationis suæ à vera via, inter tendendum ad locum quendam, cuius erroris beneficio factum ait, vt euaderet prædonum Donatistarum manus : adducitque etiam in eam rem illud Poëtæ,

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Malum errorem dictum obseruati [quoniam & est error bonus, qui non solùm nihil obsit, verùm etiam prosit aliquid.] Ita quidem in hac vita contingit, sed longè aliter in futura, ob mutationem status & circumstantiarum omnium. Ideóque subdit D. Augustinus. [Sed diligentiùs considerata veritate, cum nihil aliud sit errare quàm verum putare quod falsum est; vel certum habere pro incerto, incertúmve pro certo, siue falsum, siue verum sit : idque tam sit in animo deforme atque indecens, quàm pulchrum ac decorum esse sentimus, vel in loquendo vel in assentiendo *est, est, non, non:* profectò & ob hoc ipsum est vita ista misera qua viuimus, quod ei nonnumquam vt non amittatur, error est necessarius : absit vt talis sit illa vita, vbi nemo fallit, fallitur nemo.] Hoc si de quibuslibet Beatis verè & meritò dicitur, quanto magis de Christo, qui omnes Beatos superauit fœlicitate, & luminis beatifici splendore cœterorum omnium claritatem præstrinxit?

Quid de sensuum hallucinatione, & persequente eam notione falsa.

210. Quare de facto Christus nulli vnquam vero errori in animo subiacuit, quicquid sit an naturalis illa sensuum deflexio à perceptione obiecti sicuti in se est, sit erroris latè dicti nomine donanda. Vix enim est quod laboremus, vt à Christo remoueamus eam hallucinationem qua visus remos in aqua inflexos vel infractos asseuerat, aduersus conscientiam integritatis, & turrem quadrangulatam in de longinquo rotundam persuadet, ac æqualissimam porticum angustiorem in vltimo infamat ; cœlum denique tanta sublimitate suspensum, mari iungit. Dedi Tertulliani verba l. de anima c. 17. alia de aliorum sensuum hallucinationibus addentis. Hic cum sit noster naturalis per sensum percipiendi modus, necessariò consequens talem speciei ab obiecto, per hoc medium, & in tali potentia productionem ; non video cur in Christo respuendus sit, nullo præsertim dedecore inde illato in penetralia animæ, siue in adytum intellectus in quod his infidis internunciis in Christo aditus non patuit, quantum attinet in assensum. Imò illam hallucinationem nullo modo adrepisse in animam censet Vasques 3. p. d. 61. cap. 9. addens fuisse nonnullos, qui ad prædictum merè sensitiuum errorem à Christo remouendum, micacula excogitarint : nonnulli quidem vt Suares t. 1. 3. p. d. 14. sect. 3. dicentes, Christum vi diuina ita corroborasse sensus, vt prorsus obiecta perciperent sicut in se erant : alij verò præuentionem sensuum à Christo factam, affirmantes. Quorum vtrumque Vasques meritò improbat ob rationem propositam, quæ mihi conficere planè videtur, non sensum modò externum & internum, sed & vestibulum ipsiusmet animæ ; intellectum inquam simpliciter apprehendentem, imperfectæ illi obiectorum perceptioni fuisse obnoxium. Sicut enim hoc in sensu externo admittimus, quia est aliquid naturaliter consequens talem speciei impressionem, nec vllam continet falsitatem : ita idem cogimur de sensu interno profiteri, quandoquidem operatio sensus interni, per sympathiam potentiarum, illicò consequitur ad excitationem factam per sensum externum. Et idem est de prima apprehensione intellectus, respectu sensationis internæ.

Nihil igitur esse videtur, cur eam nobis naturaliter consertam operandi rationem, immutatam in Christo velimus. Idque vnum sensuerim voluisse Franciscum Victoriam, quem Vasques suprà, refert admisisse Christum aliquando per sensus fuisse deceptum. Quod de deceptione quoad assensum, concedi non debet : esset enim verus error, quem vidimus esse à Christo abiegandum. Accipiendum ergo est de deceptione simplici qualem exposui ; hoc est de prima apprehensione obiecti per intellectum, quæ sit conformis sensitiuæ apprehensioni oblatæ. Hoc si negare voluit Vasques loco allegato, vniuersè contendens, deceptionem qualiscunque illa fuit, in Christo non subijsse animam, & in sensu stetisse, audiendus non est. Verisimile tamen est, eum de solo assensu id affirmasse : qua in parte habet me suffragatorem, non item quoad simplicem perceptionem obiecti, aliter quidem quam ipsum in se sit, sed iuxta excitationem à sensu factum, quæ naturaliter ad talem speciei impressionem excuditur. Ea enim intellectus & sensus hallucinatio, non est verus error, vt plenè probat Mayro q. 19. prologi conclus. 2. quamvis possit esse occasio erroris in iis qui conformiter ad repræsentationem illam simplicem, præcipitant iudicium. In quam rem pulchrè disseritur apud S. Augustinum l. 3. contra Academicos cap. 11. & apud S. Anselmum dialog. de verit. toto c. 6.

Potuerítne cadere in Christum error, varia placita.

211. An verò error propriè dictus quem hactenus ab intellectu Christi depulimus loquendo de potentia ordinaria ; potuerit in illo habere locum, saltem de potentia absoluta, controuertitur inter Theologos : non

non quidem si agatur de errore culpabili, (nam constat enim æquè ac peccatum nullo modo posse in Christum cadere,) sed supponendo quid agatur de errore innoxio & culpæ prorsus experte. Negat suppositionem Raguſa 3.p.d.116. Existimat enim nullum esse proprie dictum errorem, etiamsi speculatiuum, ex genere suo culpa vacantem, saltem leui. Quod probat, supponendo velle errare; etiam speculatiuè, non vacare culpa. Inde igitur sic argumentum conficit. Error prouenit ex eo quod homo non habeat omnia ad veritatis perceptionem requisita; cùm ex parte obiecti, tum ex parte virtutis intellectiuæ, vel certè ex eo quod si omnia suppetant ad veritatis perceptionem necessaria, prætermittantur tamen sponte & vltrò, quæ ad verè cognoscendum deliberentur. Si homo non aduertat deesse sibi principia vere cognoscéndi, idque eum inuincibiliter lateat, & tamen accingatur ad operationem; aberit quidem formale peccatum; tamen operatio ex genere suo mala erit, tantúmque per accidens, ob dispositionem talem operantis, labe vacabit. Si autem aduertat deesse sibi verè operandi principia, & tamen operari velit, ascisset sibi vitiò errorem, quæ est manifesta culpa, saltem leuis. Iuxta prædictum igitur Autorem tam implicat cadere in Christum errorem quemcunque, quàm culpam: cum iuxta eum, nullus error saltem ex genere suo, siue ex natura rei loquendo, vacet culpa.

At Suares t.1.3.p.d.24. sect.3. & Præpositus 3.p.q.15. num.28. admisso quod dari possit error prorsus inculpabilis, inde confirmant repugnasse planè vt Christus errori vlli etiamsi tantùm veniali subiaceret, quod ad prudentem prouidentiam rationalis personæ, pertinet depellere falsitatem à natura propria, & ne eam subrepat deceptio impedire si possis. At qui humanitas Christi erat natura propria diuinæ personæ, cui facillimum est errorem quemcunque amoliri. Igitur non potuit Verbum, permittere errorem vllum in humanitate assumpta. Quæ porrò ratio boni honesti, vel cum honesto connexio, cerni possit in permissione inquinandi errore prædictam naturam; Imo verò non parum inde decederet de talis personæ Auctoritate, meritóque venire potuisset Christus Dominus in suspicionem erroris inuoluntarij; & patere suspicionibus hominum, ne inter docendum hallucinaretur non volens: vnde non modica violatio existeret summæ illius auctoritatis qua Christum mundi Magistratum eminere par erat apud omnes.

Tandem Vasquez 3.p.d.61.c.9. admittit impossibile fuisse permitti in Christo errorem practicum; qui non est quidem falsa aliqua affirmatio aut negatio de re faciendâ, est tamen remissa & parum expressa consideratio motiuorum quibus voluntas à malo auerteretur. Et ideirco non potuit, etiam de potentia absoluta, permitti in Christo iste error: quia sicut impossibile fuit peccatum cadere in Christum, ita & prædictum intellectus defectum, ex quo peccatum semper ortum habet. Proindéque vi vnionis adigebatur persona Verbi, præuenire intellectum suum humanum, expressiori & efficaciori cogitatione ad bonum, quod est errorem practicum excludere. Errorem tamen speculatiuum culpæ expertem, fatetur Vasques potuisse absque repugnantia in Christum cadere.

Resolutio.

212. Mihi nullus planè error, quod attinet ad potentiam Dei absolutam, ita teter apparet, vt alienus ab humanitate Christi videri debeat. Nullum enim repugnantiæ solidum fundamentum profertur. Ac primùm posse aliquem errorem esse planè inculpabilem, videtur debere esse extra controuersiam. Quod enim talis error sit materialiter malus, & formaliter malus foret si auerrentia non deesset, parum refert. Nam esse materialiter malum, non est esse verè malum, & tale malum quod ne de potentia quidem absoluta permitti à Deo possit in humanitate assumpta. Et quamuis valde congruum sit, prouidentiam personæ Verbi arcere à natura sibi copulata huiusmodi malum, tamen congruitas illa non ita vrget Deum, vt contrarium facere contradictionem inuoluat. Nec rectè ostenditur defectus boni honesti quod ad eam permissionem mouere possit. Si enim Deo ita videretur, posset defectus ille in Christi humanitate permitti, vt eius potentialitas proderetur, qui finis esset longè honestissimus. Est autem longè dispar ratio peccati: quod cum sit inexpiabiliter & ineluibiliter turpe, non potest humanitati assumptæ illini, quin supposito quoque afficeretur. Tenebatur enim suppositum, dirigere voluntatem naturæ suæ, eámque à peccato indemnem præstare. At non est par obligatio dirigendi intellectum, vt errorem declinet: quia error non est culpa, & malum tale vt nulla ratione in natura assumpta permitti queat. Nam quod de auctoritate inde Christo decessura obijcitur, leue est. Ad nostram enim firmitatem omnimodam in assentiendo Christo loquenti, & summam Christi auctoritatem retinendam, satis superque est, vt certi reipsa simus ex fide, (sicut reuera sumus,) Christum de facto nihil errore sordens tradidisse, nec errasse vnquam in iis quæ nos docuit, Magister verax, & viam Dei in veritate docens. Ad extremum, error practicus licet præeat cuiuis peccato, non est tamen ipse peccatum; nec ita necessariò habet adiunctum peccatum, vt non possit esse illimis. Præit enim actui voluntatis, etiam ei quem primum malè elicimus; atque adeò non est formaliter malus, alioqui malitia esset ante malitiam. Quod verò sit malus causaliter, parum refert. Nam non dicitur causaliter malus, nisi quia prælucet voluntati malè operanti; quod non est propriè efficere malum: præsertim cum posita illa intellectuali præmonstratione mali, in potestate sit voluntatis, hærere, & in malum sic exhibitum non prorumpere. Quare manifestum videtur, omnes rationes quæ afferuntur, vt probent implicare, permitti in Christo errorem, inidoneas esse. Quod ita de actu erroris dictum esto, vt æquè valeat de habitu, quem per actus illos erroneos acquireret, quos intellectus Christi creatus, sibi permissus posset elicere. Esto, ratum sit quod probaui l.1. de virtut. num.132. & num.218. non posse Deum seipso habitum erroris infundere, ne suprema veritas, fuligine falsitatis quoquomodo commaculetur.

Opinio fides, Theologia, procul à Christo.

213. In tertio ordine defectuum intellectus, quos susceperamus à Christi intellectu depellendos, primum locum sibi vendicant qui errori affines sunt, opinio scilicet & fides humana; sunt enim suæ naturæ obnoxiæ falsitati, ob imbecillitatem motiui quo nituntur. Itaque de facto hi defectus in Christum non ceciderunt. Præterquàm quod cum sint notitiæ obscuræ & inuidentes, dedecent plenitudinem luminis intellectualis, statum beatificum constituentis, multo magis quàm dedecerent statum innocentiæ, à quo tamen S. Thomas q.18. de verit. art.6. omnem planè opinionem exulasse, rectè tradit ob fallibilitatem opinionis, quam idcirco peculiaris Dei prouidentia, ad statum illius exigentiam remouebat. Hæ rationes euincunt, notitias prædictas non habuisse in Christo locum. Fateor tamen, Christum certò ac euidenter perspexisse, id de quo nos opinando pronunciamus; ita vt occurrente materia de qua nostris intellectibus non satis liqueret, Christus per scientiam naturalem, dimissa assertione absolutæ inexistentiæ prædicati in subiecto; de qua per alias scientias pronunciabat, posset hærere in verisimilitudine illius inexistentiæ & probabilitatis. Quod iudicium non est opinatiuum, sed scientifi-

cum, & ideireo in Deum quoque cadit, vt ostendi in Naturali Theolog. d. 8. n. 46.

Spectant ad eundem ordinem, fides diuina, & Theologia Christiana. Fidem à Christo remouet S. Thomas 3. part. quæst. 7. art. 3. & art. 9. ad 1. vbi ait, fuisse in Christo quicquid est perfectionis in fide, absque imperfectione quam infert fides. Quod ego de assensus omnimoda vetitate & certitudine accipio. Nec enim placet quod aliqui significasse D. Thomam volunt, inextitisse Christo actum illum piæ affectionis, qui ex parte voluntatis inter cudendum fidei actum desideratur, ad supplendam ineuidentiam motiui fidei, non subigentis intellectum. Hoc ego non video quàm verisimiliter dicatur. Tam enim non potuit in Christum cadere actus ille, *volo credere & captiuare intellectum*, quàm actus ipse fidei. Poterat tamen Christus eam credendi voluntatem in alijs diligere, ac curare: qui actus perfunditur honestate volitionis credendi. Sed inde non sequitur inextitisse Christo volendi credere, ac multo minus fidem à qua volitio illa credendi longè abest, cum sit actus voluntatis pertinens ad virtutem moralem, non autem ad fidem quæ est virtus Theologica, & inexistens intellectui. De fide igitur agendo, formaliter & in seipsa, rectè negatur eam habuisse locum in Christo, quippe beato & comprehensore à primo conceptionis momento. At in Beatis fidem non habere locum, petuulgata est Theologorum doctrina, cum D. Augustino 14. Trinit. cap. 2. Et quidem quoad actum erga Deum, doctrina illa definita est à Benedicto II. in Extrauag. *Benedictus Deus*, tametsi contra fortassis olim senserunt Tertullianus l. de patientia cap. 12. & Iren. l. 2. c. 47. quos ibi num. 7. Feuardentius (vt potest,) exponit. Nec minus lubricè S. Hilarius, *initio fragmenti historici*, affirmat [fidem, spem, charitatem, capessendæ æternitatis traduces & patronos, sicut ipsa erunt, æternitas apprehendet.] Si igitur communes Beati, ob præstantiam status, & summam lucem qua potiuntur, nubem lucidam (cuiusmodi iuxta Damascenum orat. de transfig. est fides nostra,) vltra non subeunt; quanto magis idem de principe Beatorum omnium Christo Domino, est statuendum? Itaque hallucinatus est Varablus, (aut quisquis eas notationes edidit, quæ eius nomine circumferuntur) cum in cap. 12. ad Hebr. dixit. Christum esse Autorem & consummatorum fidei, quia perfectè in Deum credidit. Locus S. Brigittæ ex lib. 1. reuel. cap. 39. quo Christi fides inter patiendum asseritur, à Consalue ibi, exponitur de fide sumpta pro fiducia. Sicut locus Isaiæ 11. quo fides dicitur futura *cinctorium rerum Christi*, à Hieronymo & Cyrillo ibi, exponitur de Christi fidelitate & veracitate, quæ summa in Christo fuit, tametsi fidei Theologicæ planè expers fuerit.

214. Hinc verò vlteriùs habetur, prudentiam Christi infusam, fuisse specie differentem à prudentia communi iustorum viatorum. Nam in his, virtus prudentiæ infusæ, non differt à fide. Eodem quippè modo se habet prudentia infusa, iustorum in hac vita, ad fidem, quo se habet prudentia naturalis ad moralem disciplinam. Alibi autem monstratum est, prudentiam naturalem non distingui à morali disciplina, nisi penes materiam vniuersalem & singularem; quatenus scilicet moralis disciplina respicit actum aliquem in vniuersum; prudentia autem eundemmet actum respicit in singulari. Similiter ergo fides practica, quatenus denominationem fidei habet, respicit dicta vniuersalia: quatenus verò denominatur prudentia infusam, profundit eadem dicta sua, sed cum contractione ad hanc materiam singularem; quod non sufficit ad distinctionem fidei, & prudentiæ infusæ inaccidentis, & absque discursu procedentis ex simplici adhæsione ad diuinam veritatem, quicquid dicant Maldonatus 2. 2. quæst. 1. art. 3. dub. 2. ad 1. Torres tom. 1. in 2. 2. d. 99. dub. 7. & Salas 1. 2. tract. 11. num. 21. Quia itaque fide caruit Christus, ea quoque communi prudentia iustorum destitueretur, necesse est. Habuit tamen aliam longè sublimiorem prudentiam; nempe euidentem, quæ ad scientiam infusam comparatur eodem planè modo quo vulgaris prudentia infusa ad fidem, proportione seruata. Et ratione illius prudentiæ in Christo summæ, dictus est Christus *prudentia Dei*. Audi Origenem homil. 3. in Ierem. [Non fortuitò sapientia in cœli ostensione assumpta est. Inuenies & in Prouerbijs dictum; *Dominus sapientia fundauit terram, præparauit cœlos prudentia.* Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo vt extra Christum requiras. Omnia quippe quæ & sunt Dei, Christus est. Ipse sapientia eius, ipse fortitudo, ipse sanctificatio, ipse iustitia, ipse sanctitas, & redemptio, ipse vt in præsenti pro varietate sensuum diuersis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia, aliud iustitia. Quando enim sapientia dicitur, disciplina ista diuinarum rerum humanarúmque institutio: quando iustitia, distributor & iudex meritorum significatur: quando sanctitas, illa virtus describitur, quæ credentes Deo, efficit sanctos. Ita ergo mihi & prudentia eius intelligitur, doctrina & demonstratio, bonarum ac malarum rerum, siue neutrarum.]

Denique quia Theologia Christiana actualis, supponit essentialiter actum fidei, eique tanquam motiuo nititur, quo subducto necesse est actum Theologiæ nostræ corruere: affirmandum consequenter est, in Christo, æquè ac in Beatis, locum non fuisse actuali Theologiæ Christianæ. De habitu Theologiæ, alia est ratio, cur in Christo non fuerit: Etiamsi enim hic habitus non supponat essentialiter actum vel habitum fidei, dicit tamen ordinem essentialem remotum ad fidem; ratione nimirum discursus Theologici quem principiat; proximè quidem Theologia, remotè verò & mediatè fides. Quia verò à Christo exulabat prorsus fides, otiosè & inutiliter fuisset ei collatus fidei habitus. Adde & indecorè, quandoquidem habitus ille est essentialiter ineuidens, ac proinde dedecens lucem status beatifici, quo Christus potiebatur. Et quamquam non defuerunt, qui alijs Beatis, habitum Theologiæ Christianæ inesse dicerent, vt Canus 12. de locis c. 2. Henriques de fine hominis cap. 1. num. 2. Bannes 1. p. quæst. 1. art. 2. & Carbo l. 3. introd. c. 10. Tamen minus inuerisimiliter sic sunt philosophati de alijs Beatis, in quibus actus Theologicus locum habuit in via, & per eum inustus est habitus Theologicus, qui tametsi æternùm iners ac obstipus, tamen si non obliteretur, quandoquidem præfuerat, perseuerat. In Christo autem, vt actus, ita & habitus Theologiæ nunquam habuit locum. Quare non est quod pannis nostris ac lacernis ornatum velimus, eum qui confessionem & decorem induit. Hactenus de notitijs, & habitibus qui ijsdem correspondent, à Christo amouendis ob imperfectionem qua sordent.

Scientia acquisita Christi, cum discursu, & conuersione ad phantasmata.

215. Postremus ordo intellectualium defectuum ab intellectu Christi remouendorum, is est qui spectat modum imperfectum parandæ aut exuendæ scientiæ qui in nobis duplex est, nempe discursus, & conuersio ad phantasmata. Est enim magnus defectus intellectus, quod cogatur ad veritatem tanto anfractu repere, circumligata semper limosa phantasiæ catena, tam crassum concipiendi modum, & cum materia concretionem ingenerante. Videndum igitur superest, an hi defectus habuerint in Christo locum, cum Christus in plerisque alijs tam singulariter fuerit. Cùm autem multiplex

multiplex in Christi intellectu fuerit scientia, percurrendæ erunt tres scientiæ, quas vidimus admittendas esse in Christo; acquisita scilicet, infusa, atque beata, vt videamus sintne eis comitati defectus de quibus agimus.

Verùm quod ad scientiam acquisitam attinet, facilè est ex dictis supra de eius existentia & perfectione in Christo, quid in hac parte affirmandum sit, diiudicare. Affirmandum igitur est, actum scientiæ naturalis, in Christo viatore non fuisse huius defectus expertem, sed fuisse cum discursu, & per conuersionem ad phantasmata. Hic enim est noster generalis modus operandi, nec sordet indecentia vlla respectu Christi. Sicut neque respectu Adami adhuc innocentis, indecens fuit eum per scientiam naturalem à Deo per accidens infusam, ratiocinari, & in vsu eius conuerti ad phantasmata, quod Suarez l. 3. Cosmop. cap. 9. num. 7. & 21. rectè statuit. Christum igitur exercentem actus scientiæ naturalis humano modo comparatæ, & ne per accidens quidem infusæ, non dedecuit ad phantasmata conuerti: hoc est de eo ipso negotio quod mente agitabat, adiunctam habere proportionalem phantasiæ operationem: quod nisi prope inutiliter concessum velimus Christo phantasiam, videtur admittendum: satisque suadetur ex consertione animæ cum corpore, ad quam illa quoque potentiarum consibrio atque subiunctio consequitur. Non potuit item dedecere Christum, discursus qui ex imperfectione specierum per sensus haustarum originem habet, æquè ac cõpositio, quam nemo Christo negarit quoad actus huius scientiæ, atque adeò neque discursum. Et videtur sanè Matth. 17. haberi apertum exemplum formatæ per Christum ratiocinationis, inferendo filios liberos esse, ex eo quod principes ab solis extraneis accipiant tributa. Quem discursum S. Thomas 3. p. q. 11. art. 3. adscribit scientiæ Christi infusæ, nec alius posse dici contendit Aluarez 3. p. d. 64. eo quod ibi Christus agat de supernaturali filiatione, & sua ac suorum exemptione à seculari potestate eo titulo. Reuera tamen discursus ille videtur potiùs fuisse scientiæ naturalis: quia verisimile admodùm est, actum scientiæ infusæ, esse discursus expertem. Nec refert, quod actus aliqui supernaturales ad illius discursus compactionem interuenerint. Nam Theologia quoque, quamuis sit naturalis scientia, idem habet. Et quamuis verum esset huiusmodi discursum fuisse elicitum per scientiam Christi infusam, adhuc haberemus quod quærimus. Nam si vsus scientiæ superioris non excludit discursum, multo minùs ab eo abhorrebit scientia despicatior, cuiusmodi est scientia naturalis, præ infusa. Neque verò vlla inde in Christum ignorantia inuehitur. Nam de ratione discursus, non est procedere de ignotis ad nota, vt alibi monstratum est, & benè ostendit Vasq. 1. p. d. 121. sed tantum de ratione discursus est, ita procedere, vt res ad quam discursu deuenitur, non suppeditetur nota per illam ipsam viam discursus, etiamsi aliunde patere possit, atque adeò exulet ab intellectu ignorantia.

Infusa Christi scientia, absque discursu.

216. Pergo ad scientiam infusam, vt inquiram sitne actus eius defectibus de quibus agimus obnoxius. Discursum ergo posse cadere in actum scientiæ infusæ, censent Duran. in 3. d. 14. q. 3. num. 7. Aluarez 3. p. d. 64. Becanus cap. 9. de incarnatione q. 5. ac Ragusa 3. p. d. 97. iuxta quos, discursus etiamsi non est scientiæ infusæ necessarius, potest tamen ad eam adhiberi pro voluntate scientis. Quam sententiam tradidisse videtur D. Thom. 3. p. q. 11. art. 3. Discursuam quoque statuit scientiam hanc infusam, Salas 1. 2. tract. 2. d. 6. n. 18. & quidem ex principijs scientiæ beatæ, ita vt non aliter se habeat infusa Christi scientia ad beatam, quàm Theologia nostra ad fidem Christianam. Mox tamen num. 19. idem Autor, aliam scientiam infusam discursus planè expertem non diffitetur.

Mihi arridet eorum sententia, qui scientiam Christi infusam negant fuisse, aut esse potuisse discursiuam, quod asserunt Suarez t. 1. 3. p. d. 28. sect. 2. & Vasq. d. 52. cap. 3. Præpositus 3. p. q. 11. n. 28. Ratio est quia actus nixus motiuo & rationi formali assentiendi naturali, non est infusus sed naturalis. Atqui conclusio quæ per discursum colligitur, habet rationem formalem assentiendi naturalem, saltem ex parte. Neque enim ratio formalis mouens ad assentiendum conclusioni, est tantùm præmissa, quæ posset esse supernaturalis, vt patet ex Theologia Christiana; quæ ex principijs ad fidem spectantibus, atque adeò supernaturalibus ratiocinatur. Motiuum ergo quo assentimur conclusioni, est præmissa vt per discursum applicata, ita vt idcirco præstemus assensum conclusioni, quia videmus nexum extremorum eius cum vno tertio, in præmissis exhibitum; quod est motiuum supernaturale impurum, & mixtum ex vno supernaturali, & ex tertio iudicio naturali negotiante circa supernaturale. Et hanc ob causam Theologia Christiana, etiamsi eius præmissæ, saltem altera, semper sunt de fide, non est tamen habitus supernaturalis aut infusus, sed merè acquisitus & naturalis, vt rectè cẽsẽt Vasq. 1. p. d. 4. n. 23. & Suarez tract. de fide disp. 3. sect. 11. num. 8. & l. de Symonia cap. 18. num. 10. Nimirum quia Theologia non nititur nudis principijs fidei, sed cum mixtura discursus naturalis. Quamuis enim intellectus, non possit suapte natura ad illa principia pertingere; tamen ijs semel aliunde suppositis, intellectus absque alia vi superaddita, pollet vi sufficiente ad causandum actum aliquem, & principijs illis & negotiatione intellectus circa ea nitentem: ita tamen vt ob illam motiui impuritatem atque mixturam, redoleat quod despicatius est in motiuo, sitque planè naturalis, formaliter & directè loquendo, nec nisi præsuppositiuè supernaturalis ratione eius quod in motiuo actus Theologici est supernaturale. Similiter ergo notitia quæ ex iudicio scientiæ infusæ posset inferri per discursum, non est notitia infusa, sed naturalis: quia intellectus noster præmissis supernaturaliter fœcundatus, potest suis viribus; eo adiumento præsuppositio, aliquid inde deducere.

217. Argumenta in contrarium, debilia sunt. Ragusa ex eo argumentatur, quod lumen superius intellectui humano infusum, non eripiat illi connaturalem operandi modum, qui est cum discursu, nisi si excludat habitudinem ad intelligendum per phantasmata, quod non facit scientia infusa. Nam vbi species impressa non est ratio cognoscendi cognita, (sicut est, essentia diuina respectu visionis beatæ,) species habet ordinem intrinsecum ad obiectum. Quod si obiectum reale possit habere phantasma materiale, similiter species habet intrinsecum ordinem ad phantasma, & ad illud terminatur quatenus est in specie similitudo phantasmatis, non secus ac species producta per phantasma, ad illud terminatur. Intellectus ergo potest ea specie vti, ad intelligendum obiectum quatenus in phantasmate representatur: Atqui modus intelligendi per phantasma, & in phantasmate, est cum discursu; ac proinde scientia infusa potest discurrere.

Hoc argumentum, aio esse debile. Nam lumen superius, ob diuersitatem rationis cognoscendi quam infert, potest facilè modum aliquem intelligendi, homini connaturalem eripere. Imo idipsum potest lumen inferius. Nam cum sit homini connaturale discurrere, tamen eripitur homini discursus circa principia prima per se nota, quia lumen naturale per quod seipsis percipiuntur, elidit rationem motiuam assentiendi per discursum, quo aliquid est percipiendum per

aliud. Deinde non plus scientia beata excludit vel inuoluit ordinem ad phantasma, quàm scientia infusa, & vtriusque impressa species, quatenus species impressa est signum formale, & ratio cognoscendi incognita. Igitur par est vtriusque illius scientiæ ordo ad obiectum; quod cum semper possit materiali phantasmate repræsentari, (quid enim est quod phantasia non possit effingere:) æquè poterit dari discursus in scientia beata, quod aduersarius ipse meritò inficiatur. Ex concomitante itaque intellectus & phantasiæ negotiatione voluntaria circa aliquod obiectum, non habetur intellectum discurrere circa illud, ac ne ex concomitantia quidem necessaria. Nam in nostris notitijs, etiam simplicissimis & per se euidentibus, phantasia necessariò comitatur intellectui absque discursu. Quare argumentum propositum, vndecumque rimas agit.

218. Nec fortius est, quod Aluares loco allegato ducit ex Matthæi 17. vbi Christus Dominus, circa obiectum scientiæ infusæ, hoc est, circa exemptionem filij naturalis & domesticorum eius à tributis pendendis potestati seculari, ratiocinatur ex simili exemptione, qua potiuntur filij Regum terræ. Quam ratiocinationem non esse dumtaxat apparentem & merè vocalem, vt Vasq. 3. p. d. 52. n. 22. affirmat, inde probat Aluares, quod illa Christi locutio non fuit phantastica vel metaphorica, (aut est locutio Angelorum ijs quibus apparent colloquentium, ac etiam Dei si cuipiam appareret humana specie, & cum eo ageret;) sed fuit vera locutio humana, & verus vitalis actus. Cum igitur in humanis locutionibus, verba sint notæ eorum quæ sunt in anima, fatendum est, quod sicut Christus, locutione externa per discursum, vnum ex alio verbaliter intulit, ita & in mente similiter se habuit.

Vniuersa hæc ratiocinatio, infirmissima est. Nam quod Christus de obiecto materiali scientiæ infusæ ageret in verbis propositis, vltrò damus; quamuis non desit tricandi & aliter dicendi, rationabilis causa. Sed eo gratis dato, addimus, ratiocinationem illam fuisse scientiæ acquisitæ & naturalis, quæ potest naturaliter circa obiectum aliquod negotiari præsuppositis supernaturali notitia, vt cernimus in notitia Theologica, quæ ratiocinatur circa articulos fidei, quamuis sit merè naturalis & acquisita. Quod si luberet eam Christi ratiocinationem tribuere scientiæ infusæ, facilè diceremus, non fuisse ratiocinationem nisi verbotenus; quamuis ea verborum prolatio, esset vera & vitalis Christi locutio, denotans quod erat in Christi mente, sed non eo modo quo in mente erat. Verba enim plerumque sonant aliquid quod in animo est, sed aliter sonant quàm animo obuersetur. Itaque vniuersus aduersarij discursus, labat.

219. Fortius in speciem est, quod posset obijci, dicendo eam scientiam vti discursu, quæ percipit obiecta sua vnum per aliud. Ibi enim interuenit collustratio illa notitiæ vnius obiecti, per notitiam alterius clariorem & priùs cognitam, in qua est discursus ratio. Atqui in scientia infusa Christi, vnum obiectum priùs cognitum, affundebat alteri lucem: v.g. cum Verbum euidenter iudicabatur esse, ex eo quod per scientiam infusam penetraretur essentia vnionis ad Verbum terminatæ. Et idem est de alijs obiectis euidenter præcognitis, à quibus scientia infusa repit ad terminum cum illis obiectis connexum.

Sed neque hinc validè infertur, scientiam infusam vti discursu. Nam ad discursum nõ sufficit qualiscumque notitia plurium, quorum vnum cognoscatur per aliud, siue ob connexionem cum alio: Sed exigitur pluralitas cognitionum, quarum vna ex se obscura, perfundatur luce alterius, & inde splendescat: quod non habet locum in ijs obiectis scientiæ infusæ, quorum vnum in alio, potiùs quàm ex alio cognoscitur. Est enim ibi vnica notitia, indiuisibiliter terminata ad duo obiecta connexa conceptu indissolubilia, quod pugnat cum ratione discursus. Admitto quidem, Christum potuisse inadæquatè vti speciebus infusis, ita vt non per quemlibet actum, cognosceret quicquid de re cognoscere poterat per hanc scientiam, v.g. licet eadem species infusa, posset esse Christo vsui ad exhibendam causam simul & effectum, poterat tamen Christus ea inadæquatè vti, & tantùm per eam percipere alterum ex illis obiectis. Inde tamen non sequitur, quando Christus speciem infusam adæquatè vsurpabat, aut etiam cum duos actus per eam concomitanter eliciebat, interuenisse discursum: quia deerat illatio, quæ illam quam dixi propositionum multitudinem & conditionem deposcit.

Vsus eiusdem scientiæ, absque conuersione ad phantasmata.

220. Iam quod attinet ad vsum huius scientiæ per conuersionem ad phantasmata, sententia fuit Durandi in 3. d. 14. quæst. 3. num. 7. hanc scientiam potuisse exerceri absque ea conuersione. Rationem profert Durandus, quia hæc scientia erat perfectio animæ Christi quatenus viatoris, vnde debet recipi in Christo, consentaneè ad statum viatoris, qui sert vt nihil cognoscatur nisi per conuersionem ad phantasmata: quia cum anima sit forma corporis, necesse est vt operationes eius omnes, corpus redoleant; quod non posset circa intellectionem habere locum, nisi exerceretur cum conuersione ad phantasmata, iuxta Dionysium quem allegat Durandus, affirmantem non posse nobis superlucere diuinum radium, nisi corporearum formarum velaminibus obductum. Et addere possumus insignem locum Nazianzeni orat. 34. quæ est secunda de Theol. num. 20. verbis illis.

Nobis vtique, qui terræ vinculis adstricti tenemur, vt Hieremiæ verbis vtar, crassaque hac carne obtegimur, hoc perspicuum est, quod quemadmodum nulla ratione fieri potest, vt quispiam quantumlibet grassum vrgeat, vmbram suam prætereat (quantum enim eam assequeris, tantum etiam illa semper anteuertit; aut oculis, rebus in aspectum cadentibus, citra intermediam lucem & aërem coniungatur; aut pisces extra vndas voluantur: ita etiam impossibile est ijs qui corporibus inclusi sunt, sine corporearum ac sensibilium rerum adminiculo, rebus ijs quæ animo ac ratione intelliguntur, omnino coniungi. Semper enim obiter sensibile aliquid incidit, quantumuis maximè nostra mens ab ijs rebus quæ in aspectum cadunt, abstracta, atque in seipsam collecta, cum rebus cognatis atque oculorum aciem fugientibus commercium habere conetur.] Id quod Theologus exemplis statim illustrat. Et præmiserat paulò ante, corpoream hanc caliginem in nostras omnes cogitationes se intrudentem, non secus se habere ac nubem illam, inter Hebræos & Ægyptios mediam, quæ semper interijciebat sese, ita vt non possent alij alios nisi per interpositam nubem conspicere. Sic enim nos, nihil intellectu conspicati, ac ne apprehendere quidem possumus, nisi interuenta phantasiæ; hoc est provt tulerit determinatio phantasiæ. Hæc cum sit naturalis nostra conditio, Christus qui naturalia omnia nostra benignissimè sua fecit, noluit sibi viatori hunc cognoscendi modum deesse: atque ita scientia eius infusa, quia erat Christi viatoris propria, fuit alligata phantasmatibus, quoad exercitium & vsum. Ex quo infert Durandus, Christum priusquàm per ætatem phantasia partes suas obiter accommodarè ad intellectionem, habuisse quidam habitum scientiæ infusæ, non tamen vsum, vel actum.

221. Verùm ex hoc consectario quod Durandus admittere necessariò debet, refellitur perspicuè eius sententia,

tentia. Nam vt supra tradidimus, Christus à primo conceptionis momento meruit, prælucente voluntati aliquo actu scientiæ supernaturalis viatoribus consentaneæ, quæ nulla in Christo fuit præter infusam. Si ergo Christus, tunc ob organorum indispositionem non potuit conuerti ad phantasmata, manifestè efficitur, scientiæ infusæ vsum in Christo non eguisse prædicta conuersione. Accedit quod legitima causa necessitatis quæ premimur, vt inter intelligendum conuertamur ad phantasmata, non habet locum circa scientiam infusam. Dimissis autem varijs necessitatis illius exponendæ rationibus illegitimis, de quibus suo loco plenè est actum, vera causa est quæ à D. Thoma insinuatur, varijs locis signatis à Capreolo in 1. d. 35. q. 1. ad 1. *Aureoli contra* 2. & tangitur etiam à Scoto in 4. d. 45. q. 1. ad 3. ac in 1. d. 3. q. 6. *litera R. & S.* & à Mayronio ibid. quæst. 10. dub. 3. nec non ab Ochamo in 4. quæst. 12. art. 1. ad 1. *in fine quæstionis*. Nimirum ideirco nostrum intellectum quippiam speculantem conuerti ad phantasmata, quia species quibus speculamur, haustæ sunt à sensibus tanquam administris, quos quia anima est forma corporis, eique in hoc statu obligatur, vt loquitur D. Thomas 3. p. quæst. 11. art. 2. necesse est præbere animæ ministerium aliquod, circa illas operationes quarum principia hausta sunt à sensibus, & à quibus etiam initium cœpit earum exercitium. Præbent autem sensitiuæ potentiæ ministerium aliquod ad operationes illas, determinando denuò intellectum vt primò fecerunt, cum intellectui ad primam intellectionem, & specierum fabricationem præiuerunt. Nam quamuis interdum origo cogitandi vlteriùs de re aliqua, videatur proficisci à voluntate cui intellectus debet prælucere: tamen sicut prima intellectionis illius prælucentis inchoatio, ortum habuit à determinatione phantasiæ, ita etiam cum voluntas applicatura est intellectum ad profundiorem vel vlteriorem intellectionem de re quapiam, aut certè ad cogitationem rei alterius, connexæ cum re iam cogitata; tunc voluntas priùs natura applicat phantasiam, & hac tapit intellectum ad intellectionem phantasiationi respondentem, non contra: vt patet ex eo quod cum phantasma ob materialitatem suam corrumpitur, non possumus intelligere aut recordari rem præcognitam: quod tamen non esset factu operosum, si esset in potestate intellectus abripere phantasiam. Ex his ergo perspicuè efficitur, fundamentum quo nititur nostra in hoc statu necessitas conuersionis ad phantasmata, deficere in vsu scientiæ Christi infusæ.

Hinc verò vlteriùs inferre licet, contra Aluarem 3. p. d. 63. & Ragusam d. 96. scientiam infusam Christi, non modò non eguisse conuersione ad phantasmata, sed ne exercuisse quidem cum ea potuisse. Ait quidem S. Thomas quæst. 11. art. ad 3. potuisse Christum conuerti ad phantasmata inter intelligendum, & apertè agit de scientia infusa, vt patet ex articuli titulo, & ex scopo in quem collimat argumentum cui respondet: vt proinde non benè Vasques 3. p. d. 52. cap. 2. num. 12. locum illum declinet, dicens S. Thomam non exponere de qua Christi scientia agat, ac proinde nihil esse necesse eum locum accipere de scientia Christi infusa. Ex articulo item 4. vt Vasques fatetur, liquet S. Thomam de scientia infusa agere, eique tribuere, vt qui eam exercet, possit conuerti ad phantasmata. Hoc igitur fateor à S. Doctore asseri, sed alio sensu quàm hic loquamur de conuersione ad phantasmata. Sensus enim S. Thomæ duntaxat est, posse quempiam, interim dum exercet scientiam infusam per intellectum, exercere quoque phantasiam suo modo circa idem obiectum, & concomitanter elicere phantasiationem simul & intellectionem eiusdem rei. Sed hoc, nisi aliud addatur, non est conuerti ad phantasmata, propriè & in sensu in quo hactenus de ea conuersione locuti sumus, cum eius necessitate exemimus scientiam infusam. Necesse igitur est, supra illam vtriusque potentiæ in operando concomitantiam, addere connexionem vtriusque cognitionis, & dependentiam aliquam intellectionis à phantasiatione, obinde factum eius initium, ac deriuata indidem eius principia. Cum autem hæc ratio non habeat locum circa scientiam infusam, manifestum videtur, vsum huius scientiæ non inferre, nec compati conuersionem ad phantasmata.

Scientia beata, absque ijsdem defectibus; summa capitis, & vsus doctrinæ.

222. Iam verò ex disputatis circa scientiam Christi infusam, per se liquet quid sit affirmandum de scientia Christi beata, quoad duos defectus quos excutimus. Nempè negandum est, esse in scientia Christi beata, locum vel discursui, vel conuersioni ad phantasmata. Si enim hæc non cadunt in depressiorem notitiam, quæ non est necessariò coniuncta cum beatitudine, & tamen ob perfectionem suam, & independentiam à sensibus in ortu suo, non subijcitur defectibus illis de quibus agimus, multo magis idem affirmandum erit de scientia Christi beata. Sed hæc quod æquè dicenda sint de quacumque scientia beata, non sunt huic tractationi peculiaria. Quare receptui canamus, exhibito pro more capitis breuiculo & vsu doctrinæ. Breuiculus, hic esto.

Cum tanta Thesaurorum sapientiæ & scientiæ Dei vbertate in intellectu Christi humano, non habuit in eo locum ignorantia, & multo minùs error propriè acceptus, siue culpabilis siue inculpabilis, quamuis de potentia absoluta, errorem innoxiũ permittit in Christo nihil vetuit. Abfuerunt item à Christi intellectu, ob viciniam cum errore, & motiui quo ducuntur caducitatem, opinio, & fides humana. Fides verò diuina, ac prudentia infusa viatorum, nec non Theologia Christiana, ob inuidentiam statui Christi beatifico incongruentem. Tandem defectus nostrates, in cognoscendo per discursum, & conuersionem ad phantasmata, cognitioni Christi acquisitæ, seu naturali, conseruntur; ab infusa & beata prorsus exulant.

Vsus doctrinæ esse debet, partim suspectio benignitatis diuinæ quæ humanitatem Verbo soæ & fonti sapientiæ in excelsis coniunctam, ad tam humilem cognoscendi modum quantum in scientia acquisita notauimus, demittere voluit, vt optimè aduertit Richardus Victor. l. 1. de Emman. cap. 16. partim suspectio magnificentiæ Dei in Christo, & supra nostram in cognoscendo paupertatem euectio quoad alias scientias, quas nostris fecibus liberas & vndecumque illimes præstate placuit.

CAPVT IV.

De naturalibus & supernaturalibus perfectionibus, voluntatis humanæ Christi Domini.

A Perfectionibus intellectus, transeo ad voluntatis Christi perfectiones: quæ cùm in naturæ, tum in gratiæ, ac gloriæ ordine distingui possunt, vel in actu secundo, vel in actu primo. Actus quippè secundi, perficiunt voluntatem; & quidem multo magis quàm actus primi à quibus prodeunt, tametsi actus secundi ferè careant stabilitate & permanentia quæ in actibus primis cerni solet. Habent hoc quoque actus secundi præcipuum, quod ad eos destinantur primi. Vnde isti, sicut constituuntur, ita & dignoscuntur per actus secundos, à quibus proinde auspicandum est; eo primùm constituto, vel potiùs supposito, quod iam circa intellectum diligentiùs discussimus; nempe voluntatem Christi creatam; non increata, sed creata volitione

tione tamquam forma, prosecutam fuisse bonum, & auersatam malum, quæ est tota voluntatis sphæra.

Perfectiones actuales cuiusuis ordinis, in Christi voluntate.

223. Fuisse in Christi humana voluntate, actus aliquos creatos cùm naturales, tum supernaturales, est extra controuersiam. Quamuis enim quoad intellectum, aliqui vt supra vidimus, affirmarint Christum intellexisse, aut intelligere potuisse per intellectionem Dei increatam, excluso actu proprio cognitionis, creatæ tamen quoad voluntatem, nemo fuit qui idem diceret, sed omnes in Christo volitionem creatam agnouerunt: idque ex geminæ Christi voluntatis assertione superiùs posita aduersus Monothelitas, ratum videtur, nec tarò inde firmatur à Patribus, pulcherrimèque à S. Hyppolito aduersus Beronem. Locum descripsit Turrianus l.1. de Euchar.cap.21. Fuisset sanè supernacanea in Christo potentia voluntatis, nisi operationes ad quas ordinatur, elicuisset, quandoquidem absque incongruitate id poterat: quod dico, vt repellam aut potiùs præueniam telum quod vibrati in nos potuit, ex otiositate facultatis generatiuæ, quæ verè Christo concessa est, nec tamen in actum vmquam erupit. Sed præterquàm quòd iuxta plerosque, ea facultas à vi nutritiua non discrepat reipsa; (ita enim tradit Suarez t.1.3.p.d.30.sect.vlt. *in fine*. Conimb.2. animæ cap.4. q.vnica. Rubius tota q.2. de potentijs vegetat. & q.3. num.68.) quo pacto non deest eius facultatis exercitium: præter hoc inquam, quod mihi minùs arridet, displicuitque S.Thomæ 1.p.q.78. art.2. constat vsum facultatis generatiuæ in Christo futurum fuisse incongruum, quod de vsu voluntatis fingi non potest. Itaque erupit haud dubiè voluntas Christi, in actus creatos. Quod intelligo generaliter de omni ordine actuum, complectendo cùm actus ordinis naturæ quos voluntas veluti domesticos & connaturales crebrò profundebat, etiamsi extrinseca ad Deum gratiæ auctorem destinatione, honestos supra naturam: Tum planè supernaturales viæ, quos ex merito Christi euidenter conuincimus ab humana eius voluntate prodijsse: Tum denique supernaturales spectantes ad ordinem gloriæ, queis Christi etiamnum viatoris voluntatem fuisse exornatam, apertè habetur ex dictis de perfectionibus intellectus Christi etiamnum viatoris, inter quas etiam numerauimus visionem beatificam. Ex ea verò progerminate actus voluntatis gloriam consummantes, nemo non vider. Quare habemus manifestè in Christi voluntate perfectiones actuales cuiusuis ordinis: naturæ inquam, gratiæ, ac gloriæ. Ita vt nullus sit voluntatis actus perfectus, & cum statu Christi consentiens, quo honestatam fuisse eius voluntatem negare debeamus.

224. Nec ex numero huiusmodi actuum imperfectione vacantium, Christóque assignabilium, eximendi sunt actus inefficaces. Nam tales quoque actus in Christi voluntatem ceciderunt: nec verum est eos imperfectione aliqua sordere, cum certũ sit eos in Deum ipsum cadere. Multa quippe vult Deus quæ effectum non sortiuntur, v.g. salutem reproborum: ac proinde non vult ea nisi inefficaciter. Et in nobis ipsis, multi tales actus sunt valdè perfecti, quos passim exprimimus verbo optatiui modi *vellem*: non quod significare velimus, actum non poni reipsa in voluntate; ponendum autem esse, si conditio aliqua interueniret; (hoc enim plerumque verum non est, vt suo loco tradidi in Physicis, & specialiter de actu auersatiuo occupato circa impossibile idem monstraui in Morali Dist.3. à num 204.) sed quod actus ex parte subiecti absolutus, & reipsa exercitus, ob conditionem se tenentem ex parte obiecti, sic exprimatur. Sic enim actus peccatoris quo detestatur peccatum à se iam admissum, & irreuocabiliter transactum, est actus reipsa exercitus & de facto afficiens voluntatem, tametsi ex parte obiecti inuoluatur conditio illa, *si esset possibile*. Estque actus ille valdè bonus & perfectus ac magni meriti, si conuestiatur requisitis ad meritum ornamentis. Non est ergo cur à Christo ablegatos velimus quosvis voluntatis actus inefficaces, & ex parte obiecti cõditionatos, perinde ac si continerent imperfectionem cum Christi dignitate pugnantem. Imo Scripturę apertè produnt tales aliquos voluntatis actus in Christo fuisse. Referunt enim Christum habuisse actum, volendi non mori, si id ferret Dei beneplacitum; ita vt iuxta naturalem inclinationem refugeret mortem: qui dicitur actus voluntatis vt naturæ, tametsi consultis rationibus æternis mori volebat, quia voluntas vt ratio, efficaciter obstabat naturali illi inclinationi, & mortis perpessionem indicebat. Ita enim eas voces *voluntas vt natura*, & *voluntas vt ratio*, accipere oportet cum Durando in 3. d.17.q.1. num.6. Non dico cum Ragusa t.1.3.p.d.130.dub.1. actus inefficaces reperire tantũ in voluntate vt natura est, siue provt refugiente propria incommoda; nec reperiri in voluntate vt est ratio. Sed tametsi exemplum protuli in ea materia, non dubito quin possint quoque similes actus cadere in voluntatem vt est ratio, cum videamus in Deo reperiri actus voluntatis inefficaces, tum circa finem, tum circa media. Non enim vult nisi efficaciter salutem reproborum, & media eam de facto causatura; qui tamen actus sunt diuinæ voluntatis vt ratio, quandoquidem Deus in illis non spectat commodum suum, & ex æternæ suæ sapientiæ scitis ac regulis ad eas volitiones prælucentibus dirigitur. Cadere igitur in Christum potuisse huiusmodi actus, ratum esto. Atque ita habemus in vniuersum quorum actuum voluntas Christi humana capax fuerit.

Nunc sigillatim attingendi sunt quidam actus singulorum illorum ordinum, de quibus tametsi perfectis & Christum non dedecentibus, dubitatum à nonnullis est, habuerintne in Christo locum. Inter naturales actus, sunt tristitia, & electio. Inter supernaturales viæ, votum, iuramentum, (vterque enim hic actus in voluntate est, saltem præsuppositiuè; vnde & virtuti voluntatis, seu religioni tribuuntur;) amor infusus à beatifico distinctus, spes actualis, & timor Dei. Inter actus gloriæ, delectatio tempore passionis.

Reiecti, qui voluntati Christi, abrogauêre tristitiam.

225. Primus naturalis actus voluntatis, quẽ aliquos Christo negasse dixi, est tristitiæ. Porrò tristitiam hic considero, quatenus ad superiorem partem pertinet. Nam de tristitia appetitus sensitiui, siue de dolore, agendum infra cum de appetitu sensitiuo sermo erit. In parte ergo superiori, siue in voluntate rationali, habuisse Christum tristitiam, negat Caietanus 3.p.q.46. art.7. argumento ducto ex summa delectatione, voluntatem Christi occupante ratione beatitudinis quã Christus potiebatur. Cum tanta namque delectationis immensitate, quis potuit locus esse tristitiæ? Hoc argumentum vt diluceret Canus 12.de locis c.14.*ad vltimum*, è contrario dixit, in voluntate Christi, per tempus saltem passionis, non fuisse summum illud gaudium: Tristitiam tamen fuisse, eo quod satisfactio Christi pro nobis, id ferre omnino videatur. Nos de tristitiæ & gaudij summi cohæsione in Christo, & an rectè à Cano resecta sit delectatio, infra videbimus.

Nunc subscribimus Cano tristitiam in Christi voluntate admittenti, quod probatur quia tristitia concipitur, quoties aliquod malum nobis nolentibus accidit. Atqui voluntas Christi superior, provt natura est,

est, refugiebat mortem & cruciatus, vt admittit D. Thom. 3. p. q. 18. art. 6. & art. 5. idem habet ex S. Augustino aduersus Maximinum. Tristatus igitur est Christus voluntate vt natura de malorum illorum perpessione; & de alijs præterea obiectis infra referendis tristatus est voluntate vt est ratio. Accedit quod sacrificium Deo Spiritus contribulatus, vt proinde non videatur dubium, quin Christus sacrificium pro peccato à se Patri oblatum, hac interni istius sacrificij accessione honestare & cumulare voluerit. Præsertim cum tristitia voluntatis superioris, sit contraria peccato medicina: & par fuisse videatur, vt in qua facultate, peccati malignitas pelliciente delectatione illicita concipitur, in eadem remedium morbo nostro per assumptionem tristitiæ pararetur. Optimum quoque argumentum suppeditat S. Hieron. in cap. 26. Matth. ad illud *tristis est anima*: Tantum enim abest, vt tristitiam superioris partis Christo neget, vt potiùs ex ea sic inferat rationalem Christi animam. [Dicant ergo qui irrationabilem Iesum sumpsisse animam suspicantur, quomodò contristetur & nouerit tempus tristitiæ. Quamquam enim & bruta animalia marcant, tamen non nouerint, nec causas, nec tempus, vsque ad quod debeant contristari.] S. Augustinus 14. Ciuit. cap. 9. admittit, Christum eos naturæ nostræ affectus voluntatis suscepisse, qui de amore boni & sancta charitate veniunt: quos inter, est tristitia secundùm Deum, quam ideirco nominatim Christo attribuit. Et sanè tristitia voluntatis, in nobis pro peccatis nostris maximè laudatur: proindeque à Christo debita nostra dissolente, conuenientissimè est Patri exhibita.

216. Quod aliquibus duriusculè in hanc rem locutus videatur S. Ambrosius, nonnulla eius loca perspicua, signanda sunt lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 3. [Sicut susceperat (inquit) voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Confidenter tristitiam nomino, qui crucem præd co. Mea est voluntas quam suam dixit, quia vt homo suscepit tristitiã meam, vt homo loquutus est. Ideò ait; *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Mea est tristitia, quam meo suscepit affectu. Nemo enim moriturus exultat. Mihi compatitur, mihi tristis est, mihi dolet. Ergo pro me, & in me doluit, qui pro se nihil habuit, quod doleret.] En quàm apertè S. Ambrosius, tristitiam in Christi voluntate agnoscit. At voluntas propriè est appetitus superior, non autem sensitiuus. Eodem refero illud eiusdem sancti Ambrosij, de interpellat Dauid. [Nolo mireris, si Propheta animam suam dicit esse exagitatam, cum dixerit ipse Dominus Iesus, *nunc anima mea turbata est.* Qui enim suscepit infirmitates nostras, nostrum quoque suscepit affectum, in quo & tristis erat vsque ad mortem, non propter mortem. Mors enim voluntaria, mœstitiam habere non poterat, in qua futura erat vniuersorum lætitia, vniuersorum refectio, de qua & alibi dixit: Et *surrexi, & vidi, & somnus dulcis factus est mihi.* Bonus somnus qui fecit non esurire esurientes, non sitire sitientes, quibus Sacramentorum dulcedinem præparauit. Quomodò ergo anima eius timore turbata est, qui fecit aliorum animas non timere? Tristis ergo vsque ad mortem, donec consummaretur gratia, quod probatur ipsius testimonio, dicentis de morte sua; *baptismate habeo baptizari, & quomodò angor, dum perficiatur.*] Sensus S. Ambrosij est, tristitiam in Christi voluntate non fuisse inuoluntariam sicut ferè est in nobis: nihilominus tamen vt gratia consummaretur, nosque à peccato eruetemur, Christum voluntate sua subiacuisse tristitiæ, eámque vltrò admisisse: Insignis est in hanc rem eiusdem S. Ambrosij dispntatio in cap. 22. Lucæ ad illud *pater si possibile est*, adducenda cum de dolore.

Nec verò absque ingenti miraculo poterat Christi voluntas tristitiæ subduci, dolente (vt supponimus,) appetitu sensitiuo. Nam naturaliter ob radicationem in eadem anima, refundi debet dolor à parte sensitiua ad voluntatem superiorem, quæ est facultas eiusdem suppositi; & malum per potentiam inferiorem repudiatum, necessariò repudiat vt natura est; quæ est D. Thomæ, Scoti, Bonauenturæ, & Alensis ratiocinatio apud Gabrielem in 3. d. 15. quæst. vnica *litera G.* Fuisse igitur, in Christo tristitiam de qua agimus, extra controuersiam esto.

Abyssus tristitiæ, in Christi voluntate.

227. Quinimò vehementissimam fuisse Christi tristitiam in appetitu superiori; siue in voluntate rationali, certissimum videtur, idque non minùs luculenta, quàm longa oratione prosequitur Gabriel Biel tract. de passione, parte 1. & benè etiam sed breuiùs Henricus Vrius l. de descensu Christi ad inferos numer. 48. consideratis varijs capitibus, ex quibus voluntas benè ordinata potest tristitiam concipere deliberatè, quæ reuocat ad tria. Primum est carentia fruitionis Dei, in se, aut in alio. Secundum, peccata propria, vel aliena. Tertium, mala pœnæ imminentia propriæ personæ, vel alienæ. Sicut enim voluntas benè ordinata vult primò Deum, deinde media ad eum, tandémque alia inferiora bona ad exigendam vitam opportuna, deque bonis illis adeptis gaudet: Ita voluntas si bonis illis excidat, non potest non tristari: eóque vehementiùs quo liquidior fuerit notitia ex quo ad eorum prosecutionẽ excitatur. Christus ergo, sicut voluntate appetijt omnibus fruitionem Dei, & media ad eius secutionem, quantique esset omnes eò pertingere perspexit euidentissimè, ita de mortalium propè infinitorum auersione à fine in quem conditi fuerunt, de inutilitate fusi à se sanguinis, respectu innumerorum spiritui gratiæ contumeliam facientium, tórque beneficiorum imbribus abutentium ad scelus; de eluuione denique malorum orbem vniuersum inundante, non potuit non perfundi immensa tristitiæ amaritudine.

Nec prætereunda leuiter est, ingens tristitia specialis, ex ruina & clade populi è quo secundùm carnem prodierat. Quantam enim angoris molem, occupasse inde benignissimum Domini animum oportuit, cum S. Paulus cuius charitas præ Christi charitate rigebat, continuum cordi suo dolorem fuisse; iuramento adhibito confirmet, quod gens ex qua Christus secundùm carnem extiterat, quorum erat gloria, & adoptio filiorum, & patres tam eximij, excidissent prærogatiuis illis, & quidem ob peccatum, omnium quæ admissa ab omni æuo fuissent immanissimum; ipsius inquam Dei, per viscera misericordiæ suæ visitantis nos, truculentã cædem. De cæteris item offensis in Deum, pro magnitudine amoris quo eum prosequebatur, & gratiæ ex qua operabatur, concipiebat tristitiam. Fuit hæc, planè singularis causa tristitiæ mitissimo & humanissimo Domino, & in qua ipsemet apud Psaltem testatur Psalm. 68. socium se nullum ac participem tristitiæ habuisse. Ait enim, *sustinui qui simul mecum contristaretur; & non fuit*: quod ad rem præsentem, ita ibi accommodat S. Augustinus. [Hanc sententiam si retractemus, quæstio nonnulla poterit oboriri. Nunquid enim discipuli eius non sunt contristati quando ductus est ad passionem, quando ligno suspensus, quando mortuus? Vsque adeò contristati sunt, vt illa Maria Magdalena, quæ primò eum vidit, gaudens lugentibus nuntiaret quid viderit. Euangelium ista loquitur. Non nostra præsumptio, non nostra suspicio est. Constat doluisse, constat luxisse discipulos. Extraneæ mulieres flebant, quando ad passionem ducebatur, ad quas conuersus ait, *flete super vos sed nolite flere me.* Quomodò ergo sustinuit qui simul contristaretur, & non fuit? Attendamus, & inueniemus tristes & lugentes, & plangentes. Inde nobis mira vide-

tur

tur ista sententia, *sustinui qui simul cõtristaretur, & non fuit: & consolantes & non inueni.* Intendamus diligentiùs, & videbimus eum sustinuisse qui simul contristaretur, & non fuisse. Contristabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte; & reparanda resurrectione. Hinc erat illa tristitia. De illis enim esse debuit tristitia, qui cæci medicum occiderunt, qui tamquam perniciosè febrientes phrenetici, faciebant iniuriam ei, à quo illis fuerat salus allata: ille volebat curare, illi sæuire. Hinc tristitia medico. Quære vtrum inuenerit huius tristitiæ comitem? Non enim, ait, *sustinui, qui contristaretur, & non fuit*; sed *qui simul cõtristaretur*: id est *ex eare, qua ego cõtristabar, & non inuent*,] &c. [Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus orauit, *pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*, nullum comitem inuenit.] S. Ambrosius lib. 7. in Lucam ad cap. 12. piè admodùm philosophatur de causa tristitiæ tantæ in Christo ex desiderio subleuationis nostræ, & mora redemptionis, iuxta illud ipsiusmet Christi quod allegat, *baptismo habeo baptizari, & quomodò coarctor donec perficiatur?* Ex his vtcunque coniectari potest, quante abyssus tristitiæ, ex obiectis tristibus ad quæ appetitus inferior non attingebat, voluntatem Christi occupauerit: Tantum abest, vt tristitiam voluntati illi insedisse, negari possit.

Meracitas tristitiæ in Christo, & quomodò ab Angelo sit confortatus.

218. Imò quod vnquam ægrè in vllo viatore contigit, fuit in Christo sub tempus passionis, mera & pura tristitia, nulla planè gaudij admistione dilura. Nam quamuis esset in Christo summum gaudium quoad partem superiorem, tamen quod Caietanus ipse in cap. 22. Lucæ rectè vidit, nulla fiebat partis superioris animæ, quatenus vbertate deliciarum cœlestium redundantis, communicatio ad inferiorem: quo nomine animam accipio, provt exercentem quosuis actus inferiores beatificis. Nec est inuerisimile; eodem modo eas voces accepisse Caietanum, proindéque fortassis non negasse absolutè tristitiam in voluntate superiori, & vt natura, & vt ratio est: sed tantùm vt Deo beatificè viso adhæret; vt scilicet significetur, illud Domini gaudium id quod Christus intrarat iam ex hac vita, temeratum non fuisse per tristitiam partis inferioris; id est animæ, provt quoscunque actus inferioris ordinis exercebat. Vt, vt verò senserit Caietanus, qui saltem incommodè locutus est quoad rem propositam, verè addebam Christi tristitiam per tempus passionis, & in eius aditu, puram & putam tristitiam, nulla ex parte mitigatam fuisse.

Accessit quidem Angelus confortans, sed eam consolationem Christus non admisit. Quin etiamsi S. Epiphanium audimus, Angelus non astitit Christo vt consolator, & tristitiæ depulsor, sed vt laudator & præco eximiæ eius fortitudinis. [Visus est (inquit S. Epiphanius plenè hær. 69. & breuiùs in Anchorato) Angelus Domini confortans ipsum. Non quod confortatione Angeli opus habebat, qui maior Angelis est, cui flectit se omne genu, cœlestium, terrestrium, ac infernorum, vt qui sempereſt Deus Verbum, & semper est apud Patrem, & ex ipso genitus est: sed vt impleretur illud in cantico magno Mosis in deserto composito, in quo dixit; *Adorabunt ipsum omnes filij Dei*; & *confortent ipsũ Angeli Dei. Confortent ipsum* dixit, non quod exhibeant ipsi robur, sed quoniam inualuit glorificatio, vt in his glorificent Deum: cum Angeli & spiritualia animalia supernè clament ac dicant; *tua est potentia, tuum est imperium, tuum est robur.* Sic etiam Angelus visus est coram discipulis adorans suum Dominum, non ignorans excellentiam benignæ ipsius erga homines dispensationis, verùm admirans tantam in ipso esse mansuetudinem, quæ diabolum superauit, quæ aculeum mortis contriuit, quæ de principatibus ac potestatibus triũphauit, quæ peccatum confregit; & propter excellentiam admirationis, in glorificatione, Angelus adorans dixit; *tua est fortitudo Domine. Tu enim ita prænaluisti contra mortem & infernum & contra diabolum, vt contriueris aculeam ipsius, & expuleris ab humana natura.*]

Approbat Epiphanium Leontius l. 3. contra Nestor. & Eutychem numer. 37. conclamans in Theodorum Mopsuestenum: Nam is quem adducit Leontius Cyprien sem Episcopum, ipse est S. Epiphanius, qui sic exposuit confortationem Angeli, in id intentus, vt telum quod Arriani ex ea Christi per Angelum confortatione in eius diuinitatem intorquebant; auerteret commodè. Qua ipsa ex causa, abrasus est è codicibus quorundam olim Catholicorum, locus ille Euangelicus, vt patet ex S. Hilario 10. de Trinit. & ex D. Hieronymo l. 2. aduersus Pelag. & ex anathemate quod S. Athanasius lib. de beatitud. filij Dei intorquet in expungentes hanc confortationem è textu Sacro. Et verè, Arrianorum argumentum erat planè ludicrum, quia non secernebantur humana à diuinis. Itaque verè Christus, humana voluntate, etiam superiore, tristatus est; verèque & propriè eum Angelus confortauit, tametsi non nisi extrinsecùs non duntaxat assumptione similium motuum externorum & compositionis ac considerationum, vt commentatur Pineda in cap. 2. Iobi vers. 13. num. 6. sed etiam per expressionem & exhibitionem motiuorum ad confortandum idoneorum, non tamen nisi extrinsecùs factam. Eo ferè modo quo illum alias per suggestionem tentauit malus Angelus, vt Caietan. rectè obseruauit, ad caput Lucæ citatum. Neque tamen tristitia Christi per eam confortationem dilata est vel remissa, quia quamuis Christus admisit Angelum confortatorem, vt exemplo nobis in tribulatione positis præluceret; tamen boni nostri nunquam satur, consolationem ab eo suggestam repudiauit: nam factus vberiùs in agonia, prolixiùs orauit. Videsis de ea confortatione plenè differentem Ludouicum de Tena l. 3. de Ilagoges in script. difficultate 7. sect. 6.

229. Ego contentus eto fructu quem inde erui his verbis S. Bernardus serm. 1. de S. Andrea. [Adeò prænaluit ea quæ fortis est vt mors dilectio, vt Christum Angelus Dei confortauerit. Quis, quem? Euangelistam audi. *Apparuit*, (inquit,) *Angelus confortans eum.* Quem *eum?* Planè eum, cui nascituro clausus patuit virginis vterus; cuius nutu in vinum aqua mutata est; cuius tactu, lepra fugata; sub cuius plantis, solidum mare stetit; ad cuius vocem mortui surrexerunt, denique eum qui portat omnia verbo vitturis suæ, per quem facta sunt omnia, per quem vniuersa subsistunt, etiam & Angelus ipse. Et quid dicam? Quem *eum?* Minus enim morarer si non penitus esset indicibilis. *Confortans eũ*; Quem *eum?* Cuius ne ipse quidem confortator suus, capere poterat maiestatem. Rogo te Angele, quem consolaris? An ignorabas quis esset, ad quem consolandum veniebas? Certè consolator est, certè paracletus est: alioquin non diceret, *alium paracletum à Patre mittendum* Apostolis, si nõ esset & ipse paracletus. Denique agnosco & in hoc ipso, paracletum maximum, agnosco paracletum benignissimum, qui propè sit his, qui tribulato sunt corde. Non despero iam Domine, etiamsi molesta mihi videatur tribulatio quam patior: etiamsi pusillanimis sum, etiamsi desidero vt transferatur calix à me; non despero, inquam, dummodò audiã ipse; *verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Didici etiam ex hoc non ad carnalem siue caducam recurrere consolationem, sed ad Angelicam, sed ad spiritua-

lem;

lem; id est, ad cœlestem. Ita planè, dummodò non mentiamur. Sed enim penitùs separarer à te, si non etiàm respiscerem; Non renuo, etiamsi opus habeo consolari. Quid enim? Agnosco vocem meam in Salvatore, & de salute desperem? Planè in patientia mea, possidebo animam meam.]

Contra negantes voluntati Christi, electionem.

230. Alter naturalis actus, de quo dubitatum esse dicebam, fuerit ne in Christi voluntate, etiam electio. Hanc enim in Christo fuisse, negat S. Damascenus l. 3. fid. cap. 14. *sub finem.* Verùm Damasceni mentem, mox speciemus. De re autem ipsa, non potest esse dubitatio. Nam electio est partus liberæ voluntatis, ita vt vbicumque libertas cernitur, electio non desit. Atqui Christum fuisse liberum, de fide est, & à nobis supra probatum l. 2. sect. 1. c. vlt. *sub finem.* Id quod etiam fusè & egregiè confirmat Damascenus c. illo 14. l. 3. Igitur fuit in Christo libera electio. Atque ita diserte & conceptis verbis de Christo affirmatur Isaiæ 7. verbis illis, *butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Locus autem Damasceni, quo electionem Christo negasse videtur, seipsum purgat, si non truncatus sed integer referatur. Sic enim habet. [Gnomen autem & electionem in Domino dicere, impossibile est, si propriè loqui volumus. Nam gnomen est post inquisitionē, quæ est de re ignota, & deliberationem, id est, Consilium & Iudicium, ad id quod iudicatum fuerit affectus: quem sequitur electio, sic dicta, quod alium pro alio eligat. Verùm Dominus, non nudus est homo, sed & Deus, & omnia sciens, neque indigens sententione, inquisitione, & consilio exstitit, ac iudicio, & naturaliter ad bonum habet familiaritatem, & à malo alienationem. Sic enim Esaias dicit, quod *priusquam sciat puer eligere mala, eligit bonum*: quia antequā sciat quer bonum aut malum, dissuaderetur malitia ex eo quod est eligere bonum. *Priusquam* enim ostendit, quod non secundùm nos inquirens & consultans, sed Deus existens, diuinitùs quod secundum carnem erat assumptus, hoc est secundùm hypostasin coniunctus carni, ipso suo esse, & sciendo omnia, ex natura habuit bonum.] Vides perspicuam Damasceni mentem, qui non excluditur à Christo exercitium libertatis quod electione continetur, sed tantùm electio cum ijs imperfectionibus quibus in nobis scatet. Eligimus enim præcurrentibus longis rationum in vtramque partem inuestigationibus, quas concludimus electione, ad alteram partem restricta; Christus autem ob plenitudinem sapientiæ, non hæsit diu pendens animi, & sollicitè librans rationum vtrimque momenta. Eo igitur sensu negauit Damascenus, electionem locum habuisse in Christo, vt S. Thomas notauit 3. p. q. 18. art. 4. ad 1. & Clyctouæus ad cap. 14. citatum. Et hoc ipso modo exposuimus supra Theorianum, qui liberum arbitrium negasse Christo, videri poterat.

231. Ad maiorē verò totius huius rei lucem, attexo illustrem locum S. Cyrilli l. de Trinit. cap. 15. quo rem hanc vniuersam egregiè explicat. Exclusō igitur peccato à Christo, subdit. [Sed neque electio dubia, & anceps in Christo erat. Eligendi quidem facultatem habet Christus, vt qui libero esset præditus arbitrio, & humanæ id insuper naturæ conditio exigeret; propterea quod etiam rationis esset particeps: (quidquid enim rationis est particeps, libero præditum est arbitrio, & quidquid libero præditum est arbitrio, eligendi facultatem habet,) Consilio autem, & consideratione, & sententia, & electione nostri instar neutiquam opus habuit, vt nec sollicita circumspectione: quoad vtrumque enim Deus erat; partim natura, partim Deificatione.] Et mox. [Electio igitur simpliciter est progressio ad expetendum, & amplectendum: hoc est; ex libero arbitrio profectus, & cum ratione coniunctus impetus, ad id quod voluntati est obiectum; qui omni ei quod rationis est particeps conuenit. Rursus electio dicitur vnius præ altero apprehensio, quæ antegressō primùm consilio, deinde Iudicio, quod sequitur affectio ad id quod ex consilio iudicatum est, & dicitur sententia. Sententiam electio ea quæ nunc declaratur, siue delectus eius quod honestum esse videtur, excipit. Huiusmodi electionem, nemo rectè sentiens de Christo pronuntiauerit. Cuius enim consilij, aut quorum ex consilio indigeat admirabilis ille consiliarius, sapientia illa Dei & patris? Aut quomodò electio qualis in nobis est, conueniat ei, qui à principio bonum elegit?] Fuit igitur in Christo electio, & quidem ab initio, vt optimè disputat S. Bernardus serm. 3. de natiu. Domini mellitissimè tradens ideam veræ electionis in Christo, & confutatam ab ea prudentiam carnis, à qua existunt deprauatæ nostræ electiones.

De Votis Voluntatis Christi.

232. Iam verò inter voluntatis actus supernaturales, viatorum proprios, de quibus dubitatum dicebam an fuissent in Christo, occurrit primo loco votum, quod non habuisse in Christo locum, tradere videtur D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 2. ad 3. inde ducto argumento, quod Christus Deus esset, cuius non est vouere: itémque quod vt homo, haberet voluntatem in bono firmatam, quippè comprehensor à primo momento conceptionis. At votum ea ex causa suscipitur, vt voluntatis humanæ mutabilitas figatur his veluti vinculis, & bono teneatur illigetur. Itaque Soto lib. 7. de Iust. q. 2. art. 2. ad 3. disertè affirmat nulla ratione congruisse Christo vouere. Quod autem apud Psaltem à Christo dicitur Psal. 21. *Vota mea reddā in conspectu timentium eum*, quibus simillima sunt alia loca, interpretatur de votis Christi in persona sui corporis mystici. Et æquè possent de votis latè dictis accipi. Nam prouerb. 31. dicitur *dilectus votorum*, pro desideratissimo & charissimo. Quem etiam sensum facere *voti* nomen in Canone missæ vbi dicitur, *tibiq; reddunt vota sua*, notauit ex Flore & Alcuino, Durantus 2. de ritibus cap. 34. Itaque possent voces illæ Christi, exprimere desiderium ardens quo æstuabat, vt mortem pro nobis exciperet. Item quia sæpè apud Patres, nomen *voti* sonat oblationem voluntariam, nudam (vt sic dicam,) id est absque nexu promissionis votum propriè dictum constituentis; facile esset prædicta Christi verba accipere de oblatione illa & voluntate Christi mundum ingredientis, qua Patre holocaustum & pro peccato non postulante, dixit; *ecce venio*, afferens se ad mortem pro humano genere, *in qua voluntate sanctificati sumus* vt Apostolus monuit. Hæc sunt, quæ pro sententia D. Thomæ votum in Christo negantis, proferri possunt.

In hac re, secernendum est quod reipsa accidit, à possibili tantùm. Possibile ergo fuisse Christum vouere, & quidem decenter ac congruè, contra quam Soto affirmabat, indubitatum videtur. Neque enim votum, Deo in humanitate assumpta repugnare potuit, quâ religiosus actus erat, cum cōstet Christum actuum religionis fuisse capacē, vt patet de actu orationis. Sed neque repugnare illi potuit votum, quâ votum est. Nam promissio non plus continet imperfectionis cum Christo pugnantis, quàm cum Deo. Sicut ergo Deus promittere potest homini, & quidem propriè ac presè loquendo, vt Suares latè prosequitur relect. de libert. Dei disp. 2. sect. 2. à num. 6. nec vlla idcirco in Deum refunditur imperfectio, ita multo minùs incommodi verendum est, ex eo quod Christus homo Deo potuerit promittere, quod fit per votum. Non apparet sanè hac in re, vel vmbra repugnantiæ, nisi quæ ex D. Thoma tangebatur: nempè quod Christus vi vnionis sit firmissimè astrictus bono, nec periclitetur eius constantia, cui firmandæ, & in tuto locandæ vsurpatur votum,

tum. Verùm hinc non habetur votum Christo repugnasse, eúmve dedecuisse. Sicut enim Christus, licet vi vnionis illigatus arctissimè honesto, potuit tamen eidem astringi præcepto; ita & voti vinculo. Funiculus enim triplex, difficilè rumpitur; nec vetat aliquid vno iam titulo firmatum, ac munitum, nouo alio titulo communiri ac firmari magis. Deinde vsus voti non est tantùm ad firmandam voluntatem, (quamquam in nobis ad occurrendum caducitati desideriorum & propositorum nostrorum, votum ad id conducit consequenter:) sed per se primò hoc habet votum vt sit cultus diuinus, quo solo titulo posset honestissimè vsurpari. Quare certum videtur, non repugnasse vllomodo quod Christus vouere potuerit, imo non dedecuisse vt reipsa voueret.

233. An verò reipsa votum emiserit, incertum esse ait Suarez t.2.3.p.d.28.s.2. quamuis vt pium & probabile defendat, Christum obstrinxisse se voto, quod intrepidus etiam affirmat lib.3. de voto cap.1. num.4. & probat ex S.Hilario qui ad illud Psalm.131. *Votum vouit Deo Iacob*, agnoscit Christum se ita gessisse, vt religionis Sacramento satisfacere videretur: móxque addit, Christum explere voluisse omnia quæ Patri vouerat. Et quamquam S.Hilarius ibi, quoad iuramentum Christi de quo in eodem Psalmi loco est mentio, *sicut iurauit Domino*, anceps sit, dicátque se nescire an Christus iurauerit, de quo postea: Tamen de voto sub *voti* nomine, nullam suam ambiguitatem prodit, imo pulcherrimè ac pijssimè materiam voti à Christo emissit, expressam eo loco à Psal. his verbis declarat, aptans ad illum versione strati factam in infirmitate, vt habetur Psal.40. [Cum per obedientiam voluntatis paternæ, ex Deo homo; ex potente infirmus; ex viuificante mortuus, ex æternorum seculorum Iudice, reus Crucis dicitur: tum stratum eius in infirmitatem conuertitur. In illum igitur æternæ, & Beatæ quietis stratum, vouit nisi reperto Dei tabernaculo non redire; Sed nec ante somnum oculis suis dare. Quis iste est somnus; Nempe ille de quo ait; *Ego dormiui & somnum cepi & surrexi quia Dominus suscipiet me.* Mortis hic somnus est, quē non ante oculis suis dabit, quàm locum habitationis inueniat.] Vides de S.Hilarij sententia, quid Christus iuxta Psalterii, eo loco vouerit Deo: nempe mortem subire pro gloria ipsius Dei instauranda, & genere humano ad Dei obsequium reuocando, vt Deus in illis tamquam in tabernaculo inhabiret. Apertè verò Petr.Damian.serm.70. *in fine.* [Agens de voto propriè accepto, prædictum Psalti locum Christo aptat, his verbis. [Ipsum Vnigenitum Dei filium, intasse Patri, ac vouisse scimus, attestante Psalmista, qui ait; *sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob*: Scilicet vt Sacramentum religionis, in passione suæ carnis, pro salute generis humani expleret. Faciamus & nos similiter, & vota quæ vouimus, integrè persolnamus.]

Idem argumentū peti potest ex verbis illis Psal.21. *Vota mea Domino reddam* quæ S.Basilius de votis presse acceptis intelligenda notat, & id sonat vox *reddendi*. Insigniter S.Augustinus epist.59.ad q.5. & epist.120. cap.24. ad illud *vota mea reddam in conspectu timentium eum*, hæc Christi vota esse Eucharistiam, exponit. Id quod ad eundem Psalmum 21. pulchrè docet Iansenius. Cum enim in magnis discriminibus adhiberi soleat votum ad exorandum Deum, vt propterea votum dicatur à Græcis προσευχὴ, Christus in tanta calamitate quanta ipsi impendebat, emisit votum propriè dictum, quo spopondit & vouit se curaturum, vt hæc hostia pacifica quæ à vouente absumebatur coram Domino in epulo cum amicis, celebraretur à presbyteris in perpetuum, indéque existeret & summa Dei gloria ob quam Eucharistia à S.Ignatio in Epistola ad Ephesios vocatur *gloria Dei*, & vbertas illa fructuum quæ consequenter in Psal.illo 21. recensetur. Cum ergo Christus in prædictis Psalmis loquens inducatur; vt fert Catholicorum omnium sensus apud Iansenium ibi, ac etiam peritiorum Hebræorum ex Genebrardo ibidem; non malè ex verbis illis in sua natiua significatione & proprietate acceptis, colligimus, Christum de facto emisisse votum moriendi pro humani generis salute, ad Dei gloriam; & in eundem finem curandi perpetuam sacrificij Eucharistici celebrationem. Vouisse Christum pro nostra salute mori in cruce, affirmat etiam Raderus p.2. vitid. cap.2.§. *Christus Iesus*, & apud eundem Ioannes Baptista Mafellus l.3.de B.Virgine cap.19. Et quamquam hæc videtur fuisse particularis materia votorū Christi viatoris, facilè tamen idem extendere possumus ad præcipuas alias votorum materias; ac nominatim paupertatis, castitatis, & obedientiæ Deo præstandæ, quibus in se religiosæ professionis formam adumbraret. Exemplo sanè suo præire nobis hac quoque in parte Christum Dominum, permagni interfuit, & cum id à statu eius provt viatoris non abhorruerit, piè omnino videmur admittere ab eo factum in via. Nam quod nunc in cœlo vota non emittat, certum esse censet Suarez c. illo 1.num.11. quod votum videatur esse opus proprium viatoris, ad actiones futuras maiore perfectione aut merito informandas, vel certò & citra periculum à voluntatis instabilitate eliciendas: quæ omnia cessant in deductis ad terminum atque adeò etiam in Christo extra viam constituto.

De Iuramento.

234. Minus certò idem affirmare licet de iuramentis Christi viatoris. Est quidem indubitatum, non repugnasse Christo, iurare. Cum enim esset minor Patre, facilè poterat eum aduocare in testem veritatum quas proponebat; ádque indocilitas audientium poterat interdum poscere. Nec videtur posse circa hoc esse difficultas. At reipsa ne iurarit, de quo supra audisti dubitantem S. Hilarium ad illud Psalmi 131. *Sicut iurauit Domino*, meritò ambigi potest. Affirmare videtur Innoc.III.cap. *Etsi Christus*, de iureiur. Et reipsa affirmat Selua tract. de iuram.1.p.q.3. num.2. censéque probabile Suares l.1. de iuram.cap.14. num.9. Negat autem Iansenius in concord. cap.40. Sotus lib.7. de Iust.q.1.art.2.& Sylu. V. *iuramentum* 1.q.3. Fallūntur certè, qui putant Christum iurasse quoties legitur præfatus. *Amen dico vobis.* Nam illud *amen* tantùm significabat, verum esse quod dicebatur. Nec est verisimile, Christum qui tantam iuramenti parcitatem suis indixit, toties vsurpando eum loquendi modum, iuramenti passim emittendi Autorem fieri exemplo suo voluisse. Quod tamen *Amen* geminatum, quandoque à Christo vsurpatum, fuerit nota iuramenti, satis verisimile est, vt significat D.Thomas in cap.8.Ioan.lect.4. indéque declarari potest, quod purus homo confirmans aliquid per fidem suam, aut per veritatem suam, iurat per seipsum. Igitur Christus tanta assueratione veritatem dicti sui confirmans, intelligi potest munire dictum suum assumptione suæ veritatis ac fidei in testem, ita vt non esset simplex assertio veritatis, sed confirmatio per inductionem sui testimonij ad id adhibiti: quod in Christo, quia Deus erat, sufficiebat ad verum iuramentum, quale Christo vendicare satagimus.

Infusum amorem à beatifico distinctum, qui Christo fuerint.

235. Amorem Dei infusum à beatifico distinctum; fuisse in Christo, negat Vasques 3 part.d.14.cap.3.& probat, quia in Christo nulla fuit scientia infusa distincta à visione, tendens in Deum vnum ac Trinum: neque igitur amor vllus fuit supernaturalis alius à beatifico qui per eam scientiam regulandus esset, cum in Christo

Christo non fuerit fides. Deinde amor tendit in rem cognitam, non autem in cognitionem: vnde etiamsi daremus fuisse in Christo scientiam Dei infusam, tamen quia eadem bonitas quæ proponeretur per eam scientiam, proponitur per visionem beatificam, vnicus amor beatificus admittendus esset; quippe necessariò ex voluntate prodiens, & ex notitia obiecti perfectione dimanans; atque adeò excludens alium amorem. Nam quoties voluntati obuersatur obiectum duplici modo cognitum, experientia docet, voluntatem affici tantùm ab obiecto perfectiore modo cognito, perinde ac si non cognosceretur alio modo. Sicut cum quis alium amat ex aliena testificatione, si ipsemet postea deprehendat per seipsum argumenta amoris erga quæ ex aliorum testimonio afficiebatur, cessat deinde sic amare. Igitur quia Christus cognoscit Deum perfectissimo modo per visionem, & erga eum sic cognitum fertur amore beatifico, non est quod alius in eo amor fingatur, subiunctus scientiæ infusæ, pèrque eam regularus.

Subscribit huic sententiæ Ragusa 3.p.tom.2.disp.1. §3.& annuit Præpositus 3.p.quæst.19.num.9.si modò sermo sit de amore Dei quoad bona eius intrinseca. Nam si sermo sit de amore Dei quoad extrinseca bona, aut quoad salutem proximorum expetitam propter amorem Dei, non negat hic Autor, quin sit in Christo amor liber & meritorius à beatifico distinctus: sed tantùm id negat de amore bonorum Dei intrinsecorum quia priorem illum putat parum differre ab amore proximi, qui Beatis quoque liber esse potest vixque dignatur illum nomine amoris Dei, qualis est posterior; quem negat, argumento inde ducto, quod accidentia solo numero diuersa non sint multiplicanda in eodem subiecto vt habet vulgare effatum Metaphysicorum. Atqui amor Christi beatificus, non differret specie ab infuso si daretur: vterque enim esset eiusdem obiecti, nec diuersitas vel inæqualis claritas notitiæ prælucentis, mutaret speciem physicam actuũ, vt malè censuit Caietanus 1.p.q 82.art.2. falsò supponens cognitionem integrare rationem formalem obiecti voluntatis; cum tamen reuera cognitio sit quid extrinsecum amori, tantúmque interueniat ad eum vt conditio & applicatio obiecti, quæ non est idonea ad inferendam volitioni nouam speciem, vt neque necessitas & libertas quibus duo illi amores secernuntur. Nam hęc quoque sunt extrinseca essentiæ actuum, nec possunt eos discriminare essentialiter: alioqui idem actus, non posset abiecta libertate, mox induere necessitatem. Igitur amor Christi erga Deum non fuit nisi beatificus, ne accidentia solo numero diuersa multiplicentur in Christi voluntate. Quamuis autem per illud metaphysicum effatum, liceret congerere ibidem accidentia eiusdem essentiæ, tamen interueniret specialis repugnantia quoad hos amores Christi. Nam amor beatificus qui in Christo fuit à primo conceptionis momento, est terminus ac status voluntatis in amore, excludens alium quemcunque amorem, habentem rationem motus ac viæ ad eundem statum vel terminum. Idcirco enim voluntas amat aliquid imperfectiore amore, quia vel non potest amare perfectiùs, vel gratis distinetur amore illo imperfectiore. At voluntas Christi poterat perfectiùs Deum amare; & verò amabat reipsa ratione beatitudinis, nec poterat velle amare amore viæ, cum iam amaret amore terminì, (vt sic dicam:) nam hoc pacto voluisset progredi ad metam, postquàm eam attigisset, quia amor infusus est progressio ad terminum viæ. Igitur amor beatificus, excluſit à Christo amorem infusum.

236. Sed nemo acriùs pro hoc amore infuso Christi voluntati eripiendo pugnauit, quàm Moncæus disp.9.selecta cap.9.& 11. inprimis verò negat, amorem illum Christi regulari alia notitia quàm beata. Intellectus enim non aliter dirigit actum voluntatis, quàm proponendo illi obiectum, eique exhibendo rationem boni sub qua voluntas circa obiectum versetur. Atqui visio æquè id præstare potest respectu cuiuscunque amoris Dei qui in Christo fuerit: quia vterque esset eiusdem omnino rationis entitatiuè, & vnicum planè obiectum haberet. Ergo quicunque Dei amor in Christo statuatur, dirigetur per visionem claram: ac proinde frustra, penes duas regulas secernuntur in Christo duo amores in Deum; sicut si duplex lumen (iuxta Opticorum sententiam,) collustraret vnicum colorem, non tamen nisi vna visio fieret, quia idem obiectum vtrique lumini subesset. Inde præterea elicit hic Auctor, amorem omnem Christi erga Deum esse æquè necessarium, ita vt si amor beatificus careat libertate, ea quoque spoliandus sit alius quilibet amor in Deum Christo tributus. Consequitur enim scientiam beatam, æquè ac amor beatificus. Si igitur ob eam consecutionem ex visione, amor beatificus sit necessarius, idem dicendum erit de amore quocunque Christi in Deum; quandoquidem æquè per beatam Christi notitiam dirigitur, atque adeò ad eum consequitur. Et tamen vnicum fundamentum multiplicandi in Christo amores infusos, esse videtur, quod amor beatificus sit necessarius; debeat autem agnosci in Christo alius amor in Deum qui liber sit, atque adeò meriti capax. Tandem hæc amorum infusorum Christi multiplicatio, perperam supponit, amorem beatificum non esse meritorium: vnde ne amor in Deum fuerit in Christo expers meriti, excogitatus est amor, subiunctus scientiæ infusæ. At potest facilè salua esse amori beatifico Christi, ratio meriti, non obstante necessitate qua intermitti non poterat vagè sumptus; etiamsi proue est hic indiuiduus ac singularis, omitti à Christo posset, id est variari, assumpto alio actu amoris indiuiduo. Nimirum quamuis necessarium planè sit, vt qui Deum clarè intuetur, (vt Christus intuebatur,) Deum amet ex charitate, & fortassis ex prompto toto charitatis conatu, ita vt ne momento quidem feriari possit, ab amore quantum potest intenso. Tamen vt hoc determinato amoris singulari actu, Deum diligat, necessarium non est: sed potest subinde pro arbitratu variare actum numericum dilectionis, retenta semper eadem actus quidditate, ac etiam intensione: Eam porrò amoris beatifici variabilitatem, Autor prædictus non vult tribui potentiæ miraculorum Christi Domini; sed æquè censet in Beatis omnibus locum habere: quia Beatus non necessariò vult Deo, quicquid ex charitate velle potest, sed sunt pleraque externa Dei bona à fine charitatis dissociabilia, quæ libenter illi est Deo velle, aut nolle, vel nunc plura nunc pauciora velle. Cum igitur qui in alium fertur amore amicitiæ, non velit singula obiecta quæ illi vult totidem actibus, sed omnia vnico & idiuisibili actu velit, ne in immensum multiplicentur actus amoris: efficitur, in potestate cuiusque Beati esse, mutare amorem beatificum indiuidualiter. Nam vt prior singularis actus amoris, porrigatur ad vnum obiectum sine mutatione sui alicuius, est impossibile: Nulla autem fingi potest mutatio, alia quàm singularis actionis: quæ in visione quidem non subest videntis arbitrio, quia non plura in Deo vno tempore videt quàm alio, nec planè potest auerti à Deo, & illum non videre; quorum saltem alterum necessarium esset, vt actus visionis mutari posset arbitrio videntis. At quoad amorem, subest voluntati Beati mutatio actus singularis, ratione plurium bonorum externorum, quæ Beatus Deo vno tempore velle potest, & non alio. Nec refert quod visio maneat planè inuariata. Nam perstante eadẽ indiuidua cogitatione, potest numericè variari actio voluntatis. Quod si necessaria quoque esset in Beato cognitionis variatio ad variationem amoris, sufficere ad id posset variatio

ex parte scientiæ infusæ,quæ apta quoque est amorem beatificum dirigere, & ad eius exercitium mouere voluntatem.

Contraria sententia, placet.

237. Exhibui fideliter varia fundamenta,ex quibus amor Christi infusus alius à beatifico,à diuersis Autoribus expunctus est. Ego verò eum amorem in Christo agnosco, secutus alios optimæ notæ Theologos. In his sunt Caietanus 3.p.q.11.art.1.Ferrar.3.cõtra Gent. c.62. Medina 3. p.quæst.19.art.4. quæstiuncula 2. Soto l.3. de natura & gratia c.7.Valentia 3.p.d.1.q.19. p.2. Suares t.1.3.p.d.37.sect.4.& d.39.sect.2.Bellarm. l.5.de iustif.c.11.ad 2.Lessius l.2. de summo bono numer.187. Probatur ex verbis illis Christi, *vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, surgite, eamus*; vtique ad passionem & mortem. Quibus verbis Christus apertè significat, se mortem obiturum ex charitate in Deum. Atqui volitio ex qua Christus Dominus mortem adijt, fuit Christo libera quoad motiuum, vt Autores cum quibus agimus admittunt,consentaneè ad D.Thomam suo loco referendum. Ergo ea volitio, & ea charitatis actio, fuit diuersa ab amore Christi beatifico, qui est planè necessarius quoad speciem actus. Deinde puri viatores cum eis communicatur scientia infusa,possunt per eam dirigi in amando Deo ex charitate: Quidni ergo Christus, cum haberet infusam Dei scientiam, potuit prælucente ea notitia amare Deum? Esto enim præluceret ei alia quoque notitia, quæ posset ad amorem sibi correspondentem esse vsui; tamen hæc cum possit ex se vsum illum habere, non debuit eo priuari ob concomitantiam alterius perfectioris notitiæ. Præterea agnoscendus est in Christo amor aliquis meritorius. Quis enim sibi persuadeat, nobilissimam virtutum Theologicarum fuisse in Christo expertem meriti,cuius in alijs subiectis est feracissima? Atqui amor beatificus, cum esset planè necessarius, vt videbimus, non potuit esse meritorius. Ergo alius Dei amor,scientiæ viatorum,siue infusæ subiunctus, cui meritum implantaretur, agnoscendus est in Christi voluntate. Tandem Christus potuit amare proximum ex charitate Theologica. Est enim actus ille pretiosissimus,nec possumus absque iniuria eo Christum spoliare: cum nos qui à Christi perfectione longè absumus, possimus amare proximum quia est aliquid Dei, qui est actus charitatis Theologicæ. Verum quidem est,quod Vasques ait 3.p.d.74.num.13.& disp.98.c.1. esse amorem quendam supernaturalem proximi qui non sit charitatis Theologicæ, sed (vt ipse ait,) beneficentiæ; vel potiùs (quia nullum beneficium cernitur in amore proximi cui nihil erogetur,) amicitiæ supernaturalis, quæ non sit virtus Theologica, quàm à Suare non benè impugnatam l.3.de relig.in communi cap.5.à n.15. & disp.1. de charitate sect.3. & à Lorca disp.24. de charit.n.2.admissam verò à D.Thom.2.2.q.103.art.3. ad 2. & à Durando in 3.d.9. quæst.3.ad 1. nec non à Lessio l.de Iust.cap.36.num.23. & fusè à Torre 2.2.t.1. d.66.dub.3. & d.73. dub.1. & 2. alterius instituti est propugnare. Hanc igitur virtutē à charitate Theologica planè distinctam,esse agnoscendam,non eo inficias. Quod tamen in Christo, vt Vasq.disp.illa 74.num.13. velle videtur, non sit alia charitas proximi quàm amor ille ex complacentia proximi quo ei volumus bonum supernaturale quod habet, vel desideramus quod non habet, probare nulla ratione possum. Nam quemadmodum amicitia humana non tantùm fertur in personam cui bonum volumus propter ipsam, sed etiam in eos qui tali personæ necessitudine sunt coniuncti, & aliquid eius censentur: ita & amicitia in Deum siue charitas Theologica, non modò Deum diligit, sed etiam proximum quatenus est aliquid Dei. Fuit ergo in Christo hic actus charitatis Theologicæ. Atqui hic actus est longè alius ab amore beatifico, qui præcisè respicit Deum; nec est liber sed necessarius, quorum neutrum competit amori illi proximi de quo agimus, qui simul est amor Dei. Igitur in Christo fuit amor Dei infusus, distinctus à beatifico.

Ad argumenta in contrarium, primo & secundo loco proposita.

238. Quæ verò in contrarium proponebantur, non difficilè enodantur. Ac primùm quod Vasques amoti huic infuso aduersatur supposita ablatione scientiæ infusæ de Deo, euanescit ex dictis supra, stabiliendo eam scientiam. Quod autem addit, idem bonum proponi per eam scientiam si admittatur, & per beatam; verissimum est. Sed nego,idem bonum variè propositum non posse multipliciter amari. Imò etiamsi propositio aliqua boni sit longè illustrior, non propterea ita eneruatur vel suprimitur altera, vt mouere non possit, etiamsi interdum non internoscatur eius influxus, & veluti absorbeatur in fluxu per nobiliorem propositionem. Affine est quod cum quis ex motiuo scientiæ determinatur ad assensum alicuius propositionis, non prohibetur simul assensum præbere ex motiuo probabili,quod à motiui scientifici claritate & firmitate procul abest. Similiter ergo nihil est incommodi, vt bonum quod proponitur amandum euidentissimè per scientiam beatam, proponatur, quóque amandum per scientiam infusam minùs illustrem, cui subordinetur amor liber. Quidni enim eadem voluntas, quæ vno actu necessario in bonum fertur, possit alio actu in illudmet bonum ferri liberè; ob diuersitatem notitiæ prælucentis, & bonum amandum proponentis diuersimodè? In quo est latum discrimen inter actus voluntatis prosequentis, & visiones eiusdem coloris, duplici lumine collustrati. Nam illud duplex lumen, materiale, est eiusdem rationis, non item notitiæ prælucentes in re nostra. Deinde oculus non est facultas libera sicut voluntas: vnde circa idem obiectum non potest simul plures actus elicere,licet id possit voluntas, ob suam actiuam indifferentiam. Quare ratum esto, esse in Christo amorem supernaturalem infusum, à beatifico seiunctum.

230. Esse verò hunc amorem, specie eundem cum beatifico, quod postea objiciebatur, non diffiteor, secutus Suarem disp.3.de charit.sect.3.n.2. Medinam 3. p.q.19.art.3.Vasquem 1.2.d.11.n.22.Salam 1.2.tract. 2.disp.2.n.42. Torrem 2.2.t.1. d.77. dub.6.& passim Interpretes ad illud 1.Cor.13. *charitas nunquam excidit*; tamen non me latet, differentiam specificam amoris patriæ ac viæ,astrui à plerisque, inter quos Scotus in 4.d.49.q.5. *litera E.* Caietanus 1.p.q.82.art.1. & Lessius l.2.de summo bono n.121.qui alios profert: quibus si subscriberemus, rueret argumentum specificæ illi identitati innixum. Sed ea vltrò data, nego repugnare vt duo eiusdem speciei, simul ibidem sint, cum alimde suppetit radix aliqua ad illos actus simul profundendos, sicut hìc reuera suppetit ex multiplici perceptione eiusdem boni; intuitiua scilicet per scientiam beatam, & abstractiua per infusam. Præterquàm quòd charitas actualis infusa, potest esse alterius simul termini, quàm eius qui solus objicitur charitati actuali beatæ. Itaque rectè possunt ambæ cohabitare. Quod autem vulgo dicitur, accidentia eiusdem speciei, non posse eidem plura simul inesse, intelligitur de pluribus nulla prorsus habitudine discrepantibus; ac ne causas quidem diuersas habentibus: alioqui duorum alborum species impressæ, non possent eodem aëre excipi; nec duæ relationes similes, v.g. paternitatis ad duos filios, possent in eodem homine subiectari. Vnde vulgare illud pronunciatum esse limitandum, meritò statuunt Mol.1.p.q.1.art.3.disp.3.& Suar.disp.5.Metaph. sect.8.

sect.8.num.15. Quare falsum est, ex generali ratione actuum eiusdem speciei & solo numero differentium, amorem infusum & beatificum, se excludere ex eadem voluntate.

Specialis verò repugnantia, quam Autor, cuius est argumentum propositum, præterea excogitauit inter duos hos supernaturales Christi amores in Deum; nempe quod amor beatificus, cum sit terminus, non possit secum admittere infusum amorem, qui est via & motus ad terminum; hæc inquam repugnantia est planè nulla: aperteque eliditur ex proportione scientiæ beatæ & infusæ, quæ eodem planè modo se habent ad inuicem, quo charitas viæ & patriæ: ita vt vna earum sit motus & via, altera verò sit terminus. Et tamen, vel hoc ipso autore annuente, sunt compossibiles. Igitur & amores illis subiuncti.

Acies tertia aduersaria, exarmatur.

240. Quæ postremo loco in hanc sententiam intorquebantur, sic diluentur. Inprimis negandum est, amorem infusum dirigi posse per visionem beatam, tamquam per regulam homogeneam. Quamuis enim visio sit æquè propositio obiecti, ac scientia infusa; tamen non est propositio conueniens & accommodata amoriuæ. Sicut quamuis notitia Angelica esset æquè propositio obiecti conuenientis humanæ voluntati, ac notitia humana; tamen incongruè homo dirigeretur per notitiam illam heterogeneam si ei communicaretur, vt sanè communicari posset per vim obedientialem. Similitérque negandum est, quod inter referendam aduersarij sententiam, in calce diximus ab eo asseri, sententiam scilicet infusam dirigere amorem beatificum, ac proinde si ad varietatem singularis numero amoris beatifici exigeretur variatio notitiæ, eam posse fieri in scientia infusa, & ad id futuram sufficientem. Hoc enim falsò supponit, scientiam infusam esse regulam amoris beatifici. Ex eo ergo quod in Christo sint duæ regulæ amoris, non malè coniectamus duplicem amorem infusum, quorum cuique homogeneus & proportionatus amor respondeat. Vnde consequenter euertitur quod subijciebatur in eadem postrema argumentatione; nempe quod omnis amor Christi infusus, debeat esse æquè necessarius, aut æquè liber, cum vnica eius regula sit visio beatifica. Hoc inquam quod aduersarius consequenter ad primum illud suum principium statuebat, disiectum manet eo principio euerso, & regularum amoris multiplicitate stabilita.

Tandem perperam aduersarius contendit amorem Christi beatificũ posse esse meritoriũ, quippe liberum, & à viatore merendique capace oriundum. Hoc ab eo malè contendi dico. Inprimis quia etiamsi ea variabilitas numerica actus amoris quam Beato concedit, admitteretur; tamen non apparet quomodò ea variatio tantùm numerica, coniuncta cum eadem intensione actus, & necessitate eius quoad speciem, possit fundare meritum. Nam idcirco libertas fundat meritum, quia homo exercet suam potestatẽ, prodítque affectum suum erga bonum; vel illud exercendo cum posset non exercere, vel exercendo tali modo, cum posset eum modum non vsurpare; sed alium: quorum neutrum cernitur in ea tantùm numerica variabilitate actus, retenta necessariò eadem eius specificatione, & intensione, & exercitio actus ex necessitate non prætermisso. Quare cum ibi neque cernatur libertas quoad exercitium, neque quoad specificationem, qui sunt duo cardines meriti, sed tantùm cernatur libertas in ponendo tali individuo actu, quem adhiberi vel omitti, perinde est ad restandum affectum erga bonum; non video quorsum gratis admissa pro arbitrio variabilitate numerica actus amoris, possit in ea fundari meritum. Non esse autem permittendam potestati beati, variabilitatem illam numericam, ostenditur ex inuariabilitate status beatifici, cuius pars vel essentialis vel integrans, est amor. Quo ergo iure, beatitudo cum sit status termini, fixa est & inuariabilis, nec pendens ab hominis arbitratu, eodem hæc vel appendix; vel pars beatitudinis, potestati liberæ Beati subduci debet.

241. Et sanè fundamentum ex quo amor dicitur variabilis indiuidualiter ad nutum Beati, æquè idem probaret de visione: vnde sequeretur absurda totius beatitudinis variatio numerica, vt idcirco Capr. in 2.d.3. q.2. *ad primam probationem minoris decimi argumenti contra primam conclusionem*, voluntariã & fortè pernitiosam & phantasticam pronunciet, Adami Philosophiam de variata numericè visione beatifica, ad nouam secundariorum obiectorum perceptionem. Sequi autem ex Aduersarij sententia, eam visionis variationem, patet; quia enim amor terminari potest ad noua obiecta secundaria, inde colligit Aduersarius, variationem numericam in amore fieri. Similiter igitur, quia visio terminari potest ad noua obiecta secundaria, æquè varianda esset numericè visio; sin minùs ad arbitrium Beati, à quo non pendet, hæc aut illa secundaria obiecta ad statum suum pertinentia videre de nouo; at saltem ex diuino decreto. Atque ita neutra beatitudinis pars, stata & firma esset.

Quod autem Aduersarius significat, idcirco visionem non variari, quia Beatus nihil de nouo videre potest in Verbo, quàm primùm viderit, falsum est. Existimo enim cum Molina 1.p.q.12.art.8. disp 6. & annuit non obscurè D.Thomas 1.p.q.57.art.5. pleraque Beatos de nouo videre in Verbo, quæ priùs non videbant, & postmodùm quoque cessant videre, vt preces ad se directas, festa, honores, & alia quæ per modificationes visioni additas, eáque quoad fundum inuariata accedentes & decedentes, perfici facilè intelliguntur. Quo eodem modo philosophandum esse in visione corporea obiecti vniformis, motu continuato sensim detecti, vt rectè censuit Vasques 1.2.d.51.num. 6. latè alibi probaui contra Gregorium in 1.disp.17. q.2.art.2. *ad 1. contra priores conclusiones*. Ochamum quodlib.1. quæst.9. *in fine*, & Mayronium quæst.19. prologi ad 11. Vel ergo amor non variatur indiuidualiter ob nouum amorem obiectorum secundariorum, vel æquè variatur visio, ob nouam propositionem obiectorum secundariorum subinde factam: atque ita nihil entitatiuè & indiuidualiter stabile ac perenne erit in beatitudine, contra sensum Sanctorum, qui Lunam (vt Ocellus Lucanus scitè dixerat) isthmum mutabilitatis & immutabilitatis agnoscentes, in stabilitate beatitudinis celebranda, iuges sunt.

242. Ad extremum ostendo directè inanitatem argumenti, quo aduersarius probatum vult, liberam Beato esse variabilitatem amoris beatifici. Assumit enim & benè, Beatum posse quædam externa bona nunc Deo velle, quæ antea non volebat; móxque rursus ea velle desinere. Inde colligit variationem fieri in singulari entitate actus amoris, eo quod nouum obiectum non possit amari eodem anteriore actu immutato; nec duo solo numero diuersi actus amoris, multiplicari in eadem voluntate possint. At hæc collectio est planè inualida. Nam variatio posset fieri in eodem actu amoris, æquè ac in visione, per nouam modificationem; à Deo quidem principaliter factam, sed ad nutum & exigentiam liberæ quoad hæc obiecta voluntatis Beati; quia cum amor provt extensus ad obiecta secundaria, sit actus facultatis liberæ, quod non habet visio; extendatur autem ad obiecta prædicta per modificationẽ supernaturalem vitalẽ, proportionalem illi quam in visione attigi, meritò ea modificatio Deo tribueretur, vt causæ physicæ partiali: homini autem vt causæ moraliter partiali, (ad cuius scilicet nutum ponitur,) physicè autem instrumentali. Quod si ad tetinendam omnimodam beatificorum actuum inde-

pendentiam à libertate hominis, nolimus variationem in amore obiectorum secundariorum faciendam, explicare per modificationem amoris beatifici; facile erit affirmare, cum amorem nouum non esse beatificum, sed alium peculiarem totalem beatitudini extrinsecum. Neque enim iudicamus absurdum, duos amores amicitiæ, vel etiam plures, provt potentiæ vis & obiectorum separatim amatorum varietas tulerit, multiplicari simul in eadem voluntate. Quod verò voluntas toto impetu ac nisu suæ actiuitatis stringat Deum, eliciátque beatificum amoris actum, quam potest intensum, non probat omnes animæ vires ita exigi in illum vnum intensiuè perfectissimum actum, vt nihil supersit animæ vitium quasi extensiuè impendendarum in alium actum amoris: sed inde tantùm habetur, eum actum, vel alium vllum, non posse intensiorem ab anima effici, etiamsi alij insuper actus ab ea manare possint, præsertim remissiores. Quare vniuersæ substructiones, quibus recentiores amorem Christi infusum à beatifico distinctum adorsi sunt, nullo negotio diruuntur.

Spes actualis, quatenus voluntati Christi adimenda, quatenus danda.

243. Actum spei, voluntati Christi adimunt nonnulli, vt Med. 3. p. q. 7. art. 4. & Lorca disp. 7. de spe *in fine*, & disp. 9. n. 7. ac Ragusa 3. p. disp. 17. qua in re eadem de Christo difficultas est, quæ de alijs Beatis, quos non habere spem, affirmat Bleuensis serm. 33. verbis illis, Beatos ait desinere esse cum Christo vite, incipere autem esse cum Christo vita. [Christus enim, & vitis dicitur, & vita, vitis in via per fidem, quasi via vitæ; vita in patria per speciem. Desinũt ergo esse in Christo vite, & verius sunt in Christo vita; id est, iam non habent fidem nec spem, sed speciem & rem. Desinunt credere, & incipiunt videre.] Atque adeò etiam non vltra sperant; quia quod videt quis, quid sperat? Expressiùs spem Beatis planè abrogant Val. 2. 2. d. 2. q. 1. p. 3. Malderus ibid. quæst. 28. art. 2 Lorca disp. 7. num. 3. Torres disp. 62. dub. 1. Et certum sanè est, actum illum qui peculiariter spei nomine exprimitur, exulare à Beatis, atque adeò etiam à Christo, quoad gloriam essentialem. Et idem est de actu desiderij, nam quod videt quis ac tenet, quorsum speret aut desideret? Cum igitur & Beati omnes, & nominatim Rex Beatorum Christus Dominus, teneant Deum qui est essentialis eorum fœlicitas; & ex natura beatitudinis, sciant eam tentionem fore perpetuam & immutabilem; liquet Beatos atque adeò etiam Christum, non modò non sperare possessionem Dei qua potiuntur, sed neque perennem eius durationem. Sicut Angeli non sperant perpetuitatem sui esse, quam esse sibi connaturaliter debitam, non ignorant. Sed & ob eandem causam, nec Christus nec Beatorum vllus, desiderant beatitudinem suam, eiúsve perpetuationem. Dicuntur quidem Angeli desiderare prospectum Dei, iuxta lectionem apud nonnullos Patres receptam, loci epistolæ 1 B. Petri cap. 1. Verùm hæc non pertinent ad verum beatitudinis siue assequendæ siue perennandæ desiderium, beatis tribuendum; sed ad denotandam insatiabilem & fastidij expertem Dei fruitionem, vt optimè in hunc modum exposuit S. Isidorus l. 1. de summo bono c. 12. n. 22. [Si Deũ Angeli contuentur & vident, cur Petrus Apostolus dixit, *in quem desiderant Angeli Dei conspicere?* Iterũ si eum non contuentur nec vident, quomodò iuxta sententiam Domini; *Angeli eorum semper vident faciẽ Patris, qui in cœlis est?* sed benè vtrumque est. Nã veraciter credimus, quod Deum & Angeli vident, & videre desiderant, & habent & habere festinant, & amant, & amare nituntur. Si enim sic videre desiderant, vt affectu desiderij non perfruantur, desiderium hoc necessitatem habet: necessitas ista, pœnalis est: sed à beatis Angelis omnis pœna longè est, quia numquam simul pœna & beatitudo conueniunt. Rursum si eos dicimus Dei visione satiari, satietas fastidium habere solet: & scimus illos Dei visionem, quam & desiderant, fastidire non posse: Quid ergo est, nisi vt miro modo simul vtrumque credamus, quia & desiderant & satiantur? Sed desiderant sine labore, & satiantur sine fastidio. Ne enim sit in desiderio necessitas, desiderantes satiantur: & iterum ne sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Vident ergo Angeli faciem Patris per satietatem; sed quia satietas ista fastidium nescit, Angeli desiderant in eo prospicere semper.] Gemina omnino habentur apud S. Gregorium lib. 18. mor. cap. 39.

244. Non desunt tamen alij actus spei Theologicæ, quos Christo & beatis tribuamus. Eiusmodi sunt amor simplex beatitudinis vt boni proprij, & gaudium de ea, provt tali. Hi quippe actus tendunt in germanum obiectum spei Theologicæ, cùm materiale, tum formale; & nullam habent pugnam cum statu beatitudinis. Itaque perstiterunt cum eo, & Christo quamuis comprehensori optimè quadrarunt. Esse autem actus spei, quamuis reclament nonnulli, rectè statuunt Suares d. 1. de spe serm. 3. n. 13. & lib. 2. de gratia c. 13. n. 24. Lessius l. b. 2. de summo bono num. 163. Lorca disp. 6 de spe à n. 10. Torres t. 1. in 2. 2. disp. 60. dub. 1. & disp. 61. dub. 3. & sufficienter patet, ex eo quòd nisi hi actus quos liquet immediatè Deum attingere, sint à spe Theologica; fatendum erit dari quartam Theologicam virtutem cuius hi actus sint proprijs; cum tamen ratum in Ecclesia esse videatur, non dari nisi tres Theologicas virtutes. Accedit essentialis præsuppositio amoris simplicis, ad actum spei presè sumptæ, indubiè spei Theologicæ tribuendum, quem impossibile est principiari à virtute spei, non principiato simplici amore intra eum incluso, vel essentialiter ad eum præsuppositio. Quoad gaudium verò, proportionale argumentum fieri potest, spectata subordinatione eius ad tentionẽ quæ spei propriè acceptæ obijcitur. Quare ratum esto, hos actus vere esse spei Theologicæ, atque adeò Christum actu aliquo huius virtutis caruisse. Neque verò sollicitus sum, an hi actus in Christo prodierint ab habitu spei, sed tantùm contendo, eos collimare in obiectiuam spei honestatem. Quod moneo propter aliquos, qui vt ostendant hos actus in Christo non esse tribuendos spei Theologicæ, obtendunt hos actus respicere proprium commodum, atque adeò non elici interuentu vllius habitus, sed tantùm per auxilium actuale. Sicut in humanis, volitio proprij commodi non est ab habitu, cum nemo difficile suum sibi commodum velit. Quæ quidem ratiocinatio multipliciter displicet. Nam etiam in humanis, plerique segnes sunt ad curandum proprium commodum; præsertim cum extrinsecæ difficultates non modicæ, bonum illud circumsepiunt. Et quicquid sit de huiusmodi actu circa bona humana, longè tamen alia est ratio actus supernaturalis, ob improportionem nativatũ virium nostrarum ad illum, ob quam habitum meritò deposcat; quia auxilium non est principium connaturale eliciendi actus infusos: alioqui cessaret omnis ratio admittendi habitus infusos operatiuos. Sed illud præsertim displicet in eadem ratiocinatione, quod siue habitus interueniat ad actus prædictos, siue non interueniat, assignanda necessariò illis est honestas aliqua obiectiua quam spectent. Sicut primi actus qui eliciuntur ante partum habitum, pertinent ad virtutem cuius est habitus, ratione honestatis quam attingunt ante partam qualitatem facilitantem per iteratos actus. Itaque quamuis deesset Christo habitus spei, (de quo postea,) tamen hi actus, ad spem Theologicam ratione eiusdem honestatis pertinerent.

245. His

245. His spei Theologicæ actibus quos Christo cõcessimus, alium adiungit Ægidius Coninc. disp. 19. de actibus supernat. dub. 11. nempe actum quo Christus expetijt & sperauit sibi gloriam corporis, quem non fuisse actum charitatis Theologicæ, patet ex diuersitate motiui: nec fuisse actum elicitum fruitionis beatificæ vt Medina improbabiliter commentus est, vix probari debet; cum actus de quo agimus, sit viatorum proprius, non item fruitio, quam præterea constat esse actum elicitum, cui nõ est cur alij actus tribuantur, cum id proprium sit actuum primorum, vel honestatum obiectorum. Videtur igitur actum desiderij, ac spei gloriæ sui corporis, fuisse in Christo viatore verum actum spei Theologicæ. Pro qua sententia, Ægidius profert S. Thomam q. 7. art. 4. *in corpore*, & *ad* 2. & ibidē Suarem, ac Vasquem disp. 43. cap. 2. Nec sanè defuerunt ei desiderio ac spei, conditiones propriæ geminorum actuum spei Theologicæ. Nã & erant de bono honestè per Christũ sibimetipsi appetendo, & futuro, & adeptu nobo, iuxta illud *oportebat Christum pati & intrare in gloriam suam*; vtique gloriam corporis. Nam Christus animæ gloriam habuerat à primo vitæ momento, gloriam autem corporis quamuis debitam ratione gloriæ essentialis animam exornantis, habuit per crucem & tormenta. In quo latum est discrimen, inter alios Beatos quibus gloria corporis sine labore obtingit, & Christum, respectu cuius decora corporis fuerunt posteriores gloriæ. Eatenus autem hæc expetitio in Christo erat actus spei Theologicæ, quatenus beatitudo corporis est quoddam medium, fruendi aliquomodo perfectius Deo: vnde Deus erat expetitionis illius obiectum vltimũ, æquè ac finis, est vltimũ & specificum obiectũ electionis. Hæc est ratio qua prædictus Autor suam sententiam confirmat. Verùm huius rationis imbecillitas, confirmare videtur, hoc desiderium ac spem actualem, nõ esse actum spei Theologicæ. Habet enim diuersissimum obiectum quàm actus spei; quia hic tendit ad bonum nostrum; ea autem beatitudo corporis, nulla ratione est bonum increatum, nec Deus est vllomodo motiuum respectu illius actus, etiamsi speretur prout complet & perficit integram hominis beatitudinem, tamquam accessio & complementum beatitudinis essentialis ad Deum terminatæ.

Quis timor in Christi voluntate agnoscendus, quis inde ableganduſ.

246. Venio ad actum timoris, quem Petrus Abelardus referente S. Bernardo epist. 190. Christo ademit, quod perstringit obiter his pauci, verbis S. Bernardus. [Omitto quod dicit, spiritum timoris Domini non fuisse in Domino.] Damnatus est Abelardus generatim ab Innocentio II. epistola quæ ibidem subijcitur, & est numero 194. Nec quoad rem præsentem, est longa confutatione opus. Nam diserte Isaias cap. 11. pænunciat de Christo, *replebit eum Spiritu timoris Domini*. Ipse tamen Abelardus, epistola sua 20. ita mentem suam explicat, vt tametsi fortassis errarit, absolute dicendo in Christo non fuisse timorem Dei, tamen fuerit potius error quoad indistinctam locutionem, quam in re ipsa: quandoquidem affirmat, se tantùm intendisse negare Christo timorem seruilem qui à perfecta caritate foras mittitur. Sic enim scribit Abelardus. [Multa de Christo dicuntur, quæ non tam secundum caput quàm secundum corpus ipsius, quod est Ecclesia, sunt accipienda: Vt ille Spiritus timoris, quod est initium sapientiæ, quem videlicet timorem, perfecta charitas foras mittit. Huius ergo timoris spiritum, in anima Christi qui perfectissimam habuit caritatem, nunquam fuisse credendum est, qui tamen in inferioribus membris non deest. Tantæ quippe perfectionis, & tantæ securitatis anima illa extitit per ipsam Verbi vnionem, vt sciret nihil omnino se committere posse, vnde pœnas incurreret, vel Deum offenderet. Castum quippe timorem in sæculum sæculi permanentem qui proprie *reuerentia caritatis* dicitur, tam ipsi animæ Christi, quàm electis Angelis, & hominibus inesse, semper recognosco. Vnde & de ipsis supernis spiritibus scriptum est; *adorant Dominationes, tremunt Potestates.*] En distinguit Abelardus de timore, & exacto seruili timore à Christo Domino, solisque membris corporis mystici concesso, castum timorem & reuerentialem, Christo tribuit.

Non possum certò affirmare, an S. Bernardus, solam (vt dixi) malè sonantem locutionem reprehenderit: an verò Abelardus more erronum deprehensorum, refugerit fateri quod erat, & mentita sit iniquitas sibi. Nam in illa ipsa epist. 20. Abelardus quædam sibi vnquam excidisse negat, quæ certum est ab eo priùs tradita. Nec nisi calumniæ insimulato B. Bernardo, & Innocentio Papa Abelardum damnante leuitatis nimiæ accusato, negare licet, Abelardũ aperti mendacij reum teneri, quoad aliqua quæ ibi à se vnquam asserta negat. Quidni ergo etiam in hoc puncto, mendaciter potuerit diffiteri à se dictum, quod priùs apertè tradiderat? Vt, vt verò senserit aliquando Abelardus, liquet ex eius palinodia proposita, agnitum postea fuisse ab eo timorem Dei in Christo Domino; sed castum, quem dici ait *reuerentiam caritatis*. Videtur autem imitatus Cassianum qui collat 11. c. 13. latè in Christo astruit timorẽ perfectum; quem vocat castitatis: sicque eum describit, vt dicat esse [quem non pœnarum terror, nec cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo; quo vel filius indulgentissimum patrem, vel fratrem frater, vel amicum amicus, vel coniugem coniunx, sollicito reueretur affectu: dum eius non verbera, neque conuicia, sed vel tennem amoris formidat offensam, atque in omnibus non solùm actibus, verum etiam verbis, attonita semper pietate distenditur, ne erga se quantulumcumque feruor dilectionis illius intepescat.] Verùm hic timor quantumuis in se sublimis & perfectus, non videtur tamen posse in Christo statui; quia supponit peccabilitatem sui subiecti. Vt quid enim timeat peccare, & Deum offendere ne bonitatem violet, qui scit se peccare non posse?

247. Igitur timor qui in Christo fuit, non est sic exponendus: sed accipiendus est de timore reuerentiali, qui est actus temperantiæ, siue humilitatis vt tradidi in Morali dist. 3. num. 330. & in opere de S. Latrone c. 8. post Richardum in 3. d. 34. art. 2. q. 4. Altissiodorensem lib. 3. summæ c. de timore q. 3. & Alensem 3. p. q. 66. membro 1. & 2. p. q. 156. membro 2. art. 1. illo actu, homo ex consideratione immensæ Dei maiestatis, despicit se præ Deo, retrudítque se in suum nihilum. Et comitatur plerumque ei timori reuerentia, & vt passim loquimur *respectus*, ac obseruantia exacta in cultu debito reddendo, omnibúsque eius minutijs exactè seruandis: quæ videtur causa esse, cur aliqui attendentes ad actum religionis concomitantem, dicant timorem reuerentialem esse religionis, vt videre est apud Lessium l. de inst. cap. 27. *initio* & apud Suarem lib. 3. de relig. in communi cap. 2. n. 5. Is ergo timor in Christo fuit, non autem vllus alius: ac ne filialis quidem, tametsi in nobis quia peccabiles sumus, timor offensæ ex affectu filiali, valdè commendetur. Optimè hæc omnia tradidit Richardus à S. Laurentio l. 12. de Deipara serm. in Natiuit. Christi, pag. 1048.

Timor quoque seruilis, tametsi seiuncta appendice seruilitatis, bonus sit, ob subiecti tamen labilitatem quam supponit, Christo non competit. Itaque quod S. Augustinus lib. de grat. & l. arbitr. cap. 18. affirmat, timorem seruilem esse spiritum timoris Domini ab Isaia c. 11. expressum, benignè exponit Bellarmin. l. 2. de pœnit. cap. 17. *in fine*; de timore in vniuersum: ita

scilicet vt Esaias, per *spiritum timoris Domini* qui Christum repleuit, intellexerit timorem prout comprehendit seruilem & filialem; quorum hic duntaxat in Christo fuerit. Sed interpretatio non videtur quadrare quia eum Spiritum timoris intellexit Esaias, qui reipsa in Christo fuit; & quidem in singulari; nam de ornamentis Christi singularibus agebat. Ergo si intellexit timorem seruilem oporteret Christo concedere hunc timorem, quod meritò refugit Bellarminus. Quare dixerim potiùs, S. Augustinum, cum commendare vellet timorem seruilem absque seruilitate, eúmque appellasset donum Dei, obiter adduxisse locum quo Isaias ait aliquem timorem esse donum Dei, vt ex affinitate & conuenientia in generali ratione timoris, assereret hunc quoque timorem despicatiorem de quo ipse agebat, esse donum Dei: quamuis timor quem Isaias Christo assignarat, esset longè alius. S. Gregorius quem præterea adduxit Bellarminus, tanquam asserentem Spiritum timoris ab Isaia expressum, & Christo tributum, esse timorem seruilem, disertè tribuit timorem seruilem Christo in se, vel in suo mystico corpore; id est in nobis: ac proinde locus ille nos non vrget, etiamsi locus Isaiæ ad timorem seruilem minùs commodè à D. Gregorio trahatur.

248. Duriusculè præterea locutus est in hanc rem Rupertus, l. 1. de Oper. Spiritus sancti cap 25. cum dixit. [Mirandum vniuersæ creaturæ proponitur spectaculum, quod scilicet creator hominum, Deus, illum vsque descenderit, vnde peccatori homini ab infernalibus peccatis & vitiis emergenti, initium ascendendi sumendum sit. Nam *initium sapientiæ timor Domini*. Huc vsque creator descendit, Propheta dicente, post omnes gradus spirituum Domini, *& replebit eum Spiritu timoris Domini*. Non erat mirum quod requiesceret super eum Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis: non, inquam, mirum, quia magnificum erat, quia diuinum Maiestatem dignitate antiqua decebant hæc omnia. Quis autem Angelorum, aut hominum, non miretur, Dominum vsque ad timorem Domini descendisse? Deum ac Dominum cœlis ac terris timendum, timoratum factum esse, non partim sed plenariè, & quantum verbo *repletionis*, aut *plenitudinis* potuerunt homines in eodem Spiritu sancto loquentes significare? Itaque secundùm hunc modum, digna cum admiratione dictum sit, *Iesus autem plenus Spiritu sancto, regressus est à Iordane.*] Quod tantopetè exaggerat Rupertus. Christum descendisse ad timorem à quo orditur ordinariè iustificatio, qui sanè est timor seruilis, latè sumendum est ob conuenientiam genericam timoris, ad quem Christus descendit; nempe reuerentialis, cum timore seruili, quem reuera non assumpsit.

Potrò negaui Christo omnem timorem præter reuerentialem, si agatur de timore ipsummet Christum respiciente, & Christum ad aliqua facienda vel omittenda impellente. Nam si ageretur tantùm de timore peccati ab alio patrandi, propter pœnam ab eo incurrendam, non esset is timor à Christo alienus, spectarétque ad proximi charitatem. Idem dico de timore peccati ab alio admittendi, eiúsque fuga, quia est iniuria Dei, aut contra bonum diuinum: nec non etiam de timore malorum grauium ex amore sui honesto, aut ob suscepta in se aliena peccata quibus talia mala debeantur, qui essent actus penitentiæ & charitatis, haberéntque in Christo locum. Verùm propriè timor respicit aliquid ipsiusmet timentis, ratione cuius auertatur ab actione, aut inducatur ad agendum. Et talis timor respectu Dei, nullus in Christo fuit, præter reuerentialem.

Gaudium beatificum è Christi viatoris voluntate, sub passionem qui expunxerint.

249. Restant actus supernaturales voluntatis ordinis gloriæ, è quibus vnicum aiebam vocatum esse in controuersiam, & Christo ab aliquibus fuisse negatum, nempe delectationem tempore passionis. Ita sequendam cum iuuenis esset propugnasse publicè, asserit Canus 12. de locis cap. 14. *in fine*, nec reuocat senex, imò magnos inde igniculos excitari existimat ad gratitudinem erga Christum, pro tanta in nos charitate qua se nostra causa omni gaudio spoliare, & inebriare animam suam absyntio, non delectarit. Adhæserunt Cano ex nostris Val. 3. p. d. 1. quæst. 9. part. 1. Salmeron t. 10. tract. 14. & Maldon. in c. 26. Matth. v. 37. quorum præcipua ratio inde videtur ducta, quod id videretur percommodum ad declinandam grauem difficultatem, ex cohæsione summi gaudij & summæ tristitiæ in eadem Christi voluntate. Quomodò enim immensa suauitate beatitudinis voluntatem Christi occupante, potuisset locus in ea esse tristitiæ?

Non extricant sanè eam implexitatem, qui respondent cum S. Thoma, q. de passionibus animæ, quæst 26. de verit. art. 10. quamuis contraria non possint simul esse per se, posse tamen simul esse per accidens; vt cum quis in naui deambulans, fertur motu proprio in alteram partem quàm feratur nauis. Sic enim dicunt, in voluntate Christi fuisse gaudium per se, quia erat in ea per actum proprium: fuisse autem dolorem per accidens, ex redundantia à corpore. Hoc responsum negat Canus esse solidum, quia quamuis in formis respectiuis, cuiusmodi sunt motus locales & relationes, possit cerni ea cohæsio pugnantium, non tamen in formis absolutis. Neque enim calor & frigus prout contraria sunt, ac præsertim in summo, cohærent ibidem: Multo minus igitur gaudium & tristitia in summo, quia hi actus sic se habent, vt vnus excindat rationem obiectiuam alterius: vnde videntur nulla ratione posse conciliari, & simul esse.

Respondet insuper D. Thomas, gaudium illud Christi & tristitiam caruisse contrarietate, quia non erant de eodem. Sed hoc quoque responsum refellit Canus, quia Christi voluntas de eodem plane obiecto materiali, nempe de morte sua & cruciatibus, lætabatur & tristabatur. Quod autem rationes motiuæ vtriusque affectus essent diuersæ, parum referebat ad earum concordiam. Nam cum semper hi affectus discrepent rationibus motiuis atque formalibus, sequeretur eos semper & vbique posse simul cohærere, si sola diuersitas motiui ad eorum concordiam satis esset. Quare non potest negari; quin duo contraria voluntati Christi insederint, si dolor & tristitia de eadem re, occuparunt eam simul. Imò experientia docet, tristitiam & gaudium de diuersis, excludere sese ab eadem voluntate. Nam suauitas illa quam infert gaudium, respicit amatorem tristitiæ, eúmque libuit vndecunque exurgat: vt propterea qui amaro sunt corde; captent solatia ex aliis obiectis, nec tantùm ex aliis eiusdem obiecti rationibus.

Quod igitur ad dissoluendam hanc difficultatem ex actuum contrarietate Christi voluntatem infessura, commodum videretur voluntati Christi gaudium beatificum adimere per tempus passionis; haud grauatè Canus in hanc partem concessit; & secuti sunt quos retuli. Sicut ob eamdem difficultatem, alij supra adducti, negarunt voluntati Christi superiori tristitiam. Addi potest argumentum quod sibi obijcit Scotus, ex pugnantibus cordis motibus quos summa delectatio & gaudium cordi inferrent, si simul occuparent voluntatem. Itaque cum Christus alterutro aspectu in voluntate spoliandus sit eam ob causam, nec possit remoueri tristitia, remouendum esset gaudium.

Rejcitur

Reijciuntur.

250. Mihi negatio illa gaudij beatifici Christi per tempus passionis, incommoda videtur, & visa etiam est plerisque recentioribus, qui iuuenilibus Cani studiis non sunt delectati. In his sunt Suarez t.1.3.p.d.18. sect.3.Vasq.3.p.d.76.num.26.Ragusa disp.84.Becanus tract.de incarn.c.12.q.7.Iustinianus 1. Petri 4.v.1.n.4. & complures alij, quorum nonnulli Canum hac in parte damnant temeritatis, vt refert Ragusa qui adducta & reiecta quorundam aduersus Canum argumentatione ex quibusdam scripturis & Patribus gaudium Christi in adeunda cruce prodentibus, quia rem non agunt de gaudio beatifico quod Canus tollit; aliter abigit Canum, nimirum ex eo quod ex natura rei gaudium separari nequeat à visione beatifica. Nam gaudium est quies appetitus in bono habito: qui appetitus tametsi irrequietus perseueret quandiu finita duntaxat bona ei obiectantur, tamen præsente summo bono planè extinguitur, & non quiescit. Quid enim vlterius appetat qui immensitate boni potitur? Cum ergo in termino illo ac priuatione motus, iuxta D. Thomam & Theologos, sita sit ratio gaudij, non autem in actu quopiam positiuo, non potest fieri, vt gaudium præsente possessione summi boni suspendatur, non modo à voluntate, vt omnes fatentur, sed ne à Deo quidem. Sic enim maneret appetitus boni propositi, quod tamen præsens est, atque adeò appeti nequit.

Hæc & alia aduersus Canum, prædictus Autor: sed reuera inefficaciter, & admissis plerisque à vera Philosophia abhorrentibus. Falsò enim assumit, gaudium non posse separari à visione. Cum enim sint actus realiter distincti, & in diuersis potentiis reperiantur, quidni qua ex parte non connectentur essentialiter, vt visio cum gaudio, non poterunt separari diuina vi? Aptiùs contulisset gaudium cum amore; sed hos quoque actus differre realiter, & esse separabiles non mutuo, certa controuersiam esse debet. Falsò præterea affirmat idem Autor, appetitum cuius quies tribuitur gaudio, cessare & extingui præsente summo bono. Ille enim appetitus, nihil aliud est quàm voluntas, quæ certè non perit nec extinguitur præsente summo bono. Nec quies illa est aliquid priuatiuum, v.g. nuda carentia motus, sed est quies vitalis & suauiatio boni adepti; non modò summi boni, sed cuiuscumque. Quamuis enim non nisi posita summi possessione voluntas plenè quiescat, eo quod nullum aliud bonum par sit ingluuiei eius, (vt sic dicam,) siue infinitæ capacitati explendæ, tamen adepto bono quocunque, appetitus quoad illud quiescit, id est non vltra mouetur ad illud captandum, sed captato fruitur, & in eo prout bonitas illius tulerit, colliquescit. Quare argumentatio proposita, non est ad Canum repellendum idonea.

251. Aptiùs ergo Canum refellere inde possumus, quod fons gaudij fuerit in Christo indeficiens. Egregiè planè de eo Richardus Victor. l.2. de Emman.c.21. vbi tractans illud, *butyrum & mel comedet*, præfatúsque butyrum esse ex lacte, quod significat cordis dulcedinem, subdit. [Butyrum de lacte colligitur, & vera cordis exultatio de vera cordis dulcedine generatur. Quanto abundamus lacte, tanto & butyro possumus abundare. Sic & iuxta abundantiam benignitatis, erit & abundantia iucunditatis. Si cor Christi attendimus, nihil illo dulcius, nihil illo benignius, nil vsquam creaturarum, illo corde dulcius esse potuit; nil vnquam dulcius esse poterit; nullum cor, corde illo vberius exultauit. Vera cordium nostrorum exultatio, solet esse de testimonio conscientiæ. *Gloria nostra*, (inquit,) *hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Testimonium conscientiæ bonæ in nostro corde, concupiscentiæ non consentire. Testimonium conscientiæ in illo corde, nullam, concupiscentiam sentire. Quid illâ conscientiâ mundius fuit, quæ nullam concupiscentiam sensit? Quid illo corde dulcius fuit, quod nulla malitia tetigit, quod nihil fellis, nihil amaritudinis, vel habuit vel habere potuit? secundùm autem magnitudinem dulcoris, erat & in ipso magnitudo exultationis. Perpende si potes, quanta dulcedo cordis illius fuerit, quam tanta passionis acerbitas, interpolare vel attenuare non potuit.]

Accedit optimum quoque argumentum, ex eo ductum, quod beatitudo quæ ex delectatione saltem integratur, debeat esse firma & inuariabilis: ac proinde non debeamus beatitudinem Christi variabilem & instabilem dicere, præciso quandoque ab ea complemento, quod apud vulgus designatur præcipuè nomine beatitudinis. Quod si per tempus passionis beatitudo Christi truncanda est ad eum modum, idem sanè faciendum erit per totam Christi vitam: quia durante ea tota, horrida illa species cruciatuum inferendorum, eamque consequens acerbissimæ necis tristitia, Christo semper est obuersata. Quid si verò aliquis, eadem miraculosas & contra debitum factas subtractionis fingendi licentia, dicat, interdum quoque animam Christi desijsse videre Deum, vt ingens illud dispendium nostri causa subiret? Amorem verò cessasse necesse est, si cessauit gaudium supposita indistinctione reali gaudij & amoris, quam inter aduersarios tradit Valentia 1.2.d.1. quæst.4. p.1. Atque ita nihil firmum & stabile habemus de Christi beatitudine. Quare dicendum omnino videtur, Christum simul & semel, in voluntate cum gaudio beatifico tristitiam quoque immensam perpessum esse, simúlque abysso tristitiæ & gaudij, immersum fuisse.

Ad fundamenta contrarij placiti.

252. Fundamentum verò Cani, seu repugnantia eiusmodi actuum, variis modis euertitur per varios DD. vt Ragusa disp. illa 84. late refert. Breuiter dico, naturaliter quidem loquendo, duos illos affectus notabiliter intensos non posse simul vigere in eadem voluntate, eo quod vnius plenitudo, voluntatem absorbeat. Potest tamen diuina vi accidere, vt duo illi actus simul locentur in vna voluntate diuinitùs vegetata, vt dum vni impenditur, non abducatur ab altero. Non enim gaudium & tristitia habent tantam inter se inconciliabilitatem, quantam assensus & dissensus de eodem obiecto: quia assensus & dissensus ita comparantur, vt mutuo excidant rationes suas obiectiuas; vnde ne in remisso quidem possunt cohærere. At tristitia & gaudium, cum non sunt de eodem, non ita se habent, vt Durandus rectè vidit in 3.d.15.quæst.3. n.10. Itaque totum dissidium quod inter gaudium & tristitiam esse potest, inde peti necesse est, quod iuxta Aristotelem 7. Ethic.cap.vltimo, spectato naturali statu potentiæ summo gaudio præoccupatæ, necesse sit exulare ab ea tristitiam: Et è contrario voluntatem altissimæ tristitiæ infossam, non possit subire gaudium, ob finitam vim potentiæ, quæ vtrique illi actui notabiliter intenso locum non præbet. Qua ratione, damnatos meta doloris acerbitate, nullo ac ne tantillo quidem ex variis solatiolis quæ occurrere possunt gaudio diluta, torqueri rectè existimat Guilielmus Paris.3.2. de vniuerso c.4.& Vasques 1.p.d.242.n.7.& 8. Eam verò finitam vim potentiæ anteriore affectu præoccupatæ, aut vno eorum insessæ, facile est Deo roborare, & vt ad vtrumque actum simul sufficiat, patenter sustollere.

253. Quod autem de pugnantibus cordis Christi motibus sibi obijcit Sotus, in 3.d.15. non est necesse enodari recurrendo ad diuinam potentiam. Naturaliter quidem ad tristitiam voluntatis cor constringitur, & ad gaudium dilatatur: nec duo illi motus possunt simul & semel, etiam vi diuina, in eodem corde habere locum,

locum, ob accessum ad vnum terminum vi vnius motus, à quo vi alterius motus receditur : vnde si coniungerentur, oporteret simul & semel aliquid accedere & recedere ab eodem termino. Tamen nihil est quod probet, hos motus debuisse simul inferri cordi Christi, posito summo gaudio cum summa tristitia in Christi voluntate : quia motus illi cordis non consequuntur affectum voluntatis, sed tantùm affectum appetitus sensitiui, qui in Christi passione nullo gaudio perfusus est, impediente Deo redundantiam, qua connaturaliter rem spectando, perfundere debuisset appetitum sensitiuum vitali suauitate ipsi proportionata. Itaque sola constrictio ex tristitia, cor Christi premebat.

Addit Gabriel in 3.d.15.*in fine*, ex tristitia & gaudio æqualibus, non existere motus illos pugnantes, eo quod se collidant & inuicem præpediant. Sicut si opponerentur aqua & ignis viribus actiuis & restitiuis planè pares, & lignum statueretur in medio aptum æquè pati ab vtroque, nec calesieret, nec frigesieret. Similiter igitur censet Gabriel, ex gaudio & tristitia quæ ambo in Christo fuere summa, nec dilatationem nec constrictionem præternaturalem esse consecutam, altero affectu vim alterius motiuam inhibente.

Sed hæc responsio, neque necessaria est (quia prior sufficit,) nec vsurpari potest : quia duo hi affectus non possunt effectus suos inuicem excludere, reddendo subiectum incapax motus per alium affectum inuehendi, vt per se patet : nec actiuitatem mutuam præcludendo, cum neuter quicquam supponatur agere, vel in cor, vel in alterum affectum. Formaliter autem, ac per sui ipsorum communicationem, non possunt se præpedire mutuo, quia non insunt eidem subiecto immediato. Igitur vt se mutuo colliderent in causando motu cordis, necesse esset vnum affectum præoccupasse cor, eique motum sibi consentaneum impressisse. Sicque altero affectu tentante cor, interim dum viget adhuc affectus prior, & motus ei congruens perseuerat, sequeretur motuum collisio : in qua necesse esset cor discerpi & diffringi, non autem prorsus carere effectu vtriusque passionis, vt Gabriel imaginabatur. Aliter verò philosophandum est, de ligno inter æqualia actiua constituto, iuxta suppositionem Gabrielis : quæ tamen salua ligni extensione, sine qua agentia naturalia non agunt, est naturaliter impossibilis : quia propter ligni profunditatem, vna ligni pars erit necessariò vicinior igni, solá que ei applicabitur : alteri verò parti, admouebitur sola aqua. Vnde vnumquodque actiuum aget in portionem ligni cui applicabitur, non autem ambo feriabuntur. Si tamen lignum diuinitùs constitueretur indiuisibiliter extensum inter vtrumque agens, ita vt esset velut vnica superficies inter ea interiacens ; sic vtrumque agens ageret in eam superficiem absque noxa alterius, & imprimeret in eam aliquid qualitatis sibi propriæ, intra latitudinem earum compossibilem ; quæ cùm primum compleretur, vtrumque quidem agens quod fingitur fore æqualiter actiuum aliquid ageret, sed cum dispendio mutuo : non quod vnum agens tolleret effectum qui nunc primùm ab altero imprimeretur ; (Sic enim effectus ille simul poneretur, & destrueretur ;) sed quod pars effectus alieni ante producta, decuteretur, superstite noua ei superinducta, & gradualiter coniuncta in vnam totalem formam ; quæ versus imum, hoc est versus partes anteriùs vnitas periret, ob formam contrariam ei subiecto aduectam per actionem hostilem : idémque vice versa contingeret, circa alteram qualitatem agenti inimico respondentem. Qua ferè ratione philosophari cogimur in reactione.

Omnibus actualibus voluntatis Christi perfectionibus, ad viam spectantibus, consertum meritum.

254. Fuit igitur Christi voluntas subiectum omnium perfectionum actualium, cùm naturæ, tum gratiæ, tum gloriæ, quæ statum Christi hominis Dei non dedecuerunt ; cuiusmodi sunt actiones omnes non malæ. Nam de turpibus quæ apertè abhorrent à Christo, agendum erit sequenti capite, cum remouebimus à voluntate Christi defectus eam dedecentes. Nunc priusquàm progrediamur ad perfectiones voluntatis, quæ sunt actus quidam primi ad secundos actus propositos ordinati, attingenda est insignis prærogatiua moralis, perfectionum voluntatis actualium hactenus expositarum, quæ non est exigua perfectionum istiusmodi actualium perfectio ; nempe vis meritoria, quæ immediatè & per se primò in voluntatis actibus elicitis cernitur, & inde deriuatur ad imperatos ; siue ipsi voluntati, siue aliis potentiis insidentes. Quamuis autem in nobis omnes actus voluntatis non potiantur hac prærogatiua, eo quod non cernantur in omnibus conditiones ad meriti fundationem idoneæ : (plerique enim sunt merè naturales, & independentes à libertate, ac indifferentes : qui omnes actus inidonei sunt, vt eis implantetur meritum :) Tamen in Christo omnes actus voluntatis pertinentes ad viam, meritorij fuerunt : quia nullus eorum fuit indeliberatus, vel extortus, sed omnes fuerunt liberi & à ratione indicti iuxta illud S. Bernardi serm. 4. de Ascens. [In nostra vita, multa quantum in nobis est, videmur agere casu, multa necessitate. Sed Christus Dei virtus & Dei sapientia, neutri potuit subiacere. Quæ enim Dei virtutem necessitas cogeret Dei sapientia casu ? Omnia proinde quæcumque locutus est, quæcumque operatus est, quæcumque passus est, ne dubites fuisse voluntaria, plena Sacramentorum, plena salutis. Hæc scientes, si quid aliquando eorum quæ de Christo sunt, in nostram scientiam venire contingat, non sic audiendum est tamquam si inuentitium quidpiam proferamus, sed tamquam id quod etiam priusquàm causa sciretur, constaret non sine causa fuisse. Sicut enim qui scribit, certis rationibus collocat vniuersa, ita quæ à Deo sunt, ordinata sunt, maximéque ea quæ præsens in carne est operata maiestas.] Omnia inquam Christi opera libertate præfulserunt ideóque meritoria fuerunt ; vel si aliqui actus Christi, ad naturalium causarum admorionem ob sympathiam cum potentiis inferioribus naturaliter extendebantur à voluntate, tamen eatenus liberi erant, quatenus liberè non impediebantur, cum possent impediri ne exurgerent, atque adeò acceptabantur in ordine ad Dei gloriam & salutem nostram. Neque enim Christus merè sinebat se agi ab obiectis, quod ad libertatem actuum naturaliter excitatorum, nisi fuisset satis, eósque reliquisset infrugiferos : sed actu positiuo admittebat, & ad Deum referebat impressionem naturaliter ab obiecto factam, atque adeò etiam actus inde progerminantes ; quo ipso erant sufficienter liberi ad fundandum meritum, & supernaturali honestate, quæ item ad meritum exigitur, conuestiebantur, interuenu actus extrinseci eos imperantis : id est acceptantis ipsorum non impeditionem, atque adeò etiam actuum positionem.

255. Imo non desunt, qui opera Christi etiamsi merè naturalia, atque adeò per extrinsecum imperium nullatenus euecta ad finem supernaturalem, pronuncient fuisse meritoria præmij supernaturalis, ob infinitam dignitatem personæ à qua eliciebantur. Eam quippe honestationem, censent sufficere ad meritum supernaturale fundandum in naturali opere, quamuis non fiat ex speciali motione Spiritu sancti, nec ad finem supernaturalem

turalem referatur. Putant enim has conditiones in puris creaturis requiri, quia earum gratia non se habet antecedenter ad naturalia opera quæ eliciunt: In Christo autem censent tales conditiones non desiderari, eo quod suppleantur per conditionem personæ infinitè dignæ; ita vt per eam abundè ordinentur ad supernaturalem finem, quamuis ex se aut imperium extrinsecum, eò non tendant. Ita Præpositus 3.p.q.7.num.57. Suarez t.1.3.p.d.39. sect.2. *ad finem*. Pesantius 3. p.q. 19.art.3.disp.1.conclus.4. quibus subscribere videtur Bonac.disp.2.de Incarn.q.12.p.3. num.6.

Hanc tamen sententiam non admitto, quia ex ea sequeretur, opera merè naturalia puratum creaturarum sanctitate collucentium, esse supernaturaliter (tametsi finitè) meritoria, quod passim reijcitur. Id porrò sequi, demonstratur, quia gratia sanctificans est forma iustis interna, quæ ad opera eorum saltem posteriùs tempore elicita, æquè antecedenter se habet, ac vnio hypostatica in Christo ad operationes Christi naturales. In actiones siquidem Christi naturales, vnio hypostatica & diuina Verbi suppositalitas, nullum physicum influxum habuit, sed dumtaxat moralem, quod omnes Christi actiones infinita dignitate perfundebantur, etiam quæ ex se liberæ non essent, vt vegetatiuæ. Similiter autem gratia sanctificans perfundit aliqua dignitate extrinseca, (tametsi finita,) operationes hominis iusti, saltem liberas. Totúmque discrimen est, quod persona Christi, quia est infinitè digna, imbuebat actus Christi dignitate infinita: gratia verò sanctificans puri hominis, cum finita sit, non potest actus eius dignitate extrinseca perfundere, nisi ad certam mensuram. Cum ergo non obstante hoc valore extrinseco operum naturalium hominis iusti, negent omnes opera illa, nisi subuehantur per extrinsecum imperium, esse supernaturaliter meritoria; idem in Christo videtur tuendum. Sed benè habet quod imperium illud non defuit Christo, vnde subiectio quorumuis eius operum ad supernaturalem finem & ordinem est consecuta. Reliquæ autem conditiones ad meritum necessariæ, siue ex parte operum, siue ex parte operantis, siue ex parte Dei cui exhibetur meritum, manifestè concurrunt ad omnes prædictos actus voluntatis Christi, æquè ac ad nostros meriti feraces.

Meritum actuum voluntatis Christi, non nisi in actibus viæ, & per viam

256 Restrinxi tamen me, ad actus voluntatis Christi pertinentes ad viam. Valet enim de Christo, quod ipsemet ad se extendit. *Venit nox, quando nemo potest operari*. Hoc verò quid sit accipe ex Origene hom.3.in Psal.36. [Dominus & Saluator ait, *veniet nox quando nemo potest operari*; & hoc dicit de illo tempore quod erit post hoc seculum, tempore quo vnusquisque pro malis suis recipiet pœnas. Tunc ergo dicit, noctem illam futuram, cum iam nemo potest operari aliquid: sed vnusquisque tunc pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est? Quum ergo nox fuerit, nemo operatur. In illo tempore malo; quum peccatores suppliciis affligantur, erit sine dubio fames his qui nullos fructus boni operis collegerunt. In illo autem famis tempore, saturabuntur iusti, ex fructibus scilicet iustitiæ suæ. Sicut enim in deserto sex diebus colligebant manna, in sexta autem die non vnius diei modium, sed quantum sufficeret in crastinum colligebant, & vnusquisque edebat in die sabbati, quæ collegerat in die sexta: Ita etiam nunc velut sexta quædam dies putanda est, Domini nostri Iesu Christi aduentus, & tempus hoc dispensationis eius, quam passione sua hoc in seculo procurauit. Et idcirco dum in die sexta sumus, colligamus manna dupliciter, vt sufficere nobis possit, dum aduenerit vera Sabbati obseruatio populi Dei. Si enim non collegerimus duplices cibos, qui nobis & in præsenti seculo sufficiant, & in futuro; in diebus famis non saturabimur.] Extra viam ergo, cessat omne meritum.

Id quod rursus confirmo ex Augustino 17. Ciuit. cap. 4. qui tractans illud *facere iudicium & iustitiam in medio terræ*. Monstrat in primis, facere iustitiam, esse rectè viuere. Tum addit. [Facere iudicium & iustitiam, ex Deo est. Sed quid est *in medio terræ?* Neque enim non debent facere Iudicium, & iustitiam, qui habitant in extremis terræ. Quis hoc dixerit? Cur ergo additum est, *in medio terræ?* Quod si non adderetur, & tantummodo diceret, *facere Iudicium & Iustitiam*, magis hoc præceptum ad vtrosque homines pertineret, & mediterraneos, & maritimos. Sed ne quisquam putaret, post finem vitæ quæ in hoc agitur corpore, superesse tempus Iudicium Iustitiámque faciendi, quam cum esset in carne non fecit, & sic diuinum euadi posse Iudicium; *in medio terræ* mihi videtur dictum, cum quisque viuit in corpore. In hac quippe vita, suam terram quisque circumfert, quam mortiente homine recipit terra communis, resurgenti vtique redditura. Proinde *in medio terræ*, id est cum anima nostra isto terreno claudatur corpore, faciendum est iudicium & iustitia, quod nobis prosit in posterum, quando recipiet quisque secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum siue malum. Per *corpus* quippe ibi dixit Apostolus, per tempus quo vixit in corpore. Non enim si quis maligna mente, atque impia cogitatione, blasphemet; neque id vllis membris corporis operetur, ideò non erit reus, quia id non motu corporis gessit, cum hoc per illud tempus gesserit quo gessit & corpus. Isto modo congruenter intelligi etiam illud potest quod in psalmo legitur: *Deus autem rex noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ*; Vt Dominus Iesus accipiatur Deus noster qui est ante secula, qui per ipsum facta sunt secula; operatus est salutem nostram in medio terræ, cum Verbum caro factum est, & terreno habitauit in corpore.] Idem habet tract.44. in Ioan.

257. Præclarè idem tradit S. Ambros. serm.43. de temp. *sub finem*, & insigniter quoque his verbis S. Hilarius in Psal.51. *sub finem*, quæ placet notare, contra nouelliam cuiusdam de libertate sententiam. [Operationem iustitiæ voluntatem in tantum misericordia Dei muneratur, vt miserans æternitatis quoque suæ, iustum quemque tribuat esse participem. Idcirco in seculum & in seculum seculi, misericordiæ spes est: Sed confessio tantum in seculum, non etiam in seculum seculi. Non enim confessio peccatorum, nisi in huius seculi tempore est: dum voluntati suæ vnusquisque permissus est, & per vitæ licentiam habet confessionis arbitrium. Decedentes namque de vita, simul & de iure decedimus voluntatis: Tunc enim ex merito præteritæ voluntatis, lex iam constituta, aut quietis aut pœnæ excedentium ex corpore suscipit voluntatem: cuius temporis non iam liberam sed necessariam voluntatem, ostendit Propheta, dicens: *Non est mihi in diebus illis voluntas*. Cessante enim voluntatis libertate, etiam voluntatis, si quæ erit, cessabit effectus. Transire namque ad Abraham volens dives, chaos medio non finitur: cum tamen per libertatem voluntatis in Abrahæ sinibus esse potuisset. Intercluſa est ergo libertas voluntatis, quia confessio nulla sit mortuis, secundum id quod dictum est; *in inferno autem quis confitebitur tibi?* Sperans ergo Propheta misericordiam in seculum & in seculum seculi, confiretur tantùm in seculo: temporalia confessionis officia seculi tempore gerens; spem verò æternam seculorum æternitate protendens.] Hesychius in cap.25. Leuit. *initio*, pulchrè omnino & fusè idipsum prosequitur.

Reiecti

Reiecti, qui amorem Christi beatificum, dixere meritorium.

258. Itaque neque actum amoris beatificum, neque vllum actum voluntatis, elicitum à Christo extra viam constituto, admitto esse meritorium. Amori beatifico Christi, præter Moncæum iam supra reiectum, vim meritoriam conseruerunt Aluares 3.p.d.45. & Rada in 3.contron.12.art.1.conclus.3.& videtur fuisse sententia S.Thomæ, vt notat Capreolus in 3.d.18. Nam S.Doctor ea distinctione q.1. art.2.ad 1. ait, dilectionem Christi beatificam, fuisse meritoriam gloriæ corporis. Et quæst.29 de verit. art.6. ad 6. ait Christum eadem charitate actuali cum viator esset, fruitum esse Deo, & meruisse sui corporis gloriam. Addit Aluares rationem, quia meritum principaliter consistit in actu charitatis vt terminatur ad Deum; vnde charitas non est radix merendi quatenus respicit creaturas, sed quatenus immediatè ad Deum terminatur. Atqui in Christo fuit meritum perfectissimum. Meruit igitur per actum charitatis, prout terminatum ad Deum immediatè. Non fuit autem in anima Christi alius supernaturalis actus charitatis in Deum, quàm beatificus; alioqui accidentia solo numero discrepantia fuissent multiplicata in eadem voluntate. Igitur ipsa Dei dilectio beatifica, fuit in Christo meritoria. Bonitas namque diuina prout actui amoris beatifico obiecta, etiamsi secundùm se & absolutè diligatur necessariò, & eatenus amor beatificus non sit meritorius; tamen sumpta prout in actuali exercitio est ratio formalis diligendi creaturas, amatur liberè, eodemmet illo actu quo diligitur necessariò; quia nihil vetat, eundem actum respectu eiusdem obiecti secundùm diuersas rationes spectati, esse absolutè necessarium & liberum, vt videmus in amore increato; qui idemmet prout Deum respicit, est summè necessarius, prout autem respicit creaturas, est planè liber.

Sententia contraria, quæ amori beatifico Christi viatoris meritum abrogat, mihi videtur verissima. Tradunt eam quotquot amorem Christi infusum à beatifico & distinctum, & scientiâ infusâ regulatum agnoscunt: ei quippe amori in Deum tribuunt libertatem & meritum, non autem beatifico. Ita Coninc disp.29. de actibus supernat. dub.2.à num.28. & ante ea Sotus, Medina, Caietanus, Ferrariensis, & alij superius adducti stabiliendo amorem infusum, seiunctum à beatifico. Quibus suffragari videtur S.Thomas 3.p.quæst.19. art.3.ad 1. vbi diserte ait, Christum non meruisse per charitatem, (vtique actualem,) prout erat charitas comprehensoris siue beatifica, sed prout erat charitas viatoris, hoc est respondens scientiæ infusæ. Quo loco D.Thomas, non obscurè corrigit, quæ aliâ de amore beatifico Christi, vt meritoria ornato, tradiderat. Ratio ineluctabilis pro hac sententia esse videtur, quod impossibile sit, eundem actum limitatum & essentialiter finitum, esse simul necessarium & liberum. Nam in Deo, ob illimitationem & infinitatem essentialem, conditiones illæ concurrunt, æquè ac aliæ quæ in creaturis non cohærent: vt quod idem sit relatiuum & absolutum, idem cognitio & volitio. At actus creatus, cum sit finitus essentialiter, non potest æquiualere pluribus actibus pugnantes illas rationes admittentibus. Cum igitur amor Christi beatificus, sit actus necessarius, eo quod reguletur per scientiam quæ exhibet Deum vt bonum summum absque indifferentia libertatem fundante, planè efficitur eum non posse simul esse liberum: non modò respectu Dei qui ei non proponitur cum indifferentia obiectiua, sed neque respectu creaturarum: quia prout connexæ cum Deo clarè viso, earumque amorem postulante, amantur necessariò, atque adeò amor ad eas propter Deum terminatus, non est meritorius: prout verò possunt obiici vt connexæ cum Deo, non amantur amore beatifico, qui fixus & inuariabilis esse debet; sed alio amore distincto, à nobis prorsus dependente. Nam quod dici posset, amorem beatificum extendi ab obiecta secundaria per modificationem liberam; neque ab aduersarijs affirmatur, neque satis congruit cum ea independentia à libero hominis arbitrio quæ videtur agnoscenda omni ex parte in actu beatifico; quippe habente rationem præmij respectu actuum liberorum; ac proinde oriundo à Deo solo, independenter à nobis liberè operantibus.

259. Argumentum ex Aluare propositum, labat vndecunque. Nam quod toties repetit hic Autor, actum charitatis non esse meritorium nisi quatenus terminatur ad Deum, falsò planè dicitur: Siue sensus sit, solum actum erga Deum à charitate elicitum, esse meritorium gratiæ & gloriæ, quod censuit Bannes 2.2.q.24. art.6. dub.5. latissimè reiectus à Suare relect. de reuisse merit.d.2.sect.1.& seq.& l.12.de gratia c.8. siue sensus, sit actum quemcumque meritorium debere saltem imperari à charitate in Deum, quod censuit Almainus in 3.d.18. *sub initium*, & Bellarm.l.5.de iustific.c.15. Mihi enim indubitatum est, & actum charitatis prout tendit in proximum, & actus virtutum quarumcunque infusarum liberè profusos, aut imperatos absque interuentu charitatis actualis, esse meritorios gratiæ & gloriæ essentialis; vt fert eorum origo à principio infuso, ratione cuius per se & suapte natura tendunt in Deum Autorem gratiæ & finem supernaturalem; etiamsi non habeant Deum pro termino immediato: quod aduersarius haud dubio Bannem secutus, existimat esse necessarium ad meritum: ita vt absque tali ordine ad Deum, planè exultet meritum, vt hic sæpè repetit absolutè & sine restrictione vlla, quamuis semel adhibuerit limitationem, quum dixit, principaliter meritum consistere in actu charitatis, prout ad Deum terminato: sub qua limitatione, proposito vera est, sed non quadrat instituto aduersarij: qui ex eo quod debeat Christo concedi verum meritum, idque locum non habeat nisi in actu charitatis immediatè ad Deum terminato, contendit inferre, actum charitatis beatificum, (quem supponit vnicum in Christo esse charitatis actum,) fuisse reuera meritorium in Christo viatore. Quare limitatio illa semel adhibita, non videtur artificio. Mens enim aduersarij perspicuè fert, actum meritorium debere esse actum charitatis in Deum: quod (vt dixi, falsum est. Vnde maior argumenti ex aduersario propositi, falsa est. Sed & minor, qua negat alium in Christo fuisse actum charitatis in Deum, distinctum à beatifico, reiecta latè est superiùs. Atque ita moles tota argumentationis concidit, fixumque manet quod asseruimus; solos actus Christi pertinentes ad viam, fuisse meritorios.

Mors Christi, vulnus lateris, resurrectio, an absque merito.

260. Ex eodem porrò principio, statuendum est, nullos alios Christi actus quos extra viam elicuit, fuisse meritorios: ita vt cum vita finiatur extrinsecè in puncto mortis, ipsúmque mortis momentum non vltra pertineat ad viam, sed sit ei externum; nulla planè Christi actio in momento mortis aut postmodùm elicita, fuerit meritoria.

Videbimur reclamare, innumeris Scripturis, quæ meritum Christi pro nobis, tribuunt morti Christi, quæ sanè non obtigit Christo viatori. Vnde Petrus Cluniac.ad 5. articulum Petrobusianorum, sic scribit: Ostensum est igitur, viuentis Domini bona mortuis profuisse. Sed ad supplementum omnium demonstretur, mortui insuper bona viuentibus potuisse prodesse.

Ad

Ad quod non expectata responsione mea, totus orbis terrarum conclamat, vociferans se bono mortis Domini, à morte æterna ereptum, saluti redditum, vitæ perpetuæ restitutum. Hoc duodecim Apostoli, hoc septuaginta duo discipuli, hoc quingenti fratres, quibus simul resurgens apparuit, hoc innumera multitudo credentium vel non credentium, qui dum ipse temporaliter carne mortuus esset, ipsi etiam temporaliter in carne viuebant; hoc, inquam, isti omnes attestantur: quos, (vt dixi,) in corpore mortali viuentes, in corpore mortali eodem tempore mortuus saluauit, & ipsis viuentibus bona mortis suæ profuisse monstrauit. Quæ cum ita sint, nullo sani capitis, vt æstimo, reclamante, bona viuentis Domini viuis, mortui mortuis, viui mortuis, mortui viuis profuisse, prohorum est.] Constare igitur videtur, mortem Christi quæ verè viam eius consecuta est, fuisse meritoriam quod diserte admittit Card. Vigerius libro de instrumentis Dominicæ Passionis, Tract. 4. c. 5. & 6.

261. Item vulnus inflictum Christo post mortem, fuit meritorium, quod latissimè probat Honofrius Menesca in Apologetica disputatione de vulnere lateris Christi à cap. 6 ad 5. adeoque certum id habuit Daniel Malonius 2d cap. 10. Palæoti de sacra sindone tom. 9. vt scribat in hunc modum. [Absit hoc longè à fidelium mentibus, vt vulnus quod pro nobis Christus suscepit, quod nobilissimam corporis partem perculit, quo salutem nostram Christus est operatus, quo Ecclesiam consecrauit, quo virtutem contulit Sacramentis, meritorium non extitisse suspicetur. Tanti enim meriti fuit, vt meritò Ecclesia in ordinatione Acolythorum canat, Domine S. Pater Omnipotens æterne Deus, qui Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum gloriosissimæ crucis vexillo affigi, atque sanguinem & aquam è latere illius pro salute humani generis effluere voluisti.] Accedunt testimonia Patrum, quibus sanguis de latere transfixo eductus post Christi mortem, dicitur fuisse pretium nostrum, ac redemptio, & lauisse peccata nostra, vnde illud vulnus *saluberrimum* dicitur. Ita S. Ambrosius l. de bened. Patriarch. c. 4. Et in Psal. 40. ait, Christum latere vulneratum, vitam prodiisse ex vulnere. Et fragrantissimè serm. 3. in Psalm. 118. ad v. 1. verbis illis. [*Nardus Cypri, consobrinus meus in vineis Engaddi.* Si locum quærimus, regionis cuiusdã quæ in Iudæa est, locus sic dicitur, in quo opobalsamum gignitur. Si interpretationem, *tentatio* Latinè significatur. In illis ergo vineis, lignum est, quod si quis compungat, vnguentum emittit. Hic fructus est ligni. Si non incidatur lignum, non ita fragrat & redolet: cum autem compunctum fuerit artificis manu, tunc lachrymam distillat: Sicut & Christus in illo tentationis ligno crucifixus, illachrymabat populũ, vt peccata nostra dilueret, & de visceribus misericordiæ suæ fundebat vnguentum, dicens; *pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Tunc ergo in ligno compunctus est lancea, & exiuit de eo sanguis, & aqua, omni vnguento suauior, accepta Deo hostia, per totum mundum, odorem sanctificationis effundens: & quasi balsamum ex arbore, sic virtus exibat è corpore. Vnde ait, *sentio virtutem exisse de me.* Inde opobalsamum expressiùs dicitur, eo quod compunctione ligni, balsamum per cauernam punctionis erumpit. Compunctus igitur Iesus, odorem remissionis peccatorum, & redemptionis effundit. Nam & constrictus erat, verbum cum esset, homo factus: & pauper factus, cum dives esset, vt nos illius inopia ditaremur. Potens erat, & despiciendum se præbuit, ita vt Herodes spernere eum, & illuderet ei. Terram mouebat, & hærebat in ligno. Cælum obducebat tenebris, mundum crucifigebat, & crucifixus erat: Inclinabat caput, & exibat Verbum: Exinanitus erat, & replebat omnia. Descendit Deus, ascendit homo: Verbum caro factum est, vt caro sibi solium in Dei dextera vindicaret, vulnus inflictum erat, & fluebat vnguentum: carabæus audiebatur, & Deus agnoscebatur.]

262. Guerricus Abbas, pijssime hortatus fidelem animam, vt [illegible] condatur in fossa humo, iuxta Prophetæ mon[illegible], hoc est in Christi corpore transfixo, hæc no[illegible]atim de latere habet ser. 4. in Ramis palm. [Non ad ipsum tantùm, sed in ipsum fuge. In foramina petræ ingredere, in fossa humo abscondere, in ipsis manibus foratis, in fosso latere teipsum reconde. Vulnus enim in latere Christi quid nisi ostium in latere arcæ, saluandis à facie diluuij? Illud tamen figura, istud autem veritas, vbi non modò seruatur vita mortalis, sed recuperatur immortalis. Ideò quippe latus suum pius & misericors aperuit, vt cruor te vulneris viuificet, calor corporis refocillet, Spiritus cordis quasi patenti & libero meatu aspiret. Ibi tutò latebis, donec transeat iniquitas: ibi nequaquam algebis, eo quòd in visceribus Christi non frigescat charitas, ibi delicijs affluues, ibi gaudijs superefflues: vel tũc demum cum à vita capitis, tua & omnium membrorum corporis eius, absorpta fuerit mortalitas.] Quod de lateris vulnere, expresso per arcæ ostium dixit Guerricus, habet item Prosper 1. p. de promiss. 7. nostrum inde pretium, & Ecclesiam processisse demonstrans. Et pulchrè eandem allegoriam prosequitur Card. Vigerius l. de instrum. Dom. Passionis Tract. 4. cap. 10. De eiusdem vulneris fructibus, & nostra ex eo eductione, Egregiè Rupertus l. 2. de operib. Spiritus sancti c. 19. [Quemadmodum illi veteri Adæ dormienti, costa de latere subducta, & in coniugem illi ædificata vel formata est, vt posteritas propagaretur; sic isti nouo Adæ iam in morte separato, de patefacto eius latere, sanguinis & aquæ Sacramentum productum est, & exinde statim Ecclesia reformata, de qua multi per orbem terrarum filij nascerentur. Nam quod optimè nouit, & nosse debet fides Christiana, statim vniuersa priscorum electorum, quantacunque ab origine mundi collecta fuerat, apud inferos redemptionem suam expectans illo sanguine & illa aqua emundata, regenerata atque huic viro copulata est: & exinde quot singulatim de cunctis gentibus baptizantur, tot filij de isto viro, & de ista eius coniuge nascuntur.] Et hîc cerni tres testes in terra de quibus Ioannes, spiritum, aquam, & sanguinẽ, latè prosequitur idem Rupertus l. 3. eiusdem operis c. 4. & 8. & 11. ac 12. & lib. 2. cap. 13.

Concinnissimè Chrysost. in Psal. 14. *initio*, inducens Danielem colloquentem Deo. [Tabernaculum tuum, regale in mundo, tanquam in agro, video Ecclesiam. Sed quoniam magno pretio acquisiuisti tabernaculum (pretiosum enim tuum dedisti sanguinem, & accepisti tabernaculum;) & apertò latere, (quod est theca eius, quod est reconditum marsupium diuinitatis, arca sanctificationis) & lanceæ tamquam clauæ in arcã iniecta: iniecta autẽ, non vt qui te improbè gereres, sed qui concederes ac permitteres, dedisti pretium ex paterno thesauro.] Et homil. de animatione Adami. [Immisit somnum in Adam, & tunc latus accepit. Ergo quoniam ex eo latere transgressionis occasio futura erat, & mulier ipsi Adam mortem inuexit, Saluator noster volens plagæ mederi, lateri latus opponit, & in cruce latus lanceæ obiicit, vt vnde manarat vulnus, inde salus oriretur. *Exiuit sanguis, & aqua.* Intellige mysteriũ, honora dispensatorem, specta miraculum. Nam quia illi adam posteaquam sopitus est, latus detractum fuit, (non enim à vigilante latus ademit,) Saluatori item haud vigilanti latus traiectum, sed post somnum corporis, latus militi dedit.]

S. Gregorius in Antiphonario, feria 6. in Parascene, [Aperto militis lancea latere crucifixi Domini, exiuit sanguis & aqua in redemptionem Saultis nostræ. O admirabile pretium, cuius pondere captiuitas redempta est mundi, Tartarea confracta sunt claustra infer-

ni, aperta est nobis Ianua regni.] Similia de fructu in nos derivato è vulnere illo lateris Christi S. Athanasius serm. in Euang. de passione & Cruce Domini, S. Augustinus tract. 120. in Ioan. & S. Bernardus serm. 2. in Octaua Paschæ.

Cum igitur vulnus lateris sic Christo infixum, cum iam esset extra viam, (damnatus enim est in Conc. Viennensi error asserentium inflictum fuisse Christo etiam nunc viuo quod Petro Ioanni tribuit Guido Carmelita tract. de Petri Ioannis erroribus toto cap. 3.) immeritò videmur arctasse meritum Christi, ad tempus quo inter nos vixit passibilis. Denique Christi resurrectio, fuit actio eius extra viam iam constituti: & tamen eam actionem fuisse nobis meritoriam, apertè videtur tradere Apostolus Rom. 4. verbis illis, *resurrexit propter iustificationem nostram*, quibus Cornelius, vim meritoriam actionis animæ Christi corpus suum suscitantis, expressam significat.

Resolutio negans.

263. Hæc tamen non me dimouent de sententia. Nam Christi mors, dicitur nobis meritoria prout erat in fieri, non autem in facto esse; vt loquitur D. Thomas 3. p. q. 50. art. 6. *ad primum*; quod perinde est ac si diceretur, passionem Christi, & cruciatus quibus mors Christo illata est, meruisse nostram redemptionem: quamuis ipsa mors, quæ obitur in instanti extrinseco vitæ, atque adeò viæ, meritoria non fuerit.

Similiter vulnus Christo mortuo inflictum, nego fuisse meritorium. Quod copiosè confirmat Cardin. Vigerius l. de instrum. Domin. passionis cap. 6. & 7. Acceptatio quidem, qua Christus etiamnum viuens admittere voluit hanc pectoris sui transfixionem, fuit meritoria: non tamen ipsum vulnus, eiusve perpessio; quia neque fuit Christo libera cum iam obijsset & anima abesset à corpore, nec fuit illata homini in statu merendi constituto. Et ita rectè Abulensis in cap. 13. Geneseos q. 352. & parad. 2. cap. 33. ac Vasques 3. p. d. 76. cap. 2. quos refert Collius l. 5. de sang. Christi disp. vltima cap. 1. & refellit c. 3. sed ita vt idem planè cum illis sentiat. Contendit enim hoc vulnus Christi fuisse meritorium quod illi inficiantur: addit verò non fuisse meritorium tunc cum reipsa inflictum est, sed quando est acceptatum à Christo viuente, & præscientè esse infligendum. Quod est relabi in sententiam eorum quos refellit. Nam si vulnus lanceæ non fuit meritorium quando reipsa est inflictum, ergo fuit meritorium quando non fuit. Si autem hoc, ludicrum & apertè absurdum est, efficitur solam eius infligendi acceptationem fuisse meritoriam, non autem ipsam vulneris exceptionem; quæ nullomodo fuit meritoria formaliter, sed obiectiuè tantùm, vt rectè affirmant Abulensis, & Gabriel Vasques. Magis consequenter Malonius loco allegato, hoc vulnus videtur velle fuisse meritorium cum est inflictum; quia etiamsi non esset tunc actu liberum, tamen præcesserat acceptatio libera, ratione cuius hic effectus poterat libertatem participare; æquè ac peccata quæ quis in somno vel ebrietate admittit, si durante vsu rationis præuisa sint & acceptata, sunt vera peccata, & vitio vertuntur, plectunturque. Verùm quamuis supposito quod quis velit tueri vulnus ipsum lanceæ fuisse meritorium, ita loquendum sit, propterea que dixerim Malonium magis consequenter loqui, quàm Collium, qui vulnus lanceæ voluit fuisse meritoriam antequàm infligeretur. Tamen fundamentum quo hic loquendi modus nititur, euersum est tractando moralitatem actuum furiosi & ebrij. Sicut enim suo loco ostensum est, actus illos cum exercentur, quantumuis præsciti ac acceptati fuerint, nullomodo esse in se formaliter liberos & meritorios, sed tantùm in causa: ita de merito huius vulneris Christo mortuo illati, est sentiendum: quamuis Patres interdum, sanguinem Christi qui per hoc vulnus effluxit, vocent pretium nostrum, quia erat portio massæ sanguinis, qui nobis in littum cessit, & ablutionem nostram expressit.

264. In sensu quem proposuimus & admisimus, accipiendum est quod plerique Patres tradunt, Sacramenta fluxisse ex Christi latere. Ita D. Augustinus l. 2. de Symbol. ad Catech. cap. 6. SS. Cyrillus & Chrysostomus in cap. 19. Ioan. ad illud, *exiuit sanguis & aqua*, & alij ad eadem verba. Minùs enim commodè alij, censuerunt Sacramenta accepisse virtutem ex vulnere lateris Christi, quia passio Christi fuit totaliter consummata in illa postrema totius sanguinis Christi effusione. Nec commodiùs alij, referunt illud dictum Patrum, ad hoc quod effluxus aquæ & sanguinis è Christi latere, fuerit exemplaris causa Sacramentorum nostrorum. Aut ad hoc; quod sanguis ille erat pretium nostrum vel ad hoc, quod effluxus ille fuerit figura duorum præcipuorum Sacramentorum, Baptismi scilicet, & Eucharistiæ, quæ postrema expositio placuit. Sebastiano Oxomensi 3. p. q. 62. §. 21. & Valentiæ tomo 4. disp. 3. q. 3. p. 1. & Sayro lib. 5. de Sacram. c. 6. q. 3. num. 9. Non inquam adeò commodæ videntur hæ interpretationes sententiæ Patrum propositæ. Nam Christi passio prout meritoria, non fuit consummata in lateris vulnere, quod mortem Christi est subsecutum. Neque item Christi sanguis prout pretium nostrum, ad redemptionem nostram conducens formaliter, spectandum est quatenus effusum post Christi mortem. Quod autem effluxus aquæ & sanguinis è latere, fuerit exemplar vel figura Sacramentorum, nihil refert ad intelligendum quod Patres affirmant, Sacramenta hausisse vim suam è Christi latere perfosso, Itaque dicendum videtur, idcirco Sacramenta dici hausisse vim suam è lateris Christi vulnere, quia illud vulnus fuit mortis h risti appendix, præuisa & acceptata à Christo superstite, atque adeò cum obiectiuè fuerit meritorium, & se habuerit vt clausula totius Christi passionis à qua Sacramentorum virtus manauit, non malè ei tribuitur virtus Sacramentorum. Ita Soto in 4. d. 2. q. 1. *ad vltimum* & Med. 3. p. q. 50. art. 6. Malo ita benignè Patres in hac parte exponere, quàm simpliciter repudiare, quod fecisse videtur Vigerius Cardin. in Decachordo Chorda 7. cap. 147. *in fine*.

265. Quod porrò de merito diximus, negantes illud vulneri lateris Christi, æquè dicendum est de satisfactione, contra Vegam lib. 7. in Conc. cap. 18, qui censuit plagam illam fuisse satisfactoriam, etiamsi non meritoriam. Sicut animæ in purgatorio, post mortem, sunt incapaces meriti, non tamen satisfactionis. Sed negandum est animas purgatorij satisfacere cum tantùm satispatiantur. Præterquàm quod est magna disparitas inter animam perpessionis capacem cum sensu doloris, & corporis Christi anima & sensu doloris planè destituti.

Tandem resurrectio Christi, non fuit meritoria efficienter, nec id voluit Apostolus, cum dixit Christum resurrexisse *propter iustificationem nostram*. Sed sensus est quem tradit Hilarius Diaconus in eum locum. Nempe resurrexisse Christum, vt ex eius tantæ potentiæ argumento, firmaremur in fide, sicque iustificationem adipisceremur, dato præsertim post eius clarificationem Spiritu sancto, cui sanctificatio tribuitur, (quod latè prosequitur hunc locum ita enodans Anto. Petri in authen. Epistolæ ad Rom. cap. 18.) & ipso Christo rediuiuo exemplar præbente eiusdem sanctificationis, & spiritualis Anastasis, de quo Iustinian. 1. Petri 3. v. 3. num. 14. Fortassis autem simpliciùs diceremus, in his verbis *traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*, cõiunctionem illam, & non sumi copulatiuè, ita scilicet vt ex antecedentibus & subsequentibus fiant duæ enunciationes, sed sumi copulatiu,

pulatim, ita vt vnica exurgat enunnciatio. Itemque præpositionem *propter*, sumi aliter in priore membro, in quo sonat occasionem tradendi Christum, aliter in secundo, in quo designat veram causam finalem totius sententiæ ex ambobus membris integratæ? perinde ac si dictum esset; Christus occasione peccatorum nostrorum, in mortem & cladem, non perpetuam, sed resurrectione subsequente reparatam, traditus est, vt sanctificaret nos à peccatis nostris in sanguine suo.

Voluntas Christi, à primo vitæ momento, vsque ad eius clausulam meruit, consummans cum vita meritum.

266. Nihil ergo Christus extra viam meruit, sed tantùm durante via: Et quidem tota, ita vt à primo momento intrinseco vitæ ad finem vsque, seu vsque ad primum instans extrinsecum vitæ, sine interruptione meruerit. Et in primo quidem momento intrinseco meruisse Christum, est communis sententia, contra superiùs reiectam temeritatem Durandi in 3. d. 18. q. 2. qua Christi meritum ablegat ad tempus vsus rationis in pueris vulgaribus, quando phantasia in Christo potuit operari consentaneè ad rectè intelligendum. Antecedens enim non agnoscit in Christo aliam scientiam quàm beatam, quæ non potuit vsui esse ad meritum. Cum autem superiùs monstratum sit, scientiam infusam phantasiæ cooperationi nequaquam alligatam, vigusse in Christo ab initio; vniuersa hæc Durandi ratiocinatio euertitur: eamque etiam conterunt Patres, qui passim in Sermonibus de Natiuitate & Circumcisione & pueritia Saluatoris, agnoscunt incommoda quæ Christus infans perculit, fuisse nobis meritoria, & vt S. Augustinus loquitur serm. 11. de tempore, [adorant pannos infantiæ, ex quibus facta sunt emplastra nostræ.] S. item Ambrosius lib. 2. in Lucam, [Me illius (inquit) infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lachrymæ illæ delicta lauerunt.] Apostolus quoque Hebr. 10. de Christo ingrediente mundum, & hunc dicente, *ecce venio*, affirmat eum meruisse; subdens, *in qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel.*

Ex quibus verbis, sunt qui colligant vel esse de fide Christum meruisse in primo instanti; vel id adeò esse fidei proximum, vt sine periculo negari nequeat. Mihi verò quamuis inde non infirmum argumentum petitum ad firmandam communem sententiam, Magistri in 3. d. 18. & passim Scholasticorum ibidem, nec non S. Thomæ 3. p. q. 34. art. 3. affirmantium Christum meruisse in primo instanti intrinseco vitæ; cum non minùs ad merendum aptus iam tunc fuerit, quàm Angeli, quos à primo productionis instanti meruisse, peruulgata est sententia: Tamen nihil occurrit, quod illam tantam certitudinem meriti Christi iam à primo instanti intrinseco, solidè euincat. Nam si quis dicat, *Petrus domum adiens, in qua erat seruus nequam, corripuit illo & siccis*; Non est sensus, Petrū hæc præstitisse in primo instanti quo domum subijt, sed potest tota propositio vera esse, dummodò non ita multo post ab ingressu negotium perfecerit. Quidni ergo possit ad eundem modum accipi Apostolus verbis allegatis? Itaque merito Ragusa t. 2. 3. p. d. 4. rigorem censuræ à prædictis recentioribus in dissentientes intortæ, despectui habet. Nihilominus tamen admitto meritum Christi in primo instanti intrinseco; quia quamuis non possit satis euinci ex verbis prædictis Apostoli, inde tamen haberi videtur, quod ex illis verbis constet, Christum sub vitæ termino, salemque aliquanto post, meruisse; offerendo se Patri, & dicendo, *ecce venio*: nec possit assignari ratio illa, cur meritum Christi, eaque optima voluntas qua sanctificati sumus, dilationem tantisper sit passa. Prudenter ergo facturi videmur, si quod est Christo dignius, planèque difficultate vacat, ei tribuamus: vt scilicet ne prima quidem vitæ eius portio abierit infrugifera, ac sanctorum operum ordinis viæ, atque adeò etiam meriti expers.

267. Cœptum verò in eo primo momento sanctè operandi ac merendi exercitium, continuauit Christus per totam reliquam vitam; nullo planè vel tempore vel momento ad extrinsecum vsque instans quo disrupta est vitta aurea, & Christus viuere desijt, sancta quapiam operatione vacuo, atque adeò etiam merito eidem operationi implantato. Non dico Christum vnica semper interna volitione qua se primùm Patri obtulit, per totam vitam continuata, meruisse; aut alijs quidem internis volitionibus, sed quæ ad primam illam perpetuò perseuerantem comparentur vt actus imperati ad imperantem, meritum suum, iuge ac perpetuum fecisse: quod recentiores nonnullos censuisse, refert Vasquez 3 p. d. 75. cap. 4. Hoc ego non dico, quia ridiculum videtur, vel negare Christo varios actus voluntatis, vel vnum stabilem & immobilem infra amorem beatificum comminisci. Sicut enim intellectus quoad actus ordinis viæ, non erat perpetuò defixus in vna cognitione, sed nunc in hæc, nunc in illa obiecta sancta ferebatur; ita voluntas quæ intellectus ductum sequebatur, nunc hunc nunc illum virtutis actum internum, pro varietate obiectorum per scientiam infusam exhibitorum, profundebat. Vnde meritorum Christi cumulus, perpetuò & sine intermissione accessionem accipiebat; ne tempore quidem somni vacante à sancto opere & merito: quia cum scientia infusa independens esset ab operatione phantasiæ, æquè intellectus, atque adeò etiam voluntas in actum prodibant per tempus somni, ac alio quocunque.

Ita tamen varia hæc Christi merita per totam vitam continuata, concatenanda sunt cum passione, vt in hac tantùm consummatum sit integrum meritum in actu secundo, cui Deus rependere statuerat tamquam præmium, salutem nostram. Non quod primò, anteriores quilibet actus non fuerint ad merendum illud præmium sufficientes: Aut secundò, quod aliquis Christi actus nobis impensus non sit, & in redemptionis nostræ meritum non cesserit, sed aliquid aliud à redemptione distinctum, nobis meruerit: Aut tertiò, quod aliqui actus ad satisfaciendum pro peccatis & promerendam eorum abliterationem, alij autem ad dona gratiæ nobis promerenda sint à Christo destinati: Aut quartò quod anteriorum actuum aliqui ad meritum gratiæ, alij ad peccati abstersionem, mortis autem perpessio, & extremi cruciatus ad relationem cœlestis patriæ fuerint à Christo directi: Aut denique quinto, quod vnicum Christi meritum etiam in actu primo, ex omnibus eius operibus indissociabiliter contextum, sit inuehendum. (Hæc enim omnia, tametsi à varijs recentioribus in hanc rem tradita, vel non satis firma sunt, vel falsa & improbabilia, vt Vasques sigillatim vrget 3. p. d. 75. cap. 4.) sed quod varia Christi merita varijs eius operibus conserta, collimarint omnia in vnum & idem præmium salutis nostræ, ex peccatorum absterſione, & diuinorum supernaturalium munerum suppeditatione integratæ; etiam si peculiariter hoc præmium tribuatur passioni, quod Deus noluerit illud rependere anterioribus meritis, quantumuis singula in actu primo essent ad id sufficientissima, nisi hac clausula obsignarentur: quæ est aperta D. Thomæ sententia quodl. 2. art. 2. & insinuatur Hebr. 2. vbi *autor salutis nostræ*, dicitur *per passionem consummatus*. Alia in hanc rem protuli superiùs, tractans finem aduentus Christi, sub finem capitis secundi, & non pauca Sayrus lib. 5. de Sacram. cap. 6. q. 2.

Obiter, quid, & quibus, Christus meruerit.

268. His ita de Christi merito constitutis, non est quod circa obiecta volitionem Christi meritoriarum, hæream hoc loco. Num quæ Christus meruit nobis explicanda sunt inferiùs tractando titulum capitis, vbi etiam expendemus an Christus fuerit caput Angelorum, eisque meruerit. Quæ verò spectant ad merita Christi pro seipso, aut exposita sunt superiùs, aut per se perspicua videntur. Ostensum enim est Christum non meruisse sibi vnionem hypostaticam, meruisse autem sibi gratiam, & gloriam animæ, & omnia dona spiritualia primam gratiam sanctificantem consequentia, ordine naturæ. Nec quoad gloriam animæ refragantur, (vt videri in speciem posset,) verba illa S. Augustini serm. 27. ex 40. nouis. [Vnum erat crucis consortium, non erat vnum præmium. Quid dico? Das Christo præmium, qui dator est præmiorum?] Hæc inquam non aduersantur cuicunque merito gloriæ animæ Christi, sed tantum ei quo primùm Christo obtigisse gloria animæ per mortem, vt Latroni sancto obtigit, de quo ibi sermo erat. Constat enim non sic obtigisse Christo meritum gloriæ animæ, cùm à primo momento sui esse, fuerit beata. Per se verò perspicuum videtur, ex innumeris scripturis quas Bellarminus l. 5. de Christo c. 9. & 10. ac Feuard. in append. ad Castrum v. *Christus* hæresi 7. appendunt; Christum per Passionem intrasse in sui corporis gloriam, ita vt non modò remotionem impedimentorum eius meruerit, vt Scotus in 3. d. 18. q. vnica §. *hoc visò*, pronunciauit; sed etiam directè ipsam corporis gloriam meruerit.

Ex ijsdem quoque scripturis per se liquet, Christum exaltationem nominis super omne nomen, ac vt Apostolorum Princeps idcirco vocauit, *posteriores gloriæ* accepisse. Vbi duplex error cauendus est. Vnus Theodori Mopsuesteni descriptus his verbis à Leontio Byzantio l. 3. contra Nestorium & Eutich. n. 36. In crucē initium Christū agis, pro se quidem non minùs quàm pro toto mundo moriturum, tanquam non posset aliter gloriam ascensus in cœlum, & consessus ad dexteram Dei assequi, nisi per martyrium consummatus.] Hic est error longè crassissimus, cum & libertati Christi in morte subeunda aduersetur, & gloriam naturali filio debitam velit tantū esse promercalem, & tantundem sibi quantum nobis meruisse Christum asserat: qua ratione, remissionem peccatorum meruisse sibi Christum oportuisset. Quæ omnia sunt Catholico auersanda. Alter error hic quoque cauendus est Caluini qui 2. instit. c. 17. §. 6. Christum, nihil sibi promeruisse commentus est: cum tamen Apostolus tam disertè contestetur, Christum propter hoc exaltatū esse, quia passus est, ita vt humiliras quod habet D. August. tract. 104. in Ioan. claritatis meritum, claritas humilitatis præmium fuerit. Hæc cum sint per se perspicui nec nisi frigidissimis ratiunculis à Caluino appetita, non videntur operosiùs astruenda, robustiúsve firmanda. Obiter tantùm moneo, non repugnasse veritati Catholicæ de eo Christi merito S. Anselmum l. 1. cur Deus homo c. 9. cum latè concendit, exaltationē Christi, aliter illi quàm per mortem fuisse obuenturam. Hoc enim est verissimum, quia titulo filiationis naturalis, debebatur Christi omnis honor & gloria. Tantum ergo voluit S. Anselmus: hunc titulum astruere, non autem alium quem protulimus meriti titulum excludere: in quo non est diutiùs hærendum. Quare ad reliquas voluntatis Christi perfectiones pergamus, dimissis actibus eius secundis, de quibus hactenus.

Transitum ad voluntatis Christi perfectiones in actu primo. Virtutes morales, naturales in ea, ab initio.

269. Inter actus primos ijsdem actibus secundis correspondentes, alij sunt naturalis ordinis, alij supernaturalis & infusi. Naturalis ordinis sunt, virtutes illæ morales quas Philosophi agnouerunt: seu quarum honestas, non nititur regula Christiana, quia non transcendit conuenientiam cum homine vt prædito natura rationali. Has virtutes, pauci conceptis verbis Christo tribuerunt. Disertè tamen eas Christo concessit Alensis 4. p. q. 12. memb. art. 1. proferens D. Augustinum 14. Trinit. c. 9. affirmantem virtutes morales perseuerare in beatitudine, quod de virtutibus ordinis naturalis accipiendum est, quandoquidem ibi S. Augustinus cum Tullio agit, eumque impugnat ob negatam perseuerantiam illam, quam de soli virtutibus ordinis naturæ cogitasse poterat homo Ethnicus. Eodem autem iure, pro hac de Christo sententia proferri possunt omnes Scholastici qui in 3. d. 33. tribunt Beatis virtutes morales, nulla facta restrictione ad solas infusas. Et sanè virtutes morales ordinis naturalis, nihil habent aut inferunt quod Christum dedeceat, cum neque statui beatitudinis, nec vnioni hypostaticæ vlla ex parte aduersentur. Cur ergo hoc quoque decus voluntati Christi negabimus? Non est quidem actus naturalis ordinis per huiusmodi virtutes profusus, æquandus actui infuso & supernaturali: Est tamen bonus, & honestabilis per extrinsecum imperium actus infusi, sustollentis in finem sunm actionem naturalem ex se despicatiorem & abiectiorem. Quare principium eius, non est habendum indignum quo voluntas non exclusis altioribus principijs exornetur. Esto aliquæ earum, in Christo & Beatis quibusuis, ob subiecti indefectibilitatem, non habeant idemmet munus quod in nobis; nempe fœnandi appetitum, eumque velut cogendi, vt velit rationi subesse, & moderationem quam ægrè accipit, inter operandum admittere. Erit tamen his virtutibus semper saluum munus primarium, nempe prompta & expedita subiecti directio in honestatem naturalem quam habent propositam.

270. Ex qua ratione infert Vasques 3. part. d. 49 cap. 2. has virtutes fuisse Christo diuinitùs inditas ab initio, cum non decuerit Christum vllo vnquam tempore tardum esse in exercenda quomodolibet virtute quacunque. Sed hæc argumentatio facilè infringi posset, exemplo scientiæ acquisitæ. Æquè enim videtur dedecere Christum tarditas in naturalis scientiæ exercitio: Et tamen Christus non habuit ab initio scientiam naturalem per accidens infusam, vt supra vidimus. Proferunt quidem nonnulli, discrimina quædam inter scientiam, & virtutes ordinis naturalis, cur illa non debuerit ab initio infundi per accidens: has autem par fuerit sic infundi. Sed reuera ægrè satisfaciunt.

Aluares 3. p. d. 32. idcirco ait, naturales scientias non debuisse infundi per accidens, quia infundendo scientias atque adeò species impressas obiectorum, intellectus agens, cuius munus est eruere species intelligibiles à sensibilibus illustrando phantasma, vacasset à munere proprio, mansisseque perpetuò otiosus in Christo, quod est incommodum. Nullum autem tale periculum perpetuò feriandi, imminebat voluntari, ex eo quod acciperet ab initio habitus moralium virtutum naturalis ordinis. Sed hæc doctrina nititur ruinoso fundamento. Intellectus enim agens secundum veram Philosophiam plenè alibi stabilitam, non distinguitur à possibili, nec vlla phantasmatum illustratio, aut specierum ex illis eductio, est reuera admittenda: sed cum ad primam intellectionem sola determinatio per sympathiam ab inferiori faculate deforis excitata sufficiat, vi actus sic formati, imprimitur species, tanquam vestigium quo recoli possit anterior intellectio, & locus esse vltra oribus intellectus circa illud obiectum negotiationibus. Ex quo patet; quamuis species & scientiæ ordinis naturali

turalis, fuissent Christo per accidens inditæ ab initio, nullam eius facultatem perpetuò fœturam : ac proinde discrimen propositum inter scientias, & virtutes naturalis ordinis, euanescit.

Aliud discrimen profert Val. 3.p.d.1. quæst. 9.p.2.ad 3. ex eo petitum, quod modus naturalis comparandi virtutes morales, imperfectionem contineat. Bellandum enim est, & obluctandum, ob remissum appetitus : qui conflictus, Christum dedecuit, vnde par fuit has virtutes infundi illi ab initio, non item naturales scientias, quorum ordinaria adeptio tali imperfectione vacant. Verùm non minores imperfectiones, vulgari naturalium scientiarum adeptioni coniunctas, adducere liceret, nisi omnibus essent perspicuæ. Neque vel ab illa imperfectio quæ profertur, est de intrinseca ratione acquisitionis naturalis virtutum moralium.

Quare germana ratio discriminis inter scientias & virtutes naturales, cur hæ non illæ ab initio infundi per accidens Christo debuerint, inde petenda est, quod scientia non facit simpliciter bonum habentem, sicut facit virtus. Cuius proinde carentia etiamsi inculpata, infert dedecentiam aliquam, quam ab initio remouendam Christo, par fuit. Quod si Adamo hæ virtutes fuerunt ab initio infusæ per accidens, vt fert concors Theologorum sententia, quam latè stabilit Suares l.3. Cosmop.c.11. à n.5. quanto magis idem Christo erit tribuendum ? Fuerunt igitur Christo inditæ hæ virtutes iam ab initio. Nec abs re de his quoque virtutibus accipere liceat verba S. Basilij in Psalm.44. ad illud *dilexisti iustitiam & odisti iniquitatē*, quod sic glossat. [Reliqui quidem homines, labore & exercitatione, & attentione læpenumerò assequuntur amorem honesti ac probitatis, & malitiæ totius detestationem. Tibi autem naturalis est ad boni prosecutionem proprietas, & ad iniquitatis fugam perquàm familiaris alienatio.]

Quæ virtutes Theologicæ in Christi Voluntate.

271. Quæ de virtutibus moralibus ordinis naturæ hactenus probabiliter diximus, fuisse scilicet in Christi voluntate, & quidem ab initio, certa esse debent de plerisque virtutibus ordinis supernaturalis, quas non est quod pro duplici statu secernamus, in eas quæ sunt viæ, & quæ sunt gloriæ : quia nullæ sunt speciales virtutes voluntatis collatæ in gloria, diuersæ ab iis quæ in via fuerint præhabitæ. Itaque in ordine supernaturali, honestarunt Christi voluntatē, primò ex virtutibus Theologicis duæ posteriores, spes scilicet & charitas, & virtus piæ affectionis adiuncta fidei ad intellectum potestate voluntatis inflectendum & captiuandum in obsequium : licet enim hæc virtus spectet actum intellectus, inest tamen voluntati, eamque ad vrgendum pro potestate intellectum, instruit ac munit.

Harum ergo virtutum vna, citra vllum dubium fuit in Christo & quidem perfectissimè nempe charitas. Spem verò negant Christo Valentia 3-p.d.1.q.7.p.3.& Prælatus 3-p.q.7. art.2. disp.1.ac Bellarm. in Psalmum 15.v.1. Vasques d.43.c.1. Sed consequenter ad superiùs constituta, admittenda est in Christo virtus spei, cum Ægidio Coninc disp.19. de actibus supernatur. nu.145. & Becano tract. de Incarnat. c.8. quæst.8. Et ratio est ex supra dictis manifesta. Spes enim est virtus vnius speciei infimæ, vt ex motiuo patet. Vnde cum ostensum sit, aliquos actus spei in Christum viatorem cecidisse, non fuit ei neganda spes. Quamuis non sit dubium, quin defuerit Christo actus ille primarius spei à quo ipsum virtutis *spei* nomen ductum est, nempe erectio animi aduersus difficultates obsepientes assecutionem summi boni, quæ Christo semper comprehensori tribui non potest. Quia tamen aliqui spei actus in Christo locum habuerunt, vt supra vidimus, merito eidem habitum damus. In quo est latum discrimen, inter fidem ac spem : nam fidei nullus planè actus Christo competit, aque adeò neque habitus. De virtute piæ affectionis adiuncta fidei, quamuis contradictionem non inuoluerit, quod & ipsa & eius actus Christo inesset ; tamen quia actus illius esset in Christo planè otiosus, (neque enim in Christum cadebat actus ille, *volo credere*,) remouenda est à Christo virtus illa piæ affectionis qua ex parte ipsum respicit : admittenda verò, qua ex parte poterat Christus diligere in alijs, actū volendi credere, quæ dilectio est actus eiusdem honestatis ac virtutis, cuius est ipsa volitio credendi, vt vniuersè dictum est cum de virtutibus l.1.n.253. quamuis enim volitio vt alius credat, non sit actus fidei, tamen collucet eadem morali honestate, qua volitio qua ego ipse vellem credere ; quæ est tota moralis honestas reperta in actu fidei : quia cum sit actus pertinens ad intellectum, nulla alia honestate morali afficitur, quàm ea qua ab actu voluntatis imperante perfunditur.

Quæ item virtutes morales, per se infusæ

272. Præter hos actus primos, honestarunt Christi voluntatem virtutes morales per se infusæ. Has enim, cum sint gratiæ sanctificantis connaturale satellitium, dubitare non licet, inditas fuisse Christo, simul cum gratia sanctificante. Tantùm dubitatio esse potest, de paucis quibusdam virtutibus moralibus, quæ quod imperfectionem supponant, vel materiam postulant Christo incongruentem, nullos actus in Christo habuerunt, vel habere potuerunt. Exclusis verò actibus, siue defectu materiæ, siue aliam ob causam, habitus inutilis redditur, frustraque confertur. Quare videri potest, virtutes illas Christi voluntati defuisse. Eiusmodi inprimis est pœnitentiæ virtus, quam liquet supponere peccatum. Ideoque eam cadere in Christum, negant Vasques 3.p.d.42.c.1. & ad q.85.art.4. dub.2. Raguſa tom.1. in 3.p.d.68. Valentia t.4.disp.7.q.2.p.3. & preiuerat S. Thomas in 4.d.14.q.1. art.3. quæstiuncula 3.& Soto ibid. quæst.2. art. 5 Distinguit Ægidius Coninc disp. 1. de pœnitent. num. 19. Nam virtutem ipsam seu habitum, faretur in Christo fuisse : actum, non item, quia supponit peccatum, cui nullus in Christo locus fuit. Et idem dici posse videtur de liberalitate, & magnificentia, ac magnanimitate ; quarum materia Christo defuit. Esto enim habuerit Christus earum habitus, at saltem actu deficiente materia abfuerunt.

273. Mihi tamen nulla virtutum moralium prædictarum, defuisse Christo videtur, siue quoad habitus, siue quoad actus. Nam liberalitas Christi, in pretiosissimis opibus dispertiendis emicuit splendidissimè. Nec enim rectè faciunt, qui liberalitatem ad solam sensibilem materiam V. G. pecuniariam restringentes, eam Christo abrogant ; cum tamen liberalitatis veræ materia latiùs pateat, vt Suares rectè censuit disp.de Iustitia Dei sect.1. à num.27. Magnificentiam quoque prodidit in structura præcellentissimi operis, quale nemo eorum qui magnificentissimi audierunt, vnquam perfecit ; nempe Ecclesiæ sanctæ. Sed & magnanimitatem heroicam, qua ex parte ad fortitudinem pertinet magnanimitas, exercuisse Christum constat, in grauissimis & arduissimis discriminibus. Nec minùs præfulsit in Christo magnanimitas, Qua ex parte spectat ad Temperantiam, estque generosa animi erectio, aduersus pusillitates honorum nostratium, & gloriæ fluxæ ac euanidæ. Tota enim Christi vita, fuit honorum humanorum, veriùs fumi ac fimi secularis, conculcatio. Postremò pœnitentia quamuis non possit Christo tribui prout respiciens actum à quo vulgo nomen habet ; nempe dolorem de peccato proprio per ipsummet pœnitentem admisso, Christus enim rectè actare culpam non potuit, qui peccatum non fecit, nec

inuentus est dolus in ore eius,) tamen vniuersaliùs & abstractiùs loquendo de pœnitentia speciali virtute morali, non videtur dubium, quin sit Christo assignanda. Nimirum quatenus vel peccatum in genere vel determinatè peccatum alienum, ob factam per illud diuini iuris imminutionem detestatur; intenditque curare pro viribus abductionem alienæ voluntatis ab eo admittendo, & satisfacere Deo satagit pro iam admisso. Omnes quippe illi actus, sunt pœnitentiæ virtutis moralis specialis, & in Christo fuerunt. Ac proinde non modò penitentiæ habitus vt ferebat inutilis distinctio quæ superiùs adducta est, circa alias quoque proximè propositas virtutes explodenda, sed etiam pœnitentiæ actus Christo est concedendus, cum Argentinate in 4.d.14.quæst.1.*ad* 5.& compluribus quos profert Suares t.4.3.p.d.7.serm.1.à num.10. Actus tamen pœnitentiæ, quem præter supra recensitos tribuit Christo Argentinas, nempe iste, *si per impossibile peccarem, detestarer peccatum*, etiam si neque peccandi potentiam supponat, neque aliquid Christum dedecens, remouendus à Christo videtur, tanquam planè vanus & otiosus in voluntate vndecunque firmata aduersus peccatum; ita vt impossibile sit illud in eam subingredi; qualis fuit Christi voluntas.

Fuerunt itaque in Christo virtutes morales per se infusæ, & quidem ab initio, quia connaturales accessiones gratiæ sanctificantis, quæ ab initio insedit Christo. [Qua ratione quisquam ambiget, (ait S.Cyrillus l.3.pentabibl. c.4. Quod à perfectione virtutis abest, id esse reprehensioni obnoxium, neque per omnia laudandum, immò verò etiam fortasse de peccati crimine culpandum? Atqui verum est, non fecisse peccatum, neque inuentum fuisse dolum in ore eius, vt scriptum est; Perfectissimus ergo erat omni ex parte eiusmodi vir, neque vllo modo quidquam illi deerat ad absolutam, perfectamque virtutem. Quando autem fuit minus in virtute perfectus, qui etiam in vtero Deus erat? de quo etiam, Propheta dicit Esaias: *Butyrum & mel comedet; antequam sciat vel eligat mala, eligere bonum: quia antequam sciat puer bonum aut malum, repugnabit improbitati, vt eligat bonum.* Vndenam igitur tibi suppetit, virtutis imperfectionem in Christo demonstrare, quâve ille progressione indiget, qui adeò est absolutus, vt vniuersæ improbitati repugnet, præferatque illi, immò verò solam eligat virtutem?] Vides virtutum plenitudinem & consummationem, fuisse in Christo ab initio, iuxta Cyrillum. Nimirum *erat in illo natura virtutum*, vt dixit Orig. hom.2.in Psal.38. id est Deitas, è qua veluti fonte virtutum, humanitas perfundebatur fluentis illis: & quia vnio humanitatis cum Verbo fuit ab initio, rigatio quoque illa ab initio fuit.

Dona Spiritus sancti, in Christi voluntate.

274. Quia verò dona Spiritus sancti spectantia ad voluntatem, eiusdem cum virtutibus denominationis, non discrepant à virtutibus: propterea eadem opera probatum manet, dona Spiritus sancti ad voluntatem spectantia, Christi voluntatem exornasse ab initio. Non me latet, apud plerosque dona Spiritus sancti ad voluntatem spectantia, distingui à virtutibus moralibus infusis voluntati, sicut dona spectantia ad intellectum, distinguuntur à fide, quæ est virtus infusa intellectui: quod sensit Suares l.6.de gratia cap.10. nu.5. & l.2.c.21.nu.4.& Salas 1.2.tract.12. disp.vnica nu.7. tametsi non nihil ambiguus, vt & Malderus 2.2. ad quæst.9. Sententia tamen cui adhæsi, est plurimorum Scholasticorum, nominatimque Scoti, Gabrielis, Maioris, & Palacij in 3.d.34. itemque Gabrielis Vasques 3.p.d.44.nu.7. nec non Almaini tract.3.moral.c.13.& Gersonis tract. de donis Spiritus sancti, & ante hos omnes Altissiodorensis l.3. summæ tract.11. à cap.1. Et sufftragatur ratio; deest enim planè fundamentum distinctionis inter virtutes morales infusas, & dona eiusdem denominationis. Quid enim aliud facit pietas, aut fortitudo quæ est donum, quàm quod faciunt pietas & fortitudo quæ sunt virtutes.

Aiunt aliqui dona regulari per superiorem & extraordinariam regulam, nempe per motionem & instinctum Spiritus sancti, sæpè discordantem à communibus regulis: idque ad distinctionem donorum à virtutibus satis esse, cum dona circa eandem materiam operentur altiori modo. Ita Suares cillo 21.num.5. E contrario autem Salas 1.2.tract.illo 12.disp.vnica,n.19. dona circa eandem materiam operari depressiore modo, & idcirco virtutibus sibi cognominibus, ignobiliora esse contendit. Sed quod ad rem præsentem attinet, neuter rectè colligit specificam donorum & virtutum diuersitatem, ex diuersitate regulæ. Nam licet ea specifica diuersitas penes regulas, haberi possit agendo de ordinibus diuersis, vt liquet de virtutibus naturalibus, comparatis ad virtutes per se infusas eiusdem denominationis, quæ specie distinguuntur, nec nisi penes exigentiam diuersæ regulæ: Tamen cum sistitur intra eundem ordinem, diuersitas regulæ non sufficit ad essentiale discrimen regulatorum, alioqui virtutes Christi morales per se infusæ, quæ per fidem non regulabantur sicut nostræ, secernerentur ab eis specificè. Nostræ item virtutes, in via, vbi per fidem regulantur, discreparent specificè à se ipsis spectatis in patria, vbi alia regula diriguntur. Quàm multæ item virtutes infusæ, in nobis eadem regula dirigente regulantur, nempe fide? Igitur cum sistitur intra eundem ordinem, varietas regulæ non est indicium variæ lionestatis obiectiuæ, vnde diuersitas specifica existit: atque adeò quod virtus moralis exerceatur ex motione speciali & extraordinaria, vel ex ordinaria, perinde est: quia eadem vtrobique splendet supernaturalis honestas, ac proinde regula est vbique formaliter eadem. Nisi si quis absurdè admittat, actus fidei, spei, & charitatis, cum ex motione extraodinaria eliciuntur, differre specie à seipsis prout communi modo exercentur: aut actus virtutum moralium ex eo quod sint heroici specie, discriminari à communibus. Multo minus autem videri debent secernenda specie, dona voluntatibus infusis eiusdem nominis, si verum est donorum & virtutum actus esse eosdem: ita vt eadem operatio sit doni, vt sit ex speciali instinctu; & virtutis infusæ, prout ex tali motiuo exercetur, quæ est sententia Valentiæ 1.2.d.5.quæst.8.p.1. Vt quid enim peculiarem & nouum habitum comminiscamur, vbi vnicus est actus, & ex eodem motiuo profusus?

275. Sed hæc obiter dicta sunto, alibi diffusiùs persequenda. Nunc enim non nisi in transcursu sunt tacta, tantùm vt constaret, non esse in Christi voluntate querendam diuersam perfectionem à donis, & diuersam à virtutibus per se infusis eiusdem denominationis, cum dona à virtutibus non discrepent. Nec refert, quod dona voluntatis ab Isaia cap.11.recensita, in Christo non sint nisi tria: fortitudinis nimirum, pietatis, atque timoris: virtutes autem morales infusæ, sint longè plures. Hoc inquam non refert. Nam Isaias non cogitauit de exprimendis omnibus Christi donis, sed præcipua quædam quæ ad rem faciebant memorasse contentus reliqua silentio pressit, non tamen excluserit, vel negauit: idque videtur per se perspicuum, quia quo iure fortitudo proponitur vt speciale donum, eodem iustitia quoque & temperantia potuissent vt dona specialia numerari. Nec caret obtorsione aliqua, quod Suarez lib.2.de gratia cap.21.num.16.& 22. dona quoque his virtutibus correspondentia, vult ab Isaia expressa, sed synecdochicè: iustitiam nomine pietatis siue religionis, & temperantiam nomine timoris reuerentialis, pertinentis ad humilitatem temperantiæ subiectam. Expeditius videtur, asserere non omnia dona

nume

numerata esse ab Isaia. Si autem omnia numerarentur, æquatura esse numero, virtutes per se infusas voluntati.

Fuit ergo in Christo virtutum plenitudo, & vt loquitur Petrus Cellensis l. de panibus cap. 6. [Rex iste virtutum, omnium gratiarum curiam, in pectore, & in anima sua conuocauit.] Pulchrè item Autor tract. de pass. apud Bernardum cap. 16. [Nullus flos, id est, nulla virtus, per quemcumque florem significata, deest virtutum nostræ. Quæ enim virtus deesset, in Domino virtutum?] Virum totum ex virtutibus factum, dicere licet, vsurpata Boëtii phrasi lib. 2. de consol. cap. 4. & Tertulliani l. 3. in Marcio. cap. 9.

Beatitudines, in Christi voluntate.

276. Eadem ex causa ex qua constitutum est, fuisse in Christo dona habitualia Spiritus sancti, statuendum est fuisse quoque in Christo habitus correspondentes beatitudinibus, vt vocant. Nam beatitudines actuales, nihil aliud sunt quàm actus virtutum infusarum hemicarum, quatenus peculiari quadam ratione conducunt ad illam beatitudinem consequendam, quæ continetur præmiis assignatis à Christo prædictis illustribus actibus virtutum, vt tradit Gabriel. in 3. d. 34. concl. vltima. Nec aliud voluerunt Gerso tract. de beatitudinibus, & alii, qui beatitudines à donis Spiritus sancti, & à virtutibus distinxerunt. Tantùm quippe voluerunt, actus illos ad beatitudinem illis in Euangelio propositam comparandam præcellentes, non esse vulgares actus virtutum aut donorum, sed eximios dumtaxat. Distinctio autem specifica beatitudinum à virtutibus & donis, nec in Scripturis & Patribus fundamentum habet, nec solida ratione stabiliri potest. Quam enim diuersam rationem formalem motiuam assignare liceat beatitudinibus actualibus, quæ non sit actibus donorum atque virtutum communis? Imo admodum verisimile est, actus quoscumque donorum & virtutum infusarum ad voluntatem pertinentium, posse dici *beatitudines*, prout interuentu talium actuum peringitur ad eximium illud bonum quod eis in Euangelio attribuitur; putà habere speciales ius ad regnũ cœlorum, possidere terram, videre Deum, & alia Matthæi 5. & Lucæ 7. enumerata, vel alia similia quæ correspondere possunt aliis donorum aut infusarum virtutum actibus, præter illos quos Christus recensuit, quia non intererat eius, recensere omnes: Itaque cum actus beatitudinum non discrepent ab actibus virtutum atque donorum, perspicuè sequitur, beatitudines habituales non discrepare ab habitibus virtutum atque donorum. Proindeque sicut in Christi voluntate, fuerunt dona atque virtutes ad voluntatem pertinentes, ita & beatitudines habituales æque ac actuales, de quibus est illud Origenis homil. 38. in Lucam. [Omnes beatitudines quas locutus est in Euangelio Iesus, suo firmat exemplo & quod docuit proprio testimonio probat. *Beati*, (inquit,) *mites*. Huic simile est de semetipso: *Discite à me quoniam mitis sum. Beati pacifici*: Et quis alius ita pacificus, vt Dominus meus Iesus, qui est pax nostra, qui solui inimicitiam, & in sua eam carne destruxit? Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nemo sic persecutionem passus est propter Iustitiam, vt Dominus Iesus, qui pro peccatis nostris Crucifixus est Omnes igitur beatitudines in semetipso Dominus ostendit. Ad quam similitudinem etiam illud quod dixerat. Beati flentes, ipse fleuit, vt huius quoque beatitudinis faceret fundamenta.]

Summa capitis, & vsus doctrinæ.

277. Breuiculus capitis hic esto. In Christo locum habuere omnes actus humanæ voluntatis, ordinis naturæ, gratiæ, & gloriæ; efficaces, & inefficaces statum Christi non dedecentes; nominatimque inter naturales actus tristitia voluntatis, & electio. Inter infusos votum & iuramentum, amorque à beatifico distinctus, reuerentialis timor Dei, ac spes actualis quorumdam obiectorum, & specialiter gloriæ corporis; denique inter actus gloriæ, delectatio beatifica perennis, nullo vnquam dolorum cumulo intercisa. Et non potuit quidem in volitionibus ad duos extremos ordines spectantibus, fundari meritum: fundatum tamen est in volitionibus secundi ordinis; cùm respectu nostri, tum etiam respectu minutorum quorundam ipsius Christi bonorum, vt exaltationis, & gloriæ corporis. Omnes denique virtutes, prædictis Christum non dedecentibus actibus correspondentes, Christo inexstiterunt, pœnitentia aspe habituali non exclusis, ac caritate pro gratiæ & gloriæ ordine eiusdem cum nostra rationis, retenta; nec multiplicata essentialiter. Quia verò donorum Spiritus sancti actualium voluntati insidentium, nec non beatitudinum Euangelicarum principia, à virtutibus non discrepant; dona quoque illa primordialia, & beatitudinis fontes, voluntati Christi inexstitisse, ratum esto.

Vsum doctrinæ copiosum suppeditabit caput sequens.

CAPVT V.

Hortus Domini sigillatim lustratus; siue exquisita perfectionis præcipuarum Christi virtutum, specialis expressio, magnam partem ex Patrum Symbolis.

278. MOnstratum hactenus est, fuisse in Christi voluntate, virtutum omnium statui beati consentaneam perfectiones, quæ est illa corona gloriæ qua coronandum Christum prophetauerat Salomon, interprete B. Ambrosio serm. 15. in Psal. 115. *in præfatione*. Hesychius verò lib. 2. in Leuit. cap. 8. ait hoc esse rationale iudicii duodecim pretiosis lapidibus exornatum. Concinnè item Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 18 hac ipsa ex causa, animam Christi vocat paradisum deliciarum, in quo consitæ visantur omnis generis plantæ frugiferæ. Et cap. 20. cur Spiritus sanctus in Christum specie columbæ, non flammæ, aliáve aliqua descenderit, rationem inde petit, quod tota gratiæ & donorum ac virtutum eam affectantium plenitudo, non pars dumtaxat eius aliqua, Christo sit collata: quod per animal multimembre scitè expressum, obseruat.

Christi voluntas, hortus virtutum omnium.

Autor tract. de pass. Dom. apud Bernardum cap. 16. videtur vt omnium florum hortum, voluntatem Christi proponere. [Nam (inquit) propterea exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & plantatus est in terra nostra, & corporis nostri deformitatem accepit, frondoitque, & floruit, & fructus plurimos attulit; vt per hoc quod nostræ humanitati vnitus est, suæ diuinitati nos vniret. Sed quia sine flore non peruenitur ad fructum, floruit ille benignus, Iesus. Qui sunt flores eius, nisi virtutes?] Numerat paulò post specialiter, in his floribus, violam humilitatis, lilium castitatis, rosam patientiæ & caritatis, & florem abstinentiæ, quem crocum dicunt. Estque hæc virtutum Christi comparatio, cùm amœnissima, tum commodissima Quamquam autem Christum sub ratione vnius floris sæpè proponant Patres & Scripturæ, idque ad hoc Christi decus considerandum, recte æstimanti posset sufficiens videri, iuxta Origenis sententiam l. 5. contra Celsum, vbi Christum ipsam virtutem esse ait, non hanc illamve, sed communiter virtutem: tamen sigillatim hæc ornamenta spectare, vtilius erit. Ideoque proposui lustrationem horti, in quo scilicet non vnus, sed omnes spectantur flores virtutum. Nec est ea appellatio noua.

Sic enim [tota virtutum prata in Davidis animo consita] scitè dixit Basilius Seleuciæ, rectèque etiam Constantinus Manasses in histor. num. 111. Marcianum Imperatorem, vocauit [virtutum nemus, & arborem à gratiis consitam.] Deiparam Chrysippus Presbyter orat. de ea, sic affatur. [Aue quæ es hortus Patris, aue quæ es pratum totius fragantiæ Sancti spiritus.] Et hanc maximè ob causam, scriptura sacra quæ magnorum virorum virtutes exhibet, cum horto componitur, quam cõparationem egregiè prosequitur S. Chrysostomus, initio homiliæ in Eutropium. Ioannes verò Moschus librum suum de SS. virtutibus, vt est apud Photium Cod. 199. inscripsit [hortum nouum, & pratum.] Nimirum quia iuxta Hugonem Victorinum l. 1. eruditionis Theolog. ex 2. miscell. tit 70. quæ bona anima, hortus est voluptatis; accipitque de ea illud de Satana, *quasi hortus voluptatis, terra coram eo, & post eum solitudo deserti*: quod scilicet subiens animam omni florum genere vernantem hostis noster, exterminet vniuersam floriditatem illam: de qua videndus rursus idem Hugo l. 4. erudit Theol. ex 2. miscell. titulo 160. Concinitque Richardus, Hugonis eruditione & religione germanus, tract. de gemino paschate *sub initium*, vbi tractans pascha floridum, [ô quales (inquit,) flores, veræ virtutes.] Memorat mox sigillatim, crocum caritatis, lilium castitatis, passionis rosam, & humilitatis violam; quæ omnes virtutes, in anima pia, non secus ac in horto amœnissimo vernant.

279. Floruerunt in Christi voluntate velut in horto, omnes hi flores virtutum, iam ab initio. Quod enim scitè dixit Constantinus Magnus oratione ad SS. cœtum c. 20. [Ipsa Dei cunabula, Spiritus sancti virtute, fragrantes flores nouæ soboli extulerunt.] Omnis inquam virtutis species in Christi ortu vernauit. Sicque accipit illud Poëtæ,

Ipsa tibi blandes fundent cunabula flores.

Additque mox, [eadem virtute per Christum vniuersam hominum societatem non aliter quam densam ramorum multitudinem, ex vna radice, odoriferis floribus pullulantem, ex æquabili roris temperatione rigatam, efflorescere.] Omnibus igitur in Christi voluntate, floribus virtutum vernantibus, videbimur eadem laboraturi difficultate, qua Naz. orat. 13. *initio*, qui difficile pronunciat, proposita magna virtutum varietate, vni cuipiam primas dare, & ab ea auspicari: quemadmodum etiam in prato quodam plurimis & suauibus floribus referto, florem omnium pulcherrimum & fragrantissimum difficile est reperire, alio nimirum olfactum & aspectum ad se distrahente, atque ad primùm eum decerpendum alliciente. Quod tamen cœlestia ex genere suo præstent terrestribus, & inter virtutes, aliquæ genere suo sint cœlestes, hoc est Theologicæ, iis correspondentibus luminosis floribus, quos S. Chrysostomus hom. 10. ad pop. & Basil. Seleuciæ oratione 1. ac Ambrosius 4. Hexaëm. cap. 2. memorarunt, ordiamur à virtutum omnium voluntati inexistentium Regina, siue à caritate, quam solam inter Theologicas in Christo agnouimus adæquatam, & omnibus suis muniis fungentem: Tum ad morales delabemur, eo ordine seruato, quem in vulgato quaternario Cardinalium virtutum obtinent; vt nimirum primo loco Iustitia, secundo fortitudo, tertio temperantia collocetur, nulla hic facta sepositione partium potentialium à subiectiuis, quæ alio in loco (virtutes scilicet ipsas tractando,) non est prætermissa.

Praxes virtutum Christi, sertum florulentum ex Patrum areolis.

280. Quia verò vniuersum decus virtutum, & ipsa vt ita dicam perfectionis earum perfectio, in vsu ac exercitatione consistit, quod monstrare alibi memini; visum est hoc loco, ad penitiorem propositorum voluntatis Christi decorum introspectionem, quæ SS. Patres de variis harum virtutum per Christum præbus annotarunt, non prætermittere: non quidem exacte singulis insistendo virtutibus, (quod immensum propè foret.) nec singularum omnia in Christo opera, anxie vestigando; sed præcipuarum quasdam luculentiores nonnullos actus, hic exhibendo, verbis ferè ipsorummet Patrum, vt tractatio sit & amœnior, & grauior. Eritque hæc veluti seges lectissimorum cuiuluis virtutis exemplorum, ad quæ quisque vitam suam & facta admetiri studiosè debeat. Nihil enim ad imitandum dignus aut vtilius, exemplis virtutum Christi Domini, in quo virtutes absque næuo, & incontaminatæ fulserunt: vt propterea Patres, consentaneè ad Scripturas quas in hanc rem addensat à Costa l. 5. de Christo reuel. cap. 5. hanc mortalibus virtutum rubricam, sæpissimè præfigant; & hoc velint esse quasi speculum, ad quod vitam suam quilibet nostrum attentissimè excolat, vel picturam archetypam quam imitatione exprimat, vt egregiè philosophatur S. Basilius in Constit. monast. c. 5.

Caritas in Deum.

Caritas Christi, pro gemino caritatis vsu; & in Deũ, & in proximum propter Deum, splendidissimè emicuit. In Deum quidem, à vitæ primo momento, exquisitissimam caritatem prodidit Christus, eamque vique adeò incensam, vt præ ea non modò sanctorum quorumlibet virorum tantoperè inter nos celebrati ardores, sed etiam Cherubinorum & Seraphinorum pennæ, imo Ætnea incendia, planè frigescant. Exhibet illam luculenta planè oratione Ioannes Auila tract. in illud, *audi filia* c. 78. 79. & 80. Latinè expressus à Rossignolio l. 3. de discipli. Christ. perfect. c. 26. Caritatis Christi in Deum perfectionem summam, ex obiecto, & notitia supernaturali infusa qua intellectui Christi obuersabatur, & amoris ignitabulis quæ in scipso conspiciebat Christus, æstimare facilè licebit. Nam & Dei vultum, per scientiam hanc infusam amori libero de quo agimus prælucentem, tametsi non liquidò & intuitiuè contuebatur; euidenter tamen quantum ad iudicium, agnoscebat eximia omnino specie & pulchritudine vernare. Vt nos quoque, in extremorum notionibus non acuratis, efformamus nihilominus iudicia quoad nexum scientifica, atque adeò euidentia. Tantæ diuinæ perfectionis & summæ amabilitatis quoddam quasi stillicidium omnibus rebus purè creatis eximiè præcellens scipsam conspicando, indeque mentis aciem in Deum, tot bonorum totque perfectionum quibus se abundare videbat fontem primarium, retorquendo; exardescebat incredibilem, certe inexplicabilem in modum, Dei amore, anima Christi.

Inde insensum illud desiderium reparandi diuinum honorem, quo aptato tunc primùm sibi corpore, ex quo innotuit ei beneplacitum Patris, iam tunc dixit, *ecce venio*; ad crucem scilicet, & mortem acerbissimam sed præ amore, suauem, Inde contemptionis pro Deo contemptio, & probrorum ac contumeliarum computatio inter dedecora. Planè enim Christus, inter honores summos duxit, omne genus contumeliarum & sannarum pro Dei amore excipiendum. Vnde in procinctu ad passionem, agnoscens mox consecutura cum omni despectione passionem, dixit; *Nunc clarificatus est filius hominis*. Nimirum vt autor sermonis quarti è 15. in cœna Domini, apud Bernardum benè perpendit, clarificationem vocauit ibi Christus, omnia illa dedecora pro amore Patris in bonum nostrum subeunda. Optauit Christus, hanc suam erga Patrem caritatem incentissimam & flagrantissimam, omnibus innotescere. Ideoque professus est, se alacrem & impigrum in pericula præsentissima descendere, vt esset orbi notum

quod

quod Patrem diligeret *Vt cognoscat* (inquit) *mundus quia diligo Patrem sic facio.* Agebat de aditione extremi sui discriminis, & occursu ad Iudam cum turmis aduersantem. Hinc patet, quàm benè Christus vsus sit amore, quem in illum dumtaxat finem esse homini collatum, vt erga Deum exerceatur, tradit optimè Orig. l. 9. in ad Rom. ad illud capitis 12. *Caritas sine simulatione;* ostendens omnem alium amorem, esse simulatum.

Eadem ad proximum protensa.

281. Ramus alter caritatis, proximos spectat. Visus est hanc Christi amorem, admodùm, sed non supra verum, amplificasse Scriptor valdè pius, & solo tempore antiquis posterior Lusionibus Blosius in Consolat. pusillanim. §. *de immenso Dei erga homines amore.* Et agit de Deo homine, siue de Christo, cum redemptoris caritatem aliasque perfectiones delineandas suscepisset. Statuit enim conuenire in vnum Angelos omnes, & animas rationales quotquot vmquam sunt conditæ, idque collato omnes studio suscipere, vt vnam aliquam è Christi perfectionibus, nominatim verò caritatem in homines, descriptam dent. Inque eam, vult supperetere singulis animabus & Angelis, tantum attramenti quantæ est totius Oceani aqua: membranarum autem vicem tenere amplissimam cœli molem, vnicuique ad exarandum attributam, quanta, quanta est. Negat verò describendam fore decimam perfectionis prædictæ seorsim acceptæ partem, quin priùs, & attramentum deficiat, & cœli vastitas adeò esset oppleta literis, vt ne apici quidem vltra appingendo, superfuturus esset locus. Magnificè hæc ille profectò, sed non supra verum. Quid enim omnes puratum creaturarum conatus, ad descriptionem operis, quod perfecit ipse Deus? Sed vt possumus, maiorem corde nostro Christi in nos caritatem, attingamus.

Ex hoc capite præcellentissima fuit Christi caritas, qua verè se vt Nissenus hom. 13. scitè dixit, præclarum animarum nostrarum procum, exhibuit. [Amauit nos dulciter, (ait S. Bernardus serm. 20. in Cant.) sapienter. Dulce nempe dexerim, quòd carnem induit, cautum quod culpam cauit, forte quod mortem sustinuit. Nam quos sanè in carne visitauit, carnal ter tamen nequaquam amauit, sed in prudentia Spiritus, Spiritus quippe ante faciem nostram Christus Dominus, æmulatus nos Dei æmulatione, non hominis: & certè sanioti, quàm primus Adam, Euam suam. Itaque quos in carne quæsiuit, dilexit in spiritu, redemit in virtute, plenum prorsus omni suauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. At dum naturam prudenter selegit à culpa, etiam potenter mortem propulit à natura. In carnis assumptione condescendit mihi, in culpæ vitatione consuluit sibi; in mortis susceptione satisfecit Patri, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Huic securus me credo, qui saluare me velit, nouerit, possit. Quem quæsiuit, hunc & vocauit per gratiam suam: numquid venientem eiiciet foras? Sed nec vim, nec fraudem metuo profectò vllam, quod me videlicet de manu eius possit eruere, qui & vincentem omnia vicit mortem, & seductorem vniuersitatis serpentem, arte vtique sanctiore delusit. Isto prudentior, illa potentior. Carnis quidem assumit veritatem, sed peccati similitudinem; Dulcem prorsus in illa exhibens consolationem infirmo, & in hac prudenter abscondens laqueum deceptionis Diaboli. Porrò vt Patri nos reconciliet, mortem fortiter subit, & subigit, fundens precium nostræ redemptionis sanguinem suum. Ergo nisi amasset dulciter, non me in carcere requisisset illa maiestas. Sed iunxit affectioni sapientiam, qua Tyrannum deciperet; iunxit & patientiam, qua placaret offensum Deum Patrem.] Sic Bernardus, normam inde nostri in Christum amoris, egregiè eruens.

282. Idem egregiè præstat Cassiodorus l. de amic. c. *quanto sic dulcior*, &c. Sic enim de Christi in nos amore, & præstanda proximo ad Christi imitationem charitate, philosophatur. [Quantum præeminentior est humanitate diuinitas, tanto amor Christi quem habet ad nos, amore illo quem habemus ad illum, vel ad proximum, dulcior, fitmor, atque profundior, violentior, penetrabilior, interior, & compassibilior, feruentior, atque suauior. Omnes maternos affectus, omnes fratrum coniugùmue consensus, illa quam habet ad nos ex inæstimabili charitate transcendit. Ipse paternæ gratiam lenitatis, exprimens in seipso, fidelem ad animam sic loquitur dicens: *A modò voca me, pater meus es tu, dux virginitatis meæ tu es.* Et illud; *patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.* Ipse nos materna benignitate præ veniens; *quemadmodum* (inquit,) *mater consolatur filios suos, ita ego consolabor vos.* Et rursum; *Numquid potest mater obliuisci infantem suum, vt non miserearur filio vteri sui? Et si mater oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Ipse in se modum supernæ dilectionis assumens; animæ fideli sic loquitur; *hortus conclusus soror mea;* Et item: *vulnerasti cor meum soror mea sponsa.* Amicus est, cum & ipsa de illo; *talis est* (inquit,) *dilectus meus, & ipse est amicus meus:* Sponsus est, cum de illo dicitur; *gaudebit sponsus super te Deus tuus.* Hoc ergo sentiamus in nobis, quod in Christo Iesu, qui extendens manus in discipulos suos, vocat eos fratres, & quod amplius est, matrem & patrem, atque sororem; omnem scilicet qui humiliter, qui sanctè, qui castè, qui socialiter, eius. aut proximi fecerit voluntatem.]

284. Sed nihil hac in charitate admirandum, æque ac cruciatuum aditio, & probrosæ simul ac acerbissimę mortis perpessio, pro inimicis. Chrysostomus egregiè id prosequitur hom. 11. in 2. ad Cor & hom. 7. in. 1. ad Timot. expendens illud, *dedit semetipsum redemptionem.* Quod ita glossat. [Magnæ profectò atque immensæ benignitatis huiusmodi precium fuit. Nam profectò excruciati illi merebantur, prorsusque perituri erant: sed pro ipsis suum tradidit filium, vt prædicatio crucis excresceret. Sufficere profectò ista poterant ad omnes attrahendos ad fidem, atque ad Christi dilectionem illam ineffabilem ostendendam. Est enim ipsa magna profectò, atque inenarrabilis: Litauit semetipsum pro inimicis, pro his qui se oderant, pro aduersis à se. Id quod neque pro amicis, neque pro filiis, neque pro fratribus faceret quisquam, hoc fecit pro seruis Dominus, atque pro huiusmodi, Deus. Deus enim pro hominibus, pro mortalibus immortalis, pro temporalibus sempiternus, pro inimicis denique, Dei filius. Nâ si illi antea cõuersationis merito ac virtute placuissent, minùs mirabilis charitas illa videri potuisset. Et certè ad illam ipsam, nulla humana dilectio posset accedere. Quod enim in hominibus eiusdem substantiæ non fit, vt pro se inuicem moriantur, tum profectò magno excessu charitatis factum est.]

Salianus l. 4. de prouid. hanc Christi in nos charitatem ita suspicit, vt penè iniustitiæ speciem continere dicat. Locus est omni Sesamo sapidior. [Plus nos amat Deus, quàm filium pater. Euidens quippe res est, quod super affectum filiorum nos diligit Deus, qui propter nos filios suo non pepercit. Et quid plus addo? Et hoc filio iusto, & hoc filio vnigenito, & hoc filio meo. Et quid dici amplius potest? Et hoc pro nobis, id est pro malis, pro impiissimis, pro iniquis. Quis æstimare hone erga nos Dei amorem queat, nisi quod iustitia Dei tãta est, vt in eum iniustum aliquid cadere non possit? Nam quantum ad rationem humanam pertinet, iniustam rem quilibet homo fecerat, si pro pessimis seruis filium bonum occidisset. Vtque hoc magis inæstimabilis pietas, & hoc mirabilis Dei virtus est, quod ita intelligi ab homine magnitudo iustitiæ suæ non potest, vt quantum ad imbecillitatem humanam pertinet,

penè

penè iniustitiæ speciem, magnitudo iustitiæ habere videatur. Et ideò Apostolus ad indicandam nobis aliquatenus diuinæ misericordiæ immensitatem sic ait; *vt quid enim Christus, cum adhuc impij essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? vix enim pro iusto quis moritur.* Ostendit profectò nobis vna hac sententia, pietatem Dei. Nam si vix vllus pro summa iustitia mortẽ susciṗiat, probauit Christus quantum præstiterit, pro nostra iniquitate moriendo. Sed hoc cur fecerit Dominus, statim in subditis docet: dicens *Commendat autem suam charitatem Deus in nobis.* Nam si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis igitur nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Hoc ipso ergo gratiam commendat, quia pro impiis mortuus est. Maioris enim pretij est beneficium, quod præstatur indignis. Idcirco itaque ait; *commendat suam charitatem Deus in nobis.* Quomodò commendat? Scilicet quia non meritibus præstat. Si enim Sanctis, & benemeritis præstitisset, non videbatur quæ non debuerat, præstitisse; sed quæ debuerat, reddidisse.]

285. S. Bernardus serm. in feriam 4. hebdom. pœnosæ, expendit verbum Apostoli, hanc Christi charitatem vocantis *nimiam.* [Verè (inquit) nimiam; quia & mensuram excedit, modum superat, planè supereminens vniuersis. *Maiorem* (inquit) *charitatem nemo habet quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Tu maiorem habuisti Domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam & tibi reconciliati sumus, & Patri. Quænam alia videbitur esse, vel fuisse, vel fore, huic similis charitas? Vix pro iusto quis moritur; tu pro impiis passus es: moriens propter delicta nostra, qui venisti iustificare gratis peccatores, seruos, facere fratres; captiuos, cohæredes, exules, Reges. Nec sanè aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æque illustrat, quàm quod tradit in mortem animam suam, & peccata multorum tulit, etiam pro transgressoribus rogans, vt non perirent.]

Cassiodorius l. de amicit. cap. de Sabatho charitatis, alloquens animam suam. [Ipse tam excellens, tam admirabilis, tam præpotens, tam insignis, post lapsum adeò damnabilem oculo misericordiæ te prospexit. Ipse vt te de luto fœditatis erigeret, de suæ gloriæ Maiestate descendit; & vt corruptionis ignominiam abolere, pro te dira, & ignominiosa sustinuit. Et vt multa paucis includam, vt te liberaret à morte, damnatissimæ se morti obtulit. Nec expressiùs, nec fideliùs, nec dulciùs, nec benigniùs exhibere potuit, quanto te diligeret charitatis affectu.] Et inferiùs. [Quocirca adhuc, & iterum ibi vsque ad nauseam replicabo, vt assiduè cogites quanta tulerat tantus pro re tantilla, & tam perdita: sanguinem & mortem suam posuit pretium suum, cum sit eius sanguis impreciabilis; & mors eius, æstimationis non recipiat modum.] En verè amorem crucifixum pro peccatis mortalium, vt alio sensu fere fabula apud Ausonium edyllio 6.

286. Friget, si fas est dicere, omnis alius in homines Christi amor, præ eo quem prodidit orans inter horrendos cruciatus, pro inimicis. Optimè S. Bernardus serm. in feriam 4. hebd. pœnosæ. [Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram Flagellis cæsus est, spinis coronatus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus: Omnium tamen dolorum immemor, *ignosce*, ait, *illis*. Hinc multæ miseriæ corporis, hinc multæ misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleum exultationis, hinc sanguinis guttæ decurrentis in terram. Misericordiæ Domini multæ, sed & miseriæ Domini multæ. Vincentne miseriæ misericordias, an misericordiæ miserias superabunt? Vincant misericordiæ tuæ antiquæ Domine, vincat sapientia malitiam. Magna enim illorum iniquitas; sed nunquid non maior pietas tua Domina? Multum per omnem modum *Numquid redditur pro bono malum,* (ait) *quia foderunt foueam animæ meæ?* Planè foderunt impatientiæ foueam, occasiones indignationis plurimas, & quàm maximas ministrantes. Sed quid horum fouea, ad abyssum mansuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis, foueam fonderunt, sed charitas non irritatur, nonpræcipitatur, numquam excidit, non in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona. Absit vt musculę morituræ, exterminet suauitatem vnguenti, quod de tuo corpore fluit: quia apud sinum tuum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Muscæ morituræ, miseriæ sunt, muscæ morituræ, blasphemiæ sunt, muscæ morituræ, insultationes sunt; quas tibi reddit generatio praua & exasperans. Tu autem quid? in ipsa eleuatione manuum tuarum, cum iam sacrificium matutinum, in holocaustum vespertinum transiret: in ipsa, inquam, virtute incensi, quod cœlos ascendebat, terram aperiebat, inferos respregebat, exaudiendus pro reuerentia tua clamas; *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt:* O quàm multus es ad ignoscendum! ô quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine: O quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus nostris: O quam firmata est etiam super impios misericordia tua: Mira res; ille clamat, *ignosce*, Iudei, *Crucifige.* Molliti tibi sermones super oleum, & istis sunt iacula ô charitas patiens, sed & compatiens. Charitas patiens est; sufficit; charitas benigna est, cumulus est, Noli vinci à malo; Charitas abundans, sed vince in bono malum; superabundans est. Non enim sola patientia, sed & benignitas Dei ad pœnitentiam Iudeos adduxit: quia benigna charitas, etiam quos tolerat amat, & amat tam ardenter. Patiens charitas dissimulat, expectat, sustinet delinquentem: sed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ suæ: Denique cooperit multitudinem peccatorum.] Hoc esse consummatæ charitatis exemplum, ait Richard. Victor. serm. in die Paschæ.

Est huius caritatis longè insignis effectus commiseratio & vt loquimur compassio, condolens alienæ miseriæ. Hanc compassionem micuisse in Christo splendidissimè, probat egregiè creditus Bernardus Tract. de vite vera cap. 5. contentione facta compassionis illius quæ in S. Paulo notata est. Paulus enim professus est, neminem suorum infirmatum esse, quin ipse quoque infirmaretur. [Si vsque ad tantam infirmitatem per affectum compassionis accessit, qui scintillam caritatis habuit, quid sentiendum putas de ipsa caritate, de cuius plenitudine omnes acceperunt?] Librat in eandem sententiam idem Autor exemplum Gallinæ, quam constat præ omnibus animalibus reuerimæ compassionis affectu tangi erga fœtus suos. Ea ergo ex causa censet autor ille, Christum se cum gallina composuisse, quia commiseratio de ventre matris cum ipso orta, tanta tamque perfecta fuit, vt non posset quæri perfectior.

287. De ea præcellentissima, nec satis vnquam suspicienda caritate, qua pauperum omnium egestatem, & ærumnosorum angustias, benignissimus Dominus suas fecit, & in se per condolentiam deriuauit, egregiè omnino Saluianus lib. 4. ad Eccles. his præter cæteta, post expensum locum ex Matth. 25. quo Christus refertur dicturus, se esuriisse, sitisse & nudus fuisse. [Vbi ergo illi sunt, qui dicunt, Dominum Iesum Christum officio nostrorum munerum non egere? Ecce & esurire se, pariter & sitire, & algere commemorat. Respondeat quilibet horum, si nõ eget qui esurire se quæritur; si non eget, qui se sitire testatur? Ego plus addo aliquid. Christum non solùm egere cum cæteri, sed plus multo egere quàm cæteros. In omni enim pauperum numero, non est vniuersorum vna paupertas. Sunt enim quidam quibus etsi vestimenta desunt, alimenta non

non desunt. Multi sunt hospitio egentes, vestibus non egentes: Multi domo carentes, sed non substantia. Sunt denique quibus etsi desint multa, non desunt omnia. Christus tantummodò, solus est, cui nihil est quod in humano genere non desit. Nullus seruorum suorum exulat, nullus frigore & nuditate torquetur, cum quo ille non algeat: solus cum esurientibus esurit, solus cum sitientibus sitit. Et ideò quantum ad pietatem illius pertinet, plusquam cæteri eget. Omnis enim egestas eos, pro se tantùm, & in se eget, Solus tantum modò Christus est, qui in omnium paupertum vniuersitate mendicet.]

Infert inde, quanta sit inhumanitatis atrocitas Christo in pauperibus non subuenire: quod ex eodem argumento, egregiè prosequitur S. Chrysostom. hom. 15. in ad Rom, *in mer.* & breuius hom. 7. in ad Timo. *sub finem partis moralis*, verbis illis. [Cum tanta cœperimus summæ illius caritatis indicia, tanta beneuolentia potiti simus torpescimus, atque negligimus, neque amamus Christum. Ipse pro nobis semetipsum offerre dignatus est, nos illum necessario indigentem cibo, miseri, aspernamus; infirmumque ac nudum, nec vestire dignamur: Quanta hæc ira, plectenda sunt? Quibus cruciatibus, quibus incendiis obnoxia sunt? Nempe enim si nihil aliud ille pro nobis egisset, vel hoc ipsum solùm, quod humanas passionis sibi assumere voluit. ac dicere dignatus est, *esurio ac sitio*; omnes perfectò ad se vehementer amandum prouocare sufficeret. Sed ô infelix pecuniarum nimisque violata dominatio: Imo verius, ô nequitia singularis eorum qui sponte pecuniis seruiunt.]

288. Affine est, quod S. Augustinus in titulum Psalmi 101. de alia Christi paupertate accipit loca Scripturæ, in quibus Christus *pauper* denominatur. Præmissa enim paupertate Christi per susceptionem carnis nostræ, subdit. [Ipse iam in forma serui est, iam mortalem fragilemque carnem portat, iam moriturus aduenit, & tamen nondum intelligitur in hac egestate. *Cinerem sicut panem manducaui, & potum meum cum fletu miscebã.* Addat ergo paupertatem paupertati, & transfiguret in se corpus humilitatis nostræ. Si ipse caput nostrum, simul membra eius, sint duo in carne. vna Iam enim vt primitùs pauper esset, formam serui accipiens, dimisit patrem. Qui autem de virgine natus est, dimittat & matrem, & adhæreat vxori suæ, & sinet duo in carne vna, ita enim erunt duo, & in voce vna, & in illa vna voce, iam non mirabimur nostram vocem. *Cinerem sicut panem manducaui, & potum meum cum fletu miscebam.* Dignatus est enim nos habere membra. Sunt & pœnitentes in membris eius: non excluſi & separati sunt, ab Ecclesia eius. Nec omnino sibi adiungeret coniugem, nisi illa voce, *agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnum cælorum.* Iam ergo audiamus quid oret caput & corpus, sponsus & sponsa, Christus & Ecclesia, vtrumque vnus. Sed Verbum & caro, non vtrumque vnum. Patet & Verbum, vtrumque vnum, Christus & Ecclesia vtrumque vnus. Vnus quidem vir perfectus in forma plenitudinis suæ, *donec occurramus, omnes in vnitatem fidei, in agnitionem filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Sed donec occuramus, agitur hîc paupertas nostra, agitur hîc adhuc labor & gemitus. Gratias miseri cordiæ ipsius. Vnde illi labor? vnde illi gemitus, Verbo, per quod facta sunt omnia? Si dignatus est habere mortem nostram, non nobis dabit vitam suam? In magnam spem erexit, cum magna spe geminus. Gemitus habet tristitiam, sed est gemitus qui habet & gaudium. Ego puto Salam sterilem, lætam genuisse, cum pareret, & nos dicamus *à timore tuo concepimus, & parturiuimus spiritum salutis.* Audiamus ergo Christum pauperem in nobis, & nobiscum, & propter nos.]

289. Quantum ex tanta Christi in nos charitate mutuæ inter nos dilectionis incentiuum existat, obseruat sæpè S. Chrysostomus. Quidni verò illum amet Christianus, quem à Christo tantoperè dilectum animaduertat? Bernardus certè serm. 1. de S. Michaële, Angelorum hinc amorem in homines colligit, cum ministerium Christi pro nobis magnificè celebrasset. [Huius vtique (inquit) tanti ministri gratia nihil mirum si dignanter nobis, imò & libenter Angeli sancti ministrent. Ipsi enim amant nos, quia nos Christus amauit. Dicitur certè vulgari quodam prouerbio; *qui me amat, amat & canem meum*: nos verò ô beati Angeli, catelli sumus Domini illius quem tanto affectu diligitis: catelli inquam, cupientes saturari de micis quæ cadunt de mensa dominorum nostrorum, qui estis vos.]

Quod si proximorum amorem tantus Christi in nos amor excitare idoneus est, multo iustius, & vt verè dicam planè necessario, nostram in Christum charitatem excitet & inflammet, necesse est. [Nam ipse Saluator (verba sunt Saluiani l. 4. de prouid.) ideo, vt ait Apostolus, moriendo pro nobis commendare voluit suam omnibus charitatem, vt nos ad reddendam pietatem tanta vicissitudine pietatis suæ traheret: sicut illas naturæ admirabilis gemmas ferunt, quę ferro propiùs admotæ, durissimum licet chalybem, affectu quasi spirante suspendunt: ita etiam ille, id est summa & clarissima regnorum cœlestium gemma, hoc scilicet voluit, vt dum se licet purissimis nobis descendens de cœlo propiùs adiungeret, affectu suo nos quasi amoris sui manibus admoueret, vt agnoscentes vtique dona sua ac beneficia, intelligeremus, quid nos pro Domino tam bono facere conueniret, cum ille pro malis seruis tanta fecisset: & compleretur hoc quod Apostolus dicit, vt mortificaremur charitate illius tota die; & neque tribulatio, neque angustia, neque persecutio, neque fames, neque nuditas, neque gladius posset nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.]

290. Accipe in hanc rem, non mimus potentem considerationem ex Richardo Victorino tract. de Baptismo Christi in expensione illorum verborum Apostoli Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea.* Sic enim scribit. [Considerate ordinè & vim verborum. *Dilexit & tradidit.* Magnæ dilectionis magnum indicium. Quid ei contulit illa traditio? Audite. Vt priùs eam mundaret ab omni contagione peccati. Deinde eam sanctificaret donorum collatione, & tandem in futuro exhiberet eam sibi gloriosam, id est in animo & corpore rutilantem, & gemina stola decoratam, non habentem maculam in carne, nec rugam in mente. Et hoc totum, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum magnam misericordiam fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè; id est per lauacrum baptismatis per quod regeneramur in filio adoptionis, qui priùs eramus filii perditionis; & per Spiritum sanctum in hoc Sacramento nobis datum, deposita vetustate quotidie renouamur in cognitione & amore Dei; Quem Spiritum effudit in nos abundè, id est ad omnium peccatorum remissionem, & copiam virtutum. Per remissionem peccatorum, eripimur de potestate tenebrarum; per copiam virtutum transferimur in regnum filii Dei; per remissionem peccatorum incipimus non esse quod fuimus; per copiam virtutum, incipimus esse quod non fuimus. Intuemini vna mecum, supereminentem scientiæ charitatem Christi, ex qua non solùm homo fieri, sed etiam homo factus pro nobis mori voluit. Priùs se dedit nobis, deinde se dedit pro nobis. Nobis per incarnationem, pro nobis per passionem. Spiritum suum in corda nostra misit, Patris visionem promisit; potestatem

ſtatem qua filii Dei efficamur contulit, & talem dignitatem tribuit, vt ipſum habeamus caput, & ſimus eius membra, & hæredes vitæ æternæ. Cum ergo ſit omnipotens, quid amplius nobis dare potuit? Non enim Angelicæ naturæ collata eſt hæc dignitas, vt à Verbo Dei in vnitatem perſonæ aſſumeretur. Tantæ igitur gratiæ Referamus gratias quas poſſumus, quia condignas non valemus.]

291. Claudo cum Chryſoſtomo hom. 2. in ad Philem. *in fine.* [Si cum ſeruos emimus pecunia, ſemper illos nobis viuere volumus, & iuris noſtris eſſe quæ habuerint omnia; quanto magis is, qui nos ex nihilo condidit, & eſſe qui ante non fuimus, fecit, qui poſtmodùm proprio nos ac precioſiſſimo redemit ſanguine; tantumque ſe deiecit noſtri gratia, quantum nemo pro filiis cariſſimis faceret; qui de ſumma cœli arce, ac paternis ſinibus ad noſtra infirma deſcendit, qui ſanguinem effudit ſuum, ſui nos iuris eſſe vult? Si igitur mille haberemus animas, eaſque pro illo poneremus omnes, putaſnè dignum aliquid illius caritati retribuere poſſemus? Minimè id quidem; Cur quæſo; Quia cum ille nihil deberet nobis, hoc fecit ex gratia: nos autem ex hoc illi debitores ſumus. Atque ille Deus cum eſſet, ſeruus factus eſt: neque morti obnoxius, in mortem venit carne ſuſcepta. Nos vero, etſi pro illo animas non poneremus, naturæ lege poſituri eramus, ac etiam inuiti paulò poſt exceſſuri ex vita.] Et mox. [Reuereamur immenſam caritatem Chriſti, incaleſcat animus, exciteur affectus. Audiuimus quod nos ille maximè omnium diligat, accendamur & nos ad amorem eius; honoremus illum præ omnibus, reddamus vel ex parte, amori eius vicem. Dominus noſter nos adeò diligit, & torpore frigeſcimus, nec expergiſcimur? Ne quæſo ſimus adeò deſides circa noſtrarum ſalutem animarum, ſed totius viribus illum diligamus, omniaque pro illius dilectione impendamus, animam, pecuniam, gloriam, & alia omnino omnia, gaudentes, geſtientes, prompti, alacres, non quaſi illi, ſed vt nobis ipſis præbituri, quæ illius amore geſſerimus. Ea quippe eſt animantium lex, vt ſe tum demum felices putent, cum aduerſa, pro his quos diligunt, ſuſtinent. Ita igitur & nos erga Dominum noſtrum afficiamur.]

Chriſti Iuſtitia, & religio.

292. Iuſtitiam ſuam ſupereminentem prodidit Chriſtus, ſummo illo affectu reparandi diuini iuris læſi, quo factus eſt nobis iuſtitia & redemptio: vt non immeritò vel eo ſolùm ex capite *iuſtus noſter* apud Prophetas nominatus legatur. Nam eo affectu diuini iuris, non in Deum modò, ſed & in humanum genus iuſtitiam exercuit, iniens nobiſcum contractum cæleſtis mercimonii, etiamſi cum diſpendio aliquo ſuo. Audi S. Auguſtinũ ſerm. 34. ex 40. nouis. Mortuus eſt Chriſtus [quia ſic expediebat, vt morte ſua occideret mortem, Mortuus eſt Deus, vt compenſatio fieret cæleſtis cuiuſdam mercimonii, ne mortem videret homo.] Addit poſt multa, neminem dare vitam vt accipiat mortem; hoc tamen fecit Chriſtus quem propterea dicebam, in hoc contractu diſpendii aliquid paſſum videri, ſed iuſtitiæ amore perſiſtit infractus in explendo, quod ad ipſum attinebat, contractu inito. Suſpexit hanc quoque, nouam planè miſericordis negotiatoris commutandi & contrahendi rationem, S. Leo ſerm. 3. de paſſ. cap. 4. adductus ſupra cum de Verbo negotiante. Reducem verò è noſtris hiſce nundinis cœleſtem negotiatorem, quæ hic emit patri exhibentem, magnæ ſibi eſſe fiduciæ, conteſtatur his verbis Petrus Damianus ſerm. de S. Nicolao. [Non parum mihi fiduciæ robur præſtat, quod ille ſummus Imperator, negotiator meus factus, & negotium meum ſine otio egit quamdiu fuit in terris, & precioſarum mercium ſarcinas portans ad Pattem, ipſi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemit, oſtendit.]

Eſt inſignis alia iuſtitiæ portio, qua Deo cultum debitum rependimus. Quamuis enim religio, cuius hoc eſt munus, potentialis atque adeò minùs propria iuſtitiæ pars cenſeri ſoleat; id tamen non idcircò accidit, quod iuſtitiæ debitum in ea cernatur, imperfectum & quaſi luxatum, ſed potiùs idcircò quod tantum rotque eminentiſſimis titulis firmatum ſi tius quo obſtringimur colendi ac venerandi Deum, vt nullis noſtris actibus expleri plenè aut adæquari queat. Quanta autem & quàm perfecta fuerit Chriſti religio & obſeruantia in Pattem, perſpicitur ex precatione in qua eum pro ſua reuerentia ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, id eſt pro attentiſſima in cultu Patris diligentia, exauditum fuiſſe tradit Apoſtolus Hebr. 5.

Miſericordia, & condolentia.

293. Miſericordia, ſeu pietas in egentes, quamuis cum caritate Theologica ratione motiui poſſit recurrere, tamen poteſt aliam quoque honeſtatem iuſtitiæ ſubiectam, habere propoſitam. Eius hos in Chriſto actus proponit Rupertus l. 1. de oper. Spiritus ſancti cap. 21. [Pietatis illud eſſe, nemo eſt qui neſciat, quod intelligi vult, huiuſcemodi parabolas dicendo. *Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Hiericо, & incidit in latrones.* Item; *Iratus pater familias, quia fecerat cœnam magnã, & omnes qui vocati erant cœperũt ſimul excuſare, dicit ſerno ſuo; exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos, & claudos, introduc huc.* Item; *quis ex vobis qui habet centũ oues, & ſi perdiderit vnã ex illis, nonne dimittit nonaginta nouẽ in deſerto & vadit ad illã quæ perierat, donec inueniat illã? Et cum inuenerit illã, imponit in humeros ſuos gaudens.* Item: *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater da mihi portionẽ ſubſtãtiæ quæ me contingit.* Item; *Homo quidam erat diues, qui habebat villicũ, & hic diffamatus eſt illũ quaſi diſſipaſſet bona ipſius,* & reliqua. Hæc denique veneranda pietatis inſignia ſunt, quod videlicet *Samaritanus miſericordia motus ſuper illũ qui incidit in latrones appropinquauit, & alligauit vulnera eius, infundens oleũ & vinum, & imponens in humerum ſuum, duxit in ſtabulum, curã illius agens.* Itemque alibi: *quod miſericordia motus & accurrens cecidit ſuper collũ eius, & oſculatus eſt eum,* qui per pœnitentiam eſt reuerſus, ſuomet Iudicio, iam non dignus vocari Dei filius, & *occidit ei vitulum ſaginatum dicens: manducemus & epulemur quia hic filius meus, mortuus erat & reuixit, perierat, & inuentus eſt.* Quod paſtor bonus, quem quæ errauerat, requiſitam & inuentam, in humeros ſuos gaudens impoſuit; quod iuxta exemplum villici iniquitatis quem laudauit Dominus, quia prudenter feciſſet, nobis agendum cenſuit: *facite* (inquiens) *vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceri, recipiãt vos in æterna tabernacula.*]

294. Eſt verò miſericordiæ ramus condolentia, & vt paſſim loquimur, *compaſſio* Hæc quanta in Chriſto fuerit, exponit diligenter autor tract. de paſſione apud S. Bernadum cap. 5. verbis illis. [Videamus quomodò affici ſolent homines circa eos quos amant; vt per notum, ad ignotum veniamus. Quis neſciat, hominem circa amicum ſuum periclitatem, ſæpè tanto affectu & dolore moueri, vt corporis ſui detrimentum incurrat? Si hoc præſtat homo homini, quantum Deum hominem Ieſum, putas homini præſtitiſſe? Si tu pro vno homine per compaſſionem periculum corporale incutris, quid putas Dominum Ieſum pro omnibus hominibus toleraſſe? Omnes enim ſui erant, & omnes mortaliter infirmi erant. Certè nouimus Paulum Apoſtolum de ſe dixiſſe: *quis infirmatur, & ego non infirmor;* Et verè eo vſque infirmabilis: & ſicut ait: *mundus mihi Crucifixus eſt, & ego mundo.* Mũdus quippe ei crucifixus

cifixus erat, qui omnia quæ mundi erant, tanquam mortua reputabat. Ipse verò mundo etiam crucifixus erat, qui ipsum propter crebras compassionum simul & passionum infirmitates, corpore extenuatum & exterminatum abhorrebat, nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipsum. Si ergo Paulus cum infirmantibus infirmabatur, quid benignus Iesus, cum esset conseruus & frater, cum conseruis & fratribus? Quid dominus & pater, pro creatura & filiis. Ardebat Paulus, quasi esset radio Solis accensus; quantum ipsum Solem putas exarsisse? Si vsque ad tantam infirmitatem per affectum compassionis accessit, qui scintillam charitatis habuit; quid sentiendum putas de ipsa charitate, de cuius plenitudine omnes acceperunt? Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminationem per corpus incomparabilem sustinuerit, qui etiam venerat crucem sustinere & præ cæteris tanto magis fuit confectus, quanto maior in eo fuit compassionis affectus: qui non solùm facta, sed etiam cogitationes inspexit. Suffragatur his rationibus sententia ipsius Domini sic dicentis, *Hierusalem Hierusalem, quoties voluit congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Videamus quid sibi hoc velit, quod Dominus, se gallinæ magis quàm alteri animali voluit comparare: Quod vt à sanctis patribus tenetur, ideò factum est, vt exprimatur incomparabilis affectus charitatis. Nullum enim animal tam pullos suos tanta compassione mouetur, quæ gallina. Fit enim toto corpore hispida, voce rauca, mœrore animo, & omnibus membris infirma, & vsque ad supremum defectum perueniens. Si ergo in tantum pullis suis, gallina animal irrationale compatitur; quantò putas optimum Iesum humano generi fuisse compassum? Ad quantam putas eum infirmitatem, & debilitatem peruenisse? Quanta ipsum putas macie confectum fuisse qui pro omnibus cognouerit doluisse? Vnde Esaias; *verè languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit.*]

Audi etiam in eandem rem S. Gregorium 20. mor. cap. 16. [Scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflictio porrigit, afflicti quoque in se animum sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpè, (vt prædiximus,) larg torem muneris, rerum facit abundantia, & non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui deficit, angustatur & tunc plena est cordis nostri compassio, cum malum inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, vt illum à passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam, mediator nobis Dei & hominum dedit, qui cum posset nobis etiam non moriendo concurrere, subuenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minùs amasset, nisi & vulnera nostra suscipere, nec vim nobis suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalésque eos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare videlicet etiam sine sua morte à passione potuit. Sed vt quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos voluit, vt in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in diuinitatis suæ diuitiis nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed vt ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus est pauper Deus.]

Veritas.

295. Numeratur etiam inter iustitiæ partes, veritas. Hæc in Christo præcellentissima fuit, non modo ea generali ratione qua veritas idem est quod sanctitas; & loqui vel amare veritatem, idem quod honestatem sectari, vt ex variis Patribus obseruaui in Opere de æquiuocatione cap. 1. num 7. Sed ea quoque speciali, qua Christus in colloquiis cum aliis, non modò à falsitate, sed & ab oblusione quacunque veritatis fuit alienissimus. Itaque & fidenter ipse *veritatem* se, dixit, & ab aduersariis quantumuis odio exoculatis, veram, & in veritate docens, audiuit. Copiosus in Christi veritate explicanda, est Petrus Simonis l. 2. de veritate; quanquam quæ tradit, aliò ferè pertinent quàm ad veritatem de qua agimus. Fuit igitur Christus, & verax, & ipsa veracitas. Tametsi negari non potest, Amphibologicè quandoque locutum, & cum mentali restrictione, vt ostendo in citato opere de Æquiuocatione cap. 10. num. 8. Factum tamen id à Christo in circumstantiis debitis, & iis conditionibus adhibitis, vt nulla inde vel veritatis, vel affinis ei virtutis simplicitatis inter loquendum, aut temeratio, aut infuscatio existeret. Non defuere impij nonnulli qui Christum mendacij insimularent ex verbis illis Ioan. 7. *Ego non ascendo ad diem festum istum*, vt refert S. Augustinus serm 8. ex 11. additis in calce Tomi 10. qui id latissimè extruat docens Christum, quamuis postea ascenderit ad diem festum, non deliquisse tamen à veritate, quia non ascendit ad illum ipsum diem quo negarat se ascensurum. Videsis quæ addo citato opere de Æquiuoc. cap. 12. n. 3. Nunc concludo illis D. Augustini verbis citato serm. 8. [Dominum ergo Iesum Christum, quid existimamus, quia mentitus est: Quid perùs est, falli, quàm metiri? Qui dicere non audemus falli, dicere audemus mentiri? Ille verò nec fallitur, nec mentitur: sed omnino sicut scriptum est, (de illo quippe intelligitur, de illo debet intelligi;) *Nihil falsum dicitur Regi nihil falsum exiet de ore eius.* Si Regem quemlibet hominem dixit, Regem Christum, Regi homini præponamus. Si autem quod verius intelligitur, Christus est de quo dixit; (ei quippe falsum nihil dicitur quia non fallitur;) ex eius ore nihil falsi procedit, quia non mentitur.]

Obedientia.

296. Sed nulla iustitiæ potentialium partium, splendidius in Christo fulsit quàm obedientia. Factus est enim obediens voci hominis, & subditus illis, vt ait Lucas cap. 2. [Quis quibus? (inquit S. Bernardus hom. 1. super missus est,) Deus hominibus. Deus, inquam, cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ. Nec tantùm Mariæ, sed etiam Ioseph, propter Mariam.] Et mox, egregium inde incentiuum nostræ obedientiæ petit, subdens. [Discat homo obedire, discat terra subdi, discat puluis obtemperare. De auctore tuo loquens Euangelista; *& erat*, (inquit) *subditus illis*; haud dubium quin Mariæ & Ioseph. Erubesce superbe cinis: Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti; Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo. *Vade*, (inquit,) *post me Satana: quia non sapis ea quæ Dei sunt.* Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est, *& erat subditus illis.* Si hominis, ô homo, imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum, sequi auctorem tuum.] De eodem luculentissimo Obedientiæ exemplo in Christo subdito. Idem serm. 3. de Circunc. [Non dedignandum seruo, quod præcessit in Domino. Siquidem, non est seruus maior Domino suo. Ille enim cum iam creuisset, ætate, sapientia, & gratia apud Deum & homines; cum iam duodecim annorum esset, & remansisset in Hierusalem, inuentus à beata Virgine & Ioseph, cuius filius putabatur, in medio Doctorum audiens illos & interrogans, tamen

men descendit cum illis, & erat subditus illis. Et tu ergo, subditus esto propter illum.]

297. Neque verò fuit dumtaxat ea obedientia, qualis vulgo laudatur; nimirum quæ voluntatem perficit, eamque alieno subijcit iugo. Quin etiam, qui est obedientiæ flos eximius, ad intellectum vsque pergit; si S. Bernardum hic quoque magistrum agnoscimus serm. 3. de Resurr. Agens enim de lepra proprij iudicij, & obstinationis in eo, subdit. [Sed vbi poterit hæc lepra mundari, nisi in Iordane? Ibi mergere, quicumque huiusmodi es, & attende quid fecerit magni consilij Angelus, quomodò consilium suum postposuerit consilio, vel magis voluntati mulieris vnius (Beatam Virginem loquor, & fabri pauperis; Ipse est Ioseph. Inuentus enim in medio Doctorum audiens eos & interrogans, quodammodò à matre increpatus est: *Fili, quid fecisti nobis sic?* At ille; *quid erat*, (inquit,) *quod me quærebatis; Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? At illi non intellexerunt Verbum.* Et quid fecit Verbum? Non capiebatur in se; descendit, ita vt esset etiam subditus illis. Quis iam non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando suum sapientia ipsa deseruit? Sic mutauit consilium suum, vt quod iam tunc ceperat, ex tunc, vsque ad trigesimum ætatis suæ annum prorsus dimiserit. Nihil enim ab hoc duodecimo anno, de eius doctrina vel operibus inuenis, vsque ad annos triginta.] Subdit contra hoc difficultatem non leuem, quam ex ipsomet adducere & soluere, operæ pretium est. [Sed fortè (inquit) quærendum ab ipso est quomodò voluntatem suam consiliúmve reliquerit. O Domine, voluntas de qua dixisti vt non fieret, si bona non erat, quomodò tua erat? Si bona erat, quomodò derelicta est? Sic & consilium, si non bonum, quomodò tuum? Si bonum quomodò relinquendum? Et bona erant, & eius erant: neque minus tamen relinquenda, ob hoc videlicet vt fierent meliora. Neque enim oportebat, propria præiudicare communibus. Erat ergo voluntas Christi, & bona erat, qua dicebat; *Si fieri potest, transeat à me calix iste.* Sed ea de qua dicebat, *fiat voluntas tua*, melior erat; quia communis, non solùm Patris, sed & Christi ipsius, (*oblatus est enim quia ipse voluit,*) & nostra. Nisi enim granum frumenti cadens in terram mortuum esset, ipsum solum maneret; mortuum verò multum fructum attulit. Atque hæc voluntas Patris erat, vt videlicet haberet, quos adoptaret in filios. Christi erat, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Nostra erat, quia pro nobis faciebat, vt redimeremur. De consilio idem dicimus. Christi enim erat, & bonum erat consilium illud quod ait, *quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse.* Sed quia illi non intellexerunt, mutauit illud consilium, vt nos mundaret ab ea lepra quæ proprij consilij est. Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Nam ab initio nouerat quid esset facturus, sed voluit formam nobis huius humilitatis exhibere, & ad lauandam pessimam hanc lepram, diuinum in seipso parare Iordanem.]

298. Quantum hic exemplum inferiorum obedientiæ sic constitutum, simul & præpositorum modestiæ, Origenes hom. 20. in Lucam rectè perpendit. [Scribitur, (inquit) *descendit cum eis, & venit Nazareth, & subiiciebatur eis.* Discamus filij subiecti esse parentibus nostris; maior minori subijcitur. Nam quia maiorem Ioseph videbat ætate, propterea eum parentis honore coluit, omnibus filiis exemplum tribuens, vt subijciantur parentibus. Quod si patres iis non fuerint, subijciantur his qui patrum ætatem habent. Quid loquor de parentibus & filiis? Si Iesus filius Dei subijcitur Ioseph & Mariæ, ego non subijciar Episcopo, qui mihi à Deo ordinatus est pater? Non subijciar presbytero, qui mihi Domini dignatione præpositus est? Puto quod intelligebat Ioseph, quia maior se erat Iesus, qui subijciebatur sibi, & sciens maiorem esse subiectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo vnusquisque, quod sæpè, melioribus præpositus sit inferior, & nonnumquam accidat, vt ille qui subiectus est, melior sit eo qui sibi videtur esse præpositus. Quod cum intellexerit dignitate sublimior, non eleuabitur superbia, ex eo quod maior est; sed sciet ita sibi meliorem esse subiectum, quomodo & Iesus, subiectus fuit Ioseph.]

Eum qui adeò accuratè, & omnibus numeris perfectè, obediuit hominibus propter Deum, quid mirum factum esse Patri obedientem, idque exquisitissimè, & ad crucem vsque, ac mortem? [Christus vt Verbum, (ait Naz. orat. 36.) Nec obediens erat, nec inobediens. Hæc enim iis qui aliorum imperio tenentur, conueniunt, quique secundæ classis sunt. Illud nimirum probis, atque honestis; hoc improbis ac supplicio dignis. Vt autem serui forma, ad conseruos, immo ad seruos sese demittit, atque alienam formam suscipit, totum me simul cum infirmitatibus meis in seipso ferens, vt quod deterius est, in seipso absumat, & conficiat, non secus ac ceram ignis, aut terræ vaporem Solis radius; atque ipse, ob huiusmodi coniunctionem bonorum illius particeps fiam. Quocirca reipsa obedientiam honore afficit, eamque perpetiendis doloribus experitur. Neque enim sufficiebat animi affectio, quemadmodùm nec nobis, nisi manum quoque operibus admoueamus. Opus enim, affectionis animi declaratio est.] Reipsa ergo obediuit Christus, atrocia quæque & immania passus, potiùs quàm in obedientiam peccaret, quem esse verum sensum illorum Apostoli verborum, *Christus factus est obediens vsque ad mortem*, pereleganter prosequitur Philippus Abbas l. de salute primi hominis cap. 25. Per totam quoque vitam anteriorem Christus Dominus, fuit nitentissimum obedientiæ speculum.

299. Et fuit sanè Christi obedientia omnibus numeris absoluta, & exquisitè perfecta: Nam & per ardua quæque seruata est; & non attenta indignitate personarum in quarum bonum cedebat; ac ministeriorum ad eum finem obeundorum abiectione, nihil facta. His momentis Christi obedientiam expendit S. Hilarius in psalmum 131. ad illud, *donec inueniam locum Domino.* Hunc enim Domini locum, humana pectora interpretatus, quod in eis per Christum conciliatis Deus pacificè habitaturus & consessurus esset, subdit. [Assumpto igitur corpore Vnigenitus Deus, neque ante secundùm hominem se ingressurum tabernaculum domus suæ iurat; id est in cælestem habitationem suam esse rediturum, quam hæc religiosi pectoris loca inueniat; sed neque stratum lecti sui ascensurum se esse nouit. Stratus requies humanorum laborum est, & fessorum corporum refectio. Sed quia in cælo semper quiescitur, & quia indefessa illa natura laborem nescit, semper in stratu, id est, semper est in quiete. Dominus noster in forma Dei manens, formam serui accepit, & obediens vsque ad mortem fuit & mortem Crucis, vt plus nescio quid morte pateretur. Ob id autem tantùm, obediens vsque ad Crucis mortem est, vt nos habitatione Dei dignos esse præstaret. Mori igitur voluit qui vita est, & effici se indefessa virtus, ad habitationem corporis non recusauit infirmam; vt in forma Dei manens formam serui acciperet. Excessit ergo ex illo æternæ beatitudinis suæ stratu. Et testis nobis quadragesimus Psalmus est, qui ex persona Domini, omne Sacramentum passionis eloquitur, dicens: *Vniuersum stratum suum, versasti in infirmitate eius:* Cum per obedientiam voluntatis paternæ, ex Deo homo; ex potente infirmus; ex viuificante mortuus, ex æternorum seculorum Iudice, Crucis reus dicitur: tum stratum eius in infirmitatem conuertitur.

Discendum nobis ex hoc exemplo obedientiam, egregiè

egregiè colligit S.Gregorius 3. p. Pastor admonit. 19. [Admonendi sunt (inquit agens de inobedientibus) vt solerter aspiciant, quia filius hominis, cui vna cum Patre semper voluntas est, vt exemplum nobis frangendæ nostræ voluntatis præbeat, dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui misit me, Patris.* Qui vt huius adhuc virtutis gratiam commendaret, seruaturum se hoc in extremo iudicis perhibet, cum ait: *Ego à me ipso non possum facere quidquam, sed sicut audio, iudico.* Qua itaque conscientia, dedignatur homo alienæ voluntati acquiescere, quando Dei & hominis Filius, cùm virtutis suæ gloriam venit ostendere, testatur se non à semetipso iudicare?] Agit fusè in eandem sententiam 35. mor. cap. 12. Aureè omnino ad hanc ipsam virtutem, exemplo Christi, præsertim cruci confixi, adhortatur specialiter religiosos Cantipratanus lib. 2. apum. cap. 3. num. 3.

Iustitia Christi, latè dicta.

300. Nihil hic de latè dicta iustitia actum, quia verè aliò spectat. Fuit tamen in Christo summa & plena, aut vt Euangelium habet, *omnis iustitia.* Hæc quid sit, accipe glossam Bernardi serm. 4. de Epiph. [Est iustitia quædam, stricta & angusta valdè, ita vt quàm citò pedem verteris, in peccati foueam cadas, nec præponere se æquali, nec æquare præposito. Huius definitio est, reddere vnicuique quod suum est. Altera latior & amplior Iustitia, nec æquare se pari, nec inferioti præponere. Sicut enim grandis & grauis est superbia, præferre se æquali, aut æquare prælato, ita magnæ humilitatis est, inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena Iustitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est, superiori se præponere; ita inferiori se subdere, summa & plena Iustitia est. Quod Ioannes ait; *ego a te debeo baptizari*, de prima fuit, quia superiori se subdidit. Quod autem Christus fecit, de plena Iustitia fecit. Siquidem ille seruuli sui manibus se inclinauit.]

Fortitudo.

301. Pergo ad fortitudinem, quæ Christo nomen fuit apud Apostolum, à quo vocatur *Dei virtus.* Nam quid est aliud fortitudo quàm virtus, ait S. Bern. serm. 1. super missus est? Et mox, cum dixisset nomen Gabrielis, sonare fortitudinem Dei, subdit. [Aliter Christus fortitudo, vel virtus Dei dicitur, aliter Angelus: Angelus enim tantùm nuncupatiuè, Christus autem etiam substantiatiuè. Christus Dei virtus & dicitur, & est quæ forti armato qui suum atrium custodire solebat, fortior superueniens, ipsum suo brachio debellauit; & sic ei vasa captiuitatis potenter etipuit. Angelus verò *fortitudo Dei* appellatus est, vel quod eiusmodi meruerit prærogatiuam officij, quo eiusdem nuntiaret aduentum virtutis: Vel quia Virginem natura pauidam, simplicem, verecundam, de miraculi nouitate ne expauesceret, confortare deberet, quod & fecit.]

Suscepit sanè Verbum infirmitatem nostram, vt conferret nobis fortitudinem: in quam rem S. Augustinus, adducto Adami exemplo præclarè philosophatur tract. 15. in Ioan. Adami enim, caro pro osse quod in Euæ formationem contulit, suppleta est. Illud tamen infirmum Dei, fortius fuit hominibus: & idcirco Christi humanitas vocatur *fortitudo*, apud Psaltem, interprete Hesychio l. 2. in Leuit. cap. 8. tractante illud, *& facies cydarim byssinum, & zonam, opus varium.* [Quia enim (inquit) cydaris indumentum capitis est, opus autem cinguli siue zonæ, est confortare quodammodo & constringere eum qui cingitur, hoc ostendere Legislator proposuit: quia Christus simul creaturam omnem recapitulans, siue restaurans, simul etiam confortans nostram massam, cuius primitias sumpsit, incarnationis dispensaret mysterium, de quo ait Paulus: *qui notum nobis fecit mysterium voluntatis suæ, ad dispensationem plenitudinis temporum, restaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso.* Et Dauid: *Dominus regnauit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem & præcinxit se.* Manifestat etiam ipse, quemadmodùm Christus confortauit totam nostram massam, Verbo dispensationis circumcingens primitias; quam & appellauit fortitudinem, quia per ipsam & nos fortes facti sumus. Quis autem sit dispensationis modus, Ioannes ait: *Verbum caro factum est*: ideóque cydarin & zonam ait Moyses byssinam esse, opus variatum. Byssus enim de terra cum sit, carnem demonstrat, quæ ex terra nostra est, opus plumarij. Domini Verbum qui artifex & variator totius est creaturæ. Ipse sibi carnem à nobis sumptam, operatus est; varians in ea mysteria quodammodò, & creationis miracula.]

Cum ad aggrediendum.

302. Sed hæc est fortitudo Christi, veluti in actu primo. Quod verò huius potiùs loci est, fortitudo actualis in Christo insigniter fulsit, & quoad aggressionem, & quoad perpessionem, quæ sunt duo fortitudinis munera. Fortitudinis ad aggrediendum interitæ, siue magnanimitatis, specimina quædam in Christo proponit Rupertus l. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 21. his verbis. [Fortitudinis primus est actus, vbi *cum eiecissent illum extra ciuitatem, & duxissent illum vsque ad supercilium montis supra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum, ipse transiens per medium illorum ibat.* Maius vtique fortitudinis opus in hoc ipso significans; Quod est illud? Nimirum quia tandem illum post multas persecutiones in infernum præcipitatum esse volentibus, ipse de morte ad vitam, siue per mortem in gloriam suam transiens, ecce per medium illorum iuit, per medium illorum persequentium & non videntium, ad credentes & illuminatas gentes transiuit. Amplius autem fortitudinis erat, quod ex præsentia eius torquebantur, & tormenta sua confitebantur dæmonia, dicentia: *sine, quod nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scimus quis sis, sanctus Dei. At ille increpans non sinebat ea loqui*; Dicens cuipiam illorum; *obmutesce & exi*, quantæ fortitudinis hoc esset initium, vel signum, ipse quodam loco sic parcè innuit. *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet, si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.*]

Sed habemus illustriora. Quantam enim fortitudinem prodidit Christus in templo semel ac iterum, cum confertissima multitudine frementium circum se hostium septus, in templo ipso, atque adeò in celeberrimo & frequentissimo loco, animaduersa loci sacri per nundinationem indignam profanatione, facto de funiculis flagello, irruit in negotiatores, & nummularios, æs effundens, mensas subuertens, & impacto flagello omnibus incutiens timorem. Non eum mortis metus, non multitudo hostium, non concepta iam pridem malignitas cœpto absterruit, aut generosam pectoris altitudinem depressit. Adducam id expendentes aliquos Patres agens de autigatione humanæ voluntatis per Christum.

Et luculentiùs etiam, fortitudinem suam prodidit Christus, cum præscius irrogandorum cruciatuum, alacer tamen & intrepidus, imò ouans ac triumphans, Ierosolimam quam atrocitati illi tormentorum subeundæ delegerat, ingressus est. Quæ tanta fuit fortitudo, vt in ea iuxta Psaltem, interprete Basilio, conturbati sint montes, Tartareæ inquam potestates: cœlestis verò militia tametsi heroïcis assueta factis, tamen ad tantam generositatem obstupuerit. Vt propterea S. Athanasius l. de salutari Christi aduentu, ad eam admirabundam

mirabundam aptet illud Isaiæ 62. *quis est iste qui venit de Edom tristis vestibus de Bosca, iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ?* Quod in eum subeuntis Ierosolimam Christi articulum cadere, habetur ex Origene tract. 15. in Matth. In ipso deinde passionis veluti aditu, quanta generositas prodita à Christo est, cum in occursum prodijt armatis. Equum fortitudinis symbolum exhibens Iob cap. 39. *numquid* (inquit) *præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis, contemnit pauorem, nec cedit gladio, super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Vbi audierit buccinam dicit; vah! procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.* Est hæc quidem germana delineatio (iudice D. Gregorio,) cuiusuis Christiani militis: sed ducis maximè, qui vbi primùm buccina paterni mandati insonuit, tantum abest vt recesserit, vt potiùs in occursum armatis perexerit, dixeritque, vah!

303. Per totum reliquum tempus ad mortem vsque, prodidit se Christus *virum vnum*, conuenientissima omnino denominatione, vt S. Gregorius ad lib. 1. Reg. *initio*, obseruauit, expendens & ad Christum aptans illud. *Erat vir vnus de Ramatha Sophin*, idémque latissimè confirmat Richardus à S. Laurentio lib. 4. de Excellentia B. Virg. à pag. 245. Nec modò *vir* siue *masculus* ob fortitudinem denominatus est Christus, quam eo maximè in quo versamur tempore prodidit, sed *vir vnus*, quasi solus eo nomine dici mereretur. Aduertit Aristoteles 5. Ethic. & explicat ibi pleniùs Michael Ephesios, qui in Olympicis vicerat, abiecto proprio & speciali nomine, dictum exinde specialiter communi nomine *hominis*, quod perinde videtur, ac si *vir vnus* dictus esset. Et sic quoque nominatum Christum legimus appellatum, Cant. 8. verbis illis quibus summa Christi, in hoc extremo præsertim tempore fortitudo, ad viuum exprimitur. *Fortis vt mors dilectio.* Id Christi nomen apud Paulum, vt supra obseruabamus. Nihil porrò morte fortius, quæ omnia perrumpit. *Dura sicut infernus æmulatio, lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* En Christus *homo*, dans omnem domus suæ substantiam, pro dilectione suorum. Homo inquam absolutè & sine addito, pro summa sua fortitudine. Olympiodorus in catena capitis tertij Iob, obuersat id quoque agnouisse fortissimum illum Athletam & infractam columnam, cum dixit, *pereat dies in qua natus sum, & non in qua dictum est homo.* Vox Hebræa *masculum* præfert, quam sibi appellationem detrahi volebat Iob, prospectata tanta Christi fortitudine in extremo vitæ scommate. Fortitudinem namque suam tametsi eximiam & Dei ipsius ore laudatam, præ tanta Christi generositate & animi erectione, nomen inane & fumum censuit. Id quod etiam S. Augustinus obseruauit 2. de peccat mer. cap. 11. expendens alium Iobi locum ex cap. 42. quo vir sanctus, præ Christi subobscure antea cogniti, tum verò perspicuè per lumen Propheticum præconcepti; summa in cruciatibus & adeundis & excipiendis fortitudine, sua extenuat, seque imbellem & qui fortis audiret, indignum pronunciat.

Hanc denique summam alacritatem in arduissimis discriminibus imperterritè adeundis, Christiani quique pugiles eminus obseruare, & non passibus æquis assectari tentarunt. Id quod Hieron. & Rupertus expressum volunt Zachariæ 1. celeberrima illa prænotione quam his verbis effert Zacharias. *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum russum, & ipse stabat inter myrrhea quæ erant in profundo, & post eum equi russi; varij, & alibi.* Nox per quam hæc visa Prophetæ, ipsum est passionis tempus, quo vir equo russo, sanctæ inquam suæ carni cruore infusæ inequitans, iuxta insignem eiusdem Ruperti allegoriam Apocal. 6. æmulatores tantæ suæ fortitudinis, post se reliquit, Martyres omnes, Confessores omnes, omnes qui in Dei causa strenuè quippiam ac generosè aggressi sint atque perfecerint. Nec verò de sua hac præcellentissima fortitudine remisit Christus, cum aliquando volens latuit. Non enim ex animi deiectione profecta est ea latendi voluntas: Sed [dabat Christus exemplum cauendi, ne quisquam seruus eius diceret, non fugio quia turpe est, non fortè expediret vt fugeret: Dictutus suis, cum nos persecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam, hoc ipse exemplum præbuit.] Verba sunt S. Augustini serm. 8. ex 11 additis in calce Tomi 10. Videsis quæ in eam rem profero in Opere de Martyrio p. 2. c. 5. n. 24.

Tum ad sustinendum.

304. Sunt quidem hæc perillustria fortitudinis Christi decora; sed quod pati (iudice Philosopho,) maius quiddam sit quam aggredi, auctior & plenior Christi in patiendo fortitudo, attingenda est. Exultat in hoc argumento Tertullianus l. de patientia c. 3. breuiarium patientiæ Christi conficiens, post descriptam Dei extra carnis nostræ amictum, dignam Deo patientiam. [Et hæc quidem (inquit) diuinæ patientiæ species, quasi de longinquo: Fors vt de supernis æstimetur. Quid illa autem quæ inter homines palam in terris quodammodò manu apprehensa est? Nasci se Deus in vtero patitur matris, & expectat. Natus adolescere sustinet & adultus non gestit agnosci, sed contumeliosus insuper sibi est, & à seruo suo tinguitur, & Tentatoris congressus solis verbis repellit. Cum de Domino fit magister, docens hominem euadere mortem, ob salutem scilicet venire offensa patientia eruditus, non contendit, non reclamauit, nec quisquam in plateis vocem eius audiuit, arundinem quassatum non fregit, linum fumigans non restinxit. Nec enim mentitus fuerat Propheta, imò ipsius Dei contestatio spiritum suum in filio cum tota patientia collocantis, Nullum volentem sibi adhærere, non suscepit: nullius mensam, tectúmve despexit. Aquam ipse lauandis discipulorum pedibus ministrauit. Non peccatores, non publicanos aspernatus est. Non illi saltem ciuitati quæ eum recipere noluerat, iratus est, cum etiam discipuli tam contumelioso oppido cœlestes ignes repræsentari voluissent. Ingratos curauit, insidiatoribus cessit. Patrum hoc si non etiam proditorem suum secum habuit, nec constanter denotauit. Cùm verò traditur, cùm adducitur, vt pecus ad victimam (sic enim non magis operit os, quam agnus sub tondentis potestate) ille cui legiones Angelorum, si voluisset, vno dicto de cœlis affuissent, ne vnius quidem discentis gladium in vltorem probauit. Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Itaque & gladij opera interdixit in posterum, & sanitatis restitutione, ei quem non ipse vexauerat, satisfecit per patientiam, misericordiæ matrem. Taceo quod figitur. In hoc enim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides. Qui in hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maximè Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis. Patientiam huiusmodi, nemo hominum perpetraret.] Expressit hæc omnia, mitiore sed diffusiore oratione; S. Cyprianus, sub initium libri de patientia.

305. Addo pauca ex aliis. Chrysostomus hom. ad pop. 52. post multa de Christi tolerantia, sic concludit. [Non temerè scripta sunt & alia, quæque circa crucem ipsam

ipsam gesta sunt, quæ possent ipsos reuocare: sed vt bonitatem imiteris, vt benignitatem æmuleris. Eos enim supinos prostrauit, & serui restituit auriculam, & cum mansuetudine locutus est; & cum suspensus esset, magna monstranit miracula; radios auertens, frangens lapides, defunctos excitans, iudiciis vxorem tertens per somnia, omnem in ipso præ se ferens iudicio mansuetudinem, quæ non minus eos, quam miracula possent attrahere: infinita prædicens coram tribunali, in ipsa clamás cruce; *Pater dimitte illis peccatum.* Sepultus verò quanta ad illorum ostendit salutem? Resuscitatus autem non statim Iudæos vocauit? non dedit peccatorum remissionem? non innumera contulit bona? Quid hoc mirabilius? Qui crucifixerunt, & occiderunt, postquam crucifixerunt, facti sunt Dei filij. Quid huic par prouidentiæ? His auditis abscondamur, quòd ab hoc tantum distamus, quem imitari iubemur.]

Optimè Nyssenus l. de perfecta Christiani hominis forma, tractans quorsum Christus, dictus sit Dei imago, [Patientia (inquit) quot modis in imagine inuisibilis Dei conspicitur? Vbi gladij, & fustes, & vincula, verba, alapis maxillæ percussæ, facies sputis oblita, humeri verberibus traditi, iudicium impium, crudelis sententia, milites subsannationibus, irrisionibus, contumeliis, & calami percussionibus, immitem sententiam per delicias exacerbantes, claui, & fel & acetum, & grauissima quæque ipsi sine causa illata, immò verò pro innumerabilibus beneficiis reddita, tunc ille quo modo ista patrantes vltus est? *Pater* (inquit,) *ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Nónne poterat contra eos superiùs, vel cælum perfringere? vel ipsos terræ hiatibus abolere? vel dimouere, ex propriis terminis mare, & voraginibus terram submergere? vel Sodomiticum ignis imbrem demittere: vnico verbo, vel aliquod aliud acerbum supplicium irrogare? Attamen hæc omnia, miti patientique animo pertulit, vitæque tuæ, per seipsum, leges patientiæ dedit.]

Præclarè Arnobius in Conflictu cum Serapione l. 1. *ante medium*, cum benè multis Scripturis adductis probasset, Christum dictum esse *Petram*, concludit; [[sunt & alia multa quæ memorare longum est, quæ & doceant Petram pro immutabilitate, & pro constantissima voluntate Domini nostri Iesu Christi quam in carne sua exercuit tentatus à Diabolo, traditus à Discipulo, fixus in patibulo, cibatus felle, potatus aceto, perforatus lancea, humiliatus vsque ad mortem, mortem autem crucis. Et cum omnia hæc homo perfectus sustinuerit, nihil tamen de impatientia hominis imitatus, ostendit Deum per hominem hominibus præstitisse victoriam.]

Insigniter Petrus Cellensis l. 1. de tabernac. expendens arcæ mensuras. [Ecce (inquit) funiculo Euangelico, à conceptione Christi, dinumera patientiam eius nulla interruptione impatientiæ quassatam, vsque ad emissionem spiritus in cruce, & succumbens, super omnem calculum, inuenies eam. Confortata enim est patientia humanitatis, solatio diuinitatis: & non possum ad eam; cuius impatientia acuitur languore naturæ, & inflammatur peruersa tacendi consuetudine. Excelsior cælo est patientia Christi; quia nec in commotione cæli aduersus insensatos, excutitur à tranquillitate sua qui habitat in cælis. Profundior inferno est, qui nec in inferno condemnatis irascitur, quantum merentur. Latior terra, quia licet maledicta in operæ Adæ terra, tamen misericordia Domini plena est, vel saluante conuersos, vel melius puniente impios. Quid plura? Et patientiæ eius non est numerus.]

306. Fuit porrò præsertim in extrema vita patientia Christi singularis, indice Bernardo serm. de feria 4. Hebd. pœnosæ. [Quod cum supra dictum eius fabricant peccatores, cum sic extenderetur in ligno, vt dinumerarentur omnia ossa eius; cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israël, vndique foraretur; cùm foderentur manus & pedes; sicut agnus ad occisionem ductus sit, & tamquam ouis coram tondente, non aperuit os suum: non aduersùs patrem murmurans, à quo missus fuerat, non aduersùs humanum genus, pro quo quæ non rapuit exoluebat: non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, à quo pro tantis beneficiis, tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis suis, & humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij non tam purgandi, quàm probandi, coronandique, & maior in eis patientia comprobatur, & commendatur. Quomodò non maxima censeatur in Christo, qui in funiculo hæreditatis suæ, ab his quibus specialiter aduenerat Saluator, crudelissima morte mulctabatur, sicut fur; nullum omnino peccatum, nec actu proprio, nec contactu, in quo sordescere posset, habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, non vmbraticè sed corporaliter: in quo Deus est, mundum reconcilians sibi non figuratiuè, sed substantialiter; qui denique plenus est gratiæ, & veritatis, non c operatiuè, sed personaliter, *vt faciat opus suum, alienum opus est eius ab eo*, (Esaias loquitur.) Quia & opus suum fuit, quod dedit ei Pater vt faceret; & alienum ab eo, vt talis talia sustineret. Ita ergo habes in opere patientiam.]

Eadem mens Origeni lib. 7. contra Celsum. Hic impurus Christianorum hostis, fortitudinem Anaxarchi, & Epicteti, in tolerandis acerbissimis doloribus obiecerat. Ille enim in mortarium coniectus, cum contunderetur crudelissimè, hoc vnum respondit. Tunde follem Anaxarchi, ipsum enim non tundis. Epictetus verò perfracto, vt præmonuerat, per horum diriùs torquentem crure, cum ille fregisset; nónne prædicebam (inquit, quod perfringeres. Hæc cum Christianis obiecisset Celsus, concluisissétque. [Quid tale, vester Deus, inter pœnas profatus est?] Reponit Origenes. [Possumus ad hoc dicere, quod inter flagra & cruciatus, eius silentium, maiorem præ se tulit fortitudinem ac patientiam, quàm omnes Græcorum voces in similibus casibus editæ: siue credat Celsus, siue non credat, quod integrè scriptum est à viris optimæ fidei, & inter cætera de constanti inter flagra silentio, sicut & de coccinea chlamyde induta ei per ludibrium, deque arundine in manum pro sceptro indita. Quæ omnia summa mansuetudine pertulit, ne verbo quidem impatientiam, aut stomachationem indicans, in tanta immanitate sceleratorum hominum. Itaque non præ desperata duritia inter flagra tacuit, sed præ mansuetudine omnes illusiones tolerans.]

307. Apparuit hinc Christus Adamas omni inimico nisu insuperabilis. Richardus Victorinus l. de gradibus carit. cap. 2. illud Prophetæ, *velut adamantem dedi faciem tuam*, ad Christum refert. Sed homonymia fortassis aut affinitate Gallicæ vocis, *diamant* & *aymant*, adamantem sumit pro magnete, cuiusmodi verè fuit Christus ferrum nostrum trahens; præsertim in passione, vt cum Saluiano infra dicam agens de Christo dilecto. Verùm aliud est *adamas*, de quo ibi Propheta, aliud *magnes*. Itaque voce *adamantis* Christo tributa, commendatur insignis fortitudo Christi, præsertim in extrema vita. Orig. lib. 2. in Iob ad illud. *Exiuit Satan à facie Domini*, cum Iobum ob fortitudinem contulisset adamanti, subdit de Christo. [Sic & singularis ille & diuinus cælestis quoque atque incorruptibilis Adamas. Vnigenitus Deus, à patre ad terras missus, de quo dicit Deus Pater; *Ecce ego ponam adamantem in medio populi mei*: quem neque ignis tentationum in deserto comminuit; quem non plagæ impiorum in cruce contriuerunt; quem neque sepultura sepulchri, neque mortis introitus vel inferorum violauit, sed omnia superans;

rans, diuinum & incorruptibilem & adamantem fuisse demonstrauit. Adamas verò est naturaliter talis lapis, cui neque ignis, neque ferrum, neque aliud quidquam prævalet. Ferro enim si percutiatur, demergitur in ferrum tamquam plumbum missum in ignem. Si in ignem mittatur, similiter permanet, vt missus est & non violatur. Ergo quia nihil ei prævalet, ideò *adamas* appellatur. *Adamas* verò interpretatur ex Græca lingua, *idomabilis, inflexibilis, inalterabilis, incomminutus*, &, vt breuiter dicam, cui nec quidquam prævalet, neque percutiendo, neque adurendo. Nam percussus non comminuitur, exustus non conteritur. Merito ergo *adamas* appellatur, vtpotè insuperabilis.] Hæc quomodo cohæreant cum recentiorum experimentis, non multùm motor. Satis quippe ad rem nostram est, ea siue vera, siue tantùm existimata fortitudine indomabili adamantis, expressam esse ab Origene fortitudinem Christi summam; præsertim ad hostiles connisus extremæ vitæ. Quamquam si quod Origenes ibidem consequenter addit, verum esset; non esset mirum, experimenta recentiorum de vulgari adamante aliud ferre, quàm quòd de eo prodiderant veteres, esse scilicet insuperabilem. Eius hæc est oratio. [Quod si dixerit aliquis, vbi est modò, vel vbi conspicitur huiusmodi lapis adamantinus? Audi, hæc omnia typus fuerunt Domini Iesu Christi, quia vsque ad aduentum Domini erant, & visa sunt; post aduentum autem Domini, visa non sunt. Vbi videtur nunc Phœnix? vbi vrna Adam? vbi videtur arca testamenti? vbi vrna mannæ? Sic similiter nunc vbi videtur adamas, atque ea quæ typum Domini gerebant? Ea scilicet vsque ad aduentum Domini visa sunt, vtpotè figuræ & exinde abscondita sunt, Domino ipsas figuras adimplente. Idcircò nunc, neque arca testamenti, neque vrna mannæ, neque cinnamomum, neque adamas, neque phœnix, istis nunc hominibus verè videntur: nisi fortè quis simile aliquid simulatum contendat, dicens esse quod non est.] Non subscribo ego quidem. Attamen hinc appareret, quis Origenis sensus fuerit de Christi indomabili, & semper infracta fortitudine.]

308. Eam quoque S. Hieron. in cap. 7. Amos, adamante expressam censet, iuxta interpretationem Symmachi & 70. Quam enim *cæmentarij trullam super murum litum*, vertit vulgatus; 70. & Symmachus verterunt *virum stantem super murum adamantium, in cuius manu sit adamas*. Ad quem locum S. Hieronymus multa de adamantis indomabilitate, & paruitate, ac indecora specie præfatus, omnia accommodat Christo; cui in passione nec species nec decor fuit, & ad omnes inimicorum assultus perstitit incomminutus & integer: imo alios Sanctos, eiusdem fortitudinis participes & adamantes effecit. Vniuersos sanè electos Dei, hinc hausisse patientiæ præsidia, & ad Christi patientis imitationem, conformari studuisse. Autor est S. Gregorius 29. Mor. c. 27. sic scribens. [In similitudinem lapidis aquæ durantur. Mentes enim quæ per prospera molliter fluerent, constrictæ aduersitatibus durescunt; & ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam desuper tolerantiam, passiones sui Redemptoris imitatur. In similitudinem quippè lapidis aqua durauerat, cum ille priùs impatiens persecutor, postmodùm Paulus dicebat; *Impleo ea quæ desunt, passionum Christi in carne mea.*] Idem de aliis Sanctis omnibus, esto iudicium.

Nos nisi Christi hanc tantam patientiam æmulemur, eam quod in nobis est, cassam reddimus, quod notauit S. Augustinus in Psal. 68. agens de patientia in opprobriis, exemplo Christi. [Merces tua (inquit) manet in æternum, quia propter Deum sustinuisti opprobria. Ideò enim prior ille sustinuit, vt nos sustinere disceremus. Et si ille sustinuit qui non habebat quod illi obijcerebatur, quantò magis nos; qui etsi non habemus peccatum, quod nobis obijcit inimicus, habemus tamen alterum quod dignè in nobis flagelletur? Nescio quis te furem dicit, & non es fur: audis opprobrium, non tamen sic non es fur, vt non sis aliquid quod Deo displicet. Porrò si ille qui omnino nihil rapuerat, qui verissimè dixerat, *Ecce venit princeps mundi huius, & in me nihil inueniet*, dictus est peccator, dictus est iniquus, dictus est Beelzebub, dictus est insanus, Tu dedignaris seruo audire pro meritis tuis, quod Dominus audiuit nullis meritis suis? Ille venit vt tibi præberet exemplum. Quasi gratis hoc fecerit si tu non proficis. Quare enim ille audiuit, nisi vt tu, cum audires, non deficeres? Ecce tu audis, & deficis. Frustra ergo ille audiuit; non enim propter se, sed propter te audiuit. *Quoniam propter te sustinui exprobrationem, operuit ignominia faciem meam.*] De Christi fortitudine satis.

Temperantia, & ei subiectæ abstinentiæ, sobrietas, castitas.

309. Venio ad Temperantiam, cuius immensus propè est ambitus. Signabo dumtaxat illustriora quædam. Abstinentiæ, & sobrietatis, & macerationis innocentissimi corporis, speculum nitidissimum Christus fuit. Tametsi enim quod viuendi norma, ac vt Clemens Alex. 1. Strom. loquitur, *lex animata*, omnibus esset propositus; non debuerit eas vitæ vestitusque asperitates consectari, quibus Ioannes admirationem ludæorum concitauit; sed victu vestituque communi, sapientissimè vsus est; quod maledicentissima pecora in inuidiam vocauerunt, appellando Christum, carnium voratorem, & vini potatorem: Tamen in illa victus communis ratione, monstrauit satis supérque Christus Dominus, quàm non sibi placeret, nec carnis deliciis, sed animarum bono seruiret.

Quia verò prædictis temperantiæ partibus continens est castitas, mirum non est præcelluisse in ea Christum, quem S. Anselmus, *Regem Virginum* meritò nominauit. Augustinus verò serm. 18. de temp. vocat *Regem castitatis* & l. de sancta Virginit. c. 34. ait, [præcipuum magisterium & virginalis integritatis exemplum in ipso Christo contuendum esse.] Nec aliter quoad tem ipsam Philippus Abbas l. de continentia cap. 62. Egregiè in hoc Christi decus Orig. hom. 9. in Lenit ad illud *& femoralia linea, sint super corpus eius.* Vnicam namque lineam Christi, interpretatus eius corpus, subdit Origenes. [Femorale indumentum est, quo pudenda corporis contegi, & constringi solent. Si ergo aspicias. Saluatorem meum suscepisse quidem corpus; & in corpore positum, egisse humanos actus, id est vescendi & bibendi, & cætera similia, hoc autem solum opus non egisse, quod ad pudenda corporis pertinet, carnémque eius, neque nuptiis, neque filiorum procreationi patuisse, inuenies qualiter femoralia linea sanctificata habuerit, vt verè de ipso debeat, *quia inhonestiora nostra, abundantiorem habent honorem*; Considera tamen & ipsum Pontificis habitum: quia quod per naturam minus in eo honestum videtur, indutis femoralibus lineis, & zona constrictis, etiam secundùm literam de eo conuenit dici, quia inhonestiora nostra abundantiorem honestatem habent. Ita ergo & omnis, qui in castitate viuens imitatur Christum, hoc solùm de humanis actibus nescientem, ipse etiam lineis femoralibus sanctificatis indutus est; & inhonestioribus suis, abundantiorem circundedit honestatem. Tunica ergo linea sanctificata induitur, & femoralia linea super corpus eius sunt.]

310. Spectant ad hunc locum, quæ de Christo apc ex S. Bernardo serm. 2. de aduentu, alibi refero. Est enim apis symbolum puritatis & integritatis eximiæ. Huc etiam facit, quod Christus tametsi tentatus est per omnia, tamen absque peccato: id est interprete Cassia-

no

tio collat. 5. c. 5. aduersus castitatem nullum voluit recipere intulcum; quia tantus est castitatis nitor, & tantus oppositi vitij putor, vt non sit arbitratus dignum, tentari in eo genere. Quin etiã vt notat Orig. l. 1. contra Celsum ne falso quidem rumore, vel calumnia, maculari se in hoc genere sustinuit. Imo in eius aduentu, exsiccatos esse fontes libidinis. S. Hieronymus in epitaph. Lucinij Bœtici *ferè initio*, egregiè tradit, aptato ad Christum loco Oseæ 13. *Adducet Dominus, ventem ventũ de deserto ascendentẽ qui siccabit omnes venas eius, & desolabit fontem illius.* [Exiuit enim virga de radice Iesse, & flos de virginali frutice pullulauit: qui loquitur in cantico Canticorum; *ego flos campi, & lilium conuallium*; Flos noster, mortis interitus. Ideóque & mortuus est, vt mors, illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adducendus, virginalis vterus demonstratur, qui absque coitu & semine viri, Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus sancti exsiccaret fontes libidinum, & caneret in Psalmo, *In terra deserta & inuia & inaquosa, sic in sancto apparui tibi.*] Æmulatus optimè est hunc locum Gillebertus ser. 15. in Cant. Necaliò spectant, quæ fortissimè simul ac amœnissimè dixit Tertullianus l. de pudic. cap. 6. [Luserit (inquit) ante Christum caro, imo petierit antequàm à Domino suo requisita est: nondum erat digna dono salutis, nondum apta officio sanctitatis. Adhuc in Adã deputabatur cum suo vitio facile quod speciosum viderat concupiscens, & ad inferiora respiciens, & de filicinis foliis pruriginem retinens. Inhærebat vsquequaque libidinis virus, & lactæ sortes non habentes idoneæ, quod nec ipsæ adhuc aquæ lauerant. At vbi sermo Dei descendit in carnem ne nuptijs quidem resignatam, & sermo caro factus est ne nuptijs quidem resignanda, quæ ad lignum non incontinentiæ sed tolerantiæ accederet; quæ non dulce aliquid sed amarum aliquid inde gustaret; quæ non ad inferos, sed ad cœlum pertineret; quæ non lasciuiæ frondibus, sed sanctimoniæ floribus præcingeretur; quæ munditias suas aquis traderet, exinde caro quæcumque in Christo reliquas sordes pristinas soluit, alia iam res est, nouo emergit iam non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fumo, sed ex aqua pura & spiritu mundo.]

Mansuetudo.

311. Subiacet item Temperantiæ mansuetudo, quæ in Christo fuit præfulgentissima. Audi S. Chrysostomum hom. 1. contra Anomæos *ad finem*. [Seruus est Dei, qui Author pacis est: qui cum dæmonia eijceret, & bona ageret innumerabilia, & cum malè audiret, in homines qui eum dixêre dæmonium habere, non fulmen misit, nõ ora maledica prostrauit, nõ linguas igne combussit impudicas, ingratas, improbatas, quanquam hæc omnia facere poterat, sed verbis hisce dumtaxat maledicta illa auertit: *Ego dæmonium non habeo, sed eum honore qui me misit.* Famulus item Pontificis contumeliose alapam in eius faciem inflixit. At is ita respondit: *Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si benè, cur me cædis?* Quod si dominus & Angelorũ & hominum omnium vindictam sibi non faciat, sed excusset, & secuo attriensi examinandum proponat, nihil profecto est, quod nos sermone egeamus prolixiore admonitionis: hæc enim paucissima verba abundè sufficiant, hæc tantummodò animã iuuerte. Cogita tecum frequentius meditare & refert. *Si malè locutus sum, testimoniũ perhibe de malo: si benè, cur me cædis?* Et quis sit qui hæc dixit intellige, & ad quem, & cuius causa dixerit. Ita enim efficietur. Vt hæc verba, diuinum quoddam & perpetuum carmen tibi habeantur; vt omnem animi inflationem omnem timorem dolorémque sedare possint, & tollere. Cogita dignitatem eius qui affectus est contumelia, & authoritatem: Personam vilem atque abiectam, eius qui contumelia affecit. Adde gratuitatem contumeliæ, & molestiam & acerbitatem. Non enim maledixit solùm, sed etiam cecidit: nec modò quolibet cecidit, sed alapas: qua quidem plaga nil ignominiosius, nil contumelioſius ipse potest. Sed tamen hæc omnia æquo animo tulit & tranquillo, tu latissimè intelligeres, quemadmodum modestiam, patientiam, mansuetudinem, denique virtutis officium seruare deberes.]

Idem perpulchrè homilia de mansuetudine (est 46. tomi 5. Græcol.) [Ipse Dominus & Saluator noster, contumelijs affectus, verberatus, cruci clauis affixus, leniter tulit Iudæorum furorem: & licet posset de impijs vindictam sumere, non sumpsit tamen: sed virtutem suam ostendit, eo quod concussit terram, & mortuos suscitauit, & obscurauit Solem, & noctem ex die fecit. Mansuetudinem autem & misericordiam declarauit, quia nullum ex his, qui impiè agebant, puniuit: vt discerent omnes qui impias manus intulerant Domino, quam non fuisset ei difficile ipsos punire, qui tam facilè terram commouit, & solem repentè obscurari præcepit. Et quia tam mansuetus fuit ipse, vt non solùm mansuetè tulerit eos qui crucifigebant, & blasphemabant sed & Patrem obtecrauerit, ne cœlestibus aduersus impios telis vteretur: idcircò, cum & tibi graue aliquod, & durum ferenti, subrepunt furor, & ira, recordare mansuetudinis Christi, & statim mansuetus eris ac clemens.]

312. Frequens item est in Christi mansuetudine infigenda S. Bernardus. Signo vnum & alterum locum serm. 2. de Pentecost. Christi mansuetudinem & in colloquijs & in perpessionibus, sic describit. [Quàm dulciter Domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es; quàm fortiter tam indigna, quàm aspera pro hominibus passus es; ita vt liceat sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo: duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, *sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.*] Et serm. 3. de septem panibus describens Christi mansuetudinem in indulgentia iniuriarum, quippe Deo facili ad indulgendum plenè. [Sunt aliqui sic donantes iniuriam, vt non vlciscantur, læpiùs tamen improperent. Sunt & alij qui fileant licet, manet tamen alta mente reposita, & rancorem tenent in animo: quarum vtique neutra, plena indulgentia est. Longe ab his omnibus benignissima est diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoscit plenariè, ita vt propter fiduciam peccatorum, sed pœnitentium, vbi abundauit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus gentium Doctor, qui plus omnibus cum diuina gratia laborauit. Testis est Matthæus de telonio electus in Apostolum, cui etiam noui testamenti primum scriptorem esse donatum est. Testis & Petrus, cui post trinam negationem, totius Ecclesiæ Pastoralis cura commissa est. Testis denique etiam famosissima illa peccatrix, cui in ipso conuersionis initio, tanta mulcitudo dilectionis concessa est, tanta postmodùm indulta gratia familiaritatis. Quis accusauit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? si Pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizantur Apostoli; Maria tacet; Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Denique illud quantæ prærogatiuæ, quantæ excellentiæ fuit, quod resurgentem à mortuis prima videre, tangere prima meruit?]

Humilitas.

313. Humilitatem, quam *Christi virtutem* appellat D. Augustinus, attingo breuiter. Eam, ipsum Christi nomen præfert. Audi D. Augustinum conc. 1. in Psalm. num. 33. [Dauid manu fortis, in figura Christi Dauid, sicut Goliat in figura Diaboli: & quod Dauid prostra-

nit Goliam, Christus est qui occidit Diabolum. Quid est autem Christus qui Diabolum occidit? Humilitas occidit superbiam. Cum ergo Christum nomino, fratres mei, maximè nobis humilitas commendatur. Viam enim nobis fecit per humilitatem, quia per superbiam recesseramus à Deo. Redire ad eum nisi per humilitatem non poteramus; & quem nobis proponeremus ad imitandum, non habebamus. Omnis enim mortalitas hominum, superbia tumuerat; & si existeret aliquis vir humilis in spiritu, sicut erant Prophetæ & Patriarchæ; dedignabatur genus humanum, imitari homines humiles. Ne ergo dedignaretur homo imitari hominem humilem, Deus factus est humilis; vt vel sic, superbia generis humani, non dedignaretur sequi vestigia Dei.]

Concinit Chrysostomus hom. 2. in 1. Cor. obseruans idcircò Apostolum Corinthijs fastu turgentibus, nomen Iesu toties ingeminasse, vt eos ad humilitatem prouocaret, eiúsque vestigijs insistere doceret.

Describit hæc vestigia in Christo, ex varijs capitibus Tertullianus l. de Idololatr. cap. 18. verbis illis. [Ille Dominus in humilitate & in nobilitate incessit domicilio incertus. Nã *filius* (inquit,) *hominis, non habet vbi caput suũ collocet.* Vestitu incultus. Neque enim dixisset, *ecce qui teneris vestiuntur, in domibus regum sunt.* Vultu denique & aspectu inglorius, sicut ei Esaias pronuntiauerat. Si potestatem quoque, nullam ne in suos, quidem exercuit, quibus sordido ministerio functus est: si Regem se denique fieri, conscius sui regni, refugit, pleniſſimè dedit formam suis dirigendo omni fastigio & suggestu, tam dignitatis quàm potestatis. Quis enim magis his vsus fuisset, quàm Dei filius? Quales & quanti eum fasces producerent? qualis purpura de humeris eius floreret? quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis iudicasset? Igitur quæ noluit reiecit; quæ reiecit, damnauit; quæ damnauit, in pompa Diaboli deputauit.]

314. Nec illa minùs sapienter in hanc rẽ S. Basilius homil. de humilit. [Vniuersam Domini dispensationẽ, ad humilitatem nos instruere deprehendimus. Cum infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepio imponitur. Deinde in domicilio fabri & matris pauperculæ enutritur, subditus matri & illius sponso. Docetur, audiens quorum non egebat, interrogans verò, & interrogando, admirabilem declarabat sapientiam. Subditur Ioanni, & baptismum suscipit à seruo Dominus. Nemini aduersariorum restitit; neque inenarrabilem suam potestatem in quenquam vibrat; sed quasi potentioribus cedit, & potestati temporatiæ, potentiam quam illa habebat permittit. Principibus Sacerdotum in forma rei sistitur, ad Præsidem ducitur, & iudicium illius sustinet. Et cum posset calumniatores suos arguere, silentio toletat illorum calumnias. Conspuitur à seruis ac vilissimis pueris. Morti traditur, eique hominum iudicio turpissimæ. Ita hominem, omnia ab ipsa natiuitate, ad mortem vsque exercuerunt.]

Specialiter de ea humilitate quam exhibuit latens per annos 30. in hunc modum Philosophatur S. Bernardus serm. 1. de Epiphan. [O humilitas Christi, quãtum confundis superbiam nostræ vanitatis! Parum aliquid scio, vel magis scire mihi videor, & iam silere non possum; impudenter me & imprudenter ingerens & ostentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Christus cum tanto tempore silebat, cùm seipsum absconderet, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria Patris? Vtique timebat, sed non sibi: nobis timebat ab illa, quibus nouerat esse timendum: nobis cauebat, nos instruebat. Tacebat opere, sed instruebat opere: & quod postea docuit verbo, iam clamabat exemplo. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.* Nam de infantia Domini parum aliquid audio: ex tunc, iam vsque ad hunc tricesimum annum, nihil inuenio.] Ex his agnoscenda est humilitas Christi.

315. S. Chrysostomus hom. 7. in ad Philipp. videtur agnoscere Christi humilitatem, in eo quod homo sit factus, verbis illis. [Si homo homines lauit; non inaniuit, non humiliauit seipsum. Si cum homo esset, non hoc rapuit, nimirum esse se æqualem Deo; profectò non est cur laudetur. Nam eum quidem qui Deus sit, hominem fieri; magna humiliatio est; quàmque nulla oratio consequi narrando queat. Eum verò, qui homo sit, humana facere; quæ tandem humiliatio?] Similia ex Augustino infra referam ex serm. 37. de diuersis. Et addendus est locus ex q. 80. & 83. circa illa verba ex c. 1. Ioan. *& Verbum caro factum est.* Caue tamen de assumptione humanitatis, id accipias. Ibi enim nullus actus humilitatis elicitus est. Non enim à Deo qui non est capax actus humilitatis, vt est per se perspicuum, & diserte notauit quoad hoc S. Anselm. l. 1. cur Deus homo cap. 8. Neque ab humanitate Christi quæ non præfuit assumptioni, nec priùs natura operata est, quàm completè esset, & in Verbo subsisteret. Illud ergo, *hominem fieri*, quod ex Chrysostomo adducebam, vt totus contextus clamat, idem est ac *hominem se prodere opere humili, & homini congruente*, non Deo, à quo aliena erat ea abiectio lotionis discipulorum, de qua ibi agit S. Chrysostomus.

Non dissimiliter accipiendus est, qui aliquatenus similiter locutus est, Gregorius Nyssenus orat. 1. de beatitud. verbis illis. [Quoniam omnibus propemodùm qui humanæ naturæ participes sunt, vitium elationis quodammodò innatum est; idcirco Dominus hinc initium beatitudines exponendi facit, tanquam primordiale malum quoddã ex habitu nostro superbiam eijciens, dum consulit, vt imitemur eum, qui sponte sua egenus fuit, qui verè beatus est: vt in quo possumus pro viribus nostra parte assimilari; ex eo quod nostra voluntate egeni paupertatem secuti fuerimus, etiam beatitudinis cõmunionem attrahamus, & adeoscamus. *Hoc enim quisque sentiat,* (inquit,) *inter vos, quod & in Christo Iesu: qui quũ esset in forma Dei, non rapinã arbitratus est, quod Deo par & æqualis esset: sed forma serui sumpta, seipsum exinaniuit.* Ecquid magis in Deo mendicũ, quàm forma serui? Quid in Rege rerum vniuersarum humilius, quàm in communionem inopis & mendicæ naturæ nostræ veniſſe? Rex regnantium, & Dominus dominantium, sponte sua formam seruitutis induit. Iudex rerum vniuersarum, principibus tributarius exiſtit. Creaturæ Dominus, in spelunca versatur? Qui mundum vniuersum complexus est, non inuenit locum in diuersorio, sed in præsepio brutorum animalium abijcitur. Purus ille, humanæ naturæ sordes non respuit; ac per omnem nostram mendicitatem penetrans vsque ad mortis progreditur experimẽtum. Videte voluntarium mendicitatis modum. Vita mortem gustat; iudex in iudicium ducitur; Dominus vitæ rerum vniuersarum, subijcitur iudicis decreto, supra mundanarum omnium copiarum rex, carnificum manus non repellit. Ad hoc (inquit) exemplum, modus animi demissionis tibi spectet.] Hæc inquam, & si vspiam alibi similia leguntur, quibus Christi humilitas ex susceptione humanæ carnis celebretur, non sic accipienda sunt, quasi reuera susceptio carnis, fuerit actus virtutis illius moralis quam vocamus humilitatem. Id enim falsum est, vt præmiſi: quia tamẽ ea fuit radix è qua tot humilia Christi opera prodierunt, tamen formaliter humilitas à Christo exhibita est, non in ea susceptione, cui Christus ipse non præextitit, sed in consequentibus operibus, qualia iam plerasque attigimus, & supersunt etiam attingẽda nonnulla.

316. Humilitatem itaque prodidit insuper Christus, in externo apparatu vniuerso, & nominatim in vestibus,

bus, vt benè considerat S.Chrysostomus hom.84. in Ioan. Verbis illis. [Quod autem dixit, *desuper contextã.* Non simpliciter ponitur, sed alij allegoriam id significare dicunt, quod non simpliciter homo esset Crucifixus, sed desuper habuerit diuinitatem. Alij dicunt, per illud genus vestis, Euangelistam historiam narrare. Nam in Palestina ex duobus pannis vestes contexunt. Quod significans Ioannes, inquit, *desuper contextam.* Quod mihi dicere videtur, vt vestimentorum vilitatem ostenderet. Nam quemadmodùm in alijs omnibus, ita in habitu, vilem speciem præferebat.] Audi etiam de hac veste Isidorum Peluſiotam l.1. epist.74. [Quod vestitus mollities, & subtilitas, colórque elegans, religiosæ, ac Deo gratæ exercitationis regulam minimè ferunt, Theologum Ioannem interroga, Domini tunicam describentem; ac tibi dicet; *erat autem tunica eius inconsutilis, desuper contexta per totum*; Quis autem vestis illius vilitatem ignorat? Vt qua Galilæorum pauperes vtantur: apud quos etiam maximè huiusmodi vestis genus fieri solet, atte quadam, vt pectoralis, tetractim consutam.]

317. Quem verò nobis externa Christi abiectio cõmodarit, quámque ad fidei nostræ firmitatem, & vndecunque rectè communitam certitudinem contulerit, quod non regio appatatu & exercitibus septus in terris visus est, sed humilis & pauper, obseruauit egregiè S.Cyrillus l.6.in Iulia.ad textum 11.his præter cætera. [Quoniam autem vniuersorum opifex, sui iuris hominem esse voluit, & in operabilibus propria gubernari voluntate, ob hanc rationem, & valdè rectè, omnium Saluatori Christo bene habere videbatur, persuasione potiùs & non coniectione necessitatis, homines à turpibus liberari pro quibus meliora potiùs delegerent, & ea per quæ verisimiliter meliores efficerentur. Quod si gloria Regali ornatus, inuictam habens potestatem, præcipisset hominibus sibi credere, non vltra fructus cognitionis fuisset credere, sed potiùs necessariorum & ineuitabilium præceptorum: & fuisset fortassis sicut vnus, qui humanis opinionibus diuinitatis gloria indignè honoratur. At quia tamquam vnus ex nobis, modesto & submisso sensu vsus est, & ab humana gloria abstinuit, partim sapientissimis doctrinis, partim ineffabilibus diuinis miraculis, voluntarios, & certò cognoscentes ad meliora transmittit, posthac non vltra in mundo dispensatio vituperatur; imò captus est, qui contra omnipotentem nugatur.]

Idem egregiè prosequitur Theodotus Ancyranus tract.de Natali Saluat. in Canc. Ephesi, verbis illis. [Naturæ creator aduenit, naturámque victam erigere volens, adstitit; non terrens tamquam Deus, neque tonitruis auditum percutiens, neque nube circumamictus, & ignem in nube demonstrans, neque tubæ sono audientes terrens; sicut aliquando Iudicis apparuit, timorem iniiciens in deuotis, nec concutiens famulum; sed gratia magis & bonitate euocans eum. Propterea non venit cum imperiali fastigio, nec obsequium dedixit Archangelorum. Non monit Angelorum exercitus; non enim volebat persequi recedentem, fugitiuum suarum legum; sed venit omnium Dominus in serui forma, paupertate circumamictus, vt venationem non effugaret. Incerto nascitur prædio, agrum incertum ad natiuitatem eligens, paupercula paritur Virgine, per omnia paupera graditur, vt per eiusmodi ad salutem hominem venaretur: Nam si gloria stipatus fuisset, & diuitijs multis circumamictus accederet, dicerent vtique infideles; quoniam diuitiarum largitas, mutationem orbis terrarum fuisset operata si maximam Romanam elegisset ciuitatem, potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum, putarent. Si filius fuisset imperantis, potestati vtilitatem adscriberent. Si legislatoris factus fuisset filius, præceptis vtilitatem adscriberent. Sed quid fecit? omnia paupera & vilia elegit omnia mediocria, & plurimùm obscura, vt diuinitas sola cognosceretur orbem transformasse terrarum. Propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam; egenus fit pecunijs. Et hoc exponat tibi præsepe: Cum enim non esset lectus, in quo Dominus reclinaretur, in præsepi ponitur; & fit opus immensum prophetiæ, & optima nunciatio. In præsepi enim ideò positus est, quia nuntiabat, quod etiam in irrationalibus notus fieret. Der namque Verbum & Filius, ad semetipsum trahit, & diuites & pauperes, eloquentes & tardiloquos, cum paupertate viuens, & in præsepi iacens. Vide ergo quomodò rerum indigentia, operatus est prophetiam; & paupertas eum qui propter nos homo factus est, accessibilem vniuersis ostendit. Nullus enim metuens superbas Christi diuitias, tardus fuit, nullum accedere ad eum, imperij celsitudo prohibuit; sed communis apparuit & pauper, semetipsum offerens omnibus ad salutem. In præsepi namque Deus proponitur Verbum, per medium corpus; vt licentiam habeat rationalis & irrationalis, participare cibo salutis.]

318. Humilitas Christi, in despectione egregiè emicuit, iuxta S.Augustinum in Psal 35.ad illud *non veniat mihi pes superbiæ*, sic enim scribit. [Quia nos superbia vulnerauerat, humilitas sanos fecit. Venit humilis Deus, vt à tanto superbiæ vulnere curaret hominem. Venit quia *Verbũ caro factum est, & habitauit in nobis.* Comprehensus est à Iudæis, insultatum est ei. Audistis cum Euangelium legeretur, quid dixerunt & cui dixerunt. *Dæmonium habes*: & ille non dixit, *dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis vestris estis, & Diabolus possidet corda vestra.* Nõ hoc dixit; quod si diceret, verũ diceret. Sed non erat tempus vt hoc diceret, ne non veritatem prædicare, sed maledictum reddere videretur. Dimisit quod audiuit, quasi non audisset: Medicus enim erat, & phreneticum curare venerat. Quomodò medicus non curat quidquid audiat à phrenetico, sed quomodò conualescat, & fiat sanus phreneticus: nec si & pugnum ab illo accipiat, curat. Ille illi facit noua vulnera, ille veterem febrem sanat: sic & Dominus ad ægrotũ venit, ad phreneticum venit, vt quicquid auditer, quicquid passus esset, contemneret; hoc ipso eos docens humilitatem: vt humilitate docti, sanarentur à superbia.] Docti sanè à Magistro humilitatis. (Sic enim ipse Augustinus tract.25. in Ioan. & aliquoties alibi Christum nominat,) qui factis primum deinde etiam verbo infigere studuit, quanti referret hominis tam eximiæ virtutis exercitatio.

Humilitatis sanè doctrinam commendauit sæpè, & suo exemplo firmauit, Christus. Benè Autor tractatus de Pass.apud Bernardum cap.17. [Videamus quantum in se istam virtutem, omnium virtutum Dominus commendauit. Primum verba eius attendentes vbi ait, *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Quid est magister bone optime Iesu? Numquid ad hoc redacti sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in te reconditi, vt hoc singulariter doceas, quia mitis es & humilis corde? Non doces vt cœli discantur fabricari, fieri miracula, mortui suscitari, & cætera huiusmodi, sed quia mitis sum & humilis corde. Numquid tam magnum est, quod est paruum? Vtique, quia per hoc inuenitur requies animabus. Quæ enim alia est causa omnis laboris, & certaminis nostri, nisi vt inueniamus requiem animabus nostris? Breuis doctrina, breuis via demonstrata est. Discе hanc à Domino Iesu, qui mitis est, & humilis corde. Id est, vide, & quantum & quare humiliatus est ille, qui est excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria eius; & discе etiam quia tu es lutũ & cinis, & sic inuenies requiem animæ tuæ.]

319. Porrò quamuis vita Christi vniuersa, iugis exercitatio humilitatis fuerit, tamen extrema huius pars reliquas facilè hac in parte superauit, quod idem

Autor

Autor, ibidem versat latissimè Macarius idem non malè hom. 26. hoc humilitatis exemplum homini proponit, expostulans de inflatione nostra, post tantam Domini humilitatem in extremo præsertim vitæ actu. [Dominus ipse (inquit,) quia via est, & Deus, cum non propter seipsum, sed propter te venerit, vt typus ac exemplum tibi fieret vniuersi boni; perpende in quantam humilitatem se abiecerit, forma serui accepta, qui est Deus, Dei filius, Rex, filius regis; donans quidem ipse curatiua pharmaca, sanánsque vulneratos; exteriùs tamen velut vnus vulneratorum apparens. Cæterum ne despicias diuinam dignitatem, dum conspicis illum exteriùs humiliatum, vt similem nobis. Propter quem sic apparuit? Non propter seipsum. Perpende, ea hora, qua clamabant, *crucifige, crucifige eum*, ac populus concurrebat, quàm humiliatus erat præ omnibus! Quemadmodum in rebus externis, si quis sit improbus, quem accepta sententia à magistratu, post hæc vniuersus populus exsecratur ac contemptui habet: sic quoque Dominus hora crucis, tamquam homo vitam cum morte commutaturus, vilipendebatur à Pharisæis. Quando rursus conspuerunt in vultum eius, & imposuerant ei coronam spineam, & colaphis eum ceciderunt, quam non superauit humilitatem? Scriptum enim est; *dorsum meum dedi flagellantibus, nec auerti faciem meam à turpitudine conspuentium, nec genas meas à percutientibus.* Quod si Deus, tantas contumelias, passionem, ac humilitatem subijt, tu qui natura huius es, & mortalis natutæ, quantumcumque humiliatus fueris, nihil, quod cum Domino tuo comparandum sit, feceris. Deus tui gratia seipsum humiliauit, tu verò tui gratia non demittis te, sed extolleris, atque insolescis?]

Andi etiam S. Augustinum serm. 37. de diuers. c. 3. [Apostolus dicit loquens de Christo; *cum in forma Dei esset, non rapinam arburatus est, esse æqualis Deo.* Quanta Maiestas! *Sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*: Quanta humilitas! Humiliauit se Christus: Habes, Christiane, quod teneas. Christus factus est obediens vsque ad Incarnationem Verbi, vsque ad participationem mortalitatis humanæ, vsque ad trinam diaboli tentationem, vsque ad irrisionem populi Iudæorum, vsque ad sputa & vincula, vsque ad alapas & flagella; si parum est, vsque ad mortem: & si aliquid etiam de genere mortis addendum, *mortem autem crucis.* Habemus tale humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum. Quid ergo intumescis, ô homo? O pellis morticina, quid tenderis? ô sanies fœtida, quid inflatis? Anhelas, doles, æstuas, quia tibi nescio quis fecit iniuriam. Vnde tu flagitas vltionem, sitis arenti fauce vindictam. Nec priùs ab intentione desistis, donec de illo qui te læserat, vindiceris? Si Christianus es, expecta Regem tuum. Priùs se vindicet Christus. Nondum enim vindicatus est, qui pro te tanta perpessus est. Et vtique illa Maiestas, posset vel nihil perpeti, vel continuò vindicari. Sed cum esset in illo tanta potentia, ideò fuit etiam tanta patientia, quia pro nobis est passus, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.]

320. Meritò hæc extrema Christi humilitas nostræ superbiæ opponitur, quia humilitatem in Christi vniuersa vita splendidissimè micantem, in vltima veluti periodo perstrinxisse reliquam vitam, certum est; vt obseruat S. Bernardus serm. de feria 4. hebdom. pœnosæ cum ait, hanc fuisse humilitatem sine exemplo; [Nempe in humilitate iudicium eius sublatum est; cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quæ sibi obijciebantur crimina responderet. *Vidimus*, (inquit) *eum, & non erat ei aspectus.* Non speciosum formâ præ filijs hominum, sed opprobrium hominum, & tanquam leprosum, nouissimum in virorum, planè virum dolorum, à Deo percussum & humiliatum: ita vt nulla esset ei species neque decor, ô nouissimum! ô altissimum! ô humilem, & sublimem, ô opprobrium hominum, & gloriam Angelorum! Nemo illo sublimior; nemo humilior. Denique sputis illitus est, opprobrijs saturatus est, morte turpissima condemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihil me merebitur vel ista humilitas, quæ hunc habet modum; imo quæ tam est vltra modum? sicut est patientia singularis, sic & humilitas mirabilis, vtraque sine exemplo.]

Eadem ex causa Petrus Blesensis tract. de Transfig. Ita interpretatur quod Lucæ 9. dicitur, Mosem & Eliam locutos cum Christo esse, de excessu: hoc est de passione & morte, quæ ideò *excessus* metito dici potest, quod omne genus humilitatis excedat. Concinit S. Bernardus sic scribens hom. de euntibus in Emaus. [Verè Domine nimis excessisti: quia cum sis splendor paternæ gloriæ, & figura substantiæ eius, & cum sis Dominus Maiestatis, trementibus elementis, cœli luminaribus obscuratis, & stupentibus Angelis, pati dignatus es tormentum abiectissimæ passionis. Verè fuit excessus, cum dedisti vellentibus genas tuas, cum faciem tuam non auertisti, ab increpantibus & conspuentibus, quando cum iniquis es deputatus.]

321. Quòd Lucas refert Mosem & Eliam cũ Christo agentes, locutos esse excessum, Græcè est λεγον ἐξοδον. *Loquebantur Exodum eius*, id est mortem. Quæ mihi loquendi ratio reuocat in mentem illud scitè æquè ac vtiliter à Nysseno notatum hom. 4. in Eccles. Nempe voluisse Deum, ex ipsa serie sacrorum librorum, corúmque titulis, admonere, egressum à vita subijci ingressui in hanc vitam; sicut Genesim, sequitur Exodus. Nec dissimiliter ingenium exercuit Petrus Damiani serm. 19. qui est de S. Anthimo, post S. Augustinum 12. contra Faust. cap. 32. cum dixit, primùm recenseri Legem, tum Iudices, postremò Reges; quia prout legem seruauerimus iudicabimur, & regnum vel assequemur, vel amittemus. Sed hoc in præsentia dimisso, vides, *Exodum* cuius est mentio Lucæ 9. continere excessum humilitatis Christi, quem extrema eius vita exhibuit. Eiusdem Blesensis serm. 31. est pia illa extremæ Christi vitæ cum melle comparatio, quod mellis quicquid fœculentum est, sursum enatet, dulcissimum verò subsidat.

Lotionem pedum discipulorum, tum adhibuit, & inter eos Iudam non omisit, vt probani c. 9. Operis de Iuda num. 21. Hæc quanta fuerit humilitatis functio, ibidem dixi num. 20. quibus nunc addo S. Augustini locum ex l. de S. Virginit. c. 32. [Iam verò quod eximus ad passionem, lauit pedes discipulis, monuitque apertissimè, vt hoc facerent condiscipulis atque conseruis, quod eis fecisset Magister & Dominus, quantum commendauit humilitatem: cui commendandæ etiam illud tempus elegit, quo eum proximè moriturum cum magno desiderio, contuebantur; hoc vtique præcipuè memoria retenturi, quod Magister imitandum, vltimùm demonstrasset. Ait ille, *hoc facite*: quod vtique potuit & alijs ante diebus, quibus cum eis fuerat conuersatus: quod si fieret, hoc ipsum quidem traderetur sed vtique non sic acciperetur.]

322. Eodem vitæ suæ extremo tempore, Sacramentum corporis & sanguinis sui, in cibum ac potum animarum nostrarum instituit Christus; in quo mysterio quanta prodatur humilitas, accipe ex D. Augustino conc. 1. in Psalm. 33. [Notum est, Dominus noster Iesus Christus, in corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Vnde autem commendauit corpus & sanguinem suum? De humilitate sua. Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce cibus sempiternus, sed manducant Angeli, manducant superna Virtutes,

tores, manducant cœlestes Spiritus, & manducant, & saginantur, & integrum manet quod eos satiat & læsaginat. Quis autem homo posset ad illum cibum? Vnde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo vt mensa illa lacteſceret & ad paruulos perueniret. Vnde autem sit cibus lac? Vnde cibus in lac conuertitur, nisi per carnem traijciatur? Nam mater hoc facit; quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minùs idoneus est infans qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humilitatem mamillæ, & lactis sucum de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pauit nos sapientia Dei? Quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo, vt scriptum est; *panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo*: id est Verbum illud quo pascuntur Angeli sempiternum, quod est æquale patri, manducauit homo: quia *cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Saginantur ergo illo Angeli. *Sed semetipsum exinaniuit*, vt manducaret panem Angelorum homo; *formam serui accipiens in similitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo: humiliauit se, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis*, vt iam de cruce commendaretur nobis caro & sanguis Domini. Nouum sacrificium, quia munuit vultum suum coram Abimelech.

Et inferiùs explicans quod de Dauide 1. Reg. 21. scriptum retulerat *ferebatur in manibus suis, & prouidebat ad ostia portæ, & saliua decurrebat super barbam eius*, sic exclamat. [Hoc verò fratres quomodo possit fieri in homine, quia intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligitur in ipso Dauid secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Fetebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: *hoc est corpus meum.* Ferebat enim illud corpus in manibus suis. Ipsa est humilitas Domini nostri Iesu Christi, ipsa multùm commendatur hominibus. Ad ipsam nos hortatur frater, vt viuamus; id est, humilitatem eius imitemur, vt percutiamus Goliam, & tenentes Christum, vincamus superbiam. Procidebat enim ad ostium portæ. Quid est *procidebat?* Ad humilitatē se ipse deijciebat. Quid est *ad ostia portæ?* Ad initium fidei, quo salui efficimur. Nemo enim incipit nisi ab initio fidei, sicut dicitur in Canticis Canticorum, *venies & pertransies, ab initio fidei.* Peruenturi sumus facie ad faciē, sicut scriptum est, *dilectissimi filij Dei sumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eū sicuti est.* Videbimus. Quādo? Cùm ista transierint. Audi etiam Paulum Apostolum, *videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Antequam ergo videamus facie ad faciem Verbum quod vident Angeli, opus nobis est adhuc ostijs portæ ad quæ procidit Dominus, humilians se vsque ad mortem. Quid est quod Saliuæ decurrebant super barbam eius? Innocens enim, *immutauit vultum suum coram Abimelech*, vel Achis, *& dimisit eum & abijt.* Non intelligentes dimisit. Ad quos abijt? Ad gentes. Ergo nos intelligamus quod ipsi non potuerunt. Decurrebant super barbam Dauid Saliuæ. Quid sunt saliuæ? Quasi verba infantilia. Saliuæ enim currunt infantibus. Nonne erant tamquam infantilia verba, *manducate carnem meam & bibite sanguineum meum?* Sed ista infantilia verba, tegebant virtutem ipsius. Virtus enim in barba intelligitur. Saliuæ igitur decurrentes super barbam eius, quid sunt nisi verba infirma, virtutem eius tegentia? Approbat hanc Augustini allegoriam de Christo in Eucharistia humili, Prosper de promiss. part. 2. cap. 25. Alibi sic scribit idem Augustinus. Vnde commendauit Dominus corpus & sanguinem suum? Vnde? nisi de humilitate sua? nisi enim esset humilis, nec manducaretur nec biberetur. Ita ille serm. 127. de temp. Qui etiam serm. 46. de diuers. cap. 12. appellat Eucharistiam *mysterium humilitatis Domini.*

323. Ex humilitate in eo extremæ vitæ tempore prodita, Origenes lib. 2. contra Celsum *sub initium*, demonstrat mendacissimè à Celso ipso aliisque fanaticis Ethnicis, impingi potuisse Christo, dicam arrogantiæ. [Proferant verò (inquit) vbi vel in speciem arroganter dictum à Iesu aliquid inueniatur. Quomodò enim arrogans haberi potest, qui sic loquitur, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Aut quomodò arrogans est, qui post cœnam coram discipulis veste deposita, accinctus linteo, & aqua in peluim indita, lauat pedes singulis, & eos præbere nolentem obiurgat: *nisi lauero te, non habebis partem mecum.* Aut quomodò arrogans, qui dicit *Ego autē inter vos non fuit, sicut recūbens, sed ministrans?*]

Liquet rectè scriptum esse à Petro Blesensi serm. de S. Iacobo *in fine.* [Quouis humili humilior fuit Christus.] Et serm. 33. [Tanta sanè fuit humilitas Saluatoris, vt quasi videretur respondere ipsius Maiestati: Quia sicut erat filij Dei incomprehensibilis Maiestas, ita fuit in hominis filio inæstimabilis humilitas. Cùm enim esset in sinu Patris, inclinauit cœlos, & descendit, formam serui accipiens; de paupercula virgine pauperior natus, satiatus opprobrijs, morte latronum condemnatus, & cum obijsset, lanceatus.]

324. Hæc est Christi, in vita & in morte, humilitas summa & incomprehensibilis. [Dignum est (inquit S. Bernardus serm. 4. in vigil. natiu. Dom.) vt, & modestia nostra nota sit, sicut Domini Dei nostri modestia cunctis innotuit. Quid enim magis incongruum, quàm vt immoderatè agat homo, conscius propriæ infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modestus, Dominus Maiestatis? *discite*, (inquit,) *à me quia mitis sum & humilis corde*, vt possit etiam modestia vestra innotescere cæteris.) Et serm. 1. in natali Domini. [Obsecro proinde & plurimùm rogo, fratres, non patiamini sine causa tam pretiosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mentis vestræ. Studete humilitati, quæ fundamentum est, custósque virtutum. Sectamini illam, quæ sola potest saluare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid grauius puniendum, quàm vt videns Deum cœli, paruulum factum, vltra apponat homo magnificare se super terram? Intollerabilis impudentiæ est, vt vbi sese exinaniuit Maiestas, vermiculus impleatur, & intumescat.]

325. Idcirco sanè humiliari voluit Christus, (vt philosophatur Autor sermonis de ablut. pedum apud Cyprianum,) vt erigens se contra Deum, confundatur superbia hominum; & ad humilitatem Dei, nouerit de se humilia sapere lutum. Optimè S. Augustinus in Psal. 18. v. 14. vbi tractans illud *emundabor à delicto maximo*, aut vt ipse legit *magno*, percontatus quod sit illud delictum, respondet sibi. [Delictum magnum, arbitror esse superbiam. Hoc fortasse & aliter significatum est in eo quod ait, *& emundabor à delicto magno.* Quæritis quàm magnum sit hoc delictum, quod deiecit Angelum, quod ex Angelo fecit Diabolum, eique in æternum intercluſit regnum cœlorum? Magnum hoc delictum est, & caput atque causa omnium delictorum, scriptum est enim; *Initium peccati omnis, superbia.* Et ne quasi leue aliquid contemnas: *Initium*, (inquit) *superbiæ hominis apostatare à Deo.* Non leue malū est hoc vitiū, fratres mei: Huic vitio in his personis, quas videtis amplas, displicet humilitas Christiana. Propter hoc vitium dedignantur colla subdere iugo Christi, obligati arctiùs iugo peccati. Nō enim seruire eis continget, nam volunt seruire, sed eis expedit seruire. Nolendo seruire nihil aliud agunt, quam vt bono Domino non seruiant, non vt omnino non seruiant quia qui noluerit

seruire

seruire caritati, necesse est vt seruiat iniquitati. Ab hoc vitio quod est caput omnium vitiorum, quia inde cætera vitia nata sunt, facta est apostasia à Deo cunte anima in tenebras, & malè vtente libero arbitrio : peccatis etiam cæteris consecutis, vt & substantiam suam dissiparet cum meretricibus, viuens prodigè, & per egestatem fieret pastor porcorũ qui erat socius Angelorum. Propter hoc vitium, propter hoc magnum superbiæ peccatum, Deus humilis venit. Hæc causa hoc peccatum magnum, iste ingens morbus animarum, omnipotentem medicum de cœlo deduxit, vsque ad formam serui humiliauit, contumelijs egit, ligno suspendit, vt per salutem tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandem erubescat homo esse superbus, propter quem factus est humilis Deus.]

326. Non est omittendus studiosissimus humilitatis, qui cum alibi sæpissimè, tum egregiè planè in eam rem disserit S. Paulinus epist. 21. loco aureis notis exscribi digno. [In causa tãti huius cõsilij, & muneris, animaduertere ipsius lumen est qui nos illuminat à montibus æternis : in quos oculis alleuatis videamus, ijsdem nos, quibus perieramus itineribus inuentos ; rursus ex arbore, rursus ex Virgine ; sed non rursus superbia præcipitandi verum è contrario humilitate redituri. Nam idcircò Rex gloriæ & Dominus maiestatis exinaniuit se, formam serui accipiens ; & inuisibilem magnitudinem suam, visibili abiectione cõtexit, vt nos veteri illo malè conceptæ arrogantiæ morbo, foris altos, intus obtritos, in formam sublimitatis suæ, per formulam nostræ in se humilitatis attolleret. In hoc enim operatus est, & operatur quotidie bonus Dominus, vt diuinæ conformationis gloriam cõsequamur, si nostri in Christo conformationis exemplum sequamur, cognoscentes in altissimi moderamine, temperatum naturæ nostræ modum ; vt supra nos ipsius gratia prouehamur, si iuxta nos, nostri memores ambulemus. Ad quam nos mensuram, propheticus ille de Numeris sermo componit, quo dicitur ; *declinabimus dextra neque sinistra, sed regali via ibimus.* Quod nobis Christus est, mediator Dei & hominum, inter diuina & humana nos temperans, & ad regnum suum regali via ducens ; vt corde humiles, opere sublimes, à sinistris, id est peccatis quæ in mortem trahunt, alleuemur, & à dextris nimijs, id est præsumptione superba, humilitatis lege reuocati, teneamus salubrem mediocritatem ; ne aut oculos nostros declinantes in terram, comparemur iumentis, quibus non est intellectus : aut altiora nobis scrutantes, euanescamus in cogitationibus nostris. Itaque non alta sapientes, sed humilibus consentientes, in mensura qua mensurauit nobis Dominus, nosmetipsos metiamur.]

Illustrissimè planè, sed fusiùs quàm vt hic adscribi possit, ex humilitate Christi, omnibus malis nostris medicinam erui, & vigorem ad omnes virtutes infert, Mercus Eremita l. de præceptis salut.

327. Quod vero est consideratione dignissimum, Christus ita fuit humillimus, & coram se abiectissimus, vt tamen simul esset summus. Imo inde maximè crescebat eius humilitas. Coniugium illud depressionis & celsitudinis, egregiè in Christo expressit Galfridus tractans illud ex c. 2. Esaiæ *erit mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes.* Sic enim scribit, monstrans Christũ fuisse simul vallem, & montem. [*In die illa erit mons Domus Domini præparatus in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes* &c. Sed quomodò fluent ad montem? Non enim solent sursum vergere fluida, sed deorsum. *Inter medium montium pertransibunt aquæ* ait sanctus Dauid. Sed mons iste præparatus in vertice montium, omnibus quoque vallibus humilior erat. Alioquin quomodò ascendentes Angeli, & descendentes super filium hominis, viderentur? Erat quidem mons præparatus in vertice montium, iuxta illud ; *qui de cœlo venit, super omnes est.* Sed nihilominus oportebat humilitatis doctorem, docendis omnibus humiliorem esse. Si igitur in hanc vallem descendis, nihilominus conscendis in montem : quoniam qui se humiliat, exaltabitur. Denique baptizatus est in Iordane, cuius nomen interpretatur *descensus eorum* ; descendit, vt exaltemur.]

328. Mirum porrò esse non potest, Christum humilitatis præsertim exempla signare hominibus voluisse, quos nosset corruisse per superbiam, cui vt mederetur, ad nos veniebat, vt S. Augustinus egregiè obseruauit tract. 25. in Ioan. ad illud *descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam.* [Vnde (inquit,) abundat, iniquitas? Per superbiam. Cura superbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo causa omnium morborum curaretur, id est, superbia, descẽdit & humilis factus est filius Dei. Quid superbis homo? Filius Dei propter te humilis factus est. Puderet te fortasse, imitari humilem hominem; saltem imitare humilem Deum. Venit filius Dei in homine & humilis factus est. Præcipitur tibi vt sis humilis, non tibi præcipitur vt ex homine fias pecus. Ille Deus, factus est homo : Tu homo cognosce quia es homo. Tota humilitas tua est, vt cognoscas te. Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit ; *non veni facere voluntatem meam, sed eius voluntatem qui misit me.* Hæc ergo commendatio humilitatis est. Superbia quippe [illegible]it voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei. Ideò qui ad me venerit, non ejiciam eum foras. Quare? Quia non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Humilis veni, humilitatem docere veni : qui ad me venit, incorporatur mihi : qui ad me venit, humilis fit : qui mihi adhæret, humilis erit, quia non facit voluntatem suam, sed Dei : & ideò non eijcietur foras, quia cum superbus esset, eiectus est foras.]

Idem l. de fide & symbolo c. 4. sic scribit. [Sapientia quæ de Deo genita est, dignata est etiam in hominibus creari. Quo pertinet illud, *Dominus creauit me in principio viarum suarum.* Viarum enim eius principium & caput Ecclesiæ, est Christus homine indutus, per quem viuendi exemplum nobis daretur. Hæc est via certa qua peruenimus ad Deum. Non enim redire possumus, nisi humilitate, qui superbia lapsi sumus, sicut dictum est primæ nostræ creaturæ, *gustate & eritis tamquam Dij.* Huius igitur humilitatis exemplum, id est viæ qua redeundum fuit, ipse reparator noster in se demonstrare dignatus est. Qui non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum euacuauit formam serui accipiens, vt crearetur homo in principio viarum eius, Verbum per quod facta sunt omnia.] Meritò itaque apparuit Christus humillimus, & veloquitur idem Augustinus serm. 74. de temp. factus est *Autor humilitatis, repressor tumoris, modicus Deus.* Rursusque l. de sancta virginit. cap. 31. vocat Christum *doctorem humilitatis* : & inde per sequentia capita, decurrens Christi vitam, quantum ei humilitas placuerit, demonstrat.

329. Concludo cum eodem Augustino hom. 34. ex 50. [Iam videte fratres, si amplius ægrotare debet genus humanum, accepta tanta medicina : Iam humilis Deus, & adhuc superbus homo?] Argumentatur hinc optimè aduersus superbos, composita Christi humilitate, cum Sathanæ typho S. Gregor. 3. p. pastor. admonit. 18. & optimè l. 5. registri Epistola 38. indict. 14. *in medio*, his præter cætera. [Per semetipsam veritas dicit ; *omnis qui se exaltat, humiliabitur.* Quæ vt nos ad viam vitæ per humilitatem reduceret, in semetipsa dignata est, quod nos admonet demonstrare ; dicens, *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ad hoc namque vnigenitus Dei filius, formam infirmitatis nostræ suscepit ; ad hoc inuisibilis, non solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit ; ad hoc contumeliarum indi-

bria,

tria, illusionum probra, passionum tormenta tolerauit vt superbum non esse hominem humilis doceret Deus. Quanta igitur humilitatis est virtus, propter quam tam veraciter edocendum, is qui sine æstimatione magnus est, vsque ad passionem mortis factus est paruus.]

Omnem Christi amicum esse humilitatis amatorem, ex vniuersa hac doctrina, sic colligit Richardus Victor. c. 14. in Cant. [Animam humiliat amor Christi, qui pro ipsa humiliatus est. Humiliat amor ipsius virtutis, quam ideò amplectitur, quia Christus specialiter hanc amauit & habuit. Vnde & singulariter *virtus Christi* dicta est: Placent ei omnia humilia, quia intelligit hæc esse sublimia: scit enim quia mox vt humiliatus, tunc exaltatur, quia Christo assimiliatur qui minimus (id est humillimus) erat in regno cœlorum; id est in præsenti Ecclesia, cum esset magnus & Altissimi filius. Spiritus Christi qui hanc accendit ad illius amorem; instituit etiam ad illius humilitatem, quo quantum plena est, tantum abiecta esse eligit; quamque beata est, tam pauper est Spiritu. Neque enim potest, quæ Spiritum Christi habet, non amare quod Christus amat, & habet. Tantaque est conuenientia amoris Christi & humilitatis, vt qui alterum horum habuerit, alterum necessariò habere comprobetur: & quantum habuerit vnum, tantum habeat alterum, vt si vere amas, vere sis humilis, & si minus sis humilis, minus amare conuincaris.]

Cæterum (vt hoc obiter addam,) Fredegisus Abbas ex eo quod Christus summè humilis, non posset se peccatorem agnoscere, erratúmve aliquod suum profiteri, inferebat neminem verè humilem abiecta de se sentire, aut peccasse se indubiè, sentire debere. Disparitatem summam quamuis per se obuiam, inter Christum & quemuis alium tametsi humilem, prosequitur latè Agobardus opusc. contra Fredegisum, ad primam eius dubitationem.

Christi virtutum collectio, & fructus ex eis.

330. Longiorem circa Christi virtutes exspatiationem, finiamus breuiculo insigni quo S. Basilius in const. Monast. cap. 5. vsum doctrinæ de virtutibus Christi proposuit. [Ad ipsum iam (inquit) liberatoris nostri vitæ institutum pergemus, quod mortali in corpore ab ipso seruatum, omnibus quicunque pietatem in vita colere vellent, virtutis exemplar, ac pictura veluti probè expressam effigiem quandam proposuit: Vnde concti lineamentis eius inspectis, cum nulla in parte à proposito ipsis exemplari imitatione declinarent, similè inde prosè quisque in vitam suam exemplum transferent. Nam quod vitam suam liberator noster præstantissimi viuendi ritus omnibus ipsi obtemperare volentibus exemplar proposuerit, ipsum audi, hoc apertissimè dicentem: *si quis mihi ministrat, me sequatur,* (inquit.) Quibus verbis nequaquam assectationem eam ille significat, quæ corpore fit (quando qui hoc facere possit, reperietur nemo, cum quoad corpus pertinet, Dominus in cœlo nunc esse intelligatur;) sed acerrimam, quantum fieri possit, vitæ ipsius institutorum imitationem. Quæ igitur vita fuit Liberatoris nostri? Quam ille, dum hic inter nos versaretur vitæ rationem secutus est? Peccatum quidem non fecit.

En igitur quomodò ex Christi virtutibus veluti floribus contritis, conflatum est vnguentum illud suaueolentissimum, quo cœlum & terra perfusa sunt, & bonæ animæ, tractæ in odorem vnguentorum. [Virtutes enim diuinitus collatæ, (ait Petrus Damiani serm. de S. Magdalena) & in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimæ meditationis tritæ, & exultationis oleo superfusæ, suffuso igne iustitiæ, & humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore & virtute mirabile.] De odoratissimo hoc vnguento sic habet S. Dionysius in Eccles. hierar. cap. 4. parte 3. [Scimus augustissimum Iesum supersubstantialiter odorem esse, intellectuale nostrum, spiritualibus distributionibus diuina voluptate replentem. Si enim carnalium odoramentorum perceptio, suauiter fouet ac nutrit magna cū voluptate, natiua nostrarum iudicium, modò illabefactum adsit atque ad odores in commensione respondens rationabiliter dixerit quispiam, spirituales etiam virtutes nostras nulla ratione ad deteriora vergentes, naturali vigore iudicij nostri, secundùm diuinæ operationis modos, congruamque ad eum animi conuersionem, ad perceptionem diuini odoris euadere, ac sacra voluptate & pabulo diuiniore repleri. Ipsa itaque vnguenti compositio mystica, (vt ea interim formemus, quæ formam nequaquam admittunt,) ipsum nobis pingit Iesum, principalem, scilicet diuinorum odorum opulentiam, sacris proportionibus in augustissima quæque spiritualium diuinos vapores immittentem: in quibus Spiritus suauiter affecti, sacrisque perceptionibus pleni, spirituali vtuntur alimonia, odoratis distributionibus ad ipsorum intellectuale diuina participatione subeuntibus.] S. Ambros. l. 3. de Virgin. *sub medium* & S. Bernardus serm. 1. in capite ieiunij, de Christi fragrantia ob charismata virtutum omnium diuinitus in eam congesta, fragrantissimè disserunt,

Simus & nos, Christi bonus odor. Quod vt accidat, suaueolentissimis virtutum eius vnguentis perfundamur. [Nam equidem (inquit Theodorus Studita serm. 6. catech.) Christi fragrantia esse qui virtutem comparat, testatur Apostolus in hæc verba, *Christi bonus odor sumus Deo, in ijs qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt, alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam.* Iam illud quoque ad hæc dicere est Adamum ante transgressionem, Deo fragrantiam fuisse, incorruptam & immortalitate mactum, vacantemque cœlestibus spectaculis, qui prati instar floridi atque redolentis, pomarium incoleret, spirans virtutes. Quin & Isacus Patriarcha in Iacob filio fragrantiam odoratus, ait: *ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*; odore scilicet spiritaliter percepto. Quamobrem, fratres spiremus nos quoque fragrantiam spiritalem, quam virtutum conpositione sibi quisque moliatur, ceu vnguentarius verè optimus. Hoc felix vnguentum est, hoc Deo iucundum; hoc Angelos pellicet, arcet dæmones; hoc vnguento feminæ Christum penè sunt assectatæ, secundùm canticorum carmen hoc enimuerò & nos assectemur quoque sincerè?] De conficiendo è Christianis virtutibus thymiamate odoratissimo, pulchrè S. Nilus præludio ad 150. capita de Oratione.

CAPVT VI.

Depulsio defectuum nostratium, ab humana voluntate Christi Domini: vbi de eius impeccantia, & impeccabilitate, libertatem benè exequendi actus præceptos, non excludente.

331. DEfectus qui voluntates nostras commaculat, & à quo solo, aut per ordinem ad quem solum, propriè turpamur & deformes reddimur, est actuale peccatum, vt plenius prosequor in Mor. dist. 4. num. 402. Quare de peccato & ijs quæ cum eo ita nectuntur, vt virulentiam eius quoquomodò redoleant, & voluntatem inexpurgabiliter dehonestent, à Christi voluntate ablegandis, satagendum est.

An Christis capax defectuum perfectionis.

Legi qui non minùs quàm peccatum pugnare cum Christi dignitate censeret, defectum quemcunque: ita vt Christus non plus potuerit à minima diuinæ voluntatis insinuatione per defectum perfectionis, quàm

ab expresso præcepto recedere per peccatum : & qui aliter de Christo sentiunt , grauem Christo iniuriam irrogare , affirmaret. Itaque impeccabilitatem passim Christo tributam , notabat accipi oportere de perfecta & completa impeccabilitate , quæ defectum perfectionis excludit. Ita nuperus Auctor l. 1. de lib. cap. 33. num. 3. & 4.

Hanc ego singularem opinionem , non dubio eatenus saltem falsam esse , quatenus æquè à defectu perfectionis, ac à peccato Christum elongat. Quis enim non videt , defectum merum perfectionis absque culpa vlla, multo minùs à summa Christi sanctitate & dignitate alienum esse , quàm peccatum quod sanctitatem illam exscinderet? Deinde eatenus quoque improbo huius Auctoris sententiam, quatenus à Christo omnem vel leuissimum perfectionis defectum , vult remoueri. At certum est , omnes Christi actiones non fuisse intrinseca perfectione , quæ ex obiecto & concurrentibus ad eas circumstantijs sepositæ personę conditione ducitur , adeò perfectas , vi repugnauerit esse perfectiores vi diuina. Fuit igitur in eis defectus perfectionis illius vltetioris , quæ absque contradictione adiungi posset, si ita ferret diuina voluntas. Imo in quibusdam Christi actibus, fuit defectus ille perfectionis, quam Christus consectari potuisset, si voluisset semper operari perfectissimo modo. Multi certè perfectius esse volunt nihil planè possidere caducum , quàm possidere. Et tamen fide docemur , Christum aliquando, quod Pontifices notarunt , vt infirmis condescenderet , & eorum fragilitati se attemperaret , habuisse loculos. Quia etiam ratione Christus quandoque fugit persecutores , quod interdum potest non pertinere ad perfectionem maiorem , & ita quoque in Christo esse potuit : sed congruum fuit , Christum eo minus perfecto modo se habentem , formam fieri infirmorum , & prodere quid citra culpam posset ab infirmis fieri, quorum in se susciebat imbecillitatem. Tandem quibusuis Christi actibus deerat perfectio , quæ poterat eis accedere per imperium extrinsecum alterius actus : quæ honestatio potuisset commoda accidere, cum honestas actus ex motiuo interno erat despicatior. v. g. cum eliciebat actum ex motiuo iustitiæ, vel temperantiæ addi poterat honestatio ex motiuo charitatis , cumulatura tenuiorem illam perfectionem , à iustitia vel temperantia deriuatam. Itaque absurdè dicitur , Christi voluntatem fuisse incapacem defectuum perfectionis, præsertim æquè ac peccati. Christi enim voluntas est ens potentiale , quod nihil vetat defectui planè innoxio subiacere , etiamsi repugnaret vt peccato maculetur.

Quamuis autem idcircò non sit dicendum , esse in Christo imperfectionem , vt rectè monuit Catharinus l. 3. contra Caietan. ad calcem obseruationum in cap. 12. Ioannis pag. 217. quia imperfectio sonat positiuam obsistentiam cum perfectione : Tamen quod Christi voluntas eos perfectionis defectus subiuerit, qui secundùm prudentem æstimationem non dedecabant eius personam , nec reuera erant imperfectiones , sed minores perfectiones , perspicuum est vacare incommodo : & videtur agnosci à S. Bonauentura in apologia paupertum responsi. 1. cap. 1. *sub finem.* Annuit Richardus quodl. 3. quæst. 4. & quamuis rectè addat ex Nicolao in extrau. *exijt* , Christum opera infirmorum fecisse perfectè , ob amotem perfectum ex quo semper operabatur. , tamen opera ipsa intrinsecè sumpta , erant opera infirmorum , & imperfecta negatiuè. De potentia item absoluta , nihil fuisse quod vetaret quominùs Christus subiaceret imperfectionibus quæ nullomodo sint peccata, vel adiuncta peccati , persuasum habeo ex eo quod nulla circa hoc occurrat contradictio: & potuisset ea permissio , vel etiam immissio imperfectionum , habere vsum suum ad detegendam potentialitatem humanitatis assumptæ ; quam suppositum diuinum & ex eo quod natura eius propria esset, non tenebatur næuis omnibus indemnem præstare , sed dumtaxat ijs qui peccatum continent , etsiue fœculentiam inexpurgabiliter redolent. Sicut neque de potentia absoluta , humanitas Christi incapax esset ignorantiæ propriè dictæ , quæ tamen est vera imperfectio.

Voluntas Christi, an capax reatus, & vitiosorum habituum.

332. Itaque defectus à Christis voluntate hic remouendi , sunt peccata quæcunque , & eorum appendices : peccatum autem intelligimus hoc loco actuale dumtaxat, quia illud solum, voluntatem afficit. Quanquam actuale peccatum nolim accipias , tantùm pro culpa quando elicitur , siue operando, siue omittendo: sed pro culpa quoque moraliter perseuerante , ex quo semel admissa est , nec abstersa per succedentem condonationem. Passim vocant *maculam peccati*, vel *peccatum habituale*, aliter vsurpata voce , quàm si adhiberetur ad significandum prauum habitum , siue qualitatem facilitatiuam ad actus malos , ijs consimiles per quos inusta sit : quod est vnum è peccati aliquoties repetiti corollarijs : Et idcirco turpat quoque voluntatem, tametsi longè minùs quàm culpa actualis. Alterum verò peccati corollarium , seu illius frutex moralis, est reatus pœnæ , quo peccator ob admissam culpam fit obnoxius supplicio. Et hic quoque , spectata causa à qua progerminat, voluntatem suo modo inquinat. Hi igitur sunt nostrates voluntatis defectus, qui quomodo ad Christi voluntatem se habuerint , videndum est.

Sed de reatu quidem & habitibus, aliter statuendum est, quàm de peccato actuali , vel habituali, siue macula. Nam reatus & habitus vitiosi , potuissent diuinitùs cum vnione cohærere. Reatus inquam, non is qui peccatum naturæ iam assumptæ consequatur , sed ante contractus. Si nimirum intelligeremus , naturam humanam priusquàm à Verbo assumeretur , fuisse productam extra Verbum , & peccare : moxque per assumptionem , aut ante eam , mundari à culpa , reatu pœnæ temporalis superstite , vt ferè nobis accidit cum à peccato resipiscimus. Negari non potest, quin valdè deceret , naturam sic assumptam omni planè peccati rubigine detersa, puram & nitentem, etiam à reatu anteriore præstari. Nam si id concessum est baptismo, quia est spiritualis natiuitas , & prima hominis transcriptio in filium Dei adoptiuum, quanto æquius concedendum foret assumptioni in filium Dei naturalem in proposito euentu ? Aliud tamen est æquum esse , & decere ita fieri , (quod negari certè non potest:) aliud verò implicare vt secus fiat , quod male asserunt Vasq. 3. p. d. 61. nu. 35. Torres opusc. 6. de gratia disp. 20. dub. 11. Præpositus 3. p. quæst. 15. num. 18. Moncæus disp. 9. selecta cap. 2. *sub finem.* Non est autem hic quæstio de quacunque obligatione subeundæ pœnæ pro culpa, etiam aliena. Hæc enim obligatio potest esse honestissima , & in Christo pro nobis fideiubente , locum habuit. Sed longè aliud est reatus de quo agimus. Culpam quippè propriam , vel etiamnum moraliter vigentem , vel abstersam quoad solam maculam , saltu pœnæ condignitate consequitur.

333. Quod de reatu dixi, æquè de habitibus prauis est affirmandum. Eos nimirum prout inclinantes ad culpam , nonn potuisse imprimi voluntati Christi per actiones ipsiusmet Christi, vt notum est cum Christus nullas tales actiones habere potuerit : Imprimi tamen potuisse per actiones assumptione anteriores, nec aboleri interueniente assumptione. Foret quidem id congruentissimum in tali euentu, quia decentissimum est, naturam assumptam planè nitere & ab omni peccati fuligine

fuligine dericati. Tamen cum habitus, nec sint culpa, nec ad malum culpæ pertineant, possent absque contradictione non obliterari per vnionem : quod rectè affirmat Vasques supra num. 36. & Torres dubio illo 11. malè refragantibus Suare tom. 1. 3. p. d. 33. sect. 2. & Ragusa d. 114. §. 8. quibuscum de reatu connenimus. Argumentum Suaris est, quod dedeceat Deum, naturam sibi vnitam relinquere vitiosam, cum vitium sit detestabilius errore habituali, quem Deus in natura quam assumat, tolerare non potest. Item quod vitium nec sit per se amabile, nec ob finem vllum honestum quæri possit : sit verò indignissimum, quod per assumptionem natutæ Deificetur. Ragusa verò inde argumentatur, quod habitus est principium non liberum actus inordinati, proindeque à Deo infundi nequeat. Non potest igitur in natura quæ Dei propria fiat, conseruari. Nulla harum rationum est idonea. Neque enim habitus vitiosi ante contracti vel ertonei, perseuerantes in natura assumpta, tantoperè dedecent Deum vt teneatur eos abolere. Esto neutrum indere per seipsum possit, ne videatur culpam actualem aut deuiationem à vero approbare. Longè tamen aliud est habitum infundere, quod est aliquatenus velle actum in quem habitus suapte natura tendit, aliud verò iam partum habitum relinquere, curanda tamen ne erumpat in actum. Eaque non incongrua relinquendi causa subesse posset, vt extarent vestigia antiquæ pauperratis, confitetque quo natura Dei beneficio esset euecta, & vbi per se ante fuisset ac quo per se & operum suorum fructus esset inclinatura, per principium actus dedecentis non liberum quod sibi ipsamet indidisset ; Deus autem delere nollet, quamuis neque idcirco Deificare, cum hoc non sit habituum, nec vllius accidentis, sed tantùm naturæ substantialis, cui vnio ad diuinam substantiam potest accedere. Sic igitur de prædictis nostratibus defectibus, reatu inquam & vitiosis habitibus, quoad voluntatem Christi, est statuendum.

Christi voluntas, nitentissima ab actuali quouis peccato. Blasphemiæ in contrarium.

334. At de primario voluntatum nostrarum defectu, hoc est de peccato, longè aliter statuendum est, quoad Christi voluntatem. Nempe : negandum est, esse peccato locum in Christi voluntate, quod æquè valet de peccati macula. Nec id intelligo duntaxat quoad actualem ipsam peccati vel maculæ eius subitionem, sed etiam quoad potentialitatem, vt sic dicam ; id est non tantùm contendo remouere à Christi voluntate peccatum quodcunque modicum vel magnum, & tam commissionis, quàm omissionis ; sed etiam remouendam ab eo suscipio peccandi potestatem, quæ non modò est ablatio defectuum nostratium à Christi voluntate, sed etiam assertio eximiæ omnino perfectionis, tametsi tantùm negatiuæ. Quid enim beatius voluntate, quæ à bono nequeat deflectere, & peccati labe sordere ? Aio semper hos defectus à voluntate remoueri, eique conferri perfectionem negatiuam in eorum remotione & incapacitate sitam, quia quamuis in eo qui grauiter peccat, ptinatio gratiæ afficiat immediate substantiam animæ, tamen ea priuatio non est formaliter peccatum, sed est tantùm peccati effectus : ipsum verò peccatum formaliter sumptum, voluntati inside. Quare eius remotio & incapacitas, meritò spectatur in voluntate.

Remotionem peccati, Græci ἀναμαρτήσιαν, & hominem peccato carentem, ἀναμάρτητον vocant, quo nomine Christum sæpè afficiunt. Eam quippè vocem idem sonare quod *insontem*, aut *sine peccato*, tradit disertensis ad orat. 3. Nazianzeni & Cassianus collat. 23. c. 7. planeque hallucinatus est Ciaconius in Obseruationibus ad Cassianum, circa caput illud 7. cum ἀναμάρτητον censuit idem esse quod *impeccabilem*. Nam ex Ieremiæ 8. perspicuum est, non aliud esse ἀναμάρτητον quàm expertem peccati. Sic enim ibi legitur ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν *qui sine peccato est vestrum*. De impeccantia itaque Christi agendum erit ; Sed præter remotionem peccati quæ dici potest *impeccantia*, erit insuper considerandæ in Christi voluntate, incapacitas peccati, siue impeccabilitas, quæ vt dixit, est longè aliud ab impeccantia.

335 Fuisse Christi voluntatem nitentissimam, & Christum ἀναμάρτητον, id est absque peccato, blasphemè negauit Theodorus Mopsuestenus apud Photium Cod. 177. Negarunt etiam Arriani, affirmantes Christum de facto aliquando peccasse ; vt de eis refert idem Photius Cod. 225. p. 761. ex S. Eustachio Antiocheno l. 6. contra Arrianos. Et idcirco aliqui eorum blasphemarunt, Christum inferni supplicia esse perpessum, vt constat ex impugnatione tantæ impietatis adhibita à S. Hilario l. 10. de Trinit. Eadem impietatis & blasphemiæ arrocitater, Caluinus variis locis quæ syllabatim appendit Feuard. in append. ad Castrum V. *Christus* hær. 8. num. 10. Christum cum labe desperationis, omnes gehennæ cruciatus ad tempus subijsse affirmauit : & consenserunt Hæretici nuperi, idcirco dicti *Infernales*, vt memorat Valētia 3. p. d. 1. q. 1. p. 5. quæs. 5. ad 3. & Rodolphus Gualterus Tigurinus sectarius hom. 15. in Acta Apostolorum. Hunc ipsum fuisse Lutheri & primariorum Lutheranorum errorem, Melanchthonis Brentij Selnecceri, VVinckelmanni, (quamuis quia à Caluino callidiùs & pertinaciùs proditus postea est, Caluino tribui passim soleat,) demonstrat Serarius tomo 3. Opus. lib. cui titulus est *Logi Logi* cap. 19. Quod verò pro eo temporario Christi inferno adducunt illud Actorum 2. *solutis doloribus inferni*, recte diluitur ab Henrico Vico, errorem hunc blasphemum refellente l. de descensu Christi ad inferos num. 44. Sensus enim est, Christum alienos in inferno purgatorij hærentium dolores soluisse, non suos. Nam ipse quidem non plus in corde terræ, siue corpore siue anima passus est, quàm Ionas in ventre ceti, vbi fuit planè immunis & innoxius. quod pulchetrimè describit Paulinus carm. ad Cytherium, & Sedulius l. 5 carm. Apage igitur tam tetrum errorem prædictorum hæreticorum.

Sed omnibus blasphemiæ palmam præripuit, os dæmoniacum, non linguario coercendum, sed muro oppilandum ; diabolicum inquam os, Apostatæ Præmonstratensis, qui vt est apud Surium in Historia anni 1527. horribiliter vomuit ; Christum, (horresco referens,) & desperasse de sua salute ; & ob illud peccatum, inferni supplicijs non ad tempus tantùm, vt Lutherus & Caluinus parciùs blasphemarunt, sed in æternum fuisse addictum, quæ non sunt humana verba, sed pluſquàm diabolicæ rabiei horrendi sibili, quos vel memorasse pollutio est, deprecanda non absque gemitu, ob tantam contumeliæ atrocitatem, à Satanæ emissarijs & corporatis dæmonibus, spurcissimè ; sceleratissimè, nefandissimè, (congemino verba, quia nullum vnicum suppetit adæquans impietatis illius virulentiam, ac ne congeminata quidem adæquant ;) aduersus Dominum & aduersus Christum eius, calamo & chartæ illitam, quam æternùm pressam, & cum autoribus ad imum Tartari barathrum demersam oportuerat.

Reiectæ cum omni detestatione.

336 Verborum concitationem aliquam ex iustissima ira nos corripiente ad tam atroces in Christum blasphemias, nemo miretur. [Quomodo enim (vt cum Nysseno dicam orat in Eunomium 3. imò 4.) ad iram & odium non concitaremur, videntes Deum & Dominum, & vjuificum, & Seruatorem, ab istis homunculis ludibrio affici, & veluti cœno conspurcari ? si enim mihi

mihi quis patrem carnis conuitijs inceſſeret, vel in meũ benefactorem hoſtiliter ſe haberet, an imperturbato animo poſſem iram continere, & ferre æquo animo contra dilectos & caros iniuriam ? Quod ſi animæ meæ Dominus, qui ipſam ante non exiſtentem fecit ſubſiſtere, & in ſeruitutem redactam red mit ; qui vitæ præſentis guſtum præbuit, & futuram præparauit ; qui ad regnum vocat, & quomodò gehennæ iudicium fugiamus mandat ; parua dico hæc, neque adhuc communis Domini maieſtati digna ; qui ab omni creatura adoratur, cœleſtibus, terreſtribus, ſubterreſtribus, cui aſtiterunt miniſtrorum cœleſtium decem millia ; ad quem conuerſum eſt totum hoc omne quod hic adminiſtratur & honeſti deſiderio tenetur ; ſi hic in conuitium hominibus exponitur, quibus non ſufficit ſolum ſeipſos particulæ huius Apoſtatæ, id eſt, defectoris, adhæreſcere, ſed damnum arbitrantur non etiam alios ſecum in barathrum ſiue voraginem ſuis ſcriptis pertraxiſſe ; vt poſteris non deficiat ad interitum deductio, numquid quis itam in eos conceptam culpat ?]

Ex Scripturis.

Veritatem Catholicam de ſumma Chriſti innocentia, & omnimoda à quocunque peccato elongatione, continent innumeræ ſcriptæ. Nominatim verò Iſaiæ 53. dicitur Chriſtum non feciſſe iniquitatem, nec dolum fuiſſe inuentum in ore eius. Ad quem locum alluſit S. Petrus Epiſtolæ 1. cap. 2. iiſdem verbis Chriſti innocentiam commendans ; niſi quod pro *iniquitate* apud eum habetur peccatum, vt liqueat Chriſtum non modò non admiſiſſe grauem culpam, qualem vox *iniquitas* in communi vſu ſonat ; ſed prorſus nullam, alioqui peccatum feciſſet, quod negat Apoſtolus. Sed & Hebr. 4. perſpicuè habetur, Chriſtum tentatum fuiſſe per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Quæ verba perſpicuè excludunt à Chriſto peccatum. Nec placet Caſſian. collat. 5. cap. 5. & 6. qui vocem *peccati*, in eo textu detorquet ad tentationes carnis : quaſi ſenſus ſit, Chriſtum omnes tentationes ſuſtinuiſſe, demptis tentationibus luxuriæ. Non placet inquam ea interpretatio, quippe euertens perſpicuè literam : & ægrè liberatur ab errore. Neque enim tentationes & motus luxuriæ, ſi deſit conſenſus, ſunt peccata, vt ea Caſſiani interpretatio videtur ſupponere. Miſſa facio loca quædam, quibus innocentia Chriſti non niſi allegoricè traditur, vt quæ S. Chryſoſt. hom. 5. ex varijs in Matthæum locis, profert de ſerpente, ſuper petram non relinquente veſtigia : id quod æquè ad Chriſti innocentiam aptat S. Ambroſius l. de Salom. cap. 3. Item quod Pſal. 90. dicitur, *flagellum nõ appropinquabit tabernaculo tuo*, quod Chryſoſt. accipit de Chriſti humanitate, nullo vmquam peccato temerata, tamquam flagello Diabolico procul abacto. Addit etiam veſtes ſordidas Ieſu filij Ioſedec, ex quibus item colligit Chriſti innocentiam.

Patrum conſenſus.

337. Teſtimonia innocentiæ Chriſti ex Patribus, fruſtra proferrem. Nihil enim frequentius apud Patres celebratur, quàm Chriſti ſumma & ſemper intemerata ſanctitas. Nonnulla potentiſſimè id euincentia Patrum loca, mox dabimus agentes de impeccabilitate. Nunc pancos Patres pro impeccantia adducamus.

Origenes homil. 1. in Leuit. huc refert, quod de hoſtia vituli maſculi ibi expendit. Concinnè in Num. homil. 2. ad illud *aſſumpſit Leuitas ex medio filiorũ Iſrael*, quod ſic gloſſat. [Dic ſimpliciter, *aſſumpſit Leuitas ex filijs Iſrael*. Quid eſt quod addis, *& de medio filiorũ Iſrael*, De quo medio ? Tertius eſt Leui vt ſupra diximus, inter filios Iſrael. De quo ergo medio aſſumantur Leuitæ cuperem ſcire. Inuenio in Scripturis beatam illam Sunamitidem, quæ oluerat aliquando Prophetam, reſpondentem cum fiducia Regi Iſraël, volenti ſibi aliquid conferre beneficij, & dicentem, *in medio populi mei ego habito*. Amplius autem, & magnificentiùs in Euangelio video ſcriptum de Domino & Saluatore noſtro, dicente Ioanne ; *medius veſtrùm ſtat, quem vos neſcitis*. Puto ergo eum qui numquam declinauerit ad dextram, neque ad ſiniſtram, dici poſſe medium ſtare, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et ideò ille quidem, quia ſemper ſtat, medius ſtare dicitur. Si quis verò imitator eius eſt, ſicut omnes Sancti, & illa beata mulier cuius ſuperiùs fecimus mentionem, ſtare quidem non dicitur : Non enim poteſt fieri, vt non aliquando ad dextram quis inclinatus ſit, aut ad ſiniſtram : nemo enim mundus à ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita eius. Habitare tamen dicitur in medio populi.] Manſionem Spiritus in Chriſto, huc item applicat ibid. hom. 6.

Eximiè idipſum proſequitur homil. 12. in Leuit. ad illud. *Sacerdos magnus de fratribus ſuis*, quod de Chriſto dictum, ſic docet. [Fuerit quidem etiam apud Iudæos imago huius obſeruantiæ, & cuſtodita ſunt quæ lex ſtatuit à Pontificibus Iudæorum. Sed etſi diligenter cuncta ſeruata ſint, & ſi omnia quæ lex præcepit, impleta ſint, nec ſic quidem omnis hæc obſeruatio magnum potuit facere ſacerdotem. Quomodò enim magnus poteſt dici ſacerdos, qui peccare poteſt ? Quod autem ſub peccato fuerint omnes etiam magni ſacerdotes, & ex hoc ipſo facilè aduertimus, quod lex præcepit, vt priùs pro ſuis, poſt etiam pro populi peccatis offerat hoſtiam ſacerdos. Quomodò ergo magnus eſt, ſub peccato poſitus ? Meus autem ſacerdos magnus Ieſus, idcirco magnus eſt, quia peccatum non fecit, nec, inuentus eſt dolus in ore eius : Et quia venit ad eum princeps huius mundi, & non inuenit in eo quicquam. Ideò ergo & Gabriel Archangelus, natiuitatem eius annunciat, & dicit ; *Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur*. Peccatum, hominem parnum fecit, & exiguum : virtus eminentem præſtat, & magnum. Sicut enim ægritudo corporis, exile & exiguum facit corpus hominis, ſanitas, verò lætum reddit & validum ; ita intellige quia & animam ægritudo quidem peccati humilem facit, & paruam ; ſanitas verò interioris hominis, & virtutis opera, magnam faciunt eam & eminentem : & quantum in virtutibus creſcit, tantò prolixiorem reddit magnitudinem ſui.] Magnus ergo Chriſtus quia innocens. Et infra, tractans illud *non exibit de ſanctis*. [Si hæc ad Pontificem noſtrum Saluatorem non referantur, quomodò ſecundùm litteram probabitur, quod de ſanctis non exeat magnus ſacerdos, qui vtique & vxorem accipiebat, ſicut inferiùs dicitur, virginem de genere ſuo ? Si de Sanctis non exit, ſi nuſquam procedit, quomodò aut ad quos vſus accipere iubetur vxorem ? Neque enim putandum eſt, quod cum vxore intra ſancta manere potuerit. Sed hæc putent illi quibus placent Iudaicæ fabulæ. Nos autem habemus ſacerdotem magnum ſecundùm ordinem Melchiſedech, Chriſtum Ieſum, numquam de ſanctis exeuntem. Semper enim in ſanctis eſt, & manet ſemper ſanctus in verbis ſuis, ſanctus in actibus ſuis, ſanctus in omnibus voluntatibus ſuis, & ſolus eſt qui numquam inueniatur extra ſancta Qui enim peccat, exit de ſanctis : & quotieſcunque quis peccat, totus efficitur extra ſancta. Chriſtus autem qui numquam peccauit, numquam de ſanctis exiuit.] Idem l. 2. contra Celſum, ſemel & iterum prouocat blaſphemum illum vt ſi quid Chriſto habet obijciendum, audacter opponat ; & tanquam certum ſtatuit, ac ipſi quoque Ethnico, ſi meudacijs abſtinere velit, non negandum, nulla peccati labe vnquam ſordniſſe Chriſtum.

338. Euſtachius Antiochenus orat. in illud *Dominus paſcit me*, referente Theodoreto Dialog. 1. [Arca ex lignis quæ putreſcere non poterant, erat ipſe ſeruator.

Eius

Eius etenim tabernaculum nulli putredini obnoxium, & ab interitu alienum, ideò prædicabatur, quod nullam peccati putredinem produxisset. Qui enim peccauit, & confiteretur, & dicit, *putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Dominus autem erat à peccato alienus, vt qui ex lignis putrefactioni minimè obnoxijs, quod ad humanitatem attinet, nempe ex virginis, & Spiritus Dei Verbi, veluti auro purissimo, intra & extra esset contectus.]

S. Ambrosius in Psal. 45. ad illud *sanctificauit tabernaculum*, sic scribit. [His igitur fluminis superni meatibus, ciuitas illa in qua Deus inhabitat, irrigatur, & sanctificatur altissimi tabernaculum, omnis anima quæ inhabitatur à Christo, vel corpus illud quod virgo generauit, de quo Gabriel Angelus dixit; *& quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei.* Bonum tabernaculum quod nulla potuerunt obumbrare peccata. Admirabile templum Dei, & aula cœlestis, quod solutum corrumpi non potuit, sed intra triduum resurrexit, resuscitatum ab ipso qui mortuus videbatur. Nec mirum, quando Deus in medio ciuitatis eius erat, nec commotus est: siue quia nulla peccati prolapsione commotus est Dei filius, nec alicuius erroris offensione titubauit, aut corporalis illecebræ nutauit impulsu: siue quia non reliquit animam eius Dei gratia; sed inseparabilis in ea mansit, quod ab omni colluuione delicti immaculata duxerit. Vnde & ad patrem Dei filius dixerat: *non derelinques animam meam in inferno.* Ergo quia subest ei nec in carne peccare, diuinè ait; *ego in Patre, & Pater in me.* Et alibi; *Traditus sum, & non egrediebar.* Ab eo vtique non egrediebatur, cui dixit posteà; *exue eos, & adduc tecum sum.* Vbi autem aliquis grauiùs peccat, commouetur in eo Deus, vt ab eo transeat. Vnde & Adæ peccanti, ambulate visus est, & Stephano stanti; quia ille in præuaricatione lapsus est; hic in martyrio coronatus. Et in Zachariæ libro ita scriptum est; *ambulauit in commotione indignationis iræ suæ, Dominus.*

Et serm. 6. in Psal. 118. v. 3. [Per has fenestras prospicit Christus, vt vocet sponsam, eminens super retia. Bene eminens, quia solus est quem retia non inuoluerunt peccatorum. Omnes intra retia erant, imo adhuc intra retia sumus, quia nemo sine peccato nisi solus Iesus quem non cognoscentem peccatum, peccatum fecit pro nobis Pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes homines, sed in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Peccatum erat caro, secundùm illud, quia hæreditario erat damnata maledicto. Peccatum erat, illecebra & ministra peccati. Venit Dominus Iesus, & in carne peccato obnoxia, militiam virtutis exercuit, facta sunt membra nostra iam non arma libidinis, sed arma virtutis. Namque vbi erant incentiua libidinis, ibi nunc sunt domicilia castitatis. Hic ergo venit ad laqueos, sed voluntarius; venit ad retia, sed securus. Plena erant omnia laqueis, referta retibus. Audi dicentem; *In via qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.* Et in libro sapientiæ Syrach, mouetis vt cognoscas, quia in medio laqueorum ambulas. Quot vitia, tot retia; quot peccata, tot laquei. Hæreditarij iam te nexus tenebant. Venit ad laqueos Iesus, vt Adam solueret; venit liberare quod perierat. Omnes retibus tenebamur, nullus alium eruere poterat, cum se ipsum non posset eruere. Talis ergo necessarius fuit, quem vincula generationis humanæ delictis obnoxiæ non tenerent; non cepisset auaritia, non ligasset dolus. Is solum erat Iesus, qui cum huius carnis se circumdedisset vinculis, captus non erat, non erat alligatus: sed dirumpens eas atque dissoluens, ad se magis vocauit Ecclesiam, prospiciens per laqueos, eminens super retia, vt & ipsa discerent vinculis non teneri.]

Tandem in Psal. 37. tractans illud *qui oderunt me iniquè*, sic scribit. [Illi confirmantur in sæculo, qui oderunt Iustum iniquè. Non ergo iustum odium, sed iniustum cum odissent iniquè. Sed vide distantiam. In posterioribus ait; *qui oderunt me gratis*; hic habet *qui oderunt me iniquè.* Sed ibi ex persona Christi, hic ex persona sua. Vbi ex persona Christi loquitur, gratis odio habetur; vbi ex sua, iniquè. Homo enim potest vni alicui vulneri non patere, vt potè iniustitiæ, intemperantiæ, impudicitiæ; Alijs autem vulneribus, patet. In Christo autem nulla causa esse potuit, qua peccati alicuius potuerit vulnus accipere: immunis à culpa, integer à delicto, atque immaculatus à vitio.]

339. Isid. Peluſiota l. 1. epist. 193. [Iacob hædorum pellibus contectus ac paternam benedictionem consecutus, Dominum ac Saluatorem nostrum significauit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum suscepit, ac vitiosos ipsius effectus in se ipso interemit (hoc enim mortuarum pellium indumentum designat) quandoquidem nihil iam hœdinum ac sinistro latere & condemnatione dignum in natura reliquit: verum terrenis ipsius membris morte affectis, patri, perpetua salutis nostræ fame flagranti, gratum ac suauem cibum obtulit, nobisque in seipso numquam eripiendam benedictionem fontis in morem protulit.]

Eodem typo adumbratam Christi impeccantiam censuit Prosper p. 1. de promiss. cap. 21.

Gregorius Nissenus hom. 14. in Cantica ad illud, *manus eius tortiles, aureæ plenæ thar sis*, (ita enim legit;) ait. [Atque hactenus quidem in hisce verbis sensus manifestus est, quæ ob quod caput laudatur, eadem manuum quoque encomium absoluant. Et caput accepimus pro Christo secundùm carnem, in quo Deus erat mundum sibi reconcilians, vti Paulus loquitur: Qui se in carne per virtutes atque miracula patefecit: quid si hoc ergo caput nostrum appellatum fuerit aurum immaculatum propterea quod extra omne sit peccatum? Quemadmodum dicitur; *peccatum nullum perpetrauit, neque inuenta fraus est in ore ipsius*, itidemque hic manus etiam vocentur aureæ? Nimirum patet hoc ipso significari, manus has prorsus esse puras, expertes peccati, alienas ab omni vitiositate.]

340. S. Cyrillus l. 9. de adorat. *ferè initio*, altare de terra quod Exodi 26. præscribitur, interpretatus Christum è terra ortam veritatem, per quem omnis hostia nostra Deo offertur, & benedictionem promissam reportamus, subdit aptans quoque ad Christum alteram mandati diuini partem, quæ sic habebat. *Si autem altare ex lapidibus feceris mihi, nõ ædificabis eos sectos.* Nõ permittit Deo consecratos lapides, ferro cædi: Lapis enim erat electus, angularis, pretiosus Christus, qui neque peccatis vulnerari, neque Diaboli plagas excipere posset, nec Deo & mundo diuisus esset. Nam, etsi caro factus est, totus tamen est sanctus; qui non in Deum est separatim hominemque seorsum diuisus post illam ineffabilem vnionem, seu cum carne congressum, sed vnus permanet, Deus, & homo idem. Neque enim vllo modo diuisus est, vt scribit Beatus Paulus.]

Et lib. 12. eiusdem operis, agens de igne perpetuo. [Vide demissum in altare cœlitus ignem extingui non permittere, neque langueſcentem velut abscedere, sed pronidere, vt in eo perpetuò maneat, & indesinenter in eo habitet. Testatus est autem Beatus quoque Baptista Ioannes de Christo, *quia vidi Spiritum descendentem de cælo in columbæ specie; & mansit super eum: Et ego*, (inquit,) *nesciebam eum: sed, qui misit me baptizare; ille mihi dixit super quem vides Spiritũ descendentem de cœlo, & manentem super eum, ille est, qui baptizat in Spiritu Sãcto.* Figurabatur itaque vt in vmbris, adhuc in ignis specie Spiritus Sanctus descendens in Christum & perpetuò super eum permanens. Nullo enim pacto, aut sopitum esse, aut deficere altaris ignem, fas est Spiritum porrò ignis naturæ per similem esse, fidem facit

idem Ioannes Baptista, Iudæorum populis dicens, *ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit quē vos nescitis; ille est qui post me venit, cuius non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti*: ac subiungit, *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: Neque enim igni sensibili baptizati sumus, sed Spiritu Sancto, qui maculas animarum, ignis instar, absumit: Ideoque de Christo dictum est *ecce ipse ingreditur quasi ignis cōflatorij, & quasi herba lauantium; & sedebit conflans & purgans sicut argentum & sicut aurum.* Non igitur extinguitur altaris ignis; manet enim in Christo Spiritus Sanctus, & si secundùm naturam in eo ineſt, qua parte intelligitur & est Deus. Dixit etiam lex, proprium esse altaris ignem, quamuis enim ille vnigenitus homo sit factus, & ex eo habitu, qui naturæ humanæ conuenit, Spiritus fuisse particeps dicatur; ac certè ipsius, & in ipso, & eius proprius est reuera Spiritus.]

Rursus ibidem agens de lege Sacerdotibus imposita. [Esse in Christo nulla ex parte prophani aliquid, obliquè significatur in eo quòd dicitur, recedendum esse summo Sacerdoti à funere, neque eum ad vllum omnino mortuum accedere debere; posthabendamque hac in parte in patrem & matrem ac fratres obseruantiam. Vide autem quam prudens fuerit ipsa lex, quamque aptum his sententijs decorum minimè parui penderit. In alijs enim Sacerdotibus, natura verecundia commouebatur, permittebatque sanctificatis Sacerdotibus in mortuis qui summa ipsis propinquitate atque cognatione coniuncti essent, sine vlla criminis nota consuetudinem sequi: Et ne quid in vmbram peccati admitteretur, non valdè laborauit. Eæ namque culpæ describebantur, quæ ad nos spectarent, figuraque illa ad nos pertinebat, quibus nihil mirum, si quid maculæ sit adiunctum; In multis enim deliquimus omnes; naturaque ipsa in nobis delinquendi morbo laborat. At verò in summo Sacerdote, id est, Christo seruata est, etiam in ipsa figura, pura integraque Maiestas, & illa in vmbris ipsis quoque, sinceritas, vt ne pulchritudo veritatis tanquam in illis violata corrumperetur. Alienus enim est ab impuritate Christus, & peccati prorsus ignarus, & ab omni contaminatione remotus, imò vero splendoris atque puritatis cognitor, & in summa sanctificatione positus, eiusque rei præstantia nunquam in eo euanescit, quod naturalium legum firmitate fixus sit, & semper in eodem statu, eodemque modo permaneat. Id verò illa verba indicant, *de sanctis non egredietur, & non prophanabit sanctificationem Dei sui.* Idem lib. 3. Glaphyr. in Pentat. agens de egressu Sacerdotis Aaronici ad sacrificandum in altari. [Scopum legis ad Christi mysterium transferamus. Ingressus est enim semel in Sancta Sanctorum Dominus noster Iesus Christus, æterna redemptione inuenta. Cæterum in sanguine æterni testamenti, neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem deleuit peccatum mundi. Immolatus enim est non pro suo, sed pro nostro peccato. Sequemur itaque perspicuè admodum vmbras legis. Erat enim, & quidem vehementer conueniens, aut potiùs necessarium vt diuinus Aaron pro proprijs ignorantijs hostias offerret. Non enim debet intelligi expers peccati, cum fuerit homo. In Christum verò, nihil tale cadit. Longè enim à peccato abest: quippe qui tanquam Deus suapte natura sit expers peccati, imò verè & per ipsum, & in ipso, est etiam ipsorum Sanctorum purificatio, Sacerdotum inquam simul, & populorum.] Et mox. [Obserua autem quomodò præscriptum sit Aaroni, vt quibus temporibus ingreditur Sancta Sanctorum, & accuratè peragit sacrificia pro suis ignorantijs; cum temporis in habitu Pontificali non cōspiciatur; *sed tunicam lineam*, (ait Scriptura,) *eamq; sanctificatam induet; feminale item lineū erit in cute eius, & zona linea cingetur, cydarisq; linea, capiti imponetur* (vestimenta hæc sancta sunt, *& abluetur aqua totum ipsius corpus*, Atqui talis (inquies,) habitus, communis erat etiam cæteris secundùm legem Sacerdotibus. Quæ à nobis hic potest afferri ratio? Probabilis, vt opinor, at potiùs vera. Neque enim par erat, vt Aaron pro suis peccatis sacrificans, appareret in forma Christi, qui non nouit peccatum. Nam stola maximè congruit ei; imò totus Pontificis habitus, figurabat Maiestatem regni & Sacerdotij Seruatoris nostri.]

341. Autor lib. 21. de Incarnatione (apud Augustinum t. 4.) multa in hanc rem egregiè tradit, exscripto verbatim Origene 2. periar. c. 6. [De Christo non solùm dixit, *dilexisti iustitiam*: sed addidit, *& odisti iniquitatem.* Odisse enim iniquitatem, illud est quod Scriptura dicit de eo, *qui peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius*, Et quod ait, *tentatus est per omnia pro similitudine absque peccato.* Et iterum ipse dicit de se, *ecce venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Quæ omnia nullum in eo peccati sensum indicant extitisse; quod vt Propheta euidentiùs designaret, quia nunquam in eum iniquitatis sensus intrasset; ait, *priusquam sciret puer vocare patrē aut matrem, auertit se ab iniquitate.* Quod si alicui difficile id videbitur, pro eo quod rationabilem animam esse in Christo supra ostendimus (quam vtique naturam animarum, boni malique capacem per omnes disputationes nostras frequenter ostendimus,) arbitror sanè Hieremiam Prophetam intelligentem quæ sit in eo natura Dei Sapientiæ, quæ etiam hæc quam pro mundi salute susceperat, dixisse, *Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cui diximus quod in vmbra eius viuemus in gentibus.* Pro eo enim quod sicut vmbra corporis nostri inseparabilis est à corpore, & indeclinabiliter motus ac gestus corporis suscipit, & gerit; puto eum animæ Christi opus, ac motum qui inseparabiliter inhærebat Deo, & pro nutu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, ostendere volentem, vmbram Christi Domini hanc vocasse; in qua vmbra nos viuetemus in gentibus. In huius namque assumptionis Sacramento, gentes viuunt quæ imitantes eam, per fidem, veniunt ad salutem.]

Genuinus Augustinus 13. Trinit. cap. 14. [Quæ est igitur iustitia, (inquit,) qua victus est diabolus? Quæ nisi Iustitia Iesu Christi? Et quomodò victus est? Quia cum in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen. Et vtique iustum est, vt debitores quos tenebat liberi dimittantur, in eum credentes quem sine vllo debito occidit. Hoc est, quod Iustificari dicimur in Christi sanguine. Sic quippe in remissionem peccatorum nostrorum, innocens sanguis ille effusus est. Vnde se dicit in Psalmis, inter mortuos liberum: solus enim à debito mortis liber, est mortuus. Hinc & in alio psalmo dicit, *quæ non rapui tunc exoluebam*: Rapinam volens intelligi peccatum, quia vsurpatum est contra licitum. Vnde per os etiam carnis suæ, sicut in Euangelio legitur, dicit, *Ecce venit princeps mundi huius & in me nihil inuenier.* Id est, nullum peccatum.]

Idem 18. Ciuit. cap. 23. relatis ex Flauiano proconsule versibus acrostichis Sybillæ Erythreæ, ex quorum initialibus elementis, exurgebat Græca sententia, cuius rursus primæ literæ efficiebant Græcam vocem Ἰχθύς, ita scribit. [Horum Græcorum quinque verborum, quæ sunt Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ, quod est Latinè *Iesus Christus, Dei filius, Saluator*, si primas literas iungas, erit Ἰχθύς id est *piscis*, in quo nomine mysticè intelligitur Christus, eo quod in huius mortalitatis abysso, velut in aquarum profunditate, vivus, hoc est sine peccato esse potuerit.] Agnoscit etiam illud Græcæ vocis mysterium, quamuis aliò illud auertit Optatus initio libri tertij contra Parmen. Nec dissimiliter Prosper 2. p. de promiss. cap. 39. & Gregor. hom. 24. in Euang.

342. S. Maximus serm. de Pasch. de Christo exposuit

nit illud, *Ponam in saculum sæculi semen eius, & thronum eius sicut dies cœli* Quod sic glossat. [Quis autem est dies cœlis, nisi Christus Dominus, de quo dicitur per Prophetam *dies diei eructat verbum?* Ipse est enim dies filius, cui Pater dies; diuinitatis suæ eructat arcanũ. Ipse inquam est dies, qui ait per Salomonẽ. *Ego feci vt oriretur in cœlo lumen indeficiens.* Sicut ergo diem cæli nox omnino non sequitur, ita & Christi iustitiam peccatorum tenebræ non sequuntur. Semper enim dies cæli splendet, lucet & fulget, neque aliqua potest obscuritate concludi: ita & lumen Christi semper micat, radiat, coruscat, nec aliqua potest delictorum caligine comprehendi. Vnde ait Euangelista Ioannes, *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.*

Cassianus collat. 21. cap. 9. [Multos quidem esse sanctos ac Iustos, negare non possumus, sed inter sanctum, & immaculatum, multa distantia est. Aliud est enim esse quempiam sanctum, id est diuino cultui consecratum, (hoc enim nomen non solùm hominibus, sed etiam locis & Vasculis templi atque lebetibus, attestante scriptura, commune est;) Aliud est autem esse absque peccato, quod vnius Domini nostri Iesu Christi singulariter conueniet maiestati, de quo etiam Apostolus velut præcipuum quid ac speciale pronunciat dicens; *Qui peccatum non fecit.* Satis enim vilem atque indignam eius præconiis laudem quasi incomparabile ac diuinum ei aliqui assignauit, si etiam nos illibatam omni peccato possumus transigere vitam. Rursus Apostolus ad Hebræos, *non enim habemus*, (inquit,) *Pontificem qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.* Si igitur etiam terrenæ humilitatis nostræ cum illo excelso diuinoque Pontifice hæc potest esse communio, vt etiam nos absque vlla peccati offensione tentemur, cur Apostolus hoc in illo velut vnicum ac singulare suspiciens, eius meritum ab omnibus tanta diuisione discernit? hac ego sola ab omnibus nobis exceptione distinguitur, quia nos non absque peccato, illum sine peccato constat fuisse tentatum. Quis etenim hominum, quamuis fortis atque bellator sit, hostilibus tamen telis plerumque non pateat? Quis velut impenetrabili carne circumdatus, tantis præliorum periculis sine periculo misceatur? Ille autem solus speciosus forma præ filiis hominum, conditionem mortis humanæ cum vniuersa carnis fragilitate suscipiens, nullius vnquam est sordis maculatus attactu.]

343. S. Gregor. 27. mor. cap. 1. [*Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.* Ac si aperte dicat. Qui humilis videbitur in infirmitate, excellus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait; *Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.* De quo rectè subungitur: *Nullus ei similis in legislatoribus.* Legislator Moyses, legislator Iosue, legislatores etiam Propheræ, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum, scimus. Sed huic Mediatori in legislatoribus similis nullus est; quia isti gratuito vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti prædicando alios reducunt. Redemptor autem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione; nec perpetrauit vnquam quod redarguit; & sic mundo ex humanitate loquitur, vt tamen eidem, mundo ante secula ex diuinitate dominetur.] Pulcherrimè verò 9. mor. cap. 20. ad illud, *si flagellat, occidat semel*, quod sic explicat. [Nos quia & à Deo mente recessimus, & carne ad puluerem redimus, pœna duplæ mortis adstringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis sola carne moreretur, qui simplam suam duplæ nostræ iungeret, & nos ab vtraque morte liberaret. De qua per Paulum dicitur: *Quod autem mortuus est peccato, mortuus est semel.* Damna ergo vir Sanctus nostræ corruptionis aspiciat, & vnam quæ duas nostras destruat, mortem mediatoris quærat, atque hanc desiderans dicat; *si flagellat, occidat semel.*]

344. Rupertus l. in Genes. c. 17. tractans benedictionem Dei septimæ, & quietem Dei in ea, præfatus hanc diem esse Christum, ita eam secernit ab aliis diebus, hoc est ab Angelo, & puro homine. [Appende dies omnes supra scriptos, & præter duo, scilicet præter Angelum & hominem, nihil est quod in seipso nouerit parare locum Deo, & in istis quidem inhabitat Deus, sed oportet vt priùs sibimet in illis mansionem paret ipse Deus, vt in brachio suæ fortitudinis operetur, & gratiam construat, in qua ad requiescendum nominis sui gloria dignè collocetur. Nullus enim Angelorum vel hominum aliter, nisi per operosam ipsius gratiam habitationis eius sit idoneus. Operatur itaque in illis ipse primus, & antequàm domus vel mansio sua perficiatur, quasi laborat, vnde & lassabundus querelam depromens, *laborani* (inquit) *sustinens.* At verò solum hunc diem, id est, vnicum filium suum, sicut non creauit, sed genuit, ita nec accidentali dono bonum fecit; sed essentiali bonitate bonum semper habuit, solusque hic est in quo iustificando nihil omnino laborauit, aut profectum eius expectando, patientiam aliquando habuit. Ad creandos Angelos & homines Sapientiæ suæ impensas contulit, & propter illos saluandos siue discernendos, misericordiam & iudicium hinc & inde magnis impendiis ædificauit, vt totus miratur orbis, & vniuersa iamdudum magnificat curia cœli. In isto solo nihil vnquam fuit quod resisteret ei, siue ille in sinu eius pansauit, siue militaturus iussu ipsius naturam nostræ carnis induit. Igitur hic vnus est, in quo Deus requieuit & sic super nos requiescit; nec nisi pro quanto conformamur huic, pro tanto super nos requiescit.] Idem Rupertus lib. 11. de victor. Verbi Dei cap. 30. idcirco ait spiritum Domini dictum esse quiescere super florem ex virga Iesse; quia Christus nunquam Deum inquietauit, nunquamque peccauit. Sed quod attinet ad Christum Sabbatum quo Deus quieuerit vt proximè ex Ruperto audisti, alia dabo tractans titulum *delecti patris*, siue *Iedidiach*, tributum Christo.

345. S Bernardus hom. 2. de aduentu tractans illud Esaiæ *butyrum & mel comedet*, & butyrum refouens ad reprobationem mali sic scribit. [Duo sunt in lacte ouis, butyrum & caseus. Butyrum pingue & humidum, caseus è contra aridus & durus. Benè enim paruulus noster eligere nouit; qui butyrum comedens, caseum vtique non comedit. Quæ est enim ouis centesima, quæ errauit & in Psalmo loquitur; *Errani sicut ouis quæ periit?* Vtique genus humanum, quod benignissimus Pastor quærit, aliis sanè nonaginta nouem ouibus in montibus derelictis. In hac igitur oue duo reperies, naturam dulcem, naturam bonam & bonam valdè tanquam butyrum, & peccati corruptionem, vt caseum. Vide ergo quàm optimè puer noster elegit, qui naturam nostram sine vlla peccati corruptione suscepit. Nã de peccatoribus legis, *Coagulatum est sicut lac cor eorũ*, In quibus vtique lactis puritatem corruperat fermentum malitiæ, coagulum iniquitatis.]

Philippus Abbas Tomo 2. moralit. in Cant. tractans comparationem throni eburnei Salomonis cum Christo, inde illustrat Christi impeccantiam, quod sicut ebur adeò frigidæ naturæ est, vt si ei pannus lineus superponatur; obstet ne carbones panno lineo superpositi, illum incendant, ita diuinitas vnita humanitati, nulla ratione sinit, vt flamma peccati, sanctissimam illam humanitatem amburet.

Stephanus Cantuarienſis in cap. 27. Numer. [Nota quod Moyses terram promissionis intrare non potuit, sed Iosue qui ad aquas contradictionis non peccauit. In quo notatur quod oportebat humani generis liberatorem, & introductorem in cœlestem Hierusalem,

esse sine peccato. Solus Christus liberare potuit, qui peccatum non fecit. Hinc est quod ipse Dominus ad cænam suos instruens, antequam de Passione subiungeret, hoc promisit. *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam* q.d. per hoc poteritis scire quod ego solus sum idoneus ad liberandum, quod sine peccato sum.]

Videor ab autoritate plus satis confirmasse Christi innocentiam & sanctitatem, expertem omnis peccati, etiamsi leuissimi. Absit verò vt Mahometi suffraginm, tanquam autoritatem idoneam pro Christi innocentia appendam. Placuit tamen illud non omittere, vt Sectariorum malignitas deprehendatur, qui noxium fecerunt Christum, quem impurissimus Pseudo-Propheta absque peccato fuisse docuit, vt scribit Ameder. Lausi. hom. 4. de B. Virgine.

Probatio summæ Christi innocentiæ à posteriori, quia nunquam peccati conuictus.

346. A posteriori autem, optimè confirmari potest Christi innocentia ex eo quod è tam multis malignissimis æmulis qui eum attentissimè obseruabant, nullus vnquam in eo quicquam deprehendit dignum nota. Quod argumentum egregiè perpendit Origenes tract. 35. in Matth. ad illa verba, *Quærebant falsum testimonium, & non inuenerunt.* In quæ sic scribit. [Et per hæc manifestum est quoniam peccatum non fecit Iesus, nec fuit dolus in ore eius. Mundissimam autem fuisse vitam ipsius, & omnino irreprehensibilem, & auferentem occasiones eorum qui quærunt occasiones, ex hoc demonstratur, quia non inueniebant aduersarii eius quod dicere possent aduersùs eum, vel colorare: sed quærebant omnes Sacerdotes & concilium vniuersum, & nihil verisimile poterant inuenire. Quoniam falsa testimonia tũc locum habent, quando cum aliquo colore proferunt: aduersus Iesum autem nec color inueniebatur qui posset contra Iesum adiuuare mendacia: & hoc cum essent multi, volentes gratiam tribuere Caiphæ, & principibus Sacerdotum, & Scribis, & Senioribus & vniuerso concilio hoc ipsum audire desideranti. Et hæc qui considerat, maximam laudem exhibet Iesu, propter vitam & doctrinam iesius, qui sic omnia irreprehensibiliter & dixit, & fecit, vt nullam verisimilitudinem reprehensionis inuenirent in eo, nec mali, nec multi, nec tales, astuti & ingeniosi.]

Audi etiam de hoc argumento S. Cyrillum l. 10. in Ioan. c. 11. [Peccatum & peccati origo, Diaboli sunt: Christus verò naturâ Deus, naturaque immutabilis, peccare non poterat. Sed ab Historia etiam ipsa passionis, hoc verum esse percipimus. *Ego enim* dicebat Pilatus, *nullam in eo inuenio causam.* Sic enim Ioannes scriptum reliquit. Matthæus verò innocentiam Christi adeò miratum fuisse Pilatum ostendit, vt coram Iudæis lauaret manus, ac diceret; *Innocens ego sum à sanguine iusti huius.* Et quum ad Pontifices fuit delatus, *Pontifices*, inquit, *& omne concilium quærebant aduersùs Christum falsa testimonia, vt eum morti traderent, & non inuenerunt. Quumq; multi testes falsi accessissent, tamen non inuenerunt.* Quæ omnia, etsi ab omnibus quærebantur, tamen Diabolus hominum ministerio vsus, falsum saltem aliquid inuenire in Christo conabatur. Nihil ergo de suo Diabolus in Christo habebat.] Ipse Christus se accusatorum & hostium iudicio permisit, dicens *quis ex vobis arguet me de peccato?* quod S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Cor. magnæ esse securitatis docet.

Idem à priori probatur, ex fine Christi.

347. Ratio verò à priori, præter eam quam infra proferemus probantes Christi impeccabilitatem, desumi potest ex eo quod peccatum actuale quod solùm afficit voluntatem, nulla ratione debuit in Christum cadere; cum ipse ideireo venisset, vt destrueretur peccatum, iuxta Danielis prophetiam, esset que agnus Dei tollens peccata mundi. Qui ergo venerat vt peccatum exterminaret, quomodò peccato subiacuisset? Nunc autem de Christo conuenientissimè dicitur. [Ecce agnus sine macula, (ait S. Bernardus serm. 4. de Vigil. Natiu.) Agnus Dei qui tollit peccata mũdi. Quis enim peccata meliùs tolleret, quàm is in quem peccatum non cadit? Ille sine dubio lauare me potest, quem constat inquinatum non esse. Hæc manus opertum luto detergat oculum meum, quæ sola sine puluere est. Iste mihi festucam educat de oculo, qui non habet trabem in suo. Imo iste trabem educat de meo qui nec exiguum puluerem habet in suo.]

Præclarè S. Paulinus panegyr. de obitu Celsi.

Aduenit & fit homo, & mistum perfectus vtroque
Ostendit fragili carnis inesse Deum.
Vitur officijs homini, sed & intus operti
Signa Dei medicis exserit imperijs.
Voce hominis diuina docet, mortalia vere
Extra peccatum corporeus peragit.
Quippe sui rem tantùm operis sibi redere curans,
Naturam venit sumere, non vitium:
Namque bonam naturam hominum bonus ad bonafecit;
Mente sua lapsus se vitiauit homo.
Quare opifex hominum mortali in corpore venit,
Non & mortali crimine factus homo.
Nam neque deleret culpas, nisi liber ab illis,
Nec laxare reos posset & ipse reus.
Nec peccatori mors cederet, vtpote vinctum
Peccati vinculis legitimè retinens.]

Patrem inter & humanum genus inimicitiæ intercedebant, quarum Christus pacarium & conciliatorẽ agebat. Non igitur ex inimicis vnus esse debuit, ne & ipse mediatore & consiliatore egeret. Sed talis decebat vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus: quo argumento S. Anselmus l. 2. cur Deus homo c. 16. confirmat quod Discipulus præmiserat, Christum de humano genere quod totum erat infectum peccato, hominem sine peccato, quasi azymum de fermentato decerptum esse. Ex eo enim quod Christus sit peccatorum reconciliator, satis superque constare ait S. Anselmus, eum fuisse absque peccato. Idem suadet finis ob quem Verbum assumpsit humana; Nempe vt nostra curaret atque subueheret ad Deum. Peccatum autem ait S. Cyrillus l. de sancta Trinit. cap. 15. est aliquid spurium, & naturæ nostræ extrinsecùs adueniens. Meritò igitur à Verbo non est assumptum. Aliam quoque egregiam causam impeccantiæ Christi, proponit ibid. paulo post S. Cyrillus, ex eo ductam quod peccatum non possit admitti absque intellectus saltem in consideratione, quæ nulla in Christo fuit.

Sibili horrifici, aduersus Christi innocentiam.

348. Quæ in contrarium ab Infernalibus hæreticis supra adductis obiiciuntur, sunt planè inania. Vix enim aliud proferunt, quàm quod Psalmo 21. David in Christi persona dicat. *Deus Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorũ meorum.* Hæc enim de Christo dicta esse, extra controuersiam est, cum ipse Christus partem eorum in cruce protulerit. Ideoque D. Augustinus eum psalmum non tam prophetiam censet appellandum, quàm Euangelicam historiam. Cum ergo Christus verbis illis sua aliqua delicta agnoscat, non videtur fuisse expers peccati. Simileque est illud Psalm. 37. *à facie peccatorum meorũ*, quod de Christo dictum esse admittit ibi S. Augustinus. Addi item potest locus Apostoli 2. Cor. 5. & ad Gal. 3. dicentis Christum factum esse peccatum, & maledictum, præsertim iuxta antiquam lectionem prioris loci quæ sic habebat. *Is qui peccatũ nouerat, pro nobis peccatum*

catum fecit, vt testatur S. Augustinus in Enchr. cap. 41. Antiqui item nonnulli Sectarii apud Cyrillum l. contra Antropomorph. cap. 23. inde probabant Christum peccasse, quod verè homo esset, sicut & nos. Non est autem homo qui non peccet. Quid si etiam ideirco baptizari voluit? Optatus sanè l. 1. contra Parmen. *sub initium*, expostulat de malè ab eo tractata carne Christi. [Dixisti enim (inquit) carnem illam peccatricem, Iordanis demersam diluuio ab omnibus sordibus esse mundatam.] Clarum est, eas sordes ad peccata spectare, idque disertè exponit paulo post Optatus, expendens verè ne Parmerianus dixisset, Christum tinctum fuisse in remissam peccatorum suorum. Sed & S. Hilarius in Psal. 138. [Vnigenitus (inquit) Deus peccatorum remissor, æterni regni Dominus, baptizari se tamquam peccator exposcit. Officium istud Baptista renuit, agnoscens cum qui sibi potiùs peccata donaret; ille autem susceptam in se hominis iustitiam, et iam Sacramento baptismi expleuit. Et peccati nostri, ipse peccati nescius, particeps fieri non recusat, & omnem in se humilitatem caducæ carnis assumens, Iordanem turbis peccatorum mixtus ingreditur.]

Exsibilantur. Quæ verba delictorum Christi, Psalmo 21.

349. Sed hæc vix responsione egent. Locus Psal. 21. simplicissimè & expeditissimè exponitur, dicendo Christum ibi tanquam humani generis fideinssorem, exponere æterno Patri se propter delicta sua, (quæ videlicet in se susceperat,) suo sanguine & cruciatibus eluenda, longè fieri à salute corporis, & liberationis, quam ex naturæ inclinatione petebat. Tradunt eam interpretationem plurimi Patres. Sed illustrissimè Nazianzenus orat. 36. à num. 17. ex instituto monstrans, plenaque scripturæ loca, & inter alia locum Psalmi in quo versamur, dici de Christo in persona nostra. Proposita enim difficultate quomodo filius nunc dicatur non esse subiectus Patri, subiiciendus autem esse dicatur post iudicium subdit. [Verùm ita rem attende. Quemadmodum salutis meæ causâ maledictum vocatus est, qui maledictionem meam soluit; & peccatum, qui mundi peccatum delet; ac pro veteri Adamo nouus Adamus efficitur: ad eundem quoque modum contumaciam & rebellionem meam sibi ascisciť, vt totius corporis caput. Proinde quamdiu inobediens ipse sum ac turbulentus, tum per Dei abnegationem, tum per vitiosas animi permotiones, tandiu inobediens quoque, quantum ad me attinet, Christus dicitur. &c. Eodem in genere mihi illiud quoque esse videtur, *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti.* Neque enim, quod quidam opinantur, ipse, vel à Patre, vel à sua diuinitate, quasi passionem extimescente, ob idque sese à petpetiente corpore colligente atque contrahente, derelictus est. (Quis enim cum, vel primùm humanitùs gigni, vel in crucem ascendere coëgit?) Verùm in seipso nostra repræsentat. Nos enim eramus derelicti illi priùs, atque contempti, nunc verò per impatibilis illius passiones assumpti, ac seruati. Quemadmodum nostram quoque insipientiam ac peccatum sibi arrogans, quæ deinceps in psalmo sequuntur, pronunciat. Siquidem vicesimus primus psalmus, manifestè ad Christum refertur. Eiusdem speculationis illud etiam est, quod ex his, quæ passus est, obedientiam didicit, clamor item & lachrimæ, tum quòd supplicarit atque exauditus sit, ac denique reuerentia: quæ omnia nomine nostro mirabiliter efficiuntur & contexuntur.]

Iuuat ex Eusebio idipsum illustrare. Præclaram eius ad hunc psalmum interpretationem horum verborum, delcripsit Turrianus l. 2. de Euchar. cap. 28. præfatus eum quidem lib. 8. & 10. de demonstr. Symmachi, Aquilæ & Theodotionis interpretationibus adhærentem, intrusam huic psalmo à flagitioso librario *delictorum* mentionem suspicatum; in hunc tamen Psalmum scribendo, approbasse editionem 70. Interpretum, quæ *delictorum* meminet. [Aduerte (inquit Eusebius) quemadmodum in his omnibus, reliqui Interpretes ne quaquam *delictorum* meminerunt. Nec enim conueniebat delicta ad personam accomodare Saluatoris, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: quin potiùs eos qui digna luctu & lamentis in populo faciebant; ac populumipsum Iudaicum qui ex dignitate sua deciderat, deplorabat clamans, *longè à salute mea, verba lamentorũ meorum.* Verba enim (inquit,) mearum lamentationum quæ semper pro populo factæ sunt, longè abfuerunt à salute mea, cum populus ex salute quæ à me illis adhibita est nullam caperet vtilitatem. Sed ne aliis hic interpretibus vsi, callidè videamur eos qui aliter psalmum interpretati sunt, reprehendere; interpretatione 70. vtemur. Hac enim obseruatione nonnulli ducti, non dixerunt hunc Psalmum Domino congruere. Quocirca audiant Ioannem clamantem, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Deinde Paulum dicentem, *Eum qui non nouerat peccatũ, pro nobis peccatũ fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.* Et rursus, *Christus nos redemit ex maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Itaque sicut nostra peccata susceperit, cum esset alioqui iustitiæ fons; & item maledictum nobis impositum subiit, qui erat alioqui pelagus benedictionis; ac crucé sustinuit contempto dedecore; sic pro nobis fecit verba, Si enim decretum pro nobis castigationem volens subiit, *disciplina enim sine castigatio,* (inquit) *pacis nostra super ipsum;* multo magis verbis pro nobis, vice nostra vsus, diceret cum clamore; *Longè à salute mea verba delictorum meorum.* Ne inturaris (inquit) in peccata naturæ.] Latissimè quoque eandem interpretationem prosequitur D. Augustinus ad locum prolatum ex Psalmo 37. & ad titulum Psalmi 58. Suffragantur eidem interpretationi graues interpretes ibi, in Psalmo. 21. vt Bellarminus, Lerinus, Genebrardus, qui varios pro hac interpretatione Patres laudat. Quinetiam in Concilio Romano 20. Episcopotum sub Vigilio, ea expositio sub Anathemate præcepta est can. 23. vt refert Turrianus in defens. libri 2. Constitut. Clem ad cap. 5.

350. Nec video cur ad alias quasdam impeditiores expositiones sit confugiendum, cuiusmodi est quam adhibet Vasques 3. p d. 61. cap. 1. *delicta mea*, cum nulla sint, *longè sunt à salute mea*; [supple *perdenda vel impediẽda.* Itemque alia quæ iterat in calce periodi interrogatione, vt sit sensus; *Deus meus quare me dereliquisti? An longè à salute mea verba delictorum meorũ?* An mihi negas salutem quam posco, ob meorum peccatorum interpositionem? Non sanè, cum nulla sint, quod tu-met optimè habes perspectum. Et denique alia quæ expũgit interrogationis notam, quæ nunc legitur post verbum *dereliquisti.* Eam autem adhibet post illa verba, *longè à salute mea*: ita vt sit sensus, *Deus, Deus meus, quare me procul à salute positum dereliquisti?*

Nulla harum interpretationum placet. Et quidem hæc postrema est apertè ridicula. Iuxta eam namque, voces illæ *verba delictorum meorum* hærebunt pendulæ, & significatione cohærente destituentur. Præter quàm quod gratis affingitur interrogationis nota, quæ nullibi legitur: ac proinde temeratur reuerentia sacrorum codicum summæ auctoritati debita, intrudendo in eos apicem vnum. Id quod æquè vitio vertendum est interpretationi secundo loco positæ, quæ ex toto illo primo versu, vnicam conflat periodum: in cuius calce, & non ante, notam interrogationis apponit. At nobis religio est, vt vnus apex è scriptis sacris cadat, aut loco suo moueatur; imo tollatur vnus ex vno loco, & alius in alio adhibeatur, quod facit ea secun-

da

da expositio. Denique prima appingit literæ, subintellectiones voluntarias, quæ non habent in ea fundamentum vllum. Simpliciter autem & sine appendicibus voluntariis sumptus literæ cortex; potiùs sonaret debitum elongationis à morte, & salutis corporeæ excidio, quàm à salute & liberatione. Itaque liquet, omnes interpretationes prædictas, vel violentum quid vel gratis affictum continere: eamque dumtaxat quam communissimam esse diximus, probandam esse, tanquam omnium simplicissimam & expeditissimam, optimeque cum textu cohærentem. Quæ item perbellè cadit in eum locum, qui ex Psalmo 37. prolatus est in contrarium veritatis quam hîc tuemur.

Christus, quomodò peccatum & maledictum.

351. Ad locum Apostoli ex 2. Cor. 5. vbi Christus dicitur *factus peccatum*, respondeti primùm potest verbis Nazianzeni orat. 31. initio vbi præfatus Christum egisse piscatorem, & omnibus omnia factum vt omnes lucrifaceret, subdit. [Quid dico omnibus omnia? Imò verò, quod Paulus de seipso dicere non sustinuit, hoc; Saluatori contigisse reperio Non enim Iudæus tàm efficitur, & quicquid absurdorum & improborum hominum est, in se recipit: Sed quod his omnibus absurdius est ipsummet etiam peccatum, & ipsamet maledictio, tametsi falsò, nominatur, quo enim modo peccatum esse queat, qui nos etiam à peccati seruitute in libertatem asserit? quomodò maledictio, qui à legis maledictione nos redemit?) Nimirū vt tāto humilitatis edito argumento, nos ad animis summissionem, quæ sublimitatē parit, instituat. Fit igitur, quemadmodum dixi, piscator; ad omnes se, demittit, euerriculo vtitur, omnia perfert, vt piscem è profundo extrahat, atque in altum efferat, hoc est hominem in instabilibus & salsis huius vitæ fluctibus natantem.] Summa responsi est, Christum verè quidem non esse peccatum: sic tamen nominari, ne nos qui verè peccatores sumus, fastidiamus audire peccatores, & dici quod sumus. Nec dissimiliter videtur interpretatus S. Cyrillus in 2. anathematismi defensione. Aientibus enim Nestorianis, eodem modo Verbum factum esse carnem, quo Christus legitur factus pro nobis peccatum, & maledictum, respondet S. Cyrillus negando paritatem: Non enim ipsummet maledictum vel peccatum factus est, sed cum iniquis reputatus est, iustus existens, vt aboleat peccatum, & appellatus *maledictū*, qui benedici creaturam, vt soluat nostrum maledictum, & libertà pœna credentes in ipsum Igitur non est factus secundùm veritatem maledictum & peccatum; appellatus autem illorum nominibus, vt aboleat maledictum & peccatum.] Verùm difficultas est in eo responso: quia excepit quidem Christus patienter, & referri in sacros codices voluit falsò intorta in se conuicia, non tamen Apostolos & Canonicos scriptores ad ea falsa probra imponenda, & ex seipsis ei tribuenda, induxit: Apostolus autem locis allegatis non referens verba impiorum, sed ex sensu & mente sua, Christum appellat *peccatum & maledictum*.

352. Quare commodior est interpretatio S. Augustini c. 41. Enchir. qui agens de Christo concepto ex Spiritu sancto, sic ait. [Dei gratia Patris vnigenito, non gratia filio sed natura, in vnitate personæ modo mirabili & ineffabili adiunctus atque coniunctus, & ideo nullum peccatum & ipse committens, tamen propter similitudinem carnis peccati, in qua venerat, dictus est & ipse peccatum, sacrificandus ad diluenda peccata. In veteri quippe lege, *peccata* vocabantur sacrificia pro peccatis. Quod vere iste factus est, cuius erant vmbræ illa. Hinc Apostolus cùm dixisset, *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo:* continuo subiunxit, atque ait, *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatū fecit, vt nos simus iustitia Dei in ipso.* Nō ait, vt in quibusdam mendosis codicibus legitur, *is qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, tanquam pro nobis Christus ipse peccauerit. Sed ait: *Eum qui non nouerat peccatū*, id est Christum, *pro nobis peccatum fecit Deus, cui reconciliandi sumus*: hoc est sacrificium pro peccatis, per quod reconciliari valeremus. Ipse ergo peccatum, vt nos iustitia; nec nostra, sed Dei simus: nec in nobis, sed in ipso: sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum; nec in se, sed in ipso; sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum; nec in se, sed in nobis constitutum, similitudine carnis peccati, in qua crucifixus est, demonstrauit: vt quoniam peccatum ei non inerat, ita quodam modo peccato moreretur, dum moritur carne, in qua erat similitudo peccati: & cum secundùm veteratem peccati nunquam ipse vixisset, nostram ex morte veteri, qua in peccato mortui fueramus, reuiuiscentem vitam, noua sua resurrectione signaret.]

Liquet igitur quo sensu, Christus qui peccatum nō nouerat, dictus sit ab Apostolo *factus peccatum*, siue hostia pro expiandis peccatis nostris. Eodemque sensu, quamuis esset *maledictionis maledictio*, vt ait S. Epiphanius hæresi 42. dicitur tamen *factus maledictum*, quia positus est in ara crucis, cui qui affligebatur; maledictus habebatur, iuxta legem latam Leuit 18. & Deuteron. 21. Sic autem peccatum factus Christus Pontifex, peccare fecit Iudæos occasionaliter, vt mysticè philosophatur Origenes hom. 3. in Leuit.

Non quia Christus homo, ideò peccator, nec quia baptizatus à Ioanne.

353. Rationem irrationabilissimam postremo loco propositam, ita diluit qui eam retulit S. Cyrillus. [Si Christus idcirco humanam naturam gestauit, vt eam quæ ab Adam, imbecillitatem acceperat, in se validam, & peccarò superiorem declaret, cur frustra id anxiè inquirunt, quod inuenire non possunt? Quo pacto verò ipsius obliti sunt dicentis; *Venit Princeps mundi, & in me non habet quicquam?* Arguit quidem omnem carnem peccati author, sed stulta atque operosa ipsius indagatio, in Christo ociosa fuit, nullumque locum habuit. Nihil enim omnino in ipso inuentum fuit. Etenim ad Iudæos inquit: *Quis ex vobis arguet me de peccato? si veritatem dico, cur non creditis mihi?* Quemadmodum igitur in Adam condemnati sumus ob inobedientiā mandatique transgressionem: ita in Christo, iustificati sumus propter omnimodam peccati carentiam, & irreprehensibilem prorsus obedientiam: naturaque humana in hoc pristinam gloriam dignitatemque acquisiuit. Obturatum vtique est os peccati, & cum ipso mortis imperium deletum, ac quodammodò cum sua radice emarcuit.]

354. Quod etiam de Baptismo addebatur, est adeò insulsum, vt vix commemorandum videatur. Nam baptismus Ioannis quem Christus suscepit, erat infirmum & egenum elementum. Et quamuis dicatur Ioannes baptisasse in remissionem peccatorum, tamen id baptismus ille non nisi figuraliter & dispositiue præstabat; commonendo videlicet hoc externo signo peccatores, vt lauarentur per contritionem, ac mundi fierent. Quod diligentiùs prosequitur Paulinus Aquil. l. 2. contra Felicem Vrgelitanum, à quo fatuè traditum refert, Christum in baptismo Ioannis quem sustinuit, spirituali generatione æquè ac nos in Christi baptismo, fuisse renatum: quod Paulinus multiplicis blasphemiæ & erroris reuincit, sub prædicti libri finem. Vnde quod consentaneè ad hunc errorem apud Nyssenū habetur l. de perfecta Christiani forma, cum explicat quomodò Christus sit primogenitus omnis creaturæ, & apud Ambrosium serm. 18. molliendum est eo modo quo infra ex Facundo referam, agens de adoptione.

Itaque

Itaque suscepit Christus baptismum, non in remissionem suorum peccatorum, sed vt aquas ipsas abluendo, & nobis sanctificandis aptaret. Quam in rem egregiè disputat Nazianzenus orat. in sancta lumina, & Pantaleon Diaconus oratione Græcè Latineque nuper edita de luminibus sanctis. Optimè Ambrosius ser. 18. his verbis. Dicat fortassis aliquis. Qui sanctus est, quare voluit baptizari? Audi ergo. Ideò baptizatur Christus, non vt sanctificetur ab aquis, sed vt ipse aquas sanctificet, & purificatione sui, purificet fluenta illa quæ tangit. Consecratio enim Christi, consecratio maior est elementi. Cum enim Saluator abluitur, iam tunc in nostrum baptismum tota aqua mundatur, & purificatur fons; vt secuturis postmodùm populis lauacri gratia ministretur. Præcedit ergo Christus per baptismum, vt Christiani post eum confidenter populi subsequantur.] Similia serm. 21. Recidit eodem quod S. Chrysostomus homil. in Præcursorem, baptizatum à Ioanne Christum, ait, vt detergeret antiquum peccatum, & aperiret aquæ ac Spiritus vuluam. Tum addit. [Cum Iesus descendisset in Iordanem, videre erat magnum miraculum, fontem in flumine lotum, & flumen in flumine baptizatum. Fons enim Christus (vt ipse ait, *me dereliquerunt fontem aquæ viuæ.* Et sponsa quæ est Ecclesia *Fons signatus emittens.* ipse quoque flumen, vt ait Propheta: *Flumen Dei repletum est aquis*) venit in aquas, & sanctificatæ sunt, & sanauit eas.] Item sanctificatas aquas ait serm. de baptismo Christi qui est 24. omnium Græcol. Ibi enim agens de solemnitate Epiphaniæ, & exponens cur ea dies dicta fuerit *Epiphania*, nó item dies natiuitatis Christi, rationem reddit. [Hæc enim dies est qua baptizatus est, & aquarum naturam sanctificauit. Idcircò etiam in hac solemnitate sub medium noctem omnes, cum aqati fuerint, domũ latices referunt ac recondunt, & per integrum annum conseruant, vtpotè quod hodierna die sanctificatæ sint aquæ: fiunt miraculum euidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur, sed integro anno, atque adeò biennio & triennio sæpè, quæ hodie fuit hausta, incorrupta & recens permanet, ac post tantum temporis cum iis quæ nuper fuerint è fontibus eductæ, certat.] Ritus Sacer obseruatione dignus. Vix enim alibi occurrit.

In eadem sententiam de fine & causa suscepit à Christo baptismi Ioannis, conspirant alii PP, S. Maximus hom. 7. de Epiphan. idcirco tantùm baptizatum Christum ait, vt aquæ nostro baptismati consecrarentur. Moxque addit id factum à Christo, vt aquas sanctificaret S. Ambros. serm. 2. in octaua Epiphan. aquas, Domino per baptismum suum lauante mundatas, egregiè describit. Idem habet Petrus Damiani ser. 24. & alii Patres apud Canisium l. 1. de S. Ioanne cap. 7. & apud Colomniam sect. 1. hydrag. c. 4. num. 30. Pulchrè S. Bernardus serm. 1. de Epiphan. [Baptizari vis Domine Iesu? Vt quid enim, aut quid tibi opus fuit baptismate? Nunquid sano opus est medicina, aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vt baptisma sit necessarium? Nunquid à patre? At Patrem quidem habes, sed Deum, & æqualis es illi, Deus de Deo, lumen de lumine. Nam in Deum peccatum cadere non posse, quis nesciat? An verò de matre? Nam & matrem habes, sed virgo est. Quod ergo peccatum ex ea trahere potuisti, quæ te sine iniquitate concepit, & salua integritate peperit? Quam maculam habere potest agnus sine macula? *Ego* (inquit Ioannes,) *à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* magna vtrimque humilitas. Sed nulla comparatio. Quomodò enim non humiliaretur homo coram humili Deo? *Sine modò* (inquit Dominus) *decet enim sic nos implere omnem iustitiam.* Acquieuit Ioannes & obediuit, baptizauit Agnum Dei, & aquas lauit. Nos abluti sumus, non ille, quia nobis lauandis aquæ cognoscuntur ablutæ.] Similiterque mundasse Iordanis aquas Christum, non ab eis fuisse mundatum ait Optatus Milenit. l. in Parmen. *sub init.* & S. Eleutherus Tornac. serm. de Incarnatione.

Satisfit directè argumento contra innocentiam Christi, ex eius baptismo.

355. Ad argumentum ergo propositum, plenè & benè respondet Hilarius Diaconus (is enim videtur Autor) ad qq. ex nouo Testamento in 49. quæ ita habet. [Cur Saluator cum sanctus natus sit, & Christus Dominus in ipsa natiuitate appellatus, baptizatus est, cum baptisma purificationis causa sit & peccati?] Respondet autem ad eam quæstionem, in hunc modum. [Verum & manifestum est, eraatorem non eguisse baptismo, quia Christus non factus, sed natus est, dicente Angelo pastoribus, *Ecce natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus.* Denique sciens Ioannes sanctitatem eius, prohibuit eum à baptismo: Saluator verò instirit fieri oportere, non vtique propter peccatum suum, sed propter implendam iustitiam. Dignum enim erat, vt ipse exemplo esset futuris filiis Dei, quia per baptismum filios Dei fieri docebat: & qui credentibus Spiritum sanctum à Deo dari promittebat, debuit istud in semetipso visibiliter demonstrare, quo comperto credentes inuisibiliter se posse spiritum sanctum habere sperarent. Nam Salnator, vtique, cum de Spiritu sancto nasceretur, purificatũ corpus habuit. Vnctio enim carni eius spiritaliter in vtero virginis data est. Spiritus enim sanctus purificauit quod de Maria virgine in corpus Saluatoris profecit: & hæc est vnctio carnis corporis Saluatoris. Quare & natus Christus est appellatus. Quod enim per olei vnctionem præstabat Deus ministerio Prophetarum, iis qui in Reges vngebantur? hoc præstitit Spiritus sanctus homini Christo, addita expiatione: quia anteriores Christi solam potestatem imperii accipiebant per vnctionem: Saluator autem, & potestatem accipit homo natus, & purificatus est natus: incongruum enim erat, vt Dei filius in corpore peccatis subdito (hominis vice) nasceretur. (Cum vtique vbi apparet Deus, sanctificet: quanto magis quod corpus suum dignatus est apellare?) Hominis ergo causam suscipiens, & per regenerationem filios Dei fieri docens baptizari debuit, vt in se hoc ostenderet ratum. Facile enim probatum habetur & suadetur quod dicitur, si à magistro fieri videatur. Sic vtique & virtutum insignia oportuit fieri, vt iam filius Dei apparens, per mysterium regenerationis, medelam daret corporis passionibus: vt exemplo esset futuris fratribus, quia per regenerationem accepit vnusquisque potestatem virtutis.]

Latè quoque Chrysost. hom. de baptismo Christi t. 1. Græcol. demonstrat Christum non fuisse à Ioanne baptisatum ad alicuius sui peccati absterſionem. Quod probat ex Christi innocentia summa, & baptismi Ioannis sterilitate gratiæ. Propterea enim Christus, non suum baptismum, qui ferax gratiæ erat & peccatorum absterſiuus, sed baptismum Ioannis, vndecumque boni ex se sterilem, suscipere voluit, vt monuit ibidem Chrysostomus. Nolo omittere verba in hanc rem perillustria quæ habentur apud Theodoretum ad illud Cantic. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera* &c. [Ad baptisma accessisti, non vt peccatorum sordes ablueres, cùm peccatum non admiseris, nec inuentus sit dolus in ore tuo: Neque vt sancti Spiritus recipieres gratiam, cuius eras plenus: sed mihi vt indicares, quæ sint Spiritus dona, & qua ratione possim fugere gratiam Spiritus: Ideo sub columbæ specie descendit Spiritus sanctus, non vt præberet tibi quæ non haberes, (plenus enim eras gratiis ipsius,) sed vt mihi demonstrares, quod sit baptismatis munus.]

Christum

Christum vt viatorem, esse impeccabilem, quàm certum.

356. Habemus Christi impeccantiam. Nunc de impeccabilitate agendum, quæ apud omnes rata & indubitata est, si Christus spectetur vt comprehensor. Beatos enim certissimum est esse vndecumque impeccabiles, iuxta illud Augustini 14. Ciuit. cap. 9. [Vbi amor boni immutabilis est, profectò si dici potest, mali cauēdi timor secutus est] Nimirum amor Dei super omnia, ad quem Beatus Dei clarè visi, necessariò determinatur, extorquet à voluntate beati amorem omnia exequendi quæ à Deo mandari agnouerit: (vnde existit impeccabilitas quoad peccata omissionis:) itemque extorquet odium cuiuscunque Deo displicentis, & illud vitandi firmum propositum; cum quo impossibile est cohærere peccatum commissionis Atque ita voluntas beati, felici necessitate ab omni peccato liberatur, & suppositâ beatitudine est planè impeccabilis, Nec puto hunc Christi statum attendisse Ægidium quodl. 2. q. 5. cum dixit; impossibile esse Christum mentiri (quod vtique peccatum est,) si impossibilitas sumatur pro magna indecentia. Qua ratione ait, impossibile fuisse Christum generationi operam dare, quia quamuis absolutè id posset, fuisset tamen indecentissimum. Hoc (vt dixi,) non potuit Ægidius aliter intelligere quàm spectando Chrustum præcisè prout viatorem, qua ratione esset peccabilis iuxta aliquorum sententiam, de qua mox. Spectando autem Christum etiam in statu comprehensoris, manifestè absurda esset ea Ægydii opiniatio: quia sic, apertè impossibile est Christum peccare. Neque id vllus vmquam asseruit. Qui enim Christum peccare potuisse admiserunt, spectarunt dumtaxat statum Christi viatoris. At si Christus spectetur cum visione beatifica & eius appendicibus, nemo vmquam negauit quin esset planè impeccabilis: quia id necessariò confert dilectio super omnia affectans beatitudinem. Et hoc pacto, valet ratio pro impeccabilitate Christi, quam auctor lib. 2. de incarnatione apud Augustinum, ex Origene 2. Periar. cap. 6. formatex dilectione. Quæ ratio prout ibi proponitur, nulla esset.

357. At non pauci, Christi impeccabilitatem negarunt, si Christus spectetur absque visione beatifica, & eam subsequente amore Dei super omnia, & perfectissimo; ita vt tantùm habeatur ratio vnionis hypostaticæ. Vnde qui aduersus hos Autores argumentantur ex Christi beatitudine, inferente incapacitatem peccati, non satis assecuti sunt eorum mentem, quæ Christum admittit fore peccabilem si beatitudo excluderetur, etiamsi vnio non deesset. Itaque Durandus in 3. d. 12. q. num. 5. ait, quæstionem de impeccabilitate Christi, *non esse dubitabilem*, si spectemus voluntatem Christi potientem beatitudine. Et hoc satis superque esse potest vt dicamus, Christum esse prorsus impeccabilem: sic enim omnes de Beatis loquimur. Difficultas argo tantùm est, de Christo spectato absque beatitudine; siue an potentia actualiter peccandi,) de aliis enim peccatis ab actualibus, seorsim postea agemus, vt & de actualibus quæ iam sint transacta, transierintque in nudam maculam,) excludenda præterea sit à Christo aliam aliquam ob causam, quam ob beatitudinem, qua potiebatur etiam hic in via. V G. ob vnionem hypostaticam. vel aliquid ab ea collatum, aut ratione eius debitum Christo Negat Durandus loco allegato n. 8. dicens. *in contrarium magis obsistere verba deuota, quam rationem efficacem.* Negant etiam Ocham, Bassolis, Almainus, & alii nonnulli in 3. d. 12. & Rada contou. 4. artic. 3. Rationem adhibent quia natura assumpta, per diu nam suppositationem nihilo fit sapientior, potentior, aut perfectior, nisi suppositaliter. Ergo sicut secluſa diuina suppositatione peccare posset, ita etiam ea posita: quia potentia peccandi non consequitur suppositum, sed voluntatem liberam naturæ implantatam. Quod si quis inferat, inde secuturum peccante humanitate assumpta Deum dicendum fore peccantem per communicationem idiomatum; negant Autores prædicti id esse incommodum: non enim idcirco Deus peccaret influendo per se in peccatum, vel non impediendo quod impedire tenetur; ac proinde affricando sibi labem culpæ alienæ: sed tantùm denominaretur peccans, eodem modo quo denominatur mortuus & sepultus, citra vllam imperfectionē aut dedecus suum. Æquè igitur iuxta hos Autores, posset Deus permittere naturam assumptam labi in peccatum sponte sua, ac posset permittere ignem si assumeretur, grassari æquè in domum boni pauperis, ac in domum diuitis nequam. Id quod certius etiam esse censet Durandus, si ageretur de humanitate assumpta, quæ ignoraret se assumi, vt sanè posset contingere, si ita Deo videretur. Quidni enim huiusmodi humanitatis sibi permitti posset, ac peccare?

358. In hanc sententiam, recentiores nonnulli censuratum numquam parci, magno feruore concitantur, vt videre est apud Luisium Turrianum opusc. 6. de gratia disp. 10. dub. 8. num. 4. Nec posse talem sententiam sine temeritate & impietatis specie defendi, ait Suarez t. 1. 3. p. d. 33. s. 2. Imo Capreolus in 1. d. 12. attentis corollarijs quæ ex hac sententia infert, pronunciat eam esse offensiuam piarum aurium. & hæreticam atque blasphemam, eiusque pertinacem assertorem, flammis vltricibus esse adiudicandum. Mitiùs Ragusa 3. p. d. 11 4. ait eam sententiam meritò censerit temeratam, eo quod aduersetur communi Patrum sententiæ. Mihi tamen omnes hæ notæ repudiandæ videntur, quia non inuenio earum fundamentum idoneum. Nam quamuis in Patribus inueniantur aliqua comformiora alteri sententiæ quam mox sub jciam, tamen hoc non est satis ad confingendam tetris illis notis hanc sententiam: præsertim quia Patres præcipuè intendunt affirmare Christum esse impeccabilem, de quo non est controuersia. An verò ex hac aut illa causa sit ducenda Christi impeccabilitas, minùs interfuit Patrum; & eorum plerique, nullo modo id attingunt. Quare censuras dimittamus.

Esse tamen Christum vi vnionis impeccabilem, quod sententia proposita diffiteatur, habeo persuasissimum, cum communiore Theologorum sententia in 3. d. 12. vel 3. p. q. 15. art. 1. Potest autem duobus modis stabiliri quod affirmo. Nempe primò, spectando protectionem & ditectionem debitam humanitati Christi ratione vnioni cum Verbo: secundò attendendo ad ipsam vnionem & sanctitatem substantialem, quam formaliter conuenit humanitati Verbo coniunctæ. Quæ vtraquæ ratio, æquè procedit siue humanitas assumpta sciat assumptionem suam, vt verè eam sciuit Christi humanitas; siue eam ignoret: vt de potentia absoluta posset ignorare. Vt proinde limitatio superiùs ex Durando tacta, non sit curanda.

Probatur ex cura voluntati Christi à Verbo debita.

359. Prior probatio, vt cauillis subducatur, sic est formanda. Si duæ voluntates liberæ coniungantur in vna persona, & & earum voluntatum vna sit superior, altera inferior; incumbit superiori dirigere inferiorem, eāmque si possit impedire ne peccet, ita vt nisi impediat contrahat culpam quæ non potest non cerni in ea permissione peccati, quod voluntas superior potest, & tenetur impedire. Non abs re addo hæc verba, *potest & tenetur*. Nam fieri potest suppositio, in qua voluntatum eidem personæ implantatarum vna non posset alteram impedire & tunc permissio peccati,

non

non esset inhonesta alteri voluntati, etiamsi nobiliori, & aliquatenus superiori, v.g. si Angelus vniretur humanitati, non posset Angelus ad nutum obstare, quominus humana voluntas quippe ex se libera peccato commacularetur: vnde ea permissio posset non esse Angelo inhonesta, atque culpabilis. Item si attentis circumstantijs, voluntas superior eiusdem suppositi non teneretur impedire peccatum voluntatis inferioris, tunc permissio peccati non esset mala respectu voluntatis illius superioris, vt est perspicuum ex plerisque euentibus humanis, in quibus permissio peccati vitio vacat; quia deest obligatio peccatum impediendi. Vt ergo ex duobus voluntatibus consertis geminæ naturæ eiusdem suppositi, ea quæ superior est, teneatur dirigere inferiorem, & obstare ne peccet, seipsam alioqui commaculatura peccato; necesse est, vt voluntas illa superior, possit & teneatur inferiorem voluntatem impedire ne peccet. Qua ratione voluntas superior, si sciat appetitum inferiorem cum fœnabilis est, ferocire, peccatum ipsamet contrahit. E contrario autem, non quisquis superior peccatum inferioris permittit, peccat: sed tantùm cum potest, & tenetur. Nec nisi hoc pacto valet illud Arnobij lib. 4. [Quisquis patitur peccare peccantem, is vires ministrat audaciæ.] Et illud Eleutherij Papæ Epistola ad Gallos. [Improbis probè resistere, non negligimus. Negligere enim cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere nec caret stimulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obuiare.] Saluianus item lib. 3. de prouid. post med. [Potestas magna & potentissima quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probè debere fieri, si sciens patitur perpetrari. In cuius enim manu est vt prohibeat iubet agi, si non prohibet admitti.] Atqui in Christo duæ voluntates libere ita sociantur, vt diuina sit superior; possitque humanam à peccando coërcere, & ad id etiam teneatur. Ergo nisi diuina Christi voluntas cohibuisset humanam, Deus ipse contraxisset culpam: quod constat est impossibile, atque adeò etiam impossibile est Christum peccare.

360. Sola Minor probanda superest, quoad hoc quod in ea assumitur, de obligatione qua Deus astringitur impedire humanitatem Christi ne peccet. Cætera enim quæ in ea minore habentur, sunt per se clara. Eam autem obligationem existimo sufficienter indè probari, quod vnio Verbi cum humanitate maior sit quàm vllius alterius creaturæ cum Deo, iuxta illud Anastasij cap. 21. ὁδηγοῦ. [Confitemur etiam animam & corpus, quæ verbo hypostaticè vnita sunt, verbo subijci, simúlque cum omnibus proprietatibus suis à Verbo magis regi ac duci, quàm vlla alia creatura eidem subiciatur, & ab eodem regatur; quòd longè arctiùs cum verbo coniuncta sint, quàm vllæ aliæ res creatæ.] Tanta certè est ea vnio in Christo, vt natura humana sit natura diuini suppositi, cuius proinde est illam curare, & à tanto malo quantum est malum culpæ auertere efficaciter, multo magis quàm sit viri, vxorem, dirigere, & à peccato auertere pro facultate: itémque multo magis, quàm sit patris familias, vel Domini, obstare quantum possunt peccatis subditorum, peccaturi ipsimet ni id faciant. Longè quippe arctior est coniunctio Verbi cum sua humanitate, quàm mariti cum vxore, vt disertè notat Origenes lib. 1. Periar. c. 6. Et maior quidem est ea vnio, quàm sit vel patris cum filio, vel Domini cum seruo, quæ non sunt vniones physicæ, qualis est Verbi coniunctio cum humanitate. Sicut igitur hæ personæ tenentur obstare peccatis illarum aliarum personarum, quæ longè minus cum illis sunt coniunctæ; & nisi obstent quantum possunt, peccant: ita etiam Deus peccaret, nisi humanitatem sibi copulatam peccato prohiberet. Peccaret inquam propriè & intrinsecè, nec tantùm per communicationem idiomatum; quod reuera *nihil esset*, nec magis à Deo abhorreret, quam esse crucifixum aut mortuum: vt plane miror Palacium in 3. d. 12. disp. 2. & Suarem tom. 1. 3. p. d. 33. sect. 2. seuerè notare eam adscriptionem peccati Deo factam per solam communicationem idiomatum. Imò quod in personis illis humanis respectu inferiorum non semper cernitur, in diuina voluntate ad humanam Christi voluntatem comparata semper inuenitur; nempè vt nullus possit fingi interuentus circumstantiarum, in quibus obligatio impediendi voluntatem humanam à peccato, suspendatur vel euanescat. Itaque semper peccasset Deus, quoties peccaret humana Christi voluntas: & cum impossibilium verticem accipiet vt Deus peccet, impossibile quoque erit, Christum peccare.

361. Sic proposita prima illa ratio probandi impeccabilitatem Christi ex vnione, subducitur impugnationibus quibus Aquilanus in 3. d. 12. q. 1. Durandus supra, Vasques 3. p. d. 61. cap. 5. & alij, insurgunt aduersus probationem impeccabilitatis Christi, ex suppositatione humanitatis per Verbum. Non enim cum Toleto in cap. 8. Ioan. annot. 19. fundamus vim argumentationis nostræ, in vulgari effato, *actiones sunt suppositorũ*; quasi inferamus, Christo per humanam voluntatem peccante, actionem illam malam tribuendam esse diuino supposito, tanquam principio actiuo: quo pacto ea probatio, plerisque cauillis pateret, eique præsertim, quod suppositalitas non sit naturæ ratio agendi. Non igitur sic sumus argumentati, sed ex eo quod propter nexum Verbi cum humanitate, incumbat Verbo frœnare humanitatem, & à peccãdo coërcere, Verbo inquam non quatenus præcisè est suppositum, sed quatenus habet voluntatem superiorem, cuius est voluntatem inferiorem sibi coniunctam regere. Vnde quia ea voluntas superior, communis est Patri & Spiritui sancto, nisi peccatum humanitatis impediretur, tam peccaret Pater & Spiritus sanctus, quàm Verbum. Tametsi quia coniunctio fundans obligationem impediendi peccatum humanitatis, non esset immediatè nisi cum Verbo, potiùs ei tribueretur peccatum omnibus reuera diuinis personis illinendum, si Christus peccaret. Et verum quidem est, quod ex aduersarijs supra retulimus: nempe humanitatem Christi præcisè vi suppositationis diuinæ, non esse sapientiorem, aut potentiorem, vel perfectiorem; ita vt nequeat ideirco in peccatum prolabi. Tamen eatenus sit perfectior, & à peccato elongatior, ita vt sit impossibile in illud ruere, quatenus intuitu diuini suppositi, voluntas Christi diuina, debebat humanæ directionem, & plenam à peccato præseruationem, ob fœditatem peccato intrinsecam, ratione libertatis qua voluntas peccans abuteretur. In quo esset latum discrimen, inter combustionem per ignem hypostaticè assumptum, & peccatum per humanam Christi voluntatem admissum; vnde Durandus argumentabatur. Nam combustio, quæ est naturalis actio ignis, non est aliquid Deum dirigentem dedecens; sicut enim dedecet culpæ admissio, pet voluntatem naturæ sibi coniunctæ.

Eadem probatio, adhibita à Patribus.

361. Itaque prima illa impeccabilitatis Christi probatio, idonea est: sicque est concipiendum argumentum, quo Patres & Doctores impeccabilitatem Christi inde confirmant, quod voluntas humana Christi, sit voluntas diuinæ personæ: siue quod Christum peccare impossibile fuerit, quia est Deus. Nonnullos Patres sic confirmantes Christi impeccabilitatem, iuuat adscribere, ijs dimissis quos hac argumentatione vsos, refert, Toletus in cap. 8. Ioan. annot. 19. quia apud illos nihil inuenio.

S. Augustl. de corrept. & gratia c. 40. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.* Ista natiuitas pro-

fectò gratuita, coniunxit in vnitate personæ hominem Deo, carnem verbo istam natiuitatem bona opera secuta sunt, non bona operæ meruerunt neque enim meruendum erat, ne ifto ineffabili modo in vnitatem personæ à verbo Deo, natura humana susceptæ, per liberum voluntatis peccaret arbitrium; cum ipsa susceptio talis esset, vt natura hominis à Deo ita susceptæ, nullum in se motum malæ voluntatis admitteret.]

Apud eundem Autor libri 2. de incarnat. *sub finem*, describens Origenem 2. periar. c. 6. [Massam sicut in fornacibus sæpè fieri oculis deprehendimus, totam ignem effectam dicimus, quia nec aliud in ea nisi ignis cernitur; sed & si quis contingere atque contrectare attentauerit, non ferri, sed ignis vim sentiat. Hoc ergo modo etiam illa anima, quæ quasi ferrum in igne, sic semper in Verbo, semper in sapientia, semper in Deo posita est; omne quod agit, quod sentit, quod intelligit, Deus est. Et ideò nec vertibilis, nec mutabilis dici potest, quæ inconuertibilitatem ex Verbi Dei vnitate, indesinenter ignita possidebit.] Et mox. [Ista anima aliter oleo lætitiæ: id est, Verbo Dei, & sapientia vngitur, & aliter participes eius, id est, sancti Prophetæ & Apostoli. Illi enim in odorem vnguentorum eius cucurrisse dicuntur; Ista verò anima vasculum vnguenti ipsius fuit, ex cuius fragrantia, participes digni quique Prophetæ & Apostoli fiebant. Sicuti ergo alius est vnguenti odor, & alia est vnguenti substantia: ita aliud est Christus, & aliud participes sui. Et sicut vos ipsum quod substantiam continet vnguenti, nullum genus potest aliud recipere liquoris: ita anima Christi, velut vas in quo inerat substantia vnguenti; impossibile fuit, vt contrarium reciperet odorem. Participes verò eius, quàm proximi fuerint vasculo, tam odoris erunt participes & capaces; & qui ex odore eius participant, si se paulo longiùs à fragrantia eius amouerint, impossibile est vt non incidant in odorem contrarium.] Hæc Autor ille, & piè ad rem præsentem appositè. Miror verò quid in mentem venerit Ægidio Coninck disp. 2. de actibus supern. n. 122. vt errorum messem ex his verbis colligeret: quasi Origenes (& idem æquè de Pseudoaugustino qui eum descripsit, est statuendum,) & animam Christi dixerit corpori præextitisse, & solo amore vnitam esse Verbo Dei, vnione accidentaria, qualis est ferri & ignis. Ego nihil horum omnium, in eo loco Origenis deprehendo; præter apparentiam aliquam quod animam Christi præextitisse corpori dixerit: quam tamen apparentiam, supra discipuli, agens de Christi anima. Itaque nihil putens subolfacio in verbis relatis ex eo loco Origenis, & describentis eum Pseudoaugustini.

363. S. Epiph. in Anchorato. [Quis audebit dicere, propterea quod Saluator carnem assumpsit, à carne abductum esse, ita vt bruta carnis opera perfecerit, iuxta totius vasis proprij consequentiam, quem tamen vilem & humanam carnem habuisse constat. Sed in nulla re lapsantem? Deus enim Verbum ex supernis à Patre progressum, quum voluisset in carne nasci, frænabat vos ipsum: & sicut volebat, cohibere ipsum ab omni inutili carnali turba potuit. Si verò volebat, remittebat: remittebat autem ad rationales & decentes ipsius Deitatem, corporales necessitates. Neque enim cum haberet mentem in veritate, quemadmodùm totam Incarnationem in veritate, mens distendebatur ad irrationales concupiscentias. Neque ea quæ carnis sunt, similiter vt nos, faciebat aut cogitabat: Verùm vt Deus in carne vera genitus ex Virgine Maria, & carne & anima faciebat; itemque mente, & toto vase in hominum genere conuersabatur, ex supernis ex Patre in substantia existens, Deus Verbum.] Et infra. [Peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore ipsius. Si enim virtutem suam sanctis insufflauit, & hi quibus inspirauit, testantur quod erant sancti, iusti, progressi in diebus suis citra reprehensionem; quantò magis ipse in quo omni Deitatis plenitudini habitare complacuit corporaliter, etiamsi carnem veram accepit ex Maria semper Virgine, & animam verè humanam, & mentem, & si quid aliud est in homine, ipse in seipso habens vniuersa continuit Deus existens, non diuisa ad malitiam, non fracta à maligno illo, non capta voluptate, non cadentia sub delictum Adæ?]

Anastasius Sinaïta cap. 2. ὁδηγοῦ. [Sola igitur Christi mens, & sanctissima eius anima, incapax, omnisque malitiæ nescia fuit, forma enim serui erat, quæ regebatur, & gubernabatur à diuino Verbo in eâdem hypostasi sibi coniuncta. Quocirca hoc etiam profitebatur ea, quæ in Saluatore inerat humana natura: *Non possum à me ipso facere quidquam.* Cùm enim supra naturæ leges & præscripta, sine humano semine, tanquam corpus Dei & anima, subsisteret; Domini nutui & imperio promptè subijciebatur, tamquam ad diuinitatem euecta.] Locum Ioannis ab Anastasio adductum, eodem sensu accipit, & ad Christi in peccabilitatem aptat Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus Sancti cap. 30.

364. Theodorus Abucara opusc. 7. [Deus Verbum assumpta natura humanitatis perfecta, vsus est libera eius voluntate, & sensibus & naturalibus potentijs omnibus, conuenienter naturæ, & vt oportebat, ac secundùm voluntatem Dei; atque ita vicit diabolum, non opposita & suppeditata in luctatione diuina virtute, & ampliore quàm naturali; sed vt decebat Deum & legem, vsus naturalibus & omnibus naturæ partibus, & potentijs, & organis sic compositis, sicut conueniebat, vt mensura humanitatis postulabat. Atque ita vicit, & ostendit naturam victricem, & naturæ deinceps victoria, & iustificatio attribuitur.] Et in fine opusculi, interrogante Arabe, an Christus potuerit à Satana & mundo induci ad culpam, respondit Orthodoxus. [Non potuisse dicimus; non propter infirmitatem, & debilitatem, sed propter conuenientiam rationis, & decentiæ, sicut dicimus, non posse Deum iniuriam facere.]

S. Cyrillus l. de S. Trinit. c. 15. & 16. [Christus qui Deus erat humanæ naturæ secundùm personam vnitus, bonus erat quâ Deus. Atqui verò etiam quâ homo, libera potestate bonum habebat, quod secundùm naturam est. Quemadmodum enim malum & peccatum præter naturam est, sic sanè etiam bonum, & virtus, secundùm naturam est. Vnde etiam ἁμαρτία, id est, *peccatum*, eiusmodi appellationem accepit, quod sit ἀποτροπία, id est, *aberratio à bono, quòd secundùm naturam est.* Itaque Angeli quidem difficulter mobiles ad malum sunt, & dicuntur beneficio nimirum Dei cui assident, & à quo semper lucem accipiunt. At animæ Domini: omni modo ad malum est immobilis, vt quæ ipsum Deum Verbum non secundùm affectionem, Sed secundùm vnionem in se habeat. Et illa quidem principatum obibat corporis; ipsius autem, Deus Verbum dux & princeps erat, quem liberè sequebatur & diuinam illius voluntatẽ implere propter summam suæ sanctitatis eminentiam, vel maximè desiderabat. Quapropter etiam Dominus ad Patrem suum tempore Passionis orans, vt homo dicebat. *Non vt ego volo, sed vt tu, fiat voluntas tua.* Arguit enim hic sermo, nonisse animam Domini, quod vna sit Dei Verbi, quod ei vnitum fuerat, & Patris voluntas Dominus ergo quæ seruis conueniunt, ipsorum seruorum gratia, sed supra seruorum conditionem habebat. Quippe Dominus erat, tametsi formam serui assumpsit.]

365. Eodem reducenda est egregia ratio impeccabilitatis Christi, quam S. Cyrillus sub initium capitis illius 15. sic formauerat. [Eligendi facultatem habet Christus, vt qui libero, esset præditus arbitrio & humanæ id insuper naturæ conditio exigeret, propterea quod

quod etiam rationis esset particeps. (Quicquid enim rationis est particeps, libero præditum est arbitrio ; & quidquid libero præditum est arbitrio, eligendi facultatem habet :) consilio autem & consideratione, & sententia & electione nostri instar, neutiquam opus habuit, & nec sollicita circunspectione. Quoad enim vtrumque Deus erat, partim natura, deificatione partim. Quapropter etiam secundùm hanc rationem, omni peccato superior erat. Vel enim ex lubrica electione nobis euenit vt peccemus, aut præter electionem ex eo quod attenti non sumus. Quin potiùs ipsum hoc quod attenti non sumus, peccatum est, aut certè peccati principium. Quæ etiam causa est, quod inuoluntariorum peccatorum pœnas luimus. Vbi autem causa abest, quomodò ibi id quod ex causa est, obrepere possit ?]

Rupertus libro de voluntate Dei cap. 11. [Facta est itaque quoniam à viro & omnipotente creatore fieri potuit, facta est non tam per creationem, quàm per assumptionem creatura talis, quæ peccare non solummodò nollet, verùm etiam non posset ; quemadmodum dicit eadem creatura noua, filius hominis, idémque creatur antiquus, filius Dei inconuertibilis ; *Amen amen dico vobu, non potest filius à se facere quicquã, nisi quod viderit patrem facientem.* Item. *Non possum ego à meipso facere quicquam.* Quid enim est, quemquam à semetipso quicquam facere, nisi malum facere ? Ergo *non possum* (inquit) *à meipso facere quicquam*, id est, extra Deum seorsum, extra verum, per memetipsum diuisa voluntate mea, à voluntate Dei. Patris, sicut Angelus refuga, vel sicut primus homo præuaricator facere potuit & fecit, vt qui erat vterque creatura, & proinde conuertibilis facta, & idcirco mutabilis. Nam siue Angelus siue homo quamdiu aliquid accidens admittit ab essentiali bono auersus tamdiu à semetipso operatur ; v.g. cum dicit malum bonum, & bonum malum, cum iniquè iudicat condemnans iustum, & iustificans impium ; Vnde enim hæc nisi à semetipso facit, cum in essentia rerum aliter sit ? Et hæc quidem, & cætera huiusmodi, homo si multum est iustus, eum posse facere, non vult : Si autem parum iustus est, vel ad iustitiam nunc primùm dispositus, nec adhuc eiusdem iustitiæ habitum indutus, parum inquam iustus est, si facere non audet. Deus autem sicut nulli vitio mutisque omnino accidentibus subiacet, ita summè iustus, tale aliquid omnino facere non potest.]

Quid per Verbi curam ademptum vel datum Christi voluntati, vt esset impeccabilis committendo.

366. Quare probatio impeccabilitatis Christi ex vnione, cum sit tam granium Patrum, maximi æstimanda est : nec rectè Vasques 3. p. d. 61. c. 5. eam despexit. Vnum tamen, ad eius plenum robur & illustrationem omnimodam, desiderari video. Nempe qua ratione ea directio à Deo adhiberetur, per quam Christum diximus factum esse impeccabilem. Quod perinde est ac si quæreretur, quid faceret, quidve subtraheret Deus, circa voluntatem Christi creatam, vt non posset peccare actualiter, semouendo visionem & amorem beatificum, quem nunc attendi nolumus. Et quoad peccata quidem commissionis, non est magna difficultas. Eatenus enim Deus, eripiebat Christo potentiam expeditam peccandi contra præcepta negatiua per commissionem ; quatenus decreto suo non præparauit imò negauit Christi voluntati concursum ad sic operandum. Quia enim Deus tenetur regere humanam Christi voluntatem ; non præparauit ei concursum ad operandum, cum operatio præcepto negatiuo vetabatur. Nec dici potest, Deum quidem præparasse concursum, sed posito quod voluntas Christi præ-

noscceretur eo vsura, subducendum esse. Hoc non potest dici ; tum quia ea præparatio esset planè otiosa : tum quia pugnaret cum voluntate subtrahendi concursum ad operandum, si voluntas vellet operari. Nam duæ illæ voluntates, sunt incompossibiles ; *velle præparare concursum ad operandum* ; Et *velle illum subducere si voluntas eum deposcat & operari statuat.* Non est igitur ad intelligendum difficile, quomodò voluntas Christi sit peccabilis quoad commissiones, quod vnum genus peccatorum attendisse videntur Rubionius in 3. d. 12. q. 2. art. 2. & alij quidam antiqui, cum dicunt Christum esse impeccabilem, quia Deus non vult cum eo concurrere.

Idem dubium quoad malas omissiones, malè expeditum.

367. Sed restant peccata omissionis, ad quorum perpetrationem nullus planè concursus diuinus est necessarius, quia consistunt in non actu. Et quamuis iuxta aliquos, mea quidem sententia non rectè sentientes, nequeat dari pura omissio, sed ei positiuus aliquis actus semper adiungatur : tamen tota malitia omissionis, consistit in negatione actus debiti, quam per accidens concomitatur actus ille positiuus, cuius proinde intercluso per subductum concursum, nihil iuuabit ad excludendam negationem actus debiti, in qua sola consistit peccatum omissionis. Pro his ergo peccatis, quomodò conferatur impeccabilitas, aliter exponendum est, quàm per concursus subtractionem : quandoquidem eo ipso quod homo, vrgente agendi obligatione sciens & aduertens cum posset benè agere, non agit ; peccatum omissionis incurrit, etiamsi neque eam omissionem positiuè velit, neque possit habere ratam.

Video dici posse, agendi potestatem quæ exigitur ad omissionis libertatem, atque adeò malitiam præcludi in eo euentu posse, aliter quàm subtractione concursus exhibendi voluntati, quem vidimus ad hæc peccata non esse necessarium : nimirum vel subtractione concursus necessarij respectu intellectus, vel adactione voluntatis, vt positiuè velit. Operatio enim intellectus prælucentis necessaria semper est, vt quomodocunque peccetur, quia notitia est principiũ primum voluntarij & liberi, sine quo nulla est malitia. Si ergo subducatur intellectui concursus, ita vt iudicare non possit esse sensibiliter bonum omittere operationem, omissio non erit libera, atque adeò neque vitiosa. Et æquè obstruetur aditus ad omissionem, si permittatur quidem intellectus pronunciare de bonitate sensibili omissionis, sed iudicio incongruo, nec contemperato voluntati, ex quo omissio non sequatur : quia quicquid liberè facimus aut omittimus, ex iudicio congruo & voluntati nostræ contemperato præstamus. Vnde si Deus tantùm permittat, omissionem proponi bonam sensibiliter per iudicium incongruum, nunquam omissio sequetur liberè, atque adeò nunquam erit mala. Tandem si quo temporis puncto vrget operandi obligatio, Deus forti motione vel abreptione adigat voluntatem ad agendum quod præcipitur præcepto affirmatiuo ; certum est præcludendam esse omissionem, eiúsque vitium. Itaque erit cui videatur, potestatem non operandi quæ necessaria est vt omissio sit libera, excludi in præsenti negotio posse, aliter quàm subtractione concursus requisiti pro actione voluntatis.

368. Reuera tamen, nullus horum dicendi modorum videtur idoneus. Nam iudicium quo præcluso voluntas priuatur libertate omittendi, non est iudicium reflexè approbans bonitatem omissionis ; quia sine eo iudicio reflexo, potest omissio libera & mala esse, si homo aduertat vrgere obligationem agendi, & feriatur : Hoc autem iudicium : quod præcisè est ne-

cessarium vt quis possit agere, atque adeo vt liberè omittat, non fuit à Deo impeditum in Christo, alioqui factus esset ignorans ; quod æquè incommodum est admittere,ac peccabiliratem Christo concedere. Quod si dicatur, concessum quidem fuisse Chtisto iudicium aliquale, sed incongruum, ex quo effectus non sequitur ; illud inprimis opponetur,in iudicio quale diximus necessarium dumtaxat esse ad liberè omittendum, ægrè distingui posse congruitatem, & incongruitatem, cum illud iudicium non sit propositio boni sensibilis quod cerni potest in omittendo propter hanc aut illam causam ; vbi habere locum potest varietas illa congrui & incongrui iudicij, ob diuersitatem rationum mouentium quarum aliquæ congruunt, aliæ dissonant voluntati, sed sit præcisè propositio obligationis operandi : in qua nuda propositione, non apparet quæ distinctio congrui & incongrui iudicij queat fundari. Sed esto concedatur sanè illud iudicium posse esse incongruum. Inde tamen tantùm inferre licebit,omissionem non esse secuturam, quia ex iudicio incongruo nihil liberum sequitur : Non tamen licebit inferre, omissionem non posse sequi, quod necessarium est, vt Christi quoad eam impeccabilitas habeatur. Neque enim tantùm intendimus, monstrare quomodò Christus non sit peccaturus omittendo, sed quomodò ne peccare, quidem possit. Denique adactio voluntatis Christi ad operandum, non potest esse vsui ad libertatem omissionis vitiosæ impediendam, & auferendam potestatem expeditam peccandi per omissionem, quia adactio physica extorquet actionem cum omnibus suis circumstantijs : vnde funditùs excinderetur libertas, quam tamen saluam esse oportet, nec (vt infra videbimus,) retineri vrgente præcepto potest, nisi quoad circumstantiarum delectum, quam physica adactio planè excluderet.

Vera expeditio.

369. Legitima itaque ratio, exponendi quomodò Deus spectata sola vnione, voluntatem Christi ita dirigat, vt non possit omittendo peccare, in eo sita esse videtur, quod Deus absoluto & efficaci decreto præfinierit omnes Christi actus, quos ex præcepto tenebatur elicere : ita vt quamuis de facto noluerit Christum ad eos adigere, quia præuidebat eum sponte sua eliciturum actus illos ; esset tamen fortiter adacturus ad operandum, si præuisum esset illam eliciendi voluntatem,Christo defuturam esse in puncto vrgentis obligationis.Deus enim qui humanam Christi voluntatem tenetur regere, & à peccato arcere,ac curare ne peccare possit ; supposita operandi obligatione respectu Christi,tenetur velle eum adigere ad eliciendum actum præcepto affirmatiuo indictum, nisi ipsemet Christus præuideatur vltrò & sponte sua operaturus. Si enim hoc præuideatur, vt sanè præuisum est quoad omnes actus à Christo eliciendos ex obligatione præcepti alicuius affirmatiui, frustra interponeretur adactio. Per eam portò adigendi voluntatem, quæ tamen in actum non erumpat, nec sit præfinitio mouens, sed purè immanens, optimè consulimus & Christi libertati, & impeccabilitati, quoad omissionem actus præcepti. Nam vi modi operandi ad extra quem Deus tenet de facto, voluntas sibi ipsi permittitur : vnde liberè fertur in executionem præcepti affirmatiui quam sponte eligit. Quia tamen si non fuisset præuisa sic electura, non fuisset sibi permittenda, sed fuisset adigenda ad eligendum ; eámque in eo euentu adigendi voluntatem Deus reipsa concepit ; propterea voluntas ita est libera, vt tamen simpliciter loquendo sit impeccabilis, vi solius vnionis,& directionis diuinæ ob vnionem debitæ : quia impossibile est,peccatum coniungi cum diuino illo decreto, quod suppono latum ex obligatione quæ Deo injcitur curandi & regendi voluntatem Christi humanam. Neque dicas, hinc sequi quosuis electos esse impeccabiles, cum ex suppositione diuini decreti de illis efficaciter ad gloriam perducendis, æquè affirmandum sit eos fore adigendos ad operandum,nisi præuideretur volituri. Hoc si dicas,respondebo decretum Dei de electis perducendis ad gloriam, non esse ineluctabile, quale hæc obiectio supponit,sed esse dumtaxat efficax per ordinem ad auxilia congrua ; quæ effectum quidem sint habitura, ita tamen vt nihil sit quod obstet, quominus voluntas si veller, ea cassa redderet : quod circa Christum impediretur interpositione decreti diuini ineluctabilis, verèque præfinitiui, quo ita libertati Christi parcitur,vt tamen non parceretur, nisi ipsa vltrò se dederet, & sequeretur blandè vocantem Deum, quo tempore præcepti affirmatiui obligatio vrget. Itaque quamuis Christus spectato modo se habendi quem Deus de facto seruauit cum eius voluntate, tempore implendi præcepti affirmatiui, potuisset non agere cum agendum erat, atque adeò peccare ; Tamen attento decreto actuali diuino, de immutatione prædicti modi se habendi, si voluntas non fuisset sponte consensura ; potest ac debet Christus dici simpliciter impeccabilis, etiam sistendo (vt nunc facimus,) intra directionem debitam intuitu vnionis, nec recurrendo ad visionem beatificam, vi cuius Christus alia ratione reddebatur impeccabilis.

Probatio altera impeccabilitatis Christi, ex vnione vt via ad sanctitatem increatam.

370. Hactenus de prima ratione probandi impeccabilitatem Christi ex vnione,ob debitam ratione eius directionem proximè explicatam. Est verò præterea alius modus tuendi impeccabilitatem Christi ex vnione,quem Vasquez 3.p.d.61.cap.6.ita efficacem putat, vt nullum præterea censeat esse idoneum,ad impeccabilitatem Christi probandam,seclusa beatitudine. Ragusa autem 3.p.d.114.§.3. & Ægidius Coninc.disp.1. de Actibus superna.à num.118.ad 121. hunc modum repudiant tamquam illegitimum. Si tamen rectè explicetur, optimus est videturque apertè infinuatus à S. Cyrillo l.de S.Trinitate cap.15.*initio*, vbi ait animam Christi fuisse peccati incapacem, quia est Deificata per vnionem. Quod ita intelligo, vt vnio cum sit via ad supremam & eminentissimam sanctitatem quam Christo confert Deitas inungens eum interuentu vnionis, tam impossibile sit Christum pecare, quàm est impossibile formas, non modò contrarias, quæ diuinitus sociari possunt, sed etiam essentialiter oppositos, simul iungi. Tales formæ sunt, sessio & statio,motus sursum ac deorsum, gratia sanctificans & peccatum mortale. Quia ergo Deitas in ratione formæ inungentis Christum interuentu vnionis, multo plus pugnat cum quauis peccati etiamsi minutissimi deformitate, quàm gratia sanctificans creata cum peccato mortali ; & quod de essentiali pugna gratiæ & peccati grauis, problematicè agitatur, est planè certum de pugna Deitatis essentiali, cum quauis culpa ; propterea impossibile est, eam naturam quæ Deitate sic inungitur & sanctificatur,esse in voluntate sua capacem peccati cuiuscumque actualis, siue commissionis, siue omissionis. Nam de peccato originis, dictũ iam est suo loco. Cum gratia quidem sanctificante creata compossibiles sunt minutiæ peccatorum, quia est sanctitas participata & finita : ideóque modicos illos nævos, & labeculas veniales, non excludit seipsa ac formaliter. At cum gratia increata, siue cum Deitate, per vnionem mediante Verbo, applicata huic humanitati, & eius voluntati, nulla quantumcunque exigua labes cohærere potest, quia Deitas est sanctitas infinita. Item gratia habitualis sanctificans, quia non spectat ad esse, & est aliquid

prorsùs

prorsùs accidentarium homini, subiacet libertati hominis, & eius abusu deperdi potest; non item hæc increata Christi sanctitas, quia confertur intercentu vnionis hypostaticæ, pertinétque mediatè & consequenter ad esse Christi: vnde non subiacuit Christi libertati, sed sicut à Deo antecedenter collata est, & inconsulta humana Christi voluntate, ita & conseruatur. Quod accommodatissimum est ad intelligendum, quomodò Christus, per vnionem aduehentem ipsi, increatam sanctitatem, redditus sit impeccabilis. Quomodò enim habeat admittendi vel subeundi peccati capacitatem, qui non potest à se exercere formam essentialiter pugnantem cum quouis peccato, tam mortali quàm veniali? At huiusmodi forma est Deitas, per vnionem adnecta naturæ creatæ, éamque formam Deus Christo conseruat independenter ab humano eius arbitrio, solàque sua voluntate; quam numquam retractabit, quia dona Dei sunt sine pœnitentia. Impossibile igitur fuit, Christum peccare quomodolibet, spectata vnione, provt substantialem & increatam sanctificationem, perditinum suppositum conuehente.

371. Vnum tamen desiderari adhuc video, vt hæc ratio asserendi impeccabilitatem Christi stabiliatur; nempe vt explicetur quomodò vnio per aduectam diuinam sanctitatem possit expellere peccatum actuale, cum commissionis, tum omissionis. Nam peccatum omissionis declinatur eliciendo operationem præcepto affirmatiuo indictam: & impotentia illud incurrendi, confertur necessitando ad operationem. Vt ergo quis non possit peccare peccato omissionis, necesse est vt non possit non agere, cum agendi obligatio injicitur. Hoc autem non potest præstare vnio, quæ non est actiua; neque diuina personalitas, quæ similiter actiua non est; vt neque diuina sanctitas sub ratione formæ spectata. Similiter peccatum commissionis, excluditur subtractione concursus. At neque vnio, neque personalitas, neque sanctitas diuina, sub ratione formæ inungentis & perfundentis humanitatem, subtrahit voluntati Christi concursum quo egere, vt posset peccare committendo; etiamsi sit ratio cur subtrahatur; sicut etiam est ratio cur voluntas indefectibiliter ad agendum vrgeatur, nec possit non operari, seu omittere actum affirmatiuo præcepto indictum. Non apparet ergo, qua ratione ad vtrumuis genus horum peccatorum, Christus factus sit impotens per vnionem, provt aduehentem Christo sanctitatem increatam.

372. Dicendum videtur, impotentiam peccandi, secernendam esse ab incapacitate recipiendi peccati, formaliter loquendo, & spectando rationem constituentem vtriusque illius prærogatiuæ, quamuis ambæ concomitentur se in Christo, & neutra sit absque altera; imo vna ex altera inferri optimè possit. Impossibile enim est, eum qui non potest in se peccatum recipere, peccare: cum peccatum sit actus, vel forma immanens, quam necesse est, quoad actum vel quasi actu elicitum, vnde tota virulentia in alios actus externos refunditur, inexistere ipsi peccanti. Impossibile item est, eum qui non potest peccatum profundere, esse capacem eius, quod nisi ab ipso profundatur, non erit peccatum. Itaque duo illa connectuntur, & idcircò quamuis rationes eorum formales sint discrepantes, tamen vnum sæpè vsurpatur pro alio & qui vnum eorum confert, consequenter quoque confert alterum. Manifestum porrò videtur, vnionem ratione Deitatis inungentis & sanctificantis, quàm humanitati aduehit, conferre formaliter & directè incapacitatem recipiendæ actionis pravæ, vel illius priuationis in qua sita est omissio vitiosa. Nam formæ istæ sunt planè incompossibiles cum sanctitate essentiali, multo magis quàm lux cum tenebris, vel rectitudo cum curuitate. Consequenter tamen, vnio dat quoque impeccabilitatem, vtrouis illo modo peccandi, seu immittendi subiecto peccanti actum malum, vel actus boni priuationem. Non quod concursum per se subtrahat quoad actus pranos, vel quod operationem indictam eliciat, eiúsve eliciendæ vim per se conferat; quæ omnia falsa esse, monstratum rectè est in proposita ratione dubitandi: sed quod planè & essentialiter impediat subingressionem peccati, sine qua potentia peccandi subsistere non potest, cum peccatum sit actus immanens. Vt autem cõcursus subtrahatur quoad actum praui, & operatio bona eliciatur, excludatútque omissio mala, aliunde curandum est.

Ex quo liquet, hunc secundum modum probandi impeccabilitatem, Christi provt viatoris, quamuis idoneus sit, & optimam causam contineat cur peccatum admitti non possit à Christo; tamen supponere, aut connotare intercentum Verbi dirigentis, & curantis quæ necessaria sunt, vt impotentia ad malitiam actualem, cum positiuam, tum priuatiuam, quæ essentialiter incompossibiles sunt cum diuinitate inungente, completè subsistat; & peccandi facultas non tantùm indirectè ob subiecti incapacitatem essentialem ad formam, quæ per eam facultatem essentialiter connotatur, sed directè quoque amoueatur, luxatis & oblæsis, imo præclusis ipsismet peccandi principijs effectiuis, aut quasi effectiuis. Vnde quia hic secundus modus probandi Christi impeccabilitatem, aliquatenùs deposcit primum, qui ab hoc secundo planè independens est, meritò primum locum dedimus ei, qui per Verbi directionem rem hanc explanat. Vt taceam meritò quoque, probationem impeccabilitatis ex directione debita ob vnionem collocatam esse ante probationem ex vnione provt sanctificationem inuehente; quia vnio ad suppositum, qua ratione debetur ob eam directio, est prior vnione Deitatis cum humanitate in ratione formæ sanctificantis. Nam vnio cum supposito, est immediata & physica vnio. At vnio diuinitatis in ratione quasi formæ sanctificantis, non est nisi media, & per suppositum: atque adeò est ratione posterior vnione cum supposito, & eius appendicibus; siue directione debita ob vnionem cum supposito, præcisè vt talis est.

An in Christo superstes, potentia peccandi.

373. Est ergo Christus prorsùs impeccabilis, etiam provt viator, & semota necessitatione ad bonum per beatitudinem. Quod innuisse videtur Prosper 3. de vita contemplat. cap. 31. verbis illis. [Christus sine peccato conceptus, & natus, non solùm non peccauit, sed etiam peccare non potuit.] Agit enim ibi de Christo, provt viatore. An verò dicendum sit, non manere in Christo potentiam peccandi, vt latè contendit Ragusa 3. p. d. 114. §. 9. An quod alij malunt, dicendum sit, manere quidem in Christo potentiam illam, sed impeditam; lis est de vocabulis: ei non absimilis, quas à Philosophis de cœlo agitatur; an supposita firmitate vnionis materiæ & formæ cælestis, ac dispositionum vnionem illam fouentium naturali inexpugnabilitate, dicendum sit cœlum esse corruptibile, ac incorruptibile; quæ est rixa de vocibus. In re tamen nostra, castiùs loquuntur & digniùs Christo, qui vel negãt manere in Christo potentiam peccandi, vel si eam manere concedant, simul tamen addunt, manere impeditam: quia quamuis in Christo maneat liberum arbitrium, quod in alijs est potentia ad peccandum; tamen in Christo non est solutum quoad tendentiam in bonum vel malum morale, sub qua tantùm ratione dicitur in nobis potentia peccandi. Similiter si quæratur, an Christus sit moraliter an physicè impeccabilis, quæ est alia inter nonnullos lis de nominibus; digniori Christo est modus loquendi, eorum qui Christum physicè impeccabilem pronuntiant: cum Christi impeccabili-

litas dimanet ex forma physica ipsi Christo interna, nempe ex vnione, diuinam substantiam directricem, pérque eam vnguentum diuinæ sanctificationis aduehente. Nec plura de primo defectu nostrate à Christi voluntate semouendo.

Peccatum habituale, seu peccati macula, procul à Christi voluntate.

374. Alter defectus nostras, huic primo affinis, imò moraliter idem, & idcirco à Christo quoque repellendus, est peccatum habituale, siue macula peccati; quod contractum ante assumptionem sit, nec condonatum, idcóque moraliter perseueret. Restringe disputationem ad maculam contractam ante assumptionem, quia certum est ex proximè dictis, maculam contractam ex peccato elicito per voluntatem naturæ iam assumptæ, esse impossibilem. De macula autem peccati eliciti ante assumptionem, non adeò liquet, an impossibile sit eam perstare. Nec sanè id probat ratio qua vtitur Ragusa 3. p.d.114.§.7. ad 3. ex eo ducta, quod peccatū sit naturæ vt principij quo, suppositi autem vt principij quod: vnde habetur, æquè maculā siue actionem habitualiter perstantem, fore tribuendam diuino supposito naturam iam sic sordentem assumenti de nouo, ac tribueretur si terminasset naturam cum mala illa operatio prodijt: quia nouum suppositum succedit in obligationem retractandi, vel curandi absterſionem maculæ, priori supposito antea incumbentem. Hanc rationem, nego esse idoneam. Nititur enim falso principio, quia supponit actionem cùm actualem tum habitualem, pendere efficienter à supposito tamquam à principio *quod*, cum tamē in neutro statu actio à supposito pendeat physicè & propriè, sed tantùm moraliter, quatenùs ei tribuitur actio, qui potest & tenetur eam à voluntate propria impedire nec impedit: quod debet suppositum respectu voluntatis operantis; cum est voluntas propria illius suppositi, nō autem cum ante assumptionem operatur. Vnde citra probrum vllum suum, ex eo capite ducendum, relinquere posset anteriùs contractam maculam, in prioris egestatis argumentum. Sanè obligatio retractandi peccatum illud, quam Auctor cum quo agimus injicit nouo supposito, est obligatio præcepti affirmatiui, quæ non statim vrget, sed tantùm pro certo tempore. Neque enim qui peccatum admisit, obligatur illico ac peccauit, pœnitentiam concipere, vt traditur exponendo præceptum virtutis pœnitentiæ. Itaque vi obligationis cuique injectæ ex natura rei, vt se peccato expediat, diuinum suppositum non impediretur humanitatem quam in peccati sordibus iacentem assumpsisset, retinere sordentem, saltem vsque ad tempus, quo præceptum retractandi peccatum vrgere inciperet. Eritque id multo apertius, si fingamus naturam quæ peccauit, & quæ sola potest peccatum retractare, assumi dormientem, nec capacem retractandi peccatum, vel cogitandi de eius retractandi obligatione.

375. Vides cur dixerim, non æquè constare, quod impossibile sit maculam peccati ante assumptionem contracti, perstare in natura assumpta, ac constet id esse impossibile, de macula peccati post assumptionem contracti: quia pro hac macula excludenda, pugnant omnia quæ superiùs pro Christi impeccabilitate protulimus: pro macula autem anteriùs immissa, prior ratio quam ducebamus ex directione humanitati assumptæ debita, valet tantùm pro eo tempore, quo obligatio concipiendi pœnitentiam de peccato ante assumptionem contracto, inciperet vrgere naturam assumptam; & occasione eius etiam suppositum, cuius est prospicere, ne natura quam terminat, nouo peccato omissæ pœnitentiæ inquinetur: quod tempus non semper currit, idcóque posset peccati macula superstes esse, saltem ad breuem moram interfluentem ab assumptionis initio, vsque ad tempus obligationis præcepti de concipienda peccati antè contracti pœnitentia. Aliunde tamen fortissimè euincere possumus, impossibile esse peccatum ante assumptionem contractum, perstare post assumptionem naturæ per diuinam personam. Nimirum quia diuinitas, ratione suppositi habet se ad naturam assumptam vt forma sanctificans, eámque inungens, & Deificans: cum qua inunctione, & suprema sanctificatione, impossibile est cohærere peccatum ante contractum; sed necesse est ad tantæ sanctificationis inuectionem, peccatum quodcumque anteriùs contractum, condonari, & planè aboleri. Ex hoc ergo capite, æquè impossibile est, naturæ assumptæ voluntatem peccati macula inquinatam perstare, ac impossibile est eam de nouo peccare, eliciendo actum illicitum, vel omittendo præceptum, quod vidimus vsquequaque repugnare.

Difficultas contra voluntatis Christi impeccabilitatem ex eius libertate.

376. Fuit itaque Christus quâ viator, prorsus incapax peccati cuiuscumque actualis admittendi, vel retinendi moraliter durans: quæ est longè communissima sententia Doctorum recentiorum, & maioris partis antiquorum, licet aduersùs eam militet grauissima nec vmquam satis enodata difficultas, ducta ex Christi libertate circa rem præceptam, v.g. circa mortis perpessionem pro salute nostra. Certissimum quippe est, & ex fide, Christum meruisse, mortem præceptam pro nobis oppetendo. Totum autem meriti fundamentum, est libertas, S. Bernardus optimè tradit lib. de gratia & lib. arbit. éstque ex terminis ipsis perspicuum. At quomodò potuit Christus mereri circa illā materiam si nō fuit ei libera? Et idem est de omnibus, quæ ei diuinitùs, aut lege aliqua, siue naturali siue positiua mandabantur. Nā eatenus libertas est origo laudabilitatis & meriti, quatenùs homo liber, accepta lege potuit transgredi & non est transgressus, facere mala & non fecit: quod Christus præstare non potuit, quia erat impeccabilis tum quâ viator ob vnionem, tum quâ comprehensor, ob summum amorem libertati frænos injicientem, ne à recto exorbitet. Esto salua maneat Christo libertas sua quoad alias materias, non tamen quoad res præceptas, quas faciendo aut omittendo peccaret. Non est tamen hoc satis, quia indubitatum est, Christum meruisse moriendo, quod tamen habebat in mandatis. Quomodò ergo meruit id exequendo, si non poterat non exequi, cum esset impeccabilis? Et idem est, de executione aliorum quorumuis mandatorum. Et quamquam non in præceptis tantùm operibus, sed in quibusuis meritorijs, valet illud Autoris sermonis de ieiunio apud Cyprianum. [In nullo Christum, aliqua coëgit aut dominata est ei necessitas, qui propriæ moderamine voluntatis, disposuit & persoluit quod exegit humanitas.] Tamen in rebus præceptis pungit apertè difficultas quam proposui.

Hanc difficultatem nuper attigi summatim, veriùs quàm discussi, in confutatione nouæ libertatis p.2.c.5. Quod enim ibi non agerem Theologicæ huius materiæ tractatorem, sed examinatorem insulsissimæ ab omni retrò æuo sententiæ, qua libertas negabatur sita esse in facultate vtrolibet flexibili; locabatur autem quidditatiuè & formaliter, in amplitudine & eminentia, ex adhæsione cum Deo; eique sententiæ patrocinium obtenderetur ex Christi libertate, non peniteret in eius discussionem descendi, quàm ferrent fines instituti mei in illo opere, nempe quantum necesse erat, vt ostenderem, Christi Domini libertatem sine illo cōmento retineri posse, ac debere: quod vt præstarem, delibaui, & per summum veluti verticem in transcur-

su

sū attrigi, quæ hūc locupletare & vndecunque firmare, præsens institutum deposcit. Vt autem clarè & solidè procedamus, distinguenda est materia præceptorum negatiuorum, qualis est non patrandi quippiam mali, à materia præceptorum affirmatiuorum, cuiusmodi est perpessio mortis.

Expeditur quoad præcepta negatiua. Vrgetur de affirmatiuis.

377. Quoad materiam præceptorum negatiuorum, fatetur Christum carnisse libertate, vt patet euidenter ex eius impeccabilitate. Nam libertas est principium, quod positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere. Inter ea autem prærequisita, numeratur præparatio diuini concursus, sine quo agens quodlibet creatum iacet obstipum, nec potest prodire in actum secundum. Igitur cum Christus Dominus, vt supra vidimus, non habuerit paratum à Deo concursum ad male operandum, sequitur manifestè, eum non fuisse ad hoc liberum; ac proinde obtemperando præceptis negatiuis v.g. non furandi, non peierandi, ac similibus, nihil fuisse promeritum: quia ad meritum supponitur libertas, quæ Christo defuit quoad has materias, siue quoad violationem præcepti negatiui, operatione interdicentis. Non attendo actus aliquos reflexos, approbatiuos impotentiæ malè agendi, & necessariæ à prauis operibus abstinentiæ. Tales quippe actus reflexi, quamuis habeant pro obiecto materiam præceptorum negatiuorum, id est actus veritus, vel potiùs beatam ad eos impotentiam, tamen non sunt materia ipsa præcepti negatiui, vt notum est. Nec enim interdicuntur; & idcirco Christus habet ad eos præparatum diuinum concursum, atque adeò expositam libertatem, moralitatis & meriti fundatricem, qualis non supperit, circa actus qui sunt materia præceptorum negatiuorum.

Quare tota difficultas, quæ circa libertatem & meritum Christi, ex impeccabilitate eius ducitur, arctanda est ad actus bonos ex præcepto affirmatiuo obeundos; & in eo sita est, vt exponatur, quomodò Christus circa actus ita præceptos libet fuerit, cum non posset, nos non exequi, ob impeccabilitatem qua pollebat, & quâ viator ob vnionem, & quâ beatus. Peccasset enim omittendo: At impossibile erat Christum peccare. Igitur & omittere actus bonos præceptos. Nihil itaque meruerit eos obeundo, quod tamen certum est dici non posse; quia inter actus sic præceptos, numeratur mortis perpessio, qua quis dicat Christum nihil nobis meruisse, cum Scripturæ passim obsignationem meritorum Christi Domini, agnoscant in ea obedientia, & mortis subitione. Insignitérque S. Bernardus serm. ad Milites Templi c. 11. & ita factum, & congruentissimè factum, sic demonstrat. [Transgressor inuentus est homo diuinæ legis, inueniet ipse aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in legem peccati. Potrò *peccatum* (vt scriptum est,) *separat inter nos & Deum.* Separet proinde etiamsi mors, inter corpus nostrum & nos. Non potuit diuidi anima à Deo nisi peccando, nec corpus ab ipsa nisi moriendo. Quid itaque austerius pertulit in vltione, id solùm passa à subdito, quod præsumpserat in Auctorem? Nihil profectò congruentius quàm vt mors operata sit mortem, spiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria necessariam. Cum ergo hac gemina morte secundùm vtramque naturam homo damnatus fuisset; altera quidem spirituali & voluntaria; altera corporali & necessaria: vtrique Deus homo vna sua corporali ac voluntaria benignè & potenter occurrit, illáque vna sua, nostram vtramque damnauit, meritò quidem. Nam ex duabus mortibus nostris, cum altera nobis in culpæ meritum, altera in pœnæ debitum reputaretur, susciens pœnam & nesciens culpam, dum sponte & tantùm in corpore moritur, & vitam nobis & iustitiam promeretur. Alioqui si corporaliter non pateretur, debitum non soluisset: si non voluntariè moreretur, meritum mors illa non habuisset. Nunc autem, si, vt dictum est, mortis meritum est peccatum, & peccati debitum mors; Christo remittente peccatum, & moriente pro peccatoribus; profectò iam nullum est meritum, & solutum est debitum.] Insinuauit eam ratiocinationem S. Gregor. 9. moral. c. 15. ad illud, *si flagellat, occidat semel.*

Declinatio difficultatis, per inficiationem præcepti affirmatiui Christo impositi.

378. Aliqui præfocant (vt sic dicam,) vel potiùs eludunt difficultatem, & fugam eius præoccupant, negando Christum subiacuisse vllis præceptis; nominatímque diffitentur, impositum illi esse vllum præceptum de morte subeunda. Qua in parte graues suffragatores adhibent, quibus visum est, præceptum de adeunda morte quod Christus toties iterat, non fuisse verum præceptum. Ita enim habent Græci plerique Patres, & nonnulli ex Latinis Scholastici item ac interpretes non ignobiles. Nazianz. orat. 42. quærens cur Christi sanguis fusus sit, & cui oblatus in pretium nostrum; cum excluisset Satanam, eique persolutum tantum litrum negasset; excludit & Patrem. Nam [Quæ ratio afferri potest, vt vnigeniti sanguine, Pater oblectetur, qui ne Isaac quidem à Patre oblatum acceperit, sed ariete in rationalis victimæ locum substituto, sacrificium permutarit. Perspicuum vtique est, Patrem quidem accepisse, non tamen quod petierit, aut eo opus habuerit; verum propter consilium & administrationem, & quia per humanitatem à Deo assumptam, homini sanctitatem afferri oportebat: vt tyranno per vim superato, nos liberaret, ad séque per interfectum filium reduceret, hoc ad patris honorem, cui in omnibus cedere perspicitur, dispensantem.] Eu negat Theologus, Patrem petijsse Christi sanguinem: quod perinde est ac si diceret, non præcepisse mortis perpessionem, sed ait Christum eam vltrò obtulisse Patri in litrum pro liberatione nostra, non deposcente Patre, sed tantùm acceptante à Christo oblatam; quam fuisse Theologi mentem, Nicetas ibi clarè tradit.

379. Idem insinuant, vel potiùs exprimunt, verba illa S. Basilij l. de Spiritu sancto c. 8. [Ne igitur ob filij dispensationem, seruilem humilitatem, aut coactum obsequium imaginemur. Sed intelligamus voluntariam solicitudinem, ex bonitate ac misericordia iuxta voluntatem Dei Patris erga suum figmentum operantem. Sic enim pietatem seruabimus, si & perfectam illi potentiam testimonio nostro tribuemus, & nequaquaquam in omnibus quæ perfecta sunt, filium à voluntate paterna separabimus.]

Idem frequentissimè habet S. Chrysostomus. Nominatim verò hom. 7. in ad Philipp. [*Inaniuit* (inquit,) *seipsum.* Vbi sunt qui dicunt, illum subijsse necessitatem, ac subiectum fuisse? *seipsum,* (inquit,) *exinaniuit, seipsum humiliauit obediens factus vsque ad mortē.* Quomodo exinaniuit? *Formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Hoc loco spectans ad illud quod antea dixerat, nempe *seipsum inaniuit.* Alioqui si subiectus fuisset, animi humilitas res ista non fuisset, nisi sua sponte, nisi ex seipso illud voluisset. Si enim ignorauit quod oporteat istud fieri, erit imperfectus. Si huius ignarus, spectauit mandati tempus, erit temporis ignarus. Vel si sciebat & quod fieri, & quando fieri oporteat, qua ratione subiectionem sustinuit? Vt ostenderet excellentiam Patris? Istud non est ostendere Patris excellentiam sed suam tenuitatem.] Videsis præterea eundem homil. 59. & 68. in Ioan. &

hom.28. in ad Hebr. ad illud *proposito sibi gaudio*, vbi disertè ait, Christum ex proprio arbitrio venisse ad crucem, & potuisse non venire. Chrysostomo de more adhærent Theophilactus & Euthymius Ioan.15.

S.Cyrillus apertè videtur astipulari lib.10. in Ioan. c.20. verbis illis. [Cum saluare humanum genus Deus Pater voluerit, neque id creatura posset aliqua efficere: ipse, qui voluntatem Patris opportunè nouit filius, huiusmodi dispensationem susscepit: Sicque obsecutus genitori est, vt mortem etiam turpissimam subierit: *Propterea*, (inquit,) *Deus eum exaltauit*. Habes in obedientia ista voluntaria, paterni consummationem consilij, quod mandati loco tradi sibi filius dicit. Nam etsi vt Verbum Patris, profunda Dei scrutetur, imo verò ipse sit sapientia & Verbum Patris, omnia tamen quæ Patri videntur, peragit, & mandata, vt homo, appellat.]

380. Sed explicatissimè præceptum de quo agimus, inficiatus est S. Anselmus lib. de medit. redempt. gener. hum. c.4. verbis illis. [Spontanea voluntate, ad honorem Dei & veritatem aliorum hominum, quæ illi mala voluntate sunt illata, laudabiliter & misericorditer sustinuit. Nec vlla cogente obedientia, sed potenti disponente sapientia. Non enim illi homini, Pater vt moreretur cogendo præcepit; sed ille quod Patri placiturum, & hominibus profuturum intellexit, hoc sponte fecit. Non enim ad hoc eum cogere potuit Pater, quod ab eo exigere non debuit. Nec Patri tantus honor potuit non placere, quem tam bona voluntate filius sponte obtulit. Sic itaque Patri liberam obedientiam exhibuit, cum hoc, quod Patri placiturum scivit, sponte facere voluit. Denique quoniam Pater illi hanc voluntatem bonam dedit, quamuis liberam; non immeritò dicitur, quia eam velut præceptum Patris accepit. Hoc itaque modo, *obediens fuit Patri vsque ad mortem*: Et *sicut mandatum dedit illi Pater sic fecit*. Et *calicem quem dedit illi Pater bibit*. Hæc est enim perfecta & liberrima humanæ naturæ obedientia, cum voluntatem suam liberam sponte voluntari Dei subdit, & cum acceptam bonam voluntatem, sine omni exactione, spontanea libertate, opere perficit.] Et l.1. cur Deus homo, cum c.8. multa loca scripturarum addensasset quibus tradi videtur Christum habuisse à Patre præceptum moriendi pro nobis, respondet c.9. Christum quidem ex obedientia viuendo & loquendo, indeclinabiliter tenuisse veritatem & iustitiam, non tamen ex obedientia excepisse mortem, etiamsi propter obedientiam illam rectè & piè viuenti, illata ei mors, vltrò sit ab eo excepta. [Non ergo coegit Deus Christum mori, in quo nullum fuit peccatum; sed ipse sponte sustinuit mortem: non per obedientiam deserendi vitam, sed propter obedientiam seruandi iustitiam, in qua tam fortiter perseuerauit, vt inde mortem incurreret. Potest etiam dici, quia præcepit illi mori Pater, cum hoc præcepit Pater, vnde incurreret mortem. Ita ergo, *sicut mandatum dedit illi Pater, sic fecit*; Et *calicem quem dedit ei, bibit*. Et *factus est obediens Patri vsque ad mortem*; Et sic *didicit ex his quæ passus est obedientiam*, id est, quo vsque debeat seruari obedientia.] Nempè seruandi iustitiam, non autem obedientia moriendi. Rursus infra, exponens illud, *fiat voluntas tua*, sic scribit. [Voluntatem Patris dicit, non quoniam maluerit Pater mortem filij, quàm vitam; sed quia humanum genus restaurari nolebat Pater, nisi faceret homo tam magnum aliquid, sicut erat mors illa: quia non poscebat ratio, quod alius facere non poterat. Idcirco dicit filius, illum velle suam mortem, quam ipse maluit pati; quàm vt genus humanum non saluaretur. Ac si diceret; quoniam non vis aliter reconciliationem mundi fieri, dico te hoc modo velle mortem meam; *fiat ergo voluntas tua*, id est fiat mors mea, vt mundus tibi reconcilietur. Nam sæpè aliquem velle dicimus aliquid, quia non vult aliud; quod si vellet, non fieret illud quod dicitur velle. Vt cum dicimus, illum lucernam velle extinguere, qui non vult fenestram claudere, per quam ventus intrat qui lucernam extinguit. Sic ergo voluit Deus Pater mortem filij, quia non aliter voluit mundum saluare, nisi homo tam magnum aliquid faceret, vt iam dixi, quod filio volenti salutem hominum, tantumdem valuit, quoniam hoc facere alius non valebat; quantum si illi mori præciperet: Vnde ille, sicut mandatum illi dedit Pater sic fecit; & calicem quem dedit ei Pater, bibit, obediens vsque ad mortem.] Et ex suppositione huius doctrinæ, idem Anselmus lib.2. cur Deus homo cap.16. & 17. & 18. latè confirmat necessitatem moriendi quæ in Christo fuit, non nisi consequentem fuisse, atque adeò libertatem non læsisse: quia Patre nec vrgente, nec præcipiente, ipsemet ex se concepit voluntatem efficacem moriendi pro nobis, qua posita, non potuit non mori.

381. Eodem modo Christi obedientiam, & latam de morte subeunda præceptum, acceperunt Scholastici quidam & ex sacris interpretibus Ribera in cap.10. Ioan. ad illud, *hoc mandatum accepi a Patre meo*, qui ait, hanc interpretationem apertissimè probari 1. Timo.1. vbi dicitur, non esse iusto positam legem. Si enim iusto non est posita lex, sed vltro occurrit ad exequendam Dei voluntatem, quanto magis idem de Christo est dicendum? Præterquàm quòd si Deus mortis perpessionem indixit Christo, videbitur ex eo decreto antecedenti, obediendi excusatio culpæ crucifigentium, qui exequendo Dei præcepto subseruierunt. Commodissimum ergo esse videtur, inficiari verum quodlibet Christo impositum præceptum, de morte subeunda pro nobis.

Hoc constituto, videtur cessare difficultas proposita. Potuit enim Christus mereri subeundo mortem, quia mortem ob id non adactus Patris præcepto quod prætergredi non potuisset, vnde subeundæ mortis necessitas fuisset iniecta, sed libera ac exsoluta vndecunque voluntate; quæ tamen *obedientiæ* appellatur in scripturis, quia Christus conscius paterni beneplaciti, & miseriæ nostræ, præuenit mandatum. Quæ anteoccupatio præcepti, flos obedientiæ à peritis rerum spiritualium nominatur. Quid si etiam Christus, vsurpauit vocem *præcepti* agens de morte sua, eodem sensu quo Dauid excipiens maledicta quibus à Semei feriebatur, dixit, *Dominus præcepit ei, vt malediceret mihi*. Nimirum homines Deo plenè subiecti, permissionem diuinam qua incommodum aliquod sustinent, habent pro sustinendi præcepto. Ita ergo Dauid interpretatus est diuinam voluntatem permittendi maledicta in ipsum intorta per Semei, eámque tanquam præceptum habuit. Similiter itaque Christus, potuit paternam permissionem mortis sibi à Iudæis inferendæ, interpretari impositum sibi de subeunda morte præceptum. Quodcunque horum eligatur, euanescit grauis illa difficultas circa Christi libertatem & meritum, in executione præceptorum affirmatiuorum propriè dictorum.

Improbatur.

382. Nihilominus hæc propositæ difficultatis elusio non est probanda; tum quoad alia quædam præcepta, tum etiam nominatim quoad præceptum mortis pro hominum salute subeunda. Nam Christi voluntatem humanam verè subiacuisse præceptis naturalibus, debet esse extra dubium: quia cum natura Christi humana, non esset, nec posset esse sibi regula, necessariò dirigi debuit interuentu legis diuinæ naturalis, per eámque legem obligatur, veritatem inter loquendum proferre, Deum colere, & alia huiusmodi præstare quæ sunt iuris naturalis: inter quæ graues Theologi, honorem quoque matri debitum, & subiectionem cum filiatione connexam numerant, de qua alias.

Nunc

Nunc enim satis nobis est, quod negari non possit, Christum aliquibus affirmatiuis legis naturæ præceptis fuisse obstrictum, eáque exequendo meruisse. Tota quippe difficultas proposita, locum habebit quoad eiusmodi præcepta.

Nec desunt qui existiment, Christum ex huiusmodi præcepto naturali, ad oppetendam pro nobis mortem fuisse obstrictum: ita vt etiamsi Deus nullo eum positiuo præcepto ad mortem pro nobis obeundam adegisset, tamen ex naturaliter enascente charitatis mandato, ad profundendam temporalem vitam suam tametsi pretiosissimam, pro subleuanda summa hominum spirituali miseria obstringeretur. Quod tamen negant Iustinianus Philipp. 2. v. 8. num. 5. & Præpositus 3. p. q. 20. ob infinitum pretium vitæ Christi, omnium mortalium æterna spirituali salute prætiosiorem; quam proinde ordo charitatis saluam esse sinebat, periturus licet hominibus omnibus.

Vt vt si de naturali hoc præcepto, alia quæ protulimus Christum aperte obstringebant. Præterea verò admittendum esse, Christo præceptum à Patre impositum de subeunda pro nobis morte, est longè conformius literæ multarum scripturarum, quibus Christus id profitetur. Quorsum enim, cum ipse Christus asseuat se eius rei mandatum à Patre accepisse, obtorqueamus verborum illorum simplicitatem ad sensus longè alios, cum in eo quem cortex literæ præfert, nihil reuera sit absurdi? Christi enim humanitas, tum esset ens creatum, fuit capax subiectionis ad Deum, & suscipiendi ab eo præcepti. Non potuit autem Christus, verbis expressioribus profiteri impositum sibi à Patre fuisse verum præceptum obeundi pro nobis, vt rectè argumentatur Toletus Ioan. 10. annot. 14. & Iustinianus Philipp. 2. vers. 8. num. 5. Igitur non est quod quis tergiuersetur, & vocem *mandati* aut *præcepti*, ad peregrinas notiones traducat. Sanè admisso vero præcepto de morte pro nobis excipienda, clariùs elucet & voluntas Dei de nostra salute curanda, & Christi & Adami antithesis, vt quod Apostolus Roma. 5. perpendit, *sicut per vnius inobedientiam inimici constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam concilientur Deo*, reuenántque ad gradum pristinum.

383. Nec quæ in contrarium opponebantur, vllius sunt momenti. Nam *iusto non est lex posita*, stimulans, vel vrgens, aut terrens: cum ipse vltro & lubens eam capessat. Est tamen posita quoad directionem & obligationem, vt rectè notauit D. Thom. 1. Timot. 1. Lect. 3. & 1. 2. q. 93. art. 6. post D. Augustinum lib. de Spiritu & lit. c. 10. Ad abrogandum item Patris præceptum Christo impositum de morte subeunda, nihil refert, quod qui Christo mortem intulêre, peccauerint: quasi si Pater Christo præcepit mortem excipere, non peccarint qui intulerunt. Hoc inquam non refert. Præceptum namque Patris respiciebat dumtaxat Christum, ne mortem illam defugeret: non spectabat autem crucifixores, sed respectu eorum Deus merè negatiuè se habuit, nec mandans illis vt Christum crucifigerent, nec ex eorum manibus pro potestate Christum eripiens, iuxta illud Thren. 3. *Ex ore Altissimi non egredientur bona, nec mala*: quod in hanc rem egregiè exponit Petrus Damiani Opusc. 37. p. 1. dub. 9. sic scribens. [Omnipotens Pater, & innocentem filium impiorum manibus tradidit, & tamen à recto iustitiæ tramite non recessit: Quoniam inde iustitiam reflorere constituit, vnde illum ad tempus iniustitiæ subiacere permisit. Sicut in libro sapientiæ legitur: *cum sis, inquit, iustus, iustè omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnas.* Pater itaque filium mortem subire permisit; verumtamen vt eum perimerent, peremptoribus non præcepit; alioquin culpabiles extitissent dum ministerium impietatis, adscriberent pietatis Authori. Potestatem ergo Deus Christi persecutoribus præbuit, sed vt eum persequentes occiderent non mandauit. Vnde illic præmittit Propheta dicens; *Vt peruerteret hominem in iudicio suo, Dominus ignorauit.* Peruerteret quippe Dominus in iudicio hominem, si condemnari præciperet innocentem. Sed aliud est condemnare, aliud à condemnationis supplicio non eripere; aliud in conatus sacrilegos furentes impellere, aliud nequaquam accepti furoris insaniam reseruare. Vnde illic non ignorando, sed reprobando subiungitur: *quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente?* Domino dicit, *non iubente*, non tamen prohibente. Non ergo persecutoribus Deus; vt Saluatorem nostrum crucifigerent, iussit: quia nihil in eo quod puniendum esset, inuenit. Non tamen ne crucifigeretur, inhibuit; quia pro mundi salute passurum, nullatenus eum ex impiorum manibus liberauit, vnde benè mox additur. *Ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala.* Bona quippe procederent, si eum de supplicio, quod irrogabatur, eriperet; mala verò si crimen in eo qui suppliciis adiudicandus fuerit, reperiret. In passione ergo Christi, ex ore Altissimi, nec bona egredientur, nec mala, quia Pater eum nec ex potestate liberat, ex legis æquitate condemnat: quia licet non reperiat peccatorem, pro salute tamen mundi in passione positum, non eripit innocentem. Nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus absolutum: vt dum subit innocens pœnam, qui peccator est, reuertatur ad veniam: & dum vnus qui non debet, soluit omnium debita, omnes qui sub originali vetustæ cautionis fœnore tenebantur astricti, rescissi chirographi reddantur legibus absoluti.]

384. Tandem autoritati Patrum qui in contrarium sunt prolati, deferre in hac re non possumus; cum scriptura videatur clara, reclamétque alij Patres, præceptum de quo agimus, Christo impositum agnoscentes; vt Ambrosius 5. de fide cap. 5. *in fine* Damascenus 3. fid. c. 24. Conatur quidem Iustinianus Philipp. 2. v. 8. n. 5. Patres illos interpretari, vt tantum significare voluerint promptissimam Christi in bonum nostrum voluntatem, à seruili adactione liberam. Nec minus aptè certè admodùm consentaneè ad Chrysostomum Philipp. 2. hom. 7. diceretur, Patres illos (si Anselmum excipias,) explosisse Arrianum præceptum verbo ipsi impositum de carne induenda, & morte excipienda, quale apud Fastidiosum Arrianum in serm. per S. Fulgentium confutato his verbis legitur. [Postquam à diabolo deceptus est homo, qui volens fecit iniquitatem, inuitus, incurrit in mortem. Præuaricatus est iniustè, & punitus est iustè. Deus verò cum hæc duo vidisset in homine, culpam & mortem; vnam quam malè fecerat, alteram quam iustè pertulerat; cum his duabus validissimis catenis homo tenebatur innexus, præcepit vt carnem susciperet Dominus Christus, non in qua peccator debitor fieret, sed in qua sine peccati debito, mortem indebitè pro debitoribus sustineret.] Et mox [Quæ maior potuit esse pietas, quàm vt pro carnalibus hominibus Dei filius, paterno patens imperio, humanam carnem susciperet, & vita mortem pro mortalibus sustineret? & ille qui ante sæcula nascitur fundatus à Patre, in nouissimo tempore nasceretur ex virgine? Ille qui dat vitam mundo, iaceret mortuus in sepulchro?] Hoc igitur Arrianum præceptum; videri possint reiecisse Patres prædicti, non autem præceptum quod admisimus; contra quod quæcunque opponebantur nihil reuera vrgent, estque proinde huiusmodi præceptum reuera admittendum.

Præceptum subeundæ mortis, strictum: ac proinde ardua circa illud libertatis & impeccabilitatis concordia.

Ita porrò hoc præceptum admitto, vt velim esse quod

quod vox *præcepti* ſonat; obligans videlicet, & tale vt niſi impleatur cum impleri poſſet, contrahatur culpa. Qua in re diſplicent nonnulli, qui præſcribentes difficultatem cui diſſoluendæ proludimus, ſatagerunt eam auertere, dicentes, præceptum hoc Chriſto impoſitum eiuſmodi fuiſſe, vt non obligaret ad culpam, ſed ſe haberet ad modum legis pœnalis, quo pacto ſe habent leges quotundam inſtitutorum religioſorum. Quod eſt dicere, præceptum Chriſto impoſitum, non fuiſſe verum præceptum; ſed tantùm monitionem, aut directionem, & ad ſummum fuiſſe conuentionem & pactum de ſubeundo, niſi mortem obiret, incommodo quopiam; non per modum pœnæ quæ culpam ſupponeret, ſed per modum puri incommodi.

Verùm quamuis hoc pacto declinari videatur præceptum verum de executione operis indicti, ob cuius prætermiſſionem decernitur ſubſecuturum incommodum; tamen ægrè declinari poteſt verum præceptum de ſubitione incommodi, ob prætermiſſam executionem operis à ſuperiore indicti. Et de hoc vero præcepto, manebit in re præſenti, difficultas circa Chriſtum propoſita. Deinde quæcumque adduximus ad aſſerendum præceptum ſubeundæ mortis Chriſto impoſitum, planè probant illud præceptum fuiſſe quod deſignatur voce *præcepti*, id eſt verè obligatorium atque adeò cuius violatio noxia foret atque culpabilis. Nec niſi gratis cauillando fingitur, hoc præceptum in ratione vinculi obligantis, fuiſſe ſimile legi purè pœnali, atque adeò directè & per ſe primò non obligaſſe ad mortem ſubeundam, ſed ad aliquod aliud incommodum. Quod enim aliud incommodum Chriſto irrogandum erat ex pacto cum Patre, ſi mortem indictam defugiſſet?

386. Argumentatur inſuper, contra hoc Albertinus 5. princ. compl. coroll. 3. n. 6. etiamſi præceptum Chriſto impoſitum non fuiſſet verum præceptum obligans ad culpam, ſed tantùm ſe habuiſſet ad modum legis purè pœnalis; tamen receſſus à tali præcepto, magna imperfectione ſorduiſſet, quæ nullomodo affricari Chriſto poſſet. Quare maneret difficultas, cui declinandæ excogitata eſt ea præcepti larua. Sed hoc argumento non putabunt ſe multùm premi qui contra ſentiunt. Intrepidè enim deuorabunt quod ingeritur; nempè potuiſſe Chriſtum abſque contradictione tali imperfectioni ſubiacere; quo pacto declinatur ſufficienter difficultas. Quare ob alia quæ protuli, præſertim verò quia ſtandum eſt cortici ſacrorum verborum, cum nullum ex eorum extimo ſenſu abſurdum exiſtit, quale hinc certè nullum ſequitur, contendo præceptum Chriſto impoſitum de morte pro nobis ſubeunda, verum præceptum fuiſſe; atque adeò ad culpam obligans, & inijciens exequendi neceſſitatem, ni culpæ ſit ſubiacendum.

Præcluſum itaque eſt, difficultatis propoſitæ effugium quod captabatur. Nam Chriſtum affirmatiuis præceptis ſubiacuiſſe oſtenſum eſt, & nominatim ei quod mortis ſubitionem indicebat. Inſuperque monſtratum eſt, ea præcepta ac iſtud nominatim de morte, fuiſſe vera præcepta ad culpam obligantia: idque iuxta Rupertum l. 6. in Geneſ. c. 31. expreſſum eſt cum Iſaac ligna ad holocauſtum tulit, pater autem ignem & gladium. Eſt enim ignis, ſymbolum amoris ex quo Pater, filio mortem pro nobis præcepit; gladio quippe imperium denotari, illud Apoſtoli docet, *non ſine cauſa gladium portat.*

387. His ita poſitis, ſudandum eſt in enodatione difficultatis; quam ex eo ducebamus, quod cum conſtet de Chriſti merito, atque adeò etiam de Chriſti libertate in executione prædictorum præceptorum; aliunde tamen videatur libertas peſſumdari ob Chriſti impeccabilitatem, tùm ex vnione, tùm ex beatitudine qua potiebatur, deriuatam. Quæ enim libertas eſſe poteſt, in eo exequendo quod non poſſis non exequi? Rectè profectò Clemens Alexand. 4. Strom. cap. 9. [Id nobis eſt liberum, éſtque in noſtra poteſtate, cuius ex æquo ſumus Domini, & eius quod ei aduerſatur, vt philoſophari, vel non; & credere, aut non credere. Per hoc ergo quod ſumus æquè participes vtriuſque eorum quæ inter ſe aduerſantur, inuenitur fieri poſſe id quod eſt in noſtra poteſtate. Quin etiam præcepta ſunt eiuſmodi, vt à nobis poſſint fieri & non fieri quæ conſentaneum eſt vt conſequatur laus & vituperatio.] Cum ergo Chriſtus, & quia vnionem ad Verbum continebat & quia beatus erat, non poſſet non exequi præceptum affirmatiuum quod omittendo peccaſſet quomodo in ea executione liber fuit aut verè meruit.

Initur, ſi habeatur tantùm ratio impeccabilitatis ob vnionem.

388. Hæc difficultas prout ducitur ex ſolo primo capite, hoc eſt ex vnione impeccabilitatem Chriſti inferente, non mihi videtur expeditu ardua. Rectè enim intelligo, impoſitum fuiſſe Chriſto verum præceptum affirmatiuum abſque læſione libertatis & impeccabilitatis; quatenus Chriſtus ita proximè talis præcepti excuſatione abſtinere, vt tamen remotè non poſſet illud exequi. Senſus eſt, Chriſtum ſpectato quidem præſenti modo quo Deus erga eius voluntatem ſe habuit, potuiſſe non exequi præceptum affirmatiuum, attendendo dumtaxat impeccabilitatem ratione vnionis. Monebatur enim de facto à Deo, ad operandum, per ſola auxilia congrua quibus præſciebatur conſenſurus; quæ motiones ſunt eluctabiles & probè cohærent cum exſolutione libertatis ad vtrumlibet. Nec refert quod dentur Chriſto ex præfinitione diuina quæ non poteſt irrita cadere. Præfinitiones enim purè immanentes, non temerant libertatem quia relinquunt eam qualis ex ſe eſt, nihilque erga eam immutant; atque adeò ſicut exſolutam inueniunt, ita & exſolutam relinquunt. Spectato igitur præſenti modo quo Deus ſe habebat ad Chriſti voluntatem, ſalua erat quantum eſt ex hoc capite libertas Chriſti. Neque tamen lædebatur impeccabilitas; quia Deus ita ſuauiter Chriſtum mouendo, iam tunc conſtitutum habebat, fortiter adigere; & vel reluctantem compellere ad operandum, ſi non fuiſſet ſponte ſua operaturus. Vnde ſpectato eo quod Deus fuiſſet facturus, ni Chriſtus ſponte conſenſiſſet, impoſſibile erat Chriſtum omittere rem præceptam, & peccare.

Erat igitur Chriſtus, liber de facto; ſed ita tamen, vt quia impeccabilis erat, non fuiſſet futurus liber ob interponendam motionem diuinam ineluctabilem, qua ad peccandum abriperetur, niſi Deus per ſcientiam mediam præmouiſſet, adhibitis ſolis impulſibus congruis & motionibus eluctabilibus, operationem præcepto affirmatiuo indictam, fuiſſe per Chriſtum executioni mandandam. Qua de re actum alibi à nobis eſt, conciliando præfinitiones immanentes cum libertate, in Natur. Theol. diſt. 8. n. 192. & in Mor. diſt. 2. à n. 277. & diſt. 4. num. 345. quibus locis declaratum eſt, quomodò executio præcepti in hoc euentu non ſit ex ſuppoſitione antecedente: quod vnum obtendunt, quibus hæc doctrina non placet, vt Valentia 3. p. d. 1. q. 19. p. 2. & Moncæus diſp. 9. ſelecta cap. 9. *ſub initium*, ac Vaſquez 3. p. d. 74. n. 23.

Nodus, ſpectata impeccabilitate ob beatitudinem.

389. Tota ergo difficultas eſt, de cohæſione libertatis Chriſti in executione præcepti affirmatiui, & impeccabilitatis prouenientis ex viſione beatifica. Nam beatus amat Deum ſuper omnia, & quidem ex ſuppoſitione

sitione independente à voluntate; ac proinde necessariò. Cum ea autem necessitatione ad summum amorem, omnem Christi affectum exsugente, & prorsus abripiente voluntatem, non potest coniungi violatio præcepti affirmatiui: quia sic Deus, amaretur & non amaretur super omnia. Quomodò igitur dici potest, Christum qui ratione visionis beatificæ, & amoris eum consequentis, non potest Deum non amare perfectissimè, nec ab eo amore desciscere prætermittendo executionem præcepti affirmatiui, exequi tamen libere illud præceptum? Hæc enim circa impeccabilitatem ex primo capite ductam, inde conciliabamus; quod non obstante hypostatica vnione, posset Christus omittere executionem actus præcepti, si haberetur tantùm ratio modi quo Deus ad Christi voluntatem de facto se habebat: vnde vidimus existere quidem indefectibilitatem actus præcepti, non tamen necessitatem. At in re præsenti, nihil tale dici potest: quia vi amoris beatifici, voluntas Christi determinabitur de facto ad executionem actus præcepti, ita vt ea dumtaxat attendendo quæ reipsa circa voluntatem Christi fiebant, non posset non agere. Vi enim præcepti interpositi, executio abijciebat indifferentiam obiectiuam, & connectebatur cum summo bono super omnia amato; vi cuius immutationis sequebatur necessariò executio rei diuinitùs indictæ, non minùs quàm ex intentione efficaci, assumptio vnici medij. Vbi ergo libertas omittendi? Est sanè hæc difficultas longè maxima: quod vel incredibilis sententiarum varietas, abundè prodit. Referam quasdam celebriores, eique primùm quæ difficultatem enodant prout cuius præcepto communem; tum alias quæ hanc difficultatem expediunt, prout spectantem præcepta tantùm positiua; illúdque præsertim quod in hac difficultate maximè pungit; nempe præceptum à Patre Christo impositum, vt pro nobis mortem obiret, & satisfaceret.

Enodationes nonnullæ, ex falsis de libertate principijs.

390. Verùm in primo responsionum ordine, seponendæ sunt tres planè improbabiles, & alibi sufficienter contritæ, ac proinde hîc denuò non excutiendæ sententiæ. Prima, eorum est qui omnem necessitatem voluntati ex diuino præcepto iniectam, negant lædere eius libertatem, eo quod sit necessitas ex sola suppositione præcepti. Necessitatem autem ex suppositione, non lædere libertatem, rudimentarij Dialectici non ignorant. Ita Aluares 3. p. disp. 46.

Secunda est eorum, qui idcircò dixerunt, præceptum nihil officisse libertati Christi Domini, quia vbicunque est indifferentia iudicij quo actus exhibetur tanquam bonum non summum, ibidem locum habet libertas circa actum illum; quicquid tandem antecedat, vel comitetur, aut sequatur. Atqui non obstante præcepto, actus indictus non est exhibitus Christo vt summum bonum. Fuit igitur Christi voluntas ad eum exequendum libera, non obstante suppositione præcepti. Ita Bannes 1. p. q. 19. art. 10. dub. 1. §. 3. *documentum.* Subscribit Pelancius 3. p. q. 18. art. 1. disp. 4. cõclus. 2. Non quod cum Banne censeat libertatem semper esse saluam, quamdiu est in intellectu iudicium indifferens; sed quod peculiariter in re præsenti existimet, indemnem eo pacto præstari Christi libertatem, ob exclusam, antecedentem motionem, voluntati antecedenter extrinsecùs inditam adigentem ad operandum: quod censet ad libertatis incolumitatem satis esse, non obstante præcepto, & amore beatifico. Vnde disp. 6. ex eodem principio infert, beatum vi visionis non determinari ad non peccandum, sed liberè non peccare.

Tertia sententia quam memorabam, est vnius tantùm cuiusdam, qui libertati Christi inde consultum censuit, si exposita communi & protrita libertatis notione, expressa per potestatem & dominium in actum suum; vel per facultatem vtrolibet flexibilem; libertas statuatur in amplitudine & eminentia, ex adhæsione ad Deum: quæ quo nexus adamantini astringentes nos Deo, fuerint fortiores & inexpedibiliores, eo maior consequetur; atque adeò maior existet libertas. Vnde cum Christus arctissimè Deo adhæreret, & ita vt non posset ab eo diuelli peccando, libertimus quoque, erat, etiamsi non posset omittere rem præceptam: quod ad libertatem non pertinere existimat hæc sententia, latè nuper ab eius primo fabro tradita lib. 1. de libert. Dei & creaturæ cap. 33.

Repelluntur.

391. Seponendas dixi has tres sententias, quia sunt planè improbabiles, & alibi à nobis plenè reiectæ. Prima enim absurdè supponit, necessitatem ex quacunque suppositione deriuatam, cohærere cum libertate; quod est apertè falsum: alioqui is qui arctissimè alicubi religaretur, esset liber ad abeundem; quia hæreret, tantùm ex suppositione vinculorum. Et cœcus, liberè non videret; quia ex sola cœcitatis suppositione, non ageret. Itaque tametsi ea suppositio quæ per voluntatem liberam ponitur, non lædit libertatem: tamen suppositio quæ est antecedens arbitrium nostrum, si actionem necessariò inuehat, excindit vsum libertatis, vt plenè dixi in Mor. dist. 1. Cum ergo voluntas Christi, per amorem ab eius libertate independentem, planeque necessarium, adigeretur ad executionem actus præcepti: non potest executio dici libera, eo quod sit tantùm necessaria ex suppositione, vel præcepti, vel amoris beatifici: quarum formarum neutra, subest arbitrio humanæ Christi voluntatis. Vnde suppositio earum, est suppositio antecedens, & ex ea consequens necessitas, temerat libertatem.

392. Secunda item responsio; nititur principio apertè falso. Nam non obstante indifferentia iudicij, exhibentis obiectum tanquam bonum non plenum & summum, posset voluntas necessitari. Vnde Sectarij qui libertatem exscindi per diuina decreta & motiones fabulantur, quamuis non negent, nec negare possint indifferentiam obiectiuam interuenire respectu quorumuis nostrorum actuum; tamen habentur, veréque sunt exsolutæ libertatis hostes; quia adactionem voluntatis admittunt, quam rectè asserunt funditùs subruere libertatem, tametsi superstite indifferentia iudicij. Videsis quæ in hanc rem latè disputo in Mor. dist. 2. num. 88. & num. 254. & in Natur. Theol. d. st. 8. à num. 76. Non potest ergo hinc consuli libertati Christi Domini, in executione actuum præceptorum; ad quam Christus, quomodocunque se habuerit iudicium intellectus, adigitur per amorem summum, qui non patitur vt voluntas possit pro arbitratu ferri contra præceptum. Quid quod actus præceptus, tametsi secundùm se proponatur vt indifferens obiectiuè, tamen prout nexus cum præcepto, & perfusus diuina voluntate; non obijcitur vt indifferens; sed ob connexionem cum summo bono, induit necessitatem, & boni plenitudinem irrepudiabilem? Ex quo liquet, responsionem quam excutimus, ne supposito quidem eo falso principio de natura libertatis quo nititur; posse ad retinendam Christi libertatem vsui esse, ob exclusam ab actibus præceptis indifferentiam obiectiuam, per connexionem quam habent cum Deo summo bono; eo ipso quod ab eo mandantur; ita vt vel violandum sit diuinum præceptum, & despicienda summa eius bonitas, quod beatus nullo modo potest; vel eligiendus sit actus præceptus, exclusâ omni ad eum non ponendum indifferentiâ. Nec refert, quod per præceptum aut visionem claram Dei, nihil intrinsecè immittatur volun

voluntati, præuium actui amoris beatifici: quasi nulla tali immissione facta, libertas perstet incolumis, vt Pesantius imaginabatur. Hoc inquam non refert. Nam ad libertatis impeditionem, satis superque est propositio obiecti, tanquam summi boni; vnde necessarius amor eiusdem, & omnium cum eo amore connexorum necessitas, apertè manat.

393. Tertia denique responsio, est perspicuè varia. Nam iuxta eam, Deus ad intra esset libertimus, quia maximè sibi adhæret: & Beati quoque Deum amantes, essent liberrimi, quia arctissimè adhærent summo bono. Scio nouæ libertatis fabrum, hæc non habere pro absurdis. Non debemus tamen plus eius iudicio deferre, quam sensui omnium planè ad hanc diem Theologorum; quia manifestè in contraria sunt sententia. Et quamuis libertatem summam Beatis concedant, quasi ciuilem Christianam, quæ in recessu à peccato sita est; tamen libertatem omittendi res à Deo præceptas abrogant illis: Et similiter Dei libertatem propriè dictam, quoad actus internos, prorsus diffitentur, quicquid nouæ libertatis intentor tricetur. Contra hanc nouam libertatem iusto opere certauimus. Quare nihil ab ea subsidij expectandum, in præsenti negotio. Sepositis ergo his sententiis tanquam perspicuè improbabilibus, & aberrantibus ab ipso ostio, eo quod in naturam veræ libertatis impingant; scrutemur alia, quæ suppositis legitimis de libertate principiis, ad retinendam Christi libertatem commodare sunt visa.

Aliæ enodationes, aduocata circa voluntatem diuina vi.

394. Sunt igitur qui dicant, quamuis Christus ratione amoris beatifici esset intrinsecè determinandus ad parendum, si attendamus ad suppositionem illam antecedentem, & ad illud quod ex natura rei consequi ad eam debebat: tamen diuina virtute factum fuisse, vt amor beatificus, non determinauerit voluntatem Christi ad exequendum actum præceptum, sed eam expeditam reliquerit. Sicut quamuis gaudium summum, & summa tristitia, naturaliter se excludant; tamen in Christo ex diuina dispensatione per miraculum coaluerunt, vt esset locus perpessioni pro nobis. Refert nec improbat hanc sententiam. Ægidius Coninc d.sp.2.de actibus supern.à num.117. addirque qui eam improbant, apertam in ea repugnantiam non monstrare. Non omnino item ab ea abhorret Pennotus lib.1.propug. humanæ libertatis c.11. *sub finem*; quibus præiuit, qui planè videtur eam sententiam tradere Mol.1.p.q.14.art.13.disp.18.membro 4. *ad vltimum* §. *illud deinde*. Quanquam non nisi obiter, meminit determinationis ex amore beatifico, suspensæ in Christo: Totus autem est in monstranda donorum Christo concessorum, consequenter ad vnionem & visionem, cohæsione cum eius libertate; eo quod ea dona, essent eluctabilia; quamuis si præuisum esset fore repudianda, adhibitæ essent motiones ineluctabiles, quibus Christi libertas nunc incolumis, fuisset tunc euersa, vt peccatum declinaretur. Quod est respondere ad difficultatem de Christi libertate, prout ductam ex vnione sola, non autem prout ductam ex visione, quo pacto nos nunc eam attendimus. Non multum ab hac responsione quam nunc retulimus, abest alia quam refert Lessius lib.2. de summo bono num.180. ex nonnullis, affirmantibus voluntatem Christi Domini, ita fuisse diuinitùs corroboratam, vt non necessariò traheretur à summo bono clarè viso; sed posset obsistere, & amorem beatificum abrumpere, sicque se flectere ad omissionem actus præcepti.

Non placent.

395. Neuter tamen horum dicendi modorum, probandus est. Et prioris quidem repugnantia, videtur manifesta. Nam amor Christi beatificus, est amor super omnia. Talem quippe necesse est esse amorem illum, qui ex notitia clara boni pleni consequitur, & ad hominis optimum statum, vel constituendum, vel integrandum pertinet. Atqui amor Dei super omnia, est incompossibilis cum libera omissione actus à Deo præcepti. Sic enim amor ille Dei non esset super omnia, igitur impossibile fuit, esse in Christo amorem beatificum, & tamen suspendi determinationem voluntatis per eum, ad volendam executionem diuinorum præceptorum. Nec secus videntur facere, qui admisso amore Christi super omnia, addunt determinationem ad hoc illúdve à Deo mandatum volendum, suspendi posse; quàm si quis diceret, posita intentione efficaci, suspendi posse ordinem quem habet ea intentio, ad electionem mediorum. Sicut enim quamuis formalis actus eligendi possit suspendi, præmissâ intentione efficace; tamen ordo ad actum intelligendi, est essentialis efficaci intentioni; nec inhiberi potest ea posita: ita impossibile est, determinationem ad volendum exequi quicquid Deo placet, quæ non distinguitur à parte rei ab amore super omnia, & in eo essentialiter includitur; suspendi eo amore posito: quia amor Dei super omnia, non est mera tendentia in bonum summum, sed præter affectum in Deum, inuoluit quoque affectum in res cum Deo connexas, & odium cuiuscunque ob eius voluntate abhorrentis. Præterea hæc responsio, dum nititur complanare difficultatem quæ aduersùs libertatem Christi assurgit; aperit ostium peccabilitati Christi, quantum est ex hoc capite, magnáque perfectione Christum spoliat; nempe ea determinatione ad nihil volendum contra Deum. Magna item imperfectione Christum inquinat, qui deteriore sit conditione, quàm cæteri Beati, quos summus Dei amor reddit impeccabiles, non item Christum amor suus beatificus longè excellentior.

396. Posteriori item modo dicendi proximè proposito, opponendum est, impossibile esse vt amor super omnia, qualis necessariò est beatificus; cum procedat ex clara contuitione summi boni, non trahat potenter & ineluctabiliter voluntatem, ad executionem præcepti. Deest enim illi radix libertatis, sine indifferentia obiectiua; sine qua impossibile est, potentiam quæ aliquò fertur liberè ferri. Potest quidem actus obiectiuè indifferens, fieri necessarius ob adactionem, & determinationem extrinsecam aliunde quàm ex obiecti meritis iniectam, vt in Morali ostensum est. Vt tamen actus obiectiuè necessarius, sit formaliter indifferens & liber, tam impossibile est quàm participare effectum formalem absque causa formali, & germen absque radice. Et hæc est causa, cur contradictionem implicet, actus facultatum sensitiuarum externarum & internarum liberos esse, spectata quacunque vi. Quid quod hæc sententia, dum libertati Christi prospicit, imperfectione magna eum onerat; admittens Christum liberè amasse Deum clarè visum, & potuisse ab eo amore feriari, sicque peccare? Quæ omnia etiamsi non essent impossibilia, magna tamen imperfectione Christum dedecente forderent. Quàm enim beatus est, necessariò amare toto nisu voluntatis summum bonum, quàm illud oscitanter stringere, & posse abijcere actum amoris? Quàm item indignum est, truncare vel hac parte integrante, vel hoc complemento beatitudinem Christi, præsertim vt possit statui peccabilis, & capax diuinæ Maiestatis violandæ, prætergrediendo eius præceptum? Interrogare verò præterea possumus, quomodò ea corroboratio fieret in voluntate, vt posset tractioni visionis, seu potiùs obiecti clarè visi obsistere. Non enim

enim fieri potest per aliquid intrinsecè immissum voluntati, quod glacialem rigorem ei conciliet, ne amore ardescat, eamve quasi stupefaciat quoad actum illam. Nullus quippe est habitus eiusmodi aut forma, cum omnes huiusmodi habitus & formæ sint operationes, non stupefactiuæ potentiarum: præsertimque incommodissimum est, id tribuere formis supernaturalibus, cuiusmodi oporteret esse has formas amorem beatificum præfocantes, eoque potiores. Quis enim sibi persuadeat, Deum huiusmodi formarum autorem, impediendo tam sublimi actui, & inuehendæ in Christum peccabilitati, operam suam, & quidem supra naturam impendere? Eodem autem argumento constatur, ob firmationem illam voluntatis, & obdurationem aduersùs pellectionem obiecti clarè visi ad sui amorem, non effici per meram extrinsecam assistentiam diuinam. Præterquàm quod intelligi non potest, quo pacto Deus merè extrinsecè assistendo, & nihil circa voluntatem efficiendo; non formam, non actionem, non quidquis aliud, possit inducere in voluntatem, rigorem aduersus tractionem per visionem. Nam voluntas ex se, trahitur necessariò per obiectum illud visione clara propositum. Ergo nisi aliquid circa eam de nouo fiat quo immutetur, perseuerabit qualis ante erat ex sua natura.

Enodatio alia, per duplicem Christi amorem, improbata.

397. Petgo ad aliam difficultatis propositæ enodationem, quam imitè Bellarminus l. 5. de Iustif. cap. 11. ad 2. & Suarez 3. p. d. 3. s. 4. tametsi non absque vacillatione, ac ita vt primò fateatur se in ea non conquiescere; mox tamen suppositâ doctrina de totali præfinitione actuum Christi, eodem reueniat. Aiunt ergo hi Autores, fuisse in Christo duplicem amorem, subordinatum duplici scientiæ Christi; beatæ videlicet, & infusæ. Et quidem primum illum, fuisse prorsus necessarium; secundum verò fuisse liberum, eo quod scientiæ beatæ nihil commune esset cum hoc amore scientiam infusam consequente, qui solus influebat in operationem præceptorum Christo viatori impositorum. Vnde quamuis hic amor, esset valdè perfectus, ac super omnia, & ex eius suppositione præceptum non posset non impleri; tamen quia liber erat, nihil officiebat libertati executionis præcepti. Sicut necessitas electionis vnici medij, ex suppositione intentionis efficacis liberè suscepræ, non est necessitas temerans libertatem.

Aduersùs hanc enodationem difficultatis propositæ, late bellat Moncæus disp. 9. selecta cap. 9. in posteriore parte capitis; sed magnam partem inefficaciter canitur ergo inprimis, per eam doctrinam exponi insufficienter Christi prout beati impeccabilitatem, quam in solum amorem super omnia reducit: cum tamen præcluso, aut impedito amore, æquè impeccabilitas consecutura esset visionem, prout remouentem ab intellectu omnem defectum impedientem ne minos considerat bonum honestum quàm delectabile; quæ est tota mali radix. Addit insuper, perperam in humana Christi voluntate statui duos amores supernaturales, cum beatificus satis superque sufficiat: nec rectè, si admissum duplicem amorem velimus, duas pro eis in intellectu regulas statui, pro vnoquoque suam; cum visio beata non possit non regulare & dirigere omnem amorem supernaturalem, voluntatis eidem suppositò implantatæ. Hæc omnia sunt ruinosa, nec doctrinam quam impetunt, possunt disjcere. Nam falsò dicitur, impeccabilitatem tribui posse soli visioni, prout excludenti omnem defectum, vel minorem considerationem intellectus. Quamuis enim inde habeatur impeccantia, (quia nemo de facto vmquam peccat, nisi ignorans, id est errans, vel minùs considerans;) tamen non habetur inde impeccabilitas, vt hic autor perperam assumit. Qui item labitur, cum negat in Christo amorem infusum à beatifico distinctum, & regulatum per scientiam infusam, non per beatam: qua vtraque in parte, iam superiùs cum eo confliximus.

Est igitur aliunde agendum contra propositam huius difficultatis enodationem; nempè ex eo quòd amor beatificus sit planè necessarius, & super omnia, ac proinde necessariò excludat omnem affectum, Dei voluntati contrarium. Quamuis enim voluntas quæ necessariò fertur summo amore in aliquod bonum, possit insuper illud amare per alium actum liberum: tamen supposito illo alio amoris actu necessario & super omnia, impossibile est vt aliquid ei contrarium admittat; alioqui amaret simul, & non amaret super omnia. Nimirum voluntas plenè iam & perfectè determinata ad aliquid, quamuis possit vlteriùs determinari quasi extensiuè per aliam determinationem nouam minùs perfectam, sed eodem collimantem; non potest tamen non esse determinata, aut ferri contra alteritius illius perfectissimæ determinationis præscriptum; quod esset, cum summa determinationem admittere indeterminationem; imo cum vna determinatione, subire contrariam. Itaque Christus Dominus, quia per amorem beatificum planè necessarium, super omnia, determinabatur ad obsequendum Deo per omnia; non poterat cum ea tam exquisita tamque firma determinatione, coniungere indeterminationem ad obsequendum per amorem inferiorem; sed necessariò ita afficiebatur, vt parere Deo vellet.

Variæ speciales enodationes eiusdem difficultatis, quoad præcepta tantùm positiua, vt mortis obeundæ.

398. Hactenus de primo ordine enodationum huius difficultatis, quæ scilicet attendunt concordiam libertatis & impeccabilitatis Christi circa quæcumque affirmatiua præcepta, siue naturalia, siue positiua. Pergo alias enodationes, quæ locum dumtaxat habent pro præceptis positiuis, ac nominatim pro præcepto subeundæ mortis, de quo in toto hoc negotio, est maxima controuersia. Ad hæc ergo dumtaxat præcepta, accommodari potest quod dicunt aliqui, inter quos Bened. Iustin. Philipp. 2. v. 8. n. 10. nimirum idcirco Christum in præceptorum obseruatione fuisse liberum, quòd Deus propterea imposuerit illi præceptum, quia interuentu scientiæ mediæ præsciebat illum consensurum & liberè obediturum. Itemque quod dicunt alij, vt Pennotus l. 1. propugn. cap. 11. *in fine*; nempè idcirco Christum fuisse liberum, quia necessitas ei iniecta ad præcepti obseruationem, erat ex suppositione acceptati per Christum diuini præcepti, ad quod Pater eum obstringere non intendisset, nisi ipse mandatum paternum vltrò acceptasset. Ac denique quod alij dicunt, Christum liberè paruisse, quia poterat petere præcepti dispensationem, quam se concessurum si rogaretur, & præcepti obligationem laxaturum, significauerat Pater inter imponendum præceptum: quod insinuari putant illis Christi verbis, *an putas non possum rogare Patrem meũ, & exhibebit mihi modò plusquam* 12. *legiones Angelorum*: quot scilicet necessariæ non erant ad declinandam mortem, de qua tamen subeunda erat præceptum. Igitur intellexit Christus, ita mandatum sibi fuisse mortem subire, vt tamen si præcepti dispensationem obtinere, & eius vinculum laxari vellet, facilè id consequi posset rogando; eo quod talis esset voluntas Patris.

His omnes responsiones, perspicuum est habere dumtaxat locum pro præceptis positiuis. Nam præcepta naturalia, non possunt imponi à Deo, quia præscit nos obedituros, aut quia acceptamus, vel cum facultate

te petendi dispensationem. Vnde, quod aliqui non aduertunt, hæ responsiones quamuis admitterentur, non exhaurirent tamen hanc difficultatem vniuersam, nec expedirent modum eius quoad materiam omnium præceptorum affirmatiuorum, quorum pleraque sunt naturalia, sed tantùm quoad materiam præceptorum positiuorum, quale est præceptum de morte subeunda, cui soli extricando intenti fuisse videntur hi Autores.

Prima, per scientiam mediam, non satisfacit.

399. Verùm neque quoad hæc præcepta, potest sic expediri difficultas proposita. Inprimis enim quod dicitur, idcirco Christum liberè paruisse, quia præceptum fuit ei impositum ex scientia media, quia Deus præuidebat, Christum si id ei præciperetur pariturum liberè; hoc inquam nullomodo potest subsistere. Nam vel sensus responsionis prædictæ est, *Deus præuidit Christum si præceptum ei imponeretur, liberè pariturum.* Et hoc dici non potest; quia tota difficultas perstat. Monstrandum enim est, quomodò Deus potuerit videre, executionem ineluctabili necessitati astrictam, esse liberam. Posito namque præcepto, executio eius necessariò infertur per amorem Dei super omnia, in Christi voluntate flagrantem. Quomodò ergo cum suppositione illa antecedenti, ad quam non potest non sequi executio præcepti, verum esse potest, quod Deus præsciuerit, si præceperit, executionem fore liberam? Vel certè responsionis propositæ sensus est ille; *Deus præuidit, Christum in his & illis circũstantijs, liberè id operaturum, & idcirco statuit idipsũ ille præcipere.* Et neque hoc dici potest. Nam etiamsi Deus potuerit præscire, Christum in talibus circumstantijs fuisse liberè operaturum si sibi permitteretur, nec aliquid postea superueniret, vltra ea quæ viderat cum agnouit operationem fore liberam: tamen si aliquid postea interponatur: vi cuius omissio actus reddatur impossibilis; impossibile est vt Deus exinde, videat operationem fore liberam. Sicut si Deus per scientiam mediam prænouisset aliquem in tali dispositione liberè acturum; non ageret tamen liberè si posteà interponeretur prædeterminatio diuina, & adactio potens quæ in obiecto prænotionis illius conditionatæ inuoluta non fuerat, quia sic libertatem euertisset. Idem ergo postea præstat, cum superuenit. Tollit enim libertatis exsolutionem; quæ prius Deo innotuerat, quia aberat hic eius obex posteà appositus. Vt igitur scientia media vsum suum habeat ad negotium tuendæ libertatis, necesse est eandem seriem obiectorum adhiberi respectu eius, quæ scientiæ futurorum obuersatur. Nam si aliquid ponatur in ordine absoluto, quod in conditionato non fuerit; mirum non erit, vsum scientiæ mediæ ad libertatis incolumitatem euanescere. Atqui in re nostra, cum Deus supponitur conditionatè præsciuisse, Christum in talibus circumstantijs liberè operaturum, nulla fit diuini de eo opere præcepti mentio; quæ postea fit, cum eadem operatio præscientiæ Dei absolutæ obijcitur. Ergo mirum non est, quod scientia media in eo euentu ad tuendam libertatis incolumitatem vsui esse non possit: quia non statur in serie obiectorum ei propositorum; sed additur postea aliud libertati inimicum, eamque temerans, nempe præceptum; quod actionem connectit cum amore Dei super omnia, ita vt sit ab amore deficiendum, si actio omittatur.

Neque secunda, per acceptationem.

400. Quod deinde addebatur, Christum liberè paruisse, quia acceptauit præceptum, non lenit difficultatem. Deus enim non imposuit peccatum Christo ad eius petitionem, sed ex se, & antecedenter ad omnem Christi nutum, vt satis significatur illis Scripturis, quibus proditur in capite libri scriptum esse de Christo, vt voluntatem Patris faceret, & pro hominibus mortem subiret: quod perinde esse videtur, ac si dictum esset, Deum ex voluntatis suæ æterno beneplacito, ex se concepto, nec dum se ingerenti Christo, mandasse, vt negotium salutis nostræ curaret: & alioqui prima salutis nostræ origo, ad humanam Christo voluntatem reuocanda esset, non ad Patris consilium, contra quàm frequentissimè in alijs Scripturis significatur. Itaque acceptatio Christi, posterior fuit præcepto, ac proinde non potest acceptatio esse vsui ad libertatem executionis, sed vt ad id commodaret, deberet antecedere præceptum: ita vt idcirco tantùm imperatur præceptum, quia homo id exposcit: quæ non tam esset acceptatio, quàm petitio, & libera præcepti super se aduocatio. Nihil autem tale circa Christum in re præsenti seruatum est; quin potiùs præceptum antecedenter ad quamcumque Christi acceptationem latum fuit à Deo. Deinde quamuis concederemus, Christum acceptasse mandatum Patris ad modum prædictum; petendo nimirum id sibi præcipi, & præceptum ad preces suas impositum acceptando; tamen inde non haberetur nisi libertas acceptationis; cum primæ, quæ reuera est tantùm petitio; tum secundæ, quæ præceptum subsequitur. Executio autem præcepti, nullo modo esset libera; quia ex quo præceptum foret impositum Christo, impossibile esset Christum non parere, quod ita ferat amor illi super omnia, qui cum nullius diuini præcepti violatione cohæret potest.

Itaque eodem planè modo se habuisset Christus ad paterni præcepti impletionem, quo is qui aliquam sibi necessitatem quippiam agendi liberè injcit; quam semel iniectam, excutere postea nequeat, & cogatur facere quod se facturum recepit liberè. Sic qui præscius malorum quæ patrabit, si vino supra modum prolicatur, liberè tamen rationis vsum vino nimio immergit; liberè quidem inebriatur, & iam tunc reus agitur scelerum omnium quæ postea sopita ratione patrabit: Tamen interim dum mala exequitur, non peccat: quia non est liber, non obstante præuia acceptatione causæ ex qua hæc mala deriuantur, siue inebriationis, vt monstratum est cum de malitia. Atqui Christus non fuit dumtaxat liber cum mortem acceptauit, sed etiam cum mortem excepit, vt satis sonant verba illa apud Ioannem *potestatem habeo ponendi animam meam. Nemo tollit eam à me* &c. Ergo monstrandum est, quomodò cum ea libertate cohæreat necessitas, qua voluntas ob præceptum interpositum obuallatur; quam necessitatem non potest discutere acceptatio. Nam tunc dumtaxat, acceptatio libera dispellit necessitatem absolutam, cum durante impletione operis demandati, siue executione præcepti, liberum est homini in prioti natura consilium præcedens abijcere, & mutare voluntatem. Eaque ratione liberè homines ex voto cœlibes, seruant votum castitatis ante nuncupatum: quia cum nihil sit quod eorum voluntatem physicè irretiat, aut impediat quamdiu voti executio durat, possunt cœpto bonis desistere, quod est liberè exequi. Ac respectu voluntatis super omnia amantis Deum, necessariò & antecedenter ad voluntatis amantis edictum, cuiusmodi fuit Christi voluntas; ex quo positum est præceptum, amor ita voluntatem illigat, & innectit, vt non possit diuino præcepto non parere: proindeque eius executio non est libera, quantumuis acceptatio fuerit interposita. Quare responsio proposita non est idonea.

Nec tertia, per potestatem potendi dispensationem.

401. Omnia porrò quæ contra eam proposuimus, æquè vrgent contra id quod postremò dicebatur, de libertate salua ob concessam facultatem petendæ dispensationis præcepti quod imponebatur. Nihil enim

est

est quod verisimile faciat, Deum eo modo præcepisse Christo, quæ spectabant ad salutem humani generis. Modus ergo ille præcipiendi, valdè enervat vim obligatoriam præcepto insitam: nec adhiberi solet, nisi quando res est cum indocilibus, & fœno inassuetis, vt inter obediendum habeant quo se solentur, & iugo imposito oleum affundant. Quorum omnium, ne vmbra quidem cernebatur in Christo Domino. Deinde iuxta hanc doctrinam, executio præcepti non fuisset in se libera sed tantùm in priore voluntate non vtendi facultate concessa, ac petendi dispositionem oblatam. Falsum verò est, quod hæc responsio fundari rationabiliter possit in ea Christi contestatione, qua posse se auxiliares Angelorum acies aduocare, professus est. Infra enim liquebit, ea verba tantùm pertinere ad potestatem libertam differendi executionem præcepti, eiusque modum deligendi: semper tamen manet necessitas parendi, de qua per hanc doctrinam declinanda, frustra solliciti sunt Autores cum quibus agimus.

Eos porrò nullomodo audient, qui omnes Christi actiones à Deo immanenti præfinitione antecedenter præfinitas fuisse existimant, vt Suarez l. 3. de aux. c. 17. n. 9. & Iustinianus in c. 2. ad Philipp. v. 8. n. 9. Cum ea enim voluntate antecedenter præfiniente actum, non recte cohæret facultas petendæ dispensationis; quæ non sapit voluntatem absolutam, cuiusmodi est voluntas præfiniens. Mihi tamen ea omnium Christi actuum præfinitio distincta à præcepto, nõ placet, tam in Christo, quàm in nobis quoad actus nostros supernaturales. Non quod purè immanens præfinitio libertatem euindicat, cum sit prorsus extrinseca voluntati, eamque nullomodo immutet, eiusve obiectum: sed quod actus indefectibilitatem inducat, quæ absque idoneo fundamento non est inuehenda. Nullum autem video, siue ex Scripturis, siue ex ratione vrgens fundamentum, ei indefectibilitati actuum Christi, inædificandæ decreto diuino: quod suppono longè esse à præcepto distinctum, vt est in nobis euidentissimum. Multa enim facimus ex diuino præcepto absque diuino decreto absoluto; vt ex eo patet, quod contra illud præceptum sæpè delinquimus, cum tamen nemo queat diuinum decretum absolutum reddere irritum. Itaque non placet quod Suarez t. 1. 3. p. d. 37. s. 3. ex verbis illis Christi Ioan. 14 *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*; diuinam præfinitionem immanentem omnium Christi actuum, & quoad substantiam, & quoad eorum circumstantias infert. Nam absque vlla præfinitione actus, vel circumstantiarum eius, quisquis rem præceptam exequitur, dicere potest se agere iuxta mandatum, isque fuit in verbis illis sensus Christi. Sed neque omnes Christi actus singulares quos in nostri gratiam operatus est præcepto diuino indictos arbitror, vt videtur velle Tolerus in cap. 10. Ioan. annot. 191. Tantum ergo admitto, fuisse generatim Christo præceptum, vt hæc vel illa munia obeundo, negotium salutis nostræ exequeretur; singularibus quibusuis actibus, saltem ordinarijs, libertati eius permissis.

Vera difficultatis enodatio, & impeccabilitatis ac libertatis Christi, circa actus præceptos, concordia

402. Auditis atque discussis aliorum ad difficultatem propositam enodationibus, quandoquidem comprehendinare non licet, breuiter subijcio modum explicandi difficultatem propositam quem censeo legitimum; & ita tueri Christi impeccabilitatem, vt tamen libertatem in cuiuscunque præcepti affirmatiui executione minimè conuellat, præsertimque in mortis indebitæ patienti exceptione, de qua est præsertim controuersia, eo quod maximè in illius præcepti adimpletione situm fuerit meritum pro nobis, quod absque libertate non constaret. Aio igitur, Christum quamuis genetatim astringeretur exequi quod mandatum à Patre erat; tamen eatenùs fuisse liberum exequendo, quatenùs & substantia actus interna, ac etiam externa quoad exercitium; itemque circumstantiæ exequendi actum præceptum, ac præsertim tempus executionis; actus item exequendi intensio, aliaque huiusmodi adiuncta, permittebantur humanæ voluntati Christi Domini. Nec omittenda dispositio voluntatis Christi, qui ita affectus erat perspecta Patris voluntate, & egestate nostra, valdè gauderet iniectam sibi esse sic operandi necessitatem; per interpositum præceptum. Quam animi comparationem, celebrare in ijs solemus, quos barbare iam olim dicunt, (extat enim ea phrasis apud Hieronymum epist. 10.) *facere de necessitate virtutem*. Itaque responsionem integram concinno ex pluribus capitibus, quam plerique minùs commodè ex vno duntaxat petunt.

Nam S. Thomas 3. p. q. 18. art. 4. ad 3. & q. 29. de verit. art. 6. ad 1. & Thomistæ communiter, ac permulti nostrorum, vt Vasq. 3. p. d. 74. c. 5. Val. d. 1. quæst. 19. p. Moncæus disp. 9. selecta c. 10. Becanus tract. de incarn. cap. 13. quæst. 2. Herice 1. p. d. 24. num. 40. Albertinus princ. p. 5 compl. coroll. 3. num. 24. & 25. Præpositus 3. p. quæst. 18. num. 16. aliique permulti, idcirco dixerunt Christum fuisse liberum in executione præceptorum affirmatiuorum, quia quamuis in genere esset determinatus ad bonum, tamen non erat determinatus ad hunc vel illum operandi modum. Actum enim præceptum, quem ob interpositum Patris iussum necessariò exequebatur, poterat elicere ex valdè diuersis motiuis, prout lubebat: V. G. ex motiuo charitatis in Deum, vel misericordiæ in nos, vel iustitiæ sarciendæ, aut ex alio quopiam: quia præceptum non extendebatur ad motiuum ex quo operandum erat, sed ad solam operis exequendi substantiam physicam. Sic is cui præcipitur obedire, non tenetur obedire ex motiuo formalis obedientiæ: sed quodcunque tandem motiuum adhibeat, dummodò exequatur actum præceptum, satisfacit iuri præcipientis. Quia igitur motiuum ex quo operatio indicta mandabatur executioni, erat Christo liberum, inde factum est, vt internus Christi actus talis motiuo nixus, esset Christo liber, ita vt posset elicere hunc aut alium diuersæ speciei internum actum, pro varietate motiui quod vsurpabat. Et quia actus externus & internus, coalescunt in vnum totalem, (actus enim internus, perfundit libertate & moralitate sua actum externum, proindeque vterque pro vno actu morali computatur,) inde efficiebatur, vt actus Christi externus, libertate interni actus perfunderetur, & liber esset ac meritorius. Hæc Autores prædicti, non malè magna ex parte.

Etiam substantia actus præcepti, Christo libera.

403. Verùm nisi aliud quid addatur, valdè diminutam & imperfectam actuum Christi libertatem habebimus: nec maiorem quàm sit in patienti perpessione grauis ægritudinis, aut suppliciorum irrogatorum; quæ (vt patet.) est admodùm tenuis libertas, nec nisi internum actum afficiens. Mortis enim irrogatæ, aut febris perpessio externa, non componit vnum moraliter actum cum interna volitione patienter subeundi hæc incommoda; sed ad eam se habent tantùm vt obiecta. Sicut ergo æger, quamuis actus interior sit ei libet, & morbum excipiat ex motiuo honesto quod ei magis arridet, non dicitur tamen pati liberè morbum, eiusque perpessio externo nullo modo est ei libera: ita nisi aliud addatur quàm quod præmissum est; fatendum erit, perpessionem suppliciorum, & mortis ipsius exceptionem externam, non fuisse Christo liberam quoad substantiam suam; contra quàm ferunt pleræque Scripturæ, quibus Christus dicitur oblatus

quia ipse voluit, & posuisse pro potestate animam suam, auferente nemine.

Patres id ipsum insigniter inculcant, quorum aliquos ad huius veritatis illustrationem placet adducere. Et inprimis disertè sic habet S. Bernardus serm. de feria 4. hebd. pœnosæ, illum ipsum quem nunc tetigi Isaiæ locum versans. [Fidelis (inquit,) sermo, & omni acceptione dignus; quia enim voluit, oblatus est. Non modò voluit & oblatus est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: Nemo eam abstulit ab eo, vltrò cum accepisset acetum, dixit, *Consummatum est.* Nihil restat implendum. Iam non est quod expectem. *Et inclinato capite* (factus obediens vsque ad mortem) *tradidit spiritum.* Quis tam facilè, quando vult, dormit? Magna quidem infirmitas, mori: sed planè sic mori, virtus immensa. Nempe quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Potest humana vesania, sibiipsi in mortem sceleratas injecere manus, sed non hoc est ponere animam suam; vrgere eam magis, & violenter abrumpere, quàm ad nutum ponere est. Tibi impie Iuda, misera planè facultas fuit, non ponendi animam, sed perdendi: nec tradente te, sed trahente laqueo, nequissimus ille spiritus tuus exiit, non emissus à te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam, qui solus virtute propria regressus est ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æquè habuit liberam resumendi, imperium habens vitæ & mortis.] En quam liberè Christus, iudice D. Bernardo, mortem exceperit.

Pulchrè item S. Augustinus Psalm. 65. ad illud *mentientur tibi inimici tui*; vbi admittit quod per calumniam Christo impactum fuerat quod dixisset se soluturum templum Dei, quod reuera Christus non dixerat, sed tantùm *soluite*; admittit tamen verè Christum soluisse quando mortuus est, quia voluit, & ipsemet soluit templum corporis sui, gratia sua & benignitate, quod est apertè admittere, dissolutionem corporis, id est mortis subitionem, fuisse Christo liberam.

404. Origenes hom. 8. in Genes. pulchertimè huc accommodat illud Abrahami ad Isaacum, *Deus prouidebit sibi victimam fili mi.* Sic enim scribit. [Monet me Abrahæ satis diligens & cauta responsio. Nescio quid videbat in Spiritu, quia non de præsenti sed de futuro dicit, *Deus prouidebit ipse sibi ouem.* Futura respondet filio, de præsentibus requirenti. Ipse namque sibi Dominus ouem prouidebat in Christo, quia & sapientia ipsa sibi domum ædificauit, & ipse se humiliauit vsque ad mortem: & omnia quæcumque legeris de Christo, non necessitate, sed sponte facta reperies.] Insignia sunt quæ in hanc rem habet S. Hieron. in cap. 53. Isaiæ ad illud, *oblatus est quia ipse voluit.* Rursusque in cap. 46. Ezechielis, huc refert quod ibi dicitur de permisso soli Principi, egressu & regressu per eandem portam, quia solus Christus liber fuit ad moriendum & resurgendū.

S. Paulinus epistola 17. hanc ait fuisse pluuiam voluntariam. [*Misit* (inquit) *Verbum suum, & sanauit nos.* Hoc Dei Verbum, de quo pluuia voluntaria est; quia non necessitate subiecti, sed Dei æqualis assensu, & pietatis, officio obediens Patri filius, humiliauit se vsque ad mortem crucis, sicut dixerat per Prophetam; *voluntariè sacrificabo tibi.* Quia idem Dominus, Sacerdos & victima, seipsum pro nobis obtulit, & propria potestate animam suam & deposuit, & resumpsit. Et ideò pluuia hæc voluntaria, quæ se sponte profundit arentibus tertis, vt poneret desertum in flumina.

405. Isidorus Pelus. l. 4. epist. 97. & 180. huc refert causam cur Christus noluerit defleri à mulieribus, cum abriperetur ad crucem. Alia item pleraque argumenta exceptæ libertimè à Christo mortis, constipat ibid. epist. 128. his verbis ad Eustephium. [Vndè constat, (inquis,) Christum vltro & sponte ad mortem venisse? Maximè quidem ex eo, quod mortuos Dominica authoritate & potentia excitauit. Nam qui mortuis vitam largitus est, is profectò non inuitus ad passionem suam abductus est. Quod si etiam diuina potentia vt noluit, at certè licebat ei, si voluisset, defensione vtendo effugere. Habebat enim Pilatum quoque sibi eius conatus socium, & dicentem, nunc quidem. *Non inuenio in ipso vllam culpam, morte dignam.* Nunc verò: *Innocens sum ab hoc sanguine.* Quod si nec defensione innocentiæ vti voluit, at prouocare exemplo Pauli licebat. Erant enim sub Romanis Iudæi. Nam cum Augustus Romanorum Imperator omnes in suam redegisset potestatem, inter quos ipsi quoque erant, iussit census agendi causa, describi omnem terrarum orbem, priusquàm Saluator secundùm carnem nasceretur. Et erat apud ipsos Romanorum Præses Pilatus, qui res administrabat, & appellantes Romam mittebat, eosque aduersus vim tutos præstabat; vt & festus post eum, (siue magis Tribunus militum,) Paulum & seruauit ex synodo Iudæorum, quæ nihil nisi cædem spirabat; & Romam ad Cæsarem remisit. Sed nihil istorum fecit Christus. Nam neque potentia sua, neque defensione, neque appellatione vsus est; vt liquidò ostenderet, se huc propterea venisse, vt mortem morte afficeret.]

406. Hoc item iuxta Patres significauit, clamor ille vehemens immeditè ante mortem à Christo emissus. Sic enim validè clamauit, ait S. Chrysostomus hom. 89. in Matth. vt ostenderet sua totum id fieri potestate. Non quod eam tunc corporis firmitatem retineret, in qua naturaliter loquendo, posset adhuc viuere, idque clamore ille voluerit comprobatum: Nam homo tot attritus tormentis, & viribus exhaustus, non potuisset naturaliter sic clamare & etiàsi adhuc viuere potuisset diutiùs, ea absceſſio animæ ante plenam corporis indispositionem, mortem Christi, aliò quàm ad vulnera referendam probaret; quod tamen falsum est. Non igitur eam ob causam, dicunt Patres, Christum clamando monstrasse se mori, quia volebat: sed ideirco hoc dicunt, quia qui potuit supra corporis exhausti debilitatem sic efferre vocem per miraculum, potuisset quoque si libuisset, mortem differre; eique tunc non cedere; ipsaque non in illum irruisset, nisi admittente & annuente Christo. Quo faciunt quæ pulchrè disputat Euseb. l. 4. de demonstr. cap. 12. cunctantem, ac cessantem, & à Christo fugitantem mortem describens, Christumque in eam vltro irruentem. Itemque quod Athanas. q. 76. ad Antiochum, emissam dixit à Christo animam, capite inclinato; quasi annueret morti, alioqui ad ipsum non accessuræ. Chrysost. hom. 84. in Ioan. ea capitis inclinatione, potestatem non moriendi, signatam docet. D. Ambros. l. 10. in Lucam in eundem sensum accipit, verbum *tradidit*, quo vsus est Euangelista. [Benè *tradidit* (inquit) quia non inuitus amisit. Denique Matthæus ait, *emisit spiritum* quod enim emittitur, voluntarium est, quod amittitur, necessarium.] Ibidem eodem refert percussionem lateris, non ante sed post mortem Christi, [vt (inquit) voluntarius magis, quàm necessarius exitus eius fuisse doceatur] Facit ad hunc locum quod Agobardus l. de correct. Antiphonarij refellens eum qui dixerat, Christum lancea vulneratum fuisse ante mortem, graviter contestatur, inde secuturum, Christum ex necessitate & non liberè mortuum esse, cum tamen vt ipse Agobardus subdit; [Omnino paganum sit, Christum non benignitate propriæ voluntatis, sed vi doloris, mortuum opinari.] Nimirū quia si Christus voluisset vti sua potestate, nulla vulnera nullique dolores, animam eius à corpore diuulsissent. Vnde libertimè excepit mortem, & dolores; vi quorum reipsa est mortuus, suppositā eorum admissione, & non impeditione actuositatis illorum: quæ non admissio, & impeditio, penes Christum erant.

Perspicuè

Perspicuè igitur Patres, agnoscunt non modò motionem actus interni fuisse Christo liberam, sed ipsam quoque substantiam externæ perpessionis supplicij ac etiam mortis. Quare non debemus admittere; quod externa præcepti obseruatio in Christo fuerit dumtaxat libera, quia quamuis planè necessariò exerceretur, iungebatur tamen volitioni internæ, cuius motiuum erat liberum: sed addendum est aliquid aliud, quo libertas ad externam obseruationem secundùm substantiam suam dimanet, liceatque dicere, eam quoque potuisse aliquo saltem modo non ponit & exercere.

Quomodò exponenda ea libertas substantiæ, supra libertatem motiui.

407. Adiunxi igitur libertati actus interni, libertatem quoque externæ obseruationis quoad intensionem actus in ijs obseruationibus præceptorum affirmationum quæ continebantur Christi actibus. Itemque in quibuscunque talium præceptorum obseruationibus, etiam ijs quæ meris Christi perpessionibus continebantur, adiunxi libertati circa motiuum, libertatem quoad adiuncta temporis, loci, & circumstantiarum cæterarum; V. G. personarum mortem inferentium; quodque præcipuè spectandum est, quoad exercitium ipsum atque substantiam externæ obseruationis. Hæc enim omnia, pro tempore quo fiebant, erant Christo libera, ita vt posset ea differre, aut per alios, vel alibi, & alio tempore, excipere. Hoc in præceptis naturalibus quorum executio erat aliqua Christi actio, perspicuum est. Habent enim ferè omnia tempus aliquod indeterminatum quo sint exequenda; ita vt non nisi vagè & aliquando, obligemur ad eorum executionem. Vnde Christus pro suo ad honestatem affectu, præueniens tempus illud quo operandum ex necessitate foret, ita vt si vlteriùs prorogaretur præcepti obseruatio, violandum esset præceptum, potiebatur plena libertate, circa talis præcepti obseruationem anticipatum. Hoc multo etiam clarius est de præceptis positiuis, ac nominatim de præcepto mortis subeundæ. Deus enim non præfinierat Christo diem & horam mortis, & modum quo inferenda erat, ac personas per quas erat subeunda, vel locum & alia eiusmodi adiuncta talis perpessionis. Mirabilesque videntur, qui existimant Patrem æternum ea ratione se gessisse cum dilectissimo filio, qua nemo cum mancipio despicatissimo austerissimus Dominus: vt scilicet omnia ei minutatim præfiniret; ac ne transuersi quidem vnguis spatium, ei concederet decurrendum ad nutum eius. Sed verè reliquerat Pater in Christi arbitrio, delectum circumstantiarum omnium, ac exercitij operationis in illis: tantumque in genere illum arctauerat præcepto mortis subeundæ cum luberet, & vbi luberet, ac per quos luberet: quod disertè habet D. Augustinus 4. Trin. c. 13. verbis illis. [Cum Spiritus corpori præponatur, morsque sit Spiritus à Deo deseri; mors autem corporis à Spiritu deseri: eaque sit pœna in morte corporis, vt Spiritus quia volens deseruit Deum, deserat corpus inuitus: vt cum Spiritus Deum deseruerit, quia voluit, deserat corpus etiam si noluerit; nec deserat cum voluerit, nisi aliquam sibi vim, qui ipsum corpus perimatur, intulerit: Demonstrauit Spiritus mediatoris, quàm nulla pœna peccati vsque ad mortem carnis accesserit, quia non eam deseruit inuitus, sed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit. Quippe Dei Verbo, ad vnitatem commixtus est homo. Hinc ait, *potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam; nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso & iterum sumo eam.* Et hoc maximè mirati sunt, (sicut Euangelium loquitur,) qui præsentes erant, cum post illam vocem, in qua figuram nostri peccati edidit, continuò tradidit Spiritum. Longa enim morte cruciabantur ligno suppensi.

408. Poterat ergo Christus, alibi & per alios, & alio tempore, & alio modo mortem excipere, si libuisset: ipsaque exceptionis substantia cum admissa est, poterat non admitti: quia quamuis in genere præcepta esset, tamen non exercebatur nisi in particulari, & determinatè, ac cum omnibus suis circumstantijs: quo pacto non erat præcepta, ideoque ipsum quoque exercitium, erat liberum. Simile est de eleemosyna ad quam dies in genere obstringitur, & tamen censetur tunc absque obligatione erogata, etiam quoad substantiam operis, quia præceptum de danda eleemosina non cadit in circumstantias; V. G. in tempus, locum, quantitatem, aliaque huiusmodi adiuncta executionis; nec in exercitium singulare operis, sed tantùm vagè obligat vt aliquando exerceatur. Ad eum igitur modum, admissio perpessionis supplicium ac mortis, libera Christo erat, quia quamuis Pater generatim mandasset vt pro humano genere mortem subiret; tamen quando, & per quos, & vbi, & quomodo, subeunda esset; arbitrio Christi permiserat: ita vt non cum primùm impij vellent, sed cum ipsi expedire videretur, subiret mortem ab impijs inferendam. Quod mihi illa Christi verba sonare videntur Ioan. 10. *propterea me diligit Pater quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eã, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.* Extrema hæc verba, insinuant præceptum in genere latum de morte excipienda: anteriora verò permissum delectui & arbitrio Christi, exercitium perpessionis, vt benè expendit Fulgentius l. 3. ad Trasim. cap. 13. Et idem colligere licet ex varijs scripturis, quibus refertur, Iudæos frustra nisos esse mortem Christi inferre, *quia nondum venerat hora eius*; id est ab ipso Christo delecta, ait Caietanus. Et hoc quoque pacto accipiendum est, quod Christus dixi se potuisse petere legiones Angelorum, & eripi à morte tunc inferenda, si voluisset, & differe in aliud tempus perpessionem illam libuisset, quàm tantùm necesse erat subire aliquando.

Hæc mihi videtur non incommoda philosophandi ratio de Christi libertate in actibus præceptis, quandoquidem hoc pacto non modò demonstratur libertas & meritum actus interni; sed ipsius quoque externæ obseruationis exercitium, siue agendo, siue patiendo, liberè susceptum ostenditur: quia pro eo tempore, & modo, tepelli poterat. Fateor pleniorem fuisse futuram Christi in huiusmodi executione libertatem, si nullo astrictus fuisset præcepto, sed perinde opera præcepta executus fuisset, ac opera consilij. Tamen ea, aliqualis imminutio plenæ libertatis, abundè compensata est inde detecta Patris æterni cura pro nobis, & exemplo obedientiæ quo nobis Christus præluxit, & merito huius virtutis, quo non splenduisset executio, nisi præceptum fuisset Christum impositum.

Accessiones ad eam libertatis Christi expositionem.

409. Quod si corollarium quoque aliquod & accessionem, cum libertatis, tum meriti placeat adiungere: in promptu sunt actus reflexi, quibus quamuis substantia actus esset planè necessaria, posset meriti sementis fieri, gaudendo de iniecta ab obsequendum necessitate eamque approbando. Talem quippe actum, perspicuè liquet esse planè liberum & honestissimum, ac spectare ad illam ipsam virtutis speciem, ad quam eum trahit materia subiecta V. G. si agatur de præcepti executione, eaque statuatur indeclinabilis; gaudere

quod actus indictus, sit necessariò & indeclinabiliter exequendus, est actus obedientiæ. Illud enim gaudium, elicitur ex affectu honestatis obedientiæ, quamuis ipsa executio operis de quo est gaudium, non esset formaliter honesta honestate obedientiæ, defectu libertatis. Christus itaque etiamsi supponeretur necessariò executus præceptum affirmatiuum, tamen gaudendo de ea necessitate in paterno obsequio, liberè egisset, & meruisset. Vnde nunc cum supponitur libertate potitus in ipsa executione, vt vidimus, per hos actus reflexos accessionem fecit libertatis & meriti. Significantur enim hi Christi actus approbatiui ac reflexi, illis scripturis quibus Christi gaudium de instante morte declaratur, vt cum dicitur; *propter hoc lætatum est cor meũ*. Et alibi, *proposito sibi gaudio sustinuit crucem*. Quamquam hoc dumtaxat modo libertatem Christi in præceptorum affirmatiuorum obseruatione exponere, quod facit Almainus in 3.d.16. *sub finem*, non consentit cum plena Christi libertate ad obseruandum, qualem protulimus monstrantes quomodò mortis perpessio libera Christo fuerit, non obiectiuè tantùm, sed etiam formaliter, & in seipsa, quatenus repudiari poterat cum excipiebatur à Christo, volente & lubente.

Inde tamen ridiculè Agareni apud Abucaram opusc.9. inferebant, crucifixores Christi non modo non deliquisse, sed eximiam apud nos iniisse gratiam, qui perpessionem infinitè fructuosam, volenti ac lubenti Christo intulissent. Quod refellit Theodorus nonnullis similitudinibus. Nec sanè eget potentiore confutatione. Non enim si consentio vt malitiam tuam exprómas, & obstare non decreui, ius tibi ac potestatem facio, eam expromendi. Nec Christianus patienter excipiens mortem pro fide, imò gaudens quod inferatur, eluit labem tetri sceleris, quo se impiat qui infert contra ius fasque.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

410. Synopsim capitis breuiter subijciamus. Humana Christi voluntas, tametsi à defectibus illis perfectionis, qui perfectiones quædam sunt non abhorruit; imperfectionibus tamen vacauit; quamuis eis subiacere potuisset citra contradictionem, vt & reatui, & habilitatibus prauis ante contractis, si priùs fuisset quàm assumeretur. Peccato autem, non modò vacauit, sed ne contaminari quidem vlla ratione potuit, non modò quâ comprehensor, & necessariò Deum clarè visum super omnia amans; sed etiam quâ viator, cum ratione vnionis, & diuinæ directionis ob eam debitæ; tum etiam ratione diuinæ sanctitatis, mediante Verbi personalitate communicatæ; peccatum quodcunque si assumptioni præiacuisset, eamve subsecuturum, inconciliabiliter excludentis: illæsa tamen Christi libertate, quoad actiones & perpessiones diuinitùs imperatas, cuiusmodi fuit præter cæteras mortis perpessio.

Vsum doctrinæ de libera Christi perpessione, suggerit Augustinus in Psalm. 34. conc. 2. [Intelligimus hic vocem Christi, (inquit,) vocem scilicet capitis, & corporis Christi. Christum cum audis, noli sponsum à sponsa separare, & intellige magnum illud Sacramentum, *erunt duo in carne vna*: Si duo in carne vna, quare non & in voce vna? Non enim tentationes, caput hîc pertulit, & corpus non perfert. Aut verò fuit causa patiendi capiti, nisi vt corpori præberet exemplum? Dominus enim voluntate passus est, nos necessitate. Ille miseratione, nos conditione. Proinde illius voluntaria passio, nostra est necessaria consolatio; vt quando talia fortè perpetimur, intueamur Caput nostrum: vt eius exemplo commoniti, dicamus nobis; si ille, quid nos? Et, quemadmodùm ille, ita & nos.]

CAPVT VII.

De perfectionibus appetitus sensitiui in Christo Domino.

411. PErfectiones appetitus sensitiui in Christo Domino; aliæ (vt de appetitu superiore dictum est,) sunt in actu secundo, aliæ in actu primo: Affectus enim rectè compositi, sunt perfectiones facultatis appetentis à qua prodeunt. Et similiter principia aduentitia eliciendorum ordinatè eorundem actuum, sunt perfectiones appetitus quem infirmant, & ad operandum iuuant; vel iuxta aliquos, à malè operando cohibent, quod verè ne statuatur, expendendum erit. Ordiamur à perfectionibus in actu secundo, nam ad eas ordinantur cæteræ.

Perfectiones actuales, siue actus quilibet, nostri appetitus, in Christi appetitu, agnoscendi.

In primis verò statuendum est, nullas actiones appetitus sensitiui, habere in nobis locum, quæ ab appetitu Christi sensitiuo abhorruerint; defœcatæ tamen, & ijs sordibus quibus in nobis scatent, expurgatæ. Nullæ quippe sunt in appetitu nostro actiones, quæ intra terminos debitos compressæ, malitiam contineant, & Christum dedecuerint. Imo verò maximè decuit, Christum Dominum susceptione, atque adeo sanctificatione affectionum, quæ sunt in nobis omnium propè malorum fons & scaturigo, obstruere in nobis caput profluuij iniquitatum, & sanare morbos nostros, præbereque eximium exemplar benè compositorum affectuum. Rectè S. Fulgentius 3. ad Trasim. c. 21. proponens demonstrare in Christo Passiones, initio à tristitia sumpto, profitetur id se cœpisse consilij; [vt in eo agnoscatur magis Domini mirabilis inuictaque clementia, cum probauerimus, animæ carnisque substantiam, ob hoc cum suis passionibus à Deo susceptam, vt sicut saluo diuinæ impassibilitatis statu, voluntaria susceptione mortis in carne sua, mortem nostram cognoscitur occidisse; sic voluntaria susceptione tristitiæ ad hoc cognoscatur animam rationalem cum suis passionibus susceptisse, vt animas nostras ab omnibus dignaretur passionibus liberare.

412. Præterea nostrorum affectuum susceptio, non parum etiam conferre potuit ad veritatem humanæ Christi naturæ detegendam; & ad demonstrandam, congruenter collationem facultatis appetitiuæ Christo factam. Cum enim Christus, si humanam naturam veram & integram est sortitus, debuerit non cætera appetitu sensitiuo; facultas autem quæ nunquam erumpit in actum cæteroqui decentem, videatur otiosa, & frustra data: sequitur profectò, conuenientissimum fuisse vt Christi appetitus sensitiuus affectionibus nostris prout humanæ tantùm labisque expertes sunt, locum præberet. Id quod S. Fulgentius lib. 3. ad Trasim. à cap. 18. præsertim autem c. 21. & 22. distinctè & sigillatim passionum Christi exempla ex scripturis proferens, demonstrauit, sic concludens cap. illo 22. [Hæc ergo cuncta, in anima quam susceperat pertulit Christus, vt veram totamque in se cum suis infirmitatibus, hominis demonstraret accepti substantiam; & infirmitatibus, quas pro infirmis accepit, virtutem perficeret quam infirmis attribuit, qui & hominis carnem propterea mortalem habuit, vt mortalibus plenam conferret immortalitatis gratiam; & hominis animam cum infirmitatibus suis sine peccato susceperit, vt nostris animabus impenderet medicinam quia sicut Esaias teste, *vulneratus est propter iniquitates nostras* (quod proprium carnis fuit quippe cum iam defuncti latus lancea perc-

cuteret

euteret miles:) ita infirmatus est propter peccata nostra, quod est animæ, cuius pro nobis infirmitatem suscepit.]

Non dissimilia habet extrema epistola ad Rhegium. [Tristitiam,(inquit) mœrorem, vel si quas nostrarum animarum infirmitates habuit Christus, veras quidem, sed voluntarias habuit. Veras scilicet, vt manifestum in se animæ rationalis monstraret affectum: Voluntarias, vt nostris infirmitatibus ad futurum ostenderet suæ virtutis auxilium; vt agnosceremus nos ipso adiuuante, in infirmitatibus quas necessitate patimur, fulciendos. Qui propterea voluntate, nostras infirmitates acciperet, vt & in hac vita infirmitatum necessitate turbatis auxilium contulisset, & post hanc vitam omnem à nobis infirmitatis necessitatem misericorditer abstulisset, ac sic omnis fidelis, agnoscens Christum participem humanæ infirmitatis, artissimè speraret, participem se forè diuinæ virtutis; nec se ambigeret illius virtute firmandum, quem pro se cognouisset non necessitate, sed voluntate turbatum: in ipso habiturum æternam lætitiam, cui suam voluntate videret inesse tristitiam. Qui sicut mansit in tribulatione tranquillus, in morte securus; sic in infirmitate fortissimus, & in humilitate altissimus.] Insignis planè in hanc rem disputatio, ex libello S. Athanasij in illud *nunc anima mea turbata est*, describitur in 6. Synodo actione 14. *in fine*. Esse igitur in Christo passiones humanas; fixum esto.

Quæ & omnes, & speciatim aliquos effectus, adimere Christo videantur.

413. In contrarium esse videtur, primùm generatim, indignitas quæ in passionibus nostris cernitur: vi propterea eas in sapientem non cadere, sententia fuerit sapientum plurimorum inter Ethnicos. *Tyrannos* vocat Nyssenus orat. 3. de beatitud. Paulinus epistola 30. *in fine*, nominat *bruchum erucam & rubiginem* interni hominis; *Animæ morbos*, vocant passim Græci: idque fert vox quæ Latinè vertitur *passio*. Rursus Gregorius Nyssenus dialo. cum Macrina vocat *animæ verrucas & naeuos*. S. Ambrosius appellat *clauos quibus anima corpori affigitur*. Quorsum ergo his indignitatibus quasi ingemiscentes & parturientes sustinemus, inquinatum Christum velimus?

Deinde in particulari, quoad aliquas passiones, opponi queunt nonnulla testimonia Scripturæ, aut Patrum eas abrogantium Christo. V. G. dolorem censetur Christo ademisse S. Hilarius, quem Vasquez 3. p. d. 50. cap. 1. omni excusationi subducit. Celsus quoque vt est apud Origenem lib. 2. idcirco negauit in Christo patiente dolorem, quia non patiebatur inuitus. Iram sustulisse videntur Scripturæ; tantam Christi mansuetudinem vbique celebrantes, vt ne calamum quidem quassatum esset confracturus, nec linum fumigans exincturus. Timorem Christo sub passionem tribuit Theodorus Mopsuestenus, damnatus idcirco in 5. Synodo, actione 4. & altè à Leontio ea ex causa exagitatus lib. 3. contra Nestorianos n. 37. Diaboli certè transgressus insaniam, hac ex causa dictus est Theodorus, vt est apud Facundum l. 3. c. 3. qui hoc in eum, fulmen vibratum refert. [Horremus etiam solam memoriam blasphemiarum eius, & Deo supplicamus vt nobis fiat propitius, quod omnino in lingua talia sustinemus; asserente, trepidare in passione eum posse, qui suis famulis, qui pro eius nomine martyrium susceperunt, tantam donauit gratiam, vt cum gaudio & promptitudine & alacritate, passiones adirent.] Magis sollicitus pro S. Epiphanio? Quæcumque enim ex Scripturis de Christo timenti dicuntur, sic exponit in Anchor. [Non apparentia erat aduentus ipsius in carne. Sed instar magni Regis bellum gerentis aduersus inferiorem, & noscentis quod inimicus eius, si viderit ipsum in potentia venientem, ac multo robore, recusabit, & vertetur ad fugam, & multas subditorum regiones dissipabit: & propterea ex propria sapientia prætextus, fingentis; & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia sumpta expectet Regem, velut timidum & impotentem, & persequatur ipsum: Rex verò conuersus derepentè cum sua potentia, totum subditum capiet infirmum & aduersarium. Sic etiam Dominus noster non timuit mortem, qui antequàm veniret ad hoc vt pateretur, significauit in itinere, quòd filius hominis, futurum esset. vt traderetur, & crucifigeretur, & tertia die resurgeret: Et cum Petrus diceret, *propitius sis Domine, nequaquàm erit tibi hoc*: increpauit ipsum dicens, *abi retrò me Satana, quia non sapis ea quæ sunt Dei, sed quæ sunt hominum*. Qui igitur hoc prædixit, & propter hoc ipsum venit, quomodò postea precatur, vt transeat poculum; ne bibat? Qui ante mortem dixit de morte, vel ob hoc ipsum ne deprehenderetur mendax, non potuit precari vt transiret poculum, Sed pronocat per hunc modum aduersarium; quo illo opinante timere Saluatorem mortem, inducat ipsi mortem, ad salutem morientibus per dispensationem.] Videtur planè, affectum timoris, Christo adimere.

Enodantur, quæ omnes Christi affectus, impetebant, & quæ dolorem.

414. Hæc tamen neque generatim affectus nostros Christi abiudicant, nec in particulari dolorem, aut iram vel timorem. Nam quod non cadere in sapientem affectus, Ethnici quidam atque hæretici censuerunt, delirium est planéque insipiens, vt latè monstraui in Morali dist. 3. à n. 28. post Lactantium 6. institut. c. 15. Prosperum l. 3. de vita contemplat. cap. 31. Hieronymum epist. ad Chtesiphontem, & alios plerosque Patres, sine tributam, Stoicis impatibilitatem, sine Euagtij Pontici & huiusmodi in Christianitate plusquàm Stoicorum ἀπαθείων refellentes, & optimè cuincentes quod ex ijsdem fusè prosequor loco allegato à n. 29. insignem planè homini ab affectibus fructum existere, dummodò debita temperatio & eorum intra rationis gyrum coërcitio non desit, vt Christo certè non defuit. Itaque cadit huc perbellè illa Augustini ratiocinatio 14. Ciuit. cap. 9. [Hi motus, hi affectus, de amore boni, & de sancta charitate venientes, si vitia vocanda sunt, sinamus, vt ea quæ vera vitia sunt virtutes vocentur. Sed cum rectam rationem sequantur istæ affectiones, quando vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos seu vitiosas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus, in forma serui agere vitam dignatus humanam, sed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, vbi iudicauit esse adhibendas: Neque enim in quo erat verum hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus.] Describit ex parte eum locum, præmisso insigni B. Augustini elogio, Prosper l. 3. de vita contemplat. cap. 31. *in fine*.

415. In particulari verò dolorem esse in Christo agnoscendum, extra omne dubium est, in tanta variarium scripturarum id constantius luce. Dolores enim nostros tulit per suos dolores, & hoc maximè modo satisfecit Patri pro nobis, quos voluptates illicitæ doloribus iustis compensandæ, perdiderant. Faciunt quoque ad hunc locum, quæ supra protulimus vendicantes Christo tristitiam in voluntate. Nam tristitiam partis superioris, assectari necessariò debuit tristitia in parte inferiori, secluso miraculo, cuius inuehendi nullum planè est fundamentum in tanta præsertim Christi largitate ad excipienda aspera & humilia quæque: ita vt quamuis per miraculum cohibuerit commoda quæ à superioti portione animæ refundi ad inferio-

rem connaturaliter oportebat ? incommoda tamen numquam defugerit ; tantum abest vt miraculis excluserit. S. Ambrosius in cap. 22. Lucæ ad illud *Pater si possibile est*, egregiè pro vindicandis Christo dolore ac tristitia differit, his præter cætera. [Hærent plerique hoc loco, qui tristitiam Saluatoris ad argumentum inolitæ potius à principio, quàm susceptæ ad tempus infirmitatis inclinant, & naturalis sensum cupiunt retorquere sententiæ Ego autem non solùm excusandum non puto, sed etiam nusquam magis pietatem eius maiestatemque demitor. Minus enim contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret, & sequestrata delectatione diuinitatis æternæ, tedio meæ infirmitatis afficitur. Suscepit enim tristitiam meam, vt mihi suam lætitiam, largiretur : & vestigijs nostris descendit vsque ad mortis æmmnam, vt nos suis vestigijs reuocaret ad vitam. Confidenter ergo tristitiam nomino, quia crucem prædico ; neque enim speciem incarnationis suscepit, sed veritatem. Debuit ergo & dolorem suscipere, vt vinceret tristitiam, non excluderet: Neque enim habent fortitudinis laudem, qui stuporem magis vulnerum tulerint quàm dolorem : *Homo enim in plaga, & scies*, iniquit, *ferre infirmitates, nos voluit erudire*; Vt quia in Ioseph didiceramus carcerem non timere, mortem vincere disceremus in Christo ? Et quod est amplius, quemadmodum futuræ mortis mœstitiam vinceremus. Quomodò enim te imitaremur Domine Iesu, nisi sequeremur vt hominem, nisi mortuum crederemus, nisi vulnera vidissemus? Quemadmodum discipuli crederent fuisse morituram, nisi morituri tristitiam comperissent. Sed adhuc dormiunt, & nesciunt dolere, pro quibus Christus dolebat : Ita enim legimus, *qui peccata nostra portat, & pro nobis dolet*. Doles enim Domine, non tua, sed mea vulnera; non tuam mortem, sed nostram infirmitatem : Et nos existimauimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres. Infirmatus enim es, sed propter peccata nostra, non quia tibi erat infirmitas illa ex parte assumpta : sed pro me susceptæ ; quia mihi proderat, vt eruditio pacis nostræ esset in te, & liuore tuo vulnera nostra Sanares.] Quare fuisse in Christo verum dolorem, sanctum & ratum esto.

Discussa mens S. Hilarij, visi dolorem ab appetitu Christi excludere.

416 S. verò Hilarius cui error contrarius adscribitur, nullomodo cogitauit de abrogando dolore appetitus sensitiui in Christo : sed cum Arriani quibuscum confligebat, Verbum Dei in natura diuina doluisse contenderent ; eóque omnia detorquerent quæ de Christi doloribus scripturæ produnt : idcirco eum dolorem è Christo in Deitate excludens S. Hilarius, dolorem sensitiuum abrogasse visus est ijs, qui illum quem dixi eius scopum non attendebant ; quem tamen procliuè erat deprehendere ex ipso S. Hilario cùm alibi, tum splendidissimè canone 31. in Matth. *initio*, ac apertissimè quoque l. 1. de Trinitate, in argumento libri decimi, vbi disertè ostendit, se eo libro cui calumnia struitur, aliud non intendisse quàm excludere à Deitate filij dolorem ac metum, quam ei impingebant Arriani ; eosque affectus non cecidisse in Christum, nisi secundùm dispensationem, id est secundùm œconomiam, siue ratione incarnationis & humanitatis assumptæ. Scopum hunc fuisse S. Hilarij, confirmari potest ex alijs quoque Arrianorum impugnatoribus. Nam S. Fulgentius l. 3. ad Trasim. per multa capita impugnat eam Arrianam blasphemiam. Et idem latè præstat Conc. Hyspalense actione 13. Imo & Eusebius quantumnis Arrianissimus, lib. 4. de demonst. Euang. demonst. 13. purgauit S. Hilarium ab hoc probro per Berengarium eidem impacto, Lantfrancus epist. ad Rainaldum Episcopum Pictauiensem, cuius dumtaxat fragmentum legi apud Glossatorem Epistolarum S. Anselmi l. 2. ad epistolam 41.

Suntque apud ipsum S. Hilarium loca pleraque, apertè ferentia veri in Christo doloris in appetitu sensitiuo assertionem. Cuiusmodi perspicuè est locus ex commentarijs in Psal. 68. *Ferè initio*, vbi præter cætera sic habet. [Vniuersarum itaque humanarum passionum sorte, perfunctus, secundùm susceptas infirmitates nostras loquitur : & dolet ipse quidem, extra necessitatem & timoris positus & doloris ; sed his se tamen quæ suscepit accommodans, vt qui carnis nostræ homo natus esset, ex dolorum nostrorum querelis, & infirmitatis precatione loqueretur.] Eadem explicatissimè iterat inferiùs ad illud *super dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Et optimè in Psal. 53. ad illud *in veritate tua disperde illos*, vbi sic habet. [Quod autem & in crucem actum vnigenitum Dei filium, & morte damnatum eum qui natiuitate quæ sibi ex æterno patre est naturalis, & æternus sit, frequenter, imo semper prædicamus ; ex naturæ necessitate potiùs quàm ex Sacramento humanæ salutis passioni fuisse subditus intelligendus est, & voluisse se magis passioni subijci quàm coactum ; Et quamquam passio illa non fuerit conditionis & generis, quia inde mutabilem Dei naturam, nulla vis iniuriosæ perturbationis offenderet ; tamen susceptæ voluntatiè est, officio quidem ipsa satisfactura pœnali, non tamen pœnæ sensu læsura patientem. Non quod illa, lædendi non habuerit pro ipsa passionis qualitate naturam : sed quod dolorem diuinitatis natura non sentit. Passus ergo est Deus, quia se subiecit voluntarius passioni, sed susceptus naturales ingruentium in se passionum quibus dolorem patientibus necesse est eas inferri virtutes ; ipse tamen naturæ suæ virtute non excidit, vt doleret.] Hæc & alia apud eum crebra ; apertè monstrant S. Hilarium respuisse in Christo dolorem concedere secundùm Deitatem, admisisse tamen secundùm humanitatem.

417. Itaque non egemus ea pro S. Hilario excusatione, quam adhibuit Claudianus Mamercus l. 3. de statu animæ c. 9. cum respondens. Fausto, & animam contendens esse incorpoream, obiecto in contrarium Hilario, ait. [Inter complura præcelsarum disputationum suarum, quiddam secus sentiens, duo hæc veris aduersa disserit ; vnum quod nihil incorporeum, creatum dixit, aliud quod nihil doloris Christus in passione senserit. Cuius si vera passio non fuit, redemptio quoque nostra vera esse non potuit. Sed quoniam Beatus Hilarius, opinionis huiusce vitium virtute confessionis aboleuit, sic sustinet reprehensionis stylum, quod non patitur detrimenta meritorum. Quod S. Hilario impingit iustificationem spiritualium creaturarum, aperta hallucinatio est. Nam D. Hilarius omnia infra Deum contendit esse corporea, non absolutè sed comparatiuè, siue præ Deo quia sunt composita & potentialia, vt præclarè tradit S. Gregorius 2. Mor. c. 3. tametsi 4. mor. cap. 9. absolutè loquens, agnoscit Angelos verè esse Spiritus. Et idem volunt alij Patres quos adducit Sixtus Senensis lib. 6. bibl. annot. 35. & Gazæus ad collationem 7. Cassiani cap. 13. Sumiturque ea interpretatio ex D. Augustino epist. 28. Igitur D. Hilarius, non rectè ea ex parte criminationi patuit. In altero autem puncto in quo versamur, non aliter eum excusat Mamercus, quàm S. Cyprianum excusarit aliquando S. Augustinus in causa anabaptismi hæreticorum, dicens eum falce passionis purgasse eam cespitationem. Eodem modò pro S. Hilario respondet Ioannes Præpositus epist. 2. ad Philippum Abbatem. Hanc S. Hilarij excusationem non admitto, cum admittat eius lapsum. Quod item dico de alijs, qui prodiderunt retractatam à S. Hilario fuisse hanc sententiam edito libello,

lo, quem Gulielmus Parisiensis testatus est S. Bonaventuræ, abs se visum, vt idem S. D. refert in 3. d. 16. art. 1. quæst. 1. ad. 1. quod de aliquo nomen S. Hilarij mentito, indubiè est accipiendum: cum subinde videamus ab æmulis palinodias nomine alicuius euulgari, vt apud populum eleuent quæ anterius nomine eius prodierant; aut vt paradigma retractandi proponant, ei qui erranit: saltemque vt ea retractationis publicatione, verecundiam erroris flagellent.

418. Responsionem aliam paulò commodiorem, nec tamen vsquequaque approbandam, profert Philippus Abbas, latè pugnans pro S. Hilario epistola 5. & 6. & 7. Sensum ergo S. Hilarij esse arbitratur, quod Christus non habuerit passiones nisi quas habere voluit. [Commendat (inquit epist. 5.) quod Christus, cuius omni vitio caruit genitura, ad illatas passiones non doluerit. Ex natura; neque enim negat, quin ille nostri & corporis & animi passiones pertulerit, perferendo doluerit, sed quia hunc dolorem non ei necessitas naturalis intulerit, sed ipse eum voluntate susceperit, passus est, (inquit.) Dominus Iesus Christus, dum cæditur, dum suspenditur, dum crucifigitur, dum moritur; sed in corpus Domini irruens passio, nec non fuit passio, nec tamen naturam passionis exercuit, dum & pœnali ministerio desæuit, vt virtus corporis sine sensu pœnæ, vim pœnæ in se desæuientis excipit. Naturam passionis tunc passio videtur exercere, cum patientem, velit nolit, ad dolendum potest compellere: cum iuxta modum vel impetum, quo ista superueniens ingruescit, ille coactus vel animo vel corpore contabescat. Verùm naturam passionis in Christo, sua passio nequaquam exeruit, dum eius amaritudo aduersus illum prævalere non potuit: quia etsi illi tumultus passionum, grauis & multiplex est inflictus, ille tamen non nisi quando, quantum, quomodò voluit, est afflictus; Vnde & id quod sensit, dicit eum quodammodò non sensisse, & vim pœnæ sæuientis, sine sensu pœnali excepisse; quia videtur non sentire pœnam qui ea non grauatur, & videtur non grauari, qui voluntatis impetio eius granedinem moderatur.] Hæc responsio pro S. Hilario, non est improbabilis. Sed ea quam proposui, videtur verisimilior, spectatis adiunctis omnibus. Satis de falsò obiecta aduersus verum Christi dolorem, auctoritate S. Hilarij.

Iam ratio qua Celsus dolorem à Christo patiente sustulit, est prorsus friuola: Volens quippe Christus patiebatur, vt bono nostro consuleret. Neque tamen non patiebatur, excipiens aspera: sicut æger, volens haurit insuaue pharmacum vt sanetur, & tamen eius amarore malè afficitur.

Ira, & timor, in Christi appetitu.

419. Venio ad iram, quam in Christo habuisse locum, habetur apertè ex Marci 3. vbi dicitur Christum circumspexisse aduersarios cum ira, & contristatum esse super cœcitate cordis eorum. Nec sanè omnis ira vitiosa est, sed quæ mediocritatis fines prætergreditur. Intra repagola autem & fines honesti coërcita, iure à Philosopho dicta est, *satellitium rationis, & cuos fortitudinis.* Vt proinde conuenientissimum fuerit, in Christo tam arduis negotijs intento, cerni affectum ad id opportunissimum.

Timorem, locum in Christo sub passionis tempus habuisse, demonstrat latè Facundus pro Theodoro Mopsuesteno hac in re vt vidimus improbato, fusè pugnans l. 3. pro tribus capitulis cap. 3. adducens grauissimos Patres, Christi timorem agnoscentes, SS. Leonem, Athanasium, Chrysostomum, & quod plus omnibus est SS. Euangelistas; Ioannem & Lucam, qui Christum turbatum & pauentem, sine ambiguitate produnt. Adduco ad idem S. Bernardum serm. 1. de S. Andrea. Componens enim S. Andreæ alacritatem, cum Christi timore, ait, [Longè est vox ista, ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino si posset, non venisse in hanc horam, denique (si non videor temerarius) longè est ab ea voce: *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste.* Quid enim? Certè super asellum ascenderat, vt ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco sane in duce belli pusillanimorum trepidationem, agnosco ægroti vocem in medico, agnosco infirmitatem gallinæ cum pullis. Considero charitatem, stupeo miserationem, expauesco dignationem. Misericors Dominus, non Beati Andreæ robustum sibi susceperat affectū, quia non sanis opus Medicus, sed malè habentibus. Si quem fortè dignatio scandalizat, plane meretur audire; *nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus?* Huic enim odor vitæ in mortem est. *Quid* magnum fuerat Domine Iesu, si accedente hora propter quam veneras, stares intrepidus, qui potestatem habebas ponendi animam tuam, & nemo eam tollebat à te? An non longè gloriosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt non modò passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret; & quos viuificabat mors, nihilominus & trepidatio robustos, mœstitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos: lego quidem in Lazari resurrectione, quia *infremuit spiritu, & turbauit se ipsum*, sed esto interim: quia se ipse turbauit, non conditionis necessitate, sed suæ beneplacito voluntatis. Nunc autem iam aliquid amplius audio. Vsque eo siquidem prævaluit ea quæ fortis est vt mors dilectio; vt Christum Angelus Dei confortauerit.] Non potuit disertius aperire cur par fuerit, cerni in Christo timorem.

420. Certum igitur esto, affectum veri timoris habuisse locum in Christi appetitu. Neque hoc reuera in Theodoro damnatum est; sed quod cum Christum statueret purum hominem, censuerit illum non potuisse timorem aut prævenire aut fœnare, sed in eo excessisse; quod planè ferunt illa eius verba quæ S. Synodus actione 4. descripsit ex lib. 3. contra Apollinarem. [Si Deitas pro sensu faciebat illi, qui assumptus est, secundùm vestra verba, quomodò timorem in passione suscipiebat; quid vehementioribus orationibus ad imminentem necessitatem indigebat, quas cum magna quidem & clamosa voce, cum plurimis autem lacrimis secundùm Beatum Paulum referebat Deo; quomodò timore tanto detinebatur, vt ex immensa trepidatione fontes sudoris demitteret, Euangelista apertè dicente, quod globis sanguinis similis sudor descendebat; quid autem & Angeli aduentu & visitatione egebat reficientis in experimento malorum, confortantis eius alacritatem, excitantis eum ad imminentem passionis necessitatem, tolerare fortiter mala suadentis, vngentis ad patientiam & tollerantiam malorum, ostendentis præsentium malorum fructum; ex passione mutationem, futuram gloriam, bona circa eum post passionem futura? Qui enim (secundùm Euangelistæ vocem) confortabat eum Angelus, scilicet verbis istis fortem eum faciebat, & infirmitate naturæ superiorem fieri cohortabatur, & corroborando cogitationes eius, fortem eum faciebat.] Idem habetur ex illis quæ in hunc modum errorem Theodoreti referens & refellens habet Leontius l. 3. contra Nestor. & Eutych. num. 37. sic enim in eum insurgit Leontius. [Timuit mortem, non tamquam exprimens nos in se ipso, & soluens timorem nostrum in se, sed tanquam hanc enixè fugiens, quam numquam sponte sustinere voluisset, nisi tum longam, & prolixam admonitionem nactus esset, quam à te fictam Angelo attribuis. Nec enim Angelos calumniari recusas, quando hymnum Angeli diuinum, & quem in laudem victoriæ, Christo, vt potè Deo cecinit, mox per hunc admirabilem, & supra naturam actum timoris, verè veri timoris, nos ab acerbo, & crudeli hominum tyranno morte

libe

liberaturo, tu tamquam timido cuipiam, & effeminato, & penitus sui amico, saluato ab Angelo in modum consolationis adhibitũ esse insanè & delirè dicis. Illud enim, *aparuit Angelus Domini confortans eum*, tum alij Patres dixerunt, tum Cyprius senex *apparuit hymnos canens, & diuina loquens*; Et ad probationem huius contemplationis, produxerunt, quod Moses à Deo eruditus in magno illo cantico dixit, *& confortent eum omnes Angeli Dei*. Vt autem tu impiè dicis opus illi fuit longa consolatione Angeli, qui animam Christi timore mortis absorptam, & tristitia prostratam, celeriter erigeret, & recrearet. Erat enim in summo discrimine, & omnia in eo erant agitata & quassata.] Vides quam timoris emphasim, mediocritatis terminos planè transgressam affingeret Christo Theodorus, vt ex hac Leontii, sensa eius referentis, confutatione habetur. Ipse autem Leontius, non nisi eam timoris immoderantiam à Theodoro affictam, admit Christo. Neque aliud voluisse videtur Cyprius senex quem adducit, id est S. Epiphanius, cuius locus in ratione dubitandi, supra est propositus. Quod autem confortationem ab Angelo adhibitam interpretatur præconium & laudationem, annuerem, si non de solitaria laude confortationem actiuam, adiunctam, qualem Scripturæ verba planè ferunt, excludente acciperetur; sed de consolatione actiua mista præconio, prout eam confortationem accepit. Titus Bostrenus Lucæ 22. & benè ibidem expressit Franciscus Lucas v. 42. Eaque ratione acceptus S. Epiphanius, non excludit Christi timorem, qui sicut in voluntate vt supra vidimus, sic & in appetitu inferiore agnoscendus est. Non nego, valdè mirum esse quod Christus timeat, vt latè prosequitur Autor serm. de passione apud S. Cyprianum initio sermonis, tamen non quia mirum est, potest negari.

Pudor in Christo, & quomodò ex nuditate.

421. Fuisse igitur in Christo timorem dubitare non licet. Nominatim verò admitto in Christo eum timorem qui pudor dicitur, siue verecundia. Planeque S. Bernardus, eam pudoris materiam quam ex corporis nudatione contrahimus, præsertim si eæ partes pateant quas natura obductas voluit, Christo in cruce pendenti non defuisse, affirmat serm ad Milites Templi cap. 10. vt infra referam. Tametsi enim visum nonnullis est, Christum pependisse obtectum, quoad eas saltem partes quas velare iubet pudor, tamen ea sententia videtur Patribus conformior, quæ Christum planè nudum pependisse agnoscit. Refert & sequitur aliquos Gretserus l. 1. de cruce c. 22. & suppetunt alii quos appendi in Tractatione de S. Latrone cap. 2. num. 7.

Difficultas tamen esse potest, quomodò hæc nuditas omnimoda, fuerit Christo pudoris materia. Nam nos quidem, ex tali nudatione pudore afficimur, quia pruritum carnis, & rebellionem appetitus sensitiui in ijs partibus experimur, & in aliis obiectu illarum partium nudarum similes motus excitamus. Id enim esse quod in tali euentu nos rubore suffundit, monstratum latè est in tractatione de Virtut. l. 6. n. 163. At in Christo, nentra illa pudoris causa locum habuit. Nam neque vllam in se experiebatur carnis innocentissimæ pruriginem aduersus rationem: neque eius quilibet contuitus, alios pelliciebat ad turpitudinem. Si enim B. Virginis speciositas tametsi summa, neminem tamen vmquam prouocauit ad libidinem ex singulari Dei prouidentia. vt S. Bonauent. notauit in. 3. d. 3. parte 1. art. 2. ac ibidem S. Thomas q. 1. art. 2. quæstiuncula 1. & Cantipr. l. 2. apum c. 29. n. 5. quanto magis idem agnoscere de Christi carne infinities sanctiore est necessarium? Itaque non est planè peruium, quomodò Christum pudere potuerit nuditatis.

422. Hanc difficultatẽ cum attigisset Gabriel Tract. de pass. Dom. parte 3. art. 3. exponens flagellationem, ait Christum quidem non habuisse vnde erubesceret: tamen propter nos voluisse hanc quoque infirmitatem assumere. Et idem habet Abulensis paradoxo 5. cap. 35. Hoc tamen non satisfacit. Nam si Christus voluit hanc passionem assumere, debuit in eo habere locum, formale seu motiuum huius affectus, quod in Christo locum non habuisse, videtur euinci argumento proposito. Daniel Malonius ad Paleotum de sacra findo. c. 6. num. 10. vbi Christum initio quidem nudum stetisse; postea verò iam velatum verenda, cruci confixum esse tuetur; præsentiens hanc difficultatem; ait, licet Christus non habuerit carnem peccati, habuisse tamen carnem similem carni peccati: id quod reperit, mota denuò ea difficultate cap. 17. n. 17. & videtur idem velle Delrio lect. 9. de passione. Sed non video quomodò caro, tantùm quia similis erat carni peccati, potuerit ingenerare ruborem nuditate sua, cum defuerit illi quodcumque roboris incentiuum, implãtatum carni peccati. Sicut ergo caro Christi, eo quod similis esset carni peccati, non idcireo tamen spinas & tribulos carnis peccatricis germinauit: ita neque pudorem, quod est tribulorum illorum consectarium quoddam, profundere debuit. Nec fortius apparet quod ait Gabriel Vasq. 3. p. d. 62. n. 25. Christum scilicet passum esse verecundiam, quia timebat malum adiunctum, quantum quidem ferebat aliena opinio: nimirum quia timebat nuditatem, quæ iuxta inimicos & nudatores ignominiosa erat. Verùm quod Christus dedecus pateretur in aliorum opinione, si non erat verum dedecus ipsius Christi, non apparet quomodò ad ingenerandum pudorem satis esse potuerit, quandoquidem verus pudor, est verus timor. Atqui verus timor, debet esse mali veri; quale profectò non est quod tantùm est malum in aliorum opinione.

Quare si verum Christi pudorem retentum volumus, nec placet seqni Victoriam, (qui vt referunt recentiores 3. p. q. 15. art. 7. ex omnibus timoris speciebus, solum pauorem in Christo admisit; ad quod videtur accedere Abul. in cap. 13. Genes. q. 546. cum Christum vestes habuisse dicat, tantùm ob frigus:) Dicendum est, eatenus Christum puduisse nuditatis, quia non aliorum tantùm, sed ipsius quoque Christi, & cuiusuis prudentis opinione, dedecus est & ignominia in hoc rerum statu, nudari toto corpore; etiamsi prurigo feda, & illicium peccati, non adiungeretur nudationi. Nã probrum siue dedecus & ignominia, latiùs patet quàm esse principium defectuum illorum. Itaque Christus ea se ignominia perfusum videns, erubuit. Præterquam quod res est insolita, nudum aspici; & apta ad iudicia absona de eo formanda qui sic conspicitur; vnde est ex hoc quoque capite, materia erubescentiæ. Non multum absunt quæ habet Corduba lib. 1. q. 45. dubio. 1.

Obiter de perfectionibus in actu primo, assignandis Christi appetitui.

423. Non plura de actibus secundis, affectuum appetitus sensitiui in Christo Domino. Perfectiones autem eidem sensitiuo Christi appetitui collatæ in actu primo, sunt omnes illæ quarum appetitus in suo gradu & ordine capax est. Eoque spectant inprimis auctaria illa & complementa virtutum moralium per se acquisitarum, quibus appetitus quasi cicuratus, fitq; habilis ad sequendum ductum rationis, & voluntatis superioris per rationem directæ. In hunc enim finem conferri appetitui sensitiuo qualitates aliquas, quas virtutes nothas non absurdè quis dixerit, suo loco est disputatum. Eas igitur perfectiones, appetitui Christi sensitiuo fuisse consertas, & quidem à primo momento conceptionis, eodem modo suadendum est, quo id superiùs

superiùs probauimus de virtutibus moralibus per se acquisitis. Decuit namque, hac quoque in parte Christum Dominum vniuersis præcellere; nec eum cultum propria exercitatione & repetitis actibus serò conquirere, sed iam inde à principio obtinere. Præter has naturales appetitus sensitiui in Christo perfectiones, erit qui ei tribuat habitum quoque supernaturalem, illi persimilem quem in Adamo innocente ad fomitis fœnationem admiserunt aliqui. Sed nos inferius, eam perfectionem perperam tribui appetitui ostendemus, agentes de eius defectibus.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

Summellam capitis, hæc pauca exhibebunt. Appetitus Christi sensitiuus, ad nutum voluntatis, eadem quas appetitus noster actiones elicuit, nominatimque dolorem & iram. Idem appetitus, omnes actus primos gradui ac ordini suo consentaneos, à primo concepti Christi momento, est consecutus.

Vsus doctrinæ esse debet, suspectio insignis diuinæ condecensionis, quæ Christum suum, per omnia absque peccato & peccati comite ignorantia, nobis similem fieri voluit. Hoc planè fuit, cum ægris ægrescere, & eidem affigi lectulo. Nam esse passiones lectulum nostrum, pulchrè docet S. Ambros. ad illud Psalmi 40. *super lectum doloris eius*. Et abiecit quidem Christus, eum lectulum in resurrectione, vt S. Ambrosius ibi subdit, & pulcherrimè S. Bernardus sermone de verbis Origenis, monstrans sponsum quærendum esse in hoc lectulo, per noctem huius vitæ: Depulsa autem nocte, & subsecuto die, non iacuisse vlterius in hoc lectulo nostro. In hac tamen mortali vita, & lectum & has ægritudines nostras non est dedignatus,

CAPVT VIII.

Depulsio imperfectionum nostrarum, ab appetitu sensitiuo Christi Domini.

424. QVantorum in nobis defectuum fons sit appetitus sensitiuus, ingi experimento notius est, quàm vt confirmatione vel declaratione indigeat. Hinc enim omnis virulentia qua animabus nostris exitium creatur, ortum habet: hinc omnes educuntur acies, quibus cum ratione superiore, cum natura rationali, cum ipso numine confligimus: vt beatus sanè sit, cui ex hac parte pax est, sint minùs plena, at qualem in hoc certaminis tempore seperare licet. Beatissimum verò fuisse Christum, cui omnia hinc pacata & tuta erant, monstrarum venio.

Defectus varij nostrates, imò appetitu.

Id assecutus videri potero, si nænos illos atque defectus quibus noster sensitiuus appetitus vrgetur, abfuisse à Christi appetitu planum fecero. Sunt autem duo præsertim: alterum quod appetitus nostri germina honesto aduersantia, insœliciter absque satu sobolescant; & rationem liberam præueniant; tanta est phantasiæ quam assectantur penicitas atque mobilitas; appetitus autem sensitiui velut rabida fames circa escam boni sensibilis inhonesti, per phantasiam præluentem propositi. Secundum est, quod ijdem motus nostri appetitus sensitiui, quem *carnem* sæpè vocat Apostolus, concupiscant aduersus spiritum, & lex membrorum repugnet legi mentis, absque treuga & indicijs; indeque iugis in nobis pugna, & irrequietum bellum exoriatur. Hæc duo, constituunt quem in nobis vocant *fomitem*. Nihil enim aliud est fomes, præter appetitum qui peccati flammam facilè concipit, etiam inconsulta libertate, quia suapte natura & iniussu voluntatis superioris, propendet in bonum sensibile quod est contrarium bono honesto: quæ fomitis notio, benè traditur à Durando in 3. d. 3. q. 3. nu. 6. Itaque duorum prædictorum defectuum sublatio, est fomitis extinctio, non quoad entitatem quæ est materiale fomitis; ea siquidem manet quandiu perstat appetitus, sed quoad formale, seu quoad inordinationes illas appetitui quidem sensitiuo connaturales, coercendas tamen per gratiam, si homo à statu innocentiæ non excidisset. Duobus quoque prædictis defectibus, iungitur frequentissimè inflammatio à gehenna. Satan namque probè conscius genii nostri, & totam natiuitatis nostræ penitissimè introspiciens, conspergit hunc nobis consertum ignem, naptha & adipe, vt actiùs succendatur; quæ sunt tentationes iuges quibus ab inimico nostro lacessimur, & ad perniciem nobis ipsis per nosmetipsos inferendam, sollicitamur. Hi defectus in nobis sunt quotidiani atque perpetui, à Christo autem sunt amoliendi.

Anteoccupatio rationis per appetitum, procul à Christo.

425. Ac primùm quod motus appetitus sensitiui, in Christo non anteuerterent rationem liberam, est extra dubium; cum in statu innocentiæ idipsum omnibus futurum esset commune, vt latè tractat Suarez l. 3. Cosmop. cap. 12. à num. 4. & habetur ex D. Augustino 13. Trin. cap. 3. & lib. 14. Ciuit. cap. 10. & plerisque seqq. In Christo autem omnia recapitulantur, id est ad primæuum statum conditi hominis reueniunt, pulchrè declarant Tertullianus l. de monogamia cap. 5. & lib. 5. contra Marcio. cap. 17. Chrysologus serm. 77. Clem. Alexand. 5. Strom. pag. 560. & Ambros. serm. 37. Igitur Christus ea prærogatiua potitus est: Et ita cum D.D. Augustino & Gregorio Toletus in cap. 11. Ioan. annot. 9. Non intendo affirmare, affectus seu motus quoscunque appetitus sensitiui, non potuisse aut debuisse in Christo naturaliter exurgere, posito obiecto sensibili. v. g. non dico, dolorem posita obiecti disconuenientis appositione, vel immissione, non debuisse aut non potuisse naturaliter excitari: Id enim falsò diceretur, quia vt supra disputatum est tractando defectus corporis Christi viatoris, quamuis perpessio huiusmodi motus subiaceret Christi arbitrio, quatenus poterat eam impedire: tamen posito quod non impediretur, exurgere debuit ex necessitate naturæ. Poterat ergo motus appetitus, in Christo ad incursum obiectorum pulsantium sensum externum, indeque phantasiam appetitui prælucentem, excitari naturaliter; & reuera excitabatur, nisi ratio præueniens exortum eius intercluderet: ea tamen silente, & quamuis positiuè non permitteret, tamen negatiuè se habente circa appetitum, exurgebat motus appetitus, v.g. dolor.

Quod itaque peculiare Christo tribuo, & Adamo quoque innocenti competebat, illud est; passiones quatenus in nobis moraliter noxias; hoc est quatenus in quibusdam occasionibus aut circumstantiis inclinabant ad aliquid ex se inhonestum, si voluntatis consensus accederet, aut quatenus in nonnullis item circumstantiis nisi cohiberentur segnem ac difficilem redderent honesti exercitationem; non priùs in primo & nouissimo Adamo fuisse excitatas, quàm ratio positiuè permisisset illasque aduocasset: Ea verò reclamante & exortum prohibente, nunquam exurexisse: contra quàm in nobis accidit, post Adami naufragium. Innoxios verò affectus, & ea quam dixi duplici labe vacuos, inclinandi ad malum, vel remouendi bonum, (Damasc. 3. fid. c. 20. vocat *passiones naturales*, & contraponit *suggestiuis mali*,) sinebat Christus exurgere naturaliter, quamuis si libuisset, potuisset impedire, vt supra tractatum est, exponendo passibilitatem corporis Christi viatoris. Nunc enim illos dumtaxat alios ostendimus.

426. Eo

426. Eorum à Christo exclusionem, quousque adnocarentur, & distinctionem à prioribus, pulchrè his verbis expressit S. Maximus in disp. contra Pyrrhum agens de affectu timoris. [Est timor ex natura, & præter naturam. Ex natura quidem timor est, vis ipsius naturæ ad tuendum se per contractionem. Præter naturam verò timor est, contractio præter naturam. Timorem igitur præter naturam, Dominus vtpotè ex proditione cogitationum profectum, penitùs non admisit. Timorem verò ex natura, vtpotè indicem facultatis insitæ naturæ ad tuendum se, volens propter nos tamquam bonus admisit. Non enim in Domino, sicut in nobis, ea quæ naturæ insunt, voluntati antecedunt: sed sicut cum verè esuriebat & sitiebat, non esuriebat sicut nos, sed supra nos, sic cum timuit verè, non sicut nos, sed supra nos timuit.] Hoc est quod significarunt, qui agendo de Christi motibus, monuerunt declinandam esse vocem *passionis*, quæ subitum impetum, & infrœnis appetitus prosultum, in communi vsu sonat. Itaque quod in Christo hi posteriores affectus non nisi dato signo & ex plena superioris voluntatis potestate exurgerent, *propassiones* nominarunt, significantes quod S. Augustinus 14. Ciuit. cap. 9. ait, Christum infirmitates-hasce nostras quibus ex humanæ conditionis infirmitate subiacemus, habuisse quidem; sed hanc eius infirmitatem fuisse ex potestate. Idem egregiè habet S. Bernardus serm. quodam de verbis Origenis in hom. in c. 10. Leuitici, vbi ait Christum cum hic nobiscum degeret, & inter mortuos, fuisse liberum. [Fuit (inquit) inter mortuos, sed & tunc liber fuit: siquidem ipse sese turbauit, ipse animam suam posuit, quia ipse voluit, oblatus est; & omnis ei infirmitas de voluntate fuit, non de necessitate. Vnde & quod infirmum erat Dei, fortius erat hominibus: quod esset tunc quoque etiam inter paruulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos liber.] S. Fulgentius ad eandem mentem egregiè disputat, ad calcem epistolæ ad Rheginũ, sic scribens de Christo. [In anima sic perfectam incorruptibilitatẽ seruauit sicut peccatũ nec propagine traxit, nec cõtagione contraxit. Vnde & infirmitatis animarum nostrarum, quas in sua rationali anima portauit Christus, sine vlla corruptione portauit. Nullus quippe potuit defectus inesse virtutis, vbi infirmitatis indefessa susceptione permansit perfectio caritatis, quæ Vnigenitum Deum, fecit, vsque ad mortem pro nobis accedere, & confusione contempta crucis opprobrium sustinere. Propter quod tristitiam, mœrorem, vel si quas nostrarum animarum infirmitates habuit Christus veras quidem, sed voluntarias habuit.] Eleganter in hanc sententiam disserit Laur. Iustin. l. de triumph. Christ. agone cap. 5. tractans illud Ioannis de Christo, *infirmuit spiritu, & turbauit semetipsum.*

Sed quod ad vocem propassionis attinet, vsus quidem ea est in sensu longè alio S. Hieronymus in cap. 6. Matth. vbi ait, motus subitos nisi transeant in affectum cordis, & de propassionibus fiant passiones, labis expertes esse. Quo eodem modo Epistola 9. Salvinam monet, vt hominem se esse noverit; antepassiones & propathias titillantes animam, à se alienas non putet; tantumque curet, ne in passiones euadant. Itaque *propassiones* ibi appellat, motus subitos cogitationum, seu *primos earum pulsus*, vt loquitur in c. 18. Ezech. Qua ratione non fuerunt sanè in Christo propassiones: Et hoc sensu Petrus Cellensis l. 1. de tabernac ait; [Auro mundissimo deaurata est arca Iesu; intus, quia nec passio, nec propassio vitij, ianuas animæ eius pulsauit.] Tamen alio præterea sensu idem S. Hieronymus vsurpat vocem *propassionis*, in quo aptè ea vox de Christi affectibus dici potest: nempe pro affectu rationi plenè subiecto, nec eam obnubilante, vt nobis accidit. Qua ratione in cap. 26. Matth. timorem à Christo conceptum, vocat propassionem, siue antepassionem. Passim tamen, vox *propassionis* existimatur tributa Christo à D. Hieronymo, tantùm vt designet passionem exurgentem ad voluntatis superioris arbitrium, quod vides à Hieronymi vsu alienum esse, vt notatum est in Mor. dist. 3. n. 31.

Contrarietas appetitus & rationis, à Christo exulauit.

427. Alter defectus à Christi appetitu sensitiuo abs legandus, est contrarietas cum voluntate superioris Circa quam contrarietatem Synodus 3. Constantinop. collat. 8. Can. 12. Theodorum Mopsuestenum his verbis damnat. [Siquis defendit impium Theodorum Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum & alium Christum; à passionibus animæ, & desideriis carnis, molestias patientem, & à deterioribus paulatim recedentem, & sic ex profectu operum melioratum, & à conuersatione immaculatum factum, & tanquam purum hominem baptisatum esse in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; & per baptisma sanctiSpiritus gratiam accepisse, & filiationem meruisse, vt ad similitudinem imperialis imaginis in persona Dei Verbi adorari, & post resurrectionem immutabilem cogitationibus & impeccabilem omnino factum, fuisse] &c. Eum inquam qui ea in patre Theodorum defenderit, iubet Synodus esse anathema. Vides damnationem contrarietatis ac pugnæ inter voluntatem rationalem Christi eiusque appetitum sensitiuum. Optimè quoque S. Leo epist. 11. *sub finem*, sic ait de Christo. [Non alio illi quàm cæteris hominibus, animo est inspirata principio, quæ excelleret non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis. Nihil enim carnis suæ habebat aduersum; nec discordia desideriorum gignebat oppugnantiam voluntatum. Sensus corporei vigebant sine lege peccati, & veritas affectionum, sub moderamine Deitatis & mentis, nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniurijs.]

428. Hoc tamen non videtur cohærere cum ijs quæ proximè diximus. Admisimus enim passiones quæ in nobis ad malum prolectant, aduocati à Christo potuisse, & verò interdum esse aduocatas. Tunc igitur, aduersus sanctum pugnabant. Id quod etiam patet ex Christi extremo agone, in quo professus est, spiritum sibi esse fortem, carnem verò infirmam, & refugientem quod præscribebat voluntas superior; & apertè petijt, vt transiret ab eo calix, quod erat contra Dei voluntatem. Nec potest dubitari, quin ea verba ipsum Christi sensum proderent, in suamet, non in nostra persona loquentis; cum ita apertè ferat Euangelica narratio, & omnes PP. manifestè idem doceant. Vnde non potest simpliciter approbari, egérque expositione, quod ait D. Augustinus concio. 1. in Psal. 32. ad v. 1. verbis illis. [Gerens hominem Christus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præstans nobis viuere, ostendit hominis quandam priuatam voluntatem in qua suam figurauit, & nostram quia caput nostrum est, & ad eum sicut nostis tamquam membra pertinemus. *Pater* (inquit,) *si fieri potest, transeat iste calix à me.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam primatum volens, sed quia recto corde voluit esse hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuum esset, ad illud dirigeret qui semper est rectus, *verùm non quod ego volo,* (ait,) *sed quod tu Pater.* Sed quid possit mali velle Christus. Quid postremò aliud posset velle quàm Pater, quorum vna est diuinitas, non potest esse dispar voluntas. Sed ex persona hominis, transfigurans in se suos, quos in se transfigurauit, cum ait, *Esuriui, & dedisti mihi manducare*, quos in se transfigurauit, cum furenti & sanctos persequenti Saulo clamauit desuper, quem nemo tangebat, *Saule, Saule, quid me persequeris?* Ostendit quandam hominis propriam

priam voluntatem; ostendit & correxit te. Ecce vide, (inquit,) te in me, quia potes aliud proprium velle, vt aliud Deus velit. Conceditur hoc humanæ fragilitati; conceditur humanæ infirmitati, aliud proprium velle. Difficile est vt non tibi contingat, sed statim cogita qui sit supra te, illum supra te, te infra illum; Illum creatorem, te creaturam; illum Dominum, te seruum; illum omnipotentem, te infirmum; corrigens te, ac dicens, *verum non quod ego volo, sed quod tu vis Pater.*] In his verbis, D. Augustinus non negat motum illum fugæ à calice, fuisse Christi: sic enim non posset approbari eius sententia; sed tantùm docet, in eo Christi facto & prinata, voluntate monstratum esse quomodò motus nostri sint ad diuinam amussim componendi: Itaque manet difficultas proposita, de repugnantia & contrarietate appetitus Christi, cum Dei decreto & voluntate superiori. Eam appetitus Christi cum voluntate pugnam, diserè agnoscit Laur. Iustin. l. de triumph. Chryst. Agone cap. 6. his præter cætera. [ô quam mirandum certamen, ô quanta pugna in mediatore Christo, carnem spiritui repugnare spiritui, & spiritum carni: tamquam si quispiam decubaret infirmus cui pro restauranda valetudine poculum amarissimum porrigeretur à Medico, duplici hic desiderio traheretur, cuitandæ videlicet potionis, & consequendæ sanitatis. Suggereret ratio amaritudinis hausturn, quem omnino sensualitas abhorreret &c. Eundem in mediatore nostro fuisse conflictum, ambigat nemo.]

429. Respondendum est, iis non obstantibus, appetitum Christi sensitiuum non fuisse propriè contrarium voluntati superiori. Illustrare id possumus, exemplo voluntatis. Voluntas ergo Christi vt natura, hoc est prout operans iuxta naturalem inclinationem commoda propria captantem, & incommoda refugientem, eademque voluntas vt ratio siue prout operans ex prudentiæ præscripto; quamuis interdum dissidentes in Christo viderentur, eo quod vnaquæque functiones sus obiret; & vna refugeret, quod altera adamabat, non erant tamen propriè contrariæ, sed tantùm dissæ: quia quamuis vna & eadem facultas spiritualis, vellet v. g. mortem quatenus à Deo indictam, eamque nollet quatenus naturæ incommodam; tamen voltio inferior quæ naturæ consulebat, non impediebat aliam, qui erat tantùm inefficax. Ita appetitus sensitiuus qui eodem planè modo se habet ad voluntatem rationalem, quo voluntas vt natura, ad voluntatem vt est ratio; & quoties agit, semper extundit actum voluntatis vt naturæ; diuersam quidem actionem eliciebat ab ea quæ per voluntatem ratione directam profundebatur; non tamen reuera pugnantem cum ea, quia illam numquam impediebat; nec quod in nobis accidit, abstrahebat à recto, & illiciebat ad malum vt aliquatenus illata, sed merè exerebat sensum naturæ de incommodo ingruente, vel apposito, nec vlteriùs progrediebatur ad pertentandam voluntatis superioris constantiam, vt à recto abduceretur. At hoc in nobis, nimium quantum frequens est, vt scripsit elegantissimè S. Paulinus varios gradus quibus per passiones prolicimur ad malum, ita describens epist. 30. *in fine*, tractans illud Ioëlis 1. *Residuum eruca, comedit locusta*; idque ad passiones frugum bonarum vastatrices accommodans. [Ergo in eruca, & locusta, & brucho, & rubigine, nostrarum affectionum intelligendæ sunt passiones; quarum aliæ breuiter in corde hæreant, aliæ paulatim crescant. & si abiectæ non fuerint ad medullas vsque perueniant, & omnem succum ebibant animæ? Vide enim qualiter ista congruant in cordibus nostris monstra vitiorum, qualia in frugibus accidunt vitia monstrorum. Nam verbi gratia si quid vetitum concupiscam, & mox abijciam cogitationem, eruca est in folio sedens: quæ decussa, si abiecero quidem, sed rursus redierit cogitatio, & cœperit abijci, & redire crebrescat, locusta est anolans & reuertens. Quod si cœperit immorari, & maius habuerit spatium in comedendo quàm anolando, bruchus dicitur. Quod si ipse bruchus, qui non satis anolat, sed magis ledet, non fuerit abiectus, in rubiginem vertitur, quæ iam penitùs inhærescens, vt de stipula, sic de anima, numquam aut difficile expellitur.]

430. Nulla talis, siue breuis, siue diuturna mota passionum rationi infestarum, eiúsque pacem labefactantium, vel concutientium, & captiuantium nos hic viatores sub lege peccati, (vt plenissimè versat S. Hilarius in Psal. 136.) reuera ad eum modum in Christo fuit. Quod pulcherrimè expressit Origenes tract. 35. in Matth. expendens cur Euangelista de Christo non dixerit, *tristatus est, & tædium concepit*; sed tantùm dixerit, *cæpisse pauere & tædere.* [Considera quia non dixit *tristabatur, & tædiabatur*, sed *cœpit tristari & tædiari.* Multum enim interest inter *tristari & incipere tristari.* Si ergo aliquis defendens passiones humanas, profert nobis etiam ipsum tristatum fuisse Iesum, audiat quoniam qui tentatus est per omnia, secundùm similitudinem præter peccatum, hic non est tristatus tristitia passionis ipsius, sed factus est secundùm humanam naturam, tantùm in ipso principio tristitiæ & pauoris, vt ostendat discipulis suis præsentibus, maximè Petro, magna de se existimanti, rebus ipsis quod postea eis dixit; *quia spiritus promptus est, caro autem infirma*: Et non est aliquando confidendum in ea, sed semper timendum de ea quia incauta confidentia ad iactantiam ducit: timor autem infirmitatis ad auxilium Dei confugere adhortatur; sicut & Dominum ipsum paululum progredi, & cadere in faciem, & orare. Ergo cœpit quidem tristati secundùm humanam naturam quæ talibus passionibus subdita est, non autem secundùm diuinam virtutem, quæ ab huiusmodi passione longè remota est. &c. Videns ergo instans sibi certamen, quod non erat ei aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus tantos Reges terræ assistentes, & principes congregatos in vnum aduersus se, quantos numquam; cœpit pauere, vel tristari, nihil amplius tristitiæ vel pauoris patiens, nisi principium tantùm. Nec enim scriptum est, quia *pauit*, vel *tristatus est*, sed *cœpit pauere, & cœpit tristari.*] Eadem habet ad eum locum S. Hieronymus.

Fomes, in Christo, extinctus.

431. His duobus defectibus nostratibus à Christi appetitu semotis, perspicuum est, fomitem peccati quẽ vidimus per eos constitui, non modò fuisse in Christo ligarum, sed etiam planè extinctum: non quod qualitas quam fomes dicit in actu primo, defuerit Christo; (erat enim ipse appetitus, qui Christo inexstitit,) sed quod inordinationes illæ quæ sunt de ratione fomitis, non potuerint in Christi appetitu locum habere. Quod si Beata Virgo, quæ absolutè erat peccabilis; à plerisque tamen grauibus Doctoribus, negatur habuisse fomitem peccati; vt à Vasques 3. p. d. 118. cap. vlt. & contra Caietanum id tanquam probabile propugnante Palacio in 3. d. 3. disp. 1. ab aliis autem dicitur habuisse quidem peccati fomitem in actu primo, sed extinctum; quia appetitus Deiparæ nunquam erat effracturus repagula, & honesti fines prætergressurus: quo sensu extinctum in Deipara fomitem, docent Suares tom. 2. 3. p. d. 4 serm. 5. & Salazarius cap. 28. de concept. §. 2. quanto magis Christus ipsamet innocentia & sanctitas, nulla labe violabilis, & à peccato infinitè remotus, fomite peccati caruisse docendus est? Caruit autem fomite, aut quod eodem recidit, fomitem habuit extinctum, non interuentu alicuius habitus diuinitùs infusi, vt de Adamo innocente censuit Molina in Cosmop. disp. 27. post Durandum in 2. dist. 29. quæst. 2. sed aliqua, & quidem modica ex parte, interuentu habituum facilitantium appetitui infusorum per accidens,

quibus confertur appetitui facilitas ad sequendum rationis ductum : maxima verò ex parte, per prouidentiam Dei extrinsecam, & manu tenentiam ac curam Dei specialem. Nullus quippè habitus appetitui immissus, posset formaliter excludere motus eius inordinatos : cum habitus non sint stupefactiui, & inhibitiui operationum, sed earum potiùs profusiui. Qua ratione de frœnatione appetitus in Adamo, philosophatur Suarez l. 3. Cosmop. c. 12. n. 18. Cœterum in Adamo non erat ligatio, sed tantùm extinctio fomitis, ideoque poterat Adamus vinculum dissoluere, & effrœnem bestiam sibi permittere. At in Christo, fomes extinctus erat. Itaque multo minùs sufficere in Christo potuisset, frœnum habitus, immissi appetitui.

Pax inter rationem & appetitum, non excluſit à Christo tentationes, & quorsùm.

432. Potest denique hinc fieri iudicium, qua ratione Christus tentationibus subiacere potuerit. Tentatum enim fuisse à Satana, Euangelistæ disertè produnt. Et ita planè docuit iuxta illud Damasceni 3. fid. c. 20. [Tantatus est, & vicit, vt nobis victoriam pararet : & daret naturæ virtutem vincendi aduersarium : vt natura olim victa, per quas suggestiones victa fuisset, per illas vinceret antiquum victorem.] Agnoscit quod tradidit S. Augustinus omninò benè ad illud Psalmi 60. *Dum anxiaretur cor meum.* Causam enim exponit cur Christus tentari voluerit, verbis illis, [Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione : quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus. Nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certauerit, nec potest certare nisi inimicum & tentationes habuerit. Angitur ergo iste à finibus terræ clamans, sed tamen non relinquitur. Quoniam nos ipsos, quod est corpus suum, voluit præfigurare, & in illo corpore suo, in quo iam & mortuus est & resurrexit, & in cœlum ascendit, vt quo caput præcessit, illuc se membra secutura confidant. Ergo nos transfiguranit in se, quando voluit tentari à Satana. Modo legebatur in Euangelio, quia Dominus Iesus Christus, in eremo tentabatur à Diabolo. Prorsus tentabatur Christus à Diabolo. In Christo enim tu tentaberis, quia Christus de te sibi habebat carnem, de se sibi salutem de te sibi mortem, de se tibi vitam : De te sibi contumelias, de se tibi honores. Ergo de te sibi tentationem, de se tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolum superamus. Attendis quia Christus tentatus est, & non attendis quia vicit ? Agnosce te in illo tentatum, & te in illo agnosce vincentem. Poterat à se Diabolum prohibere, sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non præberet.] Breuissimè 9. Ciuit. c. 21. [Se tentari ipse permisit, vt hominem quem gerebat, ad nostræ imitationis temperaret exemplum.]

433. Alij plerique Patres quos appendit D. Thomas 3. p. quæst. 41. art. 1. & alij apud Suarem ad eum articulum, nec non apud Toletum in cap. 4. Lucæ annot. 5. varias præterea causas proferunt, quibus ostendant congruum fuisse, vt Christus tentaretur : quas inter Toletus, maximi facit eam quæ ducitur ex antithesi cum primo Adamo, vt ijsdem lineis quibus perierat, salus humana redderetur. Ego eam rationem his Cassiani de Christo verbis repræsento collat. 5. c. 6. [In illis passionibus, etiam ipse tentari debuit, incorruptam imaginem Dei ac similitudinem possidens, in quibus & Adam tentatus est, cum adhuc in illa inuiolata Dei imagine perduraret ; hoc est, gastrimargia, cenodoxia, superbia, non in quibus post præuaricationem mandati, imagine Dei ac similitudine violata, suo iam vitio deuolutus inuoluitur ; Gastrimargia namque est, qua interdicti ligni præsumit edulium ; Cenodoxia, qua dicitur, *aperientur oculi vestri* : Superbia, qua dicitur, *eritis sicut dij, scientes bonum & malum.* In his ergo tribus vitiis etiam Dominum Saluatorem legimus fuisse tentatum. Gastrimargia, cum dicitur ei à Diabolo. *Dic vt lapides isti panes fiant.* Cenodoxia, *Si filius Dei es, mitte te deorsum* ; superbia cum ostendens illi omnia regna mundi & eorum gloriam, dixit, *hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me* : vt ijsdem quibus ille tentationum lineis est appetitus, nos quoque quemadmodum tentatorem vincere deberemus, suo doceret exemplo : Ideóque & ille Adam dicitur, & iste Adam : ille primus ad ruinam & mortem ; hic primus ad resurrectionem & vitam. Per illum omne genus hominum condemnatur, per istum omne genus hominum liberatur. Ille de rudi atque intacta fingitur terra ; hic de Maria Virgine procreatur.] Planè similia habet S. Gregorius hom. 16. in Euang. & S. Damascenus ex parte 3. fid. cap. 20. latè verò & egregiè adiuncta omnia tentationum Christi & Adami componit, Anastas. l. 10. hexaem. *sub finem.*

Antiochus hom. de cogitationibus, Christum tres tentationes (vt vocat) *generalissimas*, à Diabolo subijsse ait, vt haberemus exemplum Satanam elidendi. *Generalissimas* vocat, qui vt ait S. Augustinus in Psal 8. [Tria genera vitiorum, id est, voluptas carnis, & superbia, & curiositas, omnia peccata concludunt. Quæ mihi videntur à Ioanne Apostolo enumerata, cum dicit ; *Nolite diligere mundum ; Quoniam omnia, quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi.* Per oculos enim maximè curiositas prænalet. Reliqua verò quò pertineant manifestum est. Et illa Dominici hominis tentatio tripartita est ; per cibum, id est, per concupiscentiam carnis ; vbi suggerit, *dic lapidibus istis vt panes fiant.* Per inanem iactantiam, vbi ei in monte constituto, ostenduntur omnia regna huius terræ, & promittitur si adorauerit. Per curiositatem, vbi de pinna templi admonetur, vt se deorsum mittat, tentandi gratia, vtrum ab Angelis suscipiatur. Itaque posteaquam nullo istorum tentamento valere apud eum potuit inimicus, hoc de illo dicitur ; *postquam compleuit omnem tentationem Diabolus, recessit vsque ad tempus.*] Luculenter sed fusè admodum in hanc rem totam disserit S. Chrysostomus hom. 5. ex variis in Matthæum locis. Breuiùs sed pulchrè S. Athanasius oratione noua in S. Pascha *sub finem.* Habemus ergo quàm varias tentationes subierit Christus : & tentari Christum debuisse, ac decuisse. Porrò ex narratione Euangelica constare videtur, quantumuis ea tentatione inferenda, (quod S. Augustinus notauit 9. Ciuit. c. 21.) Satan intentus maximè esset in explorationem diuinitatis Christi, de qua Dæmon ambiguus erat ; tamen interuenisse admixtionem pellectionis ad peccatum, qui est scopus Satanæ propositus, cum tentationibus nos quatit.

Modus quo tentamur, diuersus à modo quo Christus tentatus.

434. Longè tamen diuersus fuit modus Christum tentandi, à modo quem Satan tentator init nobiscum ; id quod dicebam deprehendi posse ex ante constitutis. Nam in nobis Satan ciet tentationes, excitatis dispositionibus, quæ inter se diuersissimodè affectibus appetitus sensitiui ; abutens complexione corporea, & adhibens varia artificia quibus scintillas in nobis, imò incendia vel renitentibus excudit, adurens, vel odore ignis commaculans. Pulchrè Autor sermonis de ieiunio & tentationibus apud Cyprianum, post descriptas Satanæ machinas Christo admotas. Huiusmodi consiliis filios hominum Satan corrumpere consueuerat, & robustis virilibúsque animis, etiam huiusmodi cogitatus immittit : & si ab ingressu mentis arceatur renitente consensu, aliquid tamen

rien de spurcitia sua ibi euomens, abominationum horrore nauseare compellit. Sic vt aliquid Poëticum inseram, remulentus Cyclops illiciti coniugij appetitor, licet à Pallade repellatur, in gremio tamen eius Erichthonium fundit; & incorrupta Minerua, superest tamen deforme monstrum, nec omnino affectata scelera in memoria moriuntur.]

Nec magnoperè laborandum est Satanæ, vt hos in nobis motus excitet, quos putrida caro, velut lappas & tribulos etiam inseminatos per seipsam ferè perpetuò fundit. Id quod idem autor his aureis verbis exponit, serm. de ratione circumcisionis. [Erubescimus in pudendis & derecto sectóque confusionis operculo, quamuis conscientia testis semper nobis exponat scaturientes intus peccati insidias, nec internum vitare possimus iudicium, viriliter tamen standum est, & rationis auctoritate increpandi sunt titillatorij sensus; & summoperè vigilandum est, ne sequatur assensus. Intra nos pudor iste aboleri omnino non potest, quia nec totum hoc membrum, sed anterior eius portio ipsa est circuncidi. Res sanè maxima est, si non egrediatur foras huius contagio corruptelæ; & insaniens bestia corrupti anhelitus, catenis ferreis in vltimis animæ recessibus alligetur; intúsque fractis dentibus seipsam concupiscentia captiua, masticet & corrodat.] Et mox. [Quis in tam assiduis illusionibus non confundatur? quis non in tantis contumeliis erubescat? Fames quippe huius mali intus in tenebrosis recessibus latitans, vt viderit animam aliàs occupatam, & minùs adhibitæ circumspectionem sollicitam; irruptionibus vehementibus erumpit, blanditiis venena supponens, pudicitiæ puritatem inopinatis inuadit assultibus. Ideoque pudibundus homo nuditatem suam operit, & fœditatem confusus occultat. His rediuiuis vulneribus semper hæc sanie illitis, necessaria est per omnem huius vitæ septimanam iugis resecatio putredinum, & continua circuncisio cicatricum. Etin cæteris quidem membra omnia imperio rationis obediunt, & arbitrij nutu libertatem. Hîc verò vbi Babyloniæ fornax exarserit, & quasi pica & naphtha conspersi libidinum ebullierint appetitus, inflammata caro libertatis priuatur honore, in tantùm vt rebellia membra, velit nolit, in motus nefarios audacter exurgant.] Hæc est igitur paupertas nostra. Hic ille internus ignis, cui extinguendo S. Petrus apud Clementem IX. recog. Baptismum, qui est primæ nostræ in Spiritu productionis Sacramentum, instituit in aquæ elemento: quâ tamen præmissâ perfusione aquæ mysticæ, ignis ille internus etiam absque incentore Satana, iugi scintillarum emissione, ni caueamus, incendium committatur.

435. In Christo autem affectus appetitus sensitiui qui ad malum nos prolectant, túntque veluti rudimenta & prolusiones peccati, tametsi secluso assensu innoxiæ, non erumpebant sponte sua, nec extrinseco artificio, complexione corporea proritata, aliúsve malorum incentiuis adhibitis enascebantur: sed tunc tantùm existebant, cum aduocabantur, nec erumpebant nisi signo dato per rationem superiorem. Quare in Christo, propositus modus tentationis non habuit locum. Vnde apud Athanasium libello 14. contra Monophysitas, dicitur in hac Satanæ tentantis victoria, naturam humanam rei supernaturalis clarissimum edidisse spectaculum. Modus ergo tentationis qui in Christo locum habuit; is tantùm fuit, qui peragitur per metam exteriorem suggestionem, & obiectorum propositionem realem, aut vocalem, de quo pulcherrimè disserit Abulensis in c. 4. Matth. quæst. 21. & Ribera in c. 4. ad Hebr. num. 25. & 26. Hoc est quod S. Damascenus dixit 3. fid. c. 20. [Malignus deforis suggerebat, non per cogitationes quemadmodùm ipsi Adam? Etenim illi non per cogitationes, sed per serpentem. Dominus autem suggestionem repellebat, & veluti fumum dissoluebat, vt suggestiuæ ipsi passiones expugnatæ, & victæ, nobis etiam facilè expugnabiles euadant: & sic nouus Adam, antiquum reparet ad salutem.] Idem ante Damascenum his aliis verbis dixerat Aug. 4. Trinit. cap. 13. [Ille proinde qui Spiritu viuus carnem suam mortuam resuscitauit, verus vitæ mediator, illum Spiritu mortuum, & mortis mediatorem, à spiritibus in se credentium foras misit, vt non regnaret intrinsecùs, sed forinsecùs oppugnaret, nec tamen expugnaret. Cui se ipse quoque tentandum præbuit, vt ad superandas etiam tentationes eius, mediator esset; non solùm per aditorium, verùm etiam per exemplum. At ille primitùs, vbi per omnes aditus ad interiora moliens irrepere, expulsus est, post baptisma in eremo completa omni tentatione illecebrosa, quia viuum Spiritu, Spiritu mortuus non inuasit, quoquomodò auidus mortis humanæ, conuertit se ad faciendam mortem, quam potuit, & permissus est in illud quod ex nobis mortale viuus mediator acceperat.]

436. Omnium explicatissimè hanc de Christi nonnisi externis tentationibus, doctrinam, expressit S. Gregorius hom. 16. in Euang. [Sciendum quia tribus modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, & consensu: & nos cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur: quia de carnis peccato propagato, in nobis ipsis etiam gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò quin in vtero Virginis incarnatus, in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergo per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit; atque ideò omnis Diabolica illa tentatio, foris non intus fuit.] Vocat tentationem *per delectationem*, qua abstrahimur & illicimur à propria concupiscentia, agro mortalitatis nostræ, has per seipsum vrticas proferente. Tentatio verò *per suggestionem*, in nobis plerunque est interna: cum scilicet Satan idoneorum humorum commotione species ad tentandum accommodatas, priùs sopitas quasi suscitat, & ignem concupiscentiæ cineri doloso antea suppositum vegetat, non absque aliqua prægustatione peccati inde exorta. In Christo, tentatio per suggestionem, fuit merè externa, qualis est in nobis ea qua per congruam obiectorum sensibilium applicationem externam, proritamur ad malum. Sed inde in nobis vel inuitis excitantur motus aliqui; qui, si prorsus desit assensus, sunt innoxij: si autem rudimentum dumtaxat aliquod assensus interueniat, est peccatum leue, quo via munitur pleno consensui; ac ruinæ sanctitatis: Et hæc est quam S. Gregorius vocauit tentationem *per consensum*, quæ in Christo locum non habuit: vt neque tentatio *per delectationem* absque extrinseco incentore natam, vel quæ est *per internam suggestionem*. Affine est ac propè geminum, vt Caietan. Lucæ 22. rectè vidit, quod Christus quem dedecuit interior eruditio & consolatio per Angelum, admisit tamen externam Angeli visibiliter apparentis consolationem per propositionem rationum patiendi, animúmque erigendi, quas rationes optimè habebat perspectas. Christum enim verè admisisse consolationem ad modum prædictum, supra probauimus agentes de tristitia voluntatis n. 228. malè reclamante Vasques 3. p. d. 56. cap. 2. qui Angeli confortationem à Luca narratam, exponit de mera collaudatione eximiæ fortitudinis tunc in Christo micantis: quod respuo, tanquam dissentaneum proprietati verborum Euangelicorum.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

Summam capitis, sic accipe. Affectus in Christo, nec voluntatem superiorem præueniebant, nec ei propriè aduersabantur. Vnde plena fomitis quoad formale extinctio, cum interiorum ad peccata tentationum in

capacitate, consequebatur. Vsum doctrinæ huius capitis, suppeditabit sequens caput.

CAPVT IX.

Exemplar passionum rectè compositarum, & à sordibus nostratibus expurgatarum, in Cardinalibus Christi passionibus sub mortem, ac per tempus passionis.

437. EXcursurus tantisper in argumentum longè pijssimum, simúlque fructuosissimum, & exhibiturus veluti praxes passionum Christi, optimè ac vt hominem Deum decebat compositarum, à nostrisque defectibus liberarum, eas Christi passiones considerandas suscipio, quas elicuit in vitæ meta. Quod enim scitè de more dixit Basilius Seleuciæ orat. 15. vt mors Christi, mortis nostræ exitium, ita eiusdem passio, passionum nostrarum officina medica fuit. Nec minùs eleganter S. Maximus centur. 1. ex variis cap. 14. ait, hominis creatorem factum esse hominem, vt passiones passionibus curaret; essétque passio passionum nostrarum per suas in carne penurias, & susceptas pro nobis passiones. Præterquàm quod nusquam in tota vita, actionum adeò illustrium in omni genere specimina dedit Christus Dominus, quàm in extremo vitæ scemmate. Attingam autem per summum duntaxat verticem Cardinales Christi per tempus illud passiones, in vtroque passionum ordine quatuor: amorem scilicet, odium, desiderium, ac dolorem in classe affectuum partis concupiscibilis. Itémque spem, audaciam, timorem, & iram, in altero ordine: notatis ad vnamquamque passionum prædictarum, quæ Patres considerationе digna censuerint. Neque verò sollicitus ero, quod pleraque affectuum proponendorum exempla, vt ex obiecto formali constabit, spectent potiùs ad voluntatem superiorem, quàm ad appetitum sensitiuum. Nam perinde id est ad rem præsentem, quandoquidem ob radicationem potentiarum illarum in eadem anima, affectibus voluntatis, proportionales semper affectus in appetitu correspondent.

Amor.

438. Hæc passio princeps, in Christo Domino per tempus passionis micantissima fuit. Quos enim dilexerat à primo ortus sui principio, in finem dilexit: hoc est cumulatissimè amauit in vitæ meta. Et sanè amor amando crescit; ac in modum ignis, (quod notauit Theodoretus orat. de charitate) quo plus operatur, eo fit auctior; materiæque accessione non obtunditur, sed amplificatur magis. Mirum ergo non est, Christum Dominum, perpetuò per vniuersam vitam antetiorem, incensissimi & in Patrem & in nos amoris exercitio perfunctum, in vitæ limite illustriora amoris argumenta edere voluisse. Egregiè planè hoc expressit Rupertus l. vnico in Danielem cap. 23. vbi supposita candelabri typici accommodatione ad Christum, quam fusè persecutus erat lib. 4. in Exod. c. 8. & pulcherrimè etiam S. August. orat. de 5. hæresibus, qui nominatim ad Christum in cruce positum refert antiquum candelabrum: his inquam suppositis, considerate aggreditur Rupertus quæ sint duæ illæ oliuæ, vna à dextris, altera à sinistris, quas circum candelabrum sibi in visione exhibitas, prodit Zacharias cap. 4. Et oliuam quidem à dextris locatam, interpretatur benevolentiam Dei in genus humanum, cui per Verbum suum tam multa condidit ac pronidit. At oliuam à sinistris, ait esse Christi charitatem, cùm in Patrem, tum in nos, genúsque nostrum in passione proditam. Idcirco enim ea oliua, à sinistris, id est in cruce & ærumnis exhibita Prophetæ est, per visum diuinitus iniectum. Amori porrò huic, primas inter omnes affectus Christi patientis esse deferendas, intelligere proportione possumus, ex eo quod in prima vniuersi molitione, spiritus Domini ferebatur super aquas: id est interprete D. Augustino q. 8. ad Dulcitium, Deus omnia operatus est, non per subiectionem ad res creatas vti facit amor indigus; sed per abundantiam beneficentiæ, & sanctæ dilectionis ac benevolentiæ supergressionem. Opus autem redemptionis nostræ, & passionis Christi, colmopeia quædam fuit, vt acutè ac ingeniosè de more animadvertit Rupertus l. 5. de diu. off. à c. 9. Signata correspondentia dierum hebdomadæ primæ qua mundus conditus est, cum totidem diebus hebdomadæ in qua Christus passus est, à Dominica palmarum qua tantum opus est exorsus, ad Sabathum vsque, quo in sepulchro requieuit ab vniuerso opere quod patrarat. Spiritus itaque Domini & amor Christi, in hac quoque cosmopeia, & vera mundi mystici effectione, supergrediebatur: & præ affectibus cæteris in Christo eminebat, cùm erga Patrem, tum erga genus humanum, pro quo patiebatur amore Patris.

439. Contestatus sanè est ipsemet Christus, quod attinet ad amorem in patrem, quas affectus ille partes in hoc opere habuerit, cum dixit Ioan. 14. *vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, surgite, eamus:* vtique ad crucem & immania supplicia, quæ præ amore in Patrem nihili duxit. Considerabat enim quanta diuinæ iustitiæ conculcatione, Satan hominem ad se abtraxisset per peccatum: quanta honori diuino plaga, per cladem hominis, eiúsque originem esset illata: perspiciebat bonitatem Dei id à se poscere, vt hominem inter ac Deum conciliator interueniret, & homini ad Deum suum regressuro via fieret. Hic Christus flagrantissimo Patris amore succensus, ad expetitam à Patre hominum salutem, per cruciatus horrendos, per amara & aspera quæque, per probra, sannas, flagella, clauos, crucem, viam sibi generosissimè strauit, illud in seipso factis comprobans, dilectionem fortem esse vt mortem: id est irrumpere quocumque amati res tulerint, nemine arcente, aut prohibente. Omnino comprobauit in seipso, quod de quibusuis diuino amore correptis, & mortem præ dilectione contemnentibus, dictum est à D. Augustino l. de Mor. Eccles. cap. 22. [Nihil est tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur: quo cum se anima rapit in Deum, super omnem carnificinam libera, & admiranda volitabit pennis pulcherrimis & integerrimis, quibus ad Dei complexum amor castus innititur. Nisi verò amatores auri, amatores laudis, amatores fœminarum, amatoribus suis Deus sinat esse fortiores: cum ille non amor, sed congruentiùs cupiditas, vel libido nominetur. In qua tamen apparet quantus sit impetus animi, ad ea quæ diliguntur indefesso cursu per immania quæque tendentis: argumentóque nobis est, quàm sint omnia perferenda, ne deseramus Deum, si tanta illi, vt deserant, perferunt.]

Hæc si vulgo ac plebe sanctorum verè ab Augustino dicta sunt, vt & alia pleraque eximia de fortitudine huius sanctorum amoris, quæ ibidem habet cap. 11. quanto verius de Christo dici potuerint, qui præ omnibus Deum dilexit, & de eius summa diligibilitate liquidiorem habuit notitiam? Amor iste in Patrem, Christum ad tam multa tribunalia, demúmque ad crucem, magna cum pernicitate ac gaudio tendere fecit. Est enim id amoris proprium, (quod notauit Theodoretus orat. de charitate S. Petri amorem describens:) est inquam id amori peculiare, vt animam volucrem faciat. Vt propterea dicat Theodoretus, S. Petrum flagrantem desiderio adeundi Christum in littore sedentem, præ Christi amore, voluisse sumptis pennis auolare ad eum quam promptissimè: sed iis per naturam negatis, vsum esse aquis pro ære, manibus pro pennis.

440. Iam

440. Iam si amor humani generis quo Christus in passione flagrauit, attendatur; occurrent quæ nos agant in stuporem. Pro uerua iniquissimo, pro ingratissimo mancipio, pro impijssimo discola, Vnigenitus Patris, & hæres vniuersorum, horrendos cruciatus & tetertimam mortem, admisit lubens. Hinc super omnia incendi oportere amorem nostrum, tradit egregiè S. Bernardus serm. 20. in Cant. Propositis enim variis causis, Dei in nos amorem excitare idoneis, subdit. [Pro his ergo, ita sum amans te quantum possum. Sed est, quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit. Super omnia, inquam, reddit amabilem te mihi Iesu bone, calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis, hoc omnino Amorem nostrum facilè vendicat totum sibi. Hæc inquam est quod nostram deuotionem & blandiùs allicit, & iustiùs exigit, & arctiùs stringit, & afficit vehementiùs. Multum quippe laborauit in eo Saluator, nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis auctor assumpsit. Illa denique, dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt: at verò hic & in dictis suis sustinuit contradictores, & in factis obseruatores, & in tormentis illusores, & in morte exprobratores. Ecce quomodò dilexit. Adde quod hanc ipsam dilectionem non teddidit, sed addidit. Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei: sed vt sanctus Ioannes Euangelista ait: *Non quia nos dilexerimus Deũ, sed quia ipse prior dilexit nos.* Denique dilexit nos existentes, sed adiecit & resistentes diligere, iuxta Pauli testimonium dicentis, *quoniam cum adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.* Alioquin si non dilexisset inimicos, nondum possedisset amicos, sicut necdum quos sic diligeret esset, si non dilexisset qui nondum essent. Dilexit autem dulciter, sapienter, fortiter.]

Et erat ille Christi amor omnino purus, veræque amicitiæ, qualem egregiè expressit idem Bernardus serm. 83. in Cant. qui rursus de nostra in redamando nostri amantissimum tepiditate, imo frigiditate & rigore, sic expostulat ad calcem sermonis secundi de Penteoste. [Quàm dulciter Domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es; quàm fortiter, tam indigna quàm aspera pro hominibus passus es: ita vt liceat sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo; duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, sicut Agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Videsigitur quàm verum dixerit ille qui dixit, *Dominus sollicitus est mei.* Patet vt seruum redimat, filio non parcit: filius se ipsum libentissimè tradit: Spiritum sanctum vterque mittit: & ipse Spiritus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ô duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amor, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces expendit. Non enim corruptibilibus aureo vel argento redemit nos, sed pretioso sanguine suo, quem effudit abundè, quia largiter vndæ sanguinis de corpore Iesu per quinque partes emanauerunt. Quid vltra debuit facere, & non fecit.] Inuitat, aut etiam plané adigit nos, hic amor ad redamandum. Hæc ergo est mensa, ad quam cum sederimus monemur talia nos quoque præparare oportere, quod his verbis docet Petrus Damiani sermone de S. Columba. [Passio Domini, quasi vicaria quædam nobis mensa proposita est, vt quique ad eam inuitati discumbimus, nos etiam similia præparemus: ad quam nos sponsus inuitat in Canticis: *comedite*, (inquit,) *amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi.* Et in prouerbiis Salomonis: *si sederis*, (inquit,) *cœnare ad mensam potentis, considerans intelligè, quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quoniam talia oportet te præparare.* Quænam est illa mensa potentis, nisi vnde sumitur corpus, & sanguis eius, quisnam pro nobis animam posuit? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter, ac reuerenter accedere? Ibi quæ nobis apponuntur, considerantes intelligimus, si dignè tanti muneris gratiam cogitamus: & tunc ita manum mittimus vt sciamus, quia talia nos expediat præparare, cum prudenter intelligimus, quia sicut Christus pro nobis mori dignatus est, ita nos pro illo si detur occasio, debemus animas ponere. *Quid enim*, ait Psalmista,) *retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam.* Hinc est etiam, quod dilectæ suæ sponsus in Canticis cum præmisisset, *sub arbore malo suscitaui te*, consequenter adiunxit, *pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum*: ac si dicat: quia ego te in tantum dilexi, vt per mortem crucis te mortuam suscitarem; tu etiam me alterutrum dilige, méque in tuis non modò cogitationibus, sed operibus, velut integri, atque perfecti amoris signaculum pone. Nam arborem malum, Dominicam crucem debemus accipere, cui videlicet arbori ipsum alibi Christum comparat, dicens; *Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios.*]

441. Pellicit etiam tantus Christi amor in immerentes, (nam pro impijs mortuus est,) ad amorem proximi. Quis enim non amet, quem Christus deperiit? Chrysostomi argumentatio est in calce homiliæ 27. in ad Rom. vbi computans probrosas voces quorundam exultantium in rebus pessimis, in odio inquam professo plurimorum, illam confutationem sic concludit. [Ne gloriemur itaque, in eo quod magis occultare oportebat: Neque dicamus quæ forentium sunt, & dissolutorum hominum, nimirum, innumeros auersari scio. Sed etiam si alius quispiam hoc dixerit, irrideamus illum potiùs, atque os illius obstruamus, gloriantis illic, vnde magis confundi oportebat. Quid quæso dicis? Auersaris hominem fidelem quem Christus cum infidelis adhuc esset, non est auersatus? Quid dico, non est auersatus? Ita quippe illum adhuc inimicum ac turpem dilexit, vt mortuus etiam pro illo sit. Deinde ipse quidem, illum adeo fortiter, ac talem dilexit; tu verò formosum iam, & admiratione dignum, membrúmque Christi, imo Dominicum corpus factum, dic quæso, contemnis atque auersatis? Non obseruas quid dicas? Non sentis quid temerè audeas? Caput habet ipsum Christum, & mensam, & vestimentum, & vitam, & lumen, & sponsum. Nam omnia illi Christus est, & audes dicere, auerfor illum, & non solùm illum, sed & cum illo, innumeros alios? Compesce ac cohibe insaniam istam: agnosce fratrem, disce verba ista stultitiæ esse atque insaniæ. Dic contraria, etiam si me millies fueris auersatus, non tamen deficiam. Atque hoc pacto, & fratrem lucraberis, & ad gloriam Dei coges, bonáque futura adipiscetis.]

Odium.

442. Hunc affectum, sanctum esse, tradit pulcherrimè Origenes l. 9. in epist. ad Rom. ad illud capitis 12. *odientes malum*: sed vsus eius maximè proprius, vt idem subdit, est erga vitia atque peccata omnésque quibus origo peccatorum debetur; Satanam præcipuè, & carnem nostram. Fuit hic affectus in Christo, perfectissimus tempore extremæ vitæ. Quod enim peccati odium, par ei quo Christus flagrauit, cum ad etadicationem peccati, & vt Daniel cap. 9. prænunciarat, vt destrueretur peccatum, sanguinem exhausit suum? Maledictus qui exosam Christo peccati munitionem Iericunthinam, lunari mutabilitate nostra subnixam, tanto Christo labore euersam, instaurare infelicitet aggressus fuerit. In primogenita vita, morti apud Iobum primogenitæ aduersa; hoc est in clade gratiæ sanctificantis in prima generatione mystica acceptæ, iacjet eius fundamentum: & in nouissimæ vitæ, gloriæ inquam æternæ exitio, consummationem apponet. Nos

iussi odisse peccatum exemplo Christi, præposterè odio abutimur ad odium fratrum nostrorum, magna omnino peruersione affectus odij, vt Origenes supra expostulat. Perfectum item, Christi in Satanam principem peccati, eiúsque emissarios odium per tempus passionis, me tacente res ipsa loquitur. Quid amamus quem Christus odit? Quid fidimus inimico, de quo præmoniti fuerамus, ne crederemus ei vsque in æternum?

Illud mirabile ac propè fide carens videri poterit, quod carnem suam quam nemo odio habuit, Christus odio habuerit. Id tamen ipsemet profitetur apud Ioannem c. 12. cum ad Gentilium ipsum videre cupientium aduentum, adorsus de passione sua, & grano frumenti intra terram condendo sermonem; inde sibi moriendum esse contestatus est, quod qui odit animam suam in hoc mundo, eam in vitam æternam custodiat: omnes qui in ipsum crediturі, & æmulatores virtutum eius futuri erant, grauissimè adhortans, ad concipiendum sanctum semetipsorum odium, quale Christus in animam suam, id est in vitam temporalem, & carnem conceperat, & admissa tot perpessionum atrocitate, prodebat. Christus enim non sibi placuit. Æmulemur sanctum hoc Christi in se odium. Id quod eo iustiùs præstabimus, quo carnem circumferimus peccati in nobis originem, & fontem tot cladium nostrarum.

Desiderium.

443. Hæc manus animæ, qua bonum absens captat, & ad illud se exportigit, (sic Philo desiderium nominat;) infinita quadantenus est. Nam oritur ex indigentia, iuxta fabulam Platonicam de ortu cupiditatis ex Poro & Penia. Nostra autem egestas, est quodammodò infinita; in quo Deo assimilamur per contrapositionem; vt sicut ille infinitè actualis est, ita & nos infinitè potentiales simus. Hæc est infinita insatiabilitas, consertæ vnicuique nostrum sanguisugæ, nullis difficultatibus absterritæ à prosecutione boni quod captat, & omnia complanabilia iudicantis, quantumuis prærupta & aspera appareant. Tam vtili affectu, Christus humanam peruersitatem eo abutentem dedocturus, ad salutis nostræ quam deperibat negotiationem vsus est, desiderio desiderans pati pro nobis, ac obire mortem, & donec perficeretur desiderium suum, inde coarctatus. Hunc fuisse ignem, prælatum luculentæ Christi patientis figuræ Isaaco, cum ad sacrificium abduceretur à Patre, dixit egregiè S. Ephrem. tom. 3. serm. de Abraham & Isaac.

Ea porrò fuit æstuositas desiderij nostræ raparationis in Christo patiente, vt ceruæ matutinæ à Psalte sit collatus ea ex causa, interprete Augustino. Nihil item in Scriptura crebrius, horum Christi patientis desideriorum expressione. Et vt protrita dimittam, postulatio illa de qua Psalmo 2. ex Glossa Petri Damiani serm. 12. nihil aliud fuit quàm desiderij expressio, per Christum aduocatum in cruce nostrum. Est enim *postulare*, vt idem obseruat, verbum ferens, quo aduocatus clientis sui causam vrgens, quæ concepit pro eo desideria exprimit. Iure autem dixisse videor, hoc desiderium fuisse in Christo insaturabile: quandoquidem cum posset vno suspiriolo, aut genuflexione nos reparare, tamen tam copiosam esse voluit redemptionem; tóque sibi optauit incommoda, vt scilicet desideriis nostris eorúmque insatiabilitati mederetur. Desideramus enim absque vllo termino opes sæculi, & aggregamus contra nos densum lutum. Eo sanè pertigit hoc patiendi in Christo desiderium, vt etiam mortuus pati voluerit: & quod tunc extincta iam vita pati sensu præsenti non poterat, desiderio anteriore suppleuerit, dum adhuc superstes esset. Heu incogitantiam & supinitatem nostram! Christus tam ardenter salutem nostram desiderauit, tam cupidè omnia ad eam opportuna consectatus est: nos tam frigidè quærimus, quod vnum interest nostra.

Dolor.

444. Hoc affectu, Christus sicut totum hominem saluum fecit, ita totum se & corpore & animo hostiam fecit, iuxta S. Bernardum serm. 3. in Ramis Palm. *ad finem.* Itaque cogitare subit, Christum Dominum qualem eum effinxit Isaias, *virum dolorum*, specie inquam hominis ex dolore compacti, cuius & anima, & omnia corporis membra, sint non modò dolore perlita, sed etiam ita perfossa, vt in dolorem quadantenus transierint.

Animæ Christi, in tempore de quo agimus, dolorem summum, prodidit sudor sanguineus, ex sola dolorum inferendorum prospectione. Nam iuxta Nazianzenum orat. 2. in Iulian. quod quis pati eximit hoc passus est. Itaque cogitatione præsentiens tantos dolores Christus, eósque simul omnes præconcipiens, & meritissimò timens, multo plura passus videri potest, quàm cum inferebantur reipsa singuli. Non adhæreo sententiæ quam ex quibusdam refert Gerso epistola de susceptione humanitatis, & ex Gersone Gabriel tract. de pass. Domini *sub initium*, nempe quod Christus, ab initio, & per totam vitam, illum ipsum accerrimum dolorem senserit, quem per tempus passionis expertus est. Hoc Gerso dicta epistola, veritate, s. 8. & 14. stultitiæ, falsitatis, temeritatis, & præsumptionis damnauit, éstque (vt ait) contra apertam scripturam, quæ prodit, Christum cœpisse tædere. Non igitur priùs eum tædebat, nec priùs pungebatur acri illo doloris sensu quem postea subire cœpit. Præterquàm quòd Christo, abysso illi doloris infossum habens appetitum, non potuisse absque speciali miraculo gaudere vnquam per totam vitam; quod dicere, Gerso notat stultitiæ. Quod igitur affirmabam, illud dumtaxat est, dolorem sub tempus passionis, & in ipso eius vestibulo toleratum in anima, ex prænotione omnium tormentorum simul facta, & ex maxima caritate doloris, veluti core, acerrimum fuisse; & vel æquasse, vel etiam superasse quemcumque Christi cruciatum in passione, ob adunationem omnium simul dolorum intellectu perspicacissimo præconceptam, & perfectissima phantasiæ actione appetitui propositam. Pro eo namque tempore, cessant incommoda quæ aduersus recitatam insulsitatem, ex Gersone sunt prolata. Hunc dolorem animæ Christi, acerbissimum & acerrimum, volo secerni à tristitia voluntatem superiorem occupante, ex obiectis tristibus per rationem superiorem exhibitis. Dolor enim animæ Christi, de quo nunc agimus, per appetitum sensitiuum prælucente phantasia expromebatur, ex redundantia tristitiæ illius, superiorem voluntatem quasi mergentis.

445. Corporis verò dolor, ex totidem partibus compingendus est, quot fuerunt in Christi corpore partes, à planta pedis vsque ad verticem capitis. Nullum enim fuit membrum doloris expers, quandoquidem nullum fuit grauissimo cruciatu vacuum. Caput, spinæ lacerarunt, vultus sputis oneratus, maxillæ ac genæ alapis ac pugnis contusæ, artus claui foderunt, totum corpus flagella exararunt, & horrendis vibicibus deformarunt. Nullus sensus immunis abijt, oculis tristissima species obuersata est: Auribus insonuêre fœdissima opprobria & maledicta: Nares fœtore excruciatæ: Gustui fel & acetum crudeliter admotum, in summa sibi & immanibus angoribus. Tactus toto corpore fœdissimè excarnificato, dirissimè habitus, & nominatim in partibus quas confluxus neruorum faciebat acerrimi sensus. Nulla itaque pars corporis Christi, fuit doloris expers: imò omnes accerrimè sunt excruciatæ, vt propterea Richardus suo cap. 20. in Cant. compo

compositos dicat sanctos Martyres fragmini mali punici, Christus autem integrum malum fuerit. [Comparatur (inquit) eorum afflictio non integro malo, quia similia Christi passioni non pertulerunt, nec sicut ille pleni gratia fuerunt, sed de plenitudine eius omnes acceperunt. Christus enim in patiendo, malo punico potest assimilari, quod plenum atque integrum est, quia plenus erat gratia, quæ ei non ad mensuram data est; & totus in pœna rubuit, quia non parua pro nobis, vel partem dolorum, vel laborum sustinuit; sed tam & tam grauia, vt nullus vmquam dolor fuerit sicut dolor eius; acerbior fuit, & excessit dolores omnium. minum quos ab initio sæculi vsque ad finem eius p ti erant. Oportebat autem acerbiorem eius esse dol rem, vt omnium dolores portaret, quia erat hostia sufficiens pro omnibus, sed non efficiens; non enim omnes saluos fecit, quod tamen per ipsos stat, qui non saluantur. Ab hora namque natiuitatis laborauit inopia, fuga, persecutionibus, fame, siti, laboribus multis, & aduersitatibus. In corde etiam passus est, quia incomparabiliter afflictus est de hoc, quod acerbitatem passionis suæ antequam sustineret, nouit, & quod hanc passurus erat, certissimè sciuit. In passione quoque, non est cruciatus in parte corporis, sed in toto corpore. Non enim tantùm transfixa sunt clauis membra, sed ipsum quoque corpus pertulit extensiones, pœnam, & flagella, & caput præter alapas, & oculorum velamen, etiam spinarum sustinuit punctiones & vulnera. Quia ergo tam grauiter, & tam multipliciter passus est Christus, ideò omnis electorum afflictio; quoque pro Christo, vel Christi exemplo pertulerunt, fragmini tantùm potest comparari, quia respectu eorum, quæ pertulit ille, parua erunt quæ pati potuerunt, & tantùm modica pars eorum.] Eodem retulerim illud Augustini, sententia apud Prosperum 275. [Labor plorum, exercitatio est, non damnatio. Nec enim conturbari debemus; cùm aliquis Sanctus grauia & indigna perpetitur, si obliti non sumus, quæ pertulerit iustus iustorum, sanctúsque sanctorum; cuius passio superat omnes passiones: quia cum auctore vniuersitatis, nulla cuiusquam est comparatio creaturæ.]

446. Atrocitatem huius doloris, aliqui eo vsque extulerunt, vt dolorem ab omnibus simul hominibus per omne æuum ereptos, superasse dixerint, & damnatorum quoque tormenta excessisse voluerint. Audi S. Edmundum in speculo Eccles. cap. 23. qui acturus de Christi doloribus sic habet. [Hic nescio quid dicam. Nam si omnes morbi & dolores istius mundi, essent in corpore vnius hominis solius; & si homo ille posset concipere tantam angustiam & tantos dolores, sicut omnes homines in isto mundo, parum esset aut nihil, per comparationem ad dolorem quem sustinuit pro nobis in vna hora diei. Vnde si possem viuere per centum mille annos, & qualibet die millies mori pro eo, eadem morte qua pro me mortuus est semel, nihil esset in comparatione ad dolorem quem habuit in se. Tunc diceret aliquis, quòd pœna quam sustinuit Christus in cruce pro nobis, fuit maior quàm pœna inferni, in tanta hora: Verum: Et propter istam causam, nulla creatura potuit tantum pati sicut Iesus, quia nullus habuit in se tantum de veritate. Sed aliqua creatura potest pati pœnam infernalem in igne perpetuo, ergo apparet quod pœna infernalis fuit minor in tanto tempore, quàm pœna Christi. Non dico certitudinaliter, propter scientiam alicuius gentis. Propter hoc dicit Dominus de seipso, per Hieremiam Prophetam; *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor sicut dolor meus.* Certè nullus dolor est, nec vnquam fuit in isto mundo, ad dolorem tuum, dulcissime Iesu.] Hoc Philiareus 3. p. de offic. Sacerd. l. 3. c. 29. latè confirmat. At Gerso epistola de susceptione humanitatis Christi veritate 13. temeritatis id damnat, éstque sine dubio dimittendum. Certum tamen est, Christi dolorem fuisse omnino magnum & acerbum, attenta præsertim corporis Christi teneritudine, & acri vi sensitiua, ob optimam temperiem: quæ iuncta cruciatuum immanitate; & hostium per quos infligebantur rabie, dolorem ingenerabat, qualem effingere cogitatione vix possumus. O peccati amaritudo, quomodò mereris vbi non es seminata? Et quomodò verum quod à Iobo scriptum est, *seminant dolores & metunt eos?* Ille nunquam concepit dolorem, & tamen peperit. Heu quomodò potest ea cogitatio nostros subire, vt audientes Christum doloribus obtutum, risum admittendum, & quod fœdius etiam est, captandum existimemus? Sensa sunt admodùm pia sanctissimi Patris Ephrem, dolores Christi expendentis serm. de pass. Domini.

447. Vsum doctrinæ de Christi doloribus, optimè attigit Petrus Damiani serm. 1. de exalt. S. Crucis, loco quem subijcio. [Excede paulisper sensus carnis, & irruentia corporearum phantasmata voluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, suauitatem, dignationem. Meditare positionem crucifixi corporis. Vide si aliquid est in eo, quod non peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebri teneritudinem confixum est, dum configitur spina. *Spinis peccatorum suorum,* (ait Dominus per Prophetam,) *circundedit me populus iste.* Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi sui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horam extincta sunt. Nonne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ sunt per vniuersam terram, & illa duo magna luminaria, cum illis luminaribus submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerterentur oculi tui, ne viderent vanitatem; & si viderent, non adhærerent. Aures illæ quæ in cœlis audiunt, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; audierunt in terris; *Dæmonium habes, &, Crucifige, crucifige eum.* Vt quid istud? ne aures tuæ obsurdescerent ad clamorem pauperis; ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis, propitiisque auribus susciperent. Speciosa illa facies speciosi forma præ filijs hominum, sputis illita est, afflicta colaphis, addita delusionibus; sic namque scriptum est; *cæperunt conspuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei dicentes*; *prophetiza, quis est qui te percussit?* Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te; *Vultus eius non sunt ampliùs in diuersa mutati.* Os illud, quod docet Angelos, homines instruit, quod dixit, & factum est, parumper obmutuit; vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ, quæ fundauerunt cœlos, extensæ sunt in cruce, clauisque transuerberatæ durissimis; vt manus tuæ extenderentur ad inopem, & dicere posses; *Anima mea in manibus meis semper.* Quod tenemus in manibus, non facilè obliuiscimur; sic & qui animam suam bonæ operationi imprimit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi, lancea militari perfossum est; vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur; conseruaretur sanctificatum. Pedes illi, quorum scabellum adorare debemus, quia Sanctum est, dura transfixione confixi sunt; ne pedes tui festinarent ad malum; sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? foderunt manus eius, & pedes, & dinumerauerunt omnia ossa sua. Pro te carnem, & animam suam posuit, vt corpus, & Spiritum tuum sibi vindicaret. Toto se, totum te comparauit.] Quàm truculenti, qui super dolorem Christi vulnerum addunt, rursus eum crucifigentes, & ostentui habentes, in semetipsis.

Spes.

448. Hic affectus spectat ad alterum quaternarium propositum, nempe affectiuum partis irascibilis. Micuit verò in Christo splendidissimè, tum quoad materiale, arduas inquam & immensæ operæ difficultates ; tum quoad formale spei voluntatis superioris, cui in appetitu sensitiuo proportionalis affectus correspondet ; Deum videlicet, à quo auxilium, & necessaria subuentio tunc expectanda. Expressum id à Iobo quoad materiale obiectum spei, iuxta S. Gregorium 12. Mor. c. 4. ad illud, *Lignum habet spem ; si præcisum fuerit, rursum vireſcet, & rami eius pullulant* &c. Lignum enim quod spem habere prodit Propheta, vel de quolibet iusto vniuersè, vel de iniusto accipi posse, cum demonstrasset S. Gregorius, subdit. [Quod fortasse etiam de Domino ipso, scilicet bonorum omnium capite, valet intelligi : Iuxta hoc vtique quod prædiximus, quia de semetipso ait ; *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* S. c enim lignũ viride, & nos lignum aridum dixit: quia ipse in se vim diuinitatis habuit; nos verò qui puri homines sumus, lignum aridum appellamur. Habet ergo lignum spem, si præcisum fuerit, quia rursum vireſcit : quoniam & si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit. Huius rami pullulant, quia resurrectione illius multiplicati, longè latéque fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi senuit, quia eius prædicatio, Iudæorum perfidiæ despecta fuit ; & in puluere truncus emortuus est ; quia in corde persequentium, quod perfidiæ suæ vento leuabatur, contemptibilis & despectus est habitus : quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinauit, quia per virtutem Dei, extincta caro illius, ad vitam redijt, iuxta quod scriptum est ; *Quem Deus suscitauit à mortuis.* Quia enim Deus Trinitas est, extinctam carnem vnigeniti filij sancta Trinitas, id est, Pater & idem Filius, & Spiritus sanctus resuscitauit. Et fecit comam quasi cum primùm plantatum est ; quia illa Apostolorum debilitas, quæ in morte illius expauit & negauit, & negando aruit, per resurrectionis eius gloriam rursus ad fidem viruit. In cuius ligni cõparatione, quid omnis homo nisi puluis est?] Omnium propositorum bonorum, gloriæ inquam corporis sui, & exaltationis nominis, post interitum suum consecutæ, spem firmissimam habuit Christus : non obiectiuè tantùm (vt ligna de quibus cortex literæ id affirmat, apud Iobum, quæ dicuntur spem habere, quia de eis sperari potest quod reuiresc̃at,) sed etiam formaliter, siue per actum veræ spei, ad talia bona innumeris licet obsepta difficultatibus, terminatum.

Formale autem spei in voluntate superiori, ad quod suo modo adrepebat spes in appetitu, diuinum scilicet auxilium Christo speranti obuersans, tamquam firmum omnibus angustijs præsidium, tam sæpè apud Dauidem varijs locis insonat, vt superuacuum fore videatur, loca quædam sigillatim annotare. Nunc enim Psaltes in persona Christi contestatur se in Deum proiectum esse ex vtero, & Deum esse spem suam : nunc Deum vocat firmamentum & petram suam, nunc refugium, nunc protectorem & adiutorem. Eiusdem sunt voces illæ apud Ieremiam cap. 17. *Ecce ipsi dicunt ad me : Vbi est Verbum Domini ? veniat. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens, & diem hominis non desideraui, tu scis. Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me persequuntur & ne confundar ego ; paueant illi, & non paueam ego.*

449. Hic Christi affectus, maximè sub mortem se prodidit, in tanta malorum addensatione : eúmque etiam adumbrabat Iob, Christi patientis typus planè illustris, vt ex professo tradit Rutrus lib. 2. de oper. Spiritus sancti à cap. 4. At Iobi spem indomabilem ærumnis, & infractam ad horrorem calamitatum quarum vel sola recordatio lectorem exterret, prodit sæpè S. Chrysostomus ; cùm alibi, tum nominatim in homilijs de patientia Iob. Et ipsemet patientiæ adamas, verbis illis expressit, *Etiamsi me occiderit, sperabo in eum*, Christus supra omnem comparationem, perfectus Deo per spem adhæsit, morituros.

Quid nos tale morituri præstamus ? Si vel periculum mortis immineat, omni folio mobiliores, firmitatem ergo diuina promissa labare sinimus : & quod S. Cyprianus l. de mortalit. num. 8. iure deplorat, ita spem abijcimus, vt vix fidem in domo fidei, id est Ecclesia, habere videamur. Et tamen Christi vita & mors spectauit ingenerationem spei in nobis. Audi Augustinũ in Psal. 60. ad illud, *Deduxisti me quia factus es spes mea.* [Ille si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deduxit tamquam dux, & in se ducit tamquam via, & ad se perduxit tanquã patria. Deducit ergo nos. Vnde? Quia factus est spes nostra. Vnde factus est spes nostra? Ecce si quomodò nunc audistis quia tentatus est, quia passus est, quia resurrexit, factus est spes nostra. Quid enim nobis dicimus, quando hæc legimus ? Non enim perdet nos Deus, propter quos filium suũ misit tentari, crucifigi, mori, resurgere. Non enim vere nos despicit, Deus, propter quos filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Sic ergo factus est spes nostra. In illo vides & laborem tuũ, & mercedem tuam: laborẽ in passione, mercedem in resurrectione. Sic ergo factus est spes nostra. Habemus enim duas vitas, sed vnam in qua sumus, nota nobis est : quã speramus, ignota nobis est. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quomodò toleras ? Vt non vincaris à tentatore, laboribus suis, tentationibus, passionibus, morte sua demonstrauit tibi vitam Christus, in qua es : resurrectione sua demonstrauit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noueramus, nisi nasci hominem & mori : resurgere hominem & viuere in æternum, non noueramus. Suscepit quod nouerat, & demonstrauit quod non nouerat. Ideò ergo factus est spes nostra in tribulationibus, in tentationibus.]

Audacia.

450. Feram quæ se intrepidè in venabula & spicula induit, aut vt abreptam sobolem vendicet, aut vt viciscatur iniuriam, vel enasura quaquauersum dederit se via, vocamus audacem. Christus in passione, non semel apud Psaltem exhibetur specie feræ, quam circumstent vndique molossi, agentibus & vrgentibus venatoribus, quibus tandem in prædam cesserit. Sed fera quidem, in vita, & quantum potest obsistens cedit: Christum, nisi ipsemet dederet se, nulla vis externa subigeret. Audaciam verò prodidit eo maiorem, quod cum posset declinare pericula, & abijs dem imminentibus nullo se negotio expedire, maluit ea generosè adire, & tantis damnis nostra causa, & Patris amore se non subducere ; imò in ea imperterritus irruere. Vnde & vno hoc impetu, sapientissimus inter tres Trinitatis Augustissimæ personas, sedens in Cathedra gloriæ cœlestis, circumstante Seraphinorum & Cherubinorum, cœterorúmque cœlestium militum satellitio, simúlque tenerrimus ligni crucis vermiculus, interfecit octingentos ; totum inquam cœtum iniquitatis, strauit ac fudit, contemplatio est suauissima Petri Damiani ad calcem sermonis primi in Natali Virginum, aptantis ad Christum quod de Danide dicitur 2. Reg. 23.

Et Apostoli quidem, qui cum Christo in primis tentationum veluti flabris permanserant, irruente extremo hoc turbine, auersi sunt à Christo. Ac Paulo etiam ante mortem, cum Christus regressum in Iudæam cogitaret, eóque suos vocaret passionum ac mortis testes

futuros,

futuros ; Thomas vt interpretatur Basil. Seleuc. orat. 40. velut temeritatem inculans ; Quasi verò (inquit :) eamus & moriamur. Non sic est vita prodigenda. Cautiùs & consultiùs est agendum. Vt, vt autem accipiantur verba Thomæ, constat fractam esse Apostolorum audaciam, & fortitudinem extabuisse, ac consumptam esse. Quod interprete S. Gregorio 14. mor. cap. 23. signatum est à Iobo cum dixit, consumptis carnibus adhæsisse ossi pellem, id est paucas pias mulieres. At Christi fortitudo, *ossis* nomine ibi expressa, irruente in eam tanta mole malorum, non est confracta. Quæ etiã causa est, cur, non sint Christo confracta ossa sicut latronibus, vt Christi fortitudo nullatenus occisa aut cõminuta significaretur, vt notauit S. Hippolitus Martyr apud Theodoretũ dialog. 3. Verùs de Christo quàm de Abnere dicatur, illud ex 2. Reg. 3. *Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus es. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati*, (neque enim clanis quibus configebatur adactus, verùm libera voluntate hærebat in cruce :) *sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis sic corruisti.* Christus tanta pericula & mala grauissima, distinctè ac certò præcognita non exhorruit. Nos ad res nihili frangimur, & animo cadimus. Hæc nos audacia, ad audiendum inuitat. Tympanum est Christus in cruce tensus, vt est apud D. Augustinum in Psalm. 33. conclus. 1. & apud Gillebertum serm 42. in Cant. ad illud *vox dilecti pulsantis.* Ad eius tympani pulsum, excitemur & animemur.

Timor.

451. Venter eburneus sponsi vt interpretatur Petrus Damiani serm. 1. de S. Ioanne, infirmitas est iuncta fortitudini. Itaque nihil mirum, si Christus de cuius audacia & magnanimitate proximè diximus, nunc timens sit proponendus. Et sancti quidem Martyres, tamesi lutei & instabile habentes fundamentum, tamen ad omne carnificis ingenium in tormentis, nihil timuerunt. Christus timuisse proditur : sed timor Christi, eorum fortitudo fuit. Expressum id in carne quæ Adamo suppleta est, pro osse ex quo Euæ ædificata. Auct Augustinum tract. 15. in Ioan. ad illud, *fatigatus ex itinere.* Assumptionem enim carnis, interpretatus iter Dei ad nos, subdit. [*Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Sub hac rerum imagine, Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium Sacramenti, imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens accipere meruit vxorem, & de costa eius facta est ei vxor ; quoniam de Christo in Cruce dormiente, futura erat Ecclesia ; de latere eius, de latere scilicet dormientis ; quia de latere in cruce pendentis lancea percusso, Sacramenta Ecclesiæ profluxerunt ? Sed quare hoc dicere voluit Patres ? Quia infirmitas Christi nos facit fortes. Magna ibi imago præcessit ; potuit enim Deus carnem detrahere homini, vnde faceret fœminam ; & magis videtur quasi congruere potuisse. Fiebat enim sexus infirmior, & magis de carne infirmitas fieri debuit, quàm de osse, ossa enim carne firmiora sunt. Non detraxit carnem vnde faceret mulierem, sed detraxit os, & detracto osse, formata est mulier, & in locum ossis, caro adimpleta est. Poterat pro osse os reddere, poterat ad faciendam mulierem non costam, sed carnem detrahere. Quid igitur significauit ? Facta est mulier in costa, tanquam fortis : Factus est Adam in carne, tanquam infirmus, Christus & Ecclesia. Illius infirmitas ; nostra est fortitudo.] Causam eiusdem intrepiditatis sanctorum Martyrum, cum tantus fuerit Christi ad mortis occursum pauor, reperit Basilius Seleuc. orat. 32. ex eo quod [Christus in mortem viuentem adhuc, expeditionem suscipit, congrediturque nondum dissecta tyrannide. Adhuc enim iam inde ab Adam, occupato in homines dominatu, magnificè se iactabat mors. Christus morte contrucidata, post futuris eam velut erectam tradidit ad certamen. Ideò ipse velut in viuentem parans impressionem, pro rei veritate se gerit. Apostoli verò morte deuicta & veluti iugulata, & extremum spirante, benè multùm animati, eam inuadunt.] Subdit hanc fuisse causam, cur Christi finis, dicatur *mors* passim in Scripturis ; bellum siquidem illi fuit contra mortem viuentem : aliorum verò qui deinceps secuti sunt ; finis appelletur somnus. Eam quoque esse causam tradit, cur pueri ac puellæ ludibundæ ad mortem cucurrerint, mortem iam iugulatam & exanimem non extimescentes. Hoc ipsum argumentum, cur scilicet Christus mortem timuerit, quàm alacres adieree eius posteri, latè prosequitur Petrus Damiani serm. de S. Columba qui addit & iam propositam ex D. Augustino allegoriam ossis Adamo exempti & suppletæ pro eo carnis ; & hanc quoque fuisse saliuam defluentem in barbam Dauid, pro qua habitus est insanus ; Christus enim patiens, gentibus fuit stultitia & in eo cum summa fortitudine, despectio & infirmitas nostra, ac fluxæ carnis argumenta, timor & tremor apparuerunt.

452. Quis non timeat (exclamat Autor lib. de oper. Card. serm. de passione ;) si timet ille, quem omnia timent, si pauet ille, cui omne genu curuatur ; si ille qui mors est mortis, & morsus inferni, morte propinquante pertimescit ? Nonne ad hoc veneras, & ita futurum ipse prædixeras ? Nonne hoc & signa, & oracula, & vaticinia Prophetarum à mundi initio conclamarunt ? si voluntariè obedisti Patri, & non te vt patereris coëgit necessitas ; Quid quereris, quid causaris ? Nonne tu docueras & instruxeras fideles tuos, vt non timerent eos qui corpus occidunt, quia vsque ad animam tyrannica violentia non attingit ?] Subdit huius in Christo timoris veram causam, vt se hominem Christus probaret, refugiendo tantum malum suum, & nostram ad mortis periculum anxietatem, in se repræsentaret, imò exscinderet.

Ita timuit sub mortem Christus, nec abs re. Amabat se sanè Christus & vitæ suæ pretium agnoscebat, quas causas proponit Aristoteles 3. Ethic. timoris non vani, & iusti metus, etiam in sapiente, cum ingruit mortis discrimen. Quod si Aristippus, vt est apud Gellium l. 19. cap. 1. extimuisse se in tempestate fassus est, quia pericitata erat anima Philosophi, & vita eius venerat in discrimen ; quidni Christus, & multo quidem potiore iure, cum maximè dignus esset viuere, & tam pretiosum bonum perdendum esset, timorem concepit, ad imminentem cum immensa malorum atrocitate mortem probrosissimam ? Ita tamen timuit Christus, vt malis non cesserit : sed cum naturæ concessisset quod debebatur, nobisque exemplar factus, infirmitatis argumenta exhibuisset, obstimatus est in Patris obedientia, contempta confusione, & discriminibus nihil habitis. [Dei Verbum (inquit Iliid. Pelus. lib. 1. epist. 289.) vtverè humanitatem induit, ita verè omnia ea quæ in hominem cadunt, expleuit. Ad hunc modum passionis quoque tempore calicem deprecatur : hinc illud ostendens, periculis occurrendum non esse : verum, cùm ingressi sumus ad ea excipienda, fortitudinem ac tolerantiam adhibendam. Etenim ipse crucem, cùm adhuc in eum compararetur, detrectabat. At idem iudicis sententia cruce damnatus, eum tanquam victor humeris tollens incedebat.] Ita & nos faciamus.

Contemptam à Christo confusionem, nec admissum ea ex parte timorem dixi, quia pudor ignominiæ pro nobis subeundæ, non auocauit Christum à proposito perficiendæ salutis nostræ. Egregiè S. Bernardus serm. ad Milites Templi cap. 10. [Ascendit crucem calnus noster, mundo pro mundo expositus : & renelata facie ac discooperta fronte, purgationem peccatorum faciens, probrosæ & austeræ mortis tam non erubuit ignominiam,

ignominiam, quàm nec pœnam exhorruit, vt nos opprobrio sempiterno eriperet, restitueret gloriæ. Nec mirum. Quid enim erubesceret, qui ita lauit nos à peccatis; non quidem vt aqua diluens, & retinens sordes, sed veluti Solis radius desiccans, & retinens puritatem? Est quippè Dei sapientia, vbique attingens propter munditiam suam.]

Ira.

453. A facie iræ columbæ, extimescendum denunciabat Propheta, sed & Apostolus iram agni memorat Apocal.6. Verum ea ira, agni erit iam non agni, sed versi in leonem aduersùs peccatores. Christum verò per tempus passionis, cum in humilitate iudicium eius sublatum est, iram prodidisse, operosum videretur ostendere, nisi Scripturæ id testarentur, & apertè Patres exprimerent. Sanè Matth.21. in ipso passionis aditu, (quippe post ingressum solemnem in regiam vrbem, & pompam palmarum,) subijt Christus templum, & cum ita eiecit vendentes ibi & ementes, mensasque nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit, proludens per eam iram sanctissimè ac meritissimè conceptam, iræ qua Satanam erat eiecturus è templo Domini, ac tyrannide sua exturbaturus. Paulo vlteriùs, metam versus progressus, hoc est sub vltimam cœnam, impijssimi & ingratissimi discipuli obfirmatione in nequitia, *turbatus est spiritu, & protestatus est, ac dixit, vnus ex vobis tradet me.* Qualis ea turbatio fuerit, sic exponit S. Cyrillus lib.9. in Ioan.c.13. Christus [ideò turbationis quandam figuram & iræ ostenderit, quemadmodum etiam quando Lazarum suscitauit, fecisse scribitur. Fremens enim spiritu ac turbatus, (inquit) venit ad monumentum. Nam quemadmodùm ibi minas aduersùs Mortem, *fremitum* appellauit; sic in hoc, motum (vt ita dicam,) aduersùs impietatem proditoris, *turbationis* nomine denotauit: Iure autem molestè ferebat scelera illius, quia vnâ cum alijs discipulis magnis affectus honoribus paruo argento amorem Christi repulit: Et dum panem eius manducaret, calcaneum aduersùs ipsum eleuauit: non gloriam illius, non societatis leges, non pietatem vt Deo illi deditam, non quicquam aliud mirabilium recordatus: sed detestabilem solummodò parumque Iudæorum respiciens pecuniolam, qua suam animam vendidit, qua innocentem atque iustissimum sanguinem, manibus tradidit impiorum. Quare non iniuria turbatur Dominus.] Hæc spectant ad Christi patientis, aut ad passionem se accingentis, conceptam in Satanæ satellites iram.

In ipsum verò Satanam per idem tempus exarsit maximè. Quod ad hunc modum ab Esaia in Christi persona expressum est c.63. à versu 3. *Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. Dies enim vltionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit. Circumspexi, & non erat auxiliator: Quæsiui & non fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea, ipsa auxiliata est mihi. Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.*]

454. Hæc enim in Christum per passionis tempus caderè, & designare iram tunc ab eo expromptam in Satanam, Theodoretus ad illud Cant.8. *quæ est ista quæ ascendit de deserto*, rectè annotauit. Eodem pertinuit clamor Christi postremus, sub momentum efflandi animam. Præter priorem enim clamorem de quo S. Matth.c.27. versu 46. quem ptiorem clamorem, fuisse mistum lachrymis, Apostolus ad Hebræos cap.5. prodidit, postmodùm cum dixisset *consummatum est*, iterugijt Christus clamore magno & inarticulato, post quem clamorem addidit verba inter quæ expirauit, vt S. Lucas c.23. testatur: vt propterea dictus sit expirasse sic clamans, id est non efferendo postremas illas voces quibus animam Patri commendauit, sed immediatè ante eas; atque adeò moraliter loquendo, sic clamans expirarit. Ita apertè colligitur ex Græco contextu. Nam apud Matthæum quidem cap.27. quia significandum erat Christum emisisse primum clamorem inter alloquendum Patrem, & proponendam derelictionem suam dicitur ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων Ἠλὶ, Ἠλί. En in præsenti tempore, *dicens clamauit*. Mox verò vbi secundus clamor describitur, ait Matthæus ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τὸ πνεῦμα: vbi nostet quidem vertit *clamans* quia nulla est Latina dictio quæ commodiùs respondeat Græco illi Aoristo. Sensus tamen esse debet, *cùm clamasset, emisit spiritum*, sicut apud Lucam cap.23. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, Πάτερ, &c. En φωνήσας εἶπεν, id est *cum clamasset voce magna, dixit*. Quæ verba apertè ferunt, Christū priùs clamasse, postea protulisse extremas illas voces quibus spiritum Patri commendauit. Clamor iste conclamatio fuit in Satanam, & sonantissima insultatio in prostratum, cum multa indignatione, ob summam in Deum, & Christum ipsum, genúsque humanum ad illud vsque momentum exertam improbitatem, funditus tunc exscindendam Christi morte.

455. Hæc breuiter de Christi sub passionem & extremam vitam passionibus cardinalibus dicere visum, vt intelligeremus quis fuerit Christi appetitus, & quale cor eius cui appetitus insidet: indéque stimularemur ad similiter regulandas & fœnandas cordis nostri passiones. Fuit cor Christi, cum in omni vita, tum in extrema præsertim, cor bonum & optimum. Idque à nobis in eo maximè statu perspici voluit; quod ex admissa eius per lanceam perfossione, piè admodùm eruit Autor tract.de pass. Dom. sub allegoria vitis apud S.Bernardum c.3. vbi de Christi corde, & nostri cordis ad Cor Christi coniunctione, fusè ac pulchrè. Iustum profectò fuerit, in huius cordis contuitu & subingressione, hominem excordificari: quod Angelis in Christum intendentibus contigisset, ipsimet Angeli Ecclesiam alloquentes sunt professi, interprete Gregorio Nysseno hom.8. in Cant. *sub finem*. Pudeat non eodem affici sensu pietatis erga cor Christi, quo tactam, imo oppressam Sigismundam Tancredi Salernitani Principis filiam, scribit Æneas Sylnius. Cum enim furiosum filiæ sponsum Guiscardum, Tancredus occidi imperasset, & eius cor aurea in patera ad filiam transmisisset; affectuum flagrantissimorum æstui impar Sigismunda, pateram cordi suo admouens, inter tenerrima dilecti cordis alloquia, efflauit animam. Multò iustiùs, similem sensum deposcit à nobis cor Christi, sedes passionum sanctissimarum erga nos.

CAPVT X.

De perfectionibus humanæ Christi facultati exequentis.

456. HVmana Christi facultas exequens, physicè & entitatiuè spectata, non est alia quàm vis motrix corporea. Nam neque in nobis alia est facultas, exequens voluntatis iussa, quàm facultas motiua. Illa ipsa tamen facultas, in Christo accipit perfectionem longe maximam: ita vt cum ex se & suapte vi intrinseca, non sit idonea nisi ad causandum motum, tamen per supernaturalis illius perfectionis communicationem, (quicquid tandem sit ea perfectio, de qua mox) fiat patratrix operum mirabilium & potentia miraculorum appelletur. Delirarunt enim, qui potentiam miraculorum in Christo censuerunt fuisse non perfectionem potentiæ exequentis, sed Christi imaginationem: in quibus refellendis operam propè immeritò

meritò ludunt Medina 2.paren. cap.7. & Delrio lib.1. Mag cap.3.q.3. Nec minùs desipuerunt, qui eandem Christi potentiam voluerunt esse temperamentum; vt Medina eodem loco, & Delrio cap. proximè notato q.2.tradunt. Quid enim proportionis est, cum effectibus mirabilibus, & imaginatione vel temperamento?

Exequens Christi potentia, verorum & non Magicorum mirabilium, causa.

Potentia ergo miraculorum, alia entitatiuè non fuit quàm vis in Christo exteriùs exequens, accessu supernaturalis perfectionis prouecta ad decus & titulum potentiæ miraculorum. Vis autem externa exequens, vt præmisi, & constare etiam potest ex tractatione potentiarum; alia in homine non est supra voluntatem efficacem, quàm vis motrix, eique in Christo peculiariter adiuncta haberi potest perfectio patrandorum mirabilium operum supra naturam, quatenus Christus vix patrabat miracula nisi adhibito contactu, aut extensione manus, vel corporis inclinatione, aut vocis formatione, quæ omnia sunt partus facultatis motricis. Itaque meritò in potentia Christi motrice tamquam in vi naturali exequente subordinata voluntati & appetitui, considerabimus perfectionem illam insigniem qua Christus donatus est, vt miracula ederet.

457. Miracula inquam, vera & realia; quod statuendum est primo loco. Vbi enim cerebrum habuisse dicemus hæreticos illos, quos Lucas Tudensis l.3. contra Albigenses c.1. affirmasse refert, Christi miracula quæ legimus, fuisse dumtaxat mystica, v.g. dictum esse Christum illuminare cæcos, quia spiritualem cæcitatem depulit: & excitare mortuos, quia vitam spiritualem restituit? Quæ est manifesta mentis motio; cum Euangelium tam clarè prodat edita esse à Christo eximia opera, non mysticè tantùm, sed etiam reipsa vt sonant verba. Itaque hæretici illi planè delirabant. Non erassent tamen, sed verissimè censuissent, & dixissent, externa Christi opera & mirabiles ægrorum curationes, signa fuisse internarum curationum animæ. Et hac ratione egregiè planè de Christi miraculis philosophatur Lactantius l.4.cap.26. monstrans sigillatim, cæcorum, surdorum, mutorum, claudorum, leprosorum, admirabilem curationem per Christum factam; ipsámque etiam mortuorum excitationem, gessisse figuram miraculorum spiritualium quæ Christus in animabus operabatur, totum hominem sanans, vt S. Augustin. acutè obseruauit ad illud Ioan.7. *Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabatho.* Et optimè etiam serm.44.de verb. Dom. Nec in curationibus dumtaxat corporum, sed vniuersè planè in quibusvis miraculis & operibus Christi, aliud videbatur, aliud suberat. Similitudo enim & typus futurorum, erat quodcunque fiebat in corpore, ait Origenes, præclarè id elucidans hom.6.in Esaiam ad illud, *videmes videbitis.* Itaq; orat, vt dupliciter videat res Christi. Et hoc sensu l.2.contra Celsum *sub finem*, exponit quomodò discipuli Christi maiora horum facturi dicantur; nempè quia sanaturi ipsi erant animas, Christo corpore sanante, si solum spectaretur quod faciebat exteriùs; quamuis cognoscat, reipsa animas quoque sanasse Christum S. item Athanasius homilia nona in illud *ite in castellum*, visibiles per Christum editas sanationes, docet fuisse argumenta inuisibilium sanationum; & cætera Christi signa, fuisse Symbola mirabilium intelligibilium. De signis quæ Marci vltimo edenda promittuntur, idem habet S Bernardus serm de Ascens. Fuisse igitur Christi miracula omnino vera & realia, fixum & ratum esto, etiamsi verissimum quoque sit, patrata esse à Christo spiritualia miracula & mystica.

Statuendum verò præterea consequenter est, miracula illa, non magica extitisse, quæ ferè sunt ementita, nec aliquid continent supra vires vniuersæ naturæ, vt dissero in Natur.Theol. dist.4. à num.332. sed fœtus potentiæ Christi supernaturalitet operantis fuisse. In hoc puncto, reclamarunt olim Iudæi, & Ethnicorum plerique. Refert enim Ludouicus Viues lib.3. de verit. fidei c.11. Iudæos Christi miracula retulisse ad magicam pronunciationem nominis Dei. Quod item S.Epiphan.hær.30. refert ex Iosepho Comite, narrante id iactare, Iudæis suo tempore fuisse solemne. Fuit autem Iosephus æqualis Constantini Magni, eique percarus, & ex Iudæo Christianus. Quod igitur Babylonios sibi persuasisse Autor est S.Isidor. Pelusl.1.epist.19. nimirum prolatione nominis Dei patrari posse quæuis miracula; hoc Iudæi ad eleuanda Christi miracula obtruserunt, affirmantes eum arte quapiam ad notitiam diuini nominis perrepsisse, indéque factum miraculorum patratorem. Ethnicis idem ferè visum. Hinc enim illæ apud Arnobium l.1. num.27. calumniosæ & pueriles, (vt vocat Arnobius) de Christo voces. [Magus fuit, clandestinis artibus omnia illa perfecit: Ægyptiorum ex adiitis, Angelorum potentium nomina, & remotas furatus est disciplinas.] Similiter apud Origenem Celsus l.1. ista effutit. [Mirificas Christi virtutes conatus calũniari quasi Magicis artibus non diuina vi editas, ait eum clam educatum, & in Ægypto mercede famulatum, peritum mirificarum eius gentis artium, inde reuersum; quibus fretus, pro Deo se haberi passus sit.] Idem iteratur in ipso illius libri fine, vbi Origenes id refellit & morum mutatione Christum consecuta. Latè quoque impactam Christo Magiam refellit l.2.eiusdem operis, *sub finem.* Tandem Hierocles apud Lactantium l.5.c.3. ex hoc item capite, miracula Christi depressit. Ab istis (Arnobio inquam, Origene, Lactantio,) atrocis calumniæ confutatio plena petatur. Mihi satis supérque ad eam conuellendam videtur, quod Magia per Christi doctrinam passa excidium, non possit fingi ab eo adhibita.

Quid sit ea potentia, error Nouatorum, explosus, Recensita Catholicorum placita.

458. Sic supposita veritate operum Christi mirabilium, & eorum exortu ab illius potentia, ad perfectionem eiusdem potentiæ veniamus. Ea verò perfectio quid sit, dubitatum est, & cum hæreticis, & inter Catholicos. Nam hæretici quidem, vt semper in deuexum abripiuntur, perfectionem illam censuerunt esse diuinam ipsam omnipotentiam, quæ tamquam forma accesserit facultati humanæ exequenti: ita vt Christus, non modò vt Deus, sed etiam vt homo, sit omnipotens. Non est tamen quod in huius erroris confutatione tempus consumam. Superiùs enim monstratum est, formalem illam diuinorum attributorum communicationem, humanitati Christi eiúsve facultatibus factum, esse errorem exploratum ex Eutychianismi cœnoso fonte manantem. Qui enim naturas in Christo secernere, & vnicuique absque confusione assignare suas dotes & perfectiones proprias nouerit, vt fides contra Eutychetem docet, sine dubitatione vlla pronunciabit, humanitatem in Christo non esse Deitatem: atque adeò neque humanitatis facultates naturales, esse atttibuta diuinitatis. Non igitur perfectio potentiæ Christi exequentis, est ipsa Dei omnipotentia, formaliter communicata Christo vt homini, provt Sectarij prædicti deliraruntt.

459. E Catholicis verò quidem senserunt, in Christo perfectionem supernaturalem cuius accessu ad potentiam naturalem exequentem, constituitur potentia miraculorum, esse qualitatem aliquam permanentem diuinitùs adiunctam, à qua immediatè prodeat actionum mirabilium executio. Ita Paludan. & Capreolus

Capreolus in 4.d.1.& Ferrar.4.contra gent.cap.56.Alij autem, loco illius qualitatis, effluxum nescio quem transeuntem, & motum diuinitus impressum in facultatem Christi exequentem, cum opus aliquod supra vim naturæ patrandum erat, inuexerunt. Non pauci, entitatem naturalem potentiæ Christi exequentis, aut etiam ipsius substantiæ humanæ Christi, dixerunt accessu diuinæ assistentiæ extrinsecæ euectam esse ad physicè efficiendum opus naturalibus suis viribus longè sublimius: nec aliam quærendam esse perfectionem supernaturalem, penes quam potentia Christi exequens dicta sit potentia miraculorum, ediderítque mirabilia illa & naturam longè excedentia opera, quæ constat Christum patrasse. Sicut enim iuxta probabiliorem sententiam philosophicam, instrumentum connaturale v. g. calor, assumitur ab igne ad concausandam physicè ignis substantiam; ita vt quamuis suapte natura calor non esset idoneus nisi ad producendum calorem, tamen per solam coniunctionem cum igne, nullo intrinseco ad calorem adiuncto, efficiatur potens ad causandum efficienter ignem productum, qui vna indiuisibili actione ab igne simili & calore igni coniuncto exoritur: Ita iuxta hos Auctores; entitas naturalis sustolli diuinitus potest ad producendum effectum supernaturalem; non vi additamenti alicuius ad entitatem naturalem facti diuinitùs, sed vi ipsiusmet naturalis entitatis, roboratæ & completæ per accessum diuinæ assistentiæ: hoc est per coniunctionem diuinæ omnipotentiæ extrinsecùs vegetantis instrumentum naturale, quod sustollit ad sic operandum supra vires suas: sicut ignis sustollit calorem ad producendam alterius ignis substantiam, cui calor solitariè agens impar foret. Hanc recentiores, vocant *potentiam obedientialem actiuam*, & per eam fieri putant effectus plerosque supernaturales. vt productionem gratiæ, per entitatem materiæ aut formæ Sacramenti; productionem corporis Christi, per verba Sacramentalia; cruciationem dæmonum & animarum separatarum, per ignem; ac nominatim Christi miracula, per facultatem eius exequentem, aut naturalem humanitatis entitatem. Agnoscunt eam potentiam obedientialem actiuam sic expositam, Suares tom.1.3.p.d.31.sect.6. & tom.3.d.9.sect.1. & 2.& t.4.d.46.sect.2.à n.20. & lib.6.de gratia cap.5.& 6.Albertinus 2.principio complexo Coroll.1.Henriq.lib.1.summæ cap.16.num.1. & cap.18. Hieronymus à Rua controu.8. Schol.parte 3. Bellarminus l.2. de Sacram. in genere cap.11.Valen.3. p.d.3.q.3.p.1. Alanus lib.de Sacram. in genere cap.35. & 36.Pesantius 3.p.quæst.13.disp.2.& 3.& quæst.62. art.1.disp.1.& seqq.Aluares 3.p.d.38.& 66.Hurtadius disp.9.phys.sect.14. Fonse.9.Metaph.cap.1 q.4. & alij quos isti proferunt; quibus omnibus se in iuuentute præiuisse, excogitata primùm ea sententia gloriatur Zumel.1.2.quæst.12.art.1.disp.3. Sed si Carthagenam audias disp.3.de Sacramentis,difficultate 2.c.7. ridebis vpupam glabram, & coruum alienis quibus se conuestierat plumis exutum. Verba Carthagenæ sunt. [Continere me non possum, ne dicam & sentiam, subtilem hanc sententiam in mentem eius (Zumelij) nunquam cecidisse; sed sicut innumera alia ex scriptis Suares transcripsit,prelóque mandauit;ita & hanc opinionem ab eo didicit: & nunc tanquam sui ingenij abortiuum, & infelicem partum illam venditat.] E contra verò alij, in potentiam prædictam magna concitatione efferbuerunt, illam damnantes vt impossibilem, & intelligibilem, cum velit dari actum secundum sine actu primo, & actionem admittat prodire à principio quod nullam vim respectu eius confertam habeat, ac ne inchoatam quidem. Ita Vasques 1.p.q.17 6.c.3.& 4.& 3.p.d.37.& 132. Ragusa tom.1.3 p.d.107. Carthagena disp.3. de Sacram. Ægid. Coninc.3.p.q.62.à num.112.Becanus tract.de Incarn.c.10.Lorca 2.2.s.3. disp.4.à n.21.& alij quos isti allegant. Imò eam sententiam Pelagianismo sordere, censuit Astric.q 6. de gratia Christi; & Cabrera 3.p.quæst.13.art.2.disp.4.§.7. eo quod iuxta eam sententiam, vis aliqua naturalis & congenita,possit principiare actionem supernaturalem, tanquam vera causa efficiens.

Iudicium de ijsdem placitis, prout ad qualitatem addititiam, motúmve recurrunt.

460. Mihi nulla propositarum sententiarum, satis arridet. Quanquam diligenter singulas excutere, & radicitùs euellere, consilium non in eo: quod res foret prolixæ operæ,& non magis sit huius instituti propria, quàm plurimorum aliorum in quibus æquè tradi posset; & verò à varijs quos protuli occasionem excurrendi vbiuis arripientibus, tradita est. Propriùs verò sedes huius difficultatis, esset tractatio de diuina omnipotétia, eo quod spectet ad agnitionẽ omnipotentiæ diuinæ, perspicere, an sic possit assumere quamcunque creaturam supra captum suum, & vim nudam naturalem: & alioqui cum ea quæstio excitari possit circa res omnes creatas, nec tamen par sit eam vbiuis agitare, consultiùs iungitur expensioni causæ primariæ, cui vis hæc creaturarum instrumentaria, subordinetur & subiungatur necesse est, si dari posse supponatur. Quare obiter tantùm, aperiam quid in sententijs propositis existimem verum, quid repudiandum: quo item pacto de hac perfectione potentiæ Christi exequentis, statuendum sit, breuiter explicabo & confirmabo, rescissis cæteris quæ communia sunt, nec specialiter faciunt ad hanc causam.

Qui humanitatem Christi, eiúsque potentiam exequentem, putant immissione qualitatis alicuius fuisse perfectam, vt posset opera supernaturalia efficere; manifestè refelluntur: quia certum est, admittendum esse potentiam obedientialem passiuam, quæ immediatè & absque additamento vllius principij supernaturalis, subiectiuè causet formas supernaturales creatmis rationalibus communicatas, v. g. gratiam sanctificantem. Si enim quis dicat, eam formam recipi in anima interuentu alterius qualitatis sepernaturalis; interrogabo de hac ipsa qualitate, an ipsamet immediatè adueniat subiecto naturali, an mediante alia qualitate. Si primum, falsò igitur affirmabatur, potentiam obedientialem passiuam non consistere in ipsa naturali entitate animæ. Si secundum, progrediemur in infinitum. Nam de ea supernaturali qualitate quæ est ratio recipiendi aliam, scisitabor quomodò recipiatur in anima, & ita deinceps. Ex quo manifestè liquet, potentiam obedientialem passiuam, statui non posse in forma addititia. Atqui par omnino est ratio potentiæ passiuæ, & actiuæ, quoad rem præsentem: quia vtraque est causa, nec est difficilius Deo, sustollere entitatem naturalem ad agendum supra naturam suam absque impressione vllius formæ, quàm (quod reipsa præstari ab eo vidimus,) circa potentiam passiuam, entitatem naturalem sustollere, ad causandum subiectiuè formam supernaturalem absque additiæ vllius formæ interpositione. Accedit argumentum validissimum, quod petitur ex efficacia animæ, & potentiarum eius naturalium,in actus vitales supernaturales. Nam indubitatum est, actum fidei tametsi supernaturalem essentialiter, verè effici ab intellectus facultate naturali, diuinitus quidem adiuta; siue per sola auxilia transeuntia, siue etiam per habitum; ita tamen vt ipsa intellectus entitas naturalis influat reuera in talem actũ; qui cum sit vitalis, exigit concursum facultatis vitalis; ita vt secundùm sententiam valdè receptam, planè repugnet actum illum à solo Deo effici, absque influxu actiuo immediato facultatis creatæ. De actibus pretiique supernaturalibus voluntatis, eadem ratio est; & nam

nominatim de libero consensu, ad quem certum est voluntatem non se habere merè passiuè, sed verè ad eam cooperari, vt definitur in Tridentino sess. 6. cap. 5. & can. 4. intorto in negantes Anathemate. Igitur potentia obedientialis actiua, in intellectu & voluntate, non est statuenda in qualitate aliqua supernaturali, quæ sit tota agendi ratio. Similiter itaque in Christi humanitate, supernaturalis perfectio potentiæ exequentis, non potest dici esse qualitas additiua. Quæ verò esset illa qualitas? Tam varia siquidem, & tam diuersi ordinis opera per hanc potentiam edi potuerunt, vt incredibile sit, vnicam formam potuisse ad tam multos tamque discrepantes effectus producendos sufficere. Deinde si forma illa esset naturalis, inepta esset ad productionem plurimorum effectuum à Christo per potentiam prædictam producibilium. Si verò esset supernaturalis, non congrueret plerisque effectibus meræ naturalibus, nec nisi secundùm modum supernaturalibus eidem potentiæ respondentibus. Quare addititia illa qualitas, euertitur vndecumque.

Eadem porrò operâ, euersum est placitum eorum, qui aiebant perfectionem qua Christus fiebat potens ad edenda miracula, aliud non fuisse quàm motum superadditum naturali entitati. Nam motus ille non potest esse localis, quia hic est planè alienus à compienda vi actiua naturalis facultatis ex se impotentis ad causandum. Esset igitur alteratiuus, qui est productio alicuius qualitatis. At iam vidimus, qualitatem additiam non posse constituere perfectionem de qua agimus. Hæc dixerim de prædicto placito, intellecto iuxta verborum corticem. Nam cum varij verè illud interpretentur, vt videre est apud Carthaginam disp. 3. de Sacram. difficultate 2. cap. 3. existimo liquere, permultos qui nominetenus ita sentire videntur, reipsa longè aliter sentire, & nomine *motus* nihil aliud intelligere, quàm vsurpationem passilem instrumenti diuini, v. g. potentiæ Christi naturalis à Deo assumptæ ad hoc vel illud patrandum: qua ratione perfectio de qua agimus, non statuitur in vlla qualitate, vel in vllo actu primo diuinitùs producto in re naturali quæ ad aliquid supra naturam edendum assumitur, quod vnum nunc intendimus reijcere.

Non repugnare Potentiam Christi exequentem, esse naturale quippiam diuinitùs assumptum, monstratur exemplis.

461. De ijs qui potentiam miraculorum in Christo exponunt per nudam entitatem humanitatis, vel potentiæ exequentis naturalis, diuinâ assistentiâ extrinsecâ euectam ad agendum physicè suprà naturæ suæ vires; duo dico. Primum est, hanc eorum sententiam, nihil affirmate aut impossibile, aut periculosum. Omnino enim verum existimo, posse Deum humanitatem Christi, vel naturalem eius potentiam exequentem ita sustollere, vt producat physicè quicquid siue naturale siue supernaturale voluerit Deus per eam produci. Quod æquè dico de omni alia entitate, etiamsi diminuta & infirma. Hoc mihi persuader plenum Dei in creaturas quascumque Dominium, quod ferre videtur, vt Deus possit eas assumere ad vsum quemcumque non repugnantem. Inter eos autem vsus, vnus est, vt per creaturam actiuè coefficientem producatur quicquid Deus volet. Confecta res est, si monstretur eum creaturæ vsum non repugnare. Nam quin hic sit aliquis vsus creaturæ, & quin sint concedendi Deo vsus omnes creaturæ, qui repugnantiam non inuoluunt, nemo sanus dubitabit; Primùm argumento ducto ex duobus exemplis iam supra adhibitis, deinde depellendo contradictiones quæ ab aduersarijs sunt propositæ.

Exempla sunt, potentiæ naturalis passiuæ diuinitùs assumptæ ad causandum subiectiuè ens supernaturale, puta gratiam sanctificantem, vel vnionem hypostaticam; & virtutis naturalis potentiarum vitalium diuinitùs assumptarum ad productionem actuum essentialiter supernaturalium, quos nulla vis creata posset seipsa producere. Sanè entitatem animæ nostræ, subiectare verè ac propriè atque adeò causare passiuè entitatem supernaturalem gratiæ sanctificantis, perspicuum est. Vis autem subiectiuè causatiua formæ supernaturalis, non potest esse vis nuda naturalis: alioqui deberetur ei connaturaliter concursus ad subiectationem prædictam, quod constat falsum esse. Itaque est obedientialis; siue est ipsa naturalis entitas subiecti, provt interueniente diuina assistentia, assumitur ad causandam formam, quæ attentis omnibus ei internis, transcendit vim naturalem passiuè causatiuam. Quidni ergo similiter entitas naturaliter inidonea ad aliquid effectiuè causandum, possit diuinitùs sustolli ad physicè efficiendum effectum superiorem, aut quemcumque effectum placuerit Deo per eam fieri?

In hoc argumento eludendo, laborat Vasquez 1. p. d. 176. num. 43. & inutiliter profectò laborat. Ait enim disparitatem esse inter causam efficientem & passiuam, quod hæc ad patiendum & recipiendum, concurrat per suam potentiam naturam, quæ est prima causa recipiendi: causa verò effectiua, non possit esse instrumentum ad quidlibet efficiendum. Hanc dico esse manifestam principij petitionem, & inanem circulationem. Nam cum assignandum esset discrimen, ob quod causa passiua assumi potest ad causandum subiectiuè supra suas vires, & idem dici non possit de causa actiua; respondetur, causam passiuam assumi posse, quia seipsa pacitur; non item actiuam, quia non ageret seipsa. At argumentum concludit, potentiam actiuam posse assumi ad quidlibet agendum seipsa, æquè ac potentia passiua assumitur ad causandum passiuè quidlibet. Exemplum ergo propositum, non incongruè monstrat producibilitatem cuiusvis effectus, per quamlibet causam diuinitus ad id à Deo delectam.

462. Nec minùs validum est exemplum alterum, nempe actuum vitalium supernaturalium, quorum tota entitas efficitur per entitatem naturalem intellectus, diuinitùs adiutam, & assumptam ad attingendos illos effectus, ad quos ea vis actiua spectata nudè per suam vim naturalem, esset inidonea. Æque igitur posset Deus vti entitate intellectus aut voluntatis, ad producendum quidlibet aliud. Facilè verò præcluditur effugium quod Vasquez 1. p. d. 176. num. 28. adhibet, nempe quod in prædictis facultatibus sit vis inchoata ad actus quos respiciunt: v. g. in intellectu ad intellectionem, etiam supernaturalem; quia in intellectione naturali cui essentialiter addicitur, includitur genus intellectionis supernaturali & naturali commune: qui respectus cum non reperiatur in quibusvis alijs entibus ad hos actus & alia quæcumque comparatis, deest illis vis inchoata ad eorum productionem, complebilis per diuinam assistentiam indebitam. Hoc inquam effugium, præcluditur faciè. Gratis enim in eo assumitur quod erat ostendendum; nempe quod intellectus habeat vim naturalem inchoatam respectu intellectionis supernaturalis. Nam cum hæc forma sit essentialiter ordinis superioris, & in ea gradus genericus, non producatur physicè seorsim à gradu differentiali, sed ambo sicut sunt physicè vna entitas, ita vnica & indiuisibili actione efficiantur; manifestè talis intellectio superat vim naturalem intellectus. Si igitur nihilominùs interueniente assi-

ſtentia diuina ſupra naturam, facultas intellectus ſuſtollitur ad operandum formam quæ planè ſuperat vires eius; oſtendendum ſupereſt aduerſario, quomodò quodlibet ens, non poſſit ſimiliter cauſare effectiuè quoduis aliud ens, cum intellectus æquè diſtet ab intellectione ſupernaturali, ac alia quæuis entitas ab omni alia entitate. Itaque hoc quoque exemplum, commodat præſenti negotio: iunátque ad agnoſcendum defectum repugnantiæ in productione cuiuſvis effectus, per quamcunque entitatem à Deo coadiuuante vſurpatam ad talis effectus productionem.

Depellitur prima repugnantia, quia quidlibet eſſet cauſa cuiuſlibet naturalis, & propria, atque adeò principalis.

463. Sed erit fortaſsè commodius, repugnantias quas aduerſarij excogitarunt, ſigillatim audire atque depellere. Vaſques vrgere ſolet, iuxta ſententiam quam à contradictione vindicamus, omnem entitatem eſſe cauſam propriam & naturalem, atque adeò principalem cuiuſvis planè entitatis. Ita enim ſequi putat, ex eo quod hæc potentia rerum omnium productiua, ſtatuatur natiua, ſiue indiſtincta ab entitate producente. Nam vel talis entitas eſt vis completa reſpectu totius effectus, & quarumuis eius rationum producibilium; & ſic non erigeretur ad effectus productionem alia cauſa ſecunda, quia poſita in aliquo ordine cauſa à qua effectus pendeat ſecundum omnem rationem, fruſtra cauſa alia in eodem ordine additur. Eſſet igitur ea entitas, cauſa principalis reſpectu cuiuſvis effectus: nam eſſe cauſam principalem, nihil aliud eſt quàm eſſe talem cauſam, quæ alterius concauſæ conſortium in eodem ordine non depoſcat. Vel certè talis entitas, non eſt vis completa ad omnes rationes quæ in effectu repetiuntur, producendas: tamen quandoquidem adiungitur ad cauſandum effectum, neceſſe eſt vt ei ratio aliqua in effectu peculiariter reſpondeat. Nam cauſa cui nulla ratio peculiariter in effectu reſpondet, non eſt cauſa. Reſpectu ergo illius rationis quæ entitati prædictæ cauſanti reſponderet in quouis effectu, poſſet entitas illa eſſe cauſa principalis. Itaque potentia actiua quam omnibus rebus implantatam volumus vel eſt completa & integra reſpectu omnium rationum cuiuſvis rei producibilis, vel eſt tantùm completa reſpectu vnius alicuius rationis in re qualibet repertæ: & vtrumuis dicatur eſt cauſa principalis, vel plena vel inchoata quorumuis producibilium. Abſurdiſſimum autem videtur, admittere in omnibus rebus, vim naturalem & propriam principaliter cauſatiuam quarumvis aliarum rerum, etiamſi nonniſi inchoatam:

464. Hæc repugnantia nullo negotio reijcitur; & quantum video nititur tantùm æquiuocatione, fundata in duabus vocibus, *cauſa* ſcilicet *naturalis* & *propria*. Nomen ergo *cauſa naturalis*, dupliciter poteſt vſurpari; nempe primò pro potentia cauſatiua indiſtincta ab entitate, congenita rei cauſanti, quomodocunque ea potentia ſit in actum reducibilis: & ſic fateor, potentiam quam contradictione liberare ſatago, eſſe naturalem. Nego tamen eſſe abſurdum, dicere entitatem aliquam naturalem, eſſe eo modo vim actiuam reſpectu cuiuſvis effectus. Nego item ſequi talem cauſam fore principalem. Non enim eſſet connaturalis cauſa, neque depoſceret ſibi concurſum ad cuiuſvis effectus productionem; ſed à Deo iuuari ad id poſſet per aſſiſtentiam extrinſecam, & indebitum concurſum, quod eſt alienum à cauſa principali. Hæc tamen vſurpatio *cauſæ naturalis*, non eſt communiter recepta: ſed communis illarum vocum notio, cadit in cauſam connaturalem, ſeu cui ſuapte natura debeatur concurſus ad effectum. Hoc autem modo, quæuis entitas non eſt cauſa naturalis reſpectu alterius cuiuſvis effectus: quia quamuis per aſſiſtentiam extrinſecam indebitam poſſit pertingere ad cuiuſuis effectus productionem, tamen ex ſe iaceret obſtipa; ſed tantùm exprimitur ob aſſiſtentiam cauſæ ſuperioris, cui ſubeſt vt inſtrumentum: cauſans quidem ſub ea, & cum ea per natiuam ſuam entitatem, ſed tamen abſque proportione vlla talis entitati conſerta, reſpectu effectuum de quibus agitur: ac proinde non eſt hoc ſenſu cauſa naturalis; & conſequenter euertitur fundamentum ex quo eruebatur hanc cauſam fore principalem, quia eſſet cauſa naturalis.

Æquè facilè extricatur æquiuocatio in vocibus *cauſæ propriæ*. Si enim nomine *cauſæ propriæ* intelligatur vera cauſa, ſuamet & ſibi propria entitate cauſans effectum, tametſi non niſi intercueniente aſſiſtentia extrinſeca prorſus indebita; ſic admitto, rem quamlibet poſſe diuinitùs aſſumi in cauſam propriam cuiuſlibet rei. Inde tamen non ſequitur, eam cauſam fore principalem. Quamuis enim propria entitate influeret, non tamen niſi provt extrinſecùs indebitè adiuta, quod derogat partialitati concurſus. Sicut calor, ex eo quod propria, id eſt ſuamet entitate extrinſecùs adiuta ſubſtantiam ignis aut corporis viuentis coëfficiat cum igne, vel anima; non eſt cauſa principalis. Si autem nomine *cauſæ propriæ* intelligatur cauſa connaturalis, aut cauſa ſufficiens ad producendum ſe ſola effectum, abſque interuentu extrinſeci auxilij indebiti, & excedentis exigentiam talis cauſæ; ſic nego quamcunque entitatem poſſe eſſe cauſam propriam, vel omnium rationum in effectu repertarum, vel vnius alicuius.

Nec admittendum eſt, quod aduerſarius in eo argumento vt ratum aſſumit, nempè omnem cauſam debere eſſe cauſam ſufficientem, vnius ſaltem alicuius rationis producibilis in effectu, eique cauſæ peculiariter reſpondentis. Neutrum enim verum eſt. Nam eædem pleræque rationes in effectu producibiles, pluribus cauſis producentibus reſpondere poſſunt: ſiue quod neutra cauſa foret per ſe ſufficiens, ſiue quod altera aliam aſciſcat ſociam, vt ab ea iuuetur, aut vt effectus ab ea quoque pendeat. Sic habitus eſt vera cauſa actus, etiamſi nihil ſit in actu peculiare quod reſpondeat habitui. Nam facilitas operationis, non eſt vna aliqua ratio producta in actione vel effectu, ſed eſt extrinſeca denominatio à cauſa ritè inſtructa, ideóque expeditè operante. Euertit hoc falſum principium Suarez l. de attrib. Dei negat. c. 15. num. 16. nóſque iam illud ſuperiùs exploſimus. Præterea verò falſum eſt, rationem quamcunque effectus peculiariter vni alicui cauſæ reſpondentem, pendere ab ea principaliter. Sic enim calor, eſſet cauſa principalis ſubſtantiæ ad quam producendam aſſumitur: & quoduis inſtrumentum excideret vero influxu in effectum, ad quem habet inſtrumenti rationem, quoties ei reſpondet aliquid in effectu, quod ferè ſemper contingit. Itaque nihil planè video eſſe, quod difficultatem facere debeat in ea aduerſarij ratiocinatione, quam aduersùs potentiam obedientialem actiuam cuiuis rei à natura conſertam, toties tantóque ſtrepitu intorquet. Quia enim vis illa actiua non eſt ex ſe ſufficiens, ſed ſi deſit complementum extrinſecum, ſiue aſſiſtentia cauſæ ſuperioris, nihil facere poteſt; propterea neque eſt cauſa principalis omnium rerum per eam cum ſuperiore cauſa producibilium; neque extrahitur è ſuo ordine determinato ac finito, & inferiore pleriſque effectibus per eam indebitè adiectam, producibilibus.

Item

Item secunda, quia eadem potentia esset naturalis & supernaturalis.

465. Aliam repugnantiam, vrgent alij; nempe quod hæc potentia & naturalis esset, vt supponitur, cum sit ipsa entitas rei naturalis, & simul esset supernaturalis: alioqui enim posset aliquando operari naturaliter modo, quia modus operandi sequitur modum essendi. Idem confirmatur ex eo quod hæc potentia attingat effectus excedentes vim totius naturæ, & nequeat expromi absque concursu supernaturali, & indebito toti naturæ, eodem planè modo quo Deus gratiæ Auctor. Est igitur hæc potentia verè supernaturalis, & tamen cum sit de intrinseca ratione entis naturalis, debet esse naturalis. Igitur esset naturalis, & supernaturalis, quæ est aperta repugnantia.

Hanc quoque repugnantiam depellere facillimum est. Dico enim hanc potentiam, quoad ea quæ intrinsecè & in recto dicit, esse naturalem: ratione autem concursus superioris, & auxilij indebiti per eam connotati, esse supernaturalem. Nam quia intrinsecè hæc potentia continetur entitate rei naturalis, meritò ea ex parte dicitur naturalis: quia tamen ea entitas, seclusio consortio causæ extrinsecæ, non posset exire in actum in quem exit accedente causa extrinseca superiore, propterea numquam operatur hunc actum modo naturali, nec absque auxilio indebito: eámque ob causam censetur supernaturalis, quia scilicet accessu causæ superioris completur, & roboratur, vt possit assurgere supra vires suas, & operari supra naturalem suam perfectionem. Nec id mirum esse debet in diuinis instrumentis; cum in naturalibus quoque, idem proportione cernatur. Nam v.g. calor cum igne iunctus, causat ignem, ad quem producendum se solo nunquam assurgeret, quia id foret supra naturalem eius vim & perfectionem.

Necnon tertia; quia eadem potentia esset finita, & infinita.

466. Sunt qui præterea vrgeant finitatem huius potentiæ. Cum enim sit entitas creata, imo naturalis, non posset non esse ens finitum; & tamen hoc videtur falsum. Specificatur enim, & constituitur penes actus infinitos in quos potest exire, seu penes infinita obiecta quæ potest producere, cum possit Deus per eam causare quodcumque causabile. Sicut ergo ens producibile nullo numero aut specie clauditur, sed est infinitum quouis modo, ita potentia illius respectiua, debet agnosci infinita: cum tamen sit finita, quippe eadem cum entitate naturali cuiusque rei. Nec elidit hanc difficultatem, quod ait Suarez t.1.3. p.6.31. sect.6.ad 7. negans hanc potentiam specificari & constitui penes obiectum, & actus prædictos: certum quippe est, hanc potentiam respicere transcendentaliter effectus quos potest producere intercedente diuina assistentia: hoc autem est talem potentiam penes eos specificari, atque constitui in ratione potentiæ assumptibilis ad eorum productionem.

Respondendum est, hanc potentiam intrinsecè & quoad ea quæ in recto dicit, esse finitam: & quamuis connotet terminum infinitum, tamen constitui in vna specie infima & finita, per ordinem ad illum terminum infinitum, quem attingere non potest absque suppetijs indebitis. Hic enim attingendi modus, arguit infinitatem in causa superiore, potente assumere hanc entitatem ad causandum quemcumque effectum; non autem in ipsa entitate assumptibili. Adde quod, non quæcumque sunt quoquomodo capacia attingere terminum infinitum, sunt infinita. Intellectus enim potest fieri in quoduis ens, atque adeò est capax tendere in infinita obiecta & numero & specie distincta; quia sphera entis est infinita: sed quia connaturalis eius sphæra non est nisi finita, idcircò finitus est. Similiter ergo quamuis entitas cuiusque rei possit tendere in res infinitas, si ad id à Deo assumatur; quia tamen connaturaliter id non potest, neque suapte natura id exigit; imo supra naturam eius est quod ad id assumatur, meritò agnoscitur esse finita intrinsecè.

Ac denique quarta, quia ea potentia, solùs, ac non solis rebus naturalibus & actiuis quadraret.

467. Tandem inde colligunt aliqui, hanc potentiam repugnare, quod si est naturalis & actiua, consentiretur solis rebus naturalibus & actiuis, contraquàm postulat plena creaturarum omnium ad Deum subiectio, ex qua hanc potentiam superiùs venati sumus. Item admissa hac actiuitate, respectu cuiuscumque rei, in re quacumque, brutum posset producere visionem Deiqæ proinde Beati. Quidni enim, si quæuis creata entitas est productiua omnium omninò producibilium, possit brutum assumi ad producendam entitatem diuinæ visionis, quo ipsum beatum fieret? Hanc absurditatem intorquet in hanc sententiam Ægidius Coninc.3. p.q.62.à num.116. & Præpositus 3.p.q.13. num.14. & Marcon disp.2. de visione Dei c.11.§.4. Admissa item ea actiuitate,cum plerique effectus producibiles sint supernaturales; dandum erit, rem supernaturalem posse produci per causam & virtutem naturalem, qui est purus Pelagianismus, cuius hanc sententiam nonnulli superius relati ream agebant.

Admitto hanc potentiam esse naturalem, id est entitati cuiusvis rei consertam, & ab ea indistinctam; Item admitto esse potentiam actiuam. Nego tamen vel solis entibus connaturaliter actiuis, vel solis entibus naturalibus implantari. Nam res quoque naturaliter destitutæ omni actiuitate, (si quæ sunt reuera tales, de quo dubitari potest, quandoquidem materia prima quæ dicitur pura potentia passiua, apta tamen est quantitatem ex se profundere, & subsistentiam suam;) sed si quæ sunt reuera entitates omni prorsus actiuitate connaturali destitutæ, poterunt nihilominus per diuinam assistentiam indebitam assumi ad agendum quidlibet: quia quod res habeat actiuitatem respectu effectus inferioris, perinde se habet ad actiuitatem interuentu diuinæ assistentiæ expromendam circa effectum superiorem, ac si nulla prorsus esset. Quid enim v.g. confert aquæ, vt dicatur posse assumi diuinitùs ad gratiam producendam, quod sit actiua respectu frigoris, vel humiditatis? Planè ea actinitas connaturalis aquæ, perinde se habet ad effectum supernaturalem, ac si nulla esset. Igitur si sint res aliquæ nullo modo actiuæ, poterunt ipsæ quoque assumi diuinitùs ad agendum, & producendam rem quamcumque, vt rectè colligebatur ex plena harum quoque entitatum subiectione ad diuinum dominium.

Res item supernaturales creatæ, consertam habent hanc potentiam respectu quorumcumque producibilium: quia quamuis hæc potentia dicatur naturalis, tamen ea vox non illam arctat ad res quæ passim dicuntur naturales: neque in ea notione tunc vsurpatur, sed provt *naturale*, idem est quod *entitatiuum*: est autem rebus quoque supernaturalibus, sua entitas, & essentia stata ac definita, quæ rectè etiam dici potest natura earum, cui certæ aptitudines sunt consentaneæ & connaturaliter debitæ,non item aliæ. Res quidem quæ supernaturales dicuntur, sunt supra exigentiam connaturalem subiectorum quibus adueniunt;

nempe naturarum rationalium creatarum : tamen habent certam mensuram perfectionis essentialis, cui connaturalis est tanta duntaxat actiuitas, non maior. Si ergo assumantur diuinitùs ad causandas alias quoque entitates, siue perfectione superiores intra eundem supernaturalem ordinem, siue ordinis despicatioris ; id præstabunt per hanc potentiam : quæ ita erit eis naturalis, id est entitati eis naturali adiuncta, imo eadem, vt tamen sit supernaturalis : non modò ratione subiecti, sed etiam ratione termini sic producti, & modi operandi qui non est connaturalis huic entitati: ita vt in eum non prodeat, nisi per indebitam assistentiam, & per concursum quem nullomodo exigit suapte natura. Idque satis esse potest, vt ea causalitas sit instrumentalis, quamuis effectus esset entitatiuè depressior causa sic agente. Nam spectata saltem producibilitate illa ad quam hæc entitas ex se non pertingeret, effectus censeretur superior. Quo eodem modo ; accidens censebitur superius substantiâ, si producendum sit per eam, absque vi connaturali ad illud causandum. Item quæcunque entitas, provt causanda per creatiouem, censent superior entitate, cui alioqui cederet nobilitate essentiali & entitatiua.

468. Argumentum de productione visionis beatæ per brutum ; inane est. Nam si actus vitalis potest produci à principio non viuente, saltem eo vitæ genere ad quod pertinet actus producendus ; ita tamen producitur vt se habeat mortuo modo. Vnde brutum, si assumeretur ad causandam visionem, non viueret per eam, nec videret Deum. Si autem quod probatior Philosophia fert, actus vitalis dicit ordinem essentialem ad principium vitæ sibi connaturaliter proportionatum, nec potest pendere è solo principio extrinseco ; sic argumentum manifestiùs eliditur : quia non poterit brutum assumi ad producendam visionem beatificam in seipso, sed tantùm in aliquo intellectu rationali, vel extra quodcunque subiectum. Quod autem brutum non possit assumi ad causandam entitatem illam, in subiecto prorsus incapaci effectus formalis proprij talis formæ, non stat per entitatem assumendam ; sed per effectum, quem repugnat produci in subiecto, cui non possit effectum suum formalem communicare.

Tandem motus abditi in hac potentia Pelagianismi, derisione tantæ insulsitatis excutiendus est. Quid enim ineptius, quàm Pelagianismi, notare sententiam quæ tradit naturam nostram diuinitus adiutam, reddi completè potentem ad actus aliquos quos naturali sua virtute producere non possit? Hæresis Pelagij in contrario extremo sita fuit ; quia hominem suapte natura, excluso adiumento extrinseco & completione per diuinam assistentiam, commentus est potentem ad agendum. Tantum verò abest, vt influxus entitatis naturalis vna cum Deo in actum supernaturalem, pertineat ad errorem Pelagij, vt potiùs salua fide negari nequeat : cum constet damnatos esse in Trident. sess. 6. cap. 5. & can. 4. illos hæreticos, qui facultatem nostram vitalem liberam, (quæ vtique est aliqua naturalis entitas ;) aiebant merè passiuè se habere ad actus supernaturales, nec vero influxu actiuo eos attingere. Quare cordatiores aduersarij, sententiam quam nunc purgamus, fatentur Pelagianismi perperam insimulari. Ita Vasquez 1.p.d.176.n.30. & Carthag.in 4.disp.3.difficult. 2.c.7.nec potest ea in re tricari, nisi imperitus.

Sententia proposita displicet agendo de facto.

469. Maneat ergo quod primo loco de sententia proposita monstrandum recepetam, nempè qui potentiam miraculorum Christi exposuerit per entitatem naturalem ei congenitam, provt operantem supra naturales vires suas, interuentu diuinæ assistentiæ extrinsecæ, cum nihil affirmare impossibile, aut periculosum. Nunc subdo alterum, quod de ea sententia statuendum secundo loco affirmabam. Nempe falsò dici, entitatem aliquam Christo congenitam, v.g. entitatem potentiæ exequentis naturalis, vsurpatam diuinitus ad eum modum fuisse, eámque esse in Christo potentiam miraculorum. Omnino enim verum existimo, humanitatem Christi, & quamcunque eius potentiam, non fuisse physicè assumptam ad patranda opera supra naturam quæ per Christum edebantur ; eique tribuebantur : Quod mihi vna illa ratio persuadet, quæ cuiuis solidè res Theologicas tractanti, nec omni vento doctrinæ circumferri cupido, haud dubiè probabitur : nempe non esse prudentis Theologi, onerare mysteria fidei nouis difficultatibus, nulla vrgente necessitate, siue nullo prolato ineluctabili argumento, vel ex scripturarum oraculis, vel ex Ecclesiæ doctrina, vel ex ratione subnixa ijsdem principijs. Atqui certum est, explicationem potentiæ Christi ad edenda supernaturalia opera, traditam per entitatem potentiæ Christo congenitæ, & diuinitùs assumptæ, quamuis non possit conuinci impossibilis, (vt vidimus,) tamen non leuibus difficultatibus impediri. Vt quid igitur, si nihil est quod ad eas decorandas adigat, inijciemus nobis necessitatem illas expediendi ac dissoluendi ? quod onus suscipiunt, qui eo modo de potentia miraculorum Christi Domini philosophantur. Et vt difficultates facillimè complanentur, quorsum nouum hoc miraculum, quod in vsurpatione rei naturalis ad operandum supra naturam situm est, admittemus, nullo adacti firmo aut argumento, aut testimonio ?

Nihil porrò esse quod adigat ad agnoscendam eam physicam causalitatem per Christi humanitatem, eiúsve naturalem potentiam diuinitùs assumptam, perspicuum videtur : quia omnia quæ proferri ad id possunt, sufficientissimè exponuntur de nuda causalitate morali ; quatenus diuina omnipotentia, ad nutum Christi, hæc aut illa supernaturalia opera exequebantur ; quæ proinde Christo tribuebantur, tanquam causæ ea moraliter efficienti; etiamsi physicè à sola virtute diuina elicerentur. Sanè hic modus philosophandi, planè necessarius est, quoad gratiam antiquis Patribus per Christum concessam : quæ cum tempore Christum antecesserit, non potuit per Christum eiúsve potentiam vllam eongenitam, physicè fieri quicquid absurdissimè pauci Thomistæ dixerint. Et tamen Scripturæ, eodem modo loquuntur de gratia antiquis Patribus collata per Christum tanquam per causam, ac de ea quæ nobis confertur. Vtramque ergo intelligunt & Christo productam, vt à causa tantùm morali, non autem vt à causa physica. Similiter gratia quam nunc consequimur, passim in Scripturis & apud Patres, tribuitur Passioni Christi Domini, quam constat non posse physicè influere in collationem munerum cœlestium : cum ipsa passio sit iampridem transacta ; quæ autem vel non sunt amplius, vel nondum fuerunt, nulla actiuitate physica potiuntur ; sed si causant, non nisi moraliter possunt causare. Contraria autem Bonacinæ philosophia disp. 2. de Incarn. q. 9. p. 3. num. 9. qua admittit, Christum & quæ Christi sunt iam transacta, posse assumi ad physicè causandum quæ consequuntur tempore, æquè absurda est, ac proximè proposita sententia Thomistarum.

470. Hinc euersa manent quæcunque assertores physicæ causalitatis pro se adducunt. Alanus c. illo 35. profert inprimis illud Ioã. 1. *Gratia per Iesum Christum facta est.* Vrget quoque, quod sanguine Christi loti dicimur, Apocal. 5. Item quod Matth. 9. Christus remittit peccata paralytico, nec non Lucæ 7. remittit ea Magdalenæ, & Lucæ 23. ea similiter condonat latroni, verè vinificans influxu supernaturali effectivo animos eorum. Eodémque sensu interprete D. Augustino tract.

tract.4.& 5.in Ioannem,de Christo dicitur:*Hic est qui baptizat*: nempe quia interiùs animas iustificat quando adhibetur Baptismus. Addi potest quod idem S. Augustinus tract.24.in Ioan. ait potestatē panes multiplicantem, *fuisse in manibus Christi*;In eandem sententiam profert Alanus Bedam hom. in Euang. octauæ Epiph. & quem omnium diuinissimè id tradidisse ait, S.Cyrillum l.4. in Ioannem à cap.12.ad 17. Nec illud omittit ex Damasceno 3. fid.c.15. humanitatem Christo fuisse organum diuinitatis, id quod passim ratum quoque habent Græci reliqui Patres, ac nominatim Eusebius l.4. de demonstr.c.13.& Theodoretus dialog. immutab. Eadem ferè, sed paulo plus expassa habet Suares t.1.3.p.d.31.sect.3.

Cæterum nihil horum euincit physicam causalitatem Christi, vel potentiæ exequentis ei natiuæ, diuinùs assumptæ ad efficienda physicè opera supernaturalia. Sed quamuis omnia opera supra naturam quæ Christo tribuuntur, facta ab eo dicamus, vt à causa tantùm morali, quæ per meritum simul & imperium ea efficeret; æquè valebunt omnes illæ Scripturæ, & Patrum locutiones, quæ pro physica causalitate proferuntur. Sicut similes locutiones de Christo quoad antiquos Patres, & de Christi passione quoad nos, necessariò intelliguntur de sola causalitate morali. Et eadem ratione accipio, quod de causalitate omnium nouæ legis Sacramentorum in gratiam, fides docet: & quod de effectione Christi per verba consecrationis, interdum legitur: Quod cum crude accepissent Begardi, censerentque eam esse Catholicæ Ecclesiæ sententiam, altè in eam cachinnabantur, & Sacerdotes Catholicos vocabant *Deifices*, vt refert Conradus de monte puellarum t.13. Bibl.Col. qui rectè respondet, ea Sacerdotum in Christum causalitate physica, abrogata.

Quid verè in Christo fuerit potentia exequens, siue miraculorum.

471. Quare fixum esto, perfectionem illam potentiæ exequentis in Christo Domino, vi cujus miracula ab ea edebantur, non aliam fuisse quàm omnipotentium diuinam Christo assistentem, & operantem quæ Christus fieri vellet supra naturam, consentaneè ad finem Incarnationis. Quod non est relabi in errorem Sectariorum initio propositum. Hæretici enim, cum potentiam Christi exequentem miracula; dixerunt esse ipsam Dei omnipotentiam, id intellexerunt de diuino illo attributo, iuncto humanitati Christi ad modum formæ: quod est cum Eutychete confundere in Christo naturas, & earum permistione exscindere hoc mysterium. Nos autem tantùm dicimus, omnipotentiam Dei, quoad opera fini Incarnationis consentanea fuisse æquè Christo ad manum, ac nobis in promptu est diuina virtus, vt cooperetur quoad opera naturalia. Vnde nullam potentiam physicam operum supernaturalium principiatiuam, Christi humanitati internam agnoscimus, sed tantùm moralem; sitam in potestate ad libitum exercendi opera supernaturalia, per Dei omnipotentiam sibi ad id assistentem, sempérque paratam exequi quod Christus optaret. Neque enim vt alijs sanctis potestas miraculorum quandoque transeunter conceditur ita Christo transeunter tantùm inextitit, sed vt benè monstrat Vega lib 7. in Conc. cap.14. Christo hæc potestas ad modum habitus inerat, & permanenter: quia Deus semper paratus erat, ad Christi nutum exequi omnia quæ Christus facta cuperet, consentaneè ad finem Incarnationis.Itaque Basilius Seleuciæ orat.33. in illa insigni expressione miraculi multiplicatorum à Christo panum, ita rem manibus Christi tribuit, de quibus ait effloruisse panes inaratos, & absque rusticano sudore partos,excluso agro, area, mola, clibano; vt tamen statim subdat, causam multiplicationis fuisse, quia aderat creator, & præsto erat ad nutum humanæ Christi voluntatis Deus regens & verbo virtutis suæ portans omnia. Ita enim ferebat diuina lex de patrandis quibusvis mirabilibus ad Christi exigentiam, quatenus poterat ad finem Incarnationis conducere.

472. Semper arcto hac ratione potentiam Christi, quia sicut Deus non deficit in necessarijs, & in ijs quæ ad plenam & decentem operum suorum consummationem exiguntur; ideóque respectu eorum iure præsumitur semper paratus: ita ad alia, gratis ac perperam fingeretur præparasse assistentiam, & omnipotentiam suam addixisse. Quandoquidem igitur ad manifestationem diuinitatis Christi, & veritatem doctrinæ quam proponebat, necessaria erant quædam miracula; fiu minùs absolutè & simpliciter necessaria, quod Suares latè negat tom.2.3.p.d.31.s.1.at saltem ad benè esse, & vt præcluderentur effugia incredulorum, fierentque inexcusabiles, qui tam eximijs meréque diuinis operibus munitam doctrinam non admisissent; idcirca quantum ad hos effectus conueniens fuit iuxta diuinæ sapientiæ regulas, omnipotentia diuina parata fuit exire in actum, ad nutum Christi. Ad plerosque autem alios effectus fini prædicto non consentaneos, omnipotentia non erat Christo ad manum, v.g. ad alium mundum fabricandum; id enim non fuisse opportunum ad finem aduentus Christi, obseruauit S.Augustinus Epistola 3. *post medium*. Agens enim de miraculis à Christo editis, & eos refellens qui Christi miracula extenuabant, & nullum eorum fuisse Christo peculiare blaterabant; ait in primis, id falsitatis conuinci, præsertim ex natiuitate ex Virgine,resurrectione à mortuis, & in cœlos conscensione. Tum subdit. [Hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Arbitror enim talia flagitari, qualia gerens hominem facere non debuit. Nam in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, & omnia per ipsum facta sunt. Num homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quem factus est mundus? Sed nec maior mundus, nec isti æqualis, in hoc mundo fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur. Quia ergo non opottebat vt nouum faceret mundum, noua fecit in mundo. Homo enim de Virgine procreatus, & à mortuis in æternam vitam resuscitatus, & super cœlos exaltatus, potentius fortasse opus est, quàm mundus.] Non poterat igitur Christus vi potentiæ miraculorum ea præstare quæ non erant fini Incarnationis consentanea. Et idcirco potentia Christi, à plerisque Doctoribus quos allegat Henriques l.1. summæ c.3. num.1. *litera D.* non dicitur simpliciter omnipotentia, sed tantum quædam omnipotentia: quia scilicet non assistebat Deus Christo, ad agendum supra naturam, nisi quantum ferebat finis Incarnationis.

473. Eadem ex causa, Christus ante prædicationem, vel nulla vel pauca miracula edidit. Rectè quidem D.Anselmus lib.2.cur Deus homo c.13.agnoscit, vt sapientiam plenam cum omnis ignorantiæ depulsione, ita plenam potentiam in Christo fuisse iam ab initio, quia non decebat Christum iam tunc sui compotem & arbitrum, destitui facultate patrandi quæ consentaneè ad scopum sibi propositum, patranda indicaret. Eritque cui exerta iam ex vtero matris videatur hæc Christi potentia in causandis extraordinarijs gratiæ motibus, quos matri aluum gestanti impertijt: itémque in causanda exultatione Baptistæ, intra materna viscera abditi, ad occursum Christi. Hæc dici fateor non inuerisimiliter, planéque videtur ea vtera agnoscere Anto.Peres Controu.4. in Euang.c.7.

num.57. legesis insuper, quæ pro Christi infantis in Ægypto miraculis, adducuntur à Baptista Poza l.1. Elucid.Deiparæ tract.13.c.11. Tamen quia ante prædicationis Christi exordium, miracula non fuerunt adeò necessaria ad finem Incarnationis, idcirco pariùs à Christo sunt edita. Extabat sanè olim liber de infantia Saluatoris, fartus miraculis Christi, in puericia & infantia editis. Sed eum Gelasij censura proscripsit, cap. *Sancta Romana*, videturque eundem fortassis librum confixisse S. Chrysostomus hom.16. in Ioan. cum reiecit tamquam falsa, quæ tunc circumferebantur edita à Christo infante & puero. Seuerissimè aduersus narrationes de his puerilibus Christi miraculis agit Ioannes Geometra in Catena Corderij ad cap.3. Lucæ num.78. vocans Diabolicas considerationes, & permaligni alicuius commenta. Merito item contra Marcionem, vt refert Anastasius cap.13. ducis viæ, non alia Christi miracula agnouit, quàm quæ per prædicationis triennium edidit, quibus eius verbis, hoc scholium subijcit Anastasius. [Obserua, falsa & suppositicia esse, quæ vocantur puerilia Christi miracula. Neque enim apertè, luce palam miraculum edidit in terra, vt dicit Euangelium, ante miraculum illud in Cana Galilææ, vbi aquam in vinum mutauit, sed totos illos triginta annos, exemplo & more nostro transmisit, excepto solo peccato, vt testatur Paulus; quamquam verus Deus esset, & ante, & post assumptam carnem.] Vides quomodo Anastasius, intelligat illud Ioan.2. *hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilea*: nempe vt sensus sit, hoc fuisse primum miraculum quod Christus apertè edidit; vtique ad sui manifestationem. Nam cum antea lateret, non egebat miraculis quibus doctrinæ suæ veritatem obsignaret. Alij aliter ea verba intellexerunt contendentes significatum verbis illis, miraculum aquæ in vinum mutatæ, primum fuisse quod patratum à Christo sit in illo Galileæ Oppido. Sed esse detorsionem loci Euangelici, rectè censuit Toletus ibi annot.14. Reclamántque passim Patres, qui vt dixit Tertullianus l. de Baptis. c.9. auspicatum Christum prima rudimenta potestatis suæ, vocatum ad nuptias affirmarunt. Videndi Ambrosius serm.19. Epiph. latè hær.51. Theophilactus & Euthymius Ioan.2. & pulchrè de eo miraculorum Christi exordio philosophans Isidorus Pelusiota l.1.epistola 395.

Breuiculum Capitis & vsus doctrinæ.

Summa doctrinæ capitis, hæc est. Fuit in Christo potentia, miraculorum & supernaturalium operum patratrix, non quidem quod Christi humanitati quâ tali, eiúsve facultati exequenti, communicata sit ad modum formæ diuina omnipotentia, vel entitas aliqua additicia, ad edendos huiusmodi effectus idonea: vel quod humanitas, aut Christi externa facultas exequens, assumpta diuinitus fuerit ad efficienda physicè eadem opera, (tametsi id quidem impossibile non fuit:) sed quod ad Christi tamquam moralis causæ nutum, aliqua ferè facultatis Christi exequentis applicatione insinuatum, per Deum vt causam physicam, efficerentur, intra ambitum vsibus nostris & Christi officio consentaneum.

Vsus doctrinæ dabitur in calce sequentis capitis.

CAPVT XI.

Qui defectus nostrates ab humana Christi potentia exequente, remouendi.

474. ALiquot occurrunt defectus, actiuitatem secundarum causarum affectantes. Primus est, necessitas contactus: vnde fit vt non possint agere in distans. Secundus est, necessitas subiecti ex quo agant: vnde oritur impotentia creandi quomodolibet, & annihilandi. Tertius est, limitatio ad certæ perfectionis effectus, commensos perfectioni talis causæ quæ admodum angusta est: vnde causæ creatæ liberæ, non possunt quæcumque volunt, sed tantùm quæ sunt consentanea modulo perfectionis & actiuitatis earum.

Vt intelligamus an potentia Christi executiua, prout instructa perfectione proximè explicata, seu prout habens Deum ad ea quæ Christus voluerit efficienda paratum, liberetur prædictis defectibus, non oportet attendere, an implicet contradictionem potentiam creatam physicè operantem, liberari illis defectibus. Potentia enim miraculorum quam Christo concessimus, quoad Christum attinet, non est nisi moralis. Physica autem causa quæ ibi interuenit, est omnipotentia diuina, pro qua omnes quæstiones prædictæ euanescunt. Nam & potens est ad agendum vbique, & ad creandum, & ad producenda quæcunque entia creabilia. Itaque quamuis non est quod circa potentiam Christi exequentem simus in hac parte solliciti, quia vt vidimus, non est physicè causatiua effectuum supernaturalium, sed moraliter tantùm; nonnulla tamen vestiganda sunt hoc loco. Primum est, an potentia præstandi quæ dicta sunt, fuerit de facto concessa Christo; hoc est an diuina potentia esset Christo ad manum, parata ad nutum eius operari effectum absque contactu, siue in distans; itémque creare, & efficere quicquid Christo libuisset. Qua in parte pensandus erit scopus miraculis Christi supra propositus, & varia Christi opera in quibus notari potest exclusio defectuum prædictorum. Secundum quod hoc loco non videtur omittendum, est, quid dicendum foret ad eas quæstiones, dato quod Christus per potentiam obedientialem actiuam physicè concurreret ad actus qui tribuuntur Christo vt causæ morali. Quia enim admisimus, potentiam obedientialem actiuam posse absque repugnantia defendi, & non paucis placet, vsurpatum de facto esse illam potentiam in operationibus quas Christus supra naturam eliciebat; meritò vestigandum proponimus, quid eo supposito affirmandum consequenter foret in re præsenti. Occurrit etiam tertium quid hoc loco attingendum, nempe quomodolibet dicatur Deus potentiam Christi exequentem inuisse ad agendum supra naturam, eique ad id astitisse, sicut interdum puris quoque hominibus assistit; quantoperè præcellentiùs Christo adstiterit. Erit enim ea potentiæ Christi prærogatiua non modica, nec omittenda in hac perfectionum eius expensione. Nam & ea in parte, defectuum nostrorum à potentia Christi exclusionem, licebit agnoscere.

Potentia Christi exequens, libera à necessitate contactus.

475. A primo defectu, siue à necessitate contactus, existimo liberam fuisse Christi potentiam; siue sumatur moraliter, siue physicè. In mea namque sententia, quâ dico Christum fuisse causam dumtaxat moralem talium effectuum, ferè cessat difficultas. Deus enim qui est causa physica operans illos ad nutum Christi, vbique est. Vnde de effectu qui ab eo physicè prodit, non potest quæri, an produci possit in loco distante à sua causa physica. Quod verò produci possit in loco distante à sua causa morali, dubitare non licet: quia necessitas contactus, est tantùm pro causa physica. Itaque quod in mea sententia quærendum restat, illud dumtaxat est, an Deus fuerit paratus ad Christi nutum, agere aliquid in locis à Christo ipso distantibus. Sed hac in re non potest esse difficultas. Videtur enim exploratum, concessam fuisse Christo prærogatiuam,

etiam, vt ad nutum eius, Deus aliqua efficeret in locis ab ipso Christo distantibus: quæ actiones quia moraliter à Christo pendebant, Christo tribuebantur, vt causæ. Sic filium Reguli, sanauit procul positus. Animam item Lazari, reuocauit ad corpus à quo excesserat, vnde ab ipso item Christo qui Lazari cadaueri assabat, disiuncta erat.

In sententia verò quæ potentiam obedientialem actiuam agnoscit, eámque in Christo supra naturam operante miracula, expromptam fatetur; dubitari potest an concedi debeat, Christum potuisse agere, vel etiam de facto physicè egisse in distans. Andreas Vega l.7. in Conc. c.14. affirmat, id quidem esse possibile: addit tamen c.18. Christum non fuisse de facto assumptum, ad aliquid physicè operandum in loco distante ab ipso Christo. Placet quod Vega ait, actionem in distans non repugnare diuinis instrumentis. Neque enim contactus requiritur in causa efficiente, ex communi ratione causæ efficientis: vel ex aliqua eius conditione indispensabili, vt passim malè censent Thomistæ 1.p.q.8. & ibidem Molina art.1. disp.2. ac Gilius l.2. tract.9.c.4. & Rubius 1. de Gener.c.6.q.62.& lib.7. phys. cap.1.q.2. aliique nonnulli: sed tantùm ea gignit ob imperfectionem causæ secundæ; quæ sicut est limitatæ perfectionis, ita debet habere sphæram actiuitatis limitatam. At non haberet, si posset vel ad modicum spatium agere in distans. Nam si actio non esset continuanda per medium, virtus agentis non consumetur in spatio interiecto; ideóque per accidens erit, quod distantia interueniens sit maior aut minor: quandoquidem neque nocet, neque conducit agenti, eiúsve operationi quod interponatur. Itaque agens quod non alligatur medio, habet sphæram actiuitatis illimitatam: quod non congruit cum finitate creaturæ, & limitata eius perfectione. Eam verò imperfectionem agentis secundi, potest Deus supplere, assumendo illud secum ad agendum. Infinita namque virtus Dei, sicut habet sphæram illimitatam, ita causam creatam quam sibi asciscit cooperariam, potest concursu suo roborare, vt assurgat ad modum operandi, cui ex se, & secundùm virtutem suam limitatam, impar esset. Quare rectè Vega, & Christi humanitatem, & omnia diuina instrumenta, admittit assumi à Deo posse, ad agendum absque contactu passi, siue in distans: subscribitque Bellarminus lib.1. de Sacram. in genere c.11. *ad vltimum Qunglij §.5. differentia.*

Quod autem Vega addit, Christum nihilominus non fuisse de facto assumptum ad agendum absque contactu, mihi non probatur, suppositâ sententia quam Vega tradit; nempe quod potentia obedientialis actiua, expromptâ sit in Christi operationibus circa passa præsentia. Quidni enim admittamus expromptam similiter fuisse quoad passa loco dissita, cum id præstare, æquè facilè sit Deo assumenti, ac circa passa non abiuncta spatio? Et ita factum agnoscunt Suarez t.13.p.d.31. sect.7. & Cathag. in 4.disp.3.diffic.1. c.6. Ac supponendo Christi miracula in res præsentes, facta esse per assumptam à Deo entitatem Christo congenitam; nec repugnare aliquid assumi ad agendum in distans; admittendum consequenter esse, miracula quoque facta in res à Christo distantes, eiusdem entitatis natiuæ, & potentiæ obedientialis instrumento fuisse de facto peracta, rectè pronunciat Valquez 3.p.disp.133. n.27.

Item à necessitate subiecti; Vnde creare potuit.

476. Quoad secundum defectum propositum, sine necessitatem subiecti, res clara est in sententia cui subscripsi. Quia enim affirmaui, perfectionem potentiæ exequentis in Christo Domino esse diuinam virtutem assistentem, & ad eius nutum exerendam, quantum fert finis Incarnationis; propterea indubiè admittendum est, Christum æquè potuisse ad modum moralis causæ agere absque subiecto, siue creatæ, ac potest reliqua quæ eius potentiæ tribuimus, præstare super naturam. Nec dubito, quin ad hunc modum aliqua sint à Christo facta per veram creationem. Sic enim corpus suum & animam, creat quotidie in Eucharistia, vt loquitur Autor sermonis de cæna Domini apud Cyprianum. Nec dissimiliter loquuntur Hieron. epistola ad Heliodorum, & epistola ad Euagrium. Adelmannus epistola ad Berengarium, & Paschasius lib. de corp. & sang. Dom. cap. 12. & 15. Aquam in Cana destructam planè substantialiter, & versam in vinum fuisse per creationem, significat S. Hilarius ferè initio libri tertij de Trinitate sic enim scribit. [Nuptiarum die, vinum in Cana Galilææ, ex aqua factum est. Numquid consequitur aut sermo noster, aut sensus, quibus modis natura denutata sit vt aquæ simplicitas defecerit, & vini sapor natus sit? Non permixtio fuit, sed creatio: & creatio non à se cæpta, sed ex alio, in aliud existens. Non per transfusionem potioris, obtinetur quod infirmius est, sed aboletur quod erat, & quod non erat, cæpit.] Idem S.Pater paulò post, quinque millium hominum præter mulieres ac parvulos cibationem ex quinque panibus, (illam Cassianus lib.6. de incarnatione cap. 1. egregiè suspicit, & exquisitè S. Paulinus epistola 33.) per creationem, vel potiùs recreationem & reproductionem eiusdem panis, fuisse peractam, his verbis significat. [Sed & de quinque panibus, non dissimilis facti admiratio est. Incrementis eorum, quinque millium virorum, & innumerabilium mulierum ac puerorum fames vincitur: fugit oculos sensus nostri, operis intelligentia. Quinque panes offeruntur, & franguntur, subrepunt præfringentium manibus quædam fragmentorum procreationes. Non imminuitur, vnde præfringitur, & tamen semper præfringentis manum, fragmenta occupant: fallunt momenta visum, dum plenam fragmentis manum sequeris, alteram sine damno portionis suæ contueris; inter hæc, fragmentorum cumulus augetur. Præfringentes in ministerio sunt, edentes in negotio sunt, esurientes saturi sunt, duodecim cophinos replent reliquiæ. Non sensus, non visus, profectum tam inconspicabilis operationis assequitur. Est quod non erat, videtur quod non intelligitur, solùm supereſt vt Deus omnia posse credatur.] Nom improbat Toletus annot.5. in cap.6. Ioan. sententiam quæ panes illos à Christo propria creatione tunc productos, admittit. Euthymius tamen ibi, & S.Chrysostomus hom.86. in Ioan. ex subiecta materia operatum tunc Christum existimant, sed aliud proferunt factum, in quo Christus absque subiecta materia, atque adeò per veram creationem aliquid produxerit, nempè panes & piscem prunis superpositum, Discipulis in littore exhibitum Ioan.21.

477. Hæc quidem non sunt planè certa. Vinum enim & panes, ac pisces, poterant per veram eductionem à Deo ex aëre aliáve materia produci, aut ex propria rerum illarum materia reproduci: Christi autem materiam & animam, in Eucharistiæ confectione per Christum, ac nunc etiam per Sacerdotes, plerique aliter exponi posse existimant quàm per veram creationem nouam corporis & animæ Christi. Quamuis igitur ex his exemplis non sit omnino exploratum, quod Christus vt causa moralis, aliquid propria creatione produxerit; tamen est satis verisimile ita factum esse, & præsertim de corpore Christi & anima, collocatis sub speciebus Sacramentalibus. Neque enim satis capio, qua alia ratione commodè exponi possit ea

Christi collocatio. Disertéque ibi veram animæ & corporis Christi creationem agnoscunt Gabriel lect. 40. in Cano. *litera B.* & lect. 47. *litera B.* Less. lib. 12. de diu. perfect. num. 119. Ægid. 3. p. quæst. 75. n. 15. Pesant. ibid. art. 4. disp. 1. Suares, & alij quamplurimi, in tractatione de Eucharistia.

Iam in sententia, quæ admittit Christi naturalem entitatem ad modum instrumenti physici assumptam esse diuinitùs ad edenda supernaturalia opera Christo tributa, non pauci negant, potentiam Christi exequentem, fuisse aut esse potuisse, hoc defectu liberam. Censent enim eam necessariò quicquid egit, etiam provt instrumentum diuinum, egisse ex subiecta materia. Nimirum existimant repugnare, vt creatura assumatur à Deo ad creandum, tanta est sublimitas & eminentia illius modi operandi. Ita passim Thomistæ, & cum eis Granado 1. p. ad quæst. 44. specialitérque quoad exemplum in quo negabam commodè declinari posse veram creationem, nempe exemplum corporis & animæ Christi in Euchatistia collocati, plerique planè negant, corpus Christi & animam, ab ipso Christo præexistente creari posse. Ita Gillius lib. 2. tract. 5. cap. 3. num. 4. Moncæus disp. 10. selecta c. vltimo Vasquez 3. p. d. 181. cap. 7. Albertinus Coroll. 3. de quant. dub. 3. Mendoza disp. 9. phys. sect. 13. quamnis duo postremi, potentiam obedientialem actiuam admittant.

478. Mihi ea sententia supposita, extra dubium esse videtur, potuisse in exemplis propositis, veræ creationi per Christum instrumentaliter elicitæ, locum esse. Nam posse creaturam assumi diuinitus ad creandum: peruulgata inter recentiores sententia est, quam multis confirmat Suares d. 20. Metaph. serm. 3. & Albertinus Coroll. 1. ex 2. princ. compl. num. 33. Nec desunt qui eò deueniant, vt etiam vim principaliter creandi, posse creaturæ alicui communicari, fateantur: quos si nuda ratione quis aggrediatur, ægrè expugnabit. Multo minus igitur, si sermo sit de vi creandi instrumentatia, quæ sola ratione repugnantiam monstrante expugnari potest, censendum est, eam non debere negari creaturæ, si Deo lubeat illam ad sic operandum assumere. In illo item exemplo speciali, Christi seipsum in Eucharistia reproducentis per veram animæ & corporis creationem, nullam inuenio repugnantiam. Nihil quippe vetat, idem provt iam habens esse, concurrere ad iteratam suiipsius productionem: quamuis repugnet, aliquid ad primam suiipsius productionem concurrere; quia sic, esset priùs natura seipso omnimodis considerato: & quod non est, influeret in alicuius productionem, quæ est manifesta repugnantia. Itaque admissa possibilitate potentiæ obedientialis actiuæ, ratum esto, potuisse Christum diuinitùs assumi ad creanda alia, & ad recreandum, siue creatione reproducendum seipsum. An verò admissa possibilitate talis potentiæ, atque adeò etiam admisso quod sine repugnantia Christus potuerit ad physicè creandum assumi, sit de facto assumptus à Deo ad sic operandum, videtur statuendum consentaneè ad modum philosophandi de alijs operibus supernaturalibus: ita scilicet, vt si de facto dicatur expromptam in eis fuisse potentiam Christi obedientialem actiuam, & eatenus dicantur à Christo edita, non parcatur eidem potentiæ quoad opera exigentia creationem, vel commodiùs explicanda per eam: atque adeò quoad omnia exempla superiùs proposita, præsertimque quoad productionem animæ & corporis Christi in Eucharistia.

Non potuit tamen annihilare.

479. Ex constitutis de creatione, erit qui insuper inferat, Christum vt moralem causam potuisse annihilare seu destruere aliquid, nullo ei succedente in eodem communi subiecto. Est enim id minus, quàm creare. Nihilominus non video fundamentum firmum id affirmandi, quia non apparet quomodò ad scopum Incarnationis conducere potuit annihilatio alicuius rei, seu tam plena abolitio vt nihil ei succedat. Metrum autem præparatæ Christo diuinæ assistentiæ ad aliquid patrandum, est opportunitas vel necessitas ad finem Incarnationis. Sanè inter omnes conuenit, Christum eam potestatem nunquam ad praxim reuocasse. Signum ergo est, non fuisse ad finem Incarnationis conducibile, vt Christus tale aliquid præstaret: atque adeò nec præstare potuisse; defectu Præparationis diuinæ assistentiæ, ad id exequendum pro Christi voluntate. Estque id multò certius, de physica annihilatione, per ipsum Christum vt per causam physicam faciendâ: non quidem aliquid producendo, quod non esset annihilare rem præiacentem, sed concursum conseruatiuum subtrahendo: qua ratione aliqui ex ijs qui potentiam miraculorum Christi explicant per physicam assumptionem humanitatis Christi, eiúsve potentiæ exequentis, in physicum diuinitatis instrumentum, existimarunt Christum potuisse physicè annihilare quæcunque potuit physicè creare. Sed hoc non rectè affirmatur. Non enim si Christus potuit physicè creare, per assumptionem humanæ Christi potentiæ à Deo, sequitur Christum potuisse quoque assumi ad annihilandum, subtrahendo concursum conseruatiuum rei quam causa secunda supponitur non conseruare. Et quamuis diuinitus assumeretur ad eam conseruandam; tamen sicut assumptio non est in potestate instrumenti quatenus causa physica est, (non enim mouet nisi motum;) ita neque subtractio actionis. Vnde quamuis posset exigere subtractionem applicationis ad causandum & conseruandum effectum tamen hoc non haberet quatenus causa physica, liberè exerens vel sistens concursum suum; sed quatenus causa moralis, liberè perstulans suæ per alium applicationis substractionem. Quare statuendum est, Christum non potuisse annihilare.

Quatenus posset Christus, quæcunque vellet.

480. Postremus defectus causarum efficientium creatarum, seu limitatio ad certos effectus, nominatimque pro causis liberis, exclusio potestatis faciendi quicquid velint, aliquatenus non cadit in potentiam Christi exequentem, aliquatenus verò cadit. Nam quatenus aliqui effectus conducere poterant ad scopum Incarnationis, quicunque tandem essent effectus illi, eatenus suberant potentiæ Christi, nullo excepto iuribus voluntatis Christi plenè efficacis. Quod addo quia fuerunt interdum in Christo velleitates quædam, quibus mirum videri non debet quod deesset potestas, etiam moralis, seu per Dei assistentiam ad earum obiectum exequendum paratam. Diuina enim assistentia ad nutum Christi expromenda, decreta tantùm erat, voluntatibus Christi omnino efficacibus ac plenis. Et idcirco Marci 7. de Christo dicitur, quod latere voluit nec potuit: nimirum quia non conceperat plenam & efficacem latendi voluntatem. Habuit quidem Christus efficacem voluntatem latendi, quantum erat vt se, & quoad ea quæ per ipsum humano modo præstanda erant, vt lateret. Nam nisi hoc saltem modo habuisset voluntatem efficacem, non potuisset Euangelista addere, Christum latere volentem, latere non potuisse. Qui enim planè inefficaciter vult aliquid, nec saltem ex parte sua adhibet omnia quæ nouit ad eius assecutionem opportuna, immeritò dicitur voluisse & non potuisse: quandoquidem non omnia adhibuit, quæ ad manum erant, & quibus adhibitis consequi reuera potuisset effectum inten-

tum

rum. Statuit igitur Christus voluntatem latendi, efficacem ad modum prædictum; non tamen plenè efficacem, qualem potuisset concipere: si nimirum voluisset, etiam per adactionem alienatum voluntatum, aut immutationem physicam potentiarum cognoscentium, impedire sui cognitionem, quod facile illi fuisset præstare, si expedire censuisset.

De huiusmodi voluntate plenè efficaci, verum est, Christum omnium eius obiectorum plenam potestatem moralem fuisse sortitum: & nihil sic voluisse, cuius executionem curare non potuerit, Deo illi ad exequendum addicto. Et eatenus, Christi potentia exequens quæ voluntati efficaci subiungitur, caruit defectu inter nos vulgatissimo ac perpetuo, quo non omnia possumus quæ nobis allubescunt, quantumuis robusta, & vndecumque efficax sit volitio nostra. Fuit tamen Christi potentia sic spectata, limitata ad certos effectus, quia reipsa effectus omnes non habebant vsum aliquem ad finem Incarnationis; quæ sunt repagula morali Christi potentiæ constituta, vltra quæ diuina assistentia non erat Christo decreta ad exequendum. At Christi voluntas inefficax, vel non plena, cuiusmodi etiam quæ est aliqua ratione est efficax, adiunctum habuit impotentiæ defectum, omni labe & subiecti dedecore aut nota vacantem: eámque voluntatem spectando, rectè dicitur, non omnem Christi voluntatem fuisse impletam.

Vnde componi non incommodè queat, tixa quæ inter recentiores efferbuit, circa adimplectionem cuiusis humanæ voluntatis Christi Domini, aliis affirmantibus omnem Christi voluntatem fuisse executioni mandatam, quod asserunt Suarez t.1.3. p.d.38. sect.5. Præpositus 3.p. q.13. num.26. Valentia disp.1. quæst.13. p.4. aliis è contrario, vt Vasque 3. p.d 58. op.1. negantibus omnem Christi voluntatem efficacem, sortitam esse effectum. Componi enim hæc ita potest, distinctione duplicis efficacitatis in Christi volitionibus: ita vt quæ plenè & omnimodè efficaces erant, iis adhibitis quæ per Christum quocunque modo, circa se aut alios, & inita quacumque ratione procedendi adhiberi poterant, semper impletentur & sortirentur effectum: quæ autem efficaces erant ex parte Christi, quatenus præcisè operantis humano modo, possent irritæ cadere, & effectum voltum non sortiri.

Prærogatiua potentiæ Christi exequentis, supra cuiuscumque Sancti potentiam.

481. Restat perpendere, quàm perfectiùs potentia diuina potentiam Christi ad operandum supra naturam & roboraret & iuuaret, quàm purorum hominum potentias roboret & adiuuet. Vnum insigne discrimen, licet obseruare ex S. Thoma 2.2. q. 178. art.1. Ex eo quippe loco discimus, diuinam potentiam puris hominibus non adesse per modum habitus & permanenter, sed tantùm per modum transeuntis. Hoc de prophetiæ dono notauit S. Gregorius 2. Dialo. cap.21. & de eodem, aliisque donis intellectus & voluntatis idem habet 2. Mor. à cap. 36. In potentia ergo exequente, idem defectus notari debet in puris hominibus, quantumuis Deo dilectis. Non enim semper eis astitit ad patranda quæcumque opera supra naturam; nec ea virtus extraordinariè operandi fuit in illis quasi habitualiter & permanenter; sed quando ita Deo videbatur, assistebat illis diuina omnipotentia. At in Christo, quia vnio erat perpetua, & ex vnione consequebatur debitum illius supernaturalis assistentiæ, necesse fuit eam habituliter & permanenter interuenire.

Nec est quod quis in contrarium opponat, illud ipsiusmet S. Marci de Christo cap.6. *non poterat ibi virtutem illam facere*, vtique apud Nazarenos Christi ciues, incredulos ad Christi voces. Non potest inquam, hoc opponi aduersus prædicta. Neque enim Christus absolutè dictus est non posse, qui reuera ibi quoque virtutes facere poterat. Dictus igitur dumtaxat est non posse conuenienter, & ex suppositione decreti sui, de non edendis miraculis frequentibus apud incredulos, quales erant Nazareni. Sicut enim D. Augustinus lib.1. contra Gaudent. c.30. secernit non posse per potentiam, & non posse per Iustitiam, quod scilicet salua honestate fieri non potest ita secernere etiam possumus, non posse per potentiam, ab eo quod est non posse per decentiam.

482. Obseruant quoque sæpè Patres, insigne discrimen inter Christum & puros homines quoad potentiæ miraculorum expromptionem. Puri enim homines, expressa, aut vt S. Thomas art. illo 1. notauit, tacita prece exequebantur miracula: de qua tacita prece, accipiendus est S. Gregorius 2. Dialo. cap.30. vbi videtur asserere sanctos absque precibus edid isse aliquando miracula. At Christus, quia simul homo & Deus erat, potestate operabatur. Vt cum dixit, *volo mundare*. Non ita amici sponsi, hoc est vnum omnes, sancti reliqui. [Si qua sanè (inquit S. Bernardus serm.13. in Cant.) in sanctis digna laude vel admiratione intueor, clara luce veritatis discutiens, profecto reperio laudabilem siue mirabilem alium apparere, atque alium esse: & laudo Deum in sanctis eius. Siue sit Helisæus, siue ille magnus Helias, mortuorum vtique suscitatores: ipsi quidem suo non imperio, sed ministerio foris exhibent nobis noua, & insueta. Deus verò in ipsis manens, ipse fecit opera, inuisibilis & inaccessibilis in se; in suis spectabilis, atque mirabilis est, & solus mirabilis; qui facit mirabilia solus. Nec laus calami, laudibilis est pictura siue scriptura; nec gloria linguæ aut labiorum, sermo bonus.] At Christus quia homo simul & Deus erat, pro potestate operabatur, & ex imperio, non ex ministerio. Vnde absolutè loquendo ad præstanda miracula non egebat oratione.

Breuiculus capitis, & vsus doctrinæ.

483. Summella capitis hæc esto. Habuit Christus, & aliquando exprompsit, moralem agendi in distans & instrumentaliter creandi potestatem, nostratibus variis defectibus liberam: id quod æquè locum habet admisso Christi tamquam instrumenti diuini, physico influxu in opera supernaturalia quæ patrabat. Exequi verò quodcumque voluit, (quod nos nullo modo possumus,) potuit Christus, quando plenè & efficaciter voluit.

Vsus doctrinæ esse debet, sanctificare iuxta Isaiæ monitum cap.49. despicientem animam suam: id est iuxta interpretationem S. Cyrilli lib.5. pentab. cap.5. exornare laudibus, & omni veneratione prosequi contemptibilem sibi, & in oculis suis humilem Christum, lampadem quoque contemptam apud cogitationes diuitum, reipsa autem Dei splendorem atque virtutem. Quæ enim adeò humilis ac despecta apparebat Christi externa species, occulebat summam potestatem, quantam hactenùs expressimus. Quare meritò idem Isaias cap.2. iuxta 70. Iudæos in Christum irreuerentes, & iniurios, illis verbis affatur. *Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius, quoniam excelsus reputatus est ipse.* Id est interprete Cassiano l.5. de Incar. c.item 5. tantam potentiam, in tanta externæ speciei vilitate abditam veneramini, eique obstrepere cauete.

Optimè hunc, doctrinæ propositæ, vsum nexuit ac miscuit cum alio Origenes, quem subijcio. Demirans homil.6. in diuers. tantam Christi in tam dejecta specie

potem

potentiam, ait rectè turbas, non interrogantes sed asserentes de Christo dixisse; *Qualis est iste? quia venti & mare obediunt ei.* [Qualis est iste, hoc est, quantus, quàm fortis, quàm potens, quàm magnus? Qualis est iste, maior Mose, potentior Elia. Illi enim ambo, quorum vnus ligno mari percusso cum labore discedit, alius ictu melotæ, Iordanem transijt. Iste verò vno verbo mandat illis qui non habent verba, & obediunt ei qui non habent auditum, & obtemperant ei. Hi qui prudentiæ & intellectus expertes sunt, inclinantur iubenti. Quibus neque loquela, neque sermo, obediunt. In eadem autem substantia in qua sunt, & sua natura mouentur, & eius iussioni deseruiunt, ad confusionem mortalium, ad condemnationem corrupt bilium. Iubet mari, & non contemnit: dicit ventis ac tempestatibus & mox compescuntur: iubet & omni creaturæ, & non supergreditur iussionem eius: Et vnum hominum genus, & vnum quod secundùm similitudinem Dei honoratum est, cui verbum & prudentia data est, hi soli homines resistunt, hi tantùm inobedientes sunt, hi soli contemnunt. Ideóque & hi in iudicio damnabuntur, & à iustitia punientur, velut deteriores mutis animalibus, vel iis quæ sine spiritu & anima sunt in isto mundo. Mirabantur ergo illi quia mare compescitur, & venti mitigati sunt: admiremur & nos, quando benignitatem & benevolentias ostendit circa nos Dominus; quando nos de periculis saluare dignatur; quando de tumultibus nos liberat; quando ab inimicis insequentibus eruit nos. Miremur, & mirantes gratias agamus, grati obediamus, obedientes timeamus, timentes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodem hæredes efficiamur. Mirabantur dicentes. Qualis est iste? sicut homo videtur, & sicut Deus potentiam ostendit: sicut vnus carnalium putatur esse, & super omnia carnalia, magna ostendit mirabilia. Dormit sicut homo, & imperat mari & ventis sicut Deus: In nauicula sedet, & omnem creaturam iussione inclinat, vbi vult, Iesus Christus Dominus noster.]

CAPVT XII.

Decora potentiæ Christi exequentis, sacris titulis iuxta Patrum interpretationem expressa.

484. QVod studium circa substantiales Christi partes, & reliquas earum facultates exornandas collocauimus, prolatis illustribus earum ex Scriptura titulis ad mentem Patrum expositis; idemmet circa hanc postremam Christi facultatem impendere operæ pretium est. Paucos ergo flores huiusmodi titulorum decerpemus, per quos huius potentiæ dignitas & nobilitas innotescat.

Calamus scribæ citi.

S. Athanasius in Psalm. 44. ita intellexit Psalem; & à celebritate exequendi absque obice quæcunque animo destinaret Christus, & eloqueretur, dictum putat calamum scribæ citi. Exemplum profert, ex leprosi curatione, & ex adolescentis filij viduæ Naim suscitatione. Vt enim ad illum dixit, *mundare*; ad hunc verò *surge*; illico mundatio & suscitatio est subsecuta.

Locum hunc D. Athanasij ex commentarijs in eum Psalmum, descripsit Nicetas in Catena Græca Psalmorum, ex quo illum exscripsimus l. 2. sect. 5. c. 2.

Manus tornatiles plenæ hyacinthis.

485. Rupertus lib. 5. in Cant. æquè hunc titulum retulit ad citam & expeditam mirabilium operum executionem per Christum. Sic enim scribit. [Nemo alius manus in faciendis signis atque prodigijs, ita tornatiles, & ita aureas habuit, id est, nemo ita velox & potens existit in huiusmodi, ex omnibus quicumque mira in hoc mundo sunt operati. Qui torno operatur, faciliùs, citiùs, atque perfectiùs operatur. Sic ille dilectus, multo faciliùs, longè citiùs, valdè perfectiùs, mira quæ voluit operatus est, quàm aliquis ex operarijs virtutum, quicumque à sæculo fuerunt. Illi namque multo sudore, multis orationum atque ieiuniorum impendijs, multo clamore cordis & oris; aliunde, siue ex Deo, acquirere & obtinere meruerunt, cuiusli bet (quam vtique in semetipsis, vel ex semetipsis non habebant,) virtutis effectum: hic autem solo nutu, sola voluntate, solo imperio, interdum & tacturnus, quod voluit operatus est. Exempli gratia, cum dixisset in nuptijs, *implete hydrias aqua*, non solùm non clamauit, aut orauit, sed nec voce sua, siue laborum motu, iussit saltem aut dixit, *conuertantur* vel *conuertimini aquæ in vinum*; sed de hoc omnino tacitus, *haurite nunc* (inquit,) *& ferte Architriclino*, sciens & certus quod satis sensisset natura, conditoris sui tacitum nutum. Nec mirum! Ipse namque erat, & est, antiquus tornator, qui tornauit cælum & terram, & sphærica Solis & Lunæ, cunctatumque stellarum corpora, torno suo, id est, imperio velocissimo.] Eadem pulcherrimè prosequitur Philippus Abbas lib. 5. in Cant. cap. 22. Sed quod vix aliquid habeat à Ruperto diuerium, abstineo eius adscriptione.

Locum Canticorum de Christi potentia, quem Rupertus ex vulgata editione retulit, S. Ambrosius in Valentiniani monodia, vertit *manus eius tornatæ, aureæ, plenæ thar sis*; Et sensum esse dixit, quod in Christi factis & operibus, reniteret gratia. Daniel Melonius ad cap. 16. Palæoti de sacra findo. num. 13. multas Doctorum sacrorum interpretationes profert, horum verborum: additque vnam ipse quoque, de Christi manibus tornatili clauo confixis, plenis cœlestium donorum. Sed hoc mysterium est.

Venter eburneus, distinctus Saphyris.

486. Fortitudinem potentiæ Christi in fragili & molli admodùm substantia humanitatis, eiusdem summam puritatem, & cœlestem sanctitatem, intermicantibus diuinis actionibus Deum in summa vilitate prodentibus, hæc verba præferunt, vt passim ea exponunt PP. in c. 5. Cant. & perpulchrè Petrus Damiani serm. de S. Ioanne Euang. [In membris (inquit,) humani corporis, vix aliquid ventre fragilius, siue tenerius inuenitur: ideóque per ventrem rectè fragilitas in Christo assumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os est elephantus, quod videlicet animal, fertur esse castissimum, frigidissimæque naturæ. Venter ergo sponsi eburneus est, quia suscepta Redemptoris humanitas, ab omni peccatorum contagio, casta prorsus, & inviolata permansit. Siquidem peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Saphirus autem lapis est, sereni cæli colorem habens: Vnde & in visione Domini dicitur *erat sub pedibus eius quasi opus lapidis saphiri, & quasi calum cum serenum est.* Per saphiros ergo opera diuinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus ostendebat. Venter ergo sponsi *distinctus erat saphiris*, quia Christi humanitas diuinis virtutibus refulgebat. Nec plenus saphiris esse dicitur, sed *distinctus* ita videlicet, vt inter saphiros candor eboris appareret; quia sic Dominus ex parte hominis assumpti operabatur humana, vt aliquando nihilominus ex parte Deitatis ostenderet & diuina. Nam esurire, sitire, flere, postremò crucifigi, & mori, humanitatis erant opera; miracula verò facere, & non solùm alios, sed semetipsum etiam à mortuis suscitare, euidentissima erant diuinitatis indicia. Hoc itaque modo Beatus Ioannes, quasi eburneum ventrem sponsi, saphiris distinguit.]

Philippus Abbas l. 5. in Cant. cap. 23. idem egregiè est prosecutus, concludens his verbis longiorem disputationem.

putationem. [Ergo venter eburneus, id est operum robusta series humanorum, distinguitur saphyris, id est pulchritudine diuinorum, cum inter illa quæ prout voluit homo potuit fortiter sustinere, cœlestis excellentia gaudet aliquoties in miraculis elucere. Neque enim vel humana semper, vel assiduè diuina diligit operari, sed operandi seriem distinctionis gratia decorati, & sic plusquàm Ionam vel Salomonem eburnea fortitudine hominem se commendat, vt etiam in homine saphyri pulchritudinem, Deum rectè credentibus se ostendat.]

Carbo ignitus.

487. De Christi potentia nunc quidem splendente per opera mirabilia, nunc sopita sub cineribus vilitatis humanæ, id accepit Autor sermonis de B. Maria, perperam S. Bernardo adscripti, *in fine sermonis*. Locum dedi, agens de symbolo cerei.

Pluuia in vellus.

S. Chrysostomus homil. in illud Psalmi 71. *Descendet sicut pluuia in vellus & sicut stillicidia stillantia super terram*, pluuiam interpretatur Christum in Synagogam misericorditer aduenientem, potestate mirabilium paratodotum instructum ad prædicationis Euangelicæ conuenientem proseminationem. Eius autem pluuiæ guttas, singula miracula esse docet, quæ Christus per potentiam, qua instructus est, dedit. [Guttæ istæ (inquit) virtutes sunt quibus idem Dominus noster Iesus Christus dignatus est terram veniens implere. Gutta fuit quando leprosum mundauit, puerum Centurionis à mortis periculo sanauit, paralyticum curauit, cæcum illuminauit, mortuos suscitabit, & cætera miracula quæ legistis in Euangelio faciente Domino. Istæ ergo guttæ, distillauerunt in terram, id est miracula in carne humana aduenientia.] Et quia Christi virtutes & miracula, primùm Iudæis sunt exhibita, inde ob Iudæorum ingratitudinem, ad gentes cum Euangelij prædicatione sunt translata, idipsum esse ait S. Chrysostomus, quod ad Gedeonis petitionem, aqua de cœlo manans perfudit primùm, vellus duntaxat; tum vellere prorsus sicco, area circumfusa maduit sicco prorsus vellere. Quam allegoriam plurimi Patres sunt amplexati, S. Irenæus lib. 3. c. 19. Origenes hom. 1. in Iudic. S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, in prologo, Hieron. ad Paulinum de Monachi institu. Augustl. q. 49. in Iudic. & l. 12. contra Faustum cap. 32. ac serm. 108. de temp. & serm. 2. de verb. Apostoli, Prosper 2. p. de promiss. c. 8. & passim alij.

AVTHORIS ADDITAMENTA.

PAg. 49. col. 1. lin. 7. post hæc verba, Remondum in opere de Antichristo c. 3. videre est, *adde*; Certum tamen est circa Acephalorum denominationem aberrasse Sigebertum in Chronico ad annum 476. cum dixit, [Hæresis Acephalorum exorta est, impugnantium tria Capitula Synodi Chalcedonensis, sine nomine Autoris, ob quod *Acephali*, id est *sine capite* vocati sunt.] Hallucinatur Sigebertus. Neque tam multorum qui Acephalos impugnaret quisquam eam notionem subiecit tali vocabulo. Non Anastasius Sinaita, non Eulogius Alexandrinus, non Ephræmius, Antiochenus, non Leontius Byzantinus, non Vigilius Africanus, falsò creditus Episcopus Tridentinus, non Ioannes Damascenus, non Rusticus Card. Diaconus, non Liberatus, omnes validissimi præter cæteros Acephalorum impugnatores. Nullus horum notionis à Sigeberto propositæ, vel meminit. Verisimillima tamen sententia est quam Leontius Byzantinus l. de sectis sect. 5. adducit, nimirum cum Eutychiani Antiocheni odio Petri Mogi sui Patriarchæ qui Enotico Zenonis subscripserat, seorsim ab eo, atque adeò *absque capite*, conuentus agerent, denominatos esse *Acephalos*.

Pag. 136. col. 2. lin. 44. post hæc verba, per manus sacerdotum quotidie spiritualiter efficitur, *adde*; Quanquam hæc postrema esse additamentum Leuiathan recentiori manu attextum Athanasij, siue magni, siue iunioris libello de ea transfixione, rectè confirmat Petrus à Valle-clausa, libro de Immunitate à Censura, diatriba 6. Inuerit item de hac Berytensis lignei simulacri transfixione sanguinatione legere venatiorem de Christianorum missorum expeditione apud Syros, conuinctam à Iosepho Bessone, cum agit de Vrbe Berytho, nunc Benus siue Bine.

Pag. 138. col. 2. lin. penult. post hæc verba, in Leone III. *adde*; De sanguine Billomi apud Aruernos asseruato, quod sit verus Christi sanguis, confirmat fusè Raymundus Martinus, opusculo de eo sanguine.

Pag. 155. col. 2. lin. 4. post hæc verba, Fulgentius ad q. Ferrandi, *adde*; Ad quem locum multa circa hoc verbosatur qui notas emisit in eam S. Fulgentij responsionem auctariis suis ad Ferrandi opuscula in textum, quem mihi decennio post hæc primùm vulgata, videre contigit.

Pag. 167. col. 1. lineâ 24. post hæc Verba, quâ Verbum vestitur, *adde*; In quam etiam sententiam sic Theophanes serm. 27. [Milites tunicam inconsutilem, desuper contextam non rescinderunt, sed cui sors obuenerat, eam dederunt. Inconsutilis porrò supernè erat quoniam mos Galilæis erat, tunicas ex laciniis duabus conficere, in humeris Sutura commissis. Hanc verò tunicam oportet intelligere vno contextu fuisse, nullâque commissura compactam. Tunica igitur sanctam Verbi carnem significabat, quam non consuerat semen, & delectatio, sed ex gratia S. Spiritus, erat supernè contexta. Quamuis enim in inferioribus Verbum secundùm carnem genitum fuit, in supernis tamen, ex Deo erat, & Patre.] Hæc postrema clausula non satis cohæret cum antecedentibus. Dicendum enim fuerat, humanitatem Christi non fuisse consutam, quia non coaluerat ex delectatione somni conuenienti, sed ex cœlesti ac superna diuini spiritus operatione. Ad quod nihil refert, generatio æterna ex Patre. An aliquid in contextu qualis editus est, desideratur? Fortassis etiam insinuatur radix incompactæ ex paterno & materno semine generationis, quod Christum secundùm æternam generationem ex solo Patre productum, decuerit humana generatio ex sola matre, secluso Patris creati influxu, ac proinde incompacta.

Pag. 170. col. 1. lin. 46. post hæc verba, verbum per auditum illapsum, *adde*; Idem orat. 4. quæ est in Christi Natale, inuitans ad Christi cunabula omnem mortalium conditionem præter cætera ait. [Concurrant Reges, quod Rex gloriæ pro Regali trabea fasciis inuolutus sit. Accurrant Principes, quod princeps ille pacis in Virginali Opificina, corporis arma cudens, cáque incontaminata Deitate durans, ijsdem Diabolum hostem interemerit. Concurrant Consules, quod cœlestis terrestrem assumpserit Consulem, pulchram habens ac decoram sellam curilem Sanctam Dei Genitricem Virginem Mariam; Consularem verò togam, nullo carnem satam semine, pretiosis illam intextam ac ornatam lapillis, nempe Sanctorum vitis ac eorum rebus gestis: Inæstimabilibus margaritis, præclaris nempè Prophetarum vaticiniis.] Vestis Consularis atque palmatæ decora ex Ausonio in Eucharistico nota, hic micant. Creditus Hieronymus serm. de Assumpt. eadem sententiâ sic pronunciauit de B. Virgine

gine ex quo Spiritus S. eam obumbrauit. [Ante hoc ipsum sanè vterus Virginis, quamuis mundus, quamuis impollutus, & alienus à contagione peccati, quamuis sanctus; tamen adhuc vilitate humanitatis induitur, vt ita dicam: Ac si lana candidissima suóque colore dealbata, ad quam sanè cum accessisset Spiritus S. quasi ipsa eadémque lana cum inficitur sanguine conchylij vel muricis, vertitur in purpuram, versa est & ipsa sine coitu in matrem; vt non sit iam amodò quod fuerat; sed purpura verissima ad indumentum & gloriam summi Regis diuinitus aptissimè dedicata, vt nulli deinceps ea vti vsu fœmineo liceuerit, nisi Deo. Quippè (vt ita loquar) Beata & gloriosa Virgo Maria, eo modo, quamuis dudum incomparabilis esset vniuersis quæ sub cœlo sunt Virginibus, vt decenter posset in se suscipere diuinitatis admistionem salua vtraque natura; tamen cum gratia repletur, cum Spiritu Sancto perfunditur, cum virtute Altissimi obumbratur, fit pretiosior meritis, celsis sublimior fastigiis, pulchrior sanctitate, glorioſior suorum prærogatiuis meritorum; ita vt nullis iam vsibus sit ipsa eadémque mancipanda nisi diuinis.]

Pag. 171. col. 2. lin. 48. post hæc verba, sicut dicit Prouerbium, *adde*; Felices igitur, qui Dominum Iesum induerint, & eo (vt Propheta vocanit) salutis vestimento se circundederint. Infelices è contrario qui pro hoc indumento quod Christus est, induuntur veste mixta sanguine quæ est in combustionem & cibus ignis quod de veste mystica inquinata peccatorum sordibus accipit S. Gregorius supra adductus. Contingit istis quod Carolo Regi Nauarræ accidit anno 1386. Cum enim iam annis grauis ad leuandos malè affectos neruos de Medicorum consilio obuolutus esset linteo ad vniuersum corpus assuto quod aqua quæ vitæ vocatur exquisitè perfusum ac imbutum fuerat, oscitantia eius qui linteum consuerat, vt filum abrumperetur candelam filo admota est. Illico autem per filum linteo vniuerso flammis concepto, miser Rex vinicomburio perijt, vt est apud Fulgosium l. 9. c. 11. qui addit affine exemplum Caroli VI. Francorum Regis qui cum aliquot personatis formas syluestrium hominum toto villosus corpore assumperat erant singulis vestes è tenui lino piceato corpori afabrè aptatæ & arctè applicitæ. Incidens in eos sic amictos Dux Aurelianensis Regis Frater, dum incautius admota cominùs candela singulos lustrat, ignis velum piceatum vnius è personatis corripuit, quo ille momento conflagrauit, & serpente ad alterum vicinum flamma, exitium eidem creauit. Rex ipse vix periculo est subductus. His vestimentis cibando igni accommodatis miserè perierunt qui ea induerant. Idem dico iis euenturum qui vestimenta mixta sanguine, amicti fuerint & induere Christum neglexerint qui verò conflagrationem corpoream in hac vita ab exitiali indumento illatam defugerint, nec fuerint etiam ex eorum numero quos cerata & piceata veste induti fuerint qua stantes ardent qui fixo gutture fumant, crudelitate Neroniana qua multi SS. Apostolorum discipuli Romæ sunt extincta, vt habent Tabulæ Ecclesiasticæ 24. Iunij (tunicam molestam dixit Iuuenalis. Satyr. 8. meminitque eiusdem Seneca Epistola 24. & Maluéda l. 9. de Antichr.) non deuitabût togam ardentem miseri illius Abbatis ex Ordine Cistercienſi cuiusliber de Viris illustribus eiusdem Ordinis meminit. Fastidiens Abbas ille pannos vulgares qui in patria promercales erant, curabat sibi quotannis è Flandria pannum singularem. Cumque fato functus esset partientibus inter se monachis eius indumenta Priori Cœnobij illius Saxonici, vbi Abbas obierat, obrigit vna demortui tunica, quam solemni quadam nocte veluti pro reuerentia induens, non secus excruciatus est quam si candentes laminas corpori admouisset. Vnde festinus abiecit vestem è qua scintillæ illico non secus ac ex ferro candente emicuerunt. Indicium id fuit ardentis tunicæ quam in altera vita indutus erat, qui Christum in hac via non induerat.

Pag 175. col. 2. lin. 38. post hæc verba, & Plinius l. 9. c. 35. *adde*; Sandalia siue calcei Iudithæ rapuerunt oculos Holofernis, vt ipsa in suo Cantico asserit, mirum quia erant exquisitè ornati ac pretiosi.

Pag. 176. col. 1. lin. 54. post hæc verba, ex Deuter. c. 25. *adde*; Sed hic euentus est diuersus à priore de quo in lib. Ruth.

Ibid. lin. 59. post hæc verba, agnoscebat Ioannes, *adde*; Idem habet S. Ambrosius lib. de Instit. Virg. c. 14. & Nazian. orat. in SS. Lumina.

Ibid. lib. 64. post hæc verba, planè circa hoc excutiant, *adde*; Huius corrigiæ intuitu Christus nobis vniuersi & omnium Dei dominio subiacentium factus est Dominus. Nam ratione vnionis hypostaticæ, debitum fuisse Christo homini, vniuersale in omnia creata dominium, monstrabitur tractando Christi attributa. Itaque orbis vniuersus dici potest *Castellum corrigiæ*, longè iustius quàm arx ab Hengisto Saxone constructa in Britannia, vt autor est Sigebertus ad annum Christi 434. Exclusus enim à Rege alia petitione, [postulauit tantum terræ spatium sibi dari, quantum vna corrigia posset ambiri vt ibi promontorium ædificaret. Cui cum Rex acquieuisset, accepto ille corio tauri, incidit illud in longissimam corrigiam, & loco quem præuiderat, circumdans, intra ambitum illius constringit castellum, appellauitque illud *Castellum corrigiæ*.

Pag. 191. col. 2. lin. 17. post hæc verba, Spiritus ad resurrectionem, *adde*; Eleganter quoque de eiusdem effusionis admirabilitate ac fructu Adamus Persennas serm. de Annunc. agens de humilitate Deiparæ qua decusso omni tumore euasit in vallem aquæ cœlestis ad inferiora semper delabentis, capacem. Sic verò concludit. [In hac igitur valle taliter irrigata, exortum est frumentum illud quod de se ipso in Euangelio air; *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Rorantibus quippè cœlis desuper, nubibusque iustum pluentibus, ad abundantiam roris huiusce vallis ista aperuit, & germinauit salutorem. Ex hac pluuiæ cœlestis infusione plenatia, in profundum humilitatis concauum descendente, factus est in Virgine nostra fons aquæ salientis in vitam æternam. Veh arbori quæ ad humorem istum non mittit radices suas. Sterilitate damnabitur, & siccabitur proculdubio arbor illa cum venerit æstus. Ex hoc fonte irrigantur horti aromatum, id est corda Sanctorum aromatibus virtutú redolentia. Secus decursus istarum aquarum plantauit vineam iustorum, Deus iustitiæ meæ.]

Pag. 202. col. 1. lin. 22. post hæc verba, & diuinorum fructuum capacem reddat, *adde*; Itaque imaginatori Christum possumus, omnibus sibi electis veluti insitis diuitem; Cuiusmodi iuxta Tiburtes Tulias ab se visam arborem refert Plinius l. 17. c. 16. omnigenere pomorum onustam, alio tanto nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, pyris, Punicis, malorúmque generibus. Tam variè insitam arborem adeò multiformiter feracem, omnibus ex eo electis sibi consitis suppeditantem vitæ Spiritum cogitare possumus Christum. Scitè Chrysostomus ad illud Psalmi primi, *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Christum & absolutè, & nominatim prout Cruci confixum specie arboris repræsentat. Sicut etiam Philippus Abbas l. 2. in Cant. c. 21. latè vt optimè Christum exhibet vt veram malum, cum cæteri omnes etiamsi iusti videri præ eo possint arbores syluestres, iuxta illud sponsæ de sponso Christo, *Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.* Videndus ad

eum

cum locum Cantic.3. S.Gregorius, & Origenes hom. 2.in Cant. cuius est illud breue & scitum a Christum salius est omne quod dixeris. Igitur electi omnes ex sc agrestes & immites plantæ, per insitionem adiunctæ Christo arbori lectissimæ, succum vitæ hauriunt qui in fructus multiformes omni suauitate redundantes erumpant, & Christum ditant varietate & amœnitate proportionali ei quæ in arbore ad Tiburtes sulias cernebatur.

Pag. 206. col.1. lib. 33. post hæc verba, & seqq. *adde*; & fauet D. Augustinus, sermone 101. de Tempore.

Ibid. lin. 46. post hæc verba, vt notum est, *adde*; Contractio alia Eliæ qua expandit se, & mensus est super puerum viduæ, de qua 3. Reg. 17. illustrabitur ex nunc subijciendis.

Pag. 216. col.1. lin.65. post hæc verba, serm.2. de resurr. Dom. *adde*; & optimè etiam serm.4. de Christi Natiuitate.

Pag. 270. col.1. ipsomet initio ante titulum, *adde*; Hoc item spectantes nonnulli Patres applaudente Ecclesia dixerunt. *O certè necessarium Adæ peccatum quod Christi morte* (& scilicet præcurrente morti. Natiuitate ac Incarnatione) *deletum est. Et; O felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.* Sunt hæc S.Gregorij verba, vt quidem plerique autumant, qui Sanctum hunc Pontificem faciunt Autorem illius Prosæ quæ ad cerei Paschalis benedictionem legitur. Alij tamen cum Honorio in Gemma animæ l.3. c.102. tribuunt eam S.Ambrosio. Sed non benè vt notauit Menardus ad Sacramentarium S. Gregorij *pag* 90. & Gauantus ad Rubricas Missalis part.4. titulo 10.n.7. In Missali Gothico adscribitur S.Augustino. Simile illud ex Prosa Gallicana. *O culpa nimirum beata, qua redempta est natura.* Est in Prosa Natalis Domini cuius initium est. *Etare olamus* autore incerto sicut etiam incertus est Autor prosæ in Ecclesia Romana receptæ. Cuiuscunque verò sit, adhibetur in Ecclesia in publicis Officiis atque adeò non potest insimulari errori & quidem grauis ad blasphemiam (si Deo placet) pertingentis, vt admodùm simpliciter factum est à Clyctouæo in Elucidatorio Ecclesiastico his præter cætera verbis. [Itaque eradenda est & prorsus abolenda ab omnibus libris Ecclesiasticis, vtraque dictarum clausularum, neque vnquam Deo concinenda, ne stulta pietate moti, & nescientes psallere sapienter, id culpæ adscribamus, operi quidem dæmonis, quod soli Deo acceptum referri debet.] In suæ verò correctionis probationibus, easdem binas clausulas vt sonant acceptas damnat summæ impietatis atque blasphemiæ. Cúmque idcirco plurimos offendisset, edidit in sui defensionem Opusculum *De necessitate peccati Adæ & felicitate culpæ eiusdem* quo confirmat quæ in Elucidatorio dixerat, rectè habere si propositiones de quibus agitur, secundùm se spectentur ac seorsim ab vsu Ecclesiæ de quo profitetur se nolle agere; adducit insuper pro se varias Ecclesias particulares à quibus illæ clausulæ in prædicta Prosa sunt præmissæ; vt Iaurien sem in Pannonia, Monasterien sem in Germania, inibique Treuirensem, Moguntinam, & Basileensem. In Gallia verò Virdunensem, Maclouiensem, Senonensem, Renensem, Eduensem, Cœromanensem, Carnotensem, Morinensem, & Religionem Cluniacensem: Sed durum fuit Clyctouæo contra stimulum calcitrare. Nam Romanæ Ecclesiæ autoritas qua hæ clausulæ ratæ habentur præponderat autoritati negatiuæ paucarum Ecclesiarum particularium. Et graues Patres sunt astipulati. Nominatim Chrysostomus sermo 2. de Ascens. edito à Vossio qui expensa tanta in nos Dei bonitate per occasionem peccati, ex Diaboli inuidia detinati, subdit. [O bonam atque felicem illam inuidiam! O bonum damnum? O inuidia bonorum causa, quæ nobis infinita concilias bona, legémque immortalitatis peperisti.] Non dissimiliter S. Ambrosius in Psal.39. agens de ruina nostra, tam feliciter per Christum reparata. [Felix ruina quæ reparatur in melius.] Denique Richardus Victorinus l.de Incarn. Verbi c.8. monstrans quàm honorifica nobis fuerit Christi satisfactio. l.Nunc (inquit) fidelium deuotio magis gloriatur de redemptionis suæ satisfactione, quàm priùs confusa fuerat de tantæ delectionis opprobrio, intantum vt vbique terrarum Ecclesia fidelium cum omni fiducia canat. O certè necessarium Adæ peccatum, & nostrum, quod Christi morte deletum est. O felix culpæ quæ talem ac tãtum meruit habere Redemptorem.] Omnes Scholastici annuunt post S.Thomam 3.p. q.1. art.3. ad 3. & S.Bonauenturam 1.s.d.46.q.vltima *sub finem*. Itaque hi probatissimi Doctores, nihil putens in prædictis clausulis subolfecerunt, neque per eas censuerunt laudari peccatum, & prædicari intrinsecam aliquam eius felicitatem quorum neutrum peccato congruit vt Clyctouæus vrget. Sed non aduertit mentem Ecclesiæ & Patrum ei subscribentium nihil tale ferre; sed tantum agnoscere supposito decreto de Incarnatione tantorum bonorum nostrum fonte non extitura si homo non peccasset, necessariam fuisse peccati permissionem vt Christus veniret. Et ex mala causa effectum optimum Deo secundùm nimiam charitatem suam decernente manasse. Quorum bonorum tota laus Deo non peccato debetur, vt S.Leo serm. de passio. de Iudæ scelere quod tanta bona, ex Dei solius bonitate sunt consecuta, philosophatur. Igitur Patres prædicti, & Ecclesia eorum sensui applaudens, perspicuè supponunt, Incarnationem non fuisse decretam nisi occasione peccati, & ad eius destructionem, iuxta Danielis prophetiam.

Pag.312. col.1. lin.22. post hæc verba, tantum intendit, *adde*; Disertissimè quoque id tradit in breuiloquo p.4. cap.3.

Pag.313. col.1. lin.33. post hæc verba, quam censuimus veriorem, *adde*; Absque ambagibus tamen, dicere licet, Christum esse genitum ex B. Virgine, quia inde nulla honestarum aurium offensio timetur, & certa veritas est Christum ex matre per veram generationem esse productum, non autem per creationem, iuxta illud Bedæ l.4. in Lucam [Christus conceptus ex vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne.] En *non de nihilo*. Igitur non est creatione productus, sed generatione. Qua ex causa Fulbertus Carnotensis notatus est à quopiam tanquam impropriè locutus cum dixit Epist.1. Christum fuisse creatum ex Virgine Maria. Facile tamen est Fulbertum reprehensione eximere, dicendo Christum ab eo appellari *creatum* idest *procreatum*. Adde etiam plerisque Latinis Autoribus, nominatim Manilio libros absolutè vocati *creatos*. Est etiam alia eiusdem vocis notio obseruata à Francisco Iunio in variis lectionibus ad librum 5. Manilij. Notat enim verbum *creandi* deductum est à verbo *Cereo*, elisa litera *E*, deriuati autem ab antiqua voce *Cerum* quæ *sanctum* significat. Atque ita *creatus* propriè *sanctum Domino* significat: & *creati* dicuntur ἀνιερεύνητες quasi Cereati, & consecrati, addictique cultui Numinis. Quæ vocis notio Auerno, Germanico, Manilio & veteri Scholiastæ Arati, est fusiliaris. At quis potiùs ex matris vtero addictus Deo, & sanctus Domino, quàm Christus? Itaque in hoc item sensu, dici posset creatus ex Virgine. Verùm Fulbertus ad has argutias non respexit, sed Christum ex Virgine creatum dixit, idest productum, eodem sensu haudquaquam impropriè quo homo denominatur *omnis creatura*, & quo passim dicimus *res creatas* omnia Deo contradistincta, etiamsi non omnia acceperint esse per creationem in rigore physico dictam.

Pag.320 col.2.lin.9. post hæc verba, à Deo conceperat, *adde*, S.Leo serm.8.de Natiu.Dom.c.2. [Vtrique naturæ in suis proprietati permanenti, tanta est vnitatis facta communio, vt quicquid ibi est Dei, non sit ab humanitate disiunctum : quicquid autem est hominis, non sit à Deitate diuisum. Celebrantes igitur dilectissimi, natalem diem Domini Saluatoris, partum B.Virginis, integrè cogitemus ; vt carni, animæque conceptæ, virtutem Verbi nullo temporis puncto defuisse credamus : nec prius formatum atque animatum templum corporis Christi, quod sibi superueniens vindicaret habitator, sed ipsum, & in ipso, nouo homini datum esse principium, vt in vno Dei atque hominis Filio, & sine Matre Deitas, & sine Patre esset humanitas. Simul enim per Spiritum sanctum fœcundata virginitas, sine corruptionis vestigio edidit, & sui generis sobolem, & suæ stirpis Autorem.]

Pag.335.col.2.lin.23. post hæc verba, morbum curat, *adde* ; Laudat hac in parte Nyssenum Ioannes Zonaras epistol.10. quam profert Vulcanius ad librum S.Cyrilli contra Anthropomorph.c.24. describens suum cum Imperatore de eo dubio colloquium, vt constat ex fine Epistolæ quam mutilam esse patet ex eo limbo.

Pag.339.col.1.lin.32. post hæc verba, benedictus in sæcula. Amen, *adde* ; Guerricus Bernardi discipulus Magistro non indignus, à Patre Christi concepti miraculum humilitatis & studium silentij colendi contemplatur serm.3. de Annunc. [Mater (inquit) virgo concipiens & pariens, signum nobis est, quia Deus est, homo iste qui concipitur & paritur. Filius diuina faciens, & humana patiens, signum nobis est, quia in Deum transferet hominem pro quo concipitur & paritur, etiam & patitur. Omnium tamen humanarum infirmitatum vel iniuriarum quas pro nobis pertulit diuina dignatio, sicut tempore ptimam, sic etiam humilitate ferè maximam existimo, quod in vtero concipi, in vtero nouem mensium tempore, maiestas illa incircunscripta, passa est contineri : Vbi enim sic se exinaniuit, aut quando ita penitùs à semetipso defeciſſe visus fuit ? Tanto tempore nihil illa sapientia loquitur, nihil illa virtus manifestum operatur ; nullo signo visibili maiestas quæ clausa latet proditur. Non sic in Cruce visus est infirmus, vbi quod infirmum ipsius fuit, statim apparuit fortius omnibus hominibus, quando & moriens glorificat latronem, & expirans inspirat Centurionem : quando horarius dolor Passionis, ei non solùm compati facit delementa creaturarum, sed etiam contrarias fortitudines subigit æternorum passione dolorum : In vtero autem sic est, quasi non sit : sic omnipotens virtus vacat quasi nihil possit ; Et Verbum æternum sub silentio se premit. Vobis tamen, Fratres, vobis illud silentium Verbi loquitur, vobis clamat, vobis vtique disciplinam silentij commendat. In silentio enim & spe, erit fortitudo vestra, sicut Isaias promittit, qui cultum iustitiæ, silentium definiuit. Sicut namque puer ille conceptus, in vtero, ad maturitatem partus, sub alto & diuturno profecit silentio ; sic & spiritum hominis disciplina silentij nutrit, format, & roborat : & quanto occultiùs, tanto tutius & salubrius incrementum præstat. Nescit homo animalis qui non percipit quæ sunt Spiritus Dei, quæ sit via spiritus, & quomodò compingantur ossa in ventre prægnantis ; sed non est occultatum os meum à te (ait Sanctus Deo,) quod fecisti mihi in occultamentis, sub secreto silentij.]

Pagin.363.col.2.lin.16. post hæc verba, vt liquet ex illis, *adde* ; S.Iacobi in Liturgia, ante Purificationem [Domine Iesu Christe, Dei Verbum, qui tua sponte Deo & Patri victimam irreprehensam in Cruce obtulisti : illæ duplicis naturæ carbunculus, qui forcipe labia Prophetæ attigisti & eius peccatum abstulisti ; tãge & nostros qui peccatores sumus sensus ac nos purga ab omni macula, purósque nos sisti sancto altari tuo, vtili laudis sacrificium offeramus.] Optima item in hanc rem illa.

Pag.380. col.2.lin.45. post hæc verba, confert lumini intra laternam, *adde* ; An hanc ob causam proportione seruata, pius ac in Dei opere fortis administer S.Bernardus Tirmensis, vt referetur in eius Actis c.50. obiectus est specie lucernæ intra laternam ? Cuidam enim miranti, vnde homini nulla patranti miracula, tantum famæ donum adesset, & idcirco eum curiosè explorranti, obiecta est species quam dixi

Grandem laternam radianti lumine plenam,
A nullo ferri vidit, nulloque referri.
Bernardi gressus ducentem, siue regressu.

Cúmque Bernardo nunquam præferretur lumen, idcirco curiosus perscrutator,

Talem vel tantam stupuit mirando lucernam.

[Pater nimirum (ait Gaufridus Grossus Adorum Scriptor) quod Dominus per later nam itinerantibus luminis baiulam, designare voluit, operum sui Confessoris lucentem copiam, seqnentibus illum à Domino prauiam.] Fuisse tamen lucernam hanc flabris plenisque impetitam ad extinguendam in nocte claritatem eius, vniuersus viæ eius rectus declarat. Et fuisse etiam lampadem contemptam in oculis suis, & apud cognitiones multorum diuitum, donec aduenitet tempus statutum, ibidem cernitur.

Pag.390.col.1.lin.35. post hæc verba, participatione acciperent, *adde* ; Pertinet præterea ad Christum, commistio illa salis & aquæ, quam vsurpat Ecclesia in aquæ lustrali confectione, vt benè notauit S.Vincentius serm. de aqua benedicta, & multis illustrat Marsilius Columna sect.2. hydragiæ. cap.4. num.2. & plerisque seqq. Rident hodierni Græci hanc salis cum aqua commistionem : putántque filij à Latinis, ad conciliandam aquæ suæ benedictæ incorruptionem, vt refert Franciscus Richardus l.de sacra expeditione ad Insulam S. Irenes cap.13. cum ipsi de aqua sua benedicta nullo condita sale, ad longissimum tempus incorrupta, maximè soleant gloriari ; eámque incorruptibilitatem ostentare gaudeant, tanquam sanctitatis ritus Græcanici, solidum argumentum. Aquam verò ritu Latinæ benedictam, admisto sale, vltra diem trigesimum non perstare incorruptam mendaciter contendant ; testante experimento certo, seruatæ aliquando aquæ benedictæ, ad quadriennium. Quinetiam post annos duodecim, concluſam phiala vitrea aquam, perstitisse nullatenus violatam, idem Autor confirmat. Sed dimisso vano hoc typho Græcanico, certum est, salis admistionem, non spectare aquæ incorruptionem, cui potius officeret ; sed spectare diuinæ Sapientiæ adiunctionem cum limo nostro fluxaque mortalitate, de qua scriptum est, *omnes morimur, & sicut aqua dilabimur.* Hoc renoluuntur quæ Abul.4.Reg.2.q.37. & Gul. Durand. l.4. ration. cap.4. meditantur de ritu hoc Ecclesiastico, deriuato ex sale per Elisæum immisso vasi nouo, & ad aquas sanandas adhibito. Sal enim illud Elisæi spectasse verbi corporationem, iam dictum est.

Ibid. col.2. lin.5. post hæc verba, lib.1. cap.157. *adde*; Hanc salis in omni sacrificio adhibendi diuinam iniectam Hebræis necessitatem, Satan Dei mimus & perpetuus Mosaïcarum obseruationum æmulus, infigit ethnicis : quandoquidem Plinio teste l.31.cap.7. [Maximè in sacris intelligitur salis auctoritas, quando nulla conficiuntur sine mola salsa.] Sic farre po, & saliente mica, molliri auersos penates, dixit Flaccus l.3. oda 23. & l.2.Saty.3. spargi mola salsa caput natæ ante aras pro vitula statutæ, testatur. Institutum id fuisse à Numa qui Hebræos plerosque ritus expilatæ, dixit Plinius l.12.c.2. Tantam verò salis in sacris frequentiam testatus Plato, dialo. de natura, Sal *amicum Deo corpus*, appellauit. Ad cuius dicti explicationem

superuacua sunt, quæ Franciscus Valesius l. de sacra Philosoph. cap. 16. commentatur de affectu dæmonum erga quædam corpora. Nullus enim talis affectus ineratinest dæmonibus, nisi si eum aliquando ementiuntur, ob symbolicam alicuius corporis significationem. Id quod multo magis de Deo est asserendum. Sal ergo, Deo acceptum est; ob mysticam sapientiæ, & corruptionis abactæ significationem: aquæ duo contulit Christus naturæ humanæ, per suum cum ea nexum in vnam personam. Cumque Deus id adumbrari voluisset, frequenti vsu salis in Sacris abs se constructis, permersus Dei æmulator ad nefaria sacra transtulit.

Pag. 401. col. 2. lin. 56. post hæc verba, mea vita Deo, *adde*; Tandem Adam Personnas homil. de Annunc. fusè accómodans Deiparæ virgam Iesse, sic habet præter cætera. [Virga de radice Iesse Saluatore concepit. Frondit, quando obumbrans ei, Altissimi virtus, & Angelis & hominibus mysteriũ occultauit. Fructificauit, quando quem sine contagione conceperat, sine dolore partu edidit. Conceptum itaque Virginis, virgæ florem diuinus: Velamenta mysterij, frondes: Partum, nucem de virga prolatam. Nux optimè conuenit Sacramento. Denique nascentis, vnam in tribus subsistentijs personam figurat. Corium nucis, refer ad carnem; testam ad animam; nucleum ad interiorem diuinitatis dulcedinem. Corium habet amaritudinem, quo Saluatoris sustinuit passionem; Testa fortior, animæ mundum saluantis designat virtutem; Oleum quod de nucleo elicitur, quia reficit, lucet & medetur, diuinitati congruit quando sitientes iustitiam satiat, cæcos illuminat, peccatorum vulnera sanat. Ad hoc egressa est Virga de radice Iesse, vt sic floreret, vt tales fructus nobis proferret.]

Pag. 402. col. 1. lin. 29. post hæc verba, de quo, *adde*, Latissimè Adam Personnas serm. de Annunc. & Ambr. lib. 3. de Virg.

Pag. 471. col. 1. lin. 23. post hæc verba, comprehensionem Dei: quod, *adde*, videri potest Iustinus (si ipse Autor libri de Trinitate. Nam in libri fine quærens quid Christus quem vocat Dei templum, (phrasi benigne mollienda) plus habeat quàm cæteri quod attinet ad Dei contuitionem, comparatione Solis adhibita, sic dissoluit quæstionem. [Communis hic Sol nobis quotidie se præter omnibus; nec magis minúsve irradiat alium quàm alium, sed in omnes ex æquo exercet vim suam: Attamen si quis acutiore visu polleat, plus eius splendoris recipiet, non quod Sol magis in eum agat quàm in cæteros, sed propter vim oculorum eximiam. At quisquis infirmos habet oculos, ne obtueri quidem tantam lucem poterit, propter eorum hebetudinem. Idem cogita de Sole Iustitiæ, cum sit Deus; ex æquo illam adesse omnibus iuxta suam essentiam: Nos autem quotquot sumus, vt hebetes & oculis (qualentes præ peccatorum sordibus ad percipiendam lucem non esse idoneos. Templum verò illud proprium, oculo purissimo, splendorem totius luminis capere, vtpote formatum S. Spiritus opera, & à peccato prorsus alienissimum. Nam sicut Sol, quamuis sua vi attingat pariter omnia, tamen non ab omnibus similiter capitur: sic Verbum illud iuxta essentiam præsens omnibus, non similiter adest cæteris, vt templo proprio.] Aiebam hæc videri fetre sententiam illam, quod anima Christi per intellectionem creatam comprehendat Deum. Idipsum,

Pag. 480. col. 2. lin. 14. post hæc verba, prædictæ expositioni, *adde*, S. Amphilochius alter è duobus sermonibus in hoc Christi dictum, tantum abest vt filij ignorantiam ex eo haberi dicat, vt priùs causam scientiæ Filij inde haberi contendat. [Nam quia omnia quæcunque habet Pater, palam Filij sunt; neque Filius nisi Patre habente, eorum notitiam haberet. At quia Pater habet, confessum ergo est, habere etiam Filium. Particulam enim, *nisi*, consuenit Scriptura ponere, quandoque quidem negatiuè, cuiusmodi est illud, *Nemo scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in ipso: ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus qui est ex Deo.* Quandoque verò ponit, ad eorum quæ futura quidem expectabantur, nequaquam tamen euenerunt, rationem reddendam: vt cum ait, *Nisi Dominus Sabaoth, reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha, similes fuissemus.* Quia igitur reliquit nobis semen, haudquaquam facti sumus sicut Sodoma; nec verò Gomorrhæ similes euasimus. Et iterum; *Nisi quia Dominus adiuuit, paulo minùs habitasset in inferno anima mea.* Quandoquidem ergo me adiunt Dominus, nequaquam habitauit in inferno anima mea. Nec illud longè abest. *Nisi quia Dominus erat in nobis, cum exsurgerent homines in nos, fortè viuos deglutissent nos.* Quia igitur Dominus in nobis est, paretit quod non deglutierint nos. Sic itaque etiam hoc loco. *Neque Filius nouit nisi Pater.* Quia ergo nouit Pater, confessum est quod & Filius. Dixit ergo causam scientiæ, non falsò affinxit ignorantiam.] Non placet hæc S. Amphilochij glossa, quia non quadrat intento Christi, nolentis satisfacere quæsito discipulorum & aperire diem iudicij. Vndecunque enim sciret Filius, dummodò sciret, aperire posset, nec prætexeret idoneam causam negandi responsum. Homines quoque censeri possent scire diem iudicij, (quod tamen Christus diffitetur,) etiamsi eum non scirent nisi per Patrem, à quo quicquid alij sciunt, haustum fuerit necesse est. Itaque non est commoda S. Amphilochij interpretatio.

Pag. 481. col. 1. lin. 18. post hæc verba, obseruantes emendaremur, *adde*; Nec minùs perspicuè Isidorus Pelusl. l. 1. Epist. 117. [Quid (inquit,) aduersùm seipsos Domini iudicium impij homines attrahunt? Quid gehennæ ignem, Dei hostes accendunt? Consummationis diem (inquiunt) Dominus ignorauit. Absit. Verùm inutiles quæstiones explicare recusabat: alioqui quonam pacto horam aut diem ignorare poterat sæculorum effector, in quo thesauri omnes sapientiæ, siti sunt? Non erat ignorantis, ipsa quoque extremi diei signa & terrores prædicere, eúmque velut præsentem certis notis atque insignibus describere. Verùm (vt iam dixi,) vanæ percunctationis explicationem ac sententiam minimè declarandam duxit. Quid enim, dic quæso vtilitatis attulerit, finis mundi diem exploratum habere? At verò eundem ignorare conducit; vt omnem diem, illum esse existimantes, parati ad eum simus, vigilantes, ac Dominum nostrum expectantes.]

Pag. 516. col. 2. lin. 21. post hæc verba, habere propositam. Illius, *adde*; illum omnium primum fructum proponit S. Augustinus serm. 71. de diuers. [Quæ maior esse misericordia super miseros potuit, quàm illa quæ cœli creatorem de cœlo depositi, & terreno corpore, terræ induit conditorem; eum qui in æternitate patris, manet æqualis, mortalitate coæquauit & nobis; formam serui, mundi Domino imposuit, vt ipse panis esuriret, satietas sitiret, virtus infirmaretur, sanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem vt nostra pasceretur fames, rigaretur ariditas, consolaretur infirmitas, extingueret iniquitas, ardesceret charitas. Quæ maior misericordia, quàm creari creatorem, seruire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi suscitatorem? Nobis de præbendis eleemosinis præcipitur, vt panem demus esurienti. Ille seipsum vt nobis daret esurientibus, priùs pro nobis se tradidit sæuientibus. Præcipitur nobis vt peregrinum recipiamus: Ille pro nobis in sua propria venit, & sui eum non receperunt. Ipsum denique benedicat anima nostra, qui propitius fit omnibus iniquitatibus eius, qui sanat omnes languores eius, qui redimit de cor-

ruptione vitam eius, qui eam coronat in miseratione & misericordia, qui satiat in bonis desiderium eius.] Hæc de multiplici misericordia nobis per Christum prærogata, B. Augustinus. Omnia verè, nisi quod susceptio humanitatis quæ prima & summa misericordia erga nos in propositis verbis numeratur, non fuit Christi provt carne nostra induti misericordia erga nos, sed duntaxat Patris siue SS. Trinitatis, quia Christus provt homo Deus, non potuit elicere actum misericordiæ erga nos, cum humanitas est copulata Verbo, quia ea copulatio cum pertinuerit ad esse ac constitutionem Christi, antecessit omnem Christi operationem. Cæteri verò actus vnione posteriores, & ab ipso Christo iam constituto, in bonum nostrum eliciti vt miseria nostra leuaretur, fuerunt propriè actus misericordiæ Christi erga nos, & provt tales rectè sunt à B. Augustino repræsentati. Eiusdem virtutis misericordiæ,

Pag. 562. col. 2. lin. 35. post hæc verba, in aliorum opinione, *adde*, Refragari videntur nonnulli dedecere putantes vt Christus pudore affectus dicatur ad ignominias & vulgo dictas confusiones, cum Apostoli gestirent præ gaudio quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Itaque ne in passione quidem, vbi confusio operuisse legitur faciem Christi, & tota die verecundiam suam contra se fuisse ipsemet affirmat, existimant non fuisse in Christo verecundiam, quamuis non deesset quæ in nobis esset verecundiæ confusionisque & pudoris materia. Ita Gabriel Aluares ad cap. 53. Isaiæ circa illa verba, *& quasi absconditus vultus eius*. Non placet tamen ea sententia, cum videatur vim inferre plerisque Scripturis; quæ tametsi ferunt Christum non succubuisse verecundiæ, & præ ea abstitisse benè facere, tamen apertè agnoscunt Christum esse verecundatum & confusum nominatim in passione. Videsis Psal. 43. v. 16. & Psalm. 68. v. 8. & vtrobique Hieronymum. Subscribit Lorinus in Psal. 88. ad vers. 46. & Auendanius ad titul. Psal. 44. sect. 8. num. 610. qui de triumphata & vt Apostolus Hebr. 12. loquitur, contempta ac floccifacta confusione accipit illa Isaiæ ex persona Christi, Dominus Deus auxiliator meus, ideò non sum confusus; *Ideò posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar*. Quæ tantùm ferunt, Christum non esse pudore absterritum & confusione victum, ne operi Dei insisterent, quod plerùque vsuenit mortalibus, quamuis reipsa confusionem ac pudorem admiserit; præsertim per tempus Passionis ac Crucis.

Pag. 567. col. 2. lin. 65. post hæc verba, Verborum Euangelicorum, *adde*; Quod de Christo nulla tentatione vel contrito, vel commoto diximus. Origenes l. 2. in Iobum expressit similitudine adamantis ad quemvis mallei ictum immoti. Quælibet enim tentatio vt idem Origenes fusè prosequitur homil. 3. in Ierem. est veluti malleatio ac tunsio super incudem, vnde Satan ex eiusdem Hieremiæ assertione est malleus vniuersæ terræ. Solus Christus eius mallei ictibus neque attritus est, neque tantisper violatus: Vnde adamas iure denominatus est, vt statim referam, & his verbis tradit Origenes pro Christi typo habens lapidem adamantem, quin idcirco nusquam repertum aut post Christi veri adamantis aduentum. Verba Origenis sunt. [Singularis ille, & diuinus, cœlestis quoque atque incorruptibilis adamas, Vnigenitus Deus, à Patre ad terras missus, de quo dicit Deus Pater, *Ecce ego ponam adamantem in medio populi mei*, quem neque ignis tentationum in deserto comminuit; quem non plagæ impiorum in Cruce contriuerunt; quem neque sepultura sepulchri, neque mortis interitus, vel inferorum violauit, sed omnia superant, diuinum & incorruptibilem se adamantem fuisse, demonstrauit. Adamas verò est naturaliter talis lapis; cui neque ignis, neque ferrum, neq; aliud quicquam prævalet. Ferro enim si percutiatur, demergitur in ferrum tanquam plumbum missum in ignem. Si in ignem mittatur, similiter permanet vt missus est, & non violatur. Ergo quia nihil ei prævalet, ideò adamas appellatur. Adamas verò interpretatur ex Græca lingua *indomabilis*, inflexibilis, inalterabilis, incomminutus, & vt breuiter dicam, cui nec quicquam prævalet, neque percutiendo, neque adurendo. Nam percussus non comminuitur, exustus non conteritur. Meritò ergo adamas appellatur, vt potè insuperabilis. Quod si dixerit aliquis, vbi est modò, vel vbi conspicitur huiusce modi lapis adamantinus. Audi. Hæc omnia typus fuerunt D. Iesu Christi, qui vsque ad aduentum Domini, erant & visa sunt: Post aduentum autem Domini, visa non sunt. Vbi videtur nunc phœnix, vbi vrna Adam? Vbi videtur arca Testamenti vel vrna mannæ? Sic similiter nunc, vbi videtur adamas, atque ea quæ typum Domini gerebant. Et scilicet vsque ad aduentum Domini visa sunt, vtpotè figuræ; & inde abscondita sunt Domino ipsas figuras adimplente.] Quod post Christi aduentum desierit adamas, explodendū est. Admittenda verò correspondentia Christi cum adamante ob insuperabilitatem per quamcunque tentationem.

P. 570. col. 1. lin. 36. post hæc verba, Gerso notat stultitiæ, *adde*; Estque reuera longè aliud quàm quod Autor Tractatus de vite vera cap. 5. dixit agens de Passione Christi. [Passionem, non illum diem vnum appellamus, quo mortuus fuit, sed totam vitam illius. Tota enim vita Christi, Crux fuit & Martyrium.] Hoc non dicit iste Autor de præsensione perpetua dolorum in passione illatorum; sed de continuatis vita tota Christi perpessionibus diuersi generis, quas piè admodùm recenset, bona parte reliqui capitis. At ij quos Gerso stultitiæ notabat, cruciatus tempore Passionis à Christo exceptos, volebant Christo per totam vitam iuges fuisse, ob eorum præconceptionem distinctam, & admissionem ex charitate in Deum ac nos. A qua sententia, planè abhorreo.